NİLÜFER HATEMİ

MAREŞAL FEVZİ ÇAKMAK ve GÜNLÜKLERİ

1. Cilt

YKY

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

NİLÜFER HATEMİ

MAREŞAL FEVZİ ÇAKMAK ve GÜNLÜKLERİ

I. CİLT

YKY
İSTANBUL

Levent Şahverdi Arşivi

Yapı Kredi Yayınları - 1573
Tarih - 16

Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri / Nilüfer Hatemi
I. Cilt 1911-1917

Kitap Editörü: Ömer Faruk Şerifoğlu
Düzelti: Mustafa Koç

Tasarım: Nahide Dikel
Baskı: Stil Matbaası

1. Baskı: İstanbul, Şubat 2002
Takım ISBN 975-08-0131-8

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 1999

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 285 Beyoğlu 80050 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://www.estore.com.tr/bulvar/yky

Levent Şahverdi Arşivi

Prof. Dr. Nadir Hatemi,
Mathilde Crespin, İffet ve Bülend'in aziz hatıralarına...

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

İÇİNDEKİLER

I. CİLT

Sunuş / Prof. Norman İtzkowitz • 9
Günlüklerin Yayınına Dair / Prof. M. Şükrü Hanioğlu • 11
Teşekkür • 13

Giriş • 17
Kısaltmalar • 27

I. Bölüm • 31
Ailesi, Kökleri, Çocukluk ve Eğitimi

II. Bölüm • 57
Ateşin İçinde Yanmadan Olgunlaşmak

III. Bölüm - I. Defter • 101
29/ 30 Mart 1911- 2 Ağustos 1913

IV. Bölüm - II. Defter • 239
26 Temmuz 1913 - 13 Ağustos 1915

V. Bölüm - III. Defter (1. Kısım) • 335
17 Ağustos 1915 - 31 Aralık 1917

Levent Şahverdi Arşivi

II. CİLT

V. Bölüm - III. Defter (2. Kısım) • 549
1 Ocak 1918 - 31 Temmuz 1918

VI. Bölüm - IV. Defter • 611
1 Ağustos 1915 - 31 Aralık 1921

VII. Bölüm - V. Defter • 855
1 Ocak 1950 - 24 Mart 1950
VI. Defter • 867
23 Mart 1950 - 2 Nisan 1950

Sonuç • 871

Ekler
Soyağacı • 904
Kronolojik Olarak Mareşal Fevzi Çakmak'ın Hayatı • 907
Mareşal Fevzi Çakmak'ın Devam Ettiği Okullar • 910

Belgeler • 911
Kaynakça • 945

Dizin
Kişi Adları Dizini • 987
Yer Adları Dizini • 999
Olay, Kurum ve Kavramlar Dizini • 1042

Albüm • 1051

Levent Şahverdi Arşivi

SUNUŞ

Mareşal Fevzi Çakmak, Mustafa Kemal Atatürk'ten sonra modern Türk tarihinin en önemli isimlerinden biridir. Hayatı ve başanlannın daha önce kapsamlı bir araştırmaya konu edilmemiş olması da bu nedenle oldukça şaşırtıcıdır ve Nilüfer Hatemi'nin kitabı, modern Türk tarihindeki bu boşluğu başanlı bir şekilde doldurmaktadır. Bu yapıtın oluşmasını mümkün kılan Fevzi Çakmak'ın torunu, Princeton Üniversitesi'nden meslektaşım Profesör Ahmet Çakmak'a bu bağlamda sonsuz teşekkürlerimi sunmak isterim. Büyükbabasının günlüklerini akademik çevreye en yararlı şekilde sunmak isteyen Prof. Ahmet Çakmak, bu tarihsel çalışmayı doktora tezinin bir parçası olarak kullanmak üzere Nilüfer Hatemi'ye vermiştir. Ortaya çıkan bu kitap, her ikimizin de doğru seçim yaptığımızın ve Dr. Hatemi'nin Fevzi Çakmak'ın anısını onurlandırdığının somut bir kanıtıdır.

Bu çalışması sonucunda Dr. Hatemi, Osmanlıca ve Modern Türkçe üzerindeki hakimiyetini göstermekle kalmamış, mükemmel bir eski yazı bilimcisi olduğunu da ortaya koymuştur. Güncelerin bir çok sayfasının çözümlenmesi, yazıldıkları günlerin koşulları ve yıllann defterleri aşındırması etkisiyle çok zor bir çalışma ve uzun bir süreç gerektirmiştir.

Sadece Osmanlıca metinlerin modern Türkçe'ye kusursuz çevirisi kitabı övmemiz için yeterli bir sebeptir. Dr. Hatemi'nin bilgi birikimi, derin araştırması ve ince detaylara dahi gösterdiği dikkat hepimizi hayran bırakacak niteliktedir.

Günlükler üzerindeki incelemelerinin yanı sıra, Dr. Hatemi, Fevzi Çakmak hakkında daha önce yayımlanmamış pek çok aile belgesine ve devrim öncesi hayatına ilişkin diğer resmi vesikalara da ulaşmayı başarmış, dolayısıyla Osmanlı tarihçileri ve geleceğin özgeçmiş yazarlanna da eşsiz bir örnek teşkil etmiştir. Dr.

Levent Şahverdi Arşivi

Hatemi'nin çalışmasının en önemli tarihsel bulgularından biri Fevzi Çakmak'ın Türk Devrimi'ne sonradan katılmadığını açıkça gözler önüne sermesinden kaynaklanmaktadır. Fevzi Çakmak'ın İstanbul'da uzunca bir süre kalma sebebinin, yeni Türk Cumhuriyeti'nin yaratılışında bu merkezi Atatürk'ün gözü kulağı olarak kontrol ve izlem altında bulundurma sorumluluğu olduğu kesinleşmiştir. İlk yapıtlar, tarihsel anlayışımıza yeni sesler ve bakış açılan kazandırmaları bakımından önemli olup dikkatle incelenmelidirler. Dr. Hatemi ve yayın kuruluşunu bu değerli çalışmayı gerçekleştirdikleri için kutluyor, Dr. Hatemi'nin gelecekteki projelerini heyecan ve hevesle bekliyorum.

Prof. Norman Itzkowitz

Levent Şahverdi Arşivi

GÜNLÜKLERİN YAYININA DAİR

Dr. Nilüfer Hatemi'nin uzun süren çabalan sonucunda gün ışığına çıkan Mareşal Fevzi Çakmak'ın günlükleri bazı istisnai kayıtlan dışında yakın tarihimize bakışımızı yeniden şekillendirmemize yol açacak bilgileri ihtiva etmemektedirler. Ancak bizzat Dr. Hatemi'nin de belirttiği gibi bu günlüklerin taşıdıkları büyük önem bize gerek Osmanlı gerekse de Türk ordusu içinde en yüksek komuta mevkilerine gelen ve modern Türk ordusunun yapılanmasındaki rolü tartışmasız bir askerin dünyaya bakış açısını, etkilendiği olaylan ve belki hepsinden önemlisi günlük yaşamını olduğu biçimde yansıtan bir ayna özelliği taşımalanndan kaynaklanmaktadır. Osmanlı/Türk yönetici seçkinleri hakkındaki bilgilerimizin, bazı istisnalar haricinde, bu kişilerin siyasal faaliyetleri ile sınırlı kaldığı göz önüne alınırsa kuşkusuz bu kısa günlüklerin değeri daha iyi anlaşılır.

Ancak unutulmaması gerekir ki bu alanda genel profiller çizmek ancak Dr. Nilüfer Hatemi'nin çalışması benzeri bir dizi araştırmanın yapılması ile mümkün olabilecektir. Ortalama bir Mekteb-i Harbiye öğrencisi dünyaya nasıl bakardı? Ve mekteb talebelerinde kendilerine verilen eğitim sonucunda ne gibi değişiklikler oluşurdu? Arnavutluk gibi İmparatorluğun Türk unsurunun ağırlıklı olmadığı bölgelerdeki hizmetleri Osmanlı subaylarını nasıl etkilerdi? Bu subayların yerel halkla ilişkileri hangi düzeylerde gerçekleşirdi? Dünyada meydana gelen ne tür gelişmeler bu kimselerin ilgisini çekerdi? Benzeri sorulann cevaplan ancak bu tür çok sayıda araştırmanın yapılması sonrasında verilebilecektir.

Levent Şahverdi Arşivi

Gene ancak böylesine çalışmalar hangi örneklerin sıradışı olduklarını anlamımızı ve bu örnekler üzerinden yapılacak genellemelere gitmekten sakınmamızı mümkün kılacaktır.

Olağandışı çalışkanlığı, çok sayıda yabancı dile vukufu gibi nitelikleri ve bu tür bir çalışmanın getireceği tüm maliyetlere karşın bu konuda öncülük yapmayı, doktora eğitimini yaptığı kurumda çok daha popüler olan "teorik" katkılarda bulunmaya tercih eden Dr. Hatemi'ye son dönem Osmanlı ve modern Türk tarihi ile ilgilenen herkesin şükran borcu duyması gerekmektedir. Böylesine zor bir uğraşı bazen bir trende, bazen birkaç metre ötesinde şarapnel mermisi patlayan bir çadırda ve bazen de hasta yatağında yazılan okunması bir hayli güç notları yıllar boyu gece ve gündüz göz nuru dökerek deşifre eden, bunların transkripsiyonlarını hazırlayan ve bu notları aile büyüklerinin mezar taşlarından Makedonya sorunu ile ilgili diplomatik yazışmalara varıncaya dek yapılan bir inceleme sonucu hazırlanan bir arka plana oturtan Dr. Nilüfer Hatemi gibi araştırmacıların varlığı yakın tarihle ilgilenen herkesi hiç şüphesiz ümitvar kılmaktadır. Şahsi ümidim doktora çalışması ile öncü bir girişimi gerçekleştiren Dr. Hatemi'nin ileriki çalışmalarının da bize biraz daha ışık sağlamasıdır.

Prof. M. Şükrü Hanioğlu

Levent Şahverdi Arşivi

TEŞEKKÜR

Kendilerine teşekkür borçlu olduğum pek çok kimse, pek çok kurum var. Öncelikle, annem Canan Hatemi ve kardeşim Dr. Ali Can Hatemi'ye verdikleri her türlü destek için teşekkür etmekle başlamak istiyorum. İkinci olarak, Prof. Ahmet Çakmak'a bu çalışmanın oluşmasını sağladığı için duyduğum minnet borcunu belirtmek istiyorum. Mareşal Fevzi Çakmak'ın torunu olarak, yıllarca korunmuş bu günlüklerin incelenmesine ve tez çalışmamda kullanmama büyük bir cömertlikle izin vermiş, araştırmalarım boyunca destek ve ilgilerini esirgememişlerdir. Bana aile bireyleri ve Fevzi Paşa'yı şahsen tanıyanlarla görüşme imkânı sağladığı gibi, benimle elindeki bilgi ve kaynaklan paylaşmış, beni hep cesaretlendirmiştir. Kendisine müteşekkirim.

Prof. Norman İtzkowitz, Princeton Üniversitesi'ndeki ilk senemden itibaren hocam ve daha sonra da tez danışmanım olarak hep yol göstermiştir. Fevzi Çakmak üzerinde çalışmaya başlamam Prof. İtzkowitz'in fikri ve yönlendirmesi sayesinde olmuştur. Onun yardımı ve kefilliği olmadan böylesine önemli ve üzerinde çalışılmamış bir konunun bana verilmesi mümkün olamazdı. Son senelerde araştırmalarım için İstanbul'da bulunuyor ve tezimin ağırlığı ile bocalıyorken her fırsatta araştırmalarıma destek olmuş, yorum ve saptamalarına ne zaman ihtiyaç duysam yardımını esirgememiş, çalışmanın tıkanıp kalmasını önleyecek bir yolu her şartta bulmuştur. Bir anlamda da bu tezin tamamlanmasını sağlamıştır. Bilgisi, danışmanlığı ve yakın ilgisi için ne kadar teşekkür etsem azdır.

Prof. Şükrü Hanioğlu'nun çalışmamın her safhasında emeği ve desteği çok büyüktür. Defterleri okumaya yeni başladığımda çektiğim zorluğu ve kendisinin

Levent Şahverdi Arşivi

bu konuda bana ayırdığı uzun saatleri, çok değerli destek ve rehberliğini hiçbir zaman unutamam. Arada binlerce kilometrelik mesafelerin olduğu dönemlerde bile Princeton'daki çok sıkışık programına rağmen Şükrü Bey yazdığım bölümler hakkındaki ayrıntılı değerlendirmeleri ve önerileriyle bana güç vermiş, dönem hakkındaki bilgi ve tecrübesi ile çalışmamda ihtiyaç duyduğum tüm konularda çok büyük bir kuvvet olmuştur. Onun rehberliği olmadan bu çalışma meydana çıkamazdı.

Rahmetli M. Sırrı Çakmak'ın bu araştırmada çok özel bir yeri vardır. Mareşal Fevzi Çakmak ve ailesi hakkında elinde bulunan tüm döküman ve belgelerin kullanımına izin vermekle kalmamış, çok değerli anılar ve aile bilgileriyle başka hiçbir kaynaktan elde edemeyeceğim bilgilere ulaşmamı sağlamıştır. Çanakkale'de Sırrı Çakmak ve ailesi ile geçirdiğim bir haftada sayfalar dolusu anı, döküman, hatırat ve görsel malzeme edindim. Bana ayırdıkları zaman, gösterdikleri ilgi, tarifsiz destek ve yardımları için müteşekkirim. Yine Çakmak ailesinden Mareşal'in yeğeni Adnan Çakmak'a ve Fevzi Paşa'yı yakından tanımış olan merhum Salahattin Humbaracıbaşı'na değerli zamanlarını ayırarak bilgi ve anılarını benimle paylaştıkları için teşekkür ediyorum.

Araştırmalarımda pek çok arşiv, kütüphane ve enstitünün yardımlarını gördüm. Bu kurumlara ve görevlilerine teşekkür borçluyum: ATASE Arşivi, Başbakanlık Arşivi, TBMM Arşiv ve Kütüphanesi, Harp Akademileri Kütüphanesi, Kara Kuvvetleri Arşivi, Savunma Bakanlığı Lodumlu Arşivi, Hava Kuvvetleri Arşivi, İstanbul Belediyesi Atatürk Kütüphanesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Süleymaniye Kütüphanesi, Hakkı Tank Us Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Milli Kütüphane, Boğaziçi Kütüphanesi, Orient Institut, Deutsches Archäologisches Institut, Institut Français d'Etudes Anatoliennes- Georges Dumézil, Middlebury College (Summer School, Arabic '92-'93) ve Princeton Üniversitesi ile Princeton Üniversitesi Kütüphanesi.

Ayrıca Charles Brown, Prof. Hüseyin-Kezban Hatemi, Lütfiye Duran, Prof. Richard Burgi, E. Gen. Orhan Köker, E. Org. Necati Özgen, E. Korg. İhsan Gürkan, Feridun Gökçe, Prof. Zafer Toprak, Prof. Günay Kut, Prof. Ahmet Kuyaş, E. Alb. Hüseyin Görür, E. Alb. Ahmet Bilginsoy, Bnb. Nasır Yüceer, Alb. Cemaleddin Taşkıran, Prof. Christoph Neumann, Dr. Yavuz Selim Karakışla, Dr. Gül Tokay, Alb. Semih Gül, Alb. Savaş Özer, Alb. Nuri Çelik, E. Alb. Burhan Yener,

Levent Şahverdi Arşivi

TEŞEKKÜR

Dr. Ayfer Özçelik, Dr. Esra Karabacak, Prof. Margaret Larkin, E. Bnb. Bali Yazıcı, Ali Akkaya, Dr. Erika Gilson, Erbil Koparan, Sema Kiper, Olcay Yalı, Betül Sayın, merhum Dr. Osman Üçer, İlhami Bebek, Yzb. Hayrullah Gök, Erol Şadi Erdinç, Salih Zeki, Nihat Başkaner, Atok İlhan, M. Misbah Erkmenkul, Çiğseren Haktan, Mustafa-Lorens-Sandy Göksel, Dilşad-Yağmur Çakmak, İbrahim Yılmaz, Fatma Büyükkarcı Yılmaz, Ayfer Tunç, Mustafa Koç, Aydın Coşkun ve Süreyya Erdoğan'a ve çalışmalarımın son safhasında büyük desteğini gördüğüm Yücel Demirel'e çok teşekkür ediyorum. Kitabın basılma aşamasında en büyük emek Ömer Faruk Şerifoğlu'na aittir. Kendisine minnettarım. Bilgi, ad, kitap, resim, fotokopi ile bu çalışmanın oluşmasına katkıda bulunan tüm isimleri burada verebilmeyi isterdim... Hepinize teşekkür ederim.

Nilüfer Hatemi

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

GİRİŞ

Mareşal Fevzi Çakmak'ın günlükleri ile karşı karşıya kaldığım günü hiçbir zaman unutamayacağım. Princeton Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'ndeki odalardan birindeydim ve yerdeki halının üzerine sıraladığım defterlere elimi bile sürmeye çekiniyordum. Nasıl olacak da bunlar üzerine doktora tezimi hazırlayacaktım? Günlüklerin fotokopilerini binanın dışına çıkartmadan çekebilmem için Mareşal'in torunu Prof. Ahmet Çakmak defterleri ofisinde bırakıyordu. Ben de o soğuk kış ayının bir haftasını bu işleme ayırdım. Geç saatlerde ofisini kullanıyor, her sayfadan birden fazla örnek alıyordum: karanlıkça, açık ve normal koyulukta çektiğim üçer fotokopi. Bu şekilde gayet zor okunan Fevzi Çakmak'ın Osmanlıca elyazısının silikleşmiş ve birbirine karışmış yerlerini belki daha kolay çözebilirim diye düşünüyordum.

Fevzi Çakmak'ın onbir senesinin en yakın şahitleri olan bu küçük defterler her şeyi görmüş, onunla birlikte yaşamışlardı. Kimbilir nelere tanıklık etmiş, bugüne taşımışlardı? Cepheler, kanlı çarpışmalar, kayıplar, kazanımlar, özveriler, işgaller, acı, sevinç, savaş, barış, umut... Mareşal, yazmakta olduğu günlüğünü her zaman elinin altında, daha doğrusu cebinde bulundurmuş ve az rastlanan bir düzenlilikle her gün not almıştır. Gizlice düşman hatlarına geçmesi gibi zorunlu durumlar dışında kimseye emanet edilmemiş olan bu günlükler, her yerde Fevzi Çakmak'a eşlik etmiş ve vefatından ancak elli yıl sonra ilk defa okuyucu karşısına çıkmıştır. Günlüklerin tutulmuş, yıllarca da titizlikle korunarak bugünlere ulaştırılmış olması büyük bir mutluluk, çok önemli bir tarihi kazançtır.

Fevzi Çakmak uzun yıllar Balkanlar'da görev almış, Balkan Savaşı'nda, Çanakkale, Doğu, Kafkas ve Suriye-Filistin Cephelerinde çarpışarak komutanlık

Levent Şahverdi Arşivi

yapmıştır. 1920 Nisan'ında Ankara Hükümetine katılmadan önce Erkân-ı Harbiye Reisliği ve Harbiye Nazırlığı'nda bulunmuş, daha sonra Kurtuluş Savaşı'nda Milli Müdafaa Vekilliği, Heyet-i Vekile Reisliği ve Erkân-ı Harbiye Reisliği yapmıştır. İnönü ve Sakarya savaşlannda, Büyük Taarruz'da, kısaca kurtuluşa giden yolda, askeri planlann yapılması, ordunun hazırlanması, sevk ve idaresinde çok büyük emek harcamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Genelkurmay Başkanı olan Mareşal bu görevde yirmi yıldan fazla kalmıştır. Fevzi Paşa, pek çok kaynakta Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü ile birlikte, vatanın kurtuluşu ve cumhuriyetin kuruluşunda en önemli üç isimden biri olarak anılır.

Bu çalışmanın esas amacı Mareşal Mustafa Fevzi Çakmak'ın günlüklerini, dolayısı ile kendisini, kendi kalemi aracılığı ile meydana çıkartmaktır. 1876 - 1950 yılları arasında yaşayan, Osmanlı İmparatorluğu'nun sonu, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve ilk dönemlerinin fazla görünürde olmayı sevmeyen bu değerli askeri ve devlet adamı ne yazık ki gerektiğince tanınmıyor ve tarihimizdeki önemi yeterli derecede bilinmiyor. Burada Osmanlıca tutulmuş toplam altı defter incelenmiştir: 1911 - 1921 yıllannın tamamını kapsayan dört ve 1950'de Mareşal'in ölümünden önceki üç ay boyunca tutulmuş iki küçük günlük. İçerik bakımından çok zengin olan defterlerde asıl ağırlık askeri olmakla beraber politik ve sosyal tarih konulannda da geniş bir yelpazede ilginç bilgiler bulunuyor.

I. Defter adını verdiğim günlük, Fevzi Çakmak'ın elimizdeki en eski kayıtlarını, 29 Mart 1911 - 23 Temmuz 1913 tarihleri arası yazılarını kapsar. Defter iki bölüme ayrılmıştır ve önyüzünün 206 sayfası neredeyse tamamen günlük olarak tutulmuştur. Burada Kaymakam (Yarbay) Fevzi Bey'in Arnavutluk ve Balkanlar'da görevli olduğu yıllarda, Balkan Savaşı sırasında aldığı notlar bulunuyor. Defterin arka yüzünde, yani tersten başlayarak yazılan 99 sayfada ise değişik çizim, hesap ve şemalar vardır. Bunlar okumadaki güçlük ve kullanılan kısaltmaların anlaşılamaması yüzünden tercüme edilememiş ve çalışmanın dışında bırakılmıştır. Defterdeki bilgiler, bu bölgede uzun zamandır görev yapan yükselmekte olan bir askerin, dönemi ve meydana gelen olaylan nasıl görüp değerlendirdiğini göstermesi bakımından önemlidir. Yaşam koşullan, askeri-siyasi gelişmeler ve sayısız çarpışmalar gayet sade ve kısa bir şekilde kaydedilmiştir.

II. Defter, toplam 172 sayfadan oluşuyor ve 26 Temmuz 1913'te başlayıp 13 Ağustos 1915'te son buluyor. Günlüğün arka yüzünde bir önceki defterdeki gibi değişik notlar, hesap ve şemalardan oluşan 26 sayfa yer alıyor. Okuma güçlüğü

Levent Şahverdi Arşivi

ile bu bölüm çalışma dışı bırakılmıştır. Fevzi Bey'in İstanbul'a dönmesinden hemen sonra başlayan bu defterde Birinci Dünya Savaşı öncesindeki dönem, seferberlik, savaşın çıkışı, ilk cepheler ve yazarın aldığı görevler hakkında bilgiler bulunuyor. Bu günlüğün kapsadığı yıllan Fevzi Çakmak, İstanbul, Hadımköy, Ankara ve Gelibolu'da geçirmiştir. Daha çok askeri ağırlıklı olan ama siyasal bilgiler de içeren günü gününe tutulmuş bir defterdir. İstanbul'da bulunduğu dönemlerde saray ve sosyal hayat üzerine de ilginç notlar vardır.

14 Ağustos 1915 - 31 Temmuz 1918 arası dönemi kapsayan III. Defter, sadece günlük olarak tutulmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın önemli bir bölümü hakkında oldukça aynntılı bilgiler içerir. Bu günlük 202 sayfadır ve Fevzi Çakmak'ı birlikleriyle beraber savaştığı her cephede adım adım izlememizi sağlar. Yazann kaleminden Anafartalar, Doğu, Kafkas, Sina-Filistin Cephesi'ni oldukça detaylı bir şekilde öğreniyor, çarpışılan düşmanlar, yavaş yavaş kesinleşen genel yenilgi, bu bölgelerde yaşayanlar, askerlerin durumu vs. hakkında önemli tespitlere rastlıyoruz. Tam bir savaş ve cephe günlüğü olarak tanımlanabilecek defterde, yabancı komutanlar, Osmanlı Ordusunda görevli yabancı askerler de yer almaktadır.

Mareşal'in günlüklerinden büyük olasılıkla en fazla ilgi çekecek olanı, 1 Ağustos 1918 - 31 Aralık 1921 dönemini kapsayan IV. Defter'dir. Osmanlı İmparatorluğu'nun tam manasıyla son günleri ile, Türkiye'nin kurtuluşu ve kuruluşunun temellerinin atıldığı yıllan içeren bu yazıların büyük bir merakla okunacağından eminim. Günlük, Nablus'ta başlar ve Ankara'da son bulur. Bu çok farklı iki coğrafya arasında geçen günlerde tutulan notlar 153 sayfadır. Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna, Fevzi Çakmak'ın Erkân-ı Harbiye Riyaseti'ne, daha sonra Harbiye Nazırlığı'na, İstanbul'un işgaline, Padişahla yaptığı görüşmelere, önce çaresizliğe sonra umuda ve gizlice Anadolu'ya geçmesine tanıklık eder. Ankara'da sevinçle karşılanır. Büyük Millet Meclisi'nde göreve başlar ve Kurtuluş Savaşı'nda kendisinden pek çok bakımdan faydalanılır. Cepheleri ve Milli Mücadeleyi, gördüklerini, yaptıklannı ve yaşadıklarını, Milli Müdafaa Vekili, Heyet-i Vekile Reisi ve Erkân-ı Harp Reisi olduğu dönemlerde de günlüklerine kaydetmeye devam eder.

Fevzi Çakmak'ın ölümünden önce tuttuğu, 1950 yılının ilk üç ayını içeren iki küçük not defteri ise, doğal olarak içerik bakımından oldukça farklıdır. Artık sağlık sorunları ve yaşlılık sebebi ile yazı yazmakta zorlanan fakat buna rağmen her gün not tutmaktan vaz geçmeyen, bıraz kırgın ve oldukça yorgun Mareşal yine

Levent Şahverdi Arşivi

dünya ve ülke meselelerini, siyaseti yakından izlemeye devam etmiştir. Kapağında "Temiz Bloknot No. 1663" yazısı basılı olan V. Defter, 23 sayfalık günlük notlardan oluşmuştur. Kapsadığı tarihler 1 Ocak 1950 ile 24 Mart 1950 arasıdır. Yazısı oldukça karışık ve pek okunaklı değildir. Günlük yazılar nadiren üç dört cümleyi aşan, oldukça kısa notlar olmakla birlikte içerik oldukça zengin çeşitliliktedir: farklı ülkeler, kendi sağlığı, meteoroloji, yerli- yabancı siyaset ve devlet adamlan, teknik ilerlemeler, komünizim, tabii afetler ve ekonomi gibi konular hakkında kısa kayıtlar.

Son defter olan, VI. Defter'in kapağında "Temiz Bloknot No. 1665" yazısı basılıdır ve Mareşal sadece dört sayfasını kullanabilmiştir. Bu günlük 23 Mart 1950 ile 2 Nisan 1950 tarihleri arasında son günlerini geçirdiği hastahanede, Teşvikiye Sağlık Yurdu'nda tutulmuştur. Fevzi Çakmak'ın 10 Nisan 1950'deki ölümünden önce yazdığı son notlar olan bu dört sayfa oldukça zor okunan ama yazarının dünya ve Türkiye ile hâlâ ne kadar yakından ilgili olduğunu göstermesi bakımından son derece ilginçtir. Ciddi sağlık problemleri içinde, hastane ortamında hayata ve gerçeğe olabildiğince sıkı tutunmaya çalışan, okuyan, düşünen ve ısrarla yazan bir kimse olarak Fevzi Çakmak okuyucuyu çok şaşırtacaktır.

Günlüklerin değeri üç açıdan da tartışılmazdır. Öncelikle Fevzi Çakmak tarafından tutulmuş olmaları önemlidir. Yüksek rütbeli askeri kişiliği, devlet adamlığı ve son dönem tarihimizdeki rolü sebebi ile bilgi, tecrübe, mesleki ve siyasi çevresi yazdıklarına ister istemez yansımaktadır ve bu konularla ilgilenenlere önemli bir kaynak değeri taşır. İkinci olarak, bu defterlerin kesintisiz onbir seneyi kapsamalarıdır. Bu süre bizde şimdiye kadar meydana çıkmış günlükler incelendiğinde, oldukça uzun ve nadir görünen bir devamlılık sayılır. Son olarak ise, defterlerin günlük olarak yazılmış olmasına dikkat çekmek istiyorum. Anı şeklinde, olayların üzerinden yıllar geçtikten sonra yeni değerlendirme ve bilgiler ışığında, dolayısıyla ister istemez bunlardan etkilenerek yazılmış olmamalarıdır. Fevzi Çakmak'ın notları günü gününe, neredeyse hiçbir ekleme ve düzeltmeye maruz kalmadan kaleme alınmış, 'yaşadıkça yazılan'[1] kayıtlardır.

Bu defterlerin tutulma amacı üzerinde farklı yorumlar yapılabilirse de büyük ihtimalle yazarın kendisi için bir kayıt, hayatının ana hatlarını tespit etme isteği olmalıdır. Günlük tutmasının amacının bir gün hatıralarını yazmak olduğunu düşünmüyorum. O yılların askeri ve siyasi şahsiyetlerinin, daha önceki dönemlerle kıyasladığında çok daha fazla günlük ve hatırat meydana getirdik-

Levent Şahverdi Arşivi

lerini biliyoruz. Anı-Hatırat yazımında kişiyi harekete geçiren güç veya istek, günlük yazarınınkinden oldukça farklıdır. Bu iki tür arasındaki en kuvvetli bağ, anılarını titizlikle yazmak istcyenlerin günlük tutmasında çok büyük bir fayda bulunduğudur. Fevzi Çakmak günlüklerinden yararlanıp Erkân-ı Harbiye Mektebi'nde konferanslar vermiş ve bunlardan iki kitap meydana getirilmiştir: *Garbî Rumeli'nin Suret-i Ziyâ'-ı ve Balkan Harbinde Garb Cebhesi Harekâtı* ve *Büyük Harpte Şark Cephesi Hareketleri- Şark Vilayetlerimizde, Kafkasyada ve İranda*.[2]

Tarafsız ve bir gözlemci olarak yazan Mareşal, günlüklerindeki değerlendirme ve yorumlarda fazlasıyla tutumlu davranmış, duygusallıktan uzak bir yaklaşımla sadece olaylar ve durumlardan söz etmiştir. Kişiliğini ve özel hayatını tamamen arka planda tutmaya özellikle dikkat etmişse de zaman zaman kendini gayet yalın ve açık bir şekilde ortaya koymaktan da alıkoyamamıştır. Maddi kanıtlarla ispatlamam mümkün olmasa da, Fevzi Çakmak'ın, hayatının en azından kırk yıllık dönemini kaydettiğine inanıyorum. 1911'de başlayan elimizdeki ilk defter ile, 1950'de ölümünden sadece bir hafta öncesine kadar tutulmaya devam edilen son defter arasında hiç bir gücün onu yazmaktan alıkoymuş olduğunu sanmıyorum. Bu inancımda üç dayanağım bulunuyor. İlki, Mareşal'in son günlerinde, bir hastahanede dahi yazmaya devam etmiş olmasıdır. İkincisi, 1957 yılında eşi Fitnat Hanım'ın bir röportajdaki sözleri ve üçüncü olarak da günlüklerden birinin sayfaları arasında bulduğum kısa bir yazının içeriğidir.[3] Fevzi Çakmak'ın 1922 ile 1949 arasındaki günlük notlann şimdilik bulunamamış olduğunu ama ilerde birgün meydana çıkacağını ümit ediyorum.

Uzunca bir zaman kayıp defterlerin izini bulmaya uğraştım. Başaramayınca da çalışmamı 1911 - 1921 arasındaki onbir seneyi gün gün, adım adım, iklim iklim Fevzi Çakmak ile beraber yaşamak demek olan dört defterle sınırlamaya, ama 1950 tarihli en son iki günlüğe de yer ayırmaya karar verdim. Aradaki uzun tarihi boşluğu biyografi şeklinde doldurmayarak kayıp günlüklerin bir gün ışığa çıkışını beklemeyi daha uygun buldum. Günlüklerin başına yazarı hakkında bir bölüm ilave etmek gerekmekteydi. İlk iki bölümü, yani Fevzi Çakmak'ın ailesi, çocukluk ve gençlik dönemi, eğitimi, ilk askeri görevlerini içeren konulan bir biyografi çalışması niteliğinde meydana getirmeye çalıştım. Bulguların elverdiğince detaylı olması, ilk iki bölüm ile günlükler arasında bir bilgi dengesinin kurulması için gerekliydi. Ayrıca Mareşal hakkında şimdiye dek bilinmeyen

Levent Şahverdi Arşivi

yeni veri ve belgeler ortaya çıkmıştı. Fevzi Paşa olarak tanınacak olan Mustafa Fevzi'nin doğup büyüdüğü ortam, sosyal ve tarihi sahne, kişiliğini etkileyen yakın veya uzak aile bireyleri, tanıdıkları, şehri, evi, eğitimi ve çevresi, hem mesleki hem de kişisel hayatına kuşkusuz büyük etki etmişti ve bunları belirtmek gerekiyordu.

Fevzi Çakmak'ın ailesi ve kökleri hakkındaki bilgilere yine Çakmak ailesinin üyelerinin cömert katkılan ile ulaşılmıştır. Danıştığım kimseler yalnız zamarılannı, anılarını ve bildiklerini benimle paylaşmakla kalmayıp ellerinde bulunan doküman ve belgelerden de faydalanmama, hatta çoğaltarak almama izin vererek bu çalışma için benzersiz bir kaynak oluşturdular. Fevzi Çakmak'ın dedesi Bekir Efendi'nin 1880 tarihli mürur tezkiresinin bile bir örneği bulunmuş, kullanımına izin verilmiştir. Mareşal'in eşi Fitnat Hanım'ın torunu için çizdiği küçük bir aile şeceresi de, bu çalışmada bulacağınız dallanıp budaklanmış bugünkü aile ağacının temelini oluşturmuştur. Aynca çeşitli nüfus dairelerinden, arşivler ve mezarlıklardan aile bireylerinin tespitinde faydalandım. Devlet, Vilayet Salnameleri, askeri okul yıllıkları, hatırat, günlük, gazete ve dergiler, buralarda yayınlanan röportaj ve görüşmelerden, kısaca her türlü basılı kaynaklardan da pek çok bilgiyi edinme, derinleştirme ve doğrulama fırsatı buldum.

İlk bölümde ağırlığı Fevzi Paşa'nın ailesi, çocukluğu, öğrenimi ve dönemin şartları çekmektedir. İkinci bölüm ise askerlik mesleğinin ilk yıllannı kapsar. Yüzyılın başında genç bir erkân-ı harp subayının Kosova'da (Arnavutluk - Sırbistan) aldığı görevler, edindiği başarılar, bulunduğu bölgenin özel koşullan çerçevesinde anlatılmaya çalışılmıştır. Hayatının hemen hemen onüç senesini geçirdiği Balkanlar, Fevzi Çakmak'a da diğer pek çok mektepli genç subaya yaptığı etkileri yapmıştır: tecrübe kazandırmış, kendilerine güvenlerini sağlamlaştırarak siyasi veya askeri pek çok olumsuzluğu değiştirme gücüne sahip olduklan inancını vermiştir. En büyük kazanç ise, kesintisiz denilebilecek sıcak çatışmalar ve komitacılarla başedebilme yöntemleri geliştirmeleri, savaş deneyimi kazanmalandır. Hatıratlarını yazan her subay bölgenin bu kaçınılmaz etkisine değinmiştir.

Fevzi Paşa'nın Balkanlar'da geçen dönemi hakkında, "Mareşal Hayatını Anlatıyor" başlığıyla Ağustos 1947 - Mart 1948 arasında Bahadır Dülger'in Tasvir Gazetesi'nde tefrika edilmiş yazı serisinden oldukça faydalanılmıştır. Yazılan tüm Fevzi Çakmak biyografilerine kaynaklık etmiş olan Süleyman Külçe'nin Mareşal Fevzi Çakmak adlı iki ciltlik çalışmasından da, Mareşal'in kişiliği ve ilk görev böl-

Levent Şahverdi Arşivi

gesindeki senelerinin tasviri, İkinci Meşrutiyet'i hazırlayan koşullar gibi konularda yararlanılmıştır. Aynca Başbakanlık ve ATASE başta olmak üzere çeşitli arşivler, eski atlas ve coğrafya kitapları, İngiliz gizli istihbarat raporları, yerli ve yabancı askeri kaynaklar, tez ve araştırma kitaplarından bilgi edinilmiştir. Fevzi Çakmak'ın yükselme tarihleri, görevleri, kazandığı madalya ve taltifleri hakkında künye defteri ve şahsi dosyasından da yararlanılmıştır.

Bu çalışmanın ilk iki bölümü biyografi şeklindedir. Fevzi Çakmak'ın günlükleri üçüncü bölümden itibaren her biri bir bölüm olarak çalışmada yer alır. Sadece yedinci bölüm iki kısa günlükten yani, V. Defter ve VI. Defter'den oluşturulmuştur. Sonuç bölümü ise sadece ilk dört günlüğün, yani 1911 - 1921 yılları arasında yazarın kaleminden çıkanların bir değerlendirilmesi olarak sınırlandırılmıştır. Fevzi Çakmak, günlüklerinde okuyucuya o kadar çeşitli konularda bilgi sunmaktadır ki, yazdıkları çok farklı bakış açılarından değişik çalışmalara kaynak olacak zenginliktedir. Örneğin, defterler sadece askeri açıdan ele alınıp tüm bahsi geçen çarpışma ve savaşlar araştırılabilinir. Hatta insan faktörü merkeze yerleştirilip sadece neferlerin sağlık şartları, hangi dönemlerde hangi bulaşıcı hastalıkların görüldüğü gibi çok sınırlı bir çerçevede bile azımsanmayacak sonuçlara ulaşılabilir. Defterlerin zenginliği ve uzunluğu, beni Fevzi Çakmak'ın yazdıklarını Latin alfabesine aktarmaya/kazandırmaya yoğunlaştırdı. Sonuç bölümü bu sebeple sadece kısa bir değerlendirme ile son bulmaktadır.

Mareşal defterlerinde o dönemde tercih edilen rik'a yazısını kullanmış, cümlelerini oldukça kısa ve sade tutmuştur. Yazılarında yabancı kelimelere rastlansa da bunlar göze batmayacak orandadır. Arapça, Farsça terkipler günlüklerde hemen hemen hiç bulunmaz. Osmanlı ordusunda görev yapan yabancı subayların kullandıkları ve bir oranda dile yerleşen bazı terimler, o yıllarda yazılmış diğer günlük ve hatıratların tersine Fevzi Çakmak'ın yazılarında pek yer almaz. Bununla birlikte, Mareşal'in defterlerinde rastladığımız yer adları ile özel isimlerin çeşitliliği dikkate değerdir: Arnavutça, Yunanca, Sırpça, Rusça, Arapça, Almanca, İngilizce ve Fransızca. Yazı dili, Fevzi Paşa'nın günlüklerinde basittir ama zaman zaman acele not alanların yaptığı bazı küçük dilbilgisi hatalarına da rastlanır. İyelik ekleri unutulur ya da aynı kelime birden farklı şekilde yazılmış olabilir.[4]

Defterler, yazıldıkları tarihler, o günlerin ve bölgelerin şartları göz önünde tutulduğunda oldukça iyi haldedirler. Oysa bazı sayfalar bir dolu fırtınasında ıslanıp tamamen birbirine girmiş, akmış mürekkep izleri de yazının okunmasını nerdeyse

Levent Şahverdi Arşivi

imkânsızlaştırmıştır.[5] Bazı bölümler de kurşun kalem ile tutulmuş fakat aradan geçen uzun zamanın ve birbirine sürtünen sayfaların yıpratıcı etkisi ile kelimeler silikleşmiş, harfleri meydana getiren noktalama işaretlerinden emin olunması çok zorlaşmıştır. Yukarda da belirttiğim gibi, özel adlar başlı başına bir sorun olmuş, bunların bir tanesinin tespiti için bazen günler, haftalar harcanıp boş bırakılmak zorunda kalınmıştır. Köy, kasaba, dağ, tepe, köprü gibi isimlerin doğru okunması için azami gayret gösterilmiş, Fevzi Çakmak'ın kendi yazdığı iki kitaptaki adlarda da bir tutarlılık bulunamadığında, kulağa en doğru gelen ses uyumu doğru kabul edilmiştir. Tabii ki bu yöntemin bugün Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kalan bölgeler için bile yanılma payının yüksek olduğunu kabul ediyor, bu konuda bir çözüm bulamadığımı üzülerek belirtiyorum.

Fevzi Çakmak'ın yazılarına ekleme veya çıkartma gibi hiç bir müdahale yapılmamış, sadece köşeli parantezlerin içindeki gerekli bilgiler benim tarafımdan verilmiştir. Örneğin günlüklerde köşeli parantez içinde gösterilen Miladi tarihler Fevzi Çakmak'ın defterlerinde yoktur. Defterlerde okunmayan yerler büyük çoğunlukla üç çizgi ile, "- - -" şeklinde belirtilmiş ve arka arkaya okunamayan kelimlerin sayısına göre de tekrarlanmıştır. Bunun dışında okumayı engelleyen büyük bir lekeyi "Leke", yazının üstüne gelerek yapıştırılmış bir bant için de "Flaster" kelimelerini kullandım. Yazarın günlüklerde kullandığı kısaltmaların çoğu askeridir. Bu konuda danışıp yardımlarını aldığım askeri araştırma uzmanlarının da belirttiğine göre, bazı kısaltmalar Mareşal'in şahsi kısaltmalardır ve ne yazık ki çözülememiştir. Bunlardan biri, benim çeviride ?(ters nun) olarak gösterdiğim, günlüklerde hızla yazılmış ters bir nun harfine benzeyen şekildir. Anlamı bulunamamıştır.

Fevzi Çakmak günlüklerinde Rumi takvimi kullanmış, bazı önemli olayların yanına da nadiren Hicri takvimle not düşmüştür. Kaynak olarak kullandığım arşiv belgeleri ve özel koleksiyonlardaki dokümanlarda verilen tarihler Miladi takvim değil ise, bunlar miladiye çevrilerek ya köşeli parantez içinde ya da dipnotta gösterilmiştir.[6] Fevzi Çakmak'ın yazılarında geçen ve Alaturka saat olarak bilinen eski zaman sistemine ise dokunulmayarak aynen bırakılmıştır. Defterlerde alt alta yazılan aynı kelimeyi tekrar etmemek için kullanılan "minhu" kısaltması, tarihlerde ve özellikle içinde bulunulan ayın belirtilmesinde sık sık göze çarpsa da bunun yerine kelimeyi tekrar etmek tercih edilmiştir.

Mareşal Fevzi Çakmak'ın günlükleri sadece askeri tarihe değil, aynı zamanda son dönem Osmanlı İmparatorluğu ile Cumhuriyet Türkiyesi arasındaki döneme

Levent Şahverdi Arşivi

çok büyük katkılarda bulunacaktır. Defterlerdeki bilgilerin, siyasi konulardan, sosyal, ekonomik, coğrafi ve meteorolojik verilere kadar geniş bir alana yayılan çeşitliliği ile pek çok farklı konudaki araştırmaya kaynaklık edeceği hiç şüphesizdir. Yazıları, Fevzi Paşa'nın kişiliğini, düşüncelerini, amaç ve seçimlerini anlamamıza yardım edecektir. Elinizdeki çalışma sadece büyük bir asker, değerli bir komutan ve Atatürk'ün en yakın silah arkadaşlarından birinin günlükleri değil, aynı zamanda çok zor ve çok uzun bir dönemin yaşayan tanığıdır.

Nilüfer Hatemi

Teşvikiye, 10 Şubat 2000

Notlar

1 Terim, S. Talat Halman'ındır; "Yaşadıkça Yazılan" *Türk Dili Günlük Özel Sayısı*, 127 (Nisan 1962), 436-441.

2 *Garbî Rumeli'nin Suret-i Ziyâ'-ı ve Balkan Harbinde Garb Cebhesi Harekâtı*, İstanbul: Erkan-ı Harbiye Mektebi Matbaası, 1927. *Büyük Harpte Şark Cephesi Hareketleri- Şark Vilayetlerimizde, Kafkasyada ve İranda*, Ankara: Genelkurmay Matbaası, 1936.

3 Bu röportajda, Fevzi Çakmak'ın 12 yaşından itibaren günlük tutmakta olduğunu ve ölene dek de yazmaya devam ettiğini okuyoruz. Fitnat Hanım, Mareşal'in defterlerinin önemli bölümünün kendisinde olduğunu, küçük bir kısmının ise damatları Şefik Paşa'da [Tümgeneral Şefik Çakmak (1892-1966)] bulunduğunu söylüyor: "Mareşal'in Refikası Anlatıyor", *Çakmak Dergisi* (İstanbul) 50 (16 Şubat 1957), 6-7. Şefik Paşa'nın, özellikle de son senelerinde, hep yanında olan yeğeni Nihat Başkaner ile Ankara'da, 25 Mayıs 1999'da yaptığım görüşmede bana verdiği pek çok değerli bilgilerden biri de amcası Şefik Paşa'dan kendisine herhangi bir defter veya yazılı belge kalmamış olduğudur. Oysa II. Defter'in sayfalarının arasında bulunan, Arap alfabesiyle yazılmış ayrı bir kâğıtta ise Fevzi Çakmak'ın geride bıraktığı defter ve belgerin şu an elimizde bulunanlardan sayıca daha fazla olduğu görülür. Ne yazık ki bu kâğıdın kimin tarafından ve hangi tarihte yazıldığı bilinmiyor. Bu notta yazanlar:

NUMARA- 6

Bu pakette olanlar:

1- Amerikan bezine dikili 4 hatıra defteri
2- Amerikan bezine dikili 3 hatıra defteri
3- Bir zarf içinde bazı vesikalar ve mektuplar
4- Bir küçük defter (subay isimleri)
5- İki kırmızı not defteri
   i- Ocak - 23 Mart 1950 hatıraları kaydı
   ii- 23 Mart - 2 Nisan 1950 sağlıkevi hatıraları (son) kaydı
6- Çok Sevdiği Şeyh Vefa Takdimi kitabı
7- Bazı mühim vesikalar (listesi üzerinde)

4 Örneğin defterlerde 18 Ağustos ve 19 Ağustos 1920 günlük girdilerinde çok büyük bir olasılıkla aynı yer adı için iki farklı yazım kullanılmıştır: Koyunoğlu ve Koyunağılı. 20 Eylül ve 21 Eylül 1920

Levent Şahverdi Arşivi

tarihli notlarında da hem Kara İlyas, hem de Karaca İlyas adlarına rastlanır. Süleymaniye ve Süleymanlı olarak 4 Kasım ve 18 Kasım 1915 günlerinde kaydedilmiş isimlerin ise aynı yerlere ait olduğu hemen hemen kesindir.

5 Fevzi Çakmak defterinin zarar görmesini şöyle anlatıyor: 25 Ağustos 1329 [7 Eylül 1913] (Pazar)- Hızırgazi- Güneş, Sıcak ve Akşam Fırtına ve Yağmur- ... Akşama doğru çıkan fırtınada ceviz kadar dolu düştü ve çadırların (benimki de dahil) kısm-ı azamı yıkıldı. Elbiseler ıslandı. Bu defter de o sırada ıslandı.

6 Tarih çevirilerinde kullanılan kaynak: Yücel Dağlı - Cumhure Üçer, *Tarih Çevirme Kılavuzu*, 5 cilt, Ankara; Türk Tarih Kurumu, 1997.

Levent Şahverdi Arşivi

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
Alb.	Albay
ATASE	Askeri Tarih ve Statejik Etüt Başkanlığı
a.y.	aynı yazar
BBA/BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Bnb.	Binbaşı
bkz.	bakınız
b.y.	basımevi yok
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
Dept.	Department
Dos.	Dosya
ed./Ed.	editor; edition
E.	Emekli
Gen.	General
haz.	hazırlayan
Hicrî	Hicri Takvim
Kls.	Klasör
Korg.	Korgeneral
mil.	military
Miladî	Miladi Takvim
M.S.B	Milli Savunma Bakanlığı
no./No.	number
Org.	Orgeneral
Rumî	Rumi Takvim
s.	sayfa
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
t.y.	tarih yok
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TTK	Türk Tarih Kurumu
Yay.	Yayına hazırlayan, yayınlayan

Levent Şahverdi Arşivi

Askeri Rütbeler:

Osmanlıca	*Türkçe*
Müşir	Marçşal Orgeneral
Birinci Ferik	Korgeneral
Ferik	Tümgeneral
Mirliva	Tuğgeneral
Miralay	Albay
Kaymakam	Yarbay
Binbaşı	Binbaşı
Kolağası	Kıdemli Yüzbaşı
Yüzbaşı	Yüzbaşı
Mülazim-i Evvel	Üsteğmen
Mülazim-i Sani	Asteğmen

Kullanılan Takvimler ve Ayların Kısaltmaları:

Hicrî		*Rumî*		*Miladi*	
Muharrem	[M.]	Mart	I	Ocak	1
Safer	[S.]	Nisan	II	Şubat	2
Rebi'ül-evvel	[Ra.]	Mayıs	III	Mart	3
Rebi'ü'l-âhir	[R.]	Haziran	IV	Nisan	4
Cemaziye'l-evvel	[Ca.]	Temmuz	V	Mayıs	5
Cemaziye'l-âhir	[C.]	Ağustos	VI	Haziran	6
Receb	[B.]	Eylül	VII	Temmuz	7
Şa'ban	[Ş.]	Teşrin-i Evvel	VIII	Ağustos	8
Ramazan	[N.]	Teşrin-i Sani	IX	Eylül	9
Şevval	[L.]	Kânun-ı Evvel	X	Ekim	10
Zi'l-ka'de	[Za.]	Kânun-ı Sani	XI	Kasım	11
Zi'l-hicce	[Z.]	Şubat	XII	Aralık	12

Levent Şahverdi Arşivi

Mareşal Fevzi Çakmak'ın Kullandığı Özel Kısaltmalar:

j	Jandarma
K	Bölük
K[af]	Kolordu
Kaf Elif	
Kaf Mim	?
T	Tabur
t	Tümen?
g	Gurup
S	Süvari
Y	Alay
M[im] K[af]	Milli Kuvvetler ?
S[in] K[af]	Süvari Kuvvetleri ?
Ç	Ters Nun İşareti ?

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

I. BÖLÜM

Ailesi, Kökleri, Çocukluk ve Eğitimi:
Mustafa Fevzi'den, Yüzbaşı Fevzi'ye

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

Cihangir Camii'nin avlusunda çocuklar oynuyordu. Mahalleye adını veren Mimar Sinan'ın bu eseri geçirdiği onca yangın ve sayısız onanm sonrası bile hâlâ ihtişam ve etkileyiciliğini korur. Bahann geldiği, ağaçlann giyinmesinden, avludan görünen berrak denizin ve Boğaz'ın değişen renklerinden çok, hareketlenen sokaklardan, dışarıda oynayan, koşuşturup duran çocuk seslerinden belli oluyor. Artık çocuklan evde tutabilmek iyiden iyiye zorlaşmıştır. Ali Nuri ve ona sık sık emanet edilen Mustafa Fevzi birlikte dışanya çıkarlar. Mustafa Fevzi daha üç yaşında yoktur, dayısı Ali Nuri ise ondan on yaş büyüktür. Doğru evlerinin az ötesindeki Cihangir Camii'ne yürürler. Daha avluya yeni varmış, etraflarına bakınırken arka arkaya patlayan silah sesleri ile irkilirler. Birdenbire nereden çıktığı belli olmayan askerlerin ve evlerine kaçışan insanların koşuşturmasının arasında bulurlar kendilerini. Manzara korkunçtur. Nuri, daha sonra Fevzi Çakmak olarak tanınacak küçüğü kucaklayıp eve koşar. Heyecan, korku ve çocuğu için meraklanan, fenalaşarak yatağına uzanan annesinin solgun yüzü, Mustafa Fevzi'nin hafızasından hiç silinmeyecektir.[1]

Tarih 20 Mayıs 1878'dir, olay Çırağan Sarayı Vak'ası olarak anılacaktır. Ali Suavi ve yandaşlannın başarısızlıkla sonuçlanan V. Murat'ı tekrar tahta geçirme teşebbüsü, Sultan II. Abdülhamit aleyhindeki ilk eylemdir. Saraya yapılan baskın kanlı bir şekilde bastınlmış ve olayla ilgili olduğu sanılan insanların yakalanmaları için sürdürülen kovalama ve aramalar geniş bir çevrede epeyce heyecana sebep olmuştur.[2] Çocukluğunun ilk hatırasına askerler, kurşun sesleri, kargaşa ve en sevdiği insanların üzüntüsü yerleşen Fevzi Çakmak, uzun yıllarını askerlerle bir cepheden diğerine, sonu gelmeyen çarpışmalar, savaşlarla geçirecek ama sonunda bir milletin üzüntüsünü değil, sevincini görecektir.

Birbirlerini senelerden beri tanıyan genç bir çiftin ilk çocuklandır Mustafa Fevzi. Ali Sırrı Bey ve Hesna Hanım, Cihangir'de aynı çatı altında büyümüşlerdir. Oğullan da dünyaya gözlerini yine bu ahşap evde, 12 Ocak 1878'de açar.[3] Mütevazı bir evdir ve Hesna Hanım'ın babası Bekir Efendi'ye aittir. Tophane müftüsü

Levent Şahverdi Arşivi

olan Bekir Efendi bu sırada altmış yaşlarında, okumuş, çok seyahat etmiş, değişik görevlerde bulunmuş, sürgüne bile yollanmış ama maceracı ve devrimci ruhunu kaybetmemiş bir insandır. Beş yaşından itibaren oğlu gibi baktığı ve sonra da damadı olan Ali Sırrı'nın ve torunu Mustafa Fevzi'nin hayatlarında çok önemli etkisi olmuştur.

Bazı kaynaklarda Hacı, bazılarında ise Hoca olarak bahsedilen Bekir Efendi'nin hayatı Osmanlı Devleti'nin önemli şehirlerinde ve inanılmayacak derecede hareketli geçmiştir. Dönemin Türk nüfusunun yoğun olduğu bir liman şehrinde, Varna'da doğmuştur.[4] Trabzon asıllı ama Varna'ya yerleşmiş Ömer Ağa ile Varnalı Emine Hanım'ın son çocuklarıdır. Meraklı ve öğrenmeye çok açık biri olan Bekir dünyayı dolaşmak ve iyi bir eğitim almak istemektedir. Bunlara Varna'dan ulaşmayı zor bularak İstanbul'a gider. İstanbul'da hem Yeniçeri Ocağı'na girdiği, hem de medrese eğitimi aldığı söylenir. Eğitimine bir süre de Bağdat'ta devam eden Bekir Efendi 1826'da Vak'a-yı Hayriye olarak bilinen Yeniçeri Ocağı'nın ilgası sonrası Varna'ya geri döner. Burada uzun süre kalamayacak ve Rus işgali ile Ekim 1828'de düşen Varna şehrinden annesi Emine Hanım'la beraber ayrılmak zorunda kalacaktır. Babası Ömer Ağa şehir müdafaasında şehit olmuştur. Annesi ise evlerini korumaya çalışırken bir bacağını kaybetmiştir.[5] İstanbul'da hayat bir müddet için yeniden kurulacaktır.

1832 yılı sonunda Bekir Efendi'nin yolu bu defa Mısır'a düşer. Kayıtlarda Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın isyanı sırasında, İbrahim Paşa'nın Konya'da Osmanlı Ordusu'na karşı kazandığı zaferde Bekir Efendi'nin esir düştüğünü, Kahire'ye gittiğini ve bu şehirde meşhur El-Ezher'e devam ettiğini öğreniyoruz.[6] Uzun bir zamandan, pek çok şehir ve ülke gezdikten sonra da İstanbul'a dönmüş. Şumlalı Topalakoğlu Fevzi Bey'in kızı Fitnat Hanım ile evlenmiş ve Tophane-i Amire'ye müftü olarak atanmış.[7] Kısa bir süre sonra Bekir Efendi'nin adı Kuleli Olayı'na karışacak ve bu orta yaşlı adama sürgün yolu gözükecektir. 1859 Eylül'ünde Sultan Abdülmecid'i tahttan indirmek amacı güden gizli bir cemiyet keşfedilmiş ve yakalananlar şimdi Kuleli Askeri Lisesi olan Kuleli Kışlası'nda sorgulanmışlardır. Zanlıların pek çoğu Tophane'de görevli memurlardır. Daha sonra meşhur şair Şinasi'nin adı da bu olayla beraber anılmış ama kanıtlanamamıştır. Müebbet kalebendlik cezası alanlardan biri olan Bekir Efendi, Limni adasına sürgün edilir.[8]

Kuleli Vak'ası ve Limni'deki sürgün yılları hiç hesapta olmayan köklü bir dostluğun kurulmasını sağlar. Biri suçlu olarak yargılanmakta, diğeri de Kuleli

Levent Şahverdi Arşivi

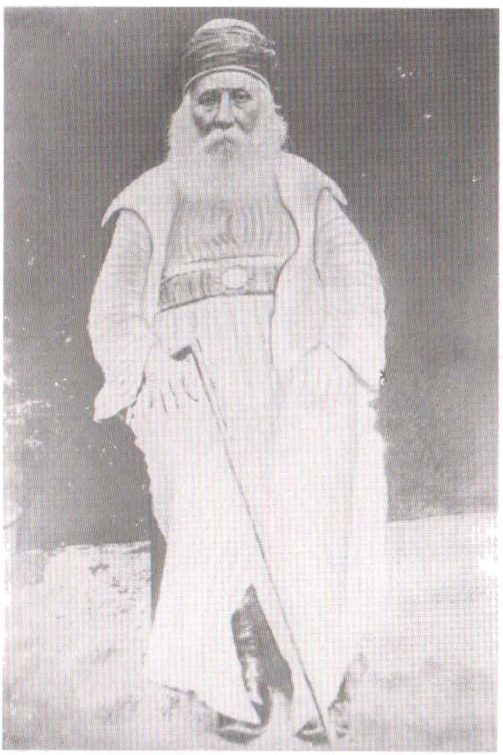

Bekir Efendi (Adnan Çakmak Koleksiyonu)

Kışlası'nı denizden muhafaza ile görevli iken, Bekir Efendi ve Limnili Çakmakoğlu Derviş Hüseyin Kaptan tanışırlar. Farklı taraflarda bulunmalanna rağmen, kişilik ve hareketli yaşamlan birbirlerine yabancı gelmemiş ve Limni'deki sürgün yıllannda daha da yakınlaşmışlardır. Bekir Efendi'nin, bir aile büyüğü gibi Derviş Hüseyin Kaptan'ın evinde misafir edilmesi ve evin oğlu Ali Sırrı'nın eğitimini üstüne alması, kendisine ne kadar güvenildiğinin açık bir göstergesi olarak ailede nesillerce anlatılır.[9] Ali Sırrı, okuma ve yazmayı Bekir Efendi'den öğrenir. 1861 yılında tahta çıkan Sultan Abdülaziz, suçlulan bağışladığında Bekir Efendi'ye İstanbul'a dönme imkânı çıkar. Dönüş yolunda Ali Sırrı da beraberindedir.[10]

Bekir Efendi'nin inanılması güç, maceralarla dolu hayatının dikkati çeken daha birçok sayfası vardır. Bunlardan ikisi, Kadiriye Tarikatı ve II. Abdülhamit'in kız kardeşleri Cemile Sultan ve Seniha Sultan ile yakın alakasıdır. Bekir Efendi'nin mezar taşındaki yazı, bu tarikat hakkında yayınlanan bir makalede adının geçmesi, aynca Tophane Kadirihanesi'de M. M. Erkmenkul'un verdiği bilgiler, Kadiriye Tarikatı ile bağının mevcudiyetini kanıtlar niteliktedir.[11] Cemile ve Seniha Sultanlarla

Levent Şahverdi Arşivi

Bekir Efendi'nin Mürur Tezkiresi

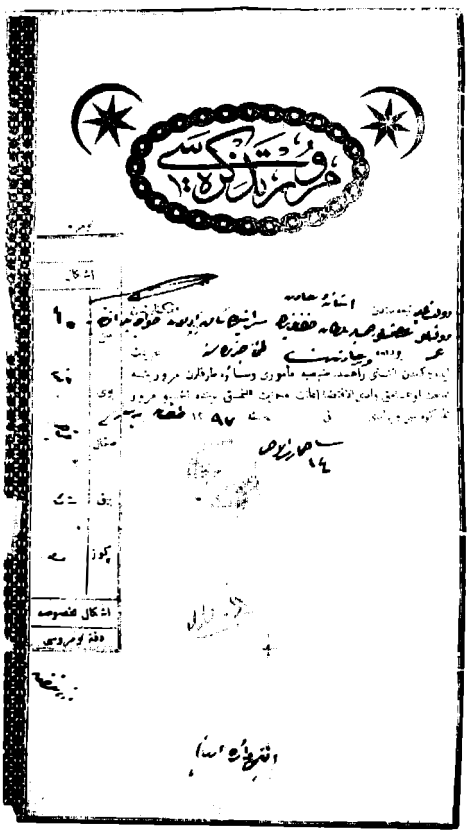

MÜRÛR TEZKİRESİ

Numero	
Eşkal	
Sin	65
Boy	Uzun
Sakal	Kırca
Bıyık	Kara
Göz	Kara
Eşkâl-i Mahsûsa	
Defter Numerosu	

Devlet-i Aliyye tebaasından Âsitâne-i Saâdet mütemekkinlerinden Devletli ismetli Cemile Sultan Hazretleri'nin sarayında sâkin olan Hoca Bekir Efendi bin Ömer bu defa Dersaâdet'ten Limni Ceziresi'ne azîmet edeceğinden esnâ-yı rahta zabtiye memuru vesâire tarafların mürûruna mümânaat olunmamak ve lede'l-iktizâ iânet ve himâyet kılınmak bâbında işbu mürûr tezkiresi verildi.
Fi 14 Ccmaziyelahir sene [12]97 doksan yedi [23 Mayıs 1880]

DAMGA

Altıncı Dâire İrsâli

Levent Şahverdi Arşivi

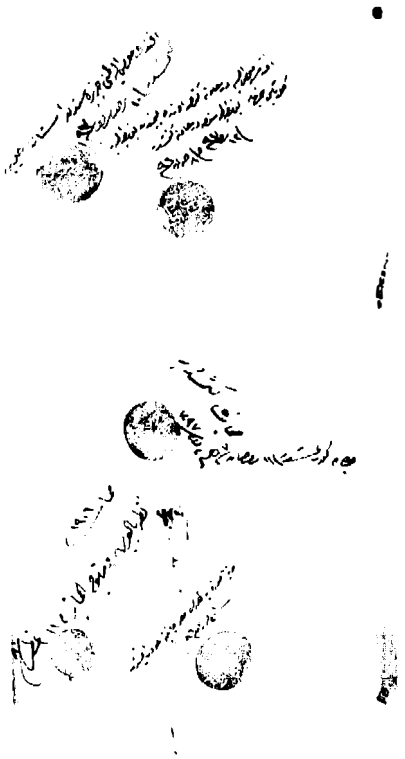

[Arka Sayfa]

Efendi-i mûmâileyh Limni Ceziresi'nden Âsitâne-i Aliye'ye gitmiştir.
Fi 10 Receb-i Şerif sene [12]97 [18 Haziran 1880]

DAMGA

Efendi-i mûmileyh Dersaâdet'e gitmek üzere Limni'den Bozcaada'ya geldiği cihetle Bozcaadası'ndan Dersaâdet'e gitmiştir.
Fi 12 Receb [12]97 ve fi 8 Haziran [12]96 [20 Haziran 1880]

DAMGA

Hicaz'a gitmiştir. Fi 3 nun [Ramazan] 1297 [10 Ağustos 1880]
Cidde'de görülmüştür. Fi 11 Ramazan [12]97 [18 Ağustos 1880]

DAMGA

Hicaz 1906
Nuzire bil— ve —- e'l-Hicaz fi 11 Ağustos [18]80 [23 Ağustos 1880]

DAMGA

Medîne-i Münevvere'ye gelerek Mısır cânibine avdet etmiştir.
Fi 30 Teşrinisani [12]96 [12 Aralık 1880]

DAMGA

Levent Şahverdi Arşivi

olan ilişkileri ise biraz karışık ve daha tam olarak ispatlanmamış olsa da araştırılması için burada bahsetmeye, tahmin yürütmeye değer buluyorum: Cemile Sultan'ın adı, elimizdeki 1880 tarihli Mürur Tezkiresi'nde geçmektedir. Belgede Bekir Efendi'den "Devletlü ismetlü Cemile Sultan Hazretlerinin sarayında sakin olan Hoca Bekir Efendi bin Ömer" olarak söz edilir. Bugün Mimar Sinan Üniversitesi'nin Fındıklı'daki binalarından birisi olan Cemile Sultan'ın Sarayı'nda Bekir Efendi'nin neden kaldığını bilmiyoruz.

Seniha Sultan ile olan dolaylı alakası, Sultan'ın eşi Damat Mahmut Celalettin Paşa (1853-1903) vasıtasıyladır. Babası Mehmet Halil Rıfat Paşa'yı henüz çocukken kaybeden Mahmut Celalettin'e ve kalan mirasa koruyucu tayin edilen kimse durumdan faydalanmaya kalkınca azledilerek yerine Bekir Efendi tayin edilir. Bu görev kendisine 1860 yıllannda, Limni'deki sürgün dönüşünde verilmiş olmalıdır. Abdülhamit'in kız kardeşi Seniha Sultan'la evlenen Damat Mahmut Celalettin'in Adliye Nazırlığı'ndan alınmasında Skalyeri-Aziz Bey Komitesi olarak bilinen, amacı II. Abdülhamit'i tahttan indirip V. Murat'ı yeniden padişah ilan etmek olan grupla Bekir Efendi'nin ilişkisinin olmasıdır. Skalyeri-Aziz Bey Komitesi'deki Bekir Efendi'nin, Mareşal'in büyükbabası ile aynı kişi olduğunu kesin olarak kanıtlayamasak da tarihlerin uyması ve bu kimselerin fotoğrafları bu tezi desteklemektedir.[12]

Cemile Sultan ise başka bir Mahmut Celalettin Paşa, Tophane-i Amire Müşiri ile evlenmiştir. Ticaret Nazırı Fethi Ahmet Paşa'nın oğlu olan Mahmut Celalettin'in adı Sultan Abdülaziz'in şüpheli ölümü ile bağlantılanır. 1881 Yıldız Mahkemesi'nde Mithat Paşa ile beraber Taif'e sürülür ve 1884'de her ikisi de öldürülür. Ölüm emrini Sultan II. Abdülhamit'in verdiği iddia edilir.[13] Bekir Efendi'nin 1880 tarihli Mürur Tezkiresi'nde Cemile Sultan'ın sarayında oturduğunu ve Yıldız Mahkemelerinden önce İstanbul'dan ayrıldığını görüyoruz. Bu verilerden anlaşılan, hayatının bir devresi ömür boyu kalebentlik cezasıyla sürgünde geçen Bekir Efendi'nin siyasi çevrelerden uzak durmaya çalışmadığı, tersine bu tür ortamlann içinde yer almaya devam ettiğidir.

Fevzi Çakmak'ın büyükbabası, Derviş Hüseyin Kaptan ise 18. yüzyılın sonlarında Limni'de doğmuştur. Aile aslen Balıkesir'in Çakmak köyündendir. Derviş Hüseyin de kendisinden önceki nesiller gibi denize tutkundur. Büyükbabası Hacı Halil ve babası Hacı Ali gibi kaptan olur. Çok iri ve çok sağlıklı bir insan olan Derviş Hüseyin Kaptan'ın Karadeniz, Ege ve Marmara'da yetmiş sene

Levent Şahverdi Arşivi

bilfiil kaptanlık yaptığı, birkaç defa evlendiği söylenir. Son yıllannı Çanakkale'de geçiren Derviş Hüseyin, çocuklarının, torun ve tanıdıklannın sık sık kendisini ziyaret etmelerinden çok memnundur. Zaten ailenin bir kolu artık Çanakkale'ye yerleşmiştir. İstanbul'dan Bekir Efendi ve Mustafa Fevzi her fırsatta onu görmeye giderler. Vefat ettiğinde 117 yaşında olduğu söylenen Derviş Hüseyin Kaptan'ın kabri Çanakkale'dedir ve mezartaşında: "Türkiye Cumhuriyeti Büyük Erkânı Harbiye Reisi Müşir Fevzi Paşa Hazretlerinin Büyükbabalan Bahriye Kolağalannndan Limnili Hacı Derviş Hüseyin Kaptanın Ruhuna Fatiha, vefatı 1315" yazmaktadır.[14]

Derviş Hüseyin Kaptan'ın oğlu, Ali Sırrı İstanbul'a geldiğinde beş yaşındadır. Cihangir'de Bekir Efendi ve ailesi ile oturur. Bekir Efendi, Ali Sırrı'yı kendi oğlu gibi sever ve ilgilenir. Zaten Limni'de iken başladıklan derslerine burada da yıllarca devam ederler. Bekir Efendi ile Derviş Hüseyin Kaptan irtibatlarını hiç koparmazlar. Bekir Efendi'nin evinde ve onun eğitimi altında yetişen Ali Sırrı, babasını aradaki uzak mesafelere rağmen çok sık görür. Seneler geçip Ali Sırrı onsekiz yaşına geldiğinde kâtip olarak Tophane'ye girer. Sakin ve sessiz bir gençtir. Aşın hırslan, dünya meseleleri ile fazla bir ilgisi yoktur. Bekir Efendi, bir müddet sonra kızı Hesna'yı beraber büyüdüğü bu genç adamla evlendirir. Bekir Efendi'nin Ayşe Şahver ve Ali Nuri isminde iki çocuğu daha vardır.[15]

Ali Sırrı ve Hesna Hanım evliliklerinin ilk yıllannı, Cihangir'deki evde geçirirler. İlk çocukları Mustafa Fevzi burada dünyaya gelmiştir. Bekir Efendi, torununu çok sever. Beraber geçirdikleri saatler gittikçe uzar. Mustafa Fevzi'nin çok hızlı öğrendiğini fark ederek eğitimi ve yetiştirilmesi ile yakından ilgilenir, hatta tamamen üzerine alır. Evvela okuma yazma öğrenen çocuk, yavaş yavaş Arapça ve Farsça hakkında da bilgiler edinir. Büyükbaba torununu bundan sonra sadece Fevzi olarak çağırmaya başlar. Ali Sırrı Efendi 1880 yılında Bahr-i Siyah (Karadeniz) Boğazı Topçu Alayı'na atanınca, karısı ve oğlunu da yanına alarak Rumelikavağı'na taşınmak zorunda kalır. Kale'ye bakan üç katlı ahşap bir ev kiralanır.[16]

Aile büyür: Mehmet Nazif 1882'de, Muhtar 1884'te, Sami 1892'de, Fatma Nebahat da 1894'te doğarlar. Ali Sırrı ve Hesna Hanım'ın dört oğlu da askerlik mesleğini seçer. Sami daha askeri okuldayken, genç yaşta vefat eder. Daha sonra, 1912'de Balkan Harbi'nde Muhtar ve 1915'te Birinci Dünya Savaşı'nda da Mehmet Nazif şehit olurlar. Hesna Hanım, oğullarının acısını görmemiş, tam

Levent Şahverdi Arşivi

bilinmemekle beraber daha evvel bir tarihte vefat etmiştir. Ali Sırrı Efendi de bir müddet sonra, kocasını kaybetmiş olan baldızı Ayşe Şahver Hanım ile yeniden evlenir.[17] Kendi çocuğu olmayan Şahver Hanım, kız kardeşinin çocuklarına annelik eder. Fevzi Çakmak'ın Şahver Hanım'a sevgi ve saygısı büyüktür. Eskiden olduğu gibi ona teyze diye hitap etmeye devam eder ve yaşlılığında da hep ilgilenir.[18]

Mustafa Fevzi okul hayatına Rumelikavağı'nda Sadık Hoca'nın mektebinde başlar ve iki sene devam eder. Burada her mahalle mektebinde olduğu gibi dualar, dini bilgiler, okuma ve yazma öğretilmektedir. Daha sonra devam ettiği, Sarıyer'deki Tedrisiye-yi Hayriye Mektebi daha modern, özel bir okuldur. Öğrenciler üniforma ve fes giyerler. Buradaki eğitim Mustafa Fevzi'nin hoşuna gider ama okulun kuruculan sürgün edilince, eski mahalle mektebinden pek de bir farkı kalmayan Tedrisiye-yi Hayriye Mektebi'ne mecburen bir sene daha devam eder.[19] Bu dönemde okuduğu Sünbülzâde Vehbî'nin, *Tuhfe-i Vehbî* adlı Farsça-Türkçe sözlüğünün bazı bölümlerini ezberleyen Mustafa Fevzi'nin aradan yıllar geçtikten sonra, yaşlılığında dahi rahatlıkla bu bölümleri tekrarladığı söylenir.[20]

Mustafa Fevzi'nin hayatında 1886 yılı bir dönüm noktasıdır. Amcası Hasan Vasfi Bey'in evlenmek üzere Selanik'ten İstanbul'a gelmesiyle zaten üzerinde düşündüğü askerlik mesleğini seçmeye kesin olarak karar vermiştir. Okuyup zabit olacaktır. Hasan Vasfi yalnızca onu cesaretlendirmekle kalmaz, Selanik'teki askeri rüştiyeyi överek burada eğitim almak isterse bunu sağlayabileceğini söyler. Ali Sırrı Bey, kardeşi ve oğlunu destekler ama Hesna Hanım için durum farklıdır. Selanik ona göre dünyanın öbür ucudur ve zaten bu mesleği de çok tehlikeli bulmaktadır. Oğlunun, kocası ve kayınbiraderinin ısrarlan karşısında geri adım atar ama tek bir şartı vardır ve kabul ettirmeyi de başarır: Mustafa Fevzi Selanik'te askeri rüştiyeye başlayabilir ama sadece bir seneliğine. Sonra İstanbul'a dönmelidir. İki taraf anlaşır. Hasan Vasfi evlendikten sonra eşi ve yeğenini yanına alarak Selanik'e döner. Mustafa Fevzi Selanik Askeri Rüştiyesi'ne yazdırılır.[21]

On yaşındaki Mustafa Fevzi'nin amcasının yanında geçirdiği bu bir sene onu birçok bakımdan derinden etkiler. Öncelikle, Hasan Vasfi'nin cesur kişiliği ve devrimciliği Mustafa Fevzi'ye dedesi Bekir Efendi'yi hatırlatır. Babası Ali Sırrı'nın küçük kardeşlerinden biri olan Hasan Vasfi, Bahriye Mektebi'nde başanyla okumuş ama ne yazık ki mezun olamamıştır. Okulu terk etmek zorunda kalmasının sebebi, Hasan Vasfi ve babası Derviş Hüseyin Kaptan'ın, Haziran 1876'da Çerkez Ha-

Levent Şahverdi Arşivi

san Vak'ası olarak bilinen bir olaya kanşmakla suçlanmalandır. Kolağası Çerkez Hasan, Sultan Abdülaziz'in ölümünden sorumlu tuttuğu Serasker Hüseyin Avni Paşa ile Hariciye Nazın Raşit Paşa'yı toplantı halinde bulunduklan konakta öldürür. Yakalanır ve idam edilir. [22]

Çerkez Hasan'ın saldırıyı yapmadan önceki geceyi geçirdiği evde Derviş Hüseyin Kaptan ve oğlu Hasan Vasfi'nin de kaldığı öğrenilince hemen tutuklanırlar. Baba oğul çıkarıldıkları mahkemede suçsuz bulunup serbest bırakılsalar da, bu olay Hasan Vasfi'nin askeri okul hayatını sona erdirir. İyi bir gelecek vaat eden ve başarılı bir zabit olmak isteyen Hasan Vasfi askerlikten vazgeçemez. Orduya girer ama rütbece fazla yükselemez. Sebep ise mektepli değil, alaylı olmasıdır.[23] Hasan Vasfi'nin bu durumu Fevzi Çakmak'ın her zaman dikkatle hatırladığı bir örnek olmuştur. Daha sonra giriştiği gizli hücre faaliyetlerinde, Abdülhamit ve istibdat karşıtı eylemlerinde hep belli bir sınırda durmaya çalışır. Fevzi Çakmak'ın belirgin kişilik özelliği olan temkinlilik, önde ve en görünürde olmaktan kaçınma gayretinin temelleri böylece daha çocukluğunda atılmıştır.

İkinci olarak, Selanik'te geçirilen sene Mustafa Fevzi'nin ailesinden ve yakın çevresinden uzaklaşarak pek çok yenilikle tanıştığı, bilmediği pek çok şey öğrendiği bir dönemdir. O yıllann Selanik'i, imparatorluğun kültürel ve etnik çeşitliliğinin, hareketli fikir hayatının hiç şüphesiz en iyi izleneceği yerlerden biridir.[24] Yakında meydana gelecek siyasi değişikliklerin beşiği sayılan bu şehirde Mustafa Fevzi'nin dünyaya, çağa ve kendine bakışı olgunlaşmış, gelişmiş olmalıdır. Farklı insanlarla tanışmış, değişik yerler, gelenekler görmüş, hızla yükselebilecek iken yanm bırakılmış bir askeri kariyerin sonuçlarını yakından izlemiştir. Mustafa Fevzi, dedesi Bekir Efendi kadar maceraperest olmayacak, ama babası gibi dünya ve siyaset meselelerine kapalı bir hayat yaşamayı da seçmeyecektir.

Selanik'te Askeri Rüştiye eğitiminin ilk senesini bitiren Mustafa Fevzi, annesine verilen söz tutularak, İstanbul'a döner.[25] Soğukçeşme Askeri Rüştiyesi'ne kayıt olur.[26] Ailesinin oturduğu Rumelikavağı'ndan okula gidip gelmesi saatlerini almakta, Mustafa Fevzi de haftanın belli günlerinde dedesi Bekir Efendi'nin Cihangir'deki evinde kalmayı tercih etmektedir. Torunu ile yakından ilgilenen Bekir Efendi ona Arapça, Farsça öğretir, İslam felsefesi, tasavvuf, divan edebiyatı dersleri vererek, onu Namık Kemal, Celalettin Rumi, Ahmet Mithat ve Şinasi'nin eserlerini okumaya teşvik eder.[27] Mustafa Fevzi, 1890'da Soğukçeşme Askeri Rüştiyesi'ni bitirir; 109 mevcutlu sınıfın sekizincisi olmuştur.[28] Adının Fevzi Efendi

Levent Şahverdi Arşivi

Kavak olarak geçmesinin sebebi okul hayatına Rumelikavağı'nda otururken başlamış olmasıdır. Böylece adına eklenmiş olan Kavak veya Kavaklı mahlası bazen hatalı yorumlara sebep olur. Kimi kaynaklar bu Kavak kelimesini Anadolukavağı, kimileri de doğduğu yer olarak yanlış açıklar.[29]

Kuleli Askeri İdadisi'ne giren Fevzi Efendi ilk senesini, 1891'de 268 öğrencinin arasında dördüncü olarak bitirir.[30] Okuldaki başansında Bekir Efendi'nin yıllar önce başlayan ilgisi ve öğrettiklerinin büyük payı olduğu muhakkaktır. Kuleli'deki ikinci ve üçüncü senelerinde sınıfının en önlerindedir. Her iki sene de sınıfın ikincisi olan Fevzi Efendi, ikinci senesinde 285 tam puanla ders yılını bitirmiş, üçüncü senesinde de 330 tam puan üzerinden 329 almıştır.[31] Kuleli İdadisi'nde geçen yıllarda Bekir Efendi'nin torunu üzerinde etkisi artmıştır. Sultan II. Abdülhamit'in istibdadının sona ermesi ve 1876 Meşrutiyet'inin yeniden yürürlüğe konulması gerektiğini savunan Bekir Efendi bilgi ve fikirleriyle olduğu kadar içinde yer aldığı Kuleli Vak'ası gibi yeraltı faaliyetleri sebebi ile torunu Fevzi Efendi'nin gözünde bir kahramandır. Yıllardır Mithat Paşa'nın, Şinasi'nin yazılarını okuyan, meşrutiyet ve hürriyet fikirleri ile heyecanlanıp harekete geçmek isteyen genç Fevzi Efendi düşüncelerini şöyle anımsar :

> "... daha o yaşımda, kalbimin heyecanla çarptığını, müstebit padişaha karşı dedemin teşebbüs ettiğine benzer bir harekete atılmak ve muvaffak olmak arzusu ile gönlümün yandığını bugün bile hatırlıyorum. Çocuk muhayyilemde, dedemin Kuleli Vakasına dair verdiği tafsilat gözlerimde büyüyordu.
> ...
> Abdülhamit'in tahttan indirilmesi lüzumuna ben de kuvvetle kani olmuştum."[32]

Sultan Abdülhamit'e karşı hızla büyümekte olan memnuniyetsizlik, Mekteb-i Tıbbiye'de köklenip diğer okullara da yayılmakta, örgütlenerek tabanını genişletmekteydi. İstibdat rejimince yasaklanan şiirler, yazı ve gazeteler, beyannameler el altından çoğaltılıp dağıtılmakta, yurtdışında basılanlar da ülkeye gizlice sokulmaktaydı. Kuleli Askeri İdadisi'nde de durum farklı değildi. Öğrenciler, sansür ve istibdatın yasakladığı bilgileri elde etmeye, bunları yaymaya çalışmaktaydı. Çok tehlikeli olan bu tür hareketler, yakalanıldığı takdirde öğrencinin okuldan atılması hatta tutuklanıp hapsedilmesine kadar gidebilirdi.[33] Çözüm, tehlikeli durumlarda

Levent Şahverdi Arşivi

parola ve şifre kullanmakta bulunur. Fevzi Efendi ve grubu, arkadaşlarının yanında tanımadıklan bir kimseyi gördüklerinde kararlaştırdıklan bir beyitin ilk mısrasını söylerler. İkinci mısra cevap olarak verilebilirse, o arkadaş grubundaki herkesin kendi fikirlerinden olduğu anlaşılır, rahatlıkla siyasi tartışmalara girip çalışmalanndan güvenle bahsedebilirler.[34]

Kuleli Askeri İdadisi'ni başan ile bitiren Fevzi Efendi, 29 Nisan 1893'te Pangaltı'daki Mekteb-i Fünûn-ı Harbiye-i Şâhâne, kısaca Harbiye Mektebi'ne yazılır.[35] Piyade sınıfı öğrencisi olur. Harbiye Mektebi'nde, Kuleli Askeri İdadisi'nden çok daha yoğun, örgütlenmiş istibdat karşıtı çalışmalar dikkatini çeker. Bu okuldaki uygun ortam, Fevzi Efendi'nin üç senelik askeri eğitimi boyunca gizli çalışmalarını arttırmasına sebep olur. Hücre sistemi ile çalışan genç askeri öğrenciler, her türlü kötülükten sorumlu tuttuklan Sultan Abdülhamit'i devirmek için çalışmaktadırlar.[36] Diğer öğrencilerle aynı fikir ve amaçlan paylaşan Fevzi Efendi, Harbiye Mektebi'nde gizli faaliyetlere girmekle kalmaz, hücre kurar.

Fevzi Efendi'nin kurduğu hücrede benzerlerinde olduğu gibi görev paylaşımı vardır; haber alma, haber dağıtma ve irtibat noktası olarak değişik kimseler görevlendirilir. Gruba katılanlar hücre dışında kimseye bilgi vermemeye yemin ettirilirler. Gizlilik esasına dayanan çalışmalarda aynı hücredekileri kimselerin tamamını sadece bir üyenin bilmesine izin verilir. Böylece, bir baskın veya ihbarla meydana çıkıp yakalanma olasılığına karşı, en fazla bir hücre feda edilmiş oluyor, örgütün tamamı ise tehlikeye girmiyordu. II. Abdülhamit döneminde okuldan atılan, hapse ve sürgüne yollanan öğrencilerin acıklı hikâyeleri kulaktan kulağa yayılmakta ama hareketi engellemeye yetmemekteydi.[37]

Fevzi Efendi'nin hücresi kendisiyle beraber beş kişiden oluşmuştu. Kudüslü Reşit'in görevi, yasaklanmış beyanname ve gazetelerin toplanmasıydı. İyi Fransızca konuşan Kudüslü Reşit'in İstanbul'daki yabancı çevrelerle yakın ilişkisi vardı. Eskizağralı Tevfik, Bulgaristan ve Romanya üzerinden bilgi edinmekten sorumluydu. Rusçuklu Nuri ile Selanikli Hasan Rıza ise edilinilen haber ve bilgilerin dağıtımı ile görevliydiler. Çoğunlukla haberleşme sözel yapılıyor ama gerektiğinde yazılı malzemelerin çoğaltılması gerekiyordu. İlan veya beyannameleri kopyalayarak çoğaltmak için litografi makinesinden yararlanıyorlar ve makinayı hemen her hafta başka bir eve taşıyarak yerini değiştiriyorlardı. Fevzi Efendi gizli hücrenin irtibat noktası, yani tüm üyelerini tanıyan tek kişiydi.[38]

Levent Şahverdi Arşivi

Fevzi Efendi'nin arkadaşlanndan bazıları askeri okul hayatlarını gizli faaliyetlere kurban verirler. Amasyalı Ziya, Fevzi Efendi'nin Kuleli Askeri İdadisi'nde ikinci sınıfı birlikte okuduğu, Harbiye Mektebi'nde de tekrar karşılaştığı oldukça başarılı bir öğrencidir. Ancak okuldan atılır. Eskizağralı Tevfik, Harbiye Mektebi'nde Fevzi Efendi'nin birinci ve ikinci sınıfı beraber tamamladığı bir arkadaşı ve gizli faaliyetlerindeki hücre üyesidir. Üçüncü sınıf kayıtlarında ismine rastlanmaz.[39] Yüklü ders programı ile beraber yürütülen hücre çalışmalarının, notlarının düşmesine yol açması beklenirken Fevzi Efendi yüzlerce talebelik sınıfın en başarılılarından biri olmaya devam eder. Şanslıdır, yakalanmaz. Bir seferinde sorgulansa da hocalarının kendisine güveni, örnek talebe olması ve yüksek notları sayesinde kurtulmayı başarır.

Fevzi Efendi, bir ramazan akşamı eve dönerken iftar vaktinde sokakların boşluğundan yararlanarak Sultan II. Abdülhamit'e karşı hazırlanan beyannameleri Tophane'ye inen yoldaki fener direklerine yapıştırır. Eve döndükten bir müddet sonra merakını yenemeyen ve beyannamelerin okunup okunmadığını görmek isteyen Fevzi Efendi, sokağa çıkıp, yapıştırdığı bir yazının etrafında toplanan insanları görünce yaklaşır ve konuşmalarını dinlemeye başlar. Yüksek sesle beyannameyi okuyan adamı, duyduklarını onaylayan insanları ve bunları izleyen Fevzi Efendi'yi nereden çıktığı belli olmayan bir zabtiye yakalar. Kılıç Ali Camii yakınındaki karakola götürülürler. Fevzi Efendi'nin askeri öğrenci olduğu ortaya çıkınca da diğerlerinden ayrılır, Pangaltı'ya Harbiye Mektebi'ne nakledilir.[40]

Sorgulamayı bizzat müdür Ali Rıza Paşa yapar. Fevzi Efendi, oradan geçerken biriken kalabalığı gördüğünü, ne yaptıklarını merak ettiğini ve beyannameyi okumaya bile fırsat bulamadan zabtiyenin geldiğinde ısrar eder. Suçsuzdur. Bu çalışkan talebenin şimdiye kadar hiç bir disiplin suçu yoktur, dolap ve eşyaları arasında yasaklanmış ya da kuşku duyulacak hiç bir şey bulunamaz. Hakkında araştırma yapılır. Hocaları örnek bir talebe olduğunu belirtir; başanlı bir öğrencidir, notları çok iyidir. Yanlış yerde, yanlış zamanda bulunmaktan başka bir kusuru yoktur. Serbest bırakılır, ceza bile almaz.[41] Derslerine geri döner. Harbiye Mektebi kazasız biter.

Gerçekten de Fevzi Efendi'nin Harbiye Mektebi'ndeki başansı dikkate değerdir. İlk senesini 417 öğrenci arasından, 485 tam puandan 474 alarak, beşinci bitirmiştir.[42] İkinci sınıfı da 386 öğrenci arasında dördüncü olarak tamamlar. 440 tam puandan 427 almıştır.[43] Üçüncü ve son senesinde, 381 öğrencilik sınıfın ye-

Levent Şahverdi Arşivi

dincisi olarak, 28 Ocak 1896 tarihinde mezun olmuştur.[44] Piyade mülâzım-ı sanisi rütbesini alan Fevzi Efendi'nin sicil numarası ise 1311-c-P.7 'dir.[45] Harbiye Mektebi'nin mezunları arasından sadece en başarılı olanlara tanınan haktan, Harp Akademisi'nde askeri eğitimine devam imkânından faydalanır.[46]

Pangaltı'da, Harbiye Mektebi'yle aynı yerde ama farklı binalarda eğitim veren Erkân-ı Harbiye Mektebi'nde geçen üç sene zarfında Mülazım Fevzi Efendi yine çok başanlı bir öğrencidir. Gizli faaliyetler ise devam eder. Erkân-ı Harbiye Mektebi'nde istibdat idaresine ve Sultan II. Abdülhamit'e karşı fikirlerin ve hatta fiillerin oldukça yoğunlaştığı bir döneme gelinmiştir.[47] Öğrenci sayısının az olması sebebiyle gizli çalışmaların daha kolay farkedilebilmesi beklenen böyle bir ortamda, öğrenciler gizliliğe titizlikle dikkat ediyor ve faaliyetlerini sürdürüyorlardı. Fevzi Efendi o günler için şunları söylüyor: "... toplama ve dağıtmalarda daha dikkatli davranır, hele muzır dedikleri rejim aleyhtarı vesikaları üzerimizde veya evrak ve eşyalarımız arasında muhafaza etmemeye çok gayret ederdik".[48]

Mülâzım-ı sani Fevzi Efendi Erkân-ı Harbiye Mektebi'ndeki ilk senesini 1897'de, onaltı kişilik sınıfın üçüncüsü olarak bitirir [49] ve rütbesi Erkân-ı Harbiye mülâzım-ı evveliğine yükseltilir.[50] İkinci sınıfı yine üçüncülükle tamamlar.[51] Erkân-ı Harbiye Mektebi'nin üçüncü ve son senesinde ise sınıfın beşincisi olarak Aralık 1898'de eğitimini tamamlar.[52] Fevzi Efendi mezun olduğunda artık yirmi iki yaşında bir Erkân-ı Harbiye yüzbaşısıdır.[53] Kendisini bekleyen görevlere hazır olduğuna inanan bu genç, modern askeri eğitim almış yeni bir zabit sınıfının ilk örneklerindendir. 1890'lı yıllarda Harbiye ve Erkân-ı Harbiye Mektebi, alaydan yetişme subaylarla kesinlikle kıyaslanamayacak yeni bir subay yetiştirme sisteminin ilk mezunlarını vermeye başlamıştı.[54]

Askeri eğitimdeki modernleşmeyi ve yeni bir zabit sınıfı doğmasına imkân tanıyan şartlar iki koldan hazırlanmıştı. Batı kaynaklı fikir cereyanları ve II. Abdülhamit dönemi eğitim reformları, değişimi birlikte sağlamıştır. Yeni kavramlar ve düşünce akımları Osmanlı toplumunun belli bir kısmına artık pek de yabancı sayılmazdı. Namık Kemal, Şinasi ve diğer Genç Osmanlıların üzerinde çok durduğu vatan, hürriyet, meşrutiyet gibi kavramlar iyice yerleşmiş, geniş taraftar bulmuştu. Hem askeri hem de sivil okullarda tüm yasaklamalara rağmen gizlice okunuyor, dağıtılıyorlardı. Beklenen değişimin fikri temelleri sağlamlaşmış, hareket gücünü de aydın gençler oluşturacaktı. Bu gençler, daha Tanzimat döneminde

Levent Şahverdi Arşivi

başlayan ama asıl II. Abdülhamit tarafından geliştirilen ve yaygınlaştırılan modern eğitim sisteminin mezunlanydı.[55]

Goltz, Alman Erkân-ı Harbiyesi'nde görevli kıdemli bir binbaşı iken İstanbul'a Mekâtib-i Askeriye-i Şahane Müfettiş-i Umumisi olarak atanır. Askeri mektepleri ve eğitimi yeniden düzenleme ve yapılandırmakla görevlidir. Yeni bir zabit sınıfının meydana getirilmesinde on iki senelik emeği vardır. Subay yetiştirme sistemini modernleştirme çalışmalarını oldukça zor şartlarda, istibdat baskısı altında yürüten Goltz yine de çok başarılı olmuş, sınıflarda, müfredatta ve tatbikatta pek çok değişiklikler yapmış, yeni bazı askeri kanun ve düzenlemerin kabulünü sağlamıştır. Erkân-ı Harb subayları yetiştirilmesinde Alman sistemini oturtmuştur. Osmanlı ile Almanya arasında askeri bağlar gittikçe kuvvetlenmiş, silah ve mühimmat alımında Almanya neredeyse bir tekel konumuna gelmiştir.[56]

Goltz, modern ordunun en önemli gücü olduğuna inandığı zabit sınıfının, Osmanlı Ordusu'nda iyi eğitim almış, tatbikatlara katılarak tecrübe kazanmış homojen bir grup olmasını gerekli görüyordu. Zabitleri hem sayıca ve hem de nitelik bakımından en iyi seviyeye getirmeyi amaçlamıştı. Orduda mektepli subay ihtiyacı Erkân-ı Harbiye Mektebi'nin verdiği mezunlardan çok daha fazlaydı.[57] Tüm gayretlerine rağmen Goltz'a göre hedeflenenlere ulaşmak pek de mümkün görünmemekteydi. Sultan Abdülhamit idaresi, askeri eğitim ve devletin geleceği hakkındaki fikirleri ilginçtir:

> "Solange Abdul Hamid und die heute herrschenden Klassen am Ruder bleiben, ist an eine Rettung der Türkei nicht zu denken."[58]
> "Der Türk hat kein Talent zum Revolutionär, und gar unter dem Militärschulen herrschte ein durchaus loyaler Sinn, der einen hochverräterischen Gedanken gar nicht aufkommen lässt."[59]

Yönetim hakkında, derste veya talimde en ufak bir eleştiri bile yapması mümkün olmayan Goltz Paşa'nın bu fikirleri bir şekilde öğrencilerine ulaşmış, onlar tarafından da paylaşılmış olması mümkündür. Yeni okullarda, yeni değerlerle yetişen öğrenciler kendilerinde merkezi otoriteye karşı çıkıcak kuvveti buluyorlardı. Fakat şaşırtıcı olan nokta, Goltz'un kendi eğitim ve öğretimi ile yaratılmasında çok emek verdiği bu modern, mektepli, aydın, genç zabit sınıfının değişim ve değiştirme potansiyelini gözden kaçırmış olmasıdır. Goltz Paşa'nın askeri eğitim sis-

Levent Şahverdi Arşivi

temi tarafından tohumlan atılıp dönemin fikri cereyanlannda yeşeren meşrutiyetçi hareketin sonuçlannı görmek için sadece on senelik bir süre yetecekti.[60]

Sınıflarda, müfredat ve eğitim şeklinde yapılan değişiklikler Harbiye Mektebi mezunlarının hem sayıca artmalanna, hem de niteliklerinin yükselmesini sağlamıştır. Orduyu iyi yetişmiş, başanlı subaylarla kuvvetlendirmek olan hedefe ulaşıldığı açıktır: 1908'deki II. Meşrutiyet hareketinden Kurtuluş Savaşı'na kadar önde gelen tüm askeri kadro, II. Abdülhamit devrinde, onun zamanında modernleştirilen askeri okullardan mezun olmuştur. Her ne kadar ordudaki mektepli subay sayısı, alaylı sayısına yetişmemiş olsa da hızla artmaktaydı.[61] Yeni zabit sınıfı, Sultan'a karşı kayıtsız şartsız bağlılık hisleriyle yetiştirilmiş kendinden önceki örneklerden çok farklıydı. Yeni idealler, askeri değer ve disiplinin önde tutulduğu ve en önemli meselenin "vatanı kurtarmak" olarak algılandığı bir eğitimden geçmişlerdi.[62]

Yüzbaşı Fevzi Efendi de bu yeni ideallere sahip genç bir zabit olarak vatanın kendisinden beklediği görevlere hazırdı. Tercihi orduda aktif bir vazife iken, İstanbul'da masabaşında görevlendirildiğini öğrenir. Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi'nde, yani Genelkurmay'da çalışacağı haberini alması biraz hayal kınklığı yaratır.[63] Bab-ı Vala-yı Seraskeri'ye bağlı olan Erkân-ı Harbiye Dairesi'nin yapısı yeniden düzenlenmişti. Osmanlı Ordusunu ilgilendiren tüm askeri meseleleri inceleyen bir birim olan bu daire diğer ordulann gücünü, potansiyel askeri tehlikeleri araştırıp, planlar üretmekle yükümlüydü. Erkân-ı Harbiye Dairesi değişik konulaın bağlı bulunduğu şubelerden oluşmaktaydı: Seferberlik ve teşkilat; istihbarat; harekât; demiryollan; fen ve harita; kanunlar ve zat işleri.[64] 1899 yılının başında Yüzbaşı Fevzi Efendi bu dairede çalışmaya başladığında ise Erkân-ı Harbiye-i Umumiye beş ana şubeden oluşmaktadır: Birinci Tanzimat Şubesi, İkinci İstatistik ve Tercüme Şubesi, Üçüncü Harekât-ı Askeri Şubesi, Dördüncü Konak Şubesi ve Beşinci Daire-i Fünun Şubesi.[65] Bu şubeler hakkında ne yazık ki aynntılı bilgi bulunmamaktadır. Kaynaklarda Fevzi Efendi'nin çalıştığı şube hakkında bir fikirbirliği de yoktur. Bazılarına göre ilk görevi Üçüncü Şube'de, diğerlerine göre ise Dördüncü Şube'dedir.[66]

Erkân-ı Harbiye-yi Umumiye Dairesi'nde Yüzbaşı Fevzi Efendi yalnızca üç ay kadar bir süre çalışır. Rumî 1315 senesinde, yani 13 Mart 1899 ile 13 Mart 1900 tarihleri arasında, çıkan yeni bir kanunla şimdiye dek uygulanan Erkân-ı Harb zabitlerinin orduda aktif görev almadan önce, iki yıl süreyle Genelkur-

Levent Şahverdi Arşivi

may'da staj yapma zorunlulukları kaldırılıyordu. Yeni kanuna göre, bu seneden itibaren mezun subaylar sekizer aylık dönemlerle, ordunun piyade, süvari ve topçu birliklerinde görev alacaklardı. İki yıllık bu süre tamamlandığında da yüzbaşı olan rütbeleri kolağalığına, kıdemli yüzbaşılığa terfi ettirilecekti.[67]

Yüzbaşı Fevzi Efendi mezun olduktan hemen sonra yürürlülüğe giren bu kanun tayininde esas sebep olmalıdır. Oysa ilk görev süresinin kısalığı ve ani bir şekilde başkent dışına tayini başka açıklamalara, yorumlara sebep olur.[68] Kendisinden kuşkulandığı kimseleri II. Abdülhamit'in İstanbul'dan uzaklaştırma yoluna gittiği bilinen bir gerçek olmakla beraber, Fevzi Efendi'nin böyle bir kuşku altında olduğunu gösteren bir bilgi de bulunmamaktadır. Ayrıca bu dönemde, İstanbul'dan ayrılmak hiç bir asker veya memurun sevinçle karşıladığı bir haber olmayıp doğrudan Sultan'ın bu kimseye duyduğu kuşkuya bağlanmaktaydı. İstibdat idaresi sayesinde, her türlü taltifat, atama, tayin ve terfi emirlerini şahsen denetleyip imzaladığı söylenen Sultan II. Abdülhamit'i herhangi bir sebeple hoşnut olmayanların suçlaması gayet doğaldı. Askeri okulda gördükleri disiplin ve hak etme sistemi yerine gerçek hayatta karşılaştıkları düzen çok farklıydı.[69]

Notlar

1 Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 30 Ağustos 1947, s. 2; [Bahadır Dülger], "Hayatından Hatıralar", *Hafta*, 19 Nisan 1950, s. 7.

2 Çırağan Sarayı Vak'ası için bkz.: İ. H. Uzunçarşılı, "Ali Suavi ve Çırağan Sarayı Vak'ası", *Belleten*, VIII/29 (1944), s. 71-118; İsmail Hami Danişmend, "20 Mayıs 1878 - Ali Suavi Vak'ası", *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1962, c. 4, s. 312-313.

3 Fevzi Çakmak'ın kesin doğum tarihini gösteren en eski belge 2 Aralık 1943'te yaklaşmakta olan emekliliği üzerine hazırlanmıştır. Konu Mareşal'e sorulmuş ve kendisinden 12 Kânun-ı sani (Ocak) 1876 tarihi öğrenilmiştir (ATASE, Banş Faaliyeti Dosyası, Arşiv no: 1-228, Klasör no: 316, Dosya no: 3 (37), Fihrist no: 9, 9-1, 9-2, 9-3). Nüfus kayıtlarında ise Mustafa Fevzi'nin doğum yılı için 1292 senesi yazılıdır (Beyoğlu Nüfus Müdürlüğü, Cihangir Mahallesi, cilt: 008/01, sayfa: 3, kütük sıra no: 11), 12 Ocak 1878 tarihi Rumi takvime göre 31 Kânun-ı evvel 1291, Hicri takvime göre de 15 Zilhicce 1292'yi gösterdiğine göre nüfus kayıtlarında verilen 1292 tarihi Hicri yılı göstermektedir. Ay ve günde farklılıklara rastlansa da tüm kaynaklarda Fevzi Çakmak'ın doğum yılı 1876 olarak verilir.

4 Bekir Efendi'nin 23 Mayıs 1880/14 Cemaziyelahır 1297 tarihli Mürur Tezkiresi'nde yaşı 65 olarak verilmiştir. Bekir Efendi bu belge ile İstanbul'dan Limni, Bozcaada, Hicaz, Medine ve Mısır'a seyahat etmiştir. Tezkire, Mareşal Fevzi Çakmak'ın amcasının torunu olan yeğeni Merhum M. Sırrı Çakmak'ın özel arşivinde bulunmaktadır. Bekir Efendi'nin Yeniçerilik mace-

Levent Şahverdi Arşivi

rası hakkında faydalandığım kaynaklardan B. Dülger'in *Tasvir* (29 Ağustos 1947) ve *Hafta* (19 Nisan 1950)'daki yazılarında verilen bilgiler yaşı ile çelişmektedir. Sultan Mahmut'un Kılıç Alayı sırasında Yeniçeri Ağası tarafından ocağa alındığı iddia edilmektedir. Mürür Tezkeresi'ne göre 1815 doğumlu olması gereken Bekir Efendi'nin 1808'deki bu Kılıç Alayı'nda bulunması mümkün değildir. Ayrıca Yeniçeri Ocağı'nın ilgasında Bekir Efendi'nin yaşının 11 olduğu hesaplanırsa, ocakda çok kısa bir süre bulunmuş olmalıdır. Fevzi Çakmak'ın yeğeni Adnan Çakmak ise Bekir Efendi'nin İstanbul'a gelişini belli bir tarihle değil, II. Mahmut (1808-1839) dönemi olarak vermektedir (*Hürriyet*, 15 Nisan 1975). Mareşal'in erkek kardeşi Nazif Çakmak'ın oğlu olan Adnan Bey, Bekir Efendi'nin hem medresede okuduğu, hem de Yeniçeri olduğunu belirtiyor.

5 Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 29 Ağustos 1947, s. 2; [Bahadır Dülger], "Mareşal Soyu Hakkında Neler Anlattı?", *Hafta*, 19 Nisan 1950, s. 6; Adnan Çakmak, "Mareşal Fevzi Çakmak'ın Hatıralan", *Hürriyet*, 21 Nisan 1975, s. 3. Varna'nın düşüşü için bkz.: İ. H. Danişmend, *Kronoloji*, c. 4, s. 113.

6 İ. H. Danişmend, "21 Kânûn-ı evvel 1832- Mehmet Ali isyanında Mısır Konya ordusunun zaferi", *Kronoloji*, c. 4, s. 117-119; Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 29 Ağustos 1947, s. 2.

7 Hicrî 1275/Miladi 1858-1859 ve Hicrî 1276/Miladi 1859-1860 tarihli Osmanlı devlet salnamelerinde Müftü Bekir Efendi "Meclis-i Tophâne-i Amire" üyesi olarak görülüyor (*Sâlnâme-i Devlet-i Aliye-i Osmâniye, Def'a 13*, İstanbul: Takvimhâne-i Âmire, 1275, s. 41, sayfa numarası yoktur; *Sâlnâme-i Devlet-i Aliye-i Osmâniye, Def'a 14*, İstanbul: Takvimhâne-i Amire, 1276, s. 42, sayfa numarası yoktur). İstanbul Müftülüğünde ise Bekir Efendi hakkında bir kayıt bulunamamıştır. M. Sırrı Çakmak'ın özel arşivindeki aile üyelerine ait Arapça şer'i mahkeme ilamlarında Bekir Efendi'nin adı geçmektedir (9 Kasım 1879/24 Zilkade 1296: "İ'lâm-ı Şer'î sudıra min Mahkemâti'l-Mekke ...", "...müftiyyü's sâbıka bi-Tophâne-i Amire..."). Uluğ İğdemir'in kitabındaki belgelerde de Bekir Efendi "Tophane-i Amire Meclisi Müftüsü Bekir Efendi" olarak geçiyor (Uluğ İğdemir, *Kuleli Vak'ası Hakkında Bir Araştırma*, Ankara: TTK, 1937, s. 52-53). Ayrıca, Ebüzziya Tevfik'in, *Mecmua-i Ebüzziya*'da Şinasi üzerine yazdığı makalelerde Tophane Müftüsü Bekir Efendi ve Şinasi arasındaki dostluk hakkında önemli bilgiler bulunuyor ("Şinâsî'nin Eyyâm-ı Ahîre-i Hayâtı ve Vefâtı", *Mecmua-i Ebüzziya*, no: 105, 24 Receb 1329/21 Temmuz 1911, s. 833-841; "Şinâsî'nin Vefâtı", *Mecmua-i Ebüzziya*, no: 106, 1 Şaban 1329/27 Temmuz 1911, s. 865-874; "Muhallefât-ı Şinâsî ve Ahvâl-ı Husûsiyesi", *Mecmua-i Ebüzziya*, no: 107, 8 Şaban 1329/3, 1911, s. 897-907).

8 Uluğ İğdemir, *Kuleli Vak'ası Hakkında Bir Araştırma*, s. 19, 37, 48, 50, 52-53, 57, 62-63, 68, 70, 72-73; Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 29 Ağustos-30 Ağustos 1947, s. 2; Bernard Lewis, *The Emergence of Modern Turkey*, London: Oxford University, 1968, s. 151, 380.

9 Adnan Çakmak ile görüşme, 19 Ekim1995, Üsküdar/İstanbul ve M. Sırrı Çakmak ile görüşme, 8 Ekim 1995, Çanakkale.

10 Uluğ İğdemir, *Kuleli Vak'ası Hakkında Bir Araştırma*, s. 19; [Bahadır Dülger], "Mareşal Soyu Hakkında Neler Anlattı?", *Hafta*, 19 Nisan 1950, s. 6; Ziyad Ebüzziya, Bekir Efendi'nin affedildikten sonra Tophane'deki görevine tekrar getirildiğini belirtir (Ziyad Ebüzziya, *Şinasi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1997, s. 162). Sultan Abdülaziz'in tahta geçişini izleyen yılların salnameleri incelendiğinde Bekir Efendi'nin adı geçmemektedir (Hicrî 1277/1860-1861 *Sâlnâme-i Devlet-i Aliye-i Osmâniye, Def'a 15*, İstanbul : Takvimhâne-i Amire, 1277, s. 42; Hicrî 1278/1861-1862 *Sâlnâme-i Devlet-i Aliye-i Osmâniye, Def'a 16*, İstanbul: Dar üt-Tıbaat ül-Amire, 1278, s. 42; Hicrî 1279/1862-1863 *Sâlnâme-i Devlet-i Aliye-i Osmâniye, Def'a 17*, İstanbul: Takvimhâne-i Amire, 1279, s. 40; Hicrî 1280/1863-1864 *Sâlnâme-i Devlet-i Aliye-i Osmâniye, Def'a 18*, İstanbul: Takvimhâne-i Amire, 1280, s. 39; Hicrî 1281/1864-1865 *Sâlnâme-i Devlet-i Aliye-i Osmâniye, Def'a 19*, İstanbul: Takvimhâne-i Amire, 1281, s. 38).

Levent Şahverdi Arşivi

11 Bilgi almak için danıştığım Tophane'deki Kadiriye Dergâhı'nın başkanı M. Misbah Erkmenkul hem Bekir Efendi'nin, hem de Ali Sırrı Bey'in tarikatın saygı duyulan iki üyesi olarak sık sık anıldığını ama Fevzi Çakmak için böyle herhangi bir bilgi bulunmadığını belirtmişlerdir (M. M. Erkmenkul ile görüşme, 5 Eylül 1997, Tophane/İstanbul). Yukarıda sözü edilen makale: "İstanbul Kaadirihanesi ve Safhalar", *Yeni Tarih Dünyası*, no: 10 (Ocak 1954), s. 433. Bekir Efendi'nin kabri Eyüp'tedir ve mezar taşında ise "Kâdirî Meşâyih-i Kirâmından Esbak Tophâne Müftüsü Hoca Bekir Efendi Hazretlerinin Kabridir. Sene 1315 fî 9 Şevval/2 Mart 1898" yazılıdır.

12 Ahmed Bedevi Kuran, *İnkılâp Tarihimiz ve Jön Türkler*, İstanbul: Tan Matbaası, 1945, s. 63-65; İ. H. Uzunçarşılı, "V. Murad'ı Tekrar Padişah Yapmak İsteyen K. Skaliyeri-Aziz Bey Komitesi", *Belleten*, VIII/30 (1944), s. 245-328. Burada, Bekir Efendi'nin 1878 sonlarında bu komite ile alakalı bulunup Bozcaada'da üç yıl sürgün cezası aldığı belirtilse de böyle bir sürgün hakkında bilgi edinemedim. Uzunçarşılı'nın yukarıda adı geçen kitabının 329. sayfasında bulunan fotoğraf ile Adnan Çakmak Bey'in elindeki Bekir Efendi'ye ait fotoğraf büyük benzerlik göstermektedir (Adnan Çakmak ile görüşme, 1 Ekim 1997, Üsküdar/İstanbul). Ayrıca, Cemile Sultan ile İstanbul'daki Rus elçisi Ignatief arasındaki bir anlaşmadan Cevrî'nin kitabında bahsedilir ([Dr. Mehmet Reşid Şahingiray], *İnkılâb- Niçin ve Nasıl Oldu?*, Mısır: Matbaa-i İctihâd, 1909, s. 11-12).

13 İ. H. Uzunçarşılı, *Mithat Paşa ve Taif Mahkumları*, Ankara: TTK, 1950; İ. H. Danişmend, "Sultan Abdülaziz'in Kanlı Ölümü", "Yıldız Mahkemesinin İlk Celsesi" ve " Mithat ve Damat Mahmut Celalettin Paşalann Taif zindanında boğdurularak öldürülmeleri", *Kronoloji*, c. 4, s. 267-279, 319-321, 325-327.

14 M. Sırrı Çakmak ile görüşme, 8 Ekim 1995, Çanakkale. Hicrî 1315, Miladî 1897-1898 yıllanna tekabül eder.

15 M. Sırrı Çakmak ile görüşme, 9 Ekim 1995, Çanakkale; Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 30 Ağustos 1947, s. 2; Adnan Çakmak, "Mareşal Fevzi Çakmak'ın Hatıraları", *Hürriyet*, 15 Nisan 1975, s. 3. Nüfus Kayıtlarında Ali Sırrı Efendi'nin doğum tarihi olarak [Rumî] 1271 verilmiştir (Beyoğlu Nüfus Müdürlüğü, Cihangir Mahallesi, cilt: 008/01, sayfa: 3, kütük sıra no: 11). Bu tarih Miladî olarak 1855-1856 yıllarına tekabül eder.

16 Bahadır Dülger, "Marçşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 30 Ağustos 1947, s. 2; [Tahsin Demiray?], "Millet ve Memlekete Hizmetle Geçmiş Bir Hayat Hikayesi", *Hafta*, 19 Nisan 1950, s. 8; Süleyman Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 12; Hicrî 1299-1301/1881-1884 yıllarının salnamelerinde Bahr-i Siyah Boğazı Topçu Alayı'nda görev yapan bir Binbaşı Ali Efendi bulunmaktadır. Bu bilgi Ali Efendi'nin, Fevzi Çakmak'ın babası Ali Sırrı Efendi olduğunu kesin olarak kanıtlamaya yetmezse de, bu iki kişinin aynı kimse olması çok büyük bir olasılıktır (*Sâlnâme-i Devlet-i Aliye-i Osmâniye, Defa 37*, İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1299, s. 221-222; *Sâlnâme-i Devlet-i Aliye-i Osmâniye, Defa 38*, İstanbul: Matbaa-i Ebüzziya, 1300, s. 142; *Sâlnâme-i Devlet-i Aliye-i Osmâniye, Defa 39*, İstanbul: Matbaa-i Osmaniye, 1301, s. 317).

17 Süleyman Külçe, Hesna Hanım'ın kabrinin Karacaahmet Mezarlığı'nda (Üsküdar/İstanbul) olduğunu fakat yerinin bilinmediğini yazar (S. Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 12 ve c. 2, s. 9). M. Sırrı Çakmak, Fevzi Çakmak'ın Kurtuluş Savaş'ı sonrasında annesinin kabrini Eyüp'e nakletmek istediğini fakat yerini bulamadığı bilgisini verdi (M. Sırrı Çakmak ile görüşme, 8 Ekim 1995, Çanakkale). Ali Sırrı'nın ikinci evliliğini yaptığı Şahver Hanım hakkında Sırrı Çakmak özel arşivinde bazı belgeler vardır. Bu şer'i mahkeme ilamlarından Şahver Hanım'ın ilk kocası Mehmet Nazif Bey'in, Şerif Hüseyin Paşa'nın sertabibi olduğunu ve İstanbul'a dönerken Süveyş Kanalı'nda 1878'de vefat ettiğini öğreniyoruz. Fevzi Çakmak'ın kızkardeşi Fatma Nebahat Hanım'ın Beyoğlu Nüfus Müdürlüğü'ndeki kayıtlarda doğumu Miladî 1894 ve 1895 yıllarına tekabül eden [Rumî] 1310 senesi olarak verilmiştir (Cilt: 008/01, sayfa: 3, kütük sıra no: 11). Ankara'da Kara Kuvvetleri Arşivi'nde Fevzi Çakmak'ın

Levent Şahverdi Arşivi

kardeşi Mehmet Nazif 321-535 numara ile kayıtlıdır. ATASE Arşivi'ndeki belgelerde Mehmet Nazif Bey'in, Rumî 26 Temmuz 1331 yani 8 Ağustos 1915'te şehit düştüğü yazılıdır (Banş Faaliyeti Dosyası, Kls. 316, Dos. 3- 37, Fihrist 3 ve 3-1). Bu dosyada Mustafa Kemal [Atatürk]'ün Fevzi Çakmak'a kardeşi Mehmet Nazif Bey'in şehadeti üzerine yazdığı mektup bulunuyor. Fevzi Çakmak diğer kardeşi Muhtar'ın 16 Kasım 1912'de şehit olduğunu günlüğüne kısa bir not olarak almıştır, ama en küçük kardeş Sami hakkına şimdiye dek ne tarih ne de ölüm sebebi üzerine bir bilgi edinemedim.

18 M. Sırrı Çakmak ile görüşme, 8 Ekim 1995, Çanakkale.

19 Tedrisiye-i Hayriye Mektebi'nin kuruculan Ali Rıza ve Ata Bey daha önce de yine oldukça modern bir eğitim veren Süleymaniye'deki Medrese-i Hayriye'yi açmışlar ve Konya'ya sürülene kadar öğrenci yetiştirmeye devam etmişler (Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 31 Ağustos 1947, s. 2). Hicrî 1302/1884-1885 tarihli salnamede, Medrese-i Hayriye'nin 76 öğrencisi olduğu belirtilir (*Sâlnâme-i Devlet-i Âliye-i Osmâniye, Def'a 40*, İstanbul: Matbaai Osmaniye, 1302, s. 406). Hicrî 1303/1885-1886 tarihli salnamede, Sanyer'deki bu özel okulun sadece adı geçer, başka bir bilgi verilmez. (*Sâlnâme-i Devlet-i Aliye-i Osmâniye, Defa 41*, İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1303, s. 329). İlkokullarda okutulan dersler için, Hicrî 1300/1882-1883 senesinin salnamesi şu bilgileri verir ("Mekâtib-i İbtidâiye Ders Programı", *Sâlnâme-i Devlet-i Aliye-i Osmâniye, Defa 38*, İstanbul: Matbaa-i Ebüzziya, 1299, s. 199):
Birinci Sene: Elifbâ-i Osmâni, Kur'ân-ı Kerîm, Kırâ'at-ı Türkiye, Hesâb-ı Zihnî
İkinci Sene: Kur'ân-ı Kerîm, İlm-i Hâl, Ma'lûmât-ı İbtidâ'iye, Ta'dâd ve Terkîm
Üçüncü Sene: Kur'ân-ı Kerîm, Tecvîd, Sarf-ı Osmanî, Hesâb-ı Seles ve Nesh
Dördüncü Sene: Kur'ân-ı Kerîm, Coğrâfya, Târih, Kavâ'id-i İmlâ, Hesâb, Hatt-ı Rik'a.
Bu konuda aynca bkz.: Bayram Kodaman, *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, Ankara: TTK, 1991, s. 72.

20 Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 31 Ağustos 1947, s. 2; [Tahsin Demiray?], "Millet ve Memlekete Hizmetle Geçmiş Bir Hayat Hikayesi", *Hafta*, 19 Nisan 1950, s. 8; M. Sırrı Çakmak ile görüşme, 8 Ekim 1995, Çanakkale; Süleyman Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 12 ve c. 2, s. 16-17. Sünbülzade Vehbi ve eserleri için bkz.: *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1979, c. XI, s. 238-242; Mehmet Tevfik Biren, F. Rezan Hürmen (haz.), *II. Abdülhamid, Meşrutiyet ve Mütareke Devri Hatıraları*, İstanbul: Arma Yayınlan, 1993, c. 1, s. 9; Faik Reşit Unat, *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1964, s. 7.

21 Dönemin askeri rüştiye eğitimi hakkında bkz.: M. A. Griffiths, *The Reorganization of the Ottoman Army under Abdülhamid II, 1880-1897* (doktora tezi), University of California, Los Angeles, 1966, s. 93-96. Selanik'teki okullar üzerine kısa bir bilgi için bkz.: Emre Dölen, "Kartpostallarla Geçmişte Selanik", *Tarih ve Toplum*, sayı: 156 (Aralık 1996), s. 34-35; Bernard Lewis, *The Emergence of Modern Turkey*, s. 182; [Bahadır Dülger], "Hayatından Hatıralar", *Hafta*, 19 Nisan 1950, s. 7; Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 31 Ağustos 1947, s. 2.

22 İ. H. Uzunçarşılı, "Çerkez Hasan Vak'ası", *Belleten*, IX/33 (1945), s. 89-133.

23 Hasan Vasfi (1858-1927) ve ailesi için Beykoz Nüfus Müdürlüğü kayıtlanndan faydalanılmıştır (İstanbul İli, Beykoz İlçesi, Beykoz Mahallesi, cilt no: 003/02, sayfa no: 25, kütük sıra no: 114). İ. H. Uzunçarşılı'nın makalesinde ise sorgulamada Çerkez Hasan'a yöneltilen sorular vardır (Uzunçarşılı, a.g.m., s. 89-133). Çerkez Hasan cevaplanndan birinde, genç bir talebeden bahseder (s. 115). Bu kimsenin Fevzi Efendi'nin amcası Hasan Vasfi olması mümkündür (İ. H. Danişmend, *Kronoloji*, c. 4, s. 280-282; Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 31 Ağustos 1947, s. 2; [Bahadır Dülger], "Hayatından Haturalar", *Hafta*, 19 Nisan 1950, s. 7).

24 İ. Tekeli-S. İlkin, "İttihat ve Terakki Hareketinin Oluşumunda Selanik'in Toplumsal Belirleyiciliği", *Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi 1871-1920*, Ankara: Meteksan Ltd., 1980, s.

Levent Şahverdi Arşivi

351-382; Emre Dölen, a.g.m., s. 24-37. Kâzım Nami Duru bu şehir hakkında fikirlerini şöyle belirtir: "Selanik'te birçok şehrimizden daha çok aydın bulunması, orada yine öbürlerine nispetle oldukça daha hür yaşanmasına sebep olmuştur" (Kâzım Nami Duru, *Arnavutluk ve Makedonya Hatıralarım*, İstanbul: Sucuoğlu Matbaası, 1959, s. 32).

25 Selanik Rüşdiye-i Askeriyesi'nde Mustafa Fevzi'nin aldığı ders ve notlar hakkında bilgi bulunamadı, fakat okulun toplam 112 öğrencisinin bulunduğu ve ilk sınıftaki talebelerin sayısının 70 olduğu Hicrî 1304 tarihli kayıtlarda görülüyor (*Mekâtib-i Askeriye- i Şâhâne Şâkirdânının İmtihân-ı Umûmî Cedvelidir*, İstanbul, 1304/1886-1887).

26 Soğukçeşme Askeri Rüştiyesi hakkında en detaylı bilgi bu okulda okumuş olan Ord. Prof. Tevfik Sağlam tarafından verilmiştir (*Nasıl Okudum*, İstanbul, 1981, s. 7-15). Ayrıca Selahattin Adil Paşa'nın anılarında da bu okuldan söz edilir (*Hayat Mücadeleleri*, İstanbul: Zafer Matbaası, 1982, s. 20-22).

27 Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 31 Ağustos-2 Eylül 1947, s. 2. Süleyman Külçe ise Bekir Efendi'nin asıl Mustafa Fevzi'nin Kuleli Askeri İdadisi'ndeki senelerinde kendisi ile yakından ilgilendiğini belirtir (S. Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 12-13 ve c. 2, s. 9-10). Ayrıca, Şinasi ile Bekir Efendi'nin yakınlığını göstermesi bakımından: "Zevce-i mutallaka çocuğa vasi, Bekir Efendi nâzır tayin edilmiş olduklarından tereke onların huzurunda tahrir olunacaktı" (Ebüzziya Tevfik, "Şinâsi'nin Eyyâm-ı Âhîre-i Hayâtı ve Vefâtı", *Mecmua-i Ebüzziya*, no: 105, 24 Recep 1329/21 Temmuz 1911, s. 835). Bekir Efendi, Şinasi'nin hayatının en önemli anlarında, boşanması, hastalığı ve ölümü hep yanındadır ("Şinâsi'nin Vefâtı", *Mecmua-i Ebüzziya*, no: 106, 1 Şaban 1329/27 Temmuz 1911, s. 868- 870, 873; "Muhallefât-ı Şinâsi" *Mecmua-i Ebüzziya*, no: 107, 8 Şaban 1329/3 Ağustos 1911, s. 897- 898; Ziyad Ebüzziya, *Şinasi*, s. 159, 162, 273, 281, 286, 306-309).

28 *Mekâtib-i Askeriye-i Şâhâne Şâkirdânının İmtihân-ı Umûmî Cedvelidir*, İstanbul, 1307. Hicrî, Recep 1307/1890 tarihli bu askeri okul yıllığının, "Soğukçeşme Rüşdiye-i Askeriyesi Nehâri Dördüncü Sene Şâkirdânı" listesinde Fevzi Efendi olarak geçen Mustafa Fevzi'nin bu sene zarfında aldığı dersler ve bitirme notları verilmiştir (Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 2 Eylül-3 Eylül 1947, s. 2; Süleyman Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 12 ve c. 2, s. 9).

29 Ahmet B. Kuran askeri okullara kayıt edilen öğrencilerin isimlerini ya doğdukları, ya da oturmakta oldukları yerin izlediğini belirtir (Ahmet B. Kuran, *Harbiye Mektebinde Hürriyet Mücadelesi*, İstanbul: Çeltüt Matbaası, t.y., s. 13). Hatalı olarak Anadolukavağı'nın Fevzi Çakmak'ın doğum yeri olarak verildiği kaynaklardan biri de *Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri* adlı kitaptır (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1989, s. 55).

30 Hicrî 1308 senesi Receb ayı kayıtlarına göre Fevzi Efendi Kuleli Askeri İdadisi'ndeki ilk yılı 410 tam puan üzerinden 407 alarak başarıyla tamamlar. Derslerı ve bu derslerde aldığı notlar için bkz.: *Mekâtib-i Askeriye-i Şâhâne Şâkirdânının İmtihân-ı Umûmî Cedvelidir* , İstanbul, 1308.

31 *Mekâtib-i Askeriye-i Şâhâne Şâkirdânının İmtihân-ı Umûmî Cedvelidir*, İstanbul, 1309. Hicrî 1310 senesi, Fevzi Efendi'nin Kuleli üçüncü sınıf ders ve not kayıtları için bkz.: Hayrullah Gök, *Mareşal Fevzi Çakmak Askeri ve Siyasi Faaliyetleri 1876-1950*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1997, Ek-4.

32 Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 3 Eylül 1947, s. 2; Süleyman Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 13 ve c. 2, s. 10.

33 Şükrü Hanioğlu, *Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1989, s. 173; Sina Akşin, *Jön Türkler ve İttihad ve Terakki*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1987, s. 22; Kâzım Karabekir, *İttihad ve Terakki Cemiyeti 1896-1909*, İstanbul: Emre Yayınları, 1995, s. 28.

Levent Şahverdi Arşivi

34 Parola olarak kullanılan beyitin ilk mısrası "Cihan kalmış mı Nemrud ü Yezidc?", cevap olarak kullanılan ikinci mısra ise "Cihan sanma kalır Abdülhamid'e"dir (Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 3 Eylül, 1947, s. 2). Kâzım Karabekir de askeri okul yıllarında benzer bir emniyet tertibatı kullanmış, parola kelimeler: "jeune j[g]ens" imiş (Kâzım Karabekir, *a.g.e.*, s. 67).

35 M. Sırrı Çakmak'ın özel arşivinde bulunan, Fevzi Çakmak'a ait "Mekâtib-i Askeriye-i Şâhânedc İkmâl-i Tahsîl Eden Piyâde Zâbitânına Mahsûs Şchâdetnâmedir" diplomasına göre Harbiye Mektebi'nc giriş tarihi "duhûlü fî 17 Nisan [1]309" yani 29 Nisan 1893'tür. Aynca bkz.: Nusret Baycan, "Mareşal Fevzi Çakmak", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, no: 16 (Kasım 1989), s. 179; *Türk İstiklal Harbine Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri*, s. 55; "Fevzi Çakmak'ın Künye Defteri", Milli Savunma Bakanlığı-Lodumlu Arşivi Arşivi, Ankara. Peyami Safa ise 17 Nisan [1]311/29 Nisan1895 şcklinde başka ve yanlış bir tarih vermektedir (P[eyami] S[afa], *Mübeccel Serdarımız Fevzi Paşa*, Orhaniye Matbaası, t.y., s. 14).

36 Şükrü Hanioğlu, *Osmanlı Ittihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük*, s. 181; Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 3 Eylül-4 Eylül 1947, s. 2; Sina Akşin, *Jön Türkler ve İttihad ve Terakki*, s. 27, 29, 30; Ahmet B. Kuran, *Harbiye Mektebinde Hürriyet Mücadelesi*, s. 46; Kâzım Karabekir, *Ittihad ve Terakki Cemiyeti*, s. 97. Aynca, 1866-1884 yılları arası öğretim süresi dört yıl olan Harbiye Mektebi'nde, 1884 sonrası bu süre üç yıla indirilmiştir (Tahsin Ünal, "Harbokulu Tarihi ve Mustafa Kemal", *Türk Kültürü*, no: 25 (Kasım 1964), s. 38).

37 Şükrü Hanioğlu, askeri öğrencilerin dolaplan vc eşyalannın arandığını, gittikçe sıkılaştırılan takibi, okuldan uzaklaştırma, hapis cezalannı, bir seferinde dc Harbiye Mektebi'nin iki sınıfının tard edildiği bilgisini örnek vc belgeleriyle verir (Şükrü Hanioğlu, *a.g.e.*, s. 181, 250, 252; Kâzım Karabekir, *Ittihad ve Terakki Cemiyeti*, s. 42-43, 97; a.y., *Hayatım*, İstanbul: Emre Yayınlan, 1995, s. 149; Kâzım Nami Duru, *Ittihat ve Terakki Hatıralarım*, İstanbul: Sucuoğlu Matbaası, 1957, s. 6).

38 Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 4 Eylül 1947, s. 2. Bulgaristan vc Romanya ile alakalı gizli faaliyetler için bkz.: Şükrü Hanioğlu, *a.g.e.*, s. 200-202. Gizli ilan vc beyannamelerin basımı, çoğaltılması hakkında Cemil Topuzlu'nun anılannda "şapirograf" adlı bir makineden söz edilir (Opcratör Dr. Cemil Topuzlu Paşa, *İstibdat, Meşrutiyet, Cumhuriyet Devirlerinde 80 Yıllık Hatıralarım*, İstanbul: Arma Yayınlan, 1994, 23).

39 Amasyalı Ziya, Eskizağralı Tevfik ve Abdülkadir Süleymaniye'nin okul kayıtlarının karşılaştınlabilmesi için Hicrî 1309/1891-1892, Hicrî 1311/1893-1894 ve Hicrî 1312/1894-1895 seneleri askeri mektep yıllıklanndan faydalanılmıştır (*Mekâtîb-i Askeriye-i Şâhâne Şâkirdânının İmtihân-ı Umûmî Cedvelidir*). Bahadır Dülger, Abdülkadir Süleymaniye olarak adı geçen ve Trablus'a sürülen askeri öğrencinin sonra Cami Baykut olarak tanındığı hakkında bir bilgi verilmektedir ("Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 4 Eylül 1947, s. 2).

40 İttihat ve Terakki'nin kuruculannda İbrahim Temo'nun hatıratında bin kadar benzer bir beyannamenin litografya ile çoğaltılarak, tıbbiye talebeleri vasıtasıyla mekteplere, subaylara, memurlara ve özellikle de Harbiye Mektebi'ne dağıtıldığını belirtir (*İbrahim Temo'nun İttihad ve Terakki Anıları*, İstanbul: Arba Yayınlan, 1987, s. 41-43). Tahsin Uzer'in (1877-1939) hatıratında kendisi ve kardeşinin benzer faaliyetleri anlatılır ve beyannameleri astıklan ay yine bir Ramazan ayıdır (*Makedonya Eşkiyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, Ankara: TTK, 1987, 12) Y. A. Petrosyan, *Sovyet Gözüyle Jöntürkler*, Ankara: Bilgi Yayınlan, 1974, s. 180-181; Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 4 Eylül 1947, s. 2.

41 Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 4 Eylül 1947, s. 2; [Bahadır Dülger], "Hayatından Hatıralar", *Hafta*, 19 Nisan 1950, s. 7. Kâzım Karabekir ve Ali Fuat Cebesoy hatıratlannda Ali Rıza Paşa'nın bu tür durumlarda öğrencilere çok ağır cezalar vermediğini belirtiyorlar (Kâzım Karabekir, *Ittihat ve Terakki Cemiyeti*, s. 70; Ali Fuat Cebesoy, *Sınıf Arkadaşım Atatürk*, İstanbul: Baha Matbaası, 1967, s. 46).

Levent Şahverdi Arşivi

42 Askeri okullan, okutulan dersleri ve öğrencilerin aldıklan notları gösteren bu kitabın başında Hicrî 1311 senesinin Recep ayı [8 Ocak 1894 ve 6 Şubat 1894 tarihleri arası] verilmiştir (*Mekâtib-i Askeriye-i Şâhâne Şâkirdânının İmtihân-ı Umumî Cedvelidir*, İstanbul, 1311/1893-1894).

43 *Mekâtib-i Askeriye-i Şâhâne Şâkirdânının İmtihân-ı Umumî Cedvelidir*, İstanbul 1312/1894-1895.

44 M. Sırn Çakmak özel arşivinde bulunan diplomada, "Mekâtib-i Askeriye-i Şâhânede İkmâl-i Tahsîl Eden Piyâde Zâbitânına Mahsûs Şehâdetnâmedir", mezuniyet tarihi Hicrî 13 Şaban 1313 ve Rumî 16 Kânûn-ı sânî 1311 olarak verilmiştir. Aynca, *Mekâtib-i Askeriye-i Şâhâne Şâkirdânının İmtihân-ı Umûmî Cedvelidir*, İstanbul, 1313/1895-1896'da "Piyâde Üçüncü Sene Şâkirdânı" bölümünde Fevzi Efendi'nin aldığı dersler ve notlar bulunmaktadır. Harbiye Mektebi'nden mezuniyet tarihi bazı kaynaklarda hatalı verilmiştir (Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 5 Eylül 1947, s. 2; ATASE, Banş Faaliyeti File, Arşiv no: 1-228, Dosya no: 3, Fihrist no: 1-4; Süleyman Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 13 ve c. 2, s. 10; Niyazi Ahmet Banoğlu, *Türk Kahramanları- Mareşal Fevzi Çakmak*, İstanbul, 1943, s. 3).

45 Nusret Baycan, *a.g.m.*, s. 179; Fevzi Çakmak'ın Künye Defteri , M.S.B. Arşivi, Ankara (Milli Savunma Bakanlığı - Lodumlu Arşivi); *Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri*, s. 55.

46 M. Mazlum İskora, *Harp Akademileri Tarihçesi 1846-1965*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1966, s. 20-32. Erkân-ı Harbiye sınıflarına girmenin ne kadar güç olduğunu Harbiye Mektebi'nden mezun olan yüzlerce talebeye karşılık, Erkân-ı Harp sınıflarının mevcudunun yirmi talebeyi bile bulmaması gösterilebilir. Erik Jan Zürcher, *The Unionist Factor-The Role of the Committee of Union and Progress in the Turkish National Movement 1905-1926*, Leiden: E. J. Brill, 1984, s. 63.

47 Şükrü Hanioğlu, *Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük*, s. 178, 181, 182, 193, 252.

48 Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 5 Eylül 1947, s. 2.

49 Askeri okulların öğrenci, ders ve notlarının kayıtlı olduğu yıllıklardan Hicrî 1314/1896-1897 senesininki bulunamamıştır fakat araştırmalarda İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde Hicrî 1313/1895-1896 yılına ait iki farklı kitap bulunmuştur. Bunlardan birinde (89838 kayıt numaralı) Fevzi Efendi, Harbiye Mektebi üçüncü sınıfında, diğerinde de Erkân-ı Harbiye Mektebi birinci sınıf listesindedir. Buna göre Hicrî 1313 olarak tarih düşülen ikinci kitabın (89922 kayıt numaralı), aslında Hicrî 1314 senesine ait olduğu anlaşılır (*Mekâtib-i Askeriye-i Şâhâne Şâkirdânının İmtihân-ı Umûmî Cedvelidir*, İstanbul, 1313/1895-1896).

50 M. Sırn Çakmak özel arşivinde bulunan 12 Şevval 1314 - 4 Mart 1313/16 Mart 1897 tarihli intihapnamede, "Erkân-ı Harb Mülâzımlarına Mahsûs İntihâbnâmedir", rütbesinin Mülâzım-ı Evvelliğe yükseltildiğini görüyoruz (Nusret Baycan, *a.g.m.*, s. 179; *Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri*, s. 55).

51 "Erkân-ı Harb İkinci Sene Şâkirdânı", *Mekâtib-i Harbiye-i Şâhâne Şâkirdânının İmtihân-ı Umûmî Cedvelidir*, İstanbul, 1315/1897-1898.

52 "Mekteb-i Fünûn-ı Harbiye-i Şâhâne Elli Birinci Erkân-ı Harbiye Sınıfı, Erkân-ı Harbiye Üçüncü Sene Şâkirdânı", *Mekâtib-i Harbiye-i Şâhâne Şâkirdânının İmtihân-ı Umûmî Cedvelidir*, İstanbul, 1316/1898-1899. Bu askeri yıllığın ilk sayfasında belirtilen Receb 1316 tarihi, 16 Kasım 1898 ile 14 Aralık 1898 arasına tekabül eder (*İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri*, s. 55; TBMM Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği, TBMM Arşivi). Diğer kaynaklardan Peyami Safa'nın kitabına göre Fevzi Efendi'nin mezuniyet tarihi 13 Kânûn-ı evvel 1314/25 Aralık 1898'dir (P[eyami] S[afa], *Mübeccel Serdarımız Fevzi Paşa*, s. 14; Nusret Baycan, *a.g.m.*, s. 179). Aynca, M. M. İskora ise daha farklı bir tarih, 13 Kânûn-ı sânî 1314/25 Ocak, 1899 verir (M. İskora, *Harp Akademileri Tarihçesi 1846-1965*, s. 189-190).

Levent Şahverdi Arşivi

53 Terfi ve rütbe sistemi için bkz.: M. M. İskora, *Harp Akademileri Tarihçesi 1846-1965*, s. 8; Erik Jan Zürcher, *The Unionist Factor*, s. 63.

54 Şerif Mardin, *Türkiye'de Toplum ve Siyaset- Makaleler 1*, İstanbul: İletişim Yayınlan, 1995, s. 220-224.

55 İbrahim Temo, *İbrahim Temo'nun İttihad ve Terakki Anıları*, İstanbul: Arba Yayınlan, 1987, s. 2-3, 9; Hüsamettin Ertürk, *İki Devrin Perde Arkası*, İstanbul: Sebil Yayınlan, 1996, s. 19; Fethi Okyar, *Üç Devirde Bir Adam*, İstanbul: Tercüman Yayınlan, 1980, s. 20; Kâzım Nami Duru, *İttihat ve Terakki Hatıralarım*, s. 6. II. Abdülhamit dönemi eğitim sistemi hakkında bkz.: Bayram Kodaman, *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, s. 164-166; Faik Reşit Unat, *Türkiye Eğitim Sistemine Tarihi Bir Bakış*, s. 39-80.

56 M. M. İskora, *Harp Akademileri Tariçesi 1846-1965*, s. 20-21, 28-29; M. A. Griffiths, *The Reorganization of the Ottoman Army under Abdülhamid II, 1880-1897*, s. 57, 67-70, 99-102.

57 M. A. Griffiths, *a.g.e.*, s. 60, 105, 106. Mazlum M. İskora, Erkan-ı Harbiye Mektebi'nin ilk mezunlarını verdiği senc olarak 1849 yılını verir. Bu okulun on senelik eğitim sonrasında orduya kazandırdığı mektepli zabit sayısı sadece 41 olarak belirtilmiştir (*Türk Ordusu Kurmaylık (Erkanıharbiye) Tarihçesi*, Ankara: Harp Akademisi Matbaası, 1944, s. 9-10.

58 "Abdülhamit ve yönctimdekiler başta kaldıklan müddetçe Türkiye'nin kurtuluşunu düşünmek mümkün değildir", Fricdrich von der Goltz ve Wolfgang Foester, *Colmar Freiherr von der Goltz- Denkwürdigkeiten*, Berlin: E. S. Mittler und Sohn, 1932, s. 121.

59 "Türklerin devrimci olabilme yetisi yoktur çünkü özellikle de askeri okullardaki tam sadakat mantığının hakimiyeti ile tehlikeli düşüncelcr meydana çıkamıyordu (Friedrich von der Goltz, "Bilder aus der türkischen Armee", *Militär-Wochenblatt*, no: 64 (Temmuz 1897), s. 1762-1769, alıntılayan: M. A. Griffiths, *The Reorganization of the Ottoman Army under Abdülhamid II, 1880-1897*, s. 117).

60 C. Freiherr von der Goltz: "24 Temmuz olayının gelişini göremedikleri için pek çok diplomatımız haksızca kınandı. Oysa birinci derecede rolü olan pek çok kimse için bile bu beklenmedik bir sürpriz olmuştu". Heinrich Friedjung: "Alman generaller ve eğitim subayları bile kendi eğittikleri zabit sınıfının neler hazırlamakta olduklarının farkında değillerdi". Diğer taraftan Kaiser, subayların Alman eğitimi almış olmalarının altını önemle çiziyor ve bunlan "absolutely Germanophile" [tamamen Alman dostu] olarak tanımlıyor. Kaiser, Goltz ve Friedjung'un 24 Temmuz Meşrutiyet'i hakkındaki düşünceleri için bkz.: E. E. Ramsaur, *The Young Turks- Prelude to the Revolution of 1908*, New Jersey: Princeton, 1957, s. 145-146. Goltz ve Mahmut Şevket Paşa arasındaki yazışmalarda da meşrutiyet ve zabit sınıfı hakkında düşünceler bulunuyor. Mahmut Şevket Paşa'nın Goltz'a yazdığı bir mektupta, yetiştirdiği öğrencilerinin yaptıklannın çok gurur duyulacak bir davranış olduğu belirtilir (Hüseyin Kâzım Kadri, *Balkanlardan Hicaza İmparatorluğun Tasfiyesi-10 Temmuz İnkilabı ve Netayici*, İstanbul: Pınar Yayınlan, 1992, s. 50-53) Şerif Mardin, *Türkiye'de Toplum ve Siyaset- Makaleler 1*, s. 220-224.

61 M. A. Griffiths, 1883 yılında Osmanlı Ordusu'nda görevli zabit sayısını onbin olarak hesaplar ve bunların sadece yüzde onunun mektepli olduğunu belirtir. Fakat 1899 yılına gelindiğinde, toplam zabit sayısının onsekizbine yükseldiğini ve bunların da dörtte birinin mektepli yani Harbiye Mektebi mezunu olduğunun altını çizer (M. A. Griffiths, *The Reorganization of the Ottoman Army under Abdülhamid II, 1880-1897*, s. 98, 114-115).

62 Ahmet Turan Alkan, *İkinci Meşrutiyet Devrinde Ordu ve Siyaset*, Ankara: Cedit, 1992, s. 19-28; Şerif Mardin, *Türkiye'de Toplum ve Siyaset- Makaleler 1*, s. 220-224.

63 Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 5 Eylül 1947, s. 2. Aslında Yüzbaşı Fevzi Efendi'nin Erkân-ı Harbiye'de vazifelendirilmesine çok da şaşırmamış olması gerekmedcdir çünkü 1880 ve 1890'lann başında uygulanan bir yönteme görc zabitler :" ... mektebi ikmal ettikten sonra Erkan-ı Harbiye-i Umumiyeye giderler, orada iki sene çalıştıktan sonra ihtiyaca göre ordulara gönderilirlerdi. Ve kolağalığına terfi ederlerdi" (M. M. İskora, *Harp*

Levent Şahverdi Arşivi

Akademileri Tarihçesi 1846-1965, s. 21). Son yıllarda hızla artan mezun subay sayısını, hem de iki sene müddetle istihdam edemeyecek olan Erkân-ı Harbiye-yi Umumiye Dairesi, belli bir oranda zabiti de orduya aktif göreve yollamakta olmalıdır.

64 M. M. İskora, 1880 yılında Osmanlı Ordusu Erkân-ı Harbiye-yi Umumiye Dairesi'nin yedi bölümden oluştuğu bilgisini vermekle beraber ayrıntıya girmez ve 1908 yılına dek de mühim bir değişikliğin yapılmadığını belirtir. Üçüncü Şube Harekât Şubesi ve Dördüncü Şube Demiryolları Şubesi olarak verilir (M. M. İskora, *Türk Ordusu Kurmaylık (Erkanıharbiye) Tarihçesi*, s. 13-36).

65 *Sâlnâme-i Devlet-i Aliye-i Osmâniye, Defa 54*, İstanbul: Alem Matba'ası-Ahmed İhsan ve Şürekası ve Mahmut Bey Matbaası, Rumi 1314-Hicrî 1316/1898-1899, s. 170-175; *Sâlnâme-i Devlet-i Aliye-i Osmâniye, Defa 55*, İstanbul: Matbaa-i Amire, Rumî 1315-Hicrî 1317/1899-1900, s. 170-175; *Sâlnâme-i Devlet-i Aliye-i Osmâniye, Defa 56*, İstanbul: Mahmut Bey Matba'ası-Serviçen Matbaası, Rumî 1316-Hicrî 1318/1900-1901, s. 180-185. Bu salnamelerde Erkân-ı Harbiye-yi Umumiye Dairesi şubelerinde Yüzbaşı Fevzi Efendi'nin adına rastlanmamasının sebebi görev süresinin çok kısa olması olarak açıklanabilir. Fevzi Çakmak'ın Genelkurmay'daki görevi sadece üç ay kadar sürmüştür.

66 Dördüncü Şube'yi Fevzi Efendi'nin ilk görev yeri olarak veren kaynaklar: Fevzi Çakmak'ın Künye Defteri, Milli Savunma Bakanlığı- Lodumlu Arşivi, Ankara; ATASE Arşivi'ndeki Şahsi Dosyasındaki belge, Barış Faaliyeti Dosyası, Arşiv no: 1-228, Dosya no: 3, Fihrist no: 1-4; Süleyman Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 2, s. 10; P[eyami] S[afa], *Mübeccel Serdarımız Fevzi Paşa*, s. 14; İsmet Görgülü, *Türk Harp Tarihinde Adı Geçen Komutanlar*, s. 266; "Sayın Mareşal Fevzi Çakmak'ın Hal Tercümesi", *Askeri Mecmua*, sayı: 132 (1 Mart, 1944), s. c-d; Nusret Baycan, a.g.m., s. 179. Diğer yandan, Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi'ndeki kayıtlarda "T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği, no: 293"; Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 5 Eylül 1947, s. 2; Adnan Çakmak, "Mareşal Fevzi Çakmak'ın Hatıraları", *Hürriyet* , 12 Nisan 1975, s. 3 gibi kaynaklarda da Fevzi Çakmak'ın ilk görev yaptığı Erkân-ı Harbiye-yi Umumiye Dairesi'ndeki bölüm Üçüncü Şube olarak verilmektedir.

67 "1315'ten itibaren erkânı harp zabitlerinin kıtada staj yapmaları usulü kabul olunuyor ve erkânı harp zabitleri piyade, süvari, topçu bölüklerinde sekizer ay bölük komutanlığı yaptıktan sonra kolağası oluyorlardı" (M. M. İskora, *Harp Akademileri Tarihçesi 1846-1965*, s. 28). Şevket Süreyya Aydemir, *Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1970, c. 1, s. 257-258, 474; Erik Jan Zürcher, *The Unionist Factor*, s. 63-64.

68 Süleyman Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 13; Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 5 Eylül 1947, s. 2.

69 Ahmet Turan Alkan, *İkinci Meşrutiyet Devrinde Ordu ve Siyaset*, s. 46; M. A. Griffiths, *The Reorganization of the Ottoman Army under Abdülhamid II, 1880-1897*, s. 113, 139; Şerif Mardin, *Türkiye'de Toplum ve Siyaset- Makaleler 1*, s. 220-224.

Levent Şahverdi Arşivi

II. BÖLÜM

Ateşin İçinde Yanmadan Olgunlaşmak:
Balkanlarda Genç Bir Subay

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

19. yüzyılın sonunda Kosova vilayeti altı sancaktan oluşmaktadır. Yirmisekizbin kilometrekarelik bir alanı kaplayan ve toplam bir milyona yakın nüfus banndıran bu sancaklar: Üsküp, Priştine, Prizren, İpek, Yenipazar ve Taşlıca'dır. Kosova vilayeti kuzeyde Sırbistan; kuzey-batıda Karadağ; doğuda Bulgaristan; batıda İşkodra; güneyde Manastır ve güney-doğuda da Selanik vilayetleri ile çevrili; nüfusu da etnik ve dini bakımdan oldukça kanşık ve çeşitlidir. Osmanlı İmparatorluğu'nun bu vilayetindeki Arnavut, Bulgar, Sırp, Türk, Yunan, Karadağlı ve diğer milletlerin nüfusu bir kaynaktan diğerine büyük farklılıklar gösterir ve tam olarak tesbit edilmesi oldukça zordur. Müslüman nüfusun, gayri-Müslimlere, Arnavut ve Türk nüfusun ise diğer milletlere oranı doğal olarak her sancakta değiştiği halde, Kosova vilayeti genelinde Müslümanların, Arnavut ve Türklerin çoğunlukta olduğu kabul edilen bir gerçektir.[1]

Yüzbaşı Fevzi Efendi, 11 Nisan 1899'da Üçüncü Ordu'ya bağlı 18. Nizamiye Fırkası'na tayin olur. Bir hafta kadar sonra fırka merkezi olan Metroviçe'ye ulaşan Fevzi Efendi hayatının on üç yılını Balkan topraklannda geçirecektir.[2] Bu hem uzun, hem de çok zor bir dönem olacak ve dönemde Balkan Savaşı ile Osmanlı İmparatorluğu'nun bu bölgedeki varlığı sona erecektir. Askeri birliklerin asayiş ve banşı sağlama vazifesi, bu yıllarda günlük olaylardan sayılmaya başlanan ve artarak devam eden komitacı çarpışmalan, değişik etnik ve dini gruplann hem birbirleriyle, hem de ordu ile çatışmaları nedeniyle neredeyse imkânsız bir hale gelmiştir. Dini ve milliyetçi akımlann yarattığı gerginliği, bir de siyasi ve sosyal huzursuzluk pekiştiriyor, devletin mevcut iç sorunlarına karşılık kuvvetlenen dış baskı da Osmanlı Devleti'ni iyice sıkıştınyordu. Bölgenin sosyal ve siyasal durumu, pek yakında çok daha vahim sorunlara yol açacağını belli ediyordu.[3]

Priştine sancağının küçük bir kazası olan Metroviçe, Kosova ovasının en kuzey kısmında, sancağın kuzey-doğusundadır. Bugün Yugoslavya Cumhuriyeti'nin güneyinde bir şehir olan Priştine, o devir Kosova vilayetinin en büyük ikinci sancağıdır. Merkezi Priştine dahil olmak üzere, sancak beş kazadan oluşur:

Levent Şahverdi Arşivi

Priştine, Metroviçe, Geylan, Preşovo ve Vulçitrin.[4] Metroviçe kazası yeni oluşturulan 18. Nizamiye Fırkası'nın merkezi haline getirilmiştir.[5] Dönemin gezi rehberlerinde çok güzel ve tarihi bir kasaba olarak tasvir edilen Metroviçe'ye ayrıca romantik sıfatı da eklenmiştir. Romantik bir dağlık bölge olarak adlandırılması, Senice nehrinin İbar'dan ayrılma noktasında kurulmasının verdiği stratejik öneminin vurgulanmasına mani olmamıştır.[6] Metroviçe, Selanik-Üsküp tren hattının kuzey Kosova'daki son istasyonudur. Ayrıca, kazanın önemini arttıran diğer özellikleri arasında Sırp sınırına, Karadağ'a ve bir süredir de Avusturya-Macaristan işgali altında olan Yenipazar sancağına olan yakınlığı sayılabilir.[7] Metroviçe, "Eski Sırbistan" olarak adlandırılan bölgenin parçası olarak kabul edildiğinden, bugün de ne yazık ki devam eden pek çok anlaşmazlık ve kanlı çatışma konusu olmuştur.[8]

Kosova ovasının sakinleri çoğunluk olarak Müslüman Arnavutlardı. Sınırlara yaklaşıldıkça bu durum değişir ve Sırp nüfusun yoğunluğu artardı. Metroviçe bu bakımdan sınır kazası özelliği taşır, hem Sırplar ve hem de Arnavutlar tarafından kendilerine ait olduğu iddia edilirdi. Avusturya Macaristan bu anlaşmazlıktan yararlanmayı bilmiş, Metroviçe'nin hiç bir zaman "Sırplaşmasına" izin vermeyeceğini garanti ederek, bir oranda Arnavut halkın desteğini kazanmıştı. Metroviçe ile Sırbistan sınırı arasındaki bölgede nüfus yoğunluğu Sırp, Yenipazar ve civarlarında ise Arnavutlar çoğunluktaydı. Yenipazar sancağı ötesinde, Karadağ sınırı ve yakınlarında, Berana ve İpek şehirleri etrafında yine yoğun olarak Sırp nüfusu yaşamaktaydı.[9] Metroviçe ile ona bağlı 110 köyün toplam nüfusu 11 bin civarında ve çoğunluk Müslüman Arnavut'tan oluşmaktaydı. Kazada dört cami, bir mescit, bir kilise, bir hastahane, bir ibtidaiye ve bir rüşdiye okulu bulunmaktaydı. Banska'daki kaplıcaları, iki hamamı, saat kulesi ve bir Sırp kalesi kalıntıları ile Metroviçe görmeye değer güzellikte bir yer olarak tarif edilir.[10]

Yüzbaşı Fevzi Efendi, İmparatorluğun bu karışık bölgesinde karşılaşacağı zorlukların farkında olmakla beraber, içinde yaşayacağı tehlikenin boyutlarını bilemezdi.[11] Göreve atanmasının ilk yıllarında çözmesi beklenen sorunlar onu oldukça zorlar. En çok eksikliğini duyduğu, bölge hakkında daha fazla bilgi ve tecrübedir. İlk olarak öğrenmesi gereken de yörede geçerli olan lisanlardır. Halkın konuştuğu dilleri ve sonra da kültürlerini tanımakla işe başlayan Fevzi Efendi, bir süre sonra günlük gazete, dergi gibi yayınlan düzenli şekilde izleyebilecek dereceye gelir.[12] Kendisine verilen görevlerin ağır sorumluluğu, yıpratıcı komitacı çar-

Levent Şahverdi Arşivi

pışmalan ile çevrili bu bölgenin yorucu fiziki ve ruhi koşulları, Fevzi Efendi'yi derinden etkiler. Görevden arta kalan zamanını sadece okuma ile geçirdiği oldukça içine kapanık bir döneme girer. Gerekmedikçe konuşmayan, uyku uyumayan, dünya ile ilişkisini asgariye indiren, sağlığına ve kendine pek dikkat etmeyen Fevzi Efendi'nin kendini toparlaması ancak doktorların tavsiyeleriyle mümkün olur. Günlük banyo kürünü hemen uygulamaya başlayan genç zabit, doktorların diğer bir tavsiyesi olan evlenme işini ise bir müddet erteler.[13]

Fevzi Efendi'nin oldukça sıkıntılı bu döneminde, çok sevdiği dayısı Ali Nuri Bey'in beklenmedik ölümünün de payı vardır. Çocukluğunun ilk hatırasında kendisini kucaklayıp karmaşa ve silah seslerinin arasından kurtaran Ali Nuri, Yaveran-ı Hazret-i Şehriyari ünvanıyla Şubat 1901'de Manastır vilayetine, Debre'ye gönderilmiştir. Vazifesi Debre Beyleri olarak geçen eşraf ve güç sahiplerinden yeni mahkeme ve adli düzenlemeler için destek sağlamaktır. Ama kimilerine göre asıl amacı değişik Arnavut grupları ve reislerini izleyip, bunlar hakkında bilgi edinmek ve Saray'a rapor etmektir. Bir Temmuz akşamı, Nuri Bey Debre çarşısının ortasında kimsenin müdahale etmesine fırsat kalmadan vurulur. Bir Arnavut milliyetçisi olduğu düşünülen katil ise rahatça kaçar. Suikast, Arnavutların Osmanlı yönetimine yaklaşımındaki tezatı belirgin bir biçimde göstermesi bakımından ilginçtir. Bir kesim saldırıyı lanetler, katilin bir an evvel yakalanmasını, hatta evinin de yakılarak cezalandırılmasını ister. Diğer bir grup ise saldırıyı över, katili korumak gerektiğini savunur. Nuri Bey'in ölümü yalnızca Fevzi Bey'i, ailesi ve yakınlarını üzmekle kalmaz, bölgeyi yakından takip eden yabancı diplomat ve gözlemciler arasında bu suikastın kanlı bir patlamaya yol açacağı düşüncesine neden olur.[14]

Yüzbaşı Fevzi Efendi'nın, 18. Nizamiye Fırkası'nın erkân-ı harbiye zabiti olması, fırka komutanı ile yakından çalışmasını gerektirmektedir. Görevinin ilk yıllarında bu fırkanın komutanı olan Mustafa Nuri Paşa'nın[15] yerini, Eylül 1901'de önemli bir askeri şahsiyet olan Şemsi Paşa alır. Arnavut-Boşnak kökenli, alaylı, hatta okuma ve yazması olmadığı iddia edilen, fakat çok tecrübeli bir komutan olan Şemsi Paşa, aynı zamanda Sultan II. Abdülhamit'e sadakatiyle de tanınan sert bir askerdir. Şemsi Paşa bölgeyi, insanlarını ve geleneklerini iyi tanır.[16] Ona göre Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu zayıf durumun tek nedeni kabiliyeti ve cesareti olan güçlü komutanların eksikliğidir. Genç mektepli zabitlerce bu basit açıklama hem anlaşılamaz ve hem de çok yanlıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

Yeni subay sınıfının suçladığı Sultan'ın kendisidir. Askerler arasında, iki neslin zıt görüşleri tamamen belirginleşmiştir. Şemsi Paşa'nın beklentileri kahramanlık üzerinde yoğunlaşırken oğlu Müfid Şemsi, Abdülhamid karşıtı bir meşrutiyet taraftan olarak dikkat çeker.[17]

Şemsi Paşa ve erkân-ı harp zabiti Fevzi Efendi, bu bölgede yedi sene beraber görev yaparlar. İlişkilerinin ve çalışmalarının, Şemsi Paşa'nın 1908'deki ölümüne dek uyumlu ve başarılı olduğu söylenebilir. Fevzi Efendi, komutanının siyasi fikirlerini paylaşmaz. Sultan II. Abdülhamit'e tam sadakatine, istibdat taraftarlığına ve meşrutiyet düşmanlığına karşı çıksa da, askeri bilgi ve tecrübe bakımından ondan pek çok şey öğrenir. Komutan Şemsi Paşa da bu genç subayın çalışkanlığı, bilgisi ve doğruluğundan etkilenir.[18] Bölgede basılan ve dışandan gelen yayınlan, gazete ve dergileri Fevzi Efendi tercüme edip değerlendirilmekle görevlendirilir. Sırbistan veya Avusturya-Macaristan sınınndan sokulan askeri ve siyasi konulardaki yayınların bilinmesi önem taşımaktadır. Uzun süren kış aylarında, iklim şartlan engellediği için komitacı faaliyetleri bir süre kesildiğinde, fırsat bulanlar karargâhta toplanır, konuşarak vakit geçirmeyi tercih ederler. Aralarına bazen eşraf ve mülki idareciler de katılır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önde gelenlerinden ve Üsküp mebusu olacak Necip Draga da bu toplantılarda sık sık yer alır.[19]

Yüzyılın başında Osmanlı askerleri ile komitacılar arasındaki çarpışmalar ivme kazanmıştır.[20] Gerilla faaliyetinde bulunan pek çok sayıda grup örgütlenmişti. Yabancı devletlere bağlı olanlar Osmanlı sınırlan dahiline giriyor, saldırılarda bulunarak, siyasi amaçlı katliam, hırsızlık ve yağma yapıyordu. Bulgar, Karadağ, Sırp ve Yunan komitacı gruplarından, halkı zorla din değiştirmeye çalışanlarına rastlanmaktaydı. Bulgar komitacılar sayıca diğerlerinden fazlaydı. Yunan komitelerini, Yunan hükümeti ve Patrikhane, kimi Karadağlıların da yer aldığı Sırp komitelerini de yine kendi hükümetleri desteklemekteydi.[21] Komiteler, milliyetçi fikirler ile sivil halk üzerinde etki ve yaptınm sahibi oluyor, Türk unsurlara karşı diğer etnik ve dini grupları harekete geçmeleri ve silahlı bir ayaklanma imkanı doğana kadar da her türlü hazırlığı yapmalan konusunda uyararak gerekli tavsiyelerde bulunuyorlardı. Her grup kan akıtıyordu.[22]

> "Bölgedeki [Kosova] Arnavutların başkalarından çok birbirlerine zarar verdiği kuşku götürmez. Arnavutlar, Hıristiyan kanından çok Arnavut kanı

Levent Şahverdi Arşivi

akıtıyor ve birbirlerine, Hıristiyanlara yaptıklarından daha fazla haksızlık yapıyorlar. Sırp ve Bulgar hedefleri Avrupa'da anlayışla karşılanıp, bir ya da birkaç büyük devlet tarafından destek buldukları halde, Arnavutlar için sesini hiç bir kimse yükseltmiyor..."[23]

Mevcut durum aslında oldukça karmaşıktı. Milliyetçi amaçlar, dini çatışmalar ve komşu ülkelerin birbirlerini huzursuzlaştıran siyasi ve coğrafi iştahları, büyük devletlerin sık sık duruma Hıristiyanlar lehinde müdahalelerine yol açıyor, bu da Osmanlı Devleti'ni Müslüman vatandaşlarına karşı zor durumda bırakıyordu. Zaten sarsılmış olan Balkan Müslümanlarının yönetime karşı sadakati daha da azalıyordu. Bölgede okullar hatta kiliseler milliyetçi propogandanın faal merkezlerine dönüştürülmüşlerdi. Okul öğretmenleri milliyetçi liderlerdi. Yabancı din adamlarının azımsanamayacak bir bölümü de milli amaçların gönüllü destekçisi konumunda çalışmaktaydılar.[24] Kosova'da cinayet etiği [ethics of murder] burada uzun süre seyahat edip araştırmalarda bulunmuş Batılı bir gazeteci tarafından şöyle anlatılarak kınanır:

"Bir Müslüman bir Müslüman'ı öldürünce [bundan] daha iyisi olamaz. Bir Hıristiyan bir Hıristiyan'ı öldürünce, bunun hakkında konuşulmamalıdır çünkü bunu bizimkiler [Batılılar] anlayamayacaktır. Bir Müslüman bir Hıristiyan'ı öldürdüğünde, bu bir canavarlıktır ve telegraflarla tüm gazetelere haber verilmelidir." [25]

Dini, etnik veya milliyetçi emellerin su yüzüne çıkarttığı şiddet kolay kolay kontrol altına alınamıyordu. Tükeniş döneminin kökleri 1878 senesine, Ayastefanos ve Berlin Konferansı'na dayandırılsa da, aslında Osmanlı Devleti'nin uzun zamandır hayatta kalmayı başardığı eksiklikleriyle bu yeni yüzyıla devam edemeyeceği artık belirginleşmekteydi. Ayastefanos ve Berlin anlaşmaları pek çok milliyetçi akıma hırs ve ümit sağlamış, Avrupa'nın desteği ile Osmanlı'dan bağımsızlıklarını, üzerinde hak iddia ettikleri topraklar sonunda alacaklarına inanmışlardı. Osmanlı ekonomik, idari ve bir dereceye kadar da askeri yetersizlikleri ile iflasın ve parçalanmanın eşiğindeydi. Zaten Ayastefanos ve Berlin anlaşmaları da bu zayıflığın beraberinde getirdiği sonuçlardır.[26]

Kosova vilayetinde, Müslüman veya Hıristiyan tüm Arnavutların bağlı oldukları klan sistemi, mevcut zorluklara başka bir boyut daha eklemekteydi. Klan ya da kabile üyeleri, liderlerine tam bir sadakatle bağlanırlar ve bir çeşit yemin

Levent Şahverdi Arşivi

olan "besa" verdiklerinde de bunu hiçbir koşulda bozmazlardı. Namus sözü sayılan besa zamanla siyasal konularda da faydalanılan bir araç halini aldı. Bir klan liderinin desteğinin kazanılması, ona bağlı binlerce klan üyesinin de desteğinin alınması demekti. Sultan II. Abdülhamit'in yanında veya karşısında olan bir liderin yüzler, hatta binlerce insanı da arkasında sürükleyecek yaptınm kuvveti bulunuyordu. Liderlerin bu potansiyel gücü karşısında da Sultan dikkatli olmak, bu kimseleri gücendirmemek durumunda kalıyordu: Yakovalı Rıza Bey, Bayram Çur ve Metroviçeli İsa Bolatin gibi kimseler bölgede olaylann akışını etkileyecek güç sahibiydiler. Rıza Bey ve Bayram Çur'a askeri rütbe verilmiştir. Yakova'da birbirleriyle çarpıştıktan sonra Padişah ikisine de yaverlik ünvanı verip, Bayram Çur'u Priştine Jandarma Komutanı, Rıza Bey'i de İşkodra Jandarma Komutanı olarak atamış, böylece hem çatışmalarını engellemek istemiş, hem de iki lideri de kendisine bağlamaya çalışmıştır.[27]

Sultan II. Abdülhamit'in Arnavut liderlere müsamahakâr davranması, taraf tutmaktan çok, önde gelen ve etkili kimselerin sadakatini sağlayarak karmaşık güç dengesi ve artmakta olan gerginliği bir şekilde kontrol altına almak, çarpışmalan olabildiğince engellemeye gayret etmek olarak da değerlendirilmelidir. Coğrafi ve siyasi konumu sebebiyle Kosova, huzursuzluk olaylarının kolayca yayılabileceği bir bölge ve gayri-Müslim nüfusuyla de Batı müdahalesi için çok uygun bir konumdaydı. Kosova'da meydana gelen ve büyüme tehlikesi gösteren her asayişsizlik vakası ne pahasına olursa olsun engellenmeye çalışılıyor, bu konuda imtiyaz ve ayrıcalıklardan da, en az askeri kuvvete başvurularak yararlanılıyordu. Özellikle klanlann beraber hareket etme kararlannda bir veya iki liderin "besa"sı birkaç bin insanın hareketini etkiliyebiliyor, bu yüzden de bu kimselere askeri rütbe ve ekonomik imtiyazlar vermenin kârlı olacağı düşünülüyordu. İmtiyaz alan liderlerin, sorun çıkarmaması, yönetime sadık kalması ve gerektiğinde de adamlarıyla Osmanlı askerine destek vererek asayişin korunması için çalışması beklenmekteydi. Bu yöntem uygulamada görüldüğü üzere sorunsuz işlemedi. Liderler bölgede tek söz sahibi gibi davranmaya, Sultan tarafından da tasdik edilmiş güçlerini kendi siyasi ve maddi çıkarlarına ulaşmak için kullandılar.

1899 yılı başlarında, İsa Bolatin ve yandaşları Metroviçe'de hükümet konağına sığınan iki kişiyi öldürür. Çevreden ilave askerler gönderilir ve suçlular yakalanır, fakat Bolatin ve adamlan affedilirler. Cezasız kalarak güç kazanan, iki yıl sonra da Hıristiyan halkın zorla silahlannı toplamaya çalışan İsa Bolatin'i Sultan,

Levent Şahverdi Arşivi

İstanbul'a çağırır. Çağınya ancak dokunulmazlık sözü verilirse uyacağını bildirmesi üzerine, bu isteği de kabul edilir. İstanbul'da Padişah tarafından kendisine sadece madalya değil, han, çiftlik ve maden ocağı verilir. Bu maddi ve manevi itibarlann İsa Bolatin'i faaliyetlerinden alıkoyacağına, böylelikle bölgenin gayri-Müslimlerini, dolayısıyla da Batı'yı rahatlatacağına inanılıyordu. Sultan'ın bunca imtiyazına rağmen, İngiliz belgelerinde İsa Bolatin'in Sırp emelleri için çalışmak üzere, onlardan para ve silah aldığı belirtilir. Üsküp'teki Rus ve Priştine'deki Sırp Konsolosu ile yakın ilişkisi olduğu, bunlann yardımı ile Kosova sınırlanndan içeri silah kaçırdığı ama tüm bunlara rağmen kendini Padişah taraftarı olarak tanıttığı iddia edilir.[28]

Klan liderlerine gösterilen hoşgörü, verilen imtiyazlar örnek teşkil ediyor, halk ve askeri görevliler tarafından da elde edilmeye çalışılıyordu. Bir kasabanın tamamı dükkanlarını ve çarşıyı kapayabiliyor, halk toplanarak askeri veya sivil bir idareci aleyhinde veya bir verginin toplanmasına karşı silahlı gösterilerde bulunabiliyordu. Önemli geçitler, köprüler tutulabilir, geçişler durdurulabilirdi. Demiryollarının bozulması da mümkün oluyordu. Tüm bu başıbozuk hareketlerde istenen bazen rütbe bazen de taltifattı. İsyan edenlerin arasında askerler ve askeri görevlilerin de oranı yüksekti. Uzun vazife sürelerinden şikayet eden, maaşlannın ödenmemesi ile zor duruma düşen veya hak ettiklerine inandıklan terfilerini alamayanlar postahaneleri, hükümet binalannı basarak isteklerine ulaşmaya çalışırlardı. Çoğunlukla bu isyan hareketleri isyancıların başanlanyla sonuçlanarak diğerlerine örnek oluyordu. Sultan, bu tür olaylan hoşgörmemeye başladığında ise zaten olagelen çarpışmalara yenileri eklendi. Özellikle askerlerin telgraf istasyonu basarak isteklerini duyurmaya ve elde etmeye çalışmaları bu yıllarda sık rastlanan bir başkaldınydı.[29]

1902 senesinde bu şekilde devam edilemeyeceğine karar verilerek, şiddet ve artan kargaşayı durdurmanın yollan aranır. Büyük devletler, Hıristiyan tebanın yaşam koşullarının düzeltilmesi ve bölgeye barışla istikranın gelmesini sağlayacağını iddia ettikleri bir reform planı üzerinde çalışmaktaydılar. Rusya başı çekerek, Sultan'a yapılması gereken düzenlemelerin listesini iletir. Buna göre, Makedonya'da, yani Kosova, Manastır, Selanik vilayetlerinde, öncelikle idari yönetim iyileştirilmelidir. Jandarma, ordu ve sivil idareciler düzenli bir şekilde maaşlarını alması, bir dizi reform yürürlüğe girmesi, örneğin jandarma kuvvetine Hıristiyanların da kabul edilmesine başlanması istenir. Bunlann yapılamaması halinde, böl-

Levent Şahverdi Arşivi

gede durumun daha da kötüleşip yabancı devletlerin müdahalesi gerekeceği ve sonuçta uluslararası bir konferansın toplanmasına yol açacağı iddia edilmekteydi. Memorandum şeklinde ama aslında bir ültimatom olan bu 18 maddelik yeni düzenlemeyi Osmanlı Devleti sonuçta kabul etmek durumunda kalır.[30]

Reformlar Selanik, Manastır ve Kosova vilayetlerinde, başta biraz isteksizce de olsa yürürlüğe konur ve 1903 senesinde Mürzsteg Programı ile iyice yerleşir. Hüseyin Hilmi Paşa bölgeye Müfettiş-i Umumi olarak atanır. Paşa, reform projelerinin jandarma ile ilgili bölümünü yürütecek olan İtalyan General Degiorgis, Avusturya-Macaristan ve Rus yardımcılan ile beraber çalışacaktır. Jandarma kuvvetinin yeni düzenlemeyle yabancı subaylardan, Müslüman ve Hıristiyan halktan oluşturulması, Müslümanlar arasında büyük sıkıntı yaratır.[31] Yeni jandarmalar iyi giyinmiş, maaşlannı düzenli alan bir emniyet birimi olarak, diğer birimlerde hizmet eden askerlerin ve subaylann içinde bulunduklan zor koşullann açıkça görülmesini sağlamış oldu. Aylarca maaşını alamayan, eski üniformalı ve yorgun askerlerin bilenen mağduriyet duygularını, Hıristiyan jandarma memurlarının kendi dindaşlannı kolladığını düşünen halk da paylaşmaktaydı. Suç işleyen gayri-Müslimler sadece gayri-Müslim jandarma tarafından değil, konsolosluklar ve yardım dernekleri vasıtasıyla yabancı devletlerce de kollanmaktaydılar. Cinayetle suçlanan komitacılann affedilmesi, cep harçlığı da verilerek bölgeden uzaklaştınlması gibi alıştırmalann halkın gözü önünde cereyan etmesi, zaten biriktirilen nefret duygulannı patlamaya hazır hale getiriyordu.[32] Yabancı görevlilerle diplomatlann hedef alındığı saldınlar ve ölümlc sonuçlanan suikastler artıyordu.[33]

Yüzyılın başında, Kosova vilayetinde Rus, Avusturya-Macaristan, Sırp, İngiliz, Yunan ve Bulgar konsolosluklan bulunmaktaydı.[34] Fakat Metroviçe'de bu tarihe kadar bir konsolosluk açılmamıştı, yabancı hiç bir devletin de diplomatik merkezi bulunmamaktaydı. Rusya'nın buraya bir viskonsül atayacağı, bir konsolosluk vekaleti açılacağının duyulması Metroviçe halkının ayaklanmasına neden oldu.[35] Bölgenin Müslüman Arnavut halkı bunu kabul etmediklerini kalabalık gösterilerle duyurmaya çalıştılar. Ayaklanmaların, protesto yürüyüşleri ve toplantıların bir etkisi olmadı. Bunun üzerine halk, Metroviçe-Üsküp demiryolunu keserek, Rus konsolos vekilini geldiği takdirde Metroviçe'de barındırmayacaklarını ilan ettiler. Karşı karşıya kaldığı meselenin ciddiyetini fark eden Osmanlı hükümeti ise bu atanmanın geciktirilmesine çalışır, başaramaz.[36] Rus viskonsül, Stcherbina, tüm olumsuzluklara rağmen 1902 senesi

Levent Şahverdi Arşivi

sonlarında görev yerine, Metroviçe'ye ulaşır. Duruma uygun olacak en doğru davranış belki de dikkat çekmeden, aleyhindeki havanın yumuşamasını beklemek iken, Stcherbina meydan okuyan bir tavn tercih eder. Arnavutların baskı altında tutulmaları gerektiği ve kendisinin de bununla görevli olduğu şeklinde açıklamalarda bulunur. Metroviçe'de konsolosluğun açılması da başlıbaşına bir tahrik havası içinde yapılmıştır. Bina Rus bayrakları ile donatılmış, top atışları, askeri bando ve Ortodoks din adamları eşliğinde bir bayram kutlaması haline gelmiştir.[37]

Birkaç ay sonra, Şubat 1903'te Priştine, Vulçitrin ve Metroviçe'de huzursuzluklar başgösterir. Genel olarak reform planı ve Osmanlı jandarmasının içinde Hıristiyanlara yer verilmesi aleyhinde gösteriler yapılır. Arnavutlar, ıslahat girişimlerinin Rusya'nın pan-islavist emellerine hizmet ettiğini ve reformlann, topraklarının işgaline neden olacağı düşüncesiyle hareket ederler. Vulçitrin'de ayaklanan isyancılar jandarma kuvvetindeki Sırp görevlilerin kendilerine teslimini isterler. Mart sonuna doğru Metroviçe'de de Sırp jandarma memurları ve yeni atanan Rus viskonsülü aleyhinde gösteriler başlar. Komutan ve askeri güçler, ayaklanma şeklini alan gösterileri engellemekte zorlanır ve kalabalık, askeri karargâha doğru ilerleyip, uyanlara aldırmayınca, ateş açılır. Sonuçta elli kişi ölür. Stcherbina'nın da bu çarpışmaya fiilen katıldığı ve ölümcül bir yara aldığı iddia edilir. Rus viskonsülün ölümü, onu Sırplann gözünde kendilerini korumak için canını feda eden bir ermiş mertebesine yükseltir. [38]

Fevzi Efendi'nin Kosova'daki ilk yıllarda aldığı görevler, katıldığı askeri seferler hakkında ayrıntılı bilgi bulunmuyor. Genç ve küçük rütbeli bir subay olduğu için yazışmalarda ve askeri belgelerde adına rastlanmıyor. Milliyetçi gruplarla, komitacı ve isyancılarla yapılan pek çok çarpışmada görev almış olsa da, bunlann hangileri olduğu bilinmemektedir. 1901 senesinden itibaren önemli askeri harekâtlara katıldığı, özellikle de Şemsi Paşa'nın İpek'teki karışıklığı bastırma görevinde bulunduğu ve bunu izleyen tüm harekâtlarda komutanın yanında yer aldığı iddia edilir.[39] Daha Metroviçe'ye varışının senesi dolmadan, Ocak 1900'de Fevzi Efendi'ye Gümüş İmtiyaz Madalyası verilir.[40] Askeri vazifelerindeki başarısı birkaç ay içinde yeni bir nişanla ödüllendirilmesini sağlayacaktır. Ağustos 1900'de Beşinci Rütbeden Nişan-ı Zişan-ı Mecidi ile taltif edilir.[41] Ocak 1901'de rütbesi yükseltilerek Kolağası Fevzi Efendi,[42] Nisan 1902'de ise Binbaşı Fevzi Bey olur.[43]

Levent Şahverdi Arşivi

1904 yılında, halk arasında ıslahat hareketlerinin ateşlediği huzursuzluk hâlâ yatışmamış, Kosovalılar reformlardan açıkça rahatsız ve şikayetçi iken, hükümetin hayvanat-ı ehliye vergisi adıyla yeni bir vergi koyması büyük bir huzursuzluğa neden olur. Yakova'da çok ciddi bir ayaklanma çıkar. Kışla ve askerlere ateş açılıp, isyan genişleme belirtileri gösterince Şemsi Paşa ve Erkân-ı Harp Binbaşısı Fevzi Bey'in Yakova garnizonunun yardımına yetişmeleri gerekir. Malisör adı verilen, Kuzey Kosova'nın Katolik Arnavutlan da Yakovalılar tarafına katılınca, isyancıların gücü birkaç bine ulaşır. Çarpışmalar çok kanlı olur ve Şemsi Paşa, bu ummadığı kuvvet karşısında yardım çağırmak zorunda kalır. Yeni askeri birliklerin gelmesini beklemek üzere çekildiklerinde, Şemsi Paşa ve birliğin bir bölümü, Yünik adlı köyün yakınındaki dar vadide sıkıştıklannı fark ederler. Yerlerini değiştirebilecek durumda değildirler. Kendilerini savunmak için toplarını bile kullanamazlar. Oldukça umutsuz görünen bu durumda Fevzi Bey oturduğu yerde yanlanndan geçen kurşunlann seslerine göre, içgüdüyle hafifçe sağa ya da sola eğilmektedir. Şemsi Paşa bunu görünce gülümser. Genç zabitine, sesini işittiği kurşundan zarar gelmeyeceğini söyleyerek, istemeden onu biraz da utandırır. Çatışma uzun sürer, iki taraf da çok kayıp verir. İpek halkının, ordunun yanında yer almaya karar vermesi kurtulmalarını sağlamıştır. İpeklilerin bu seçiminde Fevzi Bey'in daha önce bölgede yaptığı konuşmalann payının büyük olduğu iddia edilir.[44]

Fevzi Bey zamanla önemli tecrübeler kazanmıştır. Özellikle dc Kosova vilayetinin kuzey-doğusu neredeyse uzmanı olduğu bir alandır. Karadağ sınırına yapılan her harekâtta kendisinden faydalanılır ve bu seferlerde taburların kumandası çoğunlukla ona verilir. Müslüman ve Hıristiyan ahali arasında meydana gelen anlaşmazlıklardan biri büyüyüp, Kolaşin ve civanndaki Müslüman köylerine Karadağlıların büyük kuvvetlerle saldırmalarına kadar vanr. Çok sayıda ev yakılır, köylüler öldürülür. 1906 yılı bahannda bir askeri harekât gerekliliği açıktır. Saldırıyı Karadağlı askerler başlattığı halde sorunun çözümü zordur çünkü iki ülke arasındaki sınır kesin belirlenmemiştir. Berlin Kongresi'nde kabaca kararlaştırılmış sınır çizgisinin kesinleştirilmesi iki ülkenin komitelerine bırakılmıştır. Sınır köyleri, özellikle de yüksek yaylalar sık sık saldırıya uğruyor ve hayvancılıkla geçinen bu insanlann otlaklarından faydalanamayıp, büyük maddi kayıplara neden oluyordu. 1905'ten itibaren, Gusinye, Berana, Kolaşin ve Taşlıca bu tür huzursuzlukların en fazla görüldüğü bölgelerdi. Fevzi Bey, Mayıs 1906'da taburuyla Kolaşin'de asayişi sağlar ve çıkan çatışmalarda Karadağ'a kaçan Hıristiyan köylülerin geri

Levent Şahverdi Arşivi

gelmesine uğraşır. Fevzi Bey'in yönettiği bu harekât Taşlıca ve civarının emniyeti açısından da aynca önemlidir.[45]

Tüm bu kargaşa, kan ve dumanın arasında iyi haberlere de yer vardır. Binbaşı Fevzi Bey Temmuz 1906'da kaymakamlık rütbesine terfi eder.[46] Birkaç gün sonra ise Dördüncü Rütbeden Nişan-ı Ali-i Osmani ile ödüllendirilir.[47] Kaymakam Fevzi Bey'in mesleki hayatındaki ilerlemelerle beraber özel hayatında da yeni bir dönem açılmak üzeredir. Eş seçimini ve zamanlamayı, hangi etkenlerin biçimlendirdiği bilinmemekle beraber, Fevzi Bey'in evlenme konusunda geleneksel bir yaklaşımla tüm kararlan ailesine bıraktığını düşünmek hata olmaz. Fevzi Bey'in müstakbel eşi Fitnat Hanım, çok sevdiği dayısı Nuri Bey'in kızıdır. Evlenmek için Metroviçe'den ayrılma izni istediğinde, Eylül 1906'da kendisine üç aylık bir süre verilmesi uygun görülür.[48] Fevzi Bey bu tarihte otuz yaşında ve aile sorumluluğunu üstenebilecek, başarılı bir askerdir. Gelin ise hayatını birleştireceği kuzenini yıllardır görmemiş henüz on beş yaşında genç bir kızdır. Babasının öldürüldüğü bu uzak ve tehlikeli topraklarda zor bir hayata başlamak üzere hazırlık yapan Fitnat Hanım'ın neler hissettiğini tahmin etmek zor değildir. Tekrar alevlenen Karadağ sınır meselesi ve çatışmalar, her iki gencin de planlarını bir süreliğine erteler. Kaymakam Fevzi Bey sorunu çözmekle görevlendirilmiştir.

Karadağ, Sırbistan ve Osmanlı Devleti arasındaki sınırların kesin bir şekilde çizilmemişti ve bu belirsizliğin meydana getirdiği tehlikeyi en aza indirmek için her iki ülke kendi sınır komisyonlarını kurarak çıkan sorunlara kısa süreli çözümler bulmaya çalışmaktalardı. Artık doğru ve kesin bir sınır kararlaştırarak anlaşma gereği kaçınılmazdı. Uygulama, seçilmiş delegelerin gerekli ölçüm ve hesaplan yaparak haritayı çizmeleri, harita ve sınır üzerinde anlaşmaya varılınca da numaralandırılmış işaretler araziye yerleştirilirek sınırın belirtilmesiydi. Bundan sonra işaretlerin yerine tarassut ve istinat kuleleri adı verilen kuleler inşa edilirdi. Ağustos 1906'da Karadağ hükümeti, Osmanlı toprağı içine uzanan Velika adlı bölgede kule yapımlarına girişir. Velika'nın stratejik önemi İpek'i Gusinye'ye bağlayan yola hakim olmasıdır. Kulelerin bazılarının Osmanlı toprağında inşa edilme karan üzerine Arnavutlar bu duruma karşı çıkarlar. Gerginliğin çatışmaya dönüşeceğini bilen Osmanlı hükümeti diplomatik yollardan Karadağı bu kule inşaatından vazgeçirmeye çalışır. Sadece kısa bir erteleme kararından başka bir şey elde edemez. İnşaatlann devam ettiği, kulelerin yüz kişiyi barındıracak genişlikte ve kale sağlamlığında olduğu şeklinde haberler gelince, iki dev-

Levent Şahverdi Arşivi

25 Eylül 1906'da Metroviçe'den ayrılması için verilen teehhül [evlilik] izni

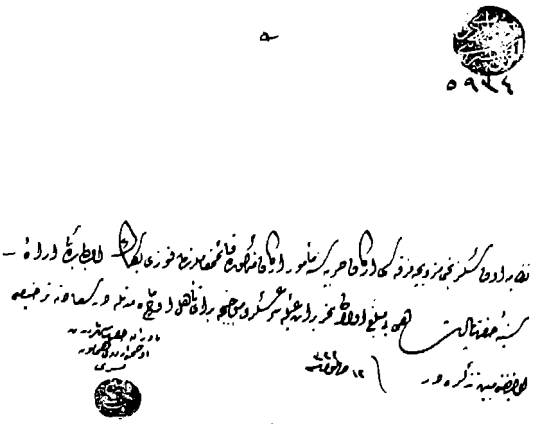

DAMGA
5934

Nizâmiye Onsekizinci Metroviçe Fırkası Erkân-ı Harbiyesine memûr Erkân-ı mezkûre kaymakamlarından Fevzi Bey'in ol bâbdaki irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhîyi mübelliğ olan tahrirât-ı aliyyeyi seraskerî mûcibince berâ-yı teehhül üç mâh müddetle Dersaâdet'e terhîs olunduğunu mübeyyin tezkiredir. Fi 12 Eylül [1]322

[25 Eylül 1906]

Yâverân-ı Hazret-i Şehriyâriden
Üçüncü Ordu-yu Hümâyûn Müşiri
DAMGA

Levent Şahverdi Arşivi

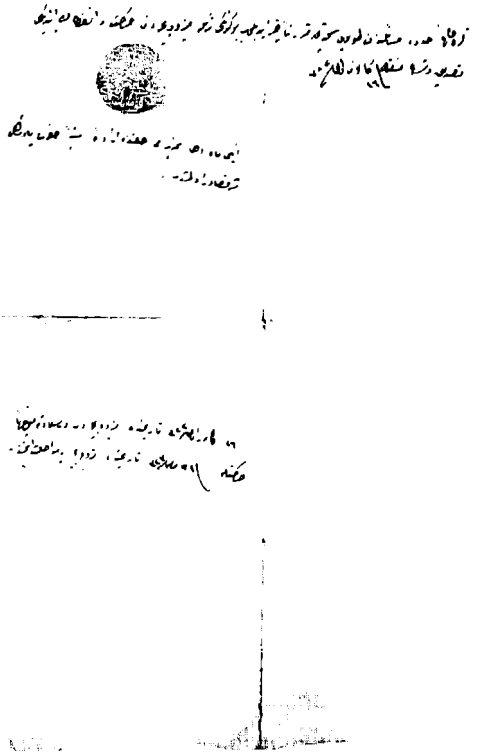

Karadağ hudûd meselesinden dolayı şimdiye kadar tehîr edilip bugünkü trenle Metroviçe'den hareket ve infikâk ettiği tasdîk ve şerh kılındı. Fi 16 Kânunuevvel [1]322 [29 Aralık 1906]

DAMGA
Nizâmiye 18'nci Metroviçe Fırkası Kumandanlığı

İki mâh daha temdîdi hakkında irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî şeref-sâdır olmuştur.

16 Kânunuevvel [1]322 [29 Aralık 1906] târihinde Metroviçe'den Dersaâdet'e müteveccihen hareketle, fi 21 Mâyıs sene [1]323 [3 Haziran 1907] târihinde Metroviçe'ye muvâsalat etmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

letin arasında gerginlik artar. Osmanlı toprağı olduğu iddia edilen Yezero adındaki tepe en fazla tartışılan alan olur, çünkü civardaki tüm numaralı işaretler nasılsa yok edilmiştir. Karadağ ile Osmanlı Devleti başkentlerinden gelecek haritalar ve sınır komisyonlan beklenmeye başlanır.[49]

Kaymakam Fevzi Bey, evlenme iznini aldığı Eylül ayı yerine ancak Aralık 1906'da Metroviçe'den aynlabilir.[50] İstanbul'a hareket ederken, bölgede vazifeye başladığından beri ziyaret edemediği şehrine, yıllardır göremediği ailesine duyduğu özleme bir de evlilik heyecanının da eklendiği tahmin edilebilir. İstanbul'da zamanını nasıl geçirdiğini, nasıl evlendiğini bilemiyoruz. Fakat, izin için verilen zaman dolduğunda, Fevzi Bey iki aylık ek bir süre daha almayı başanr.[51] Bu sürenin ilave edilmesi, belki de İstanbul'da kalıp 1906'da yapılan Osmanlı Devleti'nin son nüfus sayımında, doğduğu şehirde kaydolmak amacı rol oynamış olabilir. Fevzi Bey'in bu sayım sırasında Cihangir'deki evde, ailenin diğer bireyleriyle beraber bulunduğunu biliyoruz.[52]

Altı senedir uzak kaldığı İstanbul'da ailesiyle beş ay geçiren, Fevzi Bey evli bir adam olarak görev bölgesine döner. Haziran 1907'de Fitnat Hanım ve Fevzi Bey Metroviçe'ye vanr ve yeni bir hayata başlarlar. Aralarındaki yaş farkı ve yaşadıkları yörenin zor koşullarına rağmen uyumlu ve birbirine çok bağlı bir çift olurlar. Aslında evinden ve ailesinden ilk defa uzakta kalan çocuk denilecek yaştaki bu hanımın işi hiç de kolay değildir. İstanbul gibi büyük bir şehirden sonra, vahşi sayılabilecek bir iklimde, karmaşık siyasi bir coğrafyada başlayan bu evlilik, pek çok zorluğa, uzun sayılabilecek yalnızlıklara da dayanacaktır. Kaymakam Fevzi Bey isyanlar ve komitacılar peşinde günler geçirdiğinde, Fitnat Hanım evinde endişe dolu bekleyişler yaşasa da, cesaret ve desteği ile kocasının hep yanında olur. Savaş koşullannın mecbur ettiği dönemler dışında Fevzi Bey ile Fitnat Hanım birbirlerinden hiç ayrılmazlar. İlk çocukları Nigar, Nisan 1909'da Metroviçe'de dünyaya gelir. Diğer kızları Ayşe Muazzez ise Mart 1912'de İstanbul'da doğar.[53]

Kaymakam Fevzi Bey, Metroviçe'ye dönüşünde yine, sınır sorunları ve Yezero tepesinde inşa edilen kule hakkında çalışmakla görevlendirilir. Aynı vazifeyle görevlendirilmiş Karadağlı meslekdaşına, sadece Yezero sorununun değil tüm sınır hattının düzeltilmesi için öneriler getirir. Böyle bir çalışmanın uzun süreli bir barış ortamı sağlayacağında ısrar eder, ama kabul ettiremez. Meslektaşı kendi sorumluluğunun sadece Yezero Kulesi olduğunu, başka bir konu hakkında yetkisi olmadığını, böyle bir yetkinin de verilemeyeceğini söyler. Uzayan tartışmalar sırasında Arnavutlar arasın-

Levent Şahverdi Arşivi

da huzursuzluk yine artmakta ve Yezero inşaatının tamamlanmasını engellemek için cemiyetler kurulmaktadır.[54] Aylar süren araştırmalar, harita çalışmaları, alan hesaplamaları, tartışma ve hatta çatışmalar sonunda Karadağ hükümeti Yezero kulesinin yıkımına karar verir. Sorun nihayet çözülmüştür ve bölgedeki Arnavutlar, İstanbul'a teşekkür telgrafları yollamak üzere postahaneleri doldurur.[55]

Sınır meselesinin en ateşli günlerinde, Ağustos 1907'de Kaymakam Fevzi Bey'e Metroviçe'de 18. Nizamiye Fırkası taburlarıyla jandarma ve zabitanların teftişi görevi verilir.[56] Aynı senenin sonunda, Fevzi Bey ve sınır sorunları çözümünde çalışan yüksek rütbeli bir zabite başarısızlıkla sonuçlanan bir suikast girişimi yapılır. Kasım 1907'de Gusinye yakınlarında, Erzaniçe ve Pepiç arasındaki bir bölgede, Karadağlıların işgal hareketine Osmanlı ordusunun karşı koyması, suikast amacı için uygun bir fırsat olarak değerlendirilir ama sonuçsuz kalır. Erzaniçe'de büyük kayıplar ve yıkımla sonuçlanan çatışmalar ise ordunun başarısı ile sonuçlanmıştır. Askeri harekâtları yöneten ve Yezero meselesinin çözümünde rol oynayan Kaymakam Fevzi Bey'ın rütbesi bir derece yükseltilir.[57] Aralık 1907'de Fevzi Bey miralay olur. Aynca bir de Hicaz Demiryolu Madalyası almıştır.[58]

Makedonya'da bu yıllar çok önemli ve gizli siyasi hazırlıkların yapıldığı bir dönemdir. Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti adını alacak bir örgütün etkisi hızla ve tüm bölgeye yayılmaktadır. Selanik'te 1906'da kurulan cemiyet çok kısa bir sürede İkinci ve Üçüncü Ordu'daki zabitlerin desteğini kazanmış, sonra da gidişattan memnun olamayan diğer pek çok kesimin dikkatini çekmiştir. Amaçlarının Meşrutiyet'in yeniden yürürlüğe konulması olduğu biliniyor ve koşulların da uygun olmasıyla örgütün üye ve taraftarları Manastır, Selanik ve Kosova vilayetlerinde hızla artıyordu. Hareketin itici gücünü mektepli genç zabitler oluşturmaktaydı. Maaşlarının zamanında ödenmemesi, Sultan Abdülhamit'in istibdat yönetimi ve gizli servisi, yabancı memur ve subayların üstün durumu, büyük devletlerin Osmanlı'nın içişlerine müdahaleleri ve buna karşı devletin gittikçe belirginleşen güçsüzlüğü, yeni zabit sınıfının kabullenmek ve beraberinde yaşamak istemediği gerçeklerdi. Modern eğitimin yeni değerleriyle yüklendikleri askeri sorumluluklar, gerçek hayatta karşılaştıklarıyla çelişiyordu. Cemiyet, kısa bir sürede Avrupa topraklarında, özellikle de askeri merkez ve garnizonların bulundukları bölgelerde, çok iyi işleyen bir hücre ağı kurmayı başarmıştı.[59]

Metroviçe'de de Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bir şubesi, kuruluş tarihi tam olarak tesbit edilememekle birlikte çalışmaya başlamıştır. Cemiye-

Levent Şahverdi Arşivi

tin temellerinin buradaki topçu ve piyade birliklerince atıldığı ve 18. Nizamiye Fırkası'nın önemli tüm subaylannın yardım ve desteğini kazandığı iddia edilir. Fırka Komutanı Şemsi Paşa'nın hususi katibi olarak görev yapan Süleyman Külçe de cemiyete girer ve önemli haberlere kaynaklık eder.[60] Miralay Fevzi Bey'in Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girişinin II. Meşrutiyet'in ilanı sonrasına rastladığı ve üyeliğinin dönemin koşulları gereği olduğu savunulur. Halbuki, Şubat 1908'de bir haftalık izin alan Fevzi Bey'in Selanik'e gittiğini biliyoruz. İzin belgesinde Selanik'i ziyaretinin amacı belirtilmemiştir. Şehrin İttihat ve Terakki Cemiyetin'in merkezi olması sebebiyle Fevzi Bey'in bu gizli örgütle alakasının bilinen tarihten daha evvel başlamış olması ihtimali vardır.[61] Zaten cemiyetin bir süreden beri Yüzbaşı Salih adlı bir topçu subayı vasıtasıyla kendisine üyelik teklifinde bulunduğu, buna karşı Miralay Fevzi Bey'in kabul etmemekte ısrar ettiği belirtilir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girmemişse de Salih Bey ile bağının sıkı olduğu ve kopmadığı da dikkate alınmalıdır. Meşrutiyet'in ilanının hemen öncesindeki günlerde Fevzi Bey, bu topçu zabiti ile irtibat halindedir.[62]

1908 senesi baharında Reval Toplantısı olarak bilinen, İngiltere ile Rusya arasındaki Makedonya konulu müzakereler Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti üyeleri arasında büyük huzursuzluğa sebep olur. Subaylar artık bir şeyler yapma vaktinin geldiğini düşünürler. Batı'nın artan müdahalelerinin göstergesi olan yeni reform planlarına karşı konulmaya, Meşrutiyet ve devletin kurtuluşu için hareket geçmeye karar verilir.[63] İlk saldırı Selanik'te garnizon kumandanı Nazım Bey'e, hem de kendi evinde yapılır. Bir cemiyet üyesi tarafından Nazım Bey'in vurulma planında kayınbiraderi Enver Bey başroldedir ve daha sonra tarihe Enver Paşa olarak geçecektir.[64] Saldın sonrasında, Makedonya'ya acilen müfettişler ve gizli istihbaratçılar yollanarak, gizli cemiyetin kuvveti ve etki alanlan öğrenilmeye çalışılır. Bu amaçla Metroviçe'ye de bir komisyon gönderilir. Başında Miralay İbrahim Bey'in bulunduğu bu grup, Kosova'da gerekli araştırmaları yaptıktan sonra, dönüş yolu üzerinde Metroviçe'de 18. Nizamiye Fırkası Kumandanı Şemsi Paşa'nın da misafiri olur. Şemsi Paşa bu tür bir örgütten ve faaliyetlerinden tamamen bihaber gözükmektedir. Kendisine karşı bir güvensizlik belirtisi olarak algıladığı bu araştırmanın yapılmasına son derece gücenmiş, rahatsız olmuştur. Padişaha sadakati tamdır. Şemsi Paşa, yoldan çıkmaya niyetli bile olsalar, askerlerinin üzerindeki gücünün onlan caydırmaya yeteceğini düşünmektedir. Komisyon, ça-

Levent Şahverdi Arşivi

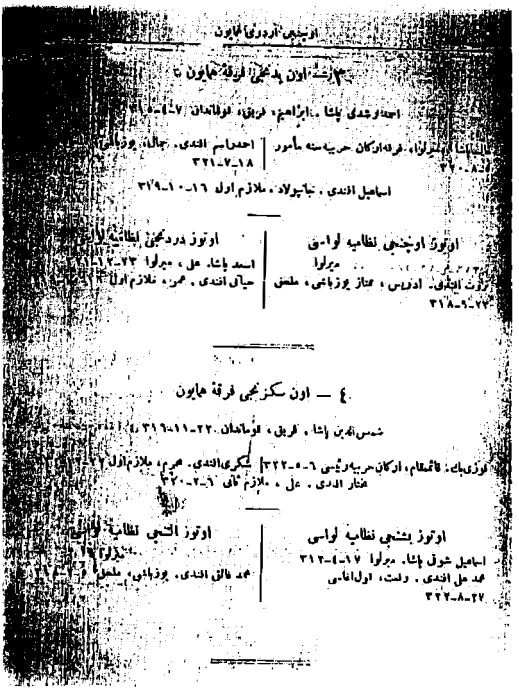

1908 tarihli *Askerî Salname*'de Kaymakam Fevzi Efendi'yi
18. Fırka-yı Hümayun Erkân-ı Harbiye Reisi olarak gösteren sayfa.

lışmalarını bitirip İstanbul'a döndüğünde Metroviçe ve 18. Nizamiye Fırkası hakkında temiz raporu verir: "Gizli cemiyetin etkisi daha buraya varmamıştır".[65]

20 Haziran 1908'de yerine Miralay Fevzi Bey'i bırakan Şemsi Paşa, Hıristiyan ve Müslümanlar arasındaki bir meseleyi çözmek ve Arnavut liderlerle bir toplantıya katılmak için Metroviçe'den Firzovik yoluyla Prizren'e hareket eder. Firzovik'e vardığında halkı heyecan içinde ve bir ayaklanma hazırlığında bulur. Hıristiyan öğrencilerin yapacağı bir eğlence, hızla yayılan bir söylenti sayesinde Avusturya askerinin Kosova'ya girmek üzere olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Firzovikliler silahlarına sarılmaktadır. Prizren'deki toplantıyı daha önemli bularak öncelik veren Şemsi Paşa, oradaki çalışması bitince Firzovik'teki gelişmelerle ilgileneceğini hesaplar. Ahali ve eşrafa soğukkanlılık tavsiye edip, yoluna devam eder. Prizren'de ise komutanı bambaşka haberler beklemektedir. Kolağası Resneli Niyazi, yüzü aşkın yandaşıyla garnizonun silah ve cephanesini almış, Padişah'a başkaldırarak dağa çıkmıştır. Komutan Şemsi Paşa bu isyanı bastırmakla görevlendirilir. Firzovik'e dönecek, oraya çağırdığı yedek kuvvetlerle birleşerek isyanı bastıracaktır. Manastır'a varır varmaz telgrafhaneye giden Şemsi Paşa, gerekli

Levent Şahverdi Arşivi

Metroviçe'den Selanik'e gitmek için verilen bir haftalık izin belgesi

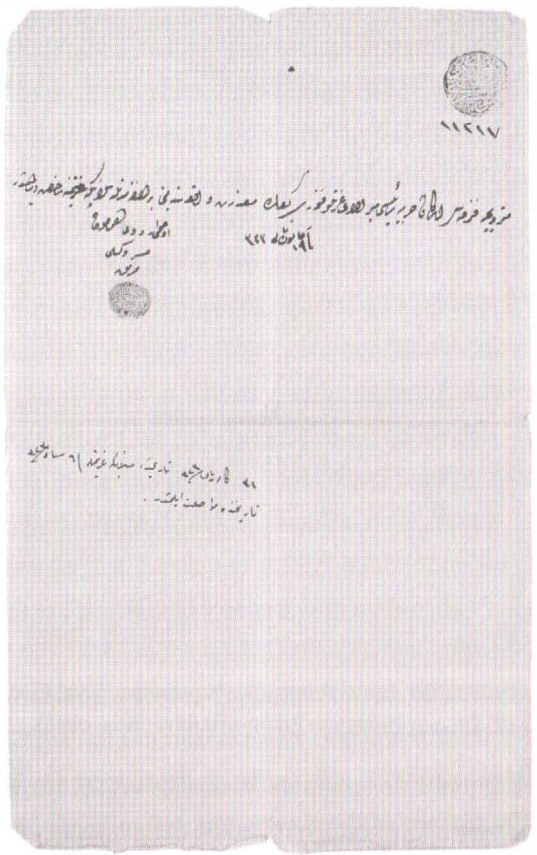

DAMGA
11217

Metroviçe Fırkası Erkân-ı Harbiye Reisi Mîralay izzetli Fevzi Bey'in mazeret-i vâkıasına mebnî bir hafta müddetle Selânik'e azimetine ruhsat verilmiştir.

Fi 19 Kânûn-ı sânî [1]323 [1 Şubat 1908]

Üçüncü Ordu-yı Hümâyûn
Müşîr Vekîli
Ferik
Damga

31 Kânunusani [1]323 [13 Şubat 1908] târîhinde Selânik'e azimetle, fi 6 Şubat [1]323 [19 Şubat 1908] târîhinde muvâsalat etmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

yerlerle yazışmalarda bulunur. Saatler sonra işi bitip binadan çıktığında üç el silah sesi duyulur. Şemsi Paşa gizli cemiyetin bir fedaisi tarafından vurulmuştur.[66]

Şemsi Paşa'nın öldürülmesi Saray'a ve İstanbul'a ne kadar büyük bir darbe olmuşsa, gizli örgüt için de o kadar büyük bir başan demekti. Cemiyet, hareketlerinden çok çekindiği bir komutanı saf dışı bırakarak gücünü ispatlamıştı. Bu olayı, Manastır'a yeni atanan komutanın ve yüksek rütbeli bazı görevlilerin kaçırılmaları izledi. Makedonya'nın diğer bölgelerinde de Padişah'ın ajanı olarak tanınanlar dağa kaldırılıyor, saldırılara hedef oluyordu. Hızla artan isyan olaylarının yanında, Firzovik'te de hava durulmamıştı. 20 bin kadar silahlı Arnavut, yabancı askerlere karşı topraklarını korumak üzere harekete hazırlanırken, bir cemiyet üyesinin başarılı propagandasıyla, bu toplananların amaçlan II. Meşrutiyet'in ilanı isteğine dönüştürülmüş, olaylar kontrolden çıkmıştı. Sultan II. Abdülhamit, 24 Haziran 1908'de meşrutiyeti yeniden yürürlüğe koyduğunu ilan etti. Makedonya'nın bazı şehirlerinde kutlamalar zaten başlatılmıştı. İmparatorluğun Müslüman ve Hıristiyan tüm vatandaşlan sevinç gösterileri yapıyordu. İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinde ise 'hürriyet'in oldukça sorunsuz ve kansız bir şekilde elde edilmesinin gizli şaşkınlığı vardı. Yeni bir döneme girilmişti.[67]

Metroviçe'deki 18. Nizamiye Fırkası'nın tüm bu olanlara seyirci kalarak harekete geçmemesinden övgüyle bahsedilir. Şemsi Paşa'ın karargâhtan ayrılması ve ölümü ile tek yetkili durumunda kalan Miralay Fevzi Bey, âtıl davranmış, çeşitli emir-komuta yazışmalarını bahane ederek, kendisinden beklenen müdahele girişimlerini gerçekleştirmemiştir. Oysa Firzovik sadece birkaç saatlik mesafede ve kendi komuta bölgesi dahilindeydi. Meşrutiyet'in ilan edilmesi, aksi takdirde Firzovik'te biriken binlerce kişinin trenlerle İstanbul'a hareket edeceği gibi tehditkâr telgraflar Saray'a yollandığında bile Miralay Fevzi Bey harekete geçmemiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin böyle davranmasını kendisinden istediği iddia edilir. Fevzi Bey'i cemiyete kazandırmaya çalışan Salih Bey, bu konuda ona gerekli talimatları ulaştırmıştır. Metroviçe'deki askeri birliklerin harekete geçmemeleri Meşrutiyet taraftan oldukları şeklinde yorumlanarak, biriken kalabalığa cesaret ve cemiyete de güç vermiş olur. Miralay Fevzi Bey, Metroviçe'deki birlikleri Firzovik'e yönlendirse ve hareketi bastırmaya çalışsa, bu oldukça uzun sürecek kanlı bir çatışmaya yol açacaktı.[68]

İttihat ve Terakki Cemiyeti ile bir süredir irtibat halinde olan ve cemiyetin amaçlarını destekleyen Miralay Fevzi Bey, Meşrutiyet ilanı sonrasında cemiye-

Levent Şahverdi Arşivi

tin Metroviçe şubesinin Gizli İdare Heyeti Reisi olur. Buna bir yerde mecbur olduğunu, çünkü örgüte üye olan askerlerin uygunsuz davrandıklarını, askeri disiplinle bağdaşmayan hareketlerde bulunarak birliklerin başına buyrukluğunun giderek arttığını açıklar. Cemiyete bağlı olmanın tüm rütbelerden üstün görüldüğünü, cemiyet üyesi olmayan komutanların dahi emirlerinin dinlenmeyerek tam bir karmaşaya doğru gidildiğini fark eden Fevzi Bey, askerleri üzerinde otoritesini korumanın tek yolu olarak gördüğü İttihat ve Terakki Cemiyeti üyeliğini böylece kabul eder.[69]

Cemiyet, üyelerini her konuda destekler. Hatta şahsi anlaşmazlıklarda bile İttahat ve Terakki bağının kararlan etkilediği gözlenmeye başlanmıştır. Cemiyete mensup olmak zaman zaman dokunulmazlık manasına bile gelmektedir. Necip Draga ile İsa Bolatin arasında uzun süreden beri bir anlaşmazlık söz konusudur. Cemiyetin önde gelenlerinden olan Necip Draga, Padişah'tan çeşitli imtiyazlar elde etmiş ve meşrutiyet karşıtı olarak tanınan İsa Bolatin'i, Selanik'ten çağırdığı askerlerle sıkıştırıp kanlı bir çarpışmaya sebep olmuştur. Meşrutiyet'in ilanı sonrası ilk ciddi askeri güç kullanımı ve tamamen şahsi anlaşmazlıklara dayanan bu olay, Fevzi Bey'i çok etkiler. Metroviçe'deki birliklerin kumandanı olarak İsa Bolatin üzerine asker gönderilmesinin doğru olmadığını Draga'ya belirttiği halde, kendisine haber verilmeden Bolatin ve adamları kulelerine dek kovalanır, askerlerce sarılır. Uzun bir çatışma sonrası Bolatin yakalanamaz ve elden kaçar. Bu askeri harekâtın sonunda göreve çağrılan Miray Fevzi Bey, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin askeri ve idari kuralları şahsi emelleri için rahatlıkla çiğneyebilmelerini kabullenemez. Yavaş yavaş cemiyet ile alakasını kesmeye çalışır.[70]

Taşlıca'ya atanması, sadece birkaç aylık üyelik çalışması sonrasında örgütten ayrılmak istediği bir döneme rastlar. Ocak 1909'da Miralay Fevzi Bey'e yeni vazifesi bildirilir: Taşlıca'daki 35. Liva'nın (Tugay) kumandanlığına ve bu görevle beraber Taşlıca Mutasarnflığı'na getirilmiştir[71]. Bosna-Hersek'i bir oldu bitti ile işgal etmiş olan Avusturya, askeri birliklerini Taşlıca'dan çekmiştir. Sancak, bir değişim sürecine girmiş ve ciddi ekonomik zorluklar çekmektedir. Fevzi Bey'in buradaki idari çalışmalan daha çok vergilerin toplanması ve ahali arasındaki anlaşmazlıklara çözümler üretmek üzerinde yoğunlaşır.[72] Ağustos 1909'da yeni çıkarılan Tasviye-i Rütbe-i Askeriye adlı bir kanunla, rütbesi bir kalemde miralaylıktan binbaşılığa indirilir. Bu kanunun, istibdat devrinde sadece haksız ve hızla terfi edilenleri kapsaması gerekirken, pek çok başarılı askerin rütbeleri indirilmesi-

Levent Şahverdi Arşivi

ne, mesleklerinden ayrılmalarına sebep olmuştur. Fevzi Bey, büyük bir hayalkırıklığına uğrasa da, askerlikten istifa etmeyi düşünmez. 1902'de elde ettiği binbaşılık rütbesini, yedi yıllık emek ve miralaylığa ulaştıklatan sonra, 1909'da yeniden taşımaya başlar.[73]

Arnavutların artan milliyetçi duygulan ve talepleri hükümeti meşgul etmektedir. Arnavut lisanının, Latin alfabesinin kullanımının, bu bölgeye özel bir idari sistemin getirilmesinin ve sonuçta bağımsızlığa ulaşmanın yollarını arayan pek çok sayıda gizli milliyetçi örgüt faaliyettedir. İttihat ve Terakki Cemiyeti, meşrutiyetin ilanında rol oynayan Arnavut halkına çeşitli sözler vermiş ama tutamamıştır. Yeni idare herkesin "Osmanlı potasında" erimesini savunuyor, bu amaca ters düşecek düşünce ve hareketlere karşı koyuyordu. Kanlı 31 Mart Vakası kısa sürede Selanik'ten gelen Hareket Ordusu tarafından bastırılır ve Nisan 1909'da Sultan II. Abdülhamit tahttan indirilir. Arnavutların zaten yeni yönetime oldukça azalmış güvenleri bu olaylarla daha da sarsılmış, İttihat ve Terakki karşısında yoğunlaşmıştı. Arnavutlann milli kimlikleri ve bağımsızlık emelleri için daha kuvvetle çalışmalan gerektiği inancı da artmaktaydı.[74]

Kosova'da, Arnavut milliyetçilerine ve şiddetlenen ayaklanmalara karşı düzenlenen askeri harekâtlar, merkezi yönetime duyulan öfkeyi ve isyancılann eylemlerini güçlendiriyordu. Ordu, bölgedeki silahlan toplamakla görevlendirilmişti. Arnavutlar için silahlan, geleneksel sebeplerle olduğu kadar bölgenin tehlikeli durumu nedeniyle de kişinin ayrılmaz bir parçası olarak algılandığından, bunların ellerinden alınma karan fazlasıyla tepki yaratır. Anlamakta zorlandıkları bu harekete karşı koyduklarında çok sert cezalandırılırlar. Toplanan silahlann bölgedeki Hıristiyanlara ve Makedonya komitecilerine satıldığı söylentileri ise durumu daha da gerginleştirir, ciddi bir ayaklanmaya neden olur. Sıkı askeri önlemlerin alınması gerektiğinde Arnavutluk'taki olaylan kontrol altına almak için özel birlikler kurulur. 1910 yılı başında Mürettep Kosova Kolordusu, Şevket Turgut Paşa komutasında harekâta başlar. Nisan 1910'da Arnavutlar, Firzovik'in güneyindeki önemli bir geçidin, Kaçanik Boğazı'nın kontrolünü ele geçirirler. Üsküp-Metroviçe demiryolu hattını, dolayasıyla Mürettep Kosova Kolordusu'nun irtibat imkanlarını keserler.[75]

Kumandan Şevket Turgut Paşa'dan bir telgraf alan Binbaşı Fevzi Bey'in, Taşlıca'daki vazifesinden ayrılıp, derhal Mürettep Kosova Kolordusu'na katılması istenmektedir. Metroviçe Kaymakamı tarafından Şevket Turgut Paşa'ya bir telgraf yazmıştır. Fevzi Bey'i tavsiye ederek tecrübesinden kolordunun faydalanacağını umdu-

Levent Şahverdi Arşivi

Miralay Fevzi Bey'in Taşlıca Mutasarnflığı'na tayinine dair Dahiliye Nazın Hüseyin Hilmi Paşa'nın telgrafı ve Kosova Vilayetine yollanan belgeler.

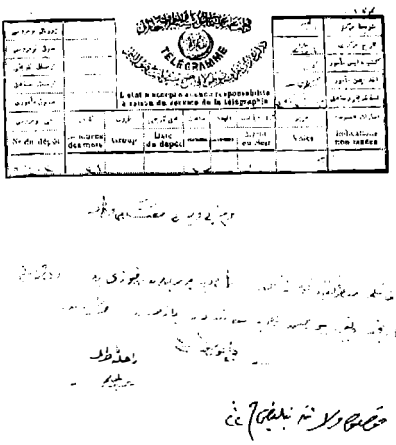

BBA TFR I KV 1326. 12. 11 21355/ 1

TÉLÉGRAMME

Rumcli Vilâycti Müfettişliği Vekâletine

Taşlıca Mutasarnflığıyla Kumandanlığına Erkân-ı Harbiyc Mîralaylannndan Fevzi Bey 5 Zilhiccc [1]326 [29 Aralık 1908] târîhinde tayîn buyrulmuş ve Harbiye Nezâretinden dc yazılmıştır, ol bâbda

fi 20 Kânunuevvel [1]324 [2 Ocak 1909]

Dâhiliyc Nâzırı
Hüseyin Hilmi

Kosova Vilâyetine bildirildi/ fi 22

BBA TFR. I. KV 1326. 12. 11 21355

22 Kânunuevvel [1]324 [4 Ocak 1909]

Kosova Vilâyet Mcclisine / 2024

Taşlıca Mutasarnf ve Kumandanlığına Erkân-ı Harbiye Mîralaylannndan Fevzl Bey'in tayîni Dâhiliye Nezâret-i celîlesinden bildirildiği marûzdur.

Levent Şahverdi Arşivi

Taşlıca Mutasarrıfı Fevzi Bey'in telgrafı.

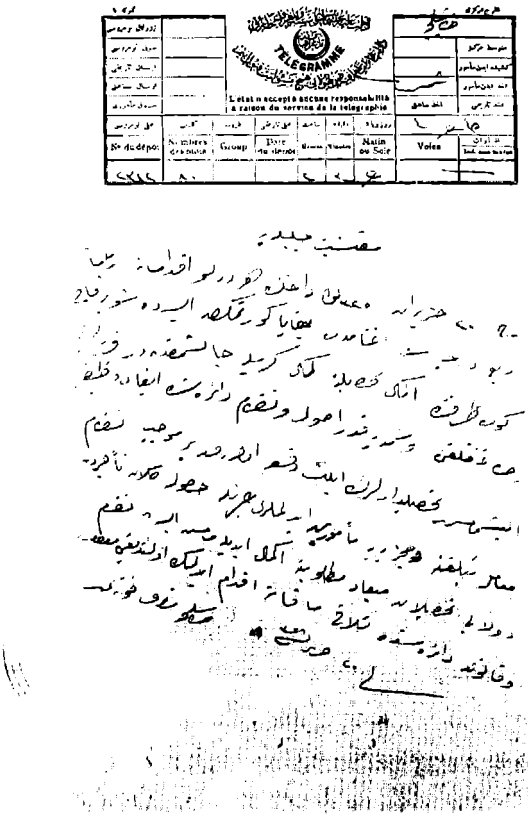

BBA TFR. I. KV 1326. 6. 14 22241

TÉLÉGRAMME

Müfettişiyet-i Celîleye

C. 20 Haziran [1]325 livâ dâhilinde her türlü ikdâmâta rağmen rub derecesinde ağnâmdan bakâyâ görünmekte ise de şu birkaç gün zarfında ikmâl-i tahsîline kemâl-i germile çalışmaktadır. Karyelerin dağınıklığı ve şimdiye kadar usûl ve nizâm dairesinde ifâ-yı vazîfeye alışmamış tahsildârların ilk defa olarak bermucib-i nizâm muâmele-i teblîğinc [teblîğiyye] ve hacziyyeye memuriyet edilmeleri gayretle husûlc gelen tehirden dolayı tahsilât miâd-ı matlûbuna ikmâl edilcmemiş ise de nizâm ve kânûn dairesinde telâfi-i mâfât ikdâm edilmekde olunduğu marûzdur.

fi 20 Haziran [1]325 [3 Temmuz 1909]

Taşlıca Mutasarrıfı Fevzi

Levent Şahverdi Arşivi

günu belirtmiştir. Birkaç günlük yolculuktan sonra, garnizona varan ve Şevket Turgut Paşa'dan vaziyet hakkında gerekli bilgileri alan Fevzi Bey, askeri bir harekâta geçilmemesi gerektiğini, böylesi dağlık bir arazide kayıplarının çok fazla olacağını belirtir. Bunun yerine, isyancıların köylerinin sanlmasını, ahalinin korkutularak ayaklanmadan vazgeçilmesinin denenmesini uygun görür. İsyandan vazgeçilmediği takdirde köylerin yıkılacağı tehdidi etkisini gösterir ve asiler evlerine dönerler. Bu fikre ilk başlarda kuşkuyla yaklaşan Şevket Turgut Paşa, daha fazla kan dökülmeden Kaçanik Boğazı'nın açılmasıyla Fevzi Bey'e daha fazla güvenerek fikirlerinden faydalanmaya devam eder.[76]

Arnavutluk'taki durumu yerinde görmek ve hal çareleri bulmak için İstanbul'dan yola çıkan, ancak demiryolu hattının kesilmesi üzerine Selanik'te bekleyen Harbiye Nazın Mahmut Şevket Paşa, Kaçanik geçidinin açılmasından sonra Firzovik'e vanr. Buradaki toplantıya nazır ve tüm üst düzey komutanlar katılır. O günlerde Fevzi Bey, Kolağası rütbesinde ve Harbiye Nazın'nın maiyetindeki ıslahat heyetinde bulunan Mustafa Kemal (Atatürk) ile tanışır.[77] Firzovik'te yapılan görüşme ve toplantılarda Binbaşı Fevzi Bey ordunun Arnavutluk ayaklanmasında sadece caydıncı bir güç olarak kullanılmasında ısrar eder. Tavsiyeleri kabul görür ve bu yaklaşımla asker İpek, Prizren ve Yakova'da kısa süreli de olsa bir düzen kurmayı başanr. Kuzey Arnavutluk harekâtı beş ay kadar sürer ve ordu İşkodra, Elbasan ve Debre'ye kadar rahatça, önemli bir çatışmaya girmeksizin uzanır. Mahmut Şevket Paşa'nın bölgeden ayrılmasından evvel Binbaşı Fevzi Bey, Mürettep Kosova Kolordusu Erkân-ı Harbiye Reisliği'ne atanır. Kısa bir süre sonra da rütbesi tekrar kaymakamlığa yükseltilir.[78]

Askeri harekâtlar ne kadar kan dökülmeden yapılmaya çalışılıyorsa da yer yer şiddet kullanımının önüne geçilemiyor ve Arnavutluk'ta Osmanlı'ya karşı öfke ve tepki gittikçe kemikleşiyordu. Kaymakam Fevzi Bey, Arnavutlardan toplanan silahların bölgedeki diğer milletlere dağıtılıp satıldığı rivayetlerinin engellenmesini, kuvvet eşitliğinin sağlanmasını, adil davranarak her milletin silahlarının toplanması ve el koyma işleminde Sırp, Arnavut, Yunan, Bulgar gibi aynmlann yapılmamasını teklif eder. Tüm ısrarlarına ve bu fikrini destekleyen açıklamalarına rağmen planı dinlenmez, hükümetçe önerisi reddedilir. Bu büyük bir askeri ve siyasi hatadır. Bölgenin silahsızlandınlmasının önemi ne yazık ki Balkan Savaşlan sırasında, çok geç bir tarihte anlaşılacaktır. Kolordunun görevini yerine getirdiği inancıyla, Şevket Turgut Paşa birliklerinin geri çekilmesini uygun görerek, Edirne'de ordu tatbikatlarına katıldıktan

Levent Şahverdi Arşivi

sonra İstanbul'a dönülür.[79] Kaymakam Fevzi Bey, 1910 senesi sonunda İstanbul'a vardığında, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi Beşinci Şube Reisliği'ne atanır. Burada Kosova ve Arnavutluk hakkındaki tecrübesinden faydalanılarak, raporlar yazması ve çözümler üretmesi beklenir.[80] Fakat Arnavutluk isyanının yeniden alevlenmesi, özellikle Kosova ve kuzey bölgelerdeki olaylar, yeni bir askeri harekâtla sonuçlanır. Yine Şevket Turgut Paşa emrindeki askeri birlikler, isyanı bastırmak üzere İstanbul'dan 29 Mart 1911'de deniz yolu ile ayrılırlar. Kaymakam Fevzi Bey de kolordunun erkân-ı harbiye reisi olarak hareket eder.[81] Bundan sonraki olaylan kendi kaleminden izlememizi sağlayan günlüğü de cebindedir.

Notlar

1 Şemseddin Sami, "Kosova", *Kâmûsu'l-Alâm*, İstanbul: Mihran Matbaası, 1314/1896, c. 5, s. 3746-3748; Peter Bartl, *Die albanischen Muslime zur Zeit der nationalen Unabhängigkeitsbewegung 1878-1912*, Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1968, s. 52-64 ve s. 85'deki harita "Muslimisch-albanisches Siedlungsgebiet um 1900" [1900 yıllannda Müslüman-Arnavut yerleşim bölgesi]; Kemal H. Karpat, *Ottoman Population 1830-1914 Demographic and Social Characteristics*, Wisconsin: University of Wisconsin Press, 1985, s. 160-161; Tevfik Güran (haz.), *Osmanlı Devleti'nin İlk İstatistik Yıllığı 1897*, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1997, s. 5, 23; Fikret Adanır, *Die Makedonische Frage- Ihre Entstehung und Entwicklung bis 1908*, Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1979, s. XI'da 1900 yılında İşkodra, Kosova, Manastır ve Selanik vilayetlerini gösteren bir harita bulunuyor. Aynca en önemli ve en detaylı bilgi veren kaynak Kosova vilayet salnamesidir (*Sâlnâme-i Vilâyet-i Kosova, Def'a 8*, Vilâyet Matbaası, Hicrî 1318/1900-1901). Bu yıllıkta Kosova'nın nüfusu, sancaklan, idari ve askeri birimleri ve görevlilcri hakkında bilgi, bölgenin coğrafî özellikleri, geçim kaynaklan ve ekonomisi hakkında çok aynntılı veriler bulunuyor. 1902 yılı başında idari bir değişiklik yapıldığına dikkat edilmesi gerekiyor: Yenipazar ve köyleri Priştine sancağına bağlanmış, Yenipazar sancağının yerini de Seniçe sancağı almıştır (*Turkey, no: 1, 1903, Correspondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe,* London: Harrison and Sons, 1903, s. 107). Kosova vilayeti nüfusu hakkında 1902 yılı bilgileri yine aynı kaynakta bulunmaktadır (s. 228).

2 "20 Mart 1315/1 Nisan 1899, Atîk Ordusu 3, Nizamiye Metroviçe Fırkası Erkân-ı Harbiyesine [tayin]", Mareşal Fevzi Çakmak'ın Künye Defteri, Milli Savunma Bakanlığı - Lodumlu Arşivi, Ankara; Genelkurmay Başkanlığı ATASE Arşivindeki belge ise farklı bir tarih vermektedir: "11 Nisan 1899'da Metroviçe Tümeni kumandanlığına verilmiştir", Banş Faaliyeti Dosyası, Arşiv no: 1-228, Dosya no: 3, Fihrist no: 1-4. Bu tarihe başka kaynaklarda da rastlanır: "Sayın Mareşal Fevzi Çakmak'ın Hal Tercümesi", *Askeri Mecmua*, 1 Mart 1944, c; İsmet Görgülü, *Türk Harp Tarihinde Adı Geçen Komutanlar*, İstanbul: Harp Akademileri Basımevi, 1983, s. 266; Nusret Baycan, "Mareşal Fevzi Çakmak", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, no: 16 (Kasım 1989), s. 179; Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi, "T.B.M.M. Azasının Tercümeihal Kağıdı Örneği, no: 293". Yüzbaşı Fevzi Efendi'nin Metroviçe'ye vanşı hakkında isc bkz.: "Erkân-ı harp yüzbaşısı Fevzi Bey, 7 Nisan 1315/19 Nisan 1899'de Metroviçe'ye gelmiştir", Süleyman Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 19; Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", Tasvir, 6 Eylül 1947, s. 2.

Levent Şahverdi Arşivi

3 Kâzım Karabekir anılarında Balkanlarda görevliyken kendi kendine şu soruyu sorduğunu yazar: "Makedonya; sen bizde kalacak mısın? ... Gidersen bütün Türkiyeyi sürükleyecek misin?" (Kâzım Karabekir, *Hayatım*, s. 367).

4 Şemseddin Sami, "Kosova", *Kâmûsu'l-Alâm*, c. 5, s. 3748; Peter Bartl, *Die albanischen Muslime zur Zeit der nationalen Unabhängigkeitsbewegung (1878-1912)*, s. 52-56; *Sâlnâme-i Vilâyet-i Kosova, Def'a 8*, s. 99-100; *Turkey. No: 1 (1903) Correspondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe*, s. 228. Bu son kaynakta Metroviçe kazasının nüfusu 1902'de 6.142 olarak belirtilmiştir. Priştine sancağı nüfusu ise 205.455 olarak gösterilmiştir.

5 "1310/1894-1895 tarihinde merkezleri Selânik ve Metroviçe olmak üzere iki nizâmiye fırkası tertîb ve bunlara da (17) ve (18) numerolan tahsîs edildiği ..." (Mahmut Şevket [Paşa], *Osmânlı Teşkîlât ve Kıyâfet-i Askerîyesi, Osmânlı Ordusunun Bidâyet-i Te'essüsünden Zamânımıza Kadar*, İstanbul: Mekteb-i Harbiye Matbaası, 1325/1909, c. 2, s. 30).

6 Meyers Reisebücher, *Türkei, Rumänien, Serbien, Bulgarien*, Leipzig ve Vienna: Bibliographisches Institut, 1898, s. 83-84.

7 Üsküp-Metroviçe tren hattının inşasının 1875 senesinde tamamlandığını ve 20. yüzyılın başında trenlerin bu 119 kilometrelik mesafeyi haftada üç defa, altı saatte aldıklarını öğreniyoruz (Dr. Vahdettin Engin, *Rumeli Demiryolları*, İstanbul: Eren Yayıncılık, 1993, s. 124; Meyers Reisebücher, *Türkei, Rumänien, Serbien, Bulgarien*, s. 83). 21 Nisan 1879'da Osmanlı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu arasında imzalanan Yenipazar Anlaşması'na göre Avusturya-Macaristan, Osmanlı toprağı olan Yenipazar sancağında garnizonlar bulundurabilecekti. Garnizonlardan bazıları bugün Yugoslavya Cumhuriyeti sınırları içinde kalan Taşlıca (Plevlje), Priboj, Prijepolje'de kuruldu. 1879'da Taşlıca ayrı bir sancak oldu ve Yenipazar'dan ayrıldı (Peter Bartl, *Die albanischen Muslime zur Zeit der nationalen Unabhängigkeitsbewegung (1878-1912)*, s. 63-64).

8 "Old Serbia [Eski Sırbistan]" veya "Metohija" olarak geçen ve Sırplar için neredeyse kutsal sayılan bu toprakların sınırları hiç bir kaynakta tam olarak verilmemiştir. İngiliz belgelerinde Eski Sırbistan sınırları içinde gösterilen yerlerden bazıları, Yenipazar, Yakova ve Metroviçe'dir (*Turkey. No: 1 (1903) Correspondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europ*, s. 101). Diğer bir kaynak sınırları Prizren ile Metroviçe arasında gösterir: "... the ancient kingdom, whose power stretched from Mitrovitze to Prizrend, ..." (Fortier Jones, *With Serbia Into Exile- An American's Adventures With the Army That Cannot Die*, New York: The Century Co., 1916, s. 205). Stavro Skendi, *The Albanian National Awakening 1878-1912*, New Jersey: Princeton University Press, 1967, s. 471; Leon Lamouche, *L'Organisation Militaire de L'Empire Ottoman*, Paris: Librairie Militaire de L. Baudoin, 1885, s. 115-116; Gül Tokay, *Makedonya Sorunu, Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)*, İstanbul: Afa, 1996, s. 108; Ahmed Hamdi, *Arnavudluk Hakkında Mütâlaa-yı Muhtasara, Arnavutluk Hükûmeti Nasıl Olmalıdır*, [İstanbul]: Matbaa-yı Orhaniye, 1920, s. 11.

9 M. Edith. Durham, *High Albania*, London: Edward Arnold, 1909, s. 293-294, 296-297; Gabriel Louis-Jaray, *L'Albanie Inconnue*, Paris: Librairie Hachette, 1913, s. 199-200.

10 Metroviçe hakkında en detaylı bilgi için bkz.: *Sâlnâme-i Vilâyet-i Kosova, Def'a 8*, s. 577-582; Şemseddin Sami, " Metroviçe", *Kâmûsu'l-Alâm*, c. 6, s. 4149; Meyers Reisebücher, *Türkei, Rumänien, Serbien, Bulgarien*, s. 84. Metroviçe kazasına bağlı köyler konusunda devlet salnameleri farklı bilgi vermektedir. 1900 ile 1911 yılları arasında basılmış tüm *Sâlnâme-yi Devlet-i Aliye-yi Osmâniye*'lerde köy sayısı 170 olarak kayıtlıdır. Metroviçe nüfusu üzerine farklı kaynaklarda değişik rakamlara rastlanır. En titiz çalışmalardan biri olan Peter Bartl'ın kitabından (*Die albanischen Muslime zur Zeit der nationalen Unabhängigkeitsbewegung*, s. 53-54) ve dönemin İngiliz diplomatlarının yazışma belgelerinden bu konuda yararlanılmıştır (*Turkey. No: 1 (1903) Correspondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe*, s. 228).

11 Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 7 Eylül 1947, s. 2.

12 Süleyman Külçe, o dönemde tanıştığı bu genç zabitin, Yüzbaşı Fevzi Efendi'nin Arnavut, Boşnak, Sırp ve Karadağ lisanlarını konuşabildiğini yazar (Süleyman Külçe, *Mareşal Fevzi*

Levent Şahverdi Arşivi

Çakmak, c. 1, s. 14-15). Kosova vilayet salnamesinde belirtildiğine göre Metroviçe'de konuşulan diller, Türkçe, Arnavutça ve Boşnakçadır (*Sâlnâme-i Vilâyet-i Kosova, Defa 8*, s. 577-578). Görevli bulunduğu bölgenin dilini öğrenmeye özen gösterenlerden biri de Enver Paşa'dır, Balkanlarda Bulgarca öğrenmiştir (haz. H. Erdoğan Cengiz, *Enver Paşa'nın Anıları 1881-1908*, İstanbul: İletişim, 1991, s. 11).

13 Fevzi Efendi'nin bu buhranlı döneminin tam olarak ne zamana rastladığı bilinmemekle beraber kaynakların da belirttiği gibi, Metroviçe'deki vazifesinin ilk yıllarında olması muhtemeldir (Bahadır Dülger, *Tasvir*, 7 Eylül 1947, s. 2; Süleyman Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 15). Mahmut Şevket Paşa da askerlik kariyerinin ilk senesinde, Almanya'da, benzer bir dönem geçirmiş ve bir müddet izin alarak dinlenmiştir (Glen Wilfred Swanson, *Mahmut Şevket Paşa and the Defence of the Ottoman Empire: A Study of War and Revolution During the Young Turk Period* (Yayımlanmamış doktora tezi, Indiana Üniversitesi), s. 20; "War, Technology and Society in the Ottoman Empire from the Reign of Abdülhamid II to 1913; Mahmut Şevket and the German Military Mission", *War Technology and Society in the Middle East*, ed.: V. J. Parry ve M. E. Yapp, London: Oxford University, 1975, s. 372).

14 Nuri Bey'in görevi ve öldürülmesi hakkında bkz.: Sir N. O'Conor ve Marquess of Lansdown (no: 73); Consul-General Sir A. Biliotti ve Sir N. O'Conor (inclosure in no: 73); Sir N. O'Conor ve Marquess of Lansdown (no: 81); Consul-General Sir A. Biliotti ve Sir N. O'Conor (inclosure in no: 81) arasındaki yazışmalar: *Turkey. No: 1 (1903) Correspondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe*, s. 70, 74-75; Süleyman Külçe, *Osmanlı Tarihinde Arnavutluk*, İzmir, 1944, s. 286; a.y., *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 2, s. 10; M. Sırrı Çakmak ile görüşme, 10 Ekim 1995/Çanakkale.

15 Ferik Mustafa Nuri Paşa bu fırkanın kumandanı ve fırkanın erkân-ı harp yüzbaşısı olarak da Mustafa Fevzi Efendi kayıtlıdır (*Sâlnâme-i Vilâyet-i Kosova, Def'a 8*, s. 210).

16 Şemsi Paşa'nın hayatının kısa bir kronolojisi için bkz.: Müfid Şemsi, *El Hakku Ya'lü ve Lâ Yu'la Aleyh*, [İstanbul]: Matbaa-i Bahriyc, 1919, s. 66-68; Sülcyman Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 20; Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 7 Eylül1947, s. 2.

17 Bahadır Dülger, a.g.m., s. 2. Bu dönemde alaylı ve yüksek rütbeli yaşlı subaylar ile genç ve mektepli subaylar arasındaki fikir ayrılığı çok belirgin ve yaygındır. Şemsi Paşa'nın her iki damadı da subaydır ve İttihat ve Terakki ile bağlantılıdır. Oğlu Müfit Şemsi ise kitabında babası ile II. Abdülhamit ve meşrutiyet hakkında yaptıklan bir konuşmaya yer verir. Babasından çok farklı düşünmektedir (Müfid Şemsi, *El Hakku Ya'lü ve Lâ Yu'la Aleyh*, s. 8-9; Süleyman Külçe, *Firzovik Toplantısı ve Meşrutiyet*, İzmir, 1944, s. 38-39).

18 "... ve erkân-ı harbiye binbaşısı olup pederimin itimâdını haiz olmuş olan Fevzi Bey ...", Müfid Şemsi, *a.g.e.*, s. 59; Sülcyman Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 2, s. 16-18.

19 Süleyman Külçe, Fevzi Çakmak'ın o dönemde görüştüğü kimselerin listesini vererek, toplantılann bazılarında Şemsi Paşa'nın aralannda olduğunu unutacak kadar heyecanlanıp meşrutiyetten bile bahsettiklerini belirtir (*Firzovik Toplantısı ve Meşrutiyet*, s. 70; *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 15). Müfid Şemsi, bazı önemli yabancı askeri yayınlann babası Şemsi Paşa'ya tercüme edildiğini yazar. Düzenli olarak çevrilenler *Neue Freie Presse*, *Freie Melden Blatt* adlı yayınlardır (*El Hakku Ya'lü ve Lâ Yu'la Aleyh*, s. 49). Kâzım Karabekir de *Revue Militaire* ve *Revue de L'Armée* dergilerine Makedonya'ya atanır atanmaz abone olmuştur (*Hayatım*, 360).

20 Milliyetçi hedefler için kurulan komiteler, amaçlan, örgütlenme ve faaliyetleri için bkz.: Fikret Adanır, *Die Makedonische Frage- Ihre Entstehung und Entwicklung bis 1908*, s. 109-133; "Ben Arnavutluğa ayak bastığım zaman hergün yeni bir vak'a zuhur ediyordu. İpek, Yakova, Prizren, Gusinya ve Berana'da vukuat eksik olmuyordu", Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 6 Eylül 1947, s. 2. Tahsin Uzer de hatıralannda komitacılar ve askerler arasındaki çatışmalann hemen hemen her gün meydana geldiğini belirtiyor (*Makedonya Eşkiyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, s. 84).

Levent Şahverdi Arşivi

21 "Organised bands of Komitadjis made frequent raids across the Turkish frontier, and indulged in political brigandage, murder and forcible conversion", R. W. Seton-Watson, *The Rise of Nationality in the Balkans*, New York: Howard Fertig, 1966, s. 131; Stavro Skendi, *The Albanian National Awakening 1878-1912*, s. 201; Tunalı Hilmi, *Makedonya - Mâzisi, Hâli, Istikbâli*, Kahire, 1326, s. 17-20.

22 Sir N. O'Conor ile Marquess of Lansdowne (no: 332) aradındaki yazışma için bkz.: *Turkey. No:1 (1903) Correspondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe*, s. 259; Charles Roden Buxton, *Turkey in Revolution*, New York: Charles Scriner's Sons, 1909, s. 38.

23 "There can be little doubt that the [Muslim] Albanians in these regions [Kosovo] do more harm to each other than to any one else; far more injustice is done by Albanian to Albanian than Albanian to Christian. And although in Europe both the Serbian and Bulgarian causes meet with sympathy and some support by one or other of the Powers no voice is raised on behalf of the Albanians, a brave people, and capable of enthusiasm without fanaticism, emanating, perhaps from the fierce pride they cherish in their past", Vice-Consul Fontana ile Consul-General Sir A. Biliotti arasında yazışma (inclosure in no: 148), *Turkey. No: 1 (1903) Correspondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe*, s. 130.

24 H. N. Brailsford, *Macedonia, Its Races and Their Future*, London: Methuen, 1906, s. 18; M. E. Durham, *Twenty Years of Balkan Tangle*, London: George Allen & Unwin, 1920, s. 100. Okul müdürünün evinin altında saklanmış silah depolan için bkz.: *Turkey. No: 1 (1903) Correspondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe* (inclosure in no: 110), s. 107.

25 "When a Moslem kills a Moslem so much the better. When a Christian kills a Christian, it is better not talked about, because people at home would not understand it; when a Moslem kills a Christian it is an atrocity and should be telegraphed to all newspapers", M. E. Durham, *Twenty Years of Balkan Tangle*, s. 95. Aynı yazar nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman Arnavut olan Ohri'de, Bulgar Piskoposu ile yaptığı bir görüşmeyi aktarır. Durham'ın, Türklerin Bulgarlara yaptığı iddia edilen bir saldırıdan dolayı taziyetlerini bildirdiği bu din adamı, çok büyük bir hayalkırıklığına uğradığını, nüfusun yarısının katledilmiş olmasını beklediğini, böylece Avrupa'nın duruma müdahalesinin gerekeceği, ama ne yazık ki bunun gerçekleşmediğini belirtir. En şaşırtıcısı piskoposun herşeyin baştan tekrar edilmesi gerektiğini söylemesi ve bu sefer çok büyük bir katliam olacağını beklemesidir. Tüm yabancı diplomat ve elçilerin de öldürüleceğini, zaten tüm bu olanların onların suçu olduğunu ekler. Fikret Adanır, kitabında milliyetçi komitelerin çalışma düzeni hakkında detaylı bilgi verir. Kurallardan biri "zararlı veya faydasız" [schädliche oder unnütze] Hıristiyanların da sistematik bir şekilde öldürülmeleridir (*Die Makedonische Frage- Ihre Entstehung und Entwicklung bis 1908*, s. 127-128).

26 Ayastefanos [San Stefano] ile Berlin Konferans ve Anlaşmaları için bkz.: Christo A. Dako, *Albania- The Master Key to the Near East*, Boston: E. L. Grimes, 1919, s. 55-73; Stavro Skendi, *The Albanian National Awakening*, s. 27-34. Bu dönem hakkında geniş bir bakış açısı kazanmak için ayrıca bkz.: William Smith Murray, *The Making of the Balkan States*, New York: Columbia University, 1910, s. 186-194; Engin Akarlı, *The Problems of External Pressures, Power Struggles and the Budgetary Deficits in the Ottoman Politics under Abdülhamid II (1876-1909): Origins and Solutions* (Doktora Tezi, Princeton University, 1976), s. 10-76, 147-221.

27 *Turkey. No: 1 (1903) Correspondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe* (inclosure in no: 106) ve (inclosure no: 107), s. 101-102; Süleyman Külçe, *Osmanlı Tarihinde Arnavutluk*, s. 285. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde (BOA) Rıza Bey hakkında; İrade-Askeri, C 1315/ no: 24 [16 Kasım 1897]; İrade-Askeri, Za 1315/ no: 4 [17 Nisan 1898]; İrade-Askeri, M 1318/ no: 4 [10 Mayıs 1900], İrade-Hususi, Ra 1324/ no: 16 [30 Nisan 1906] ve Bayram Çur hakkında, İrade-Hususi, Z 1316/ no: 33 [24 Nisan 1899]. Daha sonra bu iki lider Kosova vilayeti dışına atanarak, bölgeden uzaklaştırılmak istenmiş, İrade-Hususi, M 1320/ no: 6 [5 Mayıs 1902], İrade-Hususi, M 1320/ no: 57 [26 Nisan 1902], İrade-Hususi,

Levent Şahverdi Arşivi

M 1320/ no: 81 [1 Nisan 1902]. Ekrem Bey [Vlora] hatıratında Bayram Çur (Bajram Curri), İsa Bolatin (İsa Boletin) ve bu kimselerin sonraki faaliyetlerinden bahseder (*Lebenserinnerungen*, Munich: R. Oldenbourg, 1968, c. II., s. 17, 69, 152-155.

28 Süleyman Külçe, *Osmanlı Tarihinde Arnavutluk*, 285, 288. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki 21 Şubat 1899 tarihli belgede Hıristiyanlan oldukça heyecanlandıran bir olaydan sonra Metroviçe'de asayişin yeniden sağlandığı belirtilir. Huzursuzluğun sebebi ve yaratıcısı hakkında ise bir bilgi verilmez (İrade-Hususi, L 1316/ no: 22). İsa Bolatin'in İstanbul'a çağrıldığında, kuşkulanıp gitmemekteki ısrarından, Fevzi Efendi'nin ona emniyeti için söz (besa) vermesiyle vazgeçtiği söylenir (Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 22 Eylül 1947, s. 2). İsa Bolatin ile Sırp hedeflerini bağlandıran belgeler için bkz.: Sir G. Bonham ile Marquess of Lansdowne yazışmalan (no: 76), *Turkey, no: 1 (1903) Correspondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe*, s. 72-73. Aynı kitaptaki başka bir belge İsa Bolatin'i silah ticaretinden zengin olmakla itham eder (no: 90, inclosure in no: 90, s. 85-86). İsa Bolatin'in Sırp amaçlan için çalışması İstanbul'a çağrılması sonrasına dayandırılmaktadır, "...he [Bayram Çur] was credited with being in Austrian pay; he now professes Servian symphaties. As he is an influential personage locally, his new role should help the Servians, and, in view of his recent visit to Constantinople, may indicate a change for the better in the Palace policy towards them", Sir N. O'Conor ile the Marquess of Lansdowne yazışmaları (no: 107, inclosure in no: 107, s. 102).

29 Bu tür asayiş bozukluklarına sayısız örnek vardır. 1901 senesinde maaşların ödenmemesi sebebiyle Prizren'de isyan çıkmıştır. Benzer bir maaş gecikmesi ayaklanması da Aralık ayında Metroviçe'de meydana gelir. Askerler telgrafhaneyi basarlar ve karargâhlara tehditkâr yazılar yollanır. Mart 1902'de İpek ve Metroviçe arasındaki yol bir Arnavut çetesi tarafından kesilmiştir. Çetenin lideri ve ileri gelenlerinden birkaçı askeri rütbe talebinde bulunmuştur. Yüzbaşılık gibi rütbeleri şimdiye dek yaptıklan çalışmalarla hak ettiklerini belirtirler ve amaçlanna ulaşırlar. Çete reisi, Jandarma Binbaşısı rütbesi ve maaşı alır. Haziran 1902'de Metroviçe, Vulçitrin ve Priştine'de çarşı ve dükkanlar, yeni bir vergiyi protesto etmek üzere kapatılır. Metroviçe hükümet konağı önünde silahlı gösteriler yapılır. Bu isyan da amacına ulaşır, hükümet geri adım atar ve vergiden vaz geçilir (*Turkey, no: 1, 1903, Correspondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe*, inclosure in no: 94; inclosure in no: 104; inclosure in no: 148; inclosure in no: 219, s, 98, 89-90, 129, 184). Süleyman Külçe'nin kitabında da benzer telgrafhane baskınları, demiryollanna saldırılar ve yol kesme gibi olaylardan söz edilir (*Osmanlı Tarihinde Arnavutluk*, s. 286, 290- 292).

30 Sir N. O'Conor ile Marquess of Lansdowne yazışması (no: 332, inclosure in no: 333), Turkey, no: 1, 1903, *Correspondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe*, s. 258-259, 262-264. Aynca, "Reforms in the Administration of the vilayets of Salonika, Monastir and Kosovo" başlığı ile detaylı bilgi için bkz.: *Turkey, no: 2 (1903), Further Corespondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe*, s. 1-5.

31 Reform planlan ve Mürzsteg Programı için R. W. Seton-Watson, *The Rise of Nationality in the Balkans*, s. 131-132; Stavro Skendi, *The Albanian National Awakening 1878-1912*, s. 202-204; Christo A. Dako, *Albania- The Master Key to the Near East*, s. 74; Gül Tokay, *Makedonya Sorunu- Jön Türk İhtilalinin Kökenleri 1903-1908*, s. 40-48; Nuray Bozbora, *Osmanlı Yönetiminde Arnavutluk ve Arnavut Ulusçuluğunun Gelişimi*, İstanbul: Boyut, 1997, s. 232-235. Yeni jandarma kuvveti hakkında detaylı bilgi ve raporlar için bkz.: *Turkey, no: 4 (1904) Further Corespondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe*'dan faydalanılabilir.

32 Kâzım Karabekir, sürgüne yollanan bir komitacıyı, Bulgar papaz ve Yunan konsolosun tren istasyonunda yolcu etmelerini ve komitacının cebine harçlık koymalarını anlatır (*İttihat ve Terakki Cemiyeti 1896-1909*, s. 101, 110). Aynca bkz., Mehmet Tevfik Biren, *II. Abdülhamid, Meşrutiyet ve Mütareke Devri Hatıraları*, c. 1, s. 162; Tahsin Uzer, *Makedonya Eşkiyalık Ta-*

Levent Şahverdi Arşivi

rihi ve Son Osmanlı Yönetimi, s. 83. Üçüncü Ordu askerlerinin kendi zor koşullan ile yabancı görevlilerin rahatlıklannı karşılaştırmalan hakkında, "After the Mürzsteg agreements of 1903, which provided for the establishment of a European gendarmerie in Macedonia, the officers of the 3rd Army were constantly being thrown in contact with French, English, Italian, Austrian and Russian officers.... They could not help but feel ashamed when they contrasted their shabby uniforms and their menial status under Abdülhamit with the resplendent dress and relatively pleasant life of the european officers", E. Edmondson Ramsaur, *The Young Turks- Prelude to the Revolution of 1908*, s. 117-118; Kâzım Karabekir, *Hayatım*, s. 364-365.

33 Eylül 1901'de Prizren'de Avusturya konsolos vekilinc suikast yapılır, BOA, İrade-Hususi, Ca 1319/ no: 37 [5 Eylül 1901]; İrade-Hususi, Ca 1319/ no: 43 [8 Eylül 1901]; İrade-Hususi, Ca 1319/ no: 47 [9 Eylül 1901]. Bazı yabancılara casus olduklan kuşkusuyla, bazılanna da konsoloshanelerde ve yabancı diplomat yanında çalıştıkları için saldırı düzenlenir (*Turkey, no: 1 (1903) Correspondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe*, s. 98). Süleyman Külçe ve Bahadır Dülger reform programının yürürlüğe konmasından sonra patlak veren olaylan kaydederler. Yeni ıslahat programı gayri-Müslimlere de mahkeme azası olma imkanı veriyordu. Bu reformun uygulandığı İşkodra mahkeme azalanndan iki gayri-Müslim öldürülür. Vulçitrin'de yabancı jandarma aleyhinde silahlı protesto gösterileri yapılır, Metroviçe'de ise halk ayaklanır, Rus konsolos vekili öldürülür. Manastır'da Rus konsolosu öldürülür. Yakova'da halk ayaklanır ve yabancı jandarma düzenlemesine engel olacaklanna dair besa bağlarlar, Selanik'te ise dinamitler patlar (*Osmanlı Tarihinde Arnavutluk*, s. 293-294; "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 9 Eylül 1947, s. 2).

34 *Sâlnâme-i Vilâyet-i Kosova , Def'a 8*, s. 251.

35 "Orada öyle bir konsoloshâne ihdâsı hâlinde konsolosun katledileceği âhâli tarafından beyân olunduğu ve Metroviçe'de hiç bir devletin konsoloshânesi olmadığına nazarân ..." BOA, İrade-Hususi, Ra 1320/ no: 36 [18 Haziran 1902]. İrade-Hususi, Ca 1320/ no: 66 [31 Ağustos 1902], İrade-Hususi, C 1320/ no: 7 [8 Eylül 1902], İrade-Hususi, Ş 1320/ no: 29 [14 Kasım 1902], İrade-Hususi, Za 1320/ no: 28 [4 Şubat 1903].

36 Sir N. O'Conor ile Marquess of Lansdowne (no: 241) (no: 253), Sir G. Bonham ile Marquess of Lansdowne (no: 247), Sir N. O'Conor ilc Marquess of Lansdowne (no: 269) ve Consul Shipley ile Consul-General Sir A. Biliotti (inclosurc in no: 269) arasındaki yazışmalar için bkz.: *Turkey, no: 1 (1903) Correspondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe*, s. 196, 199, 201, 209. Aynca, BOA, İrade-Hususi, Ca 1320/ no: 66 [31 Ağustos 1902] vc İrade-Hususi, C 1320/ no: 7 [8 Eylül 1902].

37 Metroviçe'deki olaylı açılış için bkz.: BOA, TFR. 1. KV., 10/ no:929 ve 7 Mart 1903 tarihli dosyada pek çok belge mevcuttur. Bu dokümanlarda detaylı bir şekilde kutlamalar ve Müslüman halkın hoşnutsuzluğu anlatılmaktadır: "... âhâlî-yi Hıristiyâniye en büyük yevmi mahsûslannda giydikleri elbise ilc mülebbes olduğu ve mektep çocuklan da salîblerle donanıp papazların konsoloshânede dua ettiği ve sâye-i şâhânede âhâlî-yi İslâmiyede su'i kast gibi bir hâl vâkı' olmadığı fakat Hıristiyânlann bu kadar meserret-i şaşaa'lan ümîd edilmeyecek bir derece vuku' bulduğundan esef etmemek kâbil değildir". Ayrıca bkz.: M. E. Durham, *High Albania*, s. 297; Sadrazam Sait Paşa, Ş. Kutlu (haz.), *Anılar*, İstanbul: Hür Yay, 1977, s. 221). Arnavutların olası bir Rus konsolosuna nasıl davranacaklan daha 1901 senesinde belli olmuştu. O tarihte Metroviçe'yi ziyaret eden bir Rus viskonsülü Sırp tebayı rahatsız eden bazı olayların araştırılması için kazaya geldiğinde halktan bazı kimselerle tartışmaya girmiş. Anlaşmazlığın büyümesi sonucunda da bir Sırp okul binasına kaçıp saklanmak zorunda kalmış. Sırp meslektaşı hayatını kurtarıncaya kadar orada beklemiş (Sir N. O'Conor ile Marquess of Lansdown (no: 59) arasında yazışma, *Turkey, no: 1, 1903, Correspondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe*, s. 53).

38 M. E. Durham, *Twenty Years of Balkan Tangle*, s. 84; Fikret Adanır, *Die Makedonische Frage*, s. 168, Stavro Skendi, *The Albanian National Awakening 1878-1912*, s. 203; Peter

Levent Şahverdi Arşivi

Bartl, *Die albanischen Muslime zur Zeit der nationalen Unabhängigkeitsbewegung (1878-1912)*, s. 150. Süleyman Külçe, yukardaki kaynaklardan farklı olarak, Rus viskonsülün Arnavutlarla Osmanlı Ordusu'nun arasında cereyan eden çarpışmada değil, bir gün sonra vurulduğunu, dokuz gün sonra da öldüğünü yazar (*Osmanlı Tarihinde Arnavutluk*, s. 294).

39 Süleyman Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 16, 24. Arnavutlar ve Osmanlı askeri arasında İpek'de cereyan eden çarpışma için bkz.: *Turkey. no: 1 (1903) Correspondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe* (no: 25, 31 ve inclosure in no: 31), s. 20, 25. Fevzi Efendi'nin erkân-ı harp subayı olarak Şemsi Paşa'nın yönettiği askeri harekâtların çoğuna katıldığını düşünmek yanlış olmaz. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki dokümanlar, İngiliz belge ve raporlarına göre bu çarpışmaların sayısı oldukça kabarıktır. Şemsi Paşa'nın ve 18. Nizamiye Fırkası'nın geniş görev alanını gösteren 18 Şubat 1903 tarihli harita için bkz.: BOA, TFR. I. KV., 9/ no: 809-4. Haritaya göre fırkanın görev bölgesi içine Prizren, Firzovik, Geylan, Priştine, Yenipazar, Taşlıca, Berane ve Gusine dahildir. Enver ve Talat Paşa'nın hatıratlarında ilk çarpışmalarını kaydetmişlerdir. Fevzi Bey bu konuda sadece şunları söyler: "Arnavutluk'ta bulunduğum devredeki hayatım ortaya çıkan asayişsizlik vakalarını bertaraf etmek ve mahalli hadiselerle uğraşmakla geçti. Bunları teker teker tafsil etmek istemiyorum. Çünkü o zamanlar Arnavutluk'ta veya Makedonya'da yaşamış olan bütün Türk zabitleri benim geçirdiklerime çok benzer hadiselerle karşlaşmışlardır", Bahadır Dülger, "Marçsal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 11 Eylül 1947, s. 2.

40 BOA, İrade-Taltifat, N 1317/ no: 58 [24 Ocak 1900]. Fevzi Çakmak'ın şahsi dosyasında, Ankara Milli Savunma Bakanlığı Arşivi'ndeki (M.S.B.) Künye Defteri'nde ise, bu madalyanın veriliş tarihi farklı olarak, 23 Aralık 1899 gösterilir. Peyami Safa da aynı tarihe atıfta bulunur (*Mübeccel Serdarımız Fevzi Paşa*, s. 14).

41 BOA, İrade-Taltifat, R 1318/ no: 96 [23 Ağustos 1900] ve M. Sırrı Çakmak'ın özel koleksiyonunda bulunan Fevzi Çakmak'ın diploması, aynca Milli Savunma Bakanlığı Arşivi'ndeki Künye Defteri de aynı tarih ve bilgiyi verir.

42 Fevzi Çakmak'ın Milli Savunma Bakanlığı Arşivi'nde bulunan Künye Defteri'nde, Kolağası rütbesine yükseltilmesi 27 Ocak 1901/14 Kânûn-ı sâni 1316 olarak verilmiştir. Fakat bu terfi Peyami Safa tarafından 6 Şubat 1901/24 Kânûn-ı sâni 1316 olarak belirtilir (*Mübeccel Serdarımız Fevzi Paşa*, s. 14).

43 Fevzi Çakmak'ın Milli Savunma Bakanlığı Arşivi'nde bulunan Künye Defteri'nde binbaşılığa terfi tarihi 16 Nisan 1902/3 Nisan 1316 olarak kayıtlıdır. Bu yeni rütbe ile kendisine artık Fevzi Efendi değil, Binbaşı Fevzi Bey olarak hitap edilecektir.

44 Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 9 Eylül 1947, s. 2; Sülcyman Külçe, *Firzovik Toplantısı ve Meşrutiyet*, İzmir, 1944, s. 71; a.y., *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 26-27; a.y., *Osmanlı Tarihinde Arnavutluk*, s. 296-298; Vice Consul Fontana ile Consul-General Graves (inclosure in no: 147) arasındaki yazışma, *Turkey, no: 4 (1904), Further Correspondence Respecting the Affairs of South-Eastern Europe*, s. 116-117. Yukardaki ilk kaynakta bu çatışmanın tam tarihi verilmemekte, Yakova'da silahlı ayaklanmaların başlangıcı olarak 1903 senesi başı gösterilmektedir. Bu olayların askerlerce tam olarak yatıştırılamadığını ve ordunun tekrar Arnavutlarla savaşmak zorunda kaldığı belirtilir. İngiliz belgelerinde ise Mart 1904 en kanlı çarpışmaların meydana geldiği zaman olarak kayıtlıdır. Müfid Şemsi, *El Hakku Ya'lû ve Lâ Yu'la Aleyh*, s. 59.

45 BOA, Y.Mtv. 287/ no: 45 [29 Mayıs1906]. Karadağlıların saldırıları ve Şemsi Paşa'nın bu konudaki düşünceleri için bkz.: BOA, Y. Mtv. 275/ no: 56 [10 Haziran 1905]; İrade-Hususi, Ra 1324/ no: 91 [8 Mayıs 1906]. Osmanlı Devleti ile Karadağ arasındaki sınırın belirsizliği ve nasıl bir çözüme kavuşturulabileceği hakkında yazılanlar için bkz.: BOA, İrade-Hususi, Ra 1324/ no: 92 [20 Mayıs 1906]. Daha sonra çok büyük sorunlar doğuracak olan sınır bölgesinde Karadağlıların kule inşaatı meselesi için bkz.: BOA, TFR. I. KV., 145/ no: 14419 [30 Ekim 1906]; Süleyman Külçe, *Osmanlı Tarihinde Arnavutluk*, s. 314-315; a.y., *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 30-31.

Levent Şahverdi Arşivi

46 BOA, İradc-Taltifat, Ca 1324/ no: 89 [20 Temmuz1906]; Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir* (6 Ekim 1947), 2. Aynca, "Fevzi Bey. Kâimakâm. Erkân-ı Harbiye Reisi. 6/5/322 [19 Temmuz 1906]" kaydı için bkz.: *Sâlnâme-i Askeri*, Dersaadet: Matbaa-yı Askeriye, 1324/1908, s. 85.

47 BOA, İrade-Taltifat, C 1324/ no: 10 [25 Temmuz 1906] ve M. Sırrı Çakmak'ın özel arşivindeki 3 Cemâziye'l-âhir 1324/25 Temmuz 1906 tarihli belgeler kaynaklık eder. Burada dikkatimizi çeken nokta Fevzi Bey'in kaymakamlığa terfi etmesi, Dördüncü Rütbeden Nişân-ı Ali-i Osmâni ile taltif edilmesinden önceye rastladığı halde, beratta rütbesi yanlışlıkla binbaşı olarak belirtilmiştir. Böyle bir hatanın olması, söz konusu iki belgenin tarihleri arasında sadece beş günlük bir zaman diliminin bulunmasına bağlanılabilir.

48 M. Sırrı Çakmak'ın özel arşivindeki belgede yazılanlar: "Nizâmiyc Onsekizinci Fırkası Erkân-ı Harbiyesine memur erkân-ı mezkûre kâymakâmlarından Fevzi Bey'in olbâbdaki irâde-yi seniyc-yi hazret-i pâdişâhiyi mübelliğ olan tahrîrât-ı aliyye-i seraskeri mucibince berâ-yı teehhül üç mâh müddetle Dersaâdete terhîs olunduğunu mübeyyin tezkiredir. Fi 12 Eylül [1]322/ 25 Eylül 1906".

49 Süleyman Külçe, *Osmanlı Tarihinde Arnavutluk*, 309-317; Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan bir dosyada bu konuyla ilgili pek çok belge ve tüm tartışmalı kulelerin yerlerini gösteren çok faydalı bir harita bulunuyor (BOA, TFR. 1. KV., 145/ no: 14419 [30 Ekim 1906]; no: 14419-1, no: 14419-3, no: 14419-4, no: 14419-6, no: 14419-7, no: 14419-9, no: 14419-10 ve no: 14419-11). Daha önce de belirtilen bir harita da bu konu için yararlıdır (BOA, TFR. 1. KV., 9/ no: 809-4).

50 M. Sırrı Çakmak'ın özel arşivinde bulunan 25 Eylül 1906 tarihli belgenin arka yüzünde yazanlar: "Karadağ hudut meselesinden dolayı şimdiye kadar tehîr edip bugünkü trenle Metroviçe'den hareket ve infikâk ettiği tasdîk ve şerh kılındı. Fi 16 Kânûn-ı evvel [1]322/29 Aralık 1906". Süleyman Külçe'nin kitabı ve aile bireyleriyle yapılan görüşmeler, Metroviçe'ye tayininden evlenmek için gelişine kadar Fevzi Bey'in İstanbul'a dönmediğini belirtir (*Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 16; M. Sırrı Çakmak ile görüşme, 8 Ekim 1995, Çanakkale ve Adnan Çakmak ile görüşme, 19 Ekim 1995, Üsküdar/İstanbul; [Tahsin Demiray], "Millet ve Memlekete Hizmetle Geçmiş Bir Hayat Hikayesi", *Hafta*, 19 Nisan 1950, s. 8.

51 İznin uzatılması hakkında M. Sırrı Çakmak'ın özel arşivindeki 25 Eylül 1906 tarihli belgede yazanlar: "İki mâh dahâ temdîdi hakkında irâde-yi seniye-i hazret-i pâdişâhi şerefsâdır olmuştur". Evlilik için alınan bu iznin uzatılma tarihi ve sebebi bilinmiyor. Zayıf olmakla beraber, iznin uzatılma işleminin Fevzi Bey'in daha Metroviçe'den ayrılmadan yapılmış olma olasılığı da mevcuttur.

52 Beyoğlu Nüfus Müdürlüğü, kayıtlarında Mareşal Fevzi Çakmak'ın ailesi hakkında iki farklı bölümde detaylı bilgiler bulunuyor. İlki, Beyoğlu Nüfus Müdürlüğü kayıtları (İstanbul İli, Beyoğlu İlçesi, Cihangir Mahallesi, cilt: 008/01, sayfa: 3, kütük sıra no: 11), Rumî 1322'de yani 1906-1907'de kaydedilmiş bilgileri içerir. Burada, Cihangir Caddesi, Cihangir Yokuşu 70 numaralı evde altı kişi yazılmıştır: Ali Sırrı, oğlu Mustafa Fevzi, kızı Fatma Nebahat, ikinci karısı Ayşe Şahver ve kim olduklarını tespit edemediğim Fatma ile Pembe adlarında iki hanım. Aile ile kan bağı olup olmadığını sorduğumda Adnan Çakmak ve Sırrı Çakmak bu iki hanımı tanımadıklarını söylediler. Büyük bir ihtimalle evde yardım eden kimseler va da uzak akraba olmalılar. Bu kayıtlarda dikkatimi en çok çeken, aile adı olarak yazılmış olan 'Karuç' soyismi olmuştur. Ali Sırrı, Mustafa Fevzi ve Fatma Nebahat, Karuç olarak kayıtlıdırlar. Bu konuda danıştığım Çakmak ailesi bireyleri böyle bir isimden haberdar olmadıklarını söylediler. Beyoğlu Nüfus Müdürlüğü'nde Sebahat İngeç Hanım'ın yardımları sayesinde Osmanlıca yazılmış ilk kayıt defterlerini de karşılaştırma amacıyla inceleme imkânı buldum fakat eski yazılar okunmayacak hale gelmiş, sayfalar da yırtılmıştı. Fevzi Çakmak'ın ailesi hakkında bilgi bulunan diğer kayıt yine Beyoğlu Nüfus Müdürlüğü kayıtlarında (İstanbul İli, Beyoğlu İlçesi, Cihangir Mahallesi, cilt: 008/08, sayfa:

Levent Şahverdi Arşivi

54, kütük sıra no: 894) Fevzi Paşa'nın eşi Fatma Fitnat, kızları Nigar ve Ayşe Muazzez hakkında bilgi bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin son nüfus sayımı için bkz.: Kemal Karpat, *Ottoman Population 1830-1914 Demographic and Social Characteristics*, s. 35. Buradaki bilgilere göre daha önce, yıllar sürebilen nüfus sayımının, bu sefer sadece üç ay gibi bir sürede tamamalanmasına karar verilmiş ve kayıt edilen her bireye bir kimlik verilmesi uygun görülmüştür. Tezâkir-i Osmaniyye denilen bu kimlik, seyahatlerde kullanılan Mürur Tezkiresi ile hemen hemen aynı türde bir belgedir.

53 Fitnat Hanım, kızları Nigar ve Ayşe Muazzez için bkz.: Beyoğlu Nüfus Müdürlüğü kayıtları (İstanbul İli, Beyoğlu İlçesi, Cihangir Mahallesi, cilt. 008/08, sayfa: 54, kütük sıra no: 894). Bu dönemde Selanik Valisi olan Tevfik Biren'in eşi Naciye Hanım'ın bölgedeki durum hakkındaki intibaları ilginç ve herhalde pek yaygın sayılır: " ... her dakika dinamit üstünde yaşamak hiç de hoş bir şey değildi" ve "üzüntü yuvası, tehlike asansörü gibi" (Mehmet Tevfik Biren, *II. Abdülhamid, Meşrutiyet ve Mütareke Devri Hatıraları*, c. 1, s. 202-203).

54 Müfid Şemsi ve Süleyman Külçe'ye göre Fevzi Bey'in bu kule ile ilgili görevlendirilmesi Kasım veya Aralık 1906 olmalıdır (*El Hakku Ya'lû ve Lâ Yu'la Aleyh*, s. 49; *Osmanlı Tarihinde Arnavutluk*, s. 317). Halbuki Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan belgeler daha sonraki bir tarihi verir (BOA, TFR. 1. KV., 164/ no: 16332 [11 Haziran 1907]: "Karadağ hudûdunda münâza'a fi olan maslahâtı tashîh ve tahkîkine memûr Erkân-ı Harbiye Kâymakâmı Fevzi Bey'den alınan telgrâfnâmelere nazarân..." ve "... Karadağ hudûdu üzerinde icrâ edilmekte olân tahkîkât ve tedkîkât ile Fevzi Bey'in suret-i me'mûriyetiden nezd-i âcizi dahi bir gûna ma'lûmât olmadığı ve me'sele Bâb-ı Alice takdîr edilecek husûsâttan bulunduğu cihetle Şemsi Pâşâ hazretlerinden vâkı' olân iş'ârdan bahisle ..."). Fevzi Bey belki de Müfid Şemsi ve Süleyman Külçe'nin belirttiği tarihte bu konu üzerinde çalışmaya başlamıştır ve İstanbul'dan dönüşünde de halledilememiş bu meseleye tekrar memur edilmiş olabilir.

55 BOA, İrade-Hususi, Ş 1325/ no: 45 [22 Eylül 1907]; İrade-Hususi, Ş 1325/ no: 66 [26 Eylül 1907], İrade-Hususi, Za 1325/ no: 66 [1 Ocak 1908].

56 BOA, TFR. 1. KV, 171/ no: 17094 [21 Ağustos 1907], "... Erkân-ı Harbiye Kâymakâmı Fevzi Bey'in Metroviçe Fırkası taburlarının esnâ-yı devr ve teftîşinde dâ'iresi dahilinde jandarma zâbitân ve efrâdının dahı ahvâlini teftîş edeceği teblîğ buyrulân emr-ü fermâna ..." ve "... Nizâmiye Onsekizinci Metroviçe Fırkası tâbûrlarının devr ve teftîşine memûr buyrulân Erkân-ı Harbiye Kâymakâmlarından Fevzi Bey'in...".

57 BOA, İrade-Taltifat, Za 1325/ no: 30 [18 Aralık 1907], "Metroviçe Fırkası Erkân-ı Harbiye Reisi Kaymakâm Fevzi Bey ile nizâmiye yetmişbirinci alâyın üçüncü tâburu Kolağâsı ve Gusinye kumândân ve kaymakâm vekili olup bu kere mezkûr tâbûrun binbâşılığına tayîn buyrulân Faik Efendinin birer derece terfî-i rütbeleri şerefsâdır olan irâde-yi seniye-i cenâb-ı hilâfetpenâhi icâb-ı celîlinden olarak taraf-ı vâlâ-yı ser'askeriyeden teblîgât ifâ kılınmış olmakla olbâbda emr-ü fermân ..."; Bahadır Dülger, "Marçsal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 6 Ekim 1947, s. 2; Süleyman Külçe, *Osmanlı Tarihinde Arnavutluk*, s. 318-322; a.y., *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 31-32. Erzaniçe de meydana gelen yıkım ve bunun karşılanması için hükümetin ahaliye verilmesini uygun bulduğu para yardımı hakkında bkz.: BOA, İrade-Hususi, Za 1325/ no: 21 [15 Aralık 1907].

58 "... Hüccâcın cânib-i Hicâz mağfiret-tırâza teshîl-i azîmet ve avdetleri maksad-ı hayrmersadıyla Şam-ı Şerîf'den Medîne-i Münevvere ve Mekke-i Mükerreme'ye kadar tc'sîsi muktezâ-yı emr ve fermân-ı mülûkânemden bulunan demiryolu işlerinde zukûr ve inâsdan hidemât-ı meşkûreleri ve i'ânât-ı mâliye ve sa'ireleri meşhûd olanların takdîr ve tezkîri için taraf-ı eşref-i şâhânemden derecât-ı muhtelife üzerine bir madâlya ihdâs edilmiş ve Metroviçe Fırkası Erkân-ı Harbiye Reisi Kâymakâm-ı iftihâr ül-emâcid vel-ekârim Mustafa Fevzi Bey dâme mecdühu hidemât ibrâz ile mezkûr madâlyanın nikelden mamûl nev'ine nizâmnâme-i mahsûsu mûcibince kesb-ül-istihkâk eylemiş olduğuna ....". Bu belge M. Sırrı Çakmak'nin özel arşivindedir ve 10 Zilka'de 1325/16 Aralık 1907 tarihini

Levent Şahverdi Arşivi

taşır. Hicaz Demiryolu Madalyası hakkında daha fazla bilgi için bkz.: Ufuk Gülsoy, *Hicaz Demiryolu*, İstanbul: Eren, 1994, s. 86-89.

59 "... Avrupa Türkiyesinde, hizmet ettiği kurumu çökertmeye ant içmemiş bir tek memur bulmak kısa sürede zorlaşmıştı", E. E. Ramsaur, *The Young Turks- Prelude to the Revolution of 1908*, s. 114-115; Mithat Şükrü Bleda, *İmparatorluğun Çöküşü*, s. 33-38; Kâzım Nami Duru, *İttihat ve Terakki Hatıralarım*, s. 8, 13; Cevri, *İnkılâb Niçin ve Nasıl Oldu*, s. 35-37; Sina Akşin, *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, s. 60-64; Kudret Emiroğlu, *Arnavutluk'tan Sakarya'ya Komitacılık- Yüzbaşı Cemal'in Anıları*, s. 12; Selahattin Adil (haz. Enver Koray), *Hayat Mücadeleleri- Selahattin Adil Paşa'nın Hatıraları*, İstanbul: Zafer Matbaası, 1982, s. 89. Şerif Mardin, *Türkiye'de Toplum ve Siyaset- Makaleler 1*, s. 219-225.

60 Süleyman Külçe bu görevde Şemsi Paşa'nın öldürülmesine dek onbeş ay boyunca kalır. 1911'de yaşadıklarını bir tiyatro oyunu olarak yayımlamıştır, *Şemsi Paşa ve 24 Haziran* adlı bu yapıtta sadece bazı isimleri değiştirmekle yetindiğini, olay ve kurgunun tamamen gerçek olduğunu söyler. Yazdıkları, Şemsi Paşa, cemiyetin Metroviçe şubesinin faaliyetleri ve II. Meşrutiyet'i hazırlayan olaylara bir ışık tutması bakımından faydalı olabilir (Süleyman Sırrı [Külçe], *Şemsi Paşa ve 24 Haziran*, Selânik: Selânik Sanayi Mektebi Matbaası, 1327/1911, s. 4-5. Dikkat çeken bir bilgi de Süleyman Külçe'yi bu gizli cemiyetle tanıştırıp, Metroviçe şubesine üye olmasına yardım eden kimsenin kimliğidir: Yüzbaşı Mustafa, Komutan Şemsi Paşa'nın hususi tabibidir (Süleyman Külçe, *Osmanlı Tarihinde Arnavutluk*, c. 1, s. 342- 343; *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 56; c. 2, s. 16). Stavro Skendi, Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Kosova vilayetinin kuzeyinde, İşkodra, Üsküp, Firzovik, Metroviçe ve Prizren'de şubeler kurduğunu belirtir (*The Albanian National Awakening 1878-1912*, s. 338).

61 M. Sırrı Çakmak'ın özel arşivindeki 1 Şubat 1908 tarihli belge: "Metroviçe Fırkası Erkân-ı Harbiye Reisi Miralây izzetlü Fevzi Bey'in mazeret-i vâkı'asına mebni bir hafta müddetle Selânik'e azimetine ruhsat verilmiştir. Fi 19 Kânün-ı sani [1]323/1 Şubat 1908. 31 Kânün-ı sâni [1]323/13 Şubat 1908 târihinde Selânik'e azimetle fi 6 Şubat [1]323/19 Şubat 1908 târihinde muvasalat eylemiştir".

62 Bahadır Dülger, "Marçşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 22-25 Eylül 1947, s. 2. Meşrutiyet'in ilanından bir kaç ay evvel İttihat ve Terakki Cemiyetince Metroviçe Fırkası heyeti erkanıyla temasa memur edilen topçu zabiti Salih ile vukubulan münakaşada Fevzi Bey fikrini şöylece hülasa etmişti: Ordunun siyasete karışması tekrar bir Yeniçeri ordusu vücuda getirir ki bu nihayet tarihi misallerle vatanın izmihlalini intaç eder, vaziyet kurtanlınca ordu derakap inzibat altına alınmalı, siyaseti millete bırakmalıdır (Süleyman Külçe, *Firzovik Toplantısı ve Meşrutiyet*, s. 75; a.y., *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 56).

63 Enver Paşa hatıratında şöyle yazar: "324 senesi Mayısında Reval'de İngiltere ve Rusya hükümetleri arasında Makedonya ahvâli hakkında vukubulan mülâkat hepimizi düşündürüyordu. Maamafih, artık kendimizi tanıtmaya ve Avrupa hükûmetlerinin Rumeli'de ekseriyyeti hâiz olan bir İslâm unsuru bulunduğuna ve bunun hukukunun nazar-ı dikkate alınmasına ve insâniyyete hizmet etmek isterlerse hükûmetin, Teşkilât-ı Esâsiyye'nin islâhında bize yardım etmeleri lâzım geleceğine dâir kaleme alınan bir beyânnâme Vilâyet-i Selânik'de -Manastır, Selânik, Üsküp- Düvel-i Muazzama konsoloslarına, efrâd-ı cemiyetten üçer zât tarafından tevdi edilmişti" ve Cemiyet'in mevcudiyetinin Mayıs ve Haziran 1908'de hükümet ve Saray'ca öğrenildiği belirtilir: haz. H. Erdoğan Cengiz, *Enver Paşa'nın Anıları 1881-1908*, s. 77, 79-80; Resneli Niyazi, haz.: İ. Ilgar, *Balkanlarda Bir Gerillacı- Hürriyet Kahramanı Resneli Niyazi Bey'in Anıları*, İstanbul: Çağdaş Yay., 1975, s. 40, 64, 77-78, 173; Cevrî, "Mâkedonyâ işinden evvel istibdâda nihâyet vermek lâzımdı. Reval mülâkâtı isticâl lüzûmunu isbât eylemişti", *İnkilâb Niçin ve Nasıl Oldu*, s. 37; "Bu toplantı Osmanlı İmparatorluğu'nda Makedonya'daki Anglo-Rus işbirliği ve müdahalesi için bir hazırlık olarak yorumlanmıştı. ...", bkz.: Feroz Ahmad, *The Young Turks- The Committee of Union and Progress in Turkish Poli-*

Levent Şahverdi Arşivi

tics 1908-1914, Oxford: Clarendon Press, 1969, s. 2-4; "... Devrim'e itici gücünü veren faktörlerden biri daha büyük bir müdahalenin gelmesinden duyulan endişeydi", E. E. Ramsaur, *The Young Turks- Prelude to the Revolution of 1908*, s. 143.

64 H. Erdoğan Cengiz, *Enver Paşa'nın Anıları*, s. 79-84; E. E. Ramsaur, *a.g.e.*, s. 132-133; Feroz Ahmad, *a.g.e.*, s. 2; Resneli Niyazi, *Balkanlarda Bir Gerillacı- Hürriyet Kahramanı Resneli Niyazi Bey'in Anıları*, s. 47-51.

65 Araştırma komisyonunun Metroviçe'ye varışından Kumandan Şemsi Paşa'nın vuruluşuna dek geçen olaylar için bkz.: Süleyman Külçe, *Firzovik Toplantısı ve Meşrutiyet*, s. 18; a.y., *Osmanlı Tarihinde Arnavutluk*, s. 343-344; a.y., *Şemsi Paşa ve 24 Haziran.*

66 Şemsi Paşa'nın vurulması hakkındaki belgeler: BOA, Y.Mtv. 312/ no: 63 [8 Temmuz 1908]; Yıldız-Hususi, 523/ no: 55 [9 Temmuz 1908]; Yıldız-Hususi, 523/ no: 68 [11 Temmuz 1908]. Süleyman Külçe, *Osmanlı Tarihinde Arnavutluk*, s. 346-347; a.y., *Firzovik Toplantısı ve Meşrutiyet*, s. 24-45; Feroz Ahmad, *The Young Turks- The Committee of Union and Progress in Turkish Politics*, s. 8; E. E. Ramsaur, *The Young Turks- Prelude to the Revolution of 1908*, s. 135-136; Mithat Şükrü Bleda, *İmparatoluğun Çöküşü*, s. 42-43.

67 İ. H. Uzunçarşılı, "1908 Yılında II. Meşrutiyetin Ne Suretle İlan Edildiğine Dair Vesikalar" *Belleten*, XX/77 (Ocak 1956), s. 103-174; Feroz Ahmad, *The Young Turks- The Committee of Union and Progress in Turkish Politics*, s. 9-13; Sina Akşin, *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, s. 75-77; E. E. Ramsaur, *The Young Turks- Prelude to the Revolution of 1908*, s. 136-137; Stavro Skendi, *The Albanian National Awakening 1878-1912*, s. 342-344; Sir Edwin Pears, *Turkey and Its People*, s. 187-188; Süleyman Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 40-41; a.y., *Firzovik Toplantısı ve Meşrutiyet*, s. 50- 68. Resneli Niyazi hatıratında komitenin ordu ile isyancılar arasında herhangi bir çatışma olasılığının engellenmesini istediğini belirtir: "Gerektiğinde sizi silahlı bir çatışmaya itecek olanlarla şimdilik karşılaşmaktan kaçınmaya, bu olanaksızsa kesin bir çatışmayı kabul etmemeye çalışmalısınız" (*Balkanlarda Bir Gerillacı- Hürriyet Kahramanı Resneli Niyazi Bey'in Anıları*, s. 124) ve Niyazi Bey'in bu konudaki fikirleri de şöyledir: "Şemsi Paşa kuvvetleriyle çarpışmak benim için zor değil, ama kaybedeceğim arkadaşlarım için beni üzüntüye atıyordu. Bin güçlükle toplamaya çalıştığımız birliği dağıtmak, bir iç savaş açmak, zavallı erlerimin kanını akıtmak gibi kötü bir harekete düşmemeliydim" (*a.g.e.*, s. 136).

68 "Şemsi Paşa'nın vurulduğunu bana aynı gün İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Metroviçe'deki mümessili Topçu Yüzbaşısı Salih Bey bütün tafsilatıyla haber vermişti. ...Böylece 18. Fırka benim idaremde kalmış oluyor ve Şemsi Paşa'nın Manastır'a hareketinden birkaç zaman evvel başlamış olan Firzovik toplantısı ile alakadar olmak, resmi vazifelerim meyanına girmiş oluyordu", Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 26 Eylül 1947, s. 2; "... [Şemsi Paşa] Metroviçe'de vekil bıraktığı Fevzi Bey'den mabeynden aldığı vazifeyi ve gideceği yeri bile gizlemişti. Fakat İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Metroviçe Fırkasıyla temasa memur ettiği topçu zabiti Salih vaziyete dair Fevzi Bey'e tam zamanında malumat vermiş ve onun Firzovik toplantısına karşı hayırhah bir vaziyet alması ve kendisiyle gizli temasa girmek isteyen İsa Bolatin ve emsalinin dizginlerini çekmesi ile iş pek ziyade kolaylaşmış idi", Süleyman Külçe, *Firzovik Toplantısı ve Meşrutiyet*, s. 73; ve yazar aynı kitabında Firzovik Belediye Reisi Ferizade Şehsuvar Bey'in dediklerine yer veriyor: "Firzovik içtimaının yapılıp, meşrutiyetin ilanının çabuklaştırılmasında en büyük amil Metroviçe Fırkası kumandan vekili erkanıharp miralayı Fevzi Beydir... Şemsi Paşa vurulduktan sonra Fevzi Bey, Firzovik'e beraberinde getireceği bir tabur asker ile işi istediği tarafa çevirebilirdi. Onun kendi mıntıkasında bu olup bitenlere müsamaha etmesi İttihat ve Terakki'ye ve tarihe en değerli hizmettir", *a.g.e.*, s. 75; a.y., *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 39-41. Fethi Okyar hatıratında Fevzi Bey'in meşrutiyet hareketini desteklediğini ve Şemsi Paşa için Metroviçe'den yardımcı birlikler istendiğinde az bir kuvvet yolladığını yazar: "Metroviçe Tümeni Kurmay Başkanı Yarbay Kavaklı Fevzi Bey'e derhal haber gönderilmiş, istenen kuvvetlerin mümkün mertebe az ve

Levent Şahverdi Arşivi

yetersiz silahlı olması istenmişti. Nitekim Fevzi Bey'in büyük cesaretle bu durumu sağladığını daha sonra öğrenmiştik", Fethi Okyar, *Üç Devir'de Bir Adam*, İstanbul: Tercüman Yayınları, 1980, s. 13; Ali Fuat Cebesoy, "Albay Fevzi, nüfuzunu hükümet lehinde kullanmamış, duruma fiilen müdahale etmemişti", *Sınıf Arkadaşım Atatürk- Okul ve Genç Subaylık Hatıraları*, İstanbul: Baha Matbaası, 1967, s. 132.

69 Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 27,30 Eylül ve 1 Ekim 1947, s. 2; Süleyman Külçe, *Meraşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 56-57; a.y., *Osmanlı Tarihinde Arnavutluk*, s. 355-361; a.y., *Firzovik Toplantısı ve Meşrutiyet*, s. 75.

70 Metroviçe kaymakamının İsa Bolatin'e karşı alınmasını tavsiye ettiği hazırlıklar hakkındaki 20 Ekim 1908 tarihli belge; BOA, TFR. I. KV. 211/ no: 21005; Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 4 Ekim 1947, s. 2. "İsa Bolatin meselesinden sonra ben de İttihat ve Terakki Cemiyetinin faaliyetine iştirakten el çektim. Çünkü bu hadise hakkımdaki itimadın zail olduğunu, benden şüphe edildiğini açıkça ortaya koymuş oluyordu". Daha öncekı iki tefrikada bu olayın meydana gelişi detaylı bir şekilde anlatılır (a.g.m., 2-3 Ekim 1947, s. 2). Süleyman Külçe de kitabında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Metroviçe'de yaptığı haksızlıkları örneklerlere anlatır fakat İsa Bolatin ile meydana gelen çatışmanın tarihi Külçe'ye göre daha sonradır. Kânûn-ı sâni 1325'de yani, Ocak ya da Şubat 1910'da olduğunu yazar (*Osmanlı Tarihinde Arnavutluk,* 355-361). Ekrem Bey Vlora, benzer olaylardan söz eder ama İsa Bolatin'in Ocak 1910'da askerlerin elinden kaçtığını yazar (*Lebenserinnerungen*, c. 1, s. 208-209). Halbuki Fevzi Bey ve Süleyman Külçe'ye göre ordu ile Bolatin'in karşı karşıya gelmesi daha erken bir tarihe, Fevzi Bey'in Taşlıca'ya atanmasından önce, 1908 yılı sonlarına rastlamaktadır.

71 Miralay Fevzi Bey'in Taşlıca sancağına mutasarrıf ve komutan olarak atanması hakkındaki belgeler: BOA, TFR I. KV. 213/ no: 21214- 11, 21214-12, 21214-14 ve 21214- 15; TFR. I. KV. 214/ no: 21355, 21355-1. İlk dosyadaki dokumanların tarihleri 18 Kasım 1908'dir. İkinci dosyadakilerin tarihleri de sırasıyla 4 Ocak ve 2 Ocak 1909'dur. Daha önce bu görevlerde bulunmuş memur ve askeri erkân ve daha sonra atanmalan tartışma konusu olmuş adayların isimleri için bkz.: TFR. I. KV. 210/ no: 20951; Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 4 Ekim 1947, s. 2; Süleyman Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 58.

72 BOA, TFR. I. KV. 223/no: 22241 [3 Temmuz 1909]. Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor" *Tasvir*, 4-6 Ekim 1947, s. 2.

73 Bu kanun hakkında bkz.: *Düstur*, Tertîb-i Sânî, c. 1, İstanbul: Matbaa-i Osmâniye, 1329/1913, s. 421-427. Fevzi Çakmak'ın Milli Savunma Bakanlığı Arşivi'ndeki Künye Defteri rütbesinin miralaylıktan binbaşılığa indiriliş tarihi olarak 19 Ağustos 1909'u verir. "Düşman karşısında alınan rütbeler indirilemez dense de terfilerim Şemsi Paşa tarafından inha edildi diye binbaşılığa indirildi. ...derdimi anlatamadım", Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 6 Ekim 1947, s. 2; Süleyman Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, c. 1, s. 59. Bu kanunun sebebiyle pek çok sayıda askerin istifa ettiğini Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki İrade-i Askeriye belgelerinde görüyoruz. Özellikle Aralık 1909 ve Ocak 1910 tarihlerinde istifalar çok yoğundur.

74 Sina Akşin, *Şeriatçı Bir Ayaklanma- 31 Mart Olayı*, Ankara: İmge Kitabevi, 1994; Faik Reşit Unat, *II. Meşrutiyet'in İlanı ve Otuzbir Mart Hadisesi- II. Abdülhamid'in Son Mabeyn Başkatibi Ali Cevat Bey'in Fezlekesi*, Ankara: TTK, 1991; David Farhi, "The Shcriat as a Political Slogan- or the Incident of the 31th March", *Middle Eastern Studies*, vol. 7/3 (October 1971), s. 275-300; Bernard Lewis, *The Emergence of Modern Turkey*, London: Oxford Press, 1968, s. 213-220. Arnavut millliyetçiliği, örgütlenmeleri ve Arnavut lisanı için bkz.: Peter Bartl, *Die albanischen Muslime zur Zeit der nationalen Unabhängigkeitsbewegung 1878-1912*, s. 162, 167-171, Stavro Skendi, *The Albanian National Awakening 1878-1912*, s. 345-390; Constantinc Chekrezi, *Albania- Past and Present*, s. 61-67.

75 Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 8-9 Ekim 1947, s. 2. Kosova'daki askeri harekât için bkz.: Peter Bartl, *Die albanischen Muslime zur Zeit der nationalen Unabhängigkeitsbewegung 1878-1912*, s. 171-173; Stavro Skendi, *The Albanian National*

Levent Şahverdi Arşivi

Awakening 1878-1912, s. 391-396, 405-408; Christo Dako, *Albania- The Master Key to the Near East*, s. 78-78; Gabriel Louis-Jaray, *L'Albanie Inconnue*, s. 204-206.

76 Fevzi Çakmak'ın Milli Savunma Bakanlığı Arşivinde bulunan Künye Defteri'nde bir süreliğine Mürettep Kosovo Kolordusu'na atanma tarihi 27 Nisan 1910 olarak verilir: "14 Nisan 1326, Taşlıca Mutasarrıflığı uhdesinde kalmak üzere muvakkaten Kosova Kolordusu Karargâhına". Oysa, kendisi "... bu telgrafta, mutasarrıflık vazifesini bırakarak derhal kolorduya iltihak etmekliğim emrolunuyordu" diyor (Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 8-9 Ekim 1947, s. 2). Kaçanik Vakası hakkında daha detaylı bilgi için bkz.: Peter Bartl, *Die albanischen Muslime zur Zeit der nationalen Unabhängigkeitsbewegung 1878-1912*, s. 172; Ernst Jäckh, *Im türkischen Kriegslager durch Albanien*, Heilbronn: Verlag von Eugen Salzer, 1911, s. 31-34.

77 Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 8-9 Ekim 1947, s. 2; Utkan Kocatürk, *Kaynakçalı Atatürk Günlüğü -Doğumundan Ölümüne Kadar*, Ankara: İş Bankası Yayınları, t.y., s. 11-12. Fevzi Bey ve Mustafa Kemal'in ilk karşılaşmaları ve Mustafa Kemal'in Fevzi Bey hakkındaki fikirleri için bkz.: "Bu arada Mustafa Kemal, Binbaşı Fevzi (Çakmak) ile de tanışır ve görüşür. Kendi anlattığına göre görüştüğü öbür idare amiri ve komutanlardan Sırbistan ve Bosna üzerinde esaslı bilgiler edinemediği halde Fevzi'den (Çakmak) öğrenmek istediklerini çok ayrıntılı olarak öğrenir ve görevi bu yüzden kolaylaşır...", Hikmet Bayur, *Atatürk Hayatı ve Eseri - Doğumundan Samsun'a Çıkışına Kadar*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1990, s. 30.

78 Fevzi Çakmak'ın Milli Savunma Bakanlığı Arşivi'ndeki Künye Defteri'nde verilen bilgi: "14 Temmuz 1326/27 Temmuz 1910, Kosova Kolordusu Karargâhına tayin ve Taşlıca Mutasarrıf ve Kumandanlığından infikak" ve kaymakamlığa terfisi hakkında da: "Kâymakâm nasbı, 16 Eylül 1326/29 Eylül 1910" tarihi bulunuyor. Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 9 Ekim 1947, s. 2. Peyami Safa da aynı tarihi verir (*Mübeccel Serdarımız Fevzi Paşa*, s. 15). Stavro Skendi askeri harekâtlar hakkında geniş bilgi kaynağıdır (*The Albanian National Awakening 1878-1912*, s. 405-406). Mahmut Şevket Paşa ve Arnavutluk Harekâtı hakkında ise bkz.: Glen Wilfred Swanson, *Mahmut Şevket Paşa and the Defence of the Ottoman Empire: A Study of War and Revolution During the Young Turk Period* (doktora tezi), İndiana Üniversitesi, 1970, s. 116-122.

79 Stavro Skendi'ye göre Şevket Turgut Paşa'nın harekâtı kuzeydeki ayaklanmayı durduramamıştı (*The Albanian National Awakening 1878-1912*, s. 408). Constantine Chekrezi'ye göre de pasifleştirilmiş de olsa askeri birliklerin bölgeden ayrılmasıyla Arnavutların bağımsızlık savaşının ikinci safhasına girilmiş olundu: "To all appearances, Albania had been pacified, but no sooner were the Turkish troops withdrawn than the Albanians entered upon their second war for autonomy", (*Albania- Past and Present*, 68). Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 11 Ekim 1947, s. 2. Ahmed Hamdi ise kitabında silah toplama işlerindeki haksızlıkları ve halka uygulanan baskıyı anlatır. Yazara göre toplanan 450.000 kadar silah Makedonyalı komitacılara dağıtılmıştır (*Osmanlı Ordusunun Esbâb-ı Mağlubiyeti-Arnavutlar*, Kahire, 1329/1913, s. 16-21).

80 "Bu şube kavanin ve nizamat işleriyle meşgul bulunuyordu... benden, bilhassa, Arnavutluk'ta yapılması icap eden ıslahat hareketi hakkında faaliyette bulunmam isteniyordu", (Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 11 Ekim 1947, s. 2). Fevzi Çakmak'ın Milli Savunma Bakanlığı Arşivi'ndeki Künye Defteri Erkan-ı Harbiye-yi Umumiye Dairesi'ne tayin tarihini 15 Ocak 1911/2 Kânûn-ı sâni 1326 olarak verir. Peyami Safa da aynı tarihi belirtmiştir (*Mübeccel Serdarımız Fevzi Paşa*, s. 15).

81 1911'deki Arnavutluk isyanı hakkında bkz.: Peter Bartl, *Die albanischen Muslime zur Zeit der nationalen Unabhängigkeitsbewegung 1878 1912*, s. 173-178 ve 185'de bulunan 1908-1911 yılları arasında isyan etmiş bölgeleri gösteren harita. Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 13 Ekim 1947, s. 2.

Rumî takvime göre, 16/17 Mart 1327, Miladî takvime göre 29/30 Mart 1911, Fevzi Çakmak'ın elimizdeki en eski günlüğünün ilk girdisinin yazıldığı tarihtir. Bundan sonraki 11 senenin günlük olaylarını okuyucuya Fevzi Bey kendisi anlatacaktır.

Levent Şahverdi Arşivi

Osmanlı İmparatorluğu- Ordu Bölgeleri, 1900.
Great Britain War Office-Intelligence Division, *Handbook of Turkish Army*, London, 1900.

Levent Şahverdi Arşivi

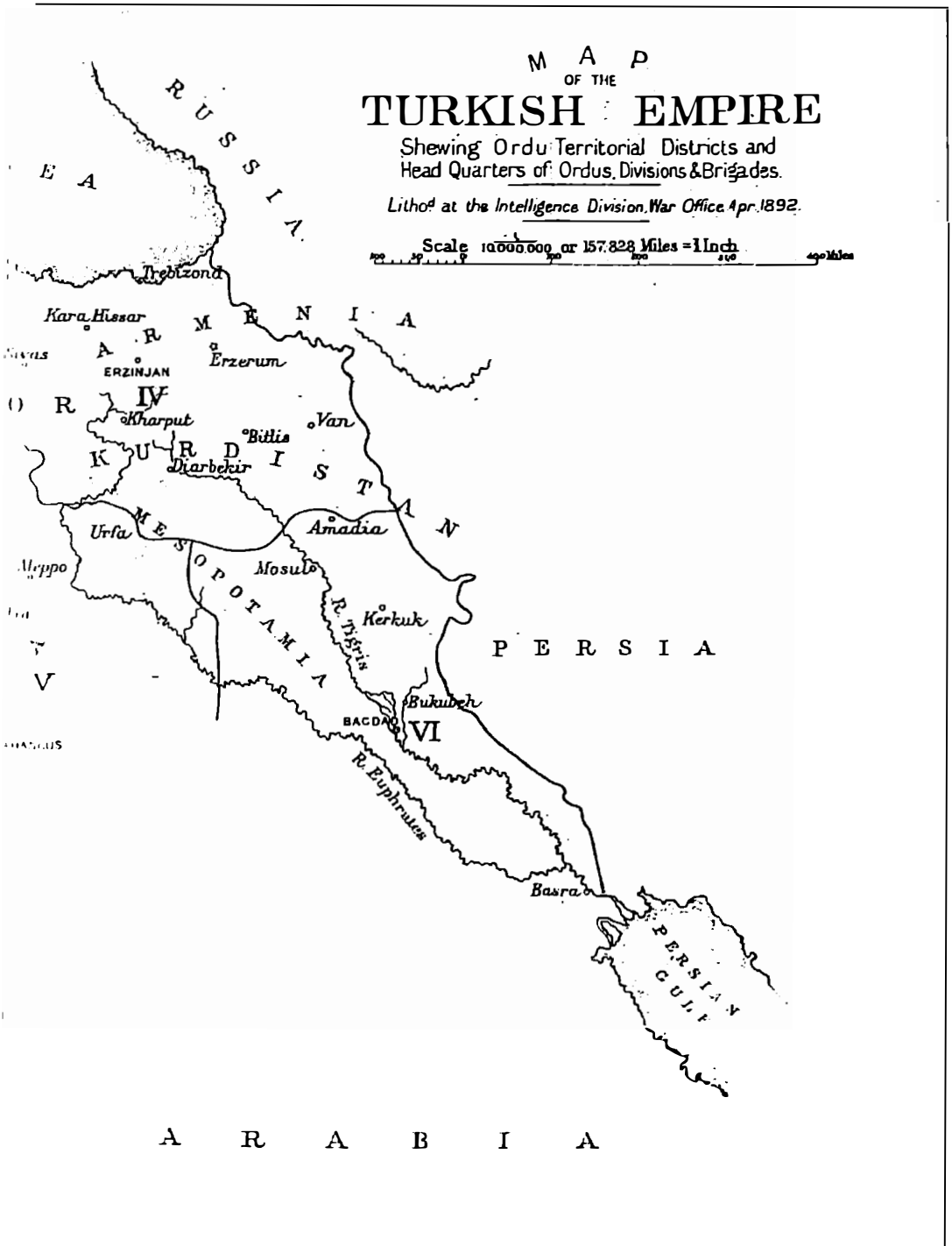
MAP
OF THE
TURKISH EMPIRE
Shewing Ordu Territorial Districts and
Head Quarters of Ordus, Divisions & Brigades.
Lithod at the Intelligence Division, War Office, Apr. 1892.
Scale 1:6000000 or 157.828 Miles = 1 Inch
RUSSIA
Trebizond
Kara Hissar
ARMENIA
Erzerum
ERZINJAN
IV
Kharput
Van
Bitlis
KURDISTAN
Diarbekir
Urfa
Amadia
Mosul
Mesopotamia
R. Tigris
Kerkuk
PERSIA
Bukubeh
BAGDAD
VI
R. Euphrates
Basra
PERSIAN GULF
ARABIA

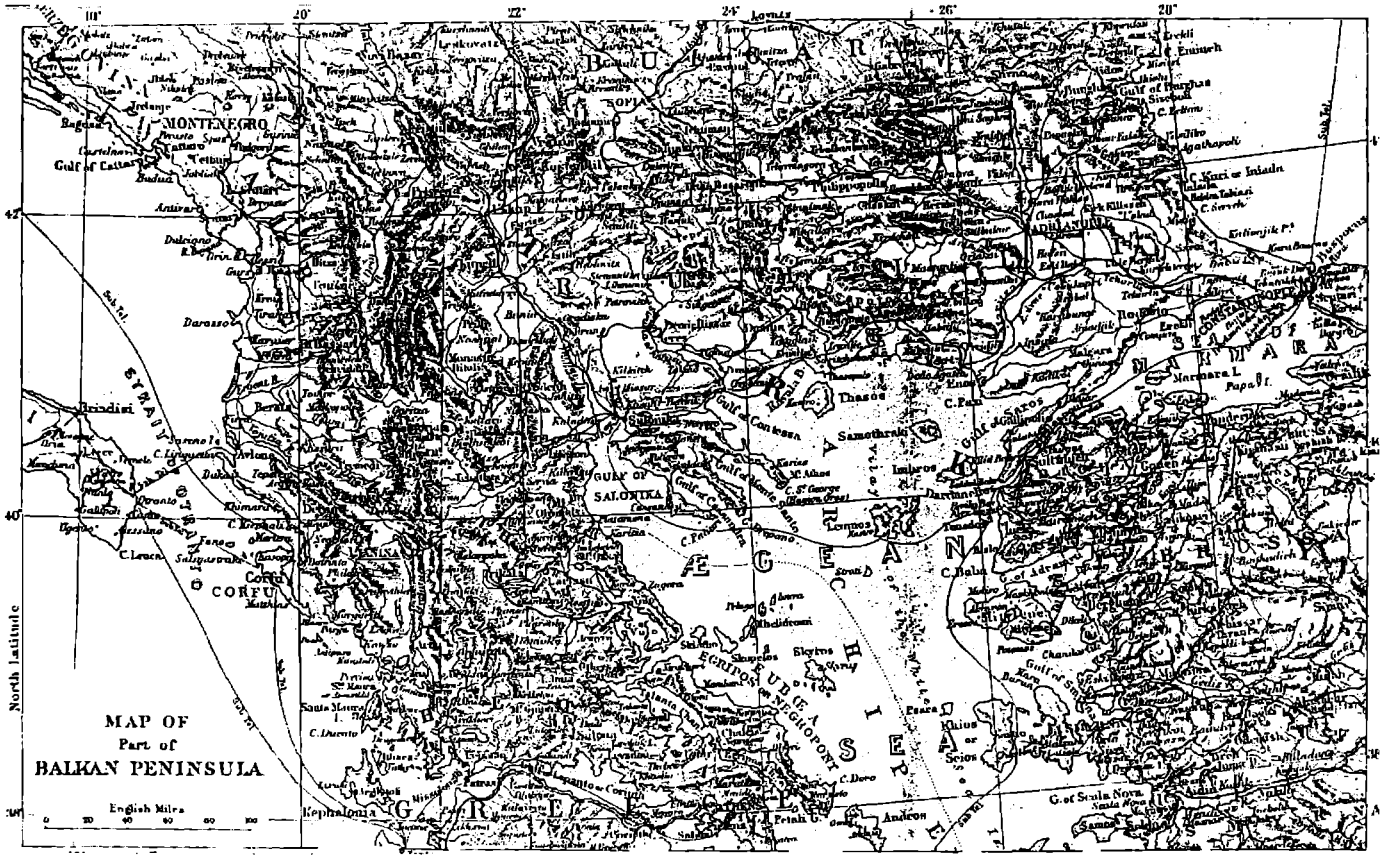

Balkan Yarımadası; 1905. J. L. C. Booth, *Trouble in the Balkans* London: Hurst and Blackett, 1905.

Levent Şahverdi Arşivi

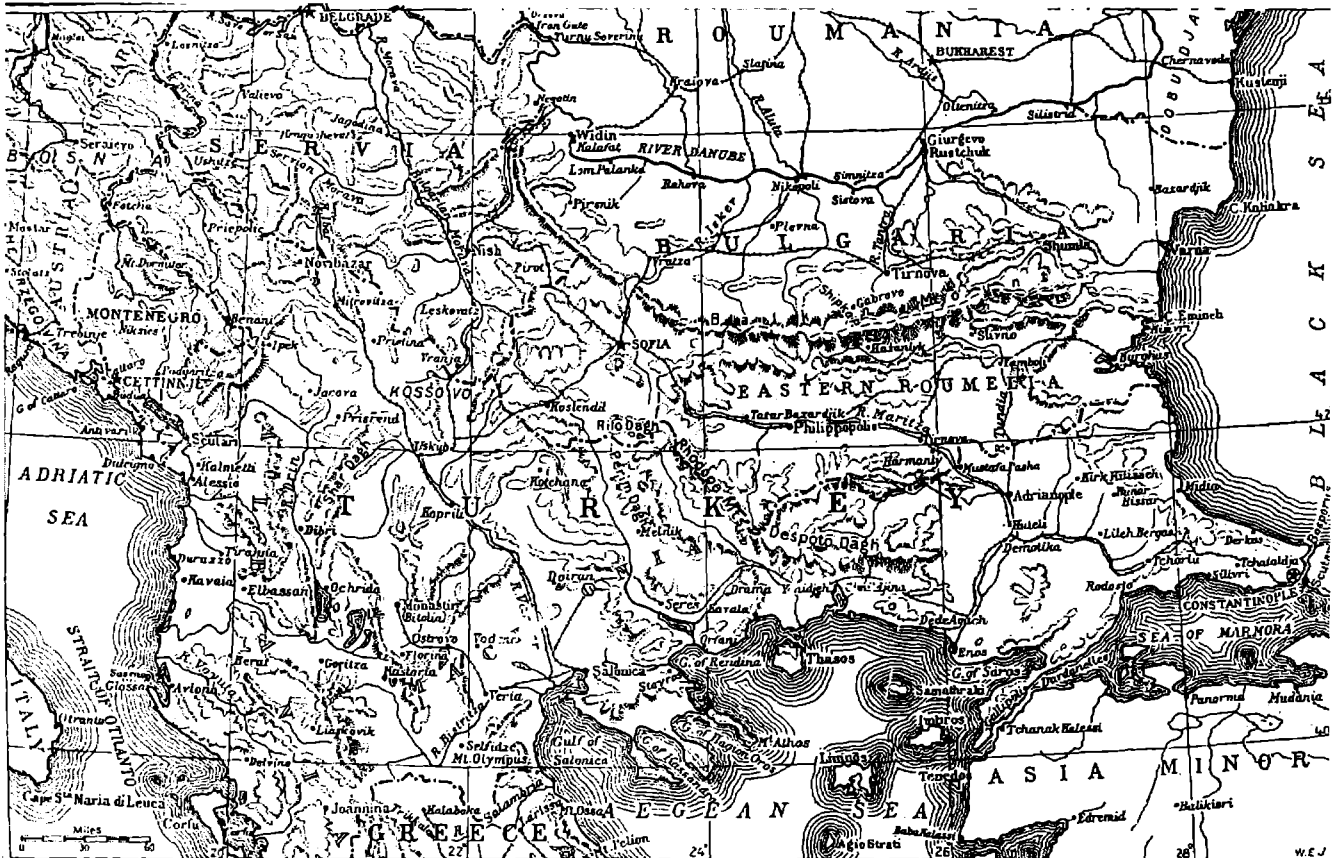

Bulgaristan, Sırbistan ve Makedonya; 1912. "Serbia and Macedonia", *National Geographic,* C. 23, no. 12 (Aralık 1912) .

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

III. BÖLÜM

I. Defter[1]

16/17 Mart 1327 - 20 Temmuz 1329
[29/ 30 Mart 1911 - 2 Ağustos 1913]

1 Kahverengi, kalınca, 149 sayfa defter. Arka yüzünde 1911'den başlayarak bazı kroki ve hesaplar ve en son sayfada alt alta 1913, 1914, 1918, 1919, 1920 ve kısa notlar düşülmüş.

Levent Şahverdi Arşivi

[Defterin sağ cebinde tek bir sayfa olarak bulunan not ve imza:]

Erkân-ı Harb Kaymakamı Fevzi Bey zincir hatlarına geçerek ifâ-yı vazîfe edecektir. Mümanaat olunmasın.

Vardar Ordusu Kumandanı

Ferik Zeki[2]

Beykoz'da Ali Bey Sokağı'nda, yirmi yedi numaralı hanede mukim topçu miralaylığından mütekaid Ali Sırrı Bey

Selahattin Adil[3]

Saatler alaturkadır.

2 Fevzi Bey'e verilen bu görev hakkında bkz.: Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor", *Tasvir*, 8 Aralık 1947, s. 2.

3 Bahadır Dülger'e Fevzi Paşa'nın söyledikleri: "Koçana ve İştip'ten itibaren peşimizi takip eden Bulgarların ne kadar mesafeden, ne kadar kuvvetle bizi takip ettikleri malumumuz değildi. Köprülü'den düşman hakkında bize malumat getirmek için gönderdiğimiz keşif kolları düşman pususuna düşüyor, esir, mecruh veya şehit oluyor ve bir türlü esaslı malumat getiremiyorlardı. Bu hal karşısında hakiki durumumuzu tesbit etmek üzere küçük bir müfreze ile keşfe çıkmaya karar verdim. Esir olmam ihtimaline karşı üzerimde bulunan ve hakiki hüviyetimi ifşa edebilecek bütün vesikaları karargâhta bıraktım. Şehit olmam ihtimaline karşı üzerine babamın adresini yazdığım hatıra defterimi karargâhta bulunan Selahattin Adil Bey'e teslim ettim. Bu evrak keşiften dönüp gelmediğim halde Beykoz'da oturan babama verilecekti.", Bahadır Dülger, "Mareşal Hayatını Anlatıyor" *Tasvir*, 8 Aralık 1947, s. 2. Olayın geçtiği tarih, 1912 senesi Ekim ayının sonları olmalıdır. Ayrıca 14 Teşrinievvel 328/27 Ekim 1912 tarihli günlük kaydı göz önüne alınırsa, bu ilk sayfadaki notun yazılma sebebi açıklanabilir.

Levent Şahverdi Arşivi

16/17 Mart 1327, şeb saat 2'de Seyyar vapuru (Gümüş---) Dersaadet'ten Şingen'e müteveccihen hareket etti. 4500 tona 10 mil saat, altı yüz mevcudunda 3Y 1T ve 2T ile otuz süvari ve yüz mekkâri nakletti.

17/18 Mart 1327, şeb saat 2'de Sabah (II) mil yapan (---) vapuru hareket.

18 Mart 1327 [31 Mart 1911] Ruz, saat 2'de Nara kurbuna ve
18/19 Mart 1327, şeb saat 2'de Sakız açıklarına ve

19 Mart 1327 [1 Nisan 1911] Ruz, saat 2'de Pire - Korent arasına muvasalat etti. Korent'te üç saat bekledik. Korent kanalı 4,5 mil tul, takriben 20 metre arzında olup üzerinden şimendifer geçer ve 150 tona kadar bir frank ve daha yukarısı için 25 santim müruriye alırlar. Sabah 1300 resm tonası onsekiz İngiliz lirası verdi.

19/20 Mart 1327, şeb saat 2'de Patras pişgâhına muvasalat.

20 Mart 1327 [2 Nisan 1911] Ruz, saat 2'de Batsu pişgâhına muvasalat.

20/21 Mart 1327, şeb saat 2'de Drac hizalanna gelmekte. Sabah vapurunda 12Y 1T (600 mevcut) ile bir mitralyöz bölüğü ve 100 hayvan mevcuttur. Şeb saat 6'da Şingen'de lenger-endaz olduk. (Seyyar vapurunda süvari yüzbaşı İbrahim Efendi, 3Y 1T mülazımlanndan Faik Efendi'yi revolverle katlettiğinden Şingen'e defnedildi ve vinç direği koptuğundan iki gemici daha ölmüştür).

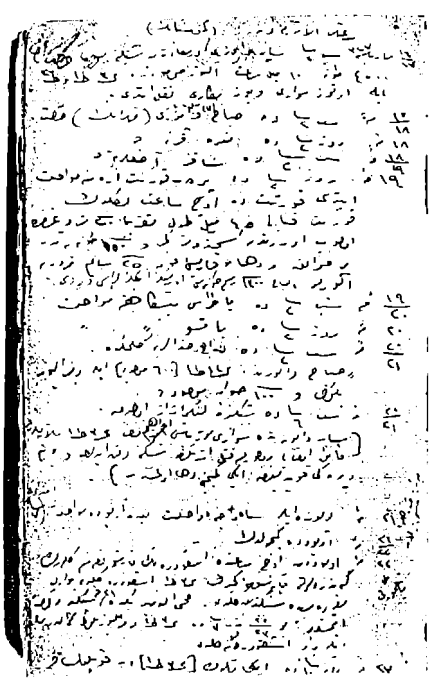

Levent Şahverdi Arşivi

Buraya kadar hava serin idi.

21 Mart 1327 [3 Nisan 1911] Yolanda ile Samrac'a muvasalat, badehu Oyut'a muvasalat (saat 7 uzadı).

21/22 Mart 1327, Oyut'ta geceledik.

22 Mart 1327 [4 Nisan 1911] Yağmur. Oyut'tan üç saatte İşkodra'nın karşı yakasına gelerek kevenderelerle karşıya geçtik. 3Y 1T İşkodra'ya geldi. Süvari müfrezesi de Şingen'den geldi. Muhittin Bey de 21 Mart'ta [3 Nisan] Şingen'den hareket etmiştir. Bu 22/23 Mart, şeb saat 7'de 3Y 1T ve mitralyöz bölüğü Muhittin Bey ile beraber İşkodra'ya geldi.

23 Mart 1327 [5 Nisan 1911] Ruz, saat 10'da iki bölük (3Y 1T)'den Kuplik ve Kostran'daki müfrezeleri değiştirmek üzere hareket etti. Mezkur müfrezeler Tuz civannda (Doksalea)'da Binbaşı Emin Bey'e iltihak edileceklerdir. 23 Mart [5 Nisan 1911]'de Emin Bey kuvvetiyle Tuz'a çekilmiştir.

23/24 Mart 1327, şeb saat 2'de 12Y 1T'den üç bölük İşkodra'ya geldi.

24 Mart 1327 [6 Nisan 1911] Yağmurlu. 12Y 1T Dördüncü Bölük dahi geldi.

24/25 Mart 1327, şeb saat 7'de 3Y 1T (iki bölük) ve 3Y 2T ve 12Y 1T (Dördüncü Bölük İşkodra) ve mitralyöz bölüğü ve iki helyosta ve iki top ve onbeş süvari Kuplik ve Kostran üzerine sevk olundu.

25 Mart 1327 [7 Nisan 1911] Güneş. Müfreze Doksalea'da muharebe ederek bir hane ve dört kule yaktı, eşkıyayı perişan etti. Kostran'a doğru ilerledi, bir nefer zabit mecruh vardır (Doksalea'da alay geceledi).

26 Mart 1327 [8 Nisan 1911] Yağmurlu. Bir gemi iki top ve yirmi piyade neferiyle bittechiz Kostran'a sevk olundu. Civar kura tahrib olundu. Bazı kulelerde altı martin bulundu ve alay Kostran'dan Doksalea'ya gitti ve bir taburunu terkle Dehic'e yürüyüş emri aldı.

27 Mart 1327 [9 Nisan 1911] Yağmurlu, mütebeddil. Muhittin Bey, Dehic'e hareket etti. Kostran önüne muvasalat eden gemiye Hut cihetinden ateş edilmesiyle, akşam üzeri saat 12 raddelerinde top ve tüfek ateşi oldu, men edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

28 Mart 1327 [10 Nisan 1911] Güzel. Muhittin Bey, Kostran'da ve Hafız Paşa sırtlannda muharebe etti.

29 Mart 1327 [11 Nisan 1911] Güzel. Muhittin Bey, Hut boğazında harp etti. Dehlic'e erzak ve cephane londrineleri getirdi ve Aziz Bey'le şeb, saat 6'da İşkodra'dan hareketle gece saat yanmda Kostran istihkamına geldik.

29/30 Mart 1327, Muhittin Bey'in Hut boğazını geçemediği ve müşkül vaziyette bulunduğu Dehlic'den erzak ve cephane almayarak --- --- dolu olarak avdet ettikleri ve Muhittin Bey'den 4 şehit ve 16 mecruh (ikisi zabit) olduğu anlaşıldı.

30 Mart 1327 [12 Nisan 1911] Güzel. Muhittin Bey, Hut tepesinden ricat etti ve Dehlic tarikiyle Tuz'a verilen emir üzerine huruç hareketi icra etti.

31 Mart 1327 [13 Nisan 1911] Güzel. Akşam yağmur. Tuz'a cephane ve erzak sevk olundu ve Doksalea'ya 12Y 1T 4K i'zam kılındı ve Doksalea'da şiddetli müsademat devam etti.

1 Nisan 1327 [14 Nisan 1911] Şiddetli rüzgâr. Çadır ve erzak ve cephane Tuz'a sevk olundu.

16 Mart 1327 [29 Mart 1911] Kaymakam Ş--- Tahsin Bey'i nefer Arnavut Bayram öldürdü.

19 Mart 1327 [1 Nisan 1911] Nefer Bayram, divanı harp kararıyla Maslak'ta kurşuna dizildi.

İşkodra Vakasının Mukaddematı

Harbiye Nezaretine:

Karadağ tebaası ahalisinden üçyüz ve Osmanlı Hut --- --- cibali gayrimüslim ahalisinden üçbini mütecaviz müsellah eşhas ile birlikte Rabşa Traboye (Esteg Sulta) Selişte kalelerini muhasara etmişlerdir. Rabşa kuvveti onsekiz buçuk saat mütemadiyen mukavemet ve müdafaa neticesinde, cephanesinin ikmalinden dolayı düşmana teslim olmuşlardır. Usat eslihasını yedinden alıp, silahsızca merkeze gönderilmişlerdir. Karakol kuvveti yirmi yedi nefer olup, iki şehit ve üç

Levent Şahverdi Arşivi

yaralı vermiş, dört nefer dahi usât cihetine firaren teslim olmuşlardır. (Esteg Sulta) karakolundan onbir şehit, dört yaralı olup, yaralılann esliha ve cephanesini yedlerinden usât alıp, hayvanla merkeze gelmişlerdir. Muhasara olan diğer iki karakola sevk olunan kuvâ-yı muâvine, arazinin mümanaatının inzimamıyla ve yollann usât tarafından tutulmasından şiddetli ateşe maruz kalmış ve yedi yaralı vermekle ricat etmiştir. Kuvâ-yı muâvine köylerde ve kasabanın nukat-ı hâkimesini işgal etmektedir. Traboye ve Selişte karakolları kırk sekiz saatten beri muhasaradadır. Düşmanla mücadele ediyorlar. Karakollar efradının yedindeki cephanenin idaresini tanzim ettikleri takdirde İşkodra'dan vürud edecek kuva-yı muavine ile muhasaranın refi çaresine say edilecek ve cephanelerinin hitamı halinde maruz iki kulede mevcud kırk neferin dahi muavenet edilemediği takdirde düşmana teslim olacaklan ve bu baptaki malumat mevki kumandanlığına bildirilmiş olduğu maruzdur.

12 Mart 326 [25 Mart 1910]

16. Tuz Hudut Bölük Kumandanı Mülâzım-ı Evvel Bekir Sıdkı.

Harbiye Nezareti'ne:

Fevkalade Müstaceldir (Şifre)

Tuz Kumandanlığı'ndan alınan son telgrafnamede Hut ve Grozde'de hudut karakollanna hücum eden eşkıyanın üç dört bin raddesinde olup, Karadağ'ın Terimce ahalisinin de bunlarla beraber olduğu ve Karadağ mavzerleriyle müsellah bulunduklan ve Traboye karakoluna gönderilen müfrezenin ileri geçemeyerek avdete mecbur olduğu ve Tuz'daki iki taburun mevcudu cüzi olduğundan mukaddema isimleri müsebbet defter edilmiş olan müstahfaz efrad-ı müsellahasına debboydan martini tevzi edildiği ve oraya kuvvet sevki lüzumu bildirilmiştir. Eşkıyanın külliyetli ve mavzerle müsellah olması öteden beri hayalde mahsus olan isyanın ihtilale inkılabını göstermektedir. Mahallinin işan gibi eşkıya külliyetli ise serbestçe Kostran'a kadar gelebileceğinden zaten isyana meyyal olan ora Malisorlarının da eşkıya ile bilittihat oradaki müfrezenin muhasarada kalmasından korkulur. İşkodra'da bulunan kıtaatın cüzi efrâd-ı muallemesi ile topçu ve perakendelerden dörtyüz kadar mevcutlu bir kuvvetle kasabanın asayiş ve selameti temin ve tertibatı ittihaz olunmaktadır. Modina'daki müfreze ile serian avdeti Saadettin Bey'e tekiden işar kılınmıştır. Eşirranın böyle külliyetli olarak tecavüzleri üzerine diğer cibalin de kıyamlan ve İşkodra'nın muhatarada kalması müstebit olmadığı-

Levent Şahverdi Arşivi

na ve tez elden kuvvet sevki imkansızlığına mebni ledel-icâb İşkodra İslamlannın kalede mahfuz martinilerle teslihine ve idâre-i örfiye ilanına mezûniyet-i serîa itası maruzdur.

12 Mart 1327 [25 Mart 1911]

İşkodra Müstakil Fırka Kumandanı Ferik Bedri

Harbiye Nezaretine:

Külliyetli Karadağlılar ile karakollara civar ahalinin mecmuu dört bin kadar gayr-i müslim sırasıyla yedi hudut kulesini muhasara etmişlerdir. Hudut bölüğü efradı karakollarda üç gün üç gece müdafaa ve mukavemet etmiş, imdat ve muavenetin adem-i sevki ve merkezde bulunmaması eclden Rabşa Traboye karakolları sukut ederek eslihası düşman eline geçmiş, efradı silahsız gelmişlerdir. (Esteg-Selişte) kulesi mahallinde kâmilen mahvolmuştur. Selişte kulesi kâmilen düşmana esir düşmüştür. Bigale, Zanive, Amrboze kuleleri efradı muhasara hattını yararak müsellahan çıkanlmağa alınan emir üzerine mecburiyet hasıl olmuştur. Halen on bir şehit, dokuz yaralı ve yirmi esir kalmıştır. Dört mekkâri ve bölüğün yetmişsekiz mavzer tüfeği düşmanın yedine geçmiştir. Selişta, Bigale, Zanive, Amrboze hudut kalelerini düşman kamilen mahv ve ihrak etmiştir. Hudut mıntıkasında ve taht-ı işgalimizde Sim, Karatoprak, Menagos, Vranya kuleleri kalmıştır. Diğer kuleler efradı Tuz'da içtima ettirilmiş ve mevki dahi halen pek vahim bir hal almış olduğu ve bu babda merci-i âidine ayrıca malumat verildiği ve silahsız efrat tekrar teslim edildiği maruzdur.

Fi 14 Mart 1327 [27 Mart 1911]

16. Tuz Hudut Bölük Kumanı Mülâzım-ı Evvel Bekir Sıdkı

Harbiye Nezaretine:

Usatın Dehic tepelerini işgal ettiği ve Tuz'u basacakları haberi her taraftan gelmekte olduğu cihetle kuvve-i imdadiyenin vüruduna kadar askerle beraber Şişanik kalesine çekilmeğe mecbur kaldığını Tuz Kumandanı yazıyor. Usatın cemiyeti günden güne çoğalmakta ve kuvve-i mânianın fıkdanı cihetiyle cüretlerini arttırmaktadır. Kosova vilayetinden ve Cavit Paşa'dan cevaben alınan telgrafnamelerde İpek'ten çıkarılan bir taburdan başka kuvvet ifraz ve irsali kabil olamayacağı bildiriliyor. Tuz'a imdat için Kostran'daki müfreze ile beraber İşkodra'nın ahâli-i müsellahasından hemen müstahfaz taburu teşkiline kemâl-i ciddiyetle ve

Levent Şahverdi Arşivi

süratle çalışılmakta ve sair iktiza eden tedâbir-i tedâfüiyye ittihaz ve icra edilmektedir. Malisorlann ve hatta cibal ahâli-i müsellahasından da bir kısmının peyderpey Karadağ'a firar ederek orada açıktan açığa, hem de gayet cüzi bir fiatla esliha mübayaa etmekte olduklan menâbi-i muhtelifeden istihbar olunmakla maruzdur.

Fi 14 Mart 1327 [27 Mart 1911]

Ferik Bedri

Muhtıra-15 Mart 1327 [28 Mart 1911] Kostran'ın sukut ettiği Erkân-ı Harbiye Dairesi'ne mahallinden gelen telgrafnameden anlaşıldığı gibi, ajanslann verdiği malumata nazaran Tuz'un ve mütebaki kulelerin dahi sukut ettiği gazeteler tarafından ilan edilmiştir.

16 Mart 1327 [29 Mart 1911] de şayi olan bir havadise nazaran lşkodra'nın dahi eşkıya yedine düştüğü Dersaadetçe rivayet edilmektedir.

22 Mart 1327 [4 Nisan 1911]'de İşkodra'ya muvasalatta hemen Tuz'a hareket etmesi tabura emrolundu ise de alayca muntazaman hareket edilmek üzere yalnız iki (3Y 1T) bölükle, 23 Mart [5 Nisan 1911] Kuplik Kostran'ı tutması ve oradaki müfrezelerin Emin Bey'e iltihak etmesi (bir mitralyöz takımıyla beraber) emr olundu. Malisor ve Dağlılann tekrar hücuma hazırlandıklan ve askerin kuvve-i maneviye ve maddiyesi bozuk olduğu ve başıbozukların intizamsızlıklan cihetiyle faidelerinden çok mazarratları görüldüğünü Emin Bey yazıyor ve acilen kemâl-i kuvve-i imdâdiye istiyor.

23 Mart 1327 [5 Nisan 1911] Emin Bey eşkıyanın dağılmış ise de yine tecemmü etmek niyetinde oldukları ve muavenenin kamilen dağıtıldığını ve askerin perişan bir hal ve vaziyette bulunduklarını ve Ahmet Bey ise Menagos karyesinin Karadağlılar tarafından işgal edildiğini yazdılar.

23/24 Mart 1327, şeb saat 8'de Hafız Paşa tepelerine eşkıya hücüm etti ve Menagos'da tüfek patladı. Kostran'a şiddetli hücum.

24 Mart 1327 [6 Nisan 1911] Tuz ve Kostran teli kesildi. Kostran'daki kuvveti eşkıya muhasara etti. Erzak ve cephane götüren leventler Helm ve Kostran'dan cephanesini çıkaramayarak avdete mecbur edildi. Bronsat'ta Kostranlılar

Levent Şahverdi Arşivi

(bir İslam ve bir Mirditalı) iki jandarmayı katl ve iki jandarmayı cerh ettiler ve Kuplikliler Kostranlılar ile müsademeden içtinab ediyorlar.

25 Mart 1327 [7 Nisan 1911] Tuz'un sıkıştığına ve imdâd-ı âcil lüzumuna dair Çetine sefaretinden telgraf gelmiştir. Tuz hakkında endişeler artıyor.

24/25 Mart 1327, şeb saat 7'de hareket eden Kaymakam Muhittin Bey'in kuvveti:

Neferen	176	1T	
	460	2T	
	320	3T	
	956		
	72	mitralyöz bölüğü	hayvan
	59	topçu takımı	40
	1087		45 384 atım
	200	bir gün evvel giden iki bölük	
	1287		
	15	süvari	
	1302		

26 Mart 1327 [8 Nisan 1911] İkiyüz kadar İşkodralı mustahfaz efradı Karadağ'dan avdet ettiler Diveneş ve Menagos karyelerine Karadağlılann hücümuyla esir edildiklerini bildiriyorlar. Diveneş'te 24 Mart [6 Nisan 1911] iki şehit ve bir mecruh vermişler. Tirgovişte'de altmış nefer esirin bulunduğu Çetine sefaretinden bildiriliyor. Tuz hakkında fena havadisler şüyu buluyor. Muharebe münkatidir.

Kostran'da Musademeden	şehit		mecruh	
	4		10 (bir zabit) nizamiye	
	9		4 mustahfaz	
	13	+	14	= 27

Otuzaltı saat müsademe devam etti.

neferen mevcudu 130

mustahfaz 120/250 olduğuna nazaran, %11 kadar zayiat verip mukavemet etmişler.

Levent Şahverdi Arşivi

27 Mart 1327 [9 Nisan 1911] Şingen cihetine tecavüz edileceği Podgorice şehbenderliğinden bildiriliyor. Çarşamba günü iki redif taburunun Şevket Turgut Paşa ile Şingen'e muvasalat edeceği Harbiye Nezaretinden bildirildi. Tiran ve Drac redif taburlarının taht-ı silaha alınması emri geldi, fakat alınmadı.

29 Mart 1327 [11 Nisan 1911] İşkodra'dan Kostran'a gittim. Müsademesinde Muhittin Bey müfrezesinin zayiatı:

şehit		mecruh	
1		2	zabit
20		16	efrad
21	+	18	= 39
5 kayıp		bilahire gelmiştir	
16		34	

şehit		mecruh bilahire bildirilmiştir	
1		2	zabit
15		16	
16	+	18	= 34

31 Mart 1327 [13 Nisan 1911] Doksalea'da müsademe şiddetli

1 Nisan 1327 [14 Nisan 1911] Müsademe hafif fakat şiddetli rüzgâr vardır.

2 Nisan 1327 [15 Nisan 1911] Şiddetli rüzgâr: Kostran kilisesi civarında, Bronsat deresi yukarılarında silah sesleri işitildi. Oralara keşif bölükleri sevk olundu. Kilise civarında dolaşan askerlerden dördünün şehit ve birinin mecruh olduğu anlaşıldı. Maznun olarak üç kişi derdest edilip getirildi.

3 Nisan 1327 [16 Nisan 1911] Hava güzel. Tuz'a erzak naklolundu. Doksalea'da hafif müsademe ve Tuz'dan kırküç yaralı gelip İşkodra'ya sevk olundu.

16 asker + 27 mustahfaz = 43

Bunlarla beraber hastahanede yaralıların mevcudu seksene baliğ oldu. Muhittin Bey geldi, görüştük ve saat 9,5 Londrine ile İşkodra'ya avdet ettik. 3/4 Nisan'da şeb saat 6'da muvasalat eyledik. 3/4 Nisan'da Merzifon Taburu İşkodra'ya geldi.

Levent Şahverdi Arşivi

4 Nisan 1327 [17 Nisan 1911] (Hava güzel). Muhittin eşkıya ile müsademe etti. Eşkıyadan dört maktul vardır ve Tuz'a elli neferlik bir müfreze sevk olundu.

4/5 Nisan 1327, Turgut Paşa saat 5'te geldi (İşkodra'ya).

5 Nisan 1327 [18 Nisan 191] (Hava kapalı). Bedri Paşa, Dersaadet'e azimet eyledi. Bugün Tokat, Amasya, Vezirköprü redif taburlarıyla, Debre'den Onsekizinci Nişancı, 52Y 2T geldiler.

6 Nisan 1327 [19 Nisan 1911] (Hava güzel). Bugün saat 8'de Niksar, Zile, Mecidözü redif taburlan geldiler.

7 Nisan 1327 [20 Nisan 1911] (Hava iyi). Govişe cihetinde Ethem Paşa hafif müsademe etti.

8 Nisan 1327 [21 Nisan 1911] (Hava iyi). Muhittin Bey hafif müsademe etti.

9 Nisan 1327 [22 Nisan 1911] (Hava iyi). Merzifon Taburu'nun üç bölüğü Kuplik ve bir bölüğü Roksat'ta bulunmak üzere ve nişancı (onsekizinci) ve 52Y 2T taburları Emin Bey Müfrezesi'ni tebdil için Tuz'a müteveccihen hareket ettiler. Karahisar Müretteb Taburu, bir sahra bataryasıyla Şingen'den İşkodra'ya geldi.

10 Nisan 1327 [23 Nisan 191] Hava güzel. 10/11 Mart 1327 Muhittin Bey'e gece baskın edilmiş ise de, eşkıya tardedildi ve 10/11 Mart, şeb saat 1'de Mesudiye Taburu Şingen'den geldi ve gönderilen iki tabur Tuz'a geçti.

11 Nisan 1327 [24 Nisan 1911] Hava güzel. Muhittin Bey Kostran civarından bir müfreze getirirken eşkıya ateş ederek bir nefer mecruh oldu ve topçu ateşiyle eşkıyadan üç kişi telef edilmiştir ve mustahfazların hareketi üzerine Tuz'a eşkıya tarafından hücum başlamış ve bir nefer mecruh olmuştur. Luşne merkezine bomba atıp, Luşne merkez tarassuduna eşkıya hücum etmiş ise de, bir şeye muvaffak olamamıştır.

Ve Osmancık Taburu Şingen'den geldi.

Levent Şahverdi Arşivi

12 Nisan 1327 [25 Nisan 1911] (Hava güzel). 12Y 1T den bir bölük daha Tuz cihetine geçirildi. Böylece tabur-ı mezkûrdan üç bölük geçmiş oldu ve 1200 mevcudunda mustahfaz bugün İşkodra'ya avdet ettiler ve muntazaman kışlaya bilvürûd duâ-yı pâdişâhî'yi müteakip hanelerine dağıldılar. Bugün saat 6'da eşkıya Groba'dan Ethem Paşa Müfrezesi'ne hücum ederek, saat 11,5 kadar müsademe devam etti. Bir mülazım şehit ve ikisi nişancı taburundan olmak üzere yirmi nefer mecruh ve yirmi nefer kayıp vardır. --- sırtlanna çekilmesi üzerine müfreze kararı ittihaz etmiştir. Eşkıyanın dahi hayli telefatı vardır.

13 Nisan 1327 [26 Nisan 1911] (Hava güzel, akşama doğru yağmur). Vezirköprü Taburu Kostran'a müteveccihen hareket etti.

14 Nisan 1327 [27 Nisan 1911] (Hava güzel) Emin Bey Müfrezesi Tuz'dan avdet etti.

15 Nisan 1327 [28 Nisan 1911] (Hafif yağmur). Dağlılar Berana'nın (Erjane) ve Kolaşin'in (Preznişte) kulelerine hücum ettiler. Tarafeynden üçer zayiat vardır ve Muhittin Bey Müfrezesi'ne gece eşkıya hücum etti ve Tokat taburları Kostran'a (İşkodra'dan) hareket ettiler. Doksalea'ya, Tuz'a Muhittin Bey'e eşkıya hücum ettiler. Muhittin Bey alayıyla Doksalea'dan 52Y 2T den birer mecruh vardır. Vezirköprü'den iki bölük Tuz'a geçti.

15/16 Nisan 1327, Karahisar Taburu da Kostran'a hareket etti.

16 Nisan 1327 [29 Nisan 1911] (Hava güzel). Vezirköprü'den mütebaki iki bölük Tuz'a geçti.

17 Nisan 1327 [30 Nisan 1911] (Hava güzel). Bir sahra bataryası geldi. Muhittin eşkıya ile müsademe etti. Bir nefer mecruh oldu. Amasya ve Sivas fırka kumandanları Hakkı ve Ali Rıza beyler geldiler.

18 Nisan 1327 [1 Mayıs 1911] (Hava yağmurlu). Teşkilat yapıldı, bervech-i âtî:

Müretteb Birinci Fırka: Amasya Fırkası Kumandanı Miralay Hakkı Bey

Erkân-ı Harbi: Binbaşı Muhtar Bey

Mülhak: 32K 3T 1K Yüzbaşı Asım Efendi

Levent Şahverdi Arşivi

Nişancı (18) Kaymakam Ahmet Bey, Birinci Tabur Binbaşısı Servet Bey
70/1 72/2 Niksar, 12/1 52/2---, Tokat Vezirköprü Mecidözü
Cebel 13T 2K Beş Atlı Mitralyöz Bölüğü (70)
Seyyar Hastahane

Müretteb İkinci Fırka : Süvari Fırkası Kumandanı Miralay Ali Rıza Bey
Erkân-ı Harb: Yüzbaşı Rüştü Bey
Mülhak: 27/1 4K Yüzbaşı Halis Efendi, Kaymakam Muhittin Bey
27/1 3/1 3/2 Karahisar 4/1 4/2 Mesudiye Sivas Refahiye Kırkhisar
Cebel 13T 1K Beş Atlı Mitralyöz 3K
Seyyar Hastahane

Müretteb Üçüncü Fırka : Erkân–ı Harb Miralay Ziya Bey (Müstakbel İşkodra Fırkası Kumandan Vekili)
Erkân-ı Harbi: Binbaşı Saadettin Bey
Mülhak: Mülazım Faik Efendi
Nişancı 24 71/1 71/2 Amasya 72/1 71/2 Zile Osmancık Zara Yenihan
Cebel 13T 3K Bcş Atlı
Seyyar Hastahane
Kuvâ-yı Mestûre Nişancı Alayı
Kaymakam Hasan Bey Seyyar Topçu Taburu 24
32/1 32/2 32/3 1K 12K 3K

5 Nisan [18 Nisan]'da yapılan kolordu teşkilatı

Kumandanı: Mirliva Şevket Turgut Paşa
Erkân-ı Harb Reisi : Kaymakam Fevzi Bey
Sertabip: Kaymakam Bekir Bey
I. Şube İdare Reisi : Kaymakam Sait Halit Bey

Binbaşı Aziz Bey	2. Yüzbaşı Mecid Efendi
Alay Katibi Hasan Efendi	Yüzbaşı Lütfü Efendi
Mülazım Cemil Efendi	Mülazım Servet Efendi
(Harekat, Sevkiyat, Nakliyat, Kuvve-i Umûmiye, Teşkilat, Harp Ceridesi)	(Muâmelât-ı Şahsî, Divân-ı Harb-i Askerî --- Muamelât-ı müteferrika ve --- talim ve terbiye)

Levent Şahverdi Arşivi

Erzak Memuru - Mülazım Hasan Efendi
Yaver - Mülazım İsmail Efendi
(Topçu Kumandanı - Binbaşı Selahattin Bey) 18 Nisan, tayin oldu.
Amasya Fırkası : Amasya, Zile, Mecidözü = Amasya Alayı
Tokat-Yenihan-Niksar = Tokat Alayı
Merzifon-Vezirköprü-Osmancık = Merzifon Alayı

Sivas Fırkası : Sivas-Koçhisar-Zara = Sivas Alayı
Karahisar-Refahiye-Mesudiye = Karahisar Alayı
Gelmedi. (Şarkışla-Aziziye- --- = Şarkışla Alayı)

Trabzon Fırkası : Trabzon-Sürmene-Of-Urfa = Trabzon Alayı
Polathane-Büyükliman-Gümüşhane = Polathane Alayı
Rize- --- -Atina = Rize Alayı

18 Nisan 1327 [1 Mayıs 1911] (Hava yağmurlu). Doksalea ve Muhittin Bey Müfrezeleri'nde müsademe oldu ve İşkodra'da eşkıya bir hayli silah attıklan Kuplik'ten bildirildi ve iki bölük Tokat'tan Helm'e geçti. İki gün Şingen'den İşkodra'ya vürud etti.

19 Nisan 1327 [2 Mayıs 1911] (Yağmur)

	Zabit	Efrat	Hayvan
Refahiye:	12	506	35
Yenihan:	4	615	35
Sivas:	9	556	35

Bugün Dağlılar tarafından Erzaniçe'de dahi tüfenk atılmıştır.

20 Nisan 1327 [3 Mayıs 1911] (Hava güzel). Sabah saat 8'de üç koldan Dehic üzerine bilhücum yalnız --- tarafına yeşil tepeler işgal edilmiş ise de, eşkıya şiddetli mukavemet etmekte olduğu Refet Efendi tarafından yazılmıştır. Bilahire asker eski yerlerine ricat etmişlerdir. 29 (26) şehit, 36 (38) mecruh, 11(8) kayıp (Yüzbaşı Cemil Bey şehit, Ahmet Bey'in son işan)

Levent Şahverdi Arşivi

21 Nisan 1327 [4 Mayıs 1911] (Yağmur). Mesudiye Taburu (Berana Erzana karakolunda 3 şehit, 4 mecruh olmakla karakol tahliye olmuştur). Mecidözü Taburu Kostran'a hareket etti. Müretteb Birinci Fırka Karargâhı Tuz'a hareket etti. Kostran ve Karahisar Taburu'ndan iki bölük Doksalea'ya muvakkaten sevk olundu. Muhittin Bey'den iki Malisori, eşkıya tarafına muhacirdir.

22 Nisan 1327 [5 Mayıs 1911] (Mütebeddil). Koçhisar Taburu Şingen'den geldi (4 zabit, 563 nefer, 11 hayvan)

Niksar Taburu İşkodra'dan Tuz'a tahrik olundu. Muhittin Bey Müfrezesi'ne eşkıya taarruz etti, üç mecruh vardır.

23 Nisan 1327 [6 Mayıs 1911] (Yağmur ve mütebeddil). 27/1 Kuplik'e tahrik olundu. 71/2 mürettep (5) tahrik edildi. Zar[a] Taburu Şingen'den geldi. Miralay Hakkı Bey Tuz'a muvasalat etti. Zara Taburu: 8 zabit, 405 nefer, 12 mekkâri.

24 Nisan 1327 [7 Mayıs 1911] (Mütebeddil). Miralay Ali Rıza Bey, İşkodra'dan Kuplik'e muvasalat etti. 4/1 ve 4/2 Kuplik'e gitti. Muhittin Bey eşkıya ile müsademe etti. 70/2'den bir bölük Puka'ya tahrik olundu. Eşkıya Kostran telini İlyani karyesinde kesti. Tamir olunacağı esnada civar piyade[den] bir nefer şehit oldu.

25 Nisan 1327 [8 Mayıs 1911] (Güzel). Amasya Taburu İşkodra'dan Puka'ya hareket etti. Sivas ve Refahiye taburları İşkodra'dan Kuplik'e hareket ettiler. Tikveş'te bir nefer şehit oldu ise de, bir onbaşı (11 Hıristiyan + 3 İslam = 14) eşkıyadan üçünü telef ve dördünü cerh etmiştir. (Harbiye Nezareti'nce onbaşının çavuşluğa taltifi ve 10 Lira itası emrolmuştur.) Muhittin Bey'in eşkıya ile müsademesi, Mülazım Kadri Efendi ile 65 neferin ordugâhın şarkındaki kuleleri ihrakı ve eşkıyanın münhezimen firarı. (Bilahire üç esir eşkıya ile mübadele olundu)

26 Nisan 1327 [9 Mayıs 1911] (Güzel). Osmancık Taburu harekâta gitti ve İşkodra vapuru Şingen'e geldi. Muhittin Bey'e karşı eşkıya ateşi artık kesmiştir. Ziver ve Rüştü Beyler --- kiliseye kadar gittilerse de eşkıyaya rast gelmediler.

Levent Şahverdi Arşivi

27 Nisan 1327 [10 Mayıs 1911] (Yağmur). Muhittin Bey'le müsademe olmadı. Vapur gece İşkodra'da basıldı. Koçhisar Taburu Kuplik'e gitti. Karahisar Taburu'ndan iki bölüğü Kastran'a avdet etti. (Fırkaların tecemmü harekâtı nihayet buldu) Hastahane mevcudu neferen 375 var. Birinci Fırka: Mürettep 3Y Doksalea'da, Vezirköprü Taburu Hclim ve Grabunye'de. Mütebaki kuvvet Tuz'da eşkıya ve Berana'ya Dehic'den tek tük ateş.

28 Nisan 1327 [11 Mayıs 1911] (Yağmur ve akşam güzel). İdare-i örfiye ilan olundu. Eşkıya sekiz kişi müstesna, evvelce silahlarını teslim etmek şartıyla beş gün müddetle af ilan olundu. Muhittin Bey tarafında sükûnet.

Polathane Taburu Akova'dadır. Kostran'daki iki topla Muhittin Bey'den iki mitralyöz Kuplik'e geldi. (Muhittin Bey'de iki top ve iki mitralyöz kaldı).

Ok Taburu 27 Nisan [10 Mayıs] İpek'ten Goşine'ye

S---rte Taburu 27 Nisan [10 Mayıs] İpek'ten Goşine'ye

Büyükliman 27 Nisan [10 Mayıs] iki bölük ile bir bölük Çakur bir bölük sevk

Gümüşhane 28 Nisan [11 Mayıs] Yakova'ya sevk

29 Nisan 1327 [12 Mayıs 1911] (Hava güzel). Dehic'den atılan bir kurşundan Tuz'da bir nefer şehit olmuştur. Dehiç ve Berana'dan tek tük ateş ve Muhittin Bey'e tek tük ateş ediliyor.

30 Nisan 1327 [13 Mayıs 1911] (Hava güzel). Eşkıya istiman etmiyorlar. Beyannameleri nefretle alıyorlar ve Avrupa'ya müracaat ettiklerini bildiriyorlar. Fazıl Paşa'nın da Podgoriçe'de olduğu anlaşılıyor. İşkodra vapuru Kostran'a gidip avdet etti.

1 Mayıs 1327 [14 Mayıs 1911] (Hava güzel). Debre'den bir cebel bataryası buraya vürud etti. ---le'den Gusine'ye gelirken yedi kişilik bir müfreze eşkıyanın hücumuna uğrayarak iki şehit ve bir mecruh vuku bulduğu ve bir mavzerimizin eşkıya yedine düştüğü Ethem Paşa'dan bildirilmiştir. Birinci Fırka ---r'i işgal ederek Helm gerisindeki üç tepeyi ve Küçük Dehic'i işgal etti. Büyük Dehic'e taarruza başlandı. İkinci Fırka'dan Karahisar Taburu'nun iki bölüğü evvelce Hafız Paşa tepelerini bilazayiat işgal etmiş oldu. Geceleyin Birinci Fırka'ya mensup ---den gelen bölüklerle tebdil olunarak Kostran'a avdet etmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

2 Mayıs 1327 [15 Mayıs 1911] (Hava güzel) Büyük Dehic alessabah işgal olundu. Her iki günde hafif olarak askerden dokuz mecruh vardır.

Birinci Fırka'nın tevzii ber-vech-i âtidir

1 tabur Helm'de
1 tabur Doksalea ve bir top ve iki mitralyöz
1 tabur Cemayüz'de
2 tabur Helme sırtlanna karşı üç tepelerde
2 tabur Dehic'de ve iki top ve iki mitralyöz
3 tabur Tuz'da

10

Aynı günde Vranye ve Ladine sırtlan dahi işgal oldu.

2/3 Mayıs 1327, gece düşmanın hücumuna intizar olundu ise de ciddi bir şey zuhur etmedi.

3 Mayıs 1327 [16 Mayıs 1911] (Hava güzel). Düşmanın müsademede beşyüz raddesinde --- ve 30 kadar zayiatı olduğu Birinci Fırka'dan bildirildi.

4 Mayıs 1327 [17 Mayıs 1911] (Hava güzel). İki bin silahın Mat sahiline çıkarıldığı haber alındı. Birinci Fırka hudut askerinden bir takım ve 70Y 1T den bir bölükle Malis sırtlarını tutmuş ise de akşam müfreze avdet etmiştir. Müsademe hafif olmuştur.

5 Mayıs 1327 [18 Mayıs 1911] (Hava yağmur). İtalya'dan mübayaa olunan vapur Şingen'e geldi. Birinci Fırka (634) rakımlı tepeyi sağ cenahında zabtetti. Sol cenahında Malis sırtlannın tekrar işgali için gönderilen kıtaat şiddetli müsademeyi müteakip Belanice'den maada tepeleri elde ettilerse de yağmurun şiddetle devamı ve Belanice nokta-i hâkimesinin eşkıya yedinde kalması cihetiyle müfreze Tuz'a avdet etmiştir. Her iki gün hücumunda Birinci Fırka'dan oniki yaralı vardır. Gusine Müfrezesi - Ethem Paşa kuvveti G---ke'den cenup ve Tuz garbı istikametine taarruz tahşidi icrasıyla eşkıyayı civardan tardetti. Bu esnada Gusine'den (Yabatepe) sırtlarını takip eden Cafer Tayyar Bey kumandasındaki Müretteb İkinci Alay, Ferdiyan cibalinin en mürtefi noktalannı elde etmiştir. Hiçbir zayiat yoktur.

Levent Şahverdi Arşivi

6 Mayıs 1327 [19 Mayıs 1911] (Hava yağmur). Bugün Göke Müfrezesi, Ferdiyan'a çıkmak üzere Gusine'ye avdet etmek istediği yazılmıştır.

7 Mayıs 1327 [20 Mayıs 1911] (Şiddetli yağmur). Gece Drin sulan çok taştı. (Seyr-i sefâin âmed ü şüd münkati) Yolanca tepesi, Karahisar Taburu tarafından bilamüsademe zabt olundu. (Evvelce eşkıyanın 30 telefatı, bir hayli mecruhu vardır).

8 Mayıs 1327 [21 Mayıs 1911] (Şiddetli yağmur). Drin taştı, Bahçelik mahallesini istila etti. Meyyit --- aldı götürdü.

9 Mayıs 1327 [22 Mayıs 1911] (Yağmur). Müretteb Nişancı Alayı bir sahra ve bir cebel bataryası (Debre'den gelen) İşkodra'dan Kuplik'e tahrik olundu. Eşkıyanın tedarik ettikleri top ve dinamitle Yigala'da tecemmü edip, Milos'a hücum etmek teşebbüsatında bulunduklan Birinci Fırka'dan bildirildi.

10 Mayıs 1327 [23 Mayıs 1911] Birinci Fırka'nın sağ cenahı (Helm) üzerine eşkıya hücum ederek süngü süngüye vaki olan bir müsademe neticesinde eşkıya tardedildi. Bir Nemçe tüfeği alındı. Bizden 7 şehit + 19 nefer mecruh ve 2 zabit hafif mecruh vardır.

10 Mayıs 1327 [23 Mayıs 1911] (Hava güzel). Eşkıya dört buçuk saat Helm tepesine hücum etti, bir şeye muvaffak olamadı ve Troyan'da Cafer Tayyar Bey altı saat müsademe ile eşkıya tard ve ileriye hareket etti. Hareket-i umûmiye için fırkalara emir verildi. Birinci ve İkinci Fırkalar Rabşa'ya ve Ethem Paşa Senice'ye ilerleyecek.

11 Mayıs 1327 [24 Mayıs 1911] (Yağmur). Karargâh ile Kuplik'e geldik. Emri geç aldığından İkinci Fırka hareket edememiştir. Birinci Fırka, Trebun'un cenubundaki tepeyi zabt etti ve Ethem Paşa şiddetli bir muharebe neticesinde Voklit tepelerini zabtetti. Altı mecruhumuz vardır, aynca yıldınmdan bir şehit, bir hasta, bir mefluç vardır. Bir cebel bataryası nişancı alayından alındı, Birinci Fırka'ya gönderildi.

12 Mayıs 1327 [25 Mayıs 1911] (Hava güzel) Altıncı Fırka iki koldan Deday, Zagur ve Gradac üzerine hücum etti. Eşkıya hafif müsademe ile tard olundu.

Levent Şahverdi Arşivi

Deday, Zagur, Taşlı, Gradac sırtlan işgal olundu. Ethem Paşa Müfrezesi Voklit'te müsademe ederek eşkıya tard olunmuştur. Bir zabit şehit ve bir topçu neferi mecruh olmuştur. 32Y 1T Gradac'a sevk olundu. Muhittin Bey'le Ziver Bey arasında irtibat tesis eyledi.

13 Mayıs 1327 [26 Mayıs 1911] (Hava güzel). İkinci Fırka Derles - Bratuş sırtlannı işgal etti. Koçhisar Taburu'ndan iki mecruh vardır.

14 Mayıs 1327 [27 Mayıs 1911] (Güzel). Deday'dan sahra bataryası alınarak yerine cebel bataryası gönderildi. Bugün Mehmet Ali Bey Alayı (Müretteb İkinci Fırka'nın İkinci Alayı) şiddetli müsademe etti. Mitralyöz Yüzbaşı Celal Bey ile sekiz nefer şehit ve iki zabitle, oniki nefer mecruh vardır. Ziver Bey kolundan (Müretteb Üçüncü Alay'dan) bir şehit vardır ve Bratuş karyesi ihrak olmuştur.

15 Mayıs 1327 [28 Mayıs 1911] (Hava güzel). Birinci Fırka erzaklannı zabt ve --- hakim sırtlan işgal etti, sağ cenahında (Berat'a). İki şehit, beş mecruh vardır (bir zabit). İkinci Fırka merkez kolundan (Ziver Bey Bölüğü'nden) altı şehit ve dört mecruh var idi.

16 Mayıs 1327 [29 Mayıs 1911] (Hava güzel). Ethem Paşa Müfrezesi Voklit civannda oniki saat müsademe ederek Bredlic ve Goliş sırtlannı işgal etti. Dört şehit, 5 mecruh vardır (bir zabit). Muhittin Bey Müfrezesi dün bir iki saat müsademe etmiştir. (Kostran kilisesi civanndaki Mahmut Bey Taburu'na gittik ve yine avdet ettik). İkinci Fırka'nın merkez mevcudundan bir şehit, bir mecruh ve sol cenah mevcudundan bir mecruh var idi.

17 Mayıs 1327 [30 Mayıs 1911] (Hava hafif yağmur). Drin yaylasında bir tabur terkiyle İkinci Fırka Rayeşe üzerinden yürümektedir ve ---lik garbındaki tepeler üç koldan (Mahmut - Ziver - Muhittin Beyler) işgal olundu. Ethem Paşa Fırkası Selence üzerine hâkim tepeleri zabt ve eşkıyayı firara icbar etti. Yigala köprüsünü tahrip eden Birinci Fırka'nın sağ cenahında bir mecruh olmuştur. Muhittin Bey Müfrezesi'nden sekiz firari vardır.

Levent Şahverdi Arşivi

18 Mayıs 1327 [31 Mayıs 1911] (Yağmur). İkinci Fırka ilerisindeki eşkıya firar etmiştir. Muhittin Bey'den bir mecruh vardır. Mürettep Dördüncü Fırka ---ce'de müsademe ederek bir şehit vermiştir.

19 Mayıs 1327 [1 Haziran 1911] (Güzel). Birinci Fırka dört koldan ---lik ve İkinci Fırka Resne üzerinden hücum ederek eşkıya tard ve Karadağ hududuna kadar takip edildi. Birinci Fırka'dan iki mecruh vardır. İkinci Fırka'dan bir şehit vardır.

20 Mayıs 1327 [2 Haziran 1911] (Güzel).

21 Mayıs 1327 [3 Haziran 1911] (Güzel). Selimiye taraflarında akşamdan beri silah sesleri işitildiği ve Şingen - Selimiye telgrafının kat' olduğu Şingen'den bildirilmiştir. Sekiz saat devam eden müsademede jandarma mülazımı Tahsin Efendi ile iki nizamiye neferi ve ahaliden dört beş kişi mecruh olmuştur. Eşkıya dört maktul ve altı mecruh vererek civar cibale firar etmiştir. 71/1 ile bir sahra bataryası sevk olundu. Son gelen malumata nazaran bir jandarma zabiti, bir jandarma neferi, iki jandarma neferi ve bir ahali ki ceman beş mecruh olup ahaliden dokuz kadar maktul vardır.

22 Mayıs 1327 [4 Haziran 1911] (Yağmur). Topçu Miralay İbrahim Bey kumandasıyla 71/2, 72/1 bugün Senice'ye sevk olundu. Telgraf açıldı. 71/1 Senice'ye girdi.

23 Mayıs 1327 [5 Haziran 1911] (Yağmur). Ziver ve Rüştü Bey'in Beriba üzerinden Ethem Paşa ile irtibat tesis için hareket ettiler (iki top, iki mitralyöz, bir alay, üç tabur). İkiyüz şakiye tesadüfle, müsademe oldu. Eşkıya firar, askerden bir mecruh.

Berk-i Satvet Torpido Kruvazörü'yle Antalya Torpidosu Drac'a geldi. İbrahim Bey Müfrezesi Selniçe'ye girdi. Eşkıyadan eser yoktur. Evvelce hücum eden eşkıya 600 zaviyesinde olup ancak 200 müsellah idi. İki Drac Redif Taburu (ikinci sınıf) Akçahisar'a hareket etti.

24 Mayıs 1327 [6 Haziran 1911] (Hava güzel). (Berk-i Satvet) Şingen'e girdi. Ziver Bey Müfrezesi top yolu açmakla meşgul, ilerleyemiyor.

Levent Şahverdi Arşivi

25 Mayıs 1327 [7 Haziran 1911] (Hava Güzel). Ethem Paşa Selniçe ve --- karyelerini taharri etti. Drac İkinci Hafif Redif Alayı'nın Birinci ve İkinci taburlan Alacahisar'a vürud etmiştir. Zât-ı şâhâne, Selanik'e teşrif etti.

26 Mayıs 1327 [8 Haziran 1911] (Güzel). Ziver Bey müsademe etti. İki mecruh vardır. Eşkıyadan sekiz maktul. Sivas ve 27/1 muavenete gönderildi. Hakkı Efendi'nin cebel bataryası bugün İşkodra'ya gitti (Berana'dan geldi)

İtalya'nın Vareza Zırhlısı (9500) tonilato, Drac'a geldi.

27 Mayıs 1327 [9 Haziran 1911] (Güzel). Berk-i Satvet ve diğer torpidolar Şingen'den Drac'a gitti. İbrahim Bey Müfrezesi 71/1 ---, 72/1Küçük, 71/2 Büyük Vele'ye hareket etti. Drac taburlannın birinin Mat kenarına gelip diğerinin --- --- hareket emri (Üçüncü Fırka) tarafından verilmiştir.

28 Mayıs 1327 [10 Haziran 1911] (Akşam yağmur). Âsâr-ı Tevfik Zırhlısı Şingen'e geldi. Şalalılar (---ma) --- ahâli-i İslâmiyesine hücum etti. Beş hane yaktılar yediyüz kadar tahmin olunuyor ve İşkodra'dan 71/1den bir bölük Huma'ya sevk olundu. 28/29 İtalya zırhlısı Drac'dan çekildi.

29 Mayıs 1327 [11 Haziran 1911] (Yağmur).

30 Mayıs 1327 [12 Haziran 1911] (Güzel). Karadağlılar Ethem Paşa Fırkası'ndan bir müfrezenin hududu tecavüzle ---'da Dağlı askeriyle müsademe ettiğini iddia ve Podgorice'de asker toplayarak Zeta hududuyla (Suka)ya sevk ve hududa top göndermek üzere ahali hayvanatıyla müracaat ettikleri Podgorice şehbenderliğine Çetine sefaretinden bildirilmiştir. Cafer Tayyar Bey'in müfrezesi (Trabzon, Of, Siverek redif taburlarıyla bir takım cebel topu) Beriba'ya geldi. Selimiye'den giden asker bilavukuat Görice'ye girdi.

31 Mayıs 1327 [13 Haziran 1911] (Güzel). Karanay Kafe Kalis 71/1 bir bölükle ---yalılar ve Kafe Pinkas bir bölük Garjalılar tarafından tutuldu. Şalalılar uzaktan ehemmiyetsiz birkaç silah atıyor. S---'da mahsur kalan kırk Arnavut kurtanldı. Serjka vakasının yalan olduğu ve Podgorice'de beyhude telaş edildiği Çetine sefaretinden bildirildi.

Levent Şahverdi Arşivi

1 Haziran 1327 [14 Haziran 1911] (Yağmur). Kafe Pinkas zabt olunduğu halde eşkıyadan bir maktul ve bir mecruh vuku bulmuştur.

2 Haziran 1327 [15 Haziran 1911] (Güzel). Üçüncü Drac Redif Taburu da Akçahisar'a geldi.

3 Haziran 1327 [16 Haziran 1911] (Güzel). Zat-ı şahane, Meşhed-i Murad'da salâ-yı cumayı eda eyledi. Yüz bin ahali vardır. Afv-ı umûmî ilan oldu. Trabzon, Siverek, Of taburlan ile iki top Ethem Paşa Müfrezesi'nden Kuplik'e geldi. 3/4 Berana'daki tabur üzerine eşkıya hücüm etti ise de püskürtüldü. İbrahim Bey Büyük Vele'yi zabt etti. ---den gelen Drac Taburu birleşti ve evvelce Kaşit dahi işgal edilmişti. Eşkıyadan hiç bir tarafta eser yoktur.

4 Haziran 1327 [17 Haziran 1911] (Güzel). İstihkam Bölüğü, İşkodra'dan Hut'a gitti. Hut - Rayeşe tarikini inşa edecektir.

4/5 Haziran 1327, Beriba'daki tabura eşkıya hücum ettiyse de bir şey yapamadı.

5 Haziran 1327 [18 Haziran 1911] (Güzel). Bugün eşkıya yine Beriba'ya hücum etti. Mehmet Ali Bey kumandasında bir tabur, bir takım topla takviye edildi. Buğ cihetinden dahi eşkıyanın geldiği mervidir. (Teslîm-i silâh eden eşkıyanın affını ve haneleri inşa edilmek üzere onbin lira ihsân-ı şâhânc, on gün mühlet) ilc beyannameler neşr olundu. Eşkıya Beriba'ya silah attı. Eşkıya ---'ya bir saat kadar silah atmıştır. Askerden üç mecruh vardır.

6 Haziran 1327 [19 Haziran 1911] (Güzel). Trabzon Taburu'ndan yirmi neferle alay sancağı ve tabur sandığı Voklit köprüsünden geçerken eşkıyanın ateşine duçar ve birkaç nefer şehit ve mecruh olarak tabur sandığı kurtarılabilmiş ise de, kâtîb ile sancak diğer efrad ile mahv olmak üzere bulunduğundan Beruba müfrezesinden iki bölük gönderilmiştir.

6/7 Haziran 1327 [19/20 Haziran 1911] (Güzel). Eşkıya gece Beruba müfrczesine hücum etti ise de püskürtüldü. = Zeynel Şaban, Ladinalı Ramazan, Hut Tahrirat Katibi İlhami Mustafa istiman ettiler. Mehmet Ali Bey'in gönderdiği iki bölük tarafından bütün gün müsademe edilerek bütün eşya kurtanldı. Sancak --- Ethem Paşa tarafına giden efrad tarafından kurtanlmıştır. Dördüncü Fırka Erkân-ı Harb Reisi Binbaşı Vahit Bey iki bölükle 96'dan

Levent Şahverdi Arşivi

11 Haziran 1327 [24 Haziran 1911] tarihinde ihtiyatlann ve ---

Nişancı 24T 1050

71Y 1T		Tuz'da	Neferen ---
" 2T	1050	---	
" 3T	760	---	
71Y 1T	800	---	
" 2T	1050	---	
" 3T	760	---	
72Y 1T	1050	---	
" 3T		Tuz'da	---
" 3T	760		

---

3 Haziranda gelen harp --- mevcudu

	Zabit	Efrat		
---	6	550	29	
---	8	554	33	
---	7	618	33	
Topçu Takımı	1	28	26	41
	22	175	121	160

1436 suret-i ---

32Y 1T	Neferen	300	606 Neferin suret-i ---
" 2T		300	[Hesaplar vs... okunmuyor]
" 3T		300	
4Y 1T		236	
" 1T			
" 2T		300	
		1436	

– Beriba Müfrezesi'yle irtibatı tesise memur oldu.

7 Haziran 1327 [20 Haziran 1911] Zat-ı şahane, Manastır'a muvasalat buyurmuşlardır. Mitralyöz (37K) 4 zabit, 98 neferle İşkodra'ya muvasalat etti.

Levent Şahverdi Arşivi

8 Haziran 1327 [21 Haziran 1911] (Rüzgâr). Ethem Paşa Müfrezesi'nin Senice'deki alay üzerine eşkıya hücum ile dört saat top ve tüfek müsademesiyle def edilmiştir. Beruba ve Rayeşe arasındaki Sivas Taburu'na 5 eşkıya Sim cihetinden ateş etmiştir. Rize Taburu'ndan iki bölüğün (erkân-ı harb binbaşısı) Vahit Bey Voklit'te kaldı. Atina Taburu'ndan iki bölük Beruba'ya geldi. Voklit'te eşkıya atcş etmiştir.

9 Haziran 1327 [22 Haziran 1911] (Güzel). Rayeşe'de (Sim) cihetindeki su alırken bir nefer eşkıya tarafından yaralandı. Rize Taburu'ndan iki bölükle Vahit Bey Beruba'ya gelmiştir. Trabzon sancağını kurtaran Trabzonlu Kâmil bin Mehmet Çavuş ile Yusuf bin Ali'dir.

10 Haziran 1327 [23 Haziran 1911] (Güzel). Elbasan, Berat, Tiran cihetlerinde (11 Temmuz 1327)'den umumi isyan zuhuruyla, Arnavutluk istiklali ilan olunacağına dair ihbarat (Drac Tahrirat Müdürü Tevfik Efendi'den). Yenihan Taburu İşkodra'dan Tuz'a gitti. Vali Mustafa Nedim Bey (Samakolu) İşkodra'ya geldi. Beruba S--- karşısındaki eşkıya saat 6:10 müsademe etti. 4/1den Mülazım Abdülkadir Efendi mecruh oldu. Rayeşe - G--- taraflarında saat 1:4 müsademe oldu. --- tarafında Vezirköprü üzerine dahi eşkıya silah atmıştır.

11 Haziran 1327 [24 Haziran 1911] (Güzel). 70Y 1T, Tuz'dan İşkodra'ya avdet etmiştir. Abbas Paşa (Trabzon Fırkası Kumandanı) Gusine'den geldi. Ethem Paşa Yakova'ya, fırkasına avdet etti.

11/12 Haziran 1327, Yüz şaki Selice ileri karakollarına gece hücum ettilerse de püskürtüldü.

12 Haziran 1327 [25 Haziran 1911] (Güzel). Vali, Şevket Turgut Paşa ile görüşmek üzere Kuplik'e geldi. Çetine sefiri Sadri Bey Podgorice'ye gelip, rüesâyı eşkıyâ ile görüştü ve Tuz'a dahi gelip avdet etti. Neferen 140 zuafa sevk olundu.

13 Haziran 1327 [26 Haziran 1911] (Güzel). İkinci Fırka'ya Verdeyan Semek sağ cenahından ateş edildi, dört mekkari telef oldu.

Levent Şahverdi Arşivi

13/14 Haziran 1327, Birinci Fırka'ya Sim sağ cenahından ateş edildi. Zat-ı şahane, Dersaadet'e avdet buyurdu. Kaştit'ten Şengerek cihetine sevk olunan altmış kişilik bir müfreze otuz kişilik bir çeteye tesadüfle tard etmişlerdir. Bir şehit bir mecruh vardır. Eşkıya Kaçnar istikametine firar etmiştir.

14 Haziran 1327 [27 Haziran 1911] (Güzel). Zile Taburu, İşkodra'dan Tuz'a hareket etti. Eşkıyayı takip için Kaçnar cihetlerine gönderilen müfreze kimseye tesadüf etmemiştir. ---'da eşkıyaya biraz ateş edilmiş. Evvelce bir iki kişi telef olduğundan bunların laşelerini almak için teşebbüsat vuku bulmuştur.

15 Haziran 1327 [28 Haziran 1911] (Yağmur). Müddet-i mehile onbeş gün daha, temmuza kadar temdit edildi. Yenipazar Taburu'na saika isabet ederek bir şehit, iki nefer sakatlanmıştır. Hudut bölüğünden --- bulunan bir nefer milis ---li bir Hıristiyanı katletmiştir.

16 Haziran 1327 [29 Haziran 1911] (Güzel ve rüzgâr). Eşkıya bazı metalip dermeyanıyla istiman -alaimi gösterdi. Bunlarla Çetine sefiri müzakere etmektedir.

17 Haziran 1327 [30 Haziran 1911] (Güzel). Beruba'ya eşkıya tesirsiz ateş icra etti. Selice ve Senice'de eşkıya ehemmiyetsiz taarruzda bulunarak tard edilmiştir.

18 Haziran 1327 [1 Temmuz 1911] (Güzel). Perjeta kilisesi civannda Refahiye Taburu'ndan devriye ifa eden bir müfrezeye (on nefer) üç şaki ateş ederek bir neferi şehit ederler. Âsâr-ı Tevfik Şingen'den Drac'a gitti. Aziz Bey ---'ye hareket etti. Beruba'da silah sesleri işitildi. Rasazumi tepesinin Tamara şarkındaki eteğinde bulunan kayalıktan Beruba'yı taciz etmişlerdir.

19 Haziran 1327 [2 Temmuz 1911] (Mütebeddil). Müretteb Nişancı Alayı'ndan bir taburla bir top Suma'ya tahrik olundu. Onüç saatte Kafe pişgâhına muvasalat etti. Dün ve bugün beşi Karadağlı olmak üzere ceman yirmi kadar usat Senice cihetinden hududun hatt-ı bâlâsına takarrüple mevzimizi keşfettikleri Dördüncü Fırka'dan bildirildi. Saat 11'de Selice'den çekilen usat Yenipazar Taburu'na

Levent Şahverdi Arşivi

(Goliş) hücum edip, vuku bulan talep üzerine fırka karargâhına imdat gönderilerek eşkıyanın telefât-ı külliyeye uğratıldığı ve ateşin azaldığı bildirilmiştir.

20 Haziran 1327 [3 Temmuz 1911] (Yağmur). Trabzon Taburu bir top ve Refahiye'den bir bölük ---, ---ylc Buğa istikametine sevk olundu. (32/2 --- ve üç hane --- 74 nefer ---va'ya gitti.) Yezero meselesi Çetine bilizam baştan başa Sırp sözlerinin deverana başladığı Buşa meselesinde Avusturya'ya karşı vaz edilen büyük toplardan ikisinin (---cık)tan Podgorice'ye naklolunduğu sefaretten bildirilmiştir. Çemer ve Trebun üzerinden eşkıya ateş etti. Külliyetli mecruhin Podgorice nakledilmektedir. İçlerinde bir arabaları var. Podgorice şehrinden malumat.

21 Haziran 1327 [4 Temmuz 1911] (Güzel). Fethi Bey karargâha geldi (Aziz Bey'in yerine). --- nasp için Podgorice'ye gitti. 72Y 2T Tuz'dan İşkodra'ya sevk olundu. Kral Podgorice'ye gelib oniki bin neferle düşmanı hududdan tard edeceğine dair bir beyanname neşr ettiği ve Yezero'yu topla tahrip edeceğini söylediği şayiatı Harbiye Nezareti'nden bildirilmiştir. Çemer, Kafe Grameş, Trebun --- dört saat müsademe oldu, eşkıya tard edildi.

21 Haziran 1327, Beruba'dan giden iki bölük Rasazumi'den ateşe tutuldu. Top ve tüfek ateşiyle tard. Rize Taburu'yla irtibat hasıl oldu ve beş Şalalı derdest oldu. Sisten bilistifade usat Selice sırtlanna hücumla bir buçuk saat sonra tard edildi.

21/22 Haziran 1327, Yalanca Koraç üzerine eşkıya gece ateş icra etmiştir. --- da bir hane yakmıştır, Drac tarafında.

21/22 Haziran 1327, Palasa (Milot civarında) Camii, eşkıya tarafından ihrak edilmiştir. 21 Haziran, Ethem Paşa yaveriyle Yakova'ya avdet ederken Yakova civannda eşkıya tarafından cerh edildi.

22 Haziran 1327 [5 Temmuz 1911] (Güzel). Ambar Kuplik'e geldi. Dosay'da Trabzon Taburu eşkıyayı tard, tepeleri işgal Dosay'ı kâmilen ihrak etti. Perjeta Kilisesi civarındaki müfrezeye (21/22) gece yine ateş edildi. Dosay'dan sonra Buğa'ya giderek oradan onbeş şakiyi tenkil ve Buğa ve ---'daki bazı haneleri ihrak ile Dosay'a avdet etti.

22 Haziran 1327, Aziz Bey otuz neferle Puka'dan Yakova'ya hareket, Kafe ---'de eşkıya ile müsademe edcrek bir şehit, iki mecruh ve yirmi atlı neferle takviye olmuş ise de avdete mecbur olduğu Üçüncü Fırka'dan bildirildi.

Levent Şahverdi Arşivi

22/23 Haziran 1327, sabah saat 9:30, Suma'daki nişancı taburuna Şalalılardan onbeş şaki iki saat kadar ateş etmişlerse de mesafe uzak olduğundan mukabele olunmadı.

22/23 Haziran 1327, Eşkıya Karadağlılar ile muhteliten dün gece bilanetice, üç saat ateş etmişlerdir. Birinci Fırka Karargâhı da ---'e nakloldu.

22/23 Haziran 1327, Palana karakoluna eşkıya ateş etmiştir (Milot'ta)

23 Haziran 1327 [6 Temmuz 1911] (Güzel). 52/2 Berat'a gitmek üzerine Tuz'dan hareket etti. Trabzon Taburu Raguza'ya avdet etti.

24 Haziran 1327 [7 Temmuz 1911] (Güzel). Perjeta kilisesi civarında Refahiye Taburu'ndan bir nefer eşkıya tarafından ağır surette cerh edilip, ertesi gün şehiden vefat etti. Rasazumi'den Beruba ordugâhına ateş edilerek müsademe vuku bulmuştur. 27/1'den Mülazım Hacı Ahmet Efendi Rayeşe Beruba'ya yolunda vuku bulan müsademede mecruh olmuştur.

24/25 Haziran, Arza mıntıkasında vuku bulan tecavüz reddedildi.

24/25 Karahisar Taburu'nda iki saka neferi silahsız Tuz'dan Helm'e giderken Yeşiltepe civarında, Trebun yolunda maktul düşmüştür.

25 Haziran 1327 [8 Temmuz 1911] (Güzel). Mesudiye'den bir saka neferi Hut civannda katledilip, başı kesilmiştir.

Saat 8: saat 11, 5, Senice (Dördüncü Fırka) üzerine eşkıya hücum etti, tard edilmiştir. Senice'ye vuku bulan hücum da iki saat devam edip gecenin hululüyle tard edilip ateş kesildi. Eşkıya derede ihtifa etmiştir. Senice hücumunda külliyetli Karadağlı ile at üzerinde bir Karadağ zabiti görülmüştür. Beruba ordugâhına Rasazumi'den ateş edilerek vuku bulan müsademede bir şehit, bir mecruh olmuştur. Beruba-Rayeşe arasında yolda şiddetli müsademat oldu. Eşkıya Rasazumi'den ve yol kenarından topla tard edildi. Akşam ateş kesildi ve gece ateş yoktu.

Çetine sefiri, İşkodra serpiskoposu eşkıyaya Podgorice Şehbenderhanesi'nde nasihat etmişlerse de kırmızı kitapla istedikleri kâmilen verilmedikçe avdet etmiyeceklerini musırran beyan etmişlerdir.

25/26 Haziran 1327, Erza-Palanca mıntıkasında gece saat 4'ten sabaha kadar müsademe devam etmiştir. Dağlılar saat 12 ---k üç topu --- nakil için yol yapıyorlar.

Levent Şahverdi Arşivi

25/26 Haziran 1327, saat 1'de eşkıya Selice'ye hücum etmişlerdir, tard olundu. Sabaha karşı eşkıya Beruba'ya hücum etmiş, tard olunmuştur. Rayişte civanndan Sim kenanndan eşkıya sürüleriyle Karadağ'a geçmiştir.

26 Haziran 1327 [9 Temmuz 1911] (Güzel). Sabah eşkıya Selice'ye tekrar hücum etti ise de, tard edildi. Saat 8'de külliyetli eşkıya hücumunu tekrar etti ve geceye kadar müsademe devam etti. Bir topçu çavuşu mecruh oldu. Akşam saat 12-12,5 Beruba'ya eşkıya (Rasazumi'den ateş) hücum etmiş, tard olmuştur.

27 Haziran 1327 [10 Temmuz 1911] (Güzel). Zar[a] Taburu Amasya Taburu'nu tebdil etmek üzere İşkodra'dan Puka'ya hareket. Vokli'den Proniyat'a geçmek isteyen bir şaki Prodya Müfrezesi tarafından telef edilerek bir Nemçe tüfeği alınmıştır. Saat 11,5, akşam: Eşkıya Rasazumi'den Proda ordugâhına bir buçuk saat kadar ateş etmiş ve 3Y 2T'den bir nefer şehit olmuştur. Badehu ateş kesilmiştir.

28 Haziran 1327 [11 Temmuz 1911] (Güzel). Vali Kuplik'e geldi. Beşinci ve Dördüncü Alaylar Harbiye Nezareti'ne müracaatla yorgun olduklanndan, avdetlerini taleb ettiler. Akdemce Ondördüncü Alay da bu yolda münasebetsizlikde bulunmuş, hatta bir tabur kâmilen istirahatli olmuştu. Maatteessüf bu haller düşmanımıza ümidbahş olmaktadır. Akşam saat 12: Ralişe ileri karakollanna eşkıya hücum etmiş ise de püskürtülmüştür.

28/29 Haziran 1327, Beruba'da saat 2-6 müsademe olmuştur (Rasazumi)

28/29 Haziran 1327, Saat 1'de Selice ileri karakollarına yüzelliyi mütecaviz şaki silahsız müracaat ederek teslim olacaklannı ve üç gün sonra, bizimle beraber Karadağ'la harp edeceklerini bildirmişlerdir. Rehin alarak kabûl-i istimânlan mahalline yazıldı.

29 Haziran 1327 [12 Temmuz 1911] (Güzel). Rayeşe --- eşkıya taciz etmiş ise de, gördüğü mukabele üzerine tard edilmiştir.

30 Haziran 1327 [13 Temmuz 1911] (Güzel). Amasya Taburu İşkodra'dan Tuz'a hareket (52/2 Berana) etti. Eşkıyanın istiman müddeti yirmi gün daha temdit olundu.

Levent Şahverdi Arşivi

1 Temmuz 1327 [14 Temmuz 1911] (Güzel). 71/2 Bir cebel takımı Puka Espas tarikini açmak üzere Puka'ya tahrik olunmuştur.

2 Temmuz 1327 [15 Temmuz 1911] (Yağmur). Zagura'ya gidip, Kuplik'e avdet ettik.

2/3 Temmuz, saat 1-3, yüz kadar şaki Selişta'daki Kafe Grameş'teki Niksar bölükleri üzerine tecavüz etmiş ise de tard olunmuştur. 71/2 Puka'ya vasıl oldu. Mirdita eşkıyasının Puka Kaymakamı'nı ---let sıkıştırdığı, Puka Kaymakam Vekâleti'nden ihbar edildi. Drac Alayı'nın Üçüncü Taburu da İşkodra'ya vasıl oldu.

3 Temmuz 1327 [16 Temmuz 1911] (Yağmur). Beruba'ya saat dörtte eşkıya şiddetli yağmura rağmen hücum etmiş ise de tard olunmuştur. Turgut Paşa'nın siyaseten İşkodra civarında bulunması muvafık olmayıp hastalık ve harekâtın hitamı bahanesiyle hizmetten affı için Harbiye Nezareti'nden şifre geldi.

4 Temmuz 1327 [17 Temmuz 1911] (Güzel). Saat 11,5 akşam, 4/5 Temmuz, gece saat 6'ya kadar Selice ileri karakollarına hücum edilmiş ise de tard olmuştur (Dördüncü Fırka).

5 Temmuz 1327 [18 Temmuz 1911] (Güzel). Kuplik'ten karargâh Hut'a nakletti. Taburların hîn-i tebeddülünde Beruba ordugâhına Rasazumi'den yirmi şaki tarafından ateş edilmiştir.

5/6 Temmuz, Birinci Fırka dahilindeki Koraç sırtlarına eşkıya ateş etmiştir.

5/6 Temmuz, saat 5: saat 11, Leşince'ye beşyüz kadar Dağlı ve Malisor eşkıyası tarafından cephe ve yandan şiddetli taarruz olunmuş ise de külliyetli telefatla tard olundu.

5/6 Temmuz, saat 3'te eşkıya Selice ileri karakollarına hücum etti ise de tard olundu.

5/6 Temmuz saat 2-4 Sim sol cenahtan eşkıya Beruba ordugâhını taciz etti.

6 Temmuz 1327 [19 Temmuz 1911] (Güzel). Leşince cihetlerinden ileri gönderilen keşif kollan eşkıyanın alay telefatını (gece hücumundaki) nakletmekle meşgul olduğunu görmüştür.

Levent Şahverdi Arşivi

6 Temmuz, saikadan bir nefer mecruh (Selice)

6 Temmuz, Oruş'ta hükümete muti ahaliden ikisi katl ve biri eşkıya tarafından cerh edilmiştir.

6/7 Temmuz, saat 1-2,5 Beruba-Rayeşe yolu üzerine eşkıya ateş etmiştir

6/7 Temmuz, eşkıya Koraç sırtlanna ateş etmiştir.

6/7 Temmuz, saat 1,5 Belanice Denik Maya Hacı sırtına tecavüz eden şakiler Zile Taburu'nun postasına tesadüfle iki maktul dört mecruh vererek firar ettikleri Birinci Fırka'dan bildirilmiştir.

6/7 Temmuz, saat 2-6, eşkıya Selice ileri karakollanna hücum ile tard edildi.

7 Temmuz 1327 [20 Temmuz 1911] (Güzel, akşam yağmur). Fethi Bey, Paşa'nın infikâki mahzurunu izah etmek üzere Dersaadet'e hareket etti.

Rasazumi'den Beruba ordugâhına ateş edilmiştir.

72/1 üç bölüğü (Meyde) vürud etmiştir.

8 Temmuz 1327 [21 Temmuz 1911] (Sabah güzel, yağmur). Rayeşe'ye karargâhla gidip geldik. Vilayet Tercümanı Mihalaki Efendi her türlü iştibaha rağmen, Tuz Kaymakamı olarak Hut'a geldi, yann Tuz'a azimet.

8/9 Temmuz, saat 1-2,5 Beruba'nın cenup ve garp cihetlerinden ateş edilmiş ve Sivas Taburu'ndan bir nefer mecruh olmuştur.

9 Temmuz 1327 [22 Temmuz 1911] (Güzel). Suma'da eşkıya tarafından bir İslam cerh edilmiştir.

10 Temmuz 1327 [23 Temmuz 1911] (Güzel). Karargâhla Tuz'a azimet ve Deyr iskelesine avdetle, geceyi orada geçirdik.

Dersaadet'te büyük bir harik zuhuruyla Erkan-ı Harbiye Dairesi yanmıştır. Harbiye Nazın mecruh olmuştur.

Saat 1-9 Sim sağ sahilden Beruba'ya ateş edilmiş ve süvari taburundan iki nefer mecruh olmuştur.

10/11 Temmuz, saat 3-4,5 Beruba'nın cenubundaki dereden ateş edilmiştir.

11 Temmuz 1327 [24 Temmuz 1911] (Güzel). Karargâhla İşkodra'ya avdet ettik. Kolordu Kumandanlığı'na tayin kılınan Mirliva Esat Paşa (Yanyalı) akşam

Levent Şahverdi Arşivi

üstü İşkodra'ya muvasalat etti. Ahâli-i İslâmiye Şevket Turgut Paşa'yı bırakmamak üzere içtima ederek makamata telgrafla müracaat ettiler.

11 Temmuz 1327, alessabah saat 9'da Beruba'da müsademe olmuştur.

11/12 Temmuz 1327, gece saat 5'e kadar Beruba'nın garp ve cenubunda müsademe devam etmiştir.

12 Temmuz 1327 [25 Temmuz 1911] (Güzel). Esat Paşa Kuplik'e gitmiştir. Şevket Turgut Paşa ahaliyi takip icrasıyla teskin etmiş ve taifeye ve askere veda eylemiştir.

Rasazumi'den badehu Sim sağ cenahından saat 11'e kadar ateş edildi. Kayasureş ile Kayaberuliş arasındaki dereden su alan dört nefere Şalalılar tarafından ateş edilerek bir nefer yaralanmıştır.

Saat 8,5: gece saat 3, Selice'ye eşkıya hücum ve tard edildi.

Saat 8,5: saat 12, Leşence'ye eşkıya hücum ve tard edildi.

Tenfic karyesi İslamlanna 16 mavzer verildi (Şalalılardan tahaffuz için).

Trabzon Taburu, Buğa ve Surha Taburu Zagura'ya geçmek üzere emir verildi (Şalalılann müstemir olan Kayarviya'ya hücumlannı men için)

13 Temmuz 1327 [26 Temmuz 1911] (Güzel). Yine Şevket Turgut Paşa ile İşkodra'da kaldım.

Saat 11: gece saat 2,5 Sim sağ sahilinden Beruba'ya ateş edilmiştir. Esat Paşa Kuplik'ten Hut'a gitmiştir.

14 Temmuz 1327 [27 Temmuz 1911] (Güzel). Şevket Turgut Paşa alessabah saat 10'da Âsâr-ı Tevfîk istimbotuyla İşkodra'dan Şingen'e hareket etti. Ben dahi İşkodra vapuruyla Hut'a giderek Esat Paşa'ya mülaki oldum.

Sabah saat 11'den beri Beruba'dan top sesleri işitiliyor. ---ke civarındaki hane ve mağaralar topla döğülerek eşkıyaya telefat verdirilmiştir ve eşkıya firar etmiştir. Beruba'dan müteaddit keşif kollan çıkanlarak Tomara köprüsü civarındaki haneler ve kilise taharri ettirilmiş ve kilisede kanla mülemma bir yatak görülmüştür. Eşkıyanın külliyetli telef'at verdiği bilahire mesmu olmuştur.

Sürmene Taburu Kuplik'ten Zagoza'ya gitti.

14/15 Temmuz 1327, iki silahlı ve bir silahsız şaki Deday karyesi civannda Trabzon efradı tarafından derdest olunmuştur.

Levent Şahverdi Arşivi

15 Temmuz 1327 [28 Temmuz 1911] (Güzel). Hut'tan karargâhla Rayeşe'ye gittik. Yine aynı zamanda Kayarusi iki --- tepe'deki Mesudiye Taburu karargâhına kadar gittim. Rayeşe'den Hut'a bir buçuk saatte avdet ettim.

16 Temmuz 1327 [29 Temmuz 1911] (Güzel). Tuz'a karargâhla gittik, orada geceledik. Trabzon Taburu Perjeta mahallatı civannda eşkıya ateşine uğradı. Trabzon mevcudu neferen 435.

17 Temmuz 1327 [30 Temmuz 1911] (Yağmur). Dehic ve civarı dolaşılarak Deyr tarikiyle Kuplik'e kadar gelindi ve orada gecelendi.

Eşkıya, Selice cihetinden Rasazumi'ye gelerek saat 3,5-8,5 Ruba'ya ateş etmişlerdir. Sim sağ sahilindeki eşkıya (Karadağ) gittikçe tezayüt etmektedir.

Yenipazar Taburu, Gusine'den Vermuşa'ya gönderilmiştir.

Trabzon Taburu Dosay'a girdi. Buğa-Şala cihetlerinden ve geriden cüzi ateşe uğradı.

Perjeta kilisesi civannda silah sesleri işitildi ve Sürmene Taburu'ndan Veris cihetinde iki müsellah nefer kayboldu.

18 Temmuz 1327 [31 Temmuz 1911] (Güzel). Karargâh ile İşkodra'ya avdet ettik. Erkân-ı Harb Binbaşı (Enver) Bey İşkodra'ya geldi.

İkinci Kolordu Erkân-ı Harbiye Riyaseti'ne tayin.

Ordu Kumandanı Abdullah Paşa, Dersaadet'ten hareket etmiştir.

Nişancı 18T'den iki redif neferi istihmam için Koç'ta Sim kenarındaki havuza indikleri sırada şehit edilmişler ve eşkıya top ve tüfekle tard olunmuştur.

Beruba'ya Rasazumi'den ateş edilmiştir.

19 Temmuz 1327 [1 Ağustos 1911] (Kapalı). Selice ve Gusine cihetinde eşkıyanın tecemmü ederek külliyetle hücum etmek teşebbüsatında bulunduklan istihbar edildi.

19/20 Temmuz, eşkıya silahlarıyla istiman edeceklerinden kuvvetleri hakkında Çetine sefaretinden telgraf gelmiştir.

Akşam Trebun Niksar bölükleri üzerine elli şaki hücumuyla bir onbaşı mecruh olmuştur.

Levent Şahverdi Arşivi

20 Temmuz 1327 [2 Ağustos 1911] (Güzel). Eşkıyanın müsellahan avdeti hakkında Çetine sefaretince mukarrerat ittihaz ve Bâbıali'ce kabul olunmuştur.

21 Temmuz 1327 [3 Ağustos 1911] (Güzel). Trabzon Taburu Dosay'da eşkıya ile müsademe ediyor. İmdat borusu üzerine Zaguza'daki Sürmene'den iki bölük gönderildi. 21/22 Temmuz, eşkıya tarafından Koraç'a ateş edildi.

22 Temmuz 1327 [4 Ağustos 1911] (Güzel). Üç saat kadar altmış şaki Koraç'a ateş icra etmişlerdir. Sokul--- - Mirabeş yolu Tom Nikola altmış kadar avene ve aileleriyle beraber Tuz'a avdet eyledi. Elli hane ve --- Vladna --- avdet etti. (Rayeşe ve Kostran'a üçyüz aile, Managuş ve Vladna'dan 450 nüfusun avdet ettiği)

Kafe ---'da 71/2 4K'dan efrâd-ı ihtiyâttan bir nefer bilasilah çeşme başından kayboldu. Eşkıya yedine esir düştü.

23 Temmuz 1327 [5 Ağustos 1911] (Güzel). Abdullah Paşa hazretleri maiyetleriyle beraber İşkodra'ya vürud etti, Pertev Bey, Cemil Bey, Kerim Bey. Beruba'ya eşkıya tarafından silah endaht edilmiştir. Neferen 480 ihtiyat, mürettep nişancı alayına (32.) verildi.

24 Temmuz 1327 [6 Ağustos 1911] (Güzel). Yann --- tarikiyle iki bin Malisor'un Selice'ye avdet edecekleri sefaretten bildirildi. 300 Malisor Birinci Fırka mıntıkasına avdet etti. Zara Taburu Puka'dan İşkodra'ya geldi.

25 Temmuz 1327 [7 Ağustos 1911] (Güzel). Drac Alayı terhis olunmak üzere İşkodra'dan Drac'a avdet etti.

Marmara vapuruyla gelen Develili efrâd-ı ihtiyâtiyesi meyanında üç kolera musabı zuhur etti. On gün karantina vaz olundu.

26 Temmuz 1327 [8 Ağustos 1911] (Güzel). Zara Taburu İşkodra'dan Rayeşe'ye hareket etti.

27 Temmuz 1327 [9 Ağustos 1911] (Güzel). Abdullah Paşa karargâhıyla beraber İşkodra vapuruyla Helm'e ve oradan da ---'e hareket ettik ve orada geceledik.

Kuplik telgrafhanesi seddolundu.

Levent Şahverdi Arşivi

70Y 1T Karatepe'ye gitti (İşkodra'dan)

Marmara vapuru Şingen'den (Kalajus)a gitti.

Derununda beşi hafif, ikisi şüpheli hasta vardır. Şingen'e beş gün karantina vaz' olunmuştur.

28 Temmuz 1327 [10 Ağustos 1911] (Fırtına). İşkodra'ya avdet ettik. Gölde şiddetli fırtınaya tutulduk.

Osmancık Taburu İşkodra'dan Tuz'a hareket etti. Drac Alayı Drac'a gitti (terhis)

29 Temmuz 1327 [11 Ağustos 1911] (Güzel). Malisorlann avdeti:

Nüfus		
300	22 Temmuz 1327	Rayeşe ve ---
450	"	---
100	23 "	Birinci Fırka ---
300	24 "	Birinci Fırka ---
1150		
2000	25 Temmuz 1327	Hacı Tahir Köprüsünden
155	26 "	Gusine'ye geldi — ahalisinden
40	26 "	Birinci Fırka Trebun
35	26 "	--- fırka ---
600	26 "	--- geldi ---
500	27 "	---
4480		

30 Temmuz 1327 [12 Ağustos 1911] (Güzel). Erkân-ı Harbiye Heyeti Rayeşe'ye gitti. Ben ve paşalar İşkodra'da kaldık.

Şingen'de koleradan iki musab vardır. Trabzon ve Sürmene taburları Kuplik'e avdet etti.

31 Temmuz 1327 [13 Ağustos 1911] (Güzel). Şingen'de bir kolera daha zuhur etti, fakat vefat yoktur.

Levent Şahverdi Arşivi

Tirebce'de dahi bir kolera vukuatı zuhur etti. Karadağ hududuna kordon vaz edilmiş ve her iki tarafdan âmed ü şüd men edilmiştir.

Şingen'de iki nefer daha koleraya tutuldu.

1 Ağustos 1327 [14 Ağustos 1911] (Güzel). İdâre-i örfiye lağvedildi.

2 Ağustos 1327 [15 Ağustos 1911] (Güzel). Efrâd-ı redîfenin terhis emri geldi.

Şingen'de Malisorlardan koleradan bir musab, bir vefat ve askerden aynca bir musab vardır.

Niksar Taburu'nun bir bölüğü Divaneş cihetini işgal etti.

Hudut bölüğü Pikala ve Selişte'yi tutmuştur.

3 Ağustos 1327 [16 Ağustos 1911] (Güzel). Nişancı 1T 2T Hut ve Kostran'dan Tuz'a tahrik olundu.

72/1 Meyd'den İşkodra'ya avdet.

72/2den bir bölük Kaş---'dan Meyd'e gönderildi.

3/4 Selişte karakol çadırı üzerine eşhâs-ı mechûle tarafından ateş edildi.

4 Ağustos 1327 [17 Ağustos 1911] (Kapalı). Tokat-Merzifon-Mecidözü-Vezirköprü- Tuz'dan Hut - Kuplik üzerinden İşkodra'ya sevk olundu. (Karahisar-Zara-Mesudiye mitralyöz) Rayeşe'den Hut'a sevk olundu.

3/2 (Seramiye ve Bukovik)'i işgal etti.

Tuz-Büyükdelic-Erza-Doksalea-Trebun-Tramye-Çemer istinat karakolu, Tramye - Rayeşe yollan yapılmıştır.

Âsâr-ı Tevfîk Avlonya'dan hastalık asan görüldüğünden Sarandoz'a hareket etti.

5 Ağustos 1327 [18 Ağustos 1911] (Güzel). Şingen'de:

Askerden : Evvelden 3 musab + bugün 2	=	5
Ahaliden : Evvelden 4 musab + fevt- Malisor 3	=	7
		12

Askerden üç musabdan biri, ahaliden 4 musabdan biri vefat etti.

Mürettep fırkalar ve nişancı teşkilatına hitam verildi.

Tokat-Mecidözü-Vezirköprü-Merzifon, İşkodra'ya geldi.

Levent Şahverdi Arşivi

Amasya-Niksar-Zile- Tuz'dan İşkodra'ya tahrik .

Nişancı 32/1, 32/3 Tuz'a muvasalat etti.

Sivas-Koçhisar- Rayeşe'ye sevk olundu.

12/1, 32/1, 31/3 bir mitralyöz, bir cebel bataryası, bir hudut bölüğü Miralay Şakir Bey kumandasıyla Tuz havalisinde

3/1, 3/2, 4/1, 4/2, 27/1 Kaymakam Muhittin Bey kumandasıyla Rayeşe ve civarında bir mitralyöz ve bir cebel müfrezesi. Âsâr-ı Tevfîk'te kolera zuhur etti.

6 Ağustos 1327 [19 Ağustos 1911] (Güzel). Amasya- Zile- Niksar İşkodra'ya geldi. Nişancı 18T ve Debre'den gelen cebel bataryası Tuz'dan İşkodra'ya tahrik olundu.

Şingen'de Malisorlarda ve ahalide dört musab ve bir vefat vardır. Yakova'da kolera vukuatı yoktur. Osmancık ve Yenihan Tuz'dan İşkodra'ya hareket

Rize Alayı'nın bir taburu Beruba'ya hareket etti.

Beruba'daki taburla batarya Rayeşe'ye celp olundu.

7 Ağustos 1327 [20 Ağustos 1911] (Güzel). Osmancık ve Yenihan Tuz'dan İşkodra'ya geldi. Nişancı 18T ve Debre cebel bataryası İşkodra'ya geldi.

Vezirköprü-Mecidözü-Tokat-Merzifon- Bolay'a vardı. Erzak yetişemedi. Ambar tesisinde idare kusur etti, vapurlar gelmedi. Giresun, Riyad bulaşık, Mekke vapuru Sarandoz'a gitmiş, Derne bulaşık, Klaterdern'e geri dönmüş.

3 Ağustos 1327, emir verildiği halde levazım bölüğünde ambar tesis edememişti. Bu sebepten bir gece dört tabur ---de aç kaldı.

Pazar olmak münasebetiyle Trebun Malisorlan silah endaht etmişler

Rize Alayı'nın mütebaki iki taburu Beruba'ya geldi.

Refahiye Taburu'yla fırka karargâhı Rayeşe'den Hut'a geldi.

Şingen'de askerden bir musab, ahaliden dört fevt vardır.

7/8 Ağustos 1327, saat 4,5 dokuz şahıs tarafından Selişte karakol çadırına ateş edildi. Kırk defa müsademe edildi. Eşkıya bilavukuat firar etti.

8 Ağustos 1327 [21 Ağustos 1911] (Güzel). Derne vapuru Çay ağzına geldi. Zuafa 78 ve Mecidözü ve Merzifon Taburları Derne'ye yetişti.

Şingen'de efrattan bir musab, ahaliden iki musablardan bir vefat

Levent Şahverdi Arşivi

Bünyan karakoluna (Şala İslamlan ?) ateş ederek müfreze Yakova'ya çekilmeye mecbur olduğundan üç tabur ve bir bataryanın sevki emrolunmakla, Otuzikinci Alay'la Debre Bataryası tertip olundu ve bir iki taburun Tuz'a sevki İşkodra Fırkası'na yazıldı. Âsâr-ı Tevfik (Klaterdem)'e gitti.

8/9 Ağustos, Tokat Vezirköprü Taburlan'ndan Bolay'da üç kolera musabı zuhur etti. Askerin ---a nakli emredildi ise de asker itaat etmedi ve Merzifon ve Mecidözü kumandanlan emri askeri irkâp etmediklerinden birer hafta riyazet hapsiyle tecziyeleri emrolundu.

9 Ağustos 1327 [22 Ağustos 1911] (Güzel). Alessabah 1370 maasınıf 78 efrad ile Merzifon ve Mecidözü taburlan hareket etti.

Bolay'da dünkü musabdan biri fevt. Aynca iki musab oldu.

Şingen'de iki musab askerden iki fevt olup yeni musab yoktur.

27/1 ve cebel bataryası Rayeşe'den Hut'a naklolundu.

18. Nişancı Debre'ye hareket etti.

9/10 Ağustos, Sivas, Mesudiye, Koçhisar, Karahisar (Zara, Refahiye) Hut'tan hareketle İşkodra'ya geldiler.

Mustafa Ağa Şala'da mecruh oldu. Bir Karadağlı da mecruh oldu.

10 Ağustos 1327 [23 Ağustos 1911] (Güzel). Bolay'da yeniden iki musab, biri fevt. İki musablardan biri fevt.

Şingen'de askerden bir musab olup fevt olmuştur.

Vezirköprü, Tokat Sabah vapuruna irkâp olunmaktadır.

11 Ağustos 1327 [24 Ağustos 1911] (Güzel). Abdullah Paşa hazretleri maakarargâh (Kuyume) tarikiyle, Boyana tarikiyle avdet buyurdular. Azimet ve avdetlerinde kaleden top endaht olmuştur.

Abbas Paşa Kuplik'e gelmiştir.

11/12 Ağustos, Amasya Niksar Samric İşkodra'dan hareket etti.

11 Ağustos, Hut- Kostran- askeri teli

Hut-Rayeşte askeri kablosu Malisorlar tarafından tahrip edilmiş, badehu tamir kılınmıştır.

12 Ağustos 1327 [25 Ağustos 1911] (Güzel). 72/3 İşkodra'dan Tuz'a hareket.

Amasya, Niksar Samric'den trampa kollar ile Kayseri vapuruna hareket.

Levent Şahverdi Arşivi

32/2 Suma'dan İşkodra'ya geldi.

Hut'tan cebel bataryası İşkodra'ya iade kılındı.

12/13 Ağustos, Osmancık, Yenihan İşkodra'dan Samric'e hareket ettiler.

13 Ağustos 1327 [26 Ağustos 1911] (Güzel) Ramazan-ı şerif. Yenihan Taburu'nun eşyasını hamil trampakol ---'da Karadağ sahiline saplandığından, Karadağ karakolu tarafından salıverilmemektedir.

14 Ağustos 1327 [27 Ağustos 1911] (Güzel). Alessabah saat 1,5 Rize Taburu Kuplik'e geldi. Akşam Mayaveri, Atina taburlan Kuplik'e geldi. Yenihan Taburu Mekke vapuruna irkâp olundu.

Rayeşe'den Beruba'ya (3/2) taburu sevk olundu. Bunun iki bölüğü Selice'yi işgal edecektir.

15 Ağustos 1327 [28 Ağustos 1911] (Güzel). Osmancık, fırka kumandanıyla Mekke vapuruna irkâp olundu.

Bahçelik'de ahalide bir kolera zuhur etti. Sivas Taburu'nda dahi bir nefer koleradan fevt olmuştur.

12/1 ve 72/3 Tuz mevakiini işgal etti ve 32/1 ve 32/3 Tuz'dan İşkodra'ya müteveccihen hareket etti.

Üçyüz kadar Şalalı müsellahen İşkodra'ya gelmiştir. Silahlan karakolhaneye teslim ettirildi.

15/16 Ağustos, Karahisar-Refahiye-Zara-Mesudiye-Sivas Fırka Karargâhı İşkodra'dan Samric'e hareket etti.

15 Ağustos, Tirebuş, Rayeşe'de yortu münasebetiyle Malisorlar tüfek atmaktadırlar.

32/1, 32/3 Tuz'dan Kostran'a geldi.

Sivas ve Koçhisar taburlannda üç kolera musabıyla Sivas'tan bir vefat vuku buldu.

16 Ağustos 1327 [29 Ağustos 1911] (Güzel). 31/1 ve 32/3 Kostran'dan İşkodra'ya geldi.

16/17 Mekke vapuru hareket ederek Amasya Fırkası'nın arkası alındı.

Amasya Fırkası'ndan Bolay ve civarında sekiz gün zarfında kırk musab ve

Levent Şahverdi Arşivi

yirmisekiz vefat vuku'a gelmiş ve (11 Ağustos) tarihinde aynca Sabah vapurunda vefat ve Vezirköprü'den yirmibeş musab vaki olmuştu.

17 Ağustos 1327 [30 Ağustos 1911] (Güzel). Londrine ve trampa kolcuların grevi ve firan cihetiyle Sivas Fırkası naklolunamıyor.

Bağçelik'te Koçhisar'da sekiz musab ve bunlardan üç vefat zuhur etti.

Yolanda vapuru da asker taşımıyor, nakliyat sekteye uğradı. Asker büyük müşkilat içindedir.

(Plevne) vapurunda iki vefat vuku buldu.

18 Ağustos 1327 [31 Ağustos 1911] (Güzel). Bağçelik'te Sivas ve Koçhisar'da onaltı ve Samric'deki kıtaatta sekiz musab vardır.

İşkodra'da ahaliden şimdiye kadar dört musab ve üç vefat oldu (Bağçelik dahil).

Karahisar Taburu bandıraları geri çekilerek Çay ağzına indi. Plevne'ye irkâp başladı. Bu taburdan 13 musab vardır.

--- kaptan Mesudiye istimbotunu işletmek ve sevkiyatı tanzim için Samric'e gönderdi.

Trabzon efradı londrinelerden işlemekten istinkâf ettiler.

İşkodra'daki Âsâr-ı Tevfik istimbotu suların azlığından Samric'e indirilemiyor. Şingen'deki Kütahya hiç işlemez. Motorbot bozuk. Samric'de askerler ayaklandı. Yolanda kuma oturdu.

19 Ağustos 1327 [1 Eylül 1911] (Güzel). Sabahleyin hafif yağmur

Mesudiye ve Refahiye taburları ve Karahisar'ın bakiyesi kısmen Yolanda vapuruyla, kısmen karadan ve kısmen trampa kollan istimbot çekerek ve kısmen kendileri sevk ederek, Çay ağzına indiler. Mesudiye'de yirmi musab vardır.

İşkodra hastahanesinde (3), ordugâhda (bir) vapurda bir ve kışlada bir ki ceman altı musab vardır.

Selice (beş)de dahi iki musab (biri vefat) zuhur etti.

20 Ağustos 1327 [2 Eylül 1911] (Güzel). Sabahleyin Karahisar Taburu'nu hamil Plevne hareket etti. Mesudiye ve Refahiye taburları seyyara irkâp olundu. Akşam Seyyar hareket etti.

Levent Şahverdi Arşivi

32/1, 32/2, 32/3 ve cebel 8T 1K batarya Puka üzerinden Beruba'ya gitmek üzere İşkodra'dan hareket etti. Ruz saat 8.

3/2 taburu nakil, İşkodra Fırka Kumandanı Rıza Bey'in emir ve tensibiyle (Beruba-Selice)'den Rayeşe'ye avdet etmiştir.

Zara Taburu, kendiliğinden Samriş'ten Bola'ya hareket etti.

20/21 Sivas ve Koçhisar Bağçelik'ten Bola'ya hareket etti.

21 Ağustos 1327 [3 Eylül 1911] (Güzel). Mesudiye istimbotu Samric'den eşyayı nakledemedi. Sular azaldığından trampa kollar oturdu. Yolanda ve Skudari vapurlarının ---lan alındı. Yirmidört saat uğraştılar.

Cezayir vapuru Çay ağzına geldi, suyu olmadığını bahane ederek Korfu'ya gitti.

Kuplik'te Atina Taburu'ndan bir şüpheli hastalık zuhur etti.

22 Ağustos 1327 [4 Eylül 1911] (Güzel). Koçhisar ile Zara'nın iki bölüğü Hüdavendigâr'a ve Sivas ile Zara'nın mütebaki iki bölüğü dahi Gemric'e râkip olmağa başladılar.

İstimbot bu sabah tra---ları sürükleyib Çay ağzına götürdü.

Akşam üzeri 12'de Hüdavendigar hareket etti.

Hüdavendigar'a Koçhisar Taburu'yla Zara'nın bir bölüğü tahmil olundu.

23 Ağustos 1327 [5 Eylül 1911] (Güzel). Sivas Taburu'yla Zara Taburu neferini hamil olan Gemric bugün saat 8'de hareket etti. Sivas Fırkası'nın arkası alındı.

23/24 Ağustos, Büyük limanın nısfı ve Gümüşhane, Kuplik'den Poşat'a gitti. Gece saat 7'de İşkodra'dan geçti.

24 Ağustos 1327 [6 Eylül 1911] (Güzel). Yediyüz Pukalı'nın İşkodra'ya geleceği haber alınarak İşkodra Fırkasınca bazı tertîbât-ı mânia ittihaz olunmuştur.

24/ 25 Ağustos, Trabzon Alayı Kuplik'ten Poşat'a hareket etti.

Gece saat 7'de İşkodra'dan bağırarak geçti.

Pukalılar, Puka Hükümeti civannda silah attıklanndan men'lerine giden jandarma üzerine hücum etmekle mukabeleten silah istimali olunmuş, içlerinden üçü mecruh olmuştur.

Levent Şahverdi Arşivi

24/25 Ağustos, Gümüşhane Taburu (10 Temmuz) vapuruna râkip oldu.

25 Ağustos 1327 [7 Eylül 1911] (Güzel). Alessabah gayr-ı müsellah Pukalılar İşkodra'ya geldiler. Kaymakam Hüseyin Efendi'yi istemediler.

25/26 Ağustos, Rize Alayı Kuplik'ten Poşat'a hareket etti. Gece saat 6'da gürültüsüzce İşkodra'dan geçtiler.

Otuzikinci Alay bilavukuat Yakova'ya dahil olundu.

Akdemce firar eden Cezayir, Çay ağzına geldi.

26 Ağustos 1327 [8 Eylül 1911] (Güzel). Şingen'de Of Taburu'nda iki kolera zuhur etti. Biri gece vefat etti.

26 Ağustos, saat 3'te On Temmuz hareket etti.

26/27 Ağustos, İşkodra ahalisinin silah ve cephane depolarına hücum edecekleri şüyu bularak bazı tertîbât-ı askeriye ittihaz olundu.

27 Ağustos 1327 [9 Eylül 1911] (Güzel). Alessabah saat 11'de Of Taburu'nu hâmil bulunan Cezayir, Şingen'den hareket etti. Akşam saat 11,5'ta Konya, Selamet, Karadeniz vapurları da hareket ederek Trabzon Fırkası'nın sevkiyatına nihayet verildi.

Of Taburu'ndan iki musablardan biri vefat etti ve Atina Taburu'ndan bir musab vardır.

28 Ağustos 1327 [10 Eylül 1911] (Güzel). İstihkâm Bölüğü, Hut'tan Kuplik'e geldi. Atina Taburu'ndaki hasta fevt olmuştur.

28/29 Ağustos, Yağmur yağdı.

29 Ağustos 1327 [11 Eylül 1911] (Güzel).

30 Ağustos 1327 [12 Eylül 1911] (Güzel). 4/1 ve 4/2 ve mitralyöz bölüğü Rayeşe'den Kuplik'e geldi.

31 Ağustos 1327 [13 Eylül 1911] (Güzel). K---zir Karargâhı'nın Dersaadet'e avdeti hakkında emr-i nezâret-penâhî geldi.

Levent Şahverdi Arşivi

1 Eylül 1327 [14 Eylül 1911] (Güzel).

2 Eylül 1327 [15 Eylül 1911] (Güzel).

3 Eylül 1327 [16 Eylül 1911] (Bulutlu).

4 Eylül 1327 [17 Eylül 1911] (Yağmur). 72/1 saat 7'de İşkodra Tuz'a tahrik olundu. 12/1'i tebdil edecektir.

(Tramye tepesinde hudut bölüğünden bir nefer saikadan fevt olmuştur)

5 Eylül 1327 [18 Eylül 1911] (Yağmur).

6 Eylül 1327 [19 Eylül 1911] (Bulutlu). 72/1 Tuz'a muvasalat etti. 72/2 İşkodra'dan Rayeşe'ye hareket etti.

7 Eylül 1327 [20 Eylül 1911] (Güzel) K--- ve cebel taburu İşkodra'dan Tiran Elbasan üzerinden Manastır'a hareket etti.

8 Eylül 1327 [21 Eylül 1911] (Bulutlu). 12/1 Tuz'dan Kuplik'e muvasalat etti. 72/2'den Kostran'da bir kolera vukuatı zuhur etti.

9 Eylül 1327 [22 Eylül 1911] (Güzel).
9/10 Eylül, Üçüncü Alay Rayeşe'den hareket etmiştir.

10 Eylül 1327 [23 Eylül 1911] (Yağmur). Üçüncü Alay Rayeşe'den Çeşmelihan'a gelmiştir.

11 Eylül 1327 [24 Eylül 1911] (Yağmur). (Ramazan Bayramı)

12 Eylül 1327 [25 Eylül 1911] (Güzel).

13 Eylül 1327 [26 Eylül 1911] (Yağmur). Liva ve Sabah vapurları Şingen'e geldi.

Levent Şahverdi Arşivi

14 Eylül 1327 [27 Eylül 1911] (Güzel). 27/1 Kuplik'ten Şingen'e hareket ettik.

15 Eylül 1327 [28 Eylül 1911] (Güzel). İşkodra'dan karargâhla Şingen'e geldik.

16 Eylül 1327 [29 Eylül 1911] (Güzel) Şingen'de Dördüncü Alayı'n iki taburuyla 27/1 Sabah vapuruna irkâp olundu.

Akşam 11'de bir İtalyan kruvazörü Şingen'e muvasalat etti.

16/17 Eylül, gece saat 5,5'da İtalya ile ilân-ı harb olunduğu haberi alınarak, askerimiz tekrar karaya çıkanlmaya başlandı, 16 + 13 = 29 Eylül 1911. 4 Teşrinievvel 1911. İstanbul --- Fransızlar ---

17 Eylül 1327 [30 Eylül 1911] (Güzel). Şingen'den Selice'ye avdet ettik. Muhittin Bey'in alayı da Selice'ye geldi.

(Tebdîl-i Sadaret, Sait Paşa Sadrazam)

18 Eylül 1327 [1 Ekim 1911] (Yağmur). Selice Akçahisar-Tekeçay

Selice - Şilaz = 3,5 saat

Şilaz - Tekeçay = 4,5 saat

(18 Eylül 1327, Sabah vapurunu, iki İtalya harp sefinesi/torpidosu gelerek, Şingen'de zabt ve İtalya bayrağı keşide etmişlerdir)

19 Eylül 1327 [2 Ekim 1911] (Yağmur). Garp Ordusu Erkân-ı Harbiye Reisi oldum.

Tekeçayı - Tiran 3,5 saatte

Tiran - İphanı =3,5 saatte

20 Eylül 1327 [3 Ekim1911] (Mütebeddil). İphanı-Elbasan 6,5 saatte

(İphanı --- iki saat ---, iki saat iki buçuk saat ---)

21 Eylül 1327 [4 Ekim 1911] (Güzel).

Elbasan-Hacı Bekâr Köprüsü	3 saat
Hacı Bekâr Köprüsü-Maya Hanı	2,5 saat

Levent Şahverdi Arşivi

--- - Cura 3 saat
Cura - --- 1,5 saat
10 saat

22 Eylül 1327 [5 Ekim 1911] (Güzel).
--- - Kaftane = 4 saatte
Kaftane - Ustruma = 3 saatte
Ustruma - = 2 saatte
9 saat

23 Eylül 1327 [6 Ekim 1911] (Güzel).
--- - Resne (---) 7 saatte
Resne - --- 2 saat
--- - Manastır 4 saat
13 saat

24 Eylül 1327 [7 Ekim 1911] (Güzel). Manastır'da Fehmi Paşa'yı ziyarete gittik. Garp Ordusu Erkân-ı Harb Riyaseti'ne (19 Eylül) tayin edildiğimi tebliğ etti. İşe başladım. Şingen'de Osmanlı yelken sefaini, zabta gelen 2 torpido muhribi, bir zırhlı sandalı top ve mitralyöz ateşiyle gark; bir zabit, beş nefer İtalyan itlaf edilmiştir.

25 Eylül 1327 [8 Ekim 1911] (Güzel). Elbasan Redif Fırkası da silah altına alındı

26 Eylül 1327 [9 Ekim 1911] (Güzel)

27 Eylül 1327 [10 Ekim 1911] "

28 Eylül 1327 [11 Ekim 1911] "

] Hiç bir şey yoktur

29 Eylül 1327 [12 Ekim 1911] "

30 Eylül 1327 [13 Ekim 1911] "

Levent Şahverdi Arşivi

1 Teşrinievvel 1327 [14 Ekim 1911] (Güzel). Meclis-i Mebûsân açıldı.

2 Teşrinievvel 1327 [15 Ekim 1911] "

3 Teşrinievvel 1327 [16 Ekim 1911] "

4 Teşrinievvel 1327 [17 Ekim 1911] (Güneş fakat soğuk). Otelden haneye naklettik.

5 Teşrinievvel 1327 [18 Ekim 1911] "

6 Teşrinievvel 1327 [19 Ekim 1911] "

7 Teşrinievvel 1327 [20 Ekim 1911] "

8 Teşrinievvel 1327 [21 Ekim 1911] (Güzel). --- civarında (Vardalı)'da, Elbasan postanesini bastılar. (27,000) Lira. (Bilahire Avni Bey 22,000 Lirasını eşyaca rüesasından tahsil ve failleri nefyetti)

9 Teşrinievvel 1327 [22 Ekim 1911] (Güzel). İkinci Müfettişlik'ten Dersaadet'e azimetim hakkında emir geldi. Yerime Kaymakam Arif Bey, Garp Ordusu Erkân-ı Harb Reisi oldu, fakat Dersaadet'te olduğundan vüruduna kadar hareketim teehhür etti.

10 Teşrinievvel 1327 [23 Ekim 1911] (Güzel). Manastır'dayım

11 Teşrinievvel 1327 [24 Ekim 1911] " Manastır'dayım

12 Teşrinievvel 1327 [25 Ekim 1911] " Manastır'dayım

13 Teşrinievvel 1327 [26 Ekim 1911] " Manastır'dayım

14 Teşrinievvel 1327 [27 Ekim 1911] (Güzel). Manastır'dayım

Levent Şahverdi Arşivi

15 Teşrinievvel 1327 [28 Ekim 1911] Cumartesi. Manastır'dayım

20 Teşrinievvel 1327 [2 Kasım 1911] Perşembe (Kapalı). Garp Ordusu Erkân-ı Harbiye Riyaseti'ni Dersaadet'ten avdet eden Kaymakam Arif Bey'e tevdi ettim.

21 Teşrinievvel 1327 [3 Kasım 1911] Cuma, Manastır-Selanik (yanın Lira ücret)

22 Teşrinievvel 1327 [4 Kasım 1911] Selanik-Dedeağaç

23 Teşrinievvel 1327 [5 Kasım 1911] Pazar, Selanik-Dedeağaç-Dersaadet. azimet

24 Teşrinievvel 1327 [6 Kasım 1911] Pazartesi, Dâire-i Erkân-ı Harbiye'ye müracaat ettim.

27 Teşrinievvel 1327 [9 Kasım 1911] Perşembe, Mahmut Şevket Paşa geldi.
Şubede bulunduğum müddet yapılan işler:
1- Nakliye Teşkilatı
2- Muâmelât-ı Zatiye Dairesi
3- Sıhhiye Muamelatının Tanzimi (muamelat ve künyeler)
4- Men-i Bakaya Kanunu
5- Dahiliye Nizamnamesi
Takriben üç ay.

24 Teşrinievvel 1327 [6 Kasım 1911] - 2 Şubat 1327 [15 Şubat 1912] Dairede.

1 Teşrinisani	1327,	Salı	[14 Kasım 1911]
29 "	"	"	[12 Aralık 1911]
1 Kânunuevvel	"	Perşembe	[14 Aralık 1911]
29 "	327	"	[11 Ocak 1912]

Levent Şahverdi Arşivi

1 Kânunusani 1327,			Pazar	[14 Ocak 1912]
21	"	"	Cumartesi	[3 Şubat 1912]
29	"	"	"	[11 Şubat 1912, Pazar]

1 Şubat 1327, Çarşamba [14 Şubat 1912]
Rumeli Heyet-i Islâhiyesi

2 Şubat 1327, Perşembe [15 Şubat 1912]
Dahiliye Nazın Hacı Adil Bey'in nezdinde içtima edildi.

3 Şubat (Cuma) [16 Şubat 1912]

4 Şubat 1327, Kablezzuhr Cumartesi. [17 Şubat 1912]
Nefer 50, saat 10 Sirkeci'den hareketle

5 Şubat 1327 [18 Şubat 1912, Pazar]
Badezzuhr saat 2'de Selanik'e muvasalat olundu.
Heyet Reisi: Dahiliye Nazın Hacı Adil Bey
Aza: Jandarma Birinci Şube Müdürü Halil Recai Bey
Erkân-ı Harbiye Birinci Şube Müdürü Fevzi Bey
Nafiadan Turuk ve Meâbir Şubesi Müdürü Burhanettin Bey
Maliyeden Islahat-ı Maliye Memuru Azasından Mösyö (Graves) [Robert W. Graves]
Jandarma ve Kaymakam (Fulon) [Foulon] Fransız
Mülkiye Müfettişi Haydar Bey
Umûr-i Cezâiye Müdürü Mazhar Bey
Dahiliye Hukuk Müşavir Muavini Osman Bey
Maarif Muhasebecisi Hüseyin Cevdet Bey
Sabık İstanbul Mektupçusu Bedi Nuri Bey

Selanik'e akîb-i muvasalatta istasyonda erkân-ı vilâyet ve kumanda heyeti tarafından istikbal olunduk. Arabalarla evvela hükümete badehu müfettişliğe ve kolordu kumandanlığına ve belediyeye gittik. Akşam vâli-i vilâyet Hüseyin Kâzım Bey tarafından Hükümet Dairesi'nde verilen ziyafette bulunduk.

Levent Şahverdi Arşivi

6 Şubat 1327 [19 Şubat 1912] (Pazartesi) Selanik. Daire-i Askeriye'ye müracaatla Selanik'den icap eden eslihanın Priştine'ye gönderilmesi hakkında Kemal Bey'e tebligâtta bulundum.

7 Şubat 1327 [20 Şubat 1912] Salı. Selanik. Kosova aşağı taraflara silah nakledilmesi hususu Hadi Paşa'ya bildirildi. Heyet-i Islâhiye'nin Arnavutluğu civar hükümete teslim etmeğe gittiği ve silah toplayacağı işaa edilmekte ve heyete suikast vuku bulacağı işitilmektedir.

8 Şubat 1327 [21 Şubat 1912] Çarşamba. Selanik.

9 Şubat 1327 [22 Şubat 1912] Perşembe. Selanik.

10 Şubat 1327 [23 Şubat 1912] Cuma. Selanik'ten Köprülü'ye geldik.

11 Şubat 1327 [24 Şubat 1912] Cumartesi. Köprülü-Üsküp. Büyük bir cemm-i gafîr tarafından istikbal olunduk.

İtalyanlar Beyrut'u bombardıman etti. Avnullah ve Ankara sefine-i harbiyelerini gark ve gümrük, Bank-ı Osmanî, Selanik Bank daireleri tahrip ve otuz maktul, doksan mecruh.

12 Şubat 1327 [25 Şubat 1912] Pazar. Vali bey ziyafet verdi.

13 Şubat 1327 [26 Şubat 1912] Pazartesi. Üsküp. Cavit Paşa gitti, İsmail Fazıl Paşa geldi.

14 Şubat 1327 [27 Şubat 1912] Salı. Üsküp.

15 Şubat 1327 [28 Şubat 1912] Çarşamba. Üsküp

16 Şubat 1327 [29 Şubat 1912] Perşembe. (Sırp Bulgar) İttifakı (Rusya hakem)

Üsküp-Priştine, Hüsn-i istikbâl olundu.

Levent Şahverdi Arşivi

17 Şubat 1327 [1 Mart 1912] Cuma. Priştine'de mevlit kıraat olundu. Fatih ve Murad Camilerinde.

18 Şubat 1327 [2 Mart 1912] Cumartesi. Priştine'de Selimiye'yi ziyaret

19 Şubat 1327 [3 Mart 1912] Pazar. Priştine-Metroviçe

20 Şubat 1327 [4 Mart 1912] Pazartesi. Metroviçe-İpek

21 Şubat 1327 [5 Mart 1912] Salı. İpek.

22 Şubat 1327 [6 Mart 1912] Çarşamba. İpek

23 Şubat 1327 [7 Mart 1912] Perşembe. İpek.

24 Şubat 1327 [8 Mart 1912] Cuma. İpek-Yakova, müsademe üç nefer şehit, iki mecruh. Eşkıyadan üç maktul, iki mecruh (bir maktul ve bir mecruh İslam).

25 Şubat 1327 [9 Mart 1912] Cumartesi. Yakova'da emâkin dolaştık.

26 Şubat 1327 [10 Mart 1912] Pazar. Yakova'da Prizren Rayeşe cihetlerinde müsademe oldu (dört maktul, iki mecruh). Top endahtı.

27 Şubat 1327 [11 Mart 1912] Pazartesi. Prizren'de

28 Şubat 1327 [12 Mart 1912] Salı. Prizren'de

29 Şubat 1327 [13 Mart 1912] Çarşamba – Karadağ Dahiliye Nazırı Buvanic ile dokuz refiki mahbesden firar ile Tuz'a iltica ettiler.

1 Mart 1328 [14 Mart 1912] Perşembe. Prizren

2 Mart 1328 [15 Mart 1912] Cuma. Prizren --- (Laçin hanı civarında revolver ateşi maznun olan üç dört el silah atıldı)

Levent Şahverdi Arşivi

3 Mart 1328 [16 Mart 1912] Cumartesi. Kokoz-Sakat Hanı (Vezirköprü ile han arasında iken Tolis tarafındaki sahilden Ramazan Raskok çetesi olduğu zannolunan altı kişi tarafından ateşe tutulduk. Jandarma Mülazımi Ali Efendi'nin hayvanı yaralandı. Bilahire yolu sayarak Dokakin üzerinden Şika'dan hareket olundu)

4 Mart 1328 [17 Mart 1912] Pazar. Sakat Hanı-Arsi (Mirditalılar istikbal ettiler. Silah attılar (Marko Curi), bilahire Pertev Paşa geldi, yine silahla istikbal olundu. Esnâ-yı râhta silah atıldığı sırada Pukalı bir Hıristiyan (Pertev Paşa'nın hanesinde yattığı Hıristiyan) maktul düşmüştür (katil olarak Pukalı) Mustafa Ağa'nın oğlu tutuldu. Arsi'de iki İslam maznun, biri Mirditalı vardır.

5 Mart 1328 [18 Mart 1912] Pazartesi. Arsi-Puka

6 Mart 1328 [19 Mart 1912] Salı. Puka-İşkodra (19 pare topla istikbal)

7 Mart 1328 [20 Mart 1912] Çarşamba. İşkodra

8 Mart 1328 [21 Mart 1912] Perşembe. İşkodra

9 Mart 1328 [22 Mart 1912] Cuma. İşkodra. Hadi Paşa Erkân-ı Harb Reisi

10 Mart 1328 [23 Mart 1912] Cumartesi. İşkodra

11 Mart 1328 [24 Mart 1912] Pazar. İşkodra.

12 Mart 1328 [25 Mart 1912] Pazatesi. İşkodra.

13 Mart 1328 [26 Mart 1912] Salı. İşkodra. Akçahisar'da postaya taarruz dört jandarma şehit, bir mecruh.

14 Mart 1328 [27 Mart 1912] Çarşamba. İşkodra. K---lik'de müsellahan tecemmü.

Levent Şahverdi Arşivi

15 Mart 1328 [28 Mart 1912] Perşembe. İşkodra. Hasan Rıza Bey vali olmuştur.

16 Mart 1328 [29 Mart 1912] Cuma. İşkodra.

17 Mart 1328 [30 Mart 1912] Cumartesi. İşkodra-Selimiye.

18 Mart 1328 [31 Mart 1912] Pazar. Selimiye-Könice.

19 Mart 1328 [1 Nisan 1912] Pazartesi. Könice-Tiran.

20 Mart 1328 [2 Nisan 1912] Salı. Tiran.

21 Mart 1328 [3 Nisan 1912] Çarşamba. Elbasan.

22 Mart 1328 [4 Nisan 1912] Perşembe. Elbasan.

23 Mart 1328 [5 Nisan 1912] Cuma. Elbasan.

24 Mart 1328 [6 Nisan 1912] Cumartesi. Elbasan-Polovina (Devol nehrine yuvarlandım).

25 Mart 1328 [7 Nisan 1912] Pazar. Polovina-Berat.

26 Mart 1328 [8 Nisan 1912] Pazartesi. Berat.

27 Mart 1328 [9 Nisan 1912] Salı. Berat-Glave. (Bektaşi tekkesinde geceledik). Saat 7.

28 Mart 1328 [10 Nisan 1912] Çarşamba. Glave-Tepedelen-Dragut. (Hava yağmurlu olup Viyose'de kayık işlemediğinden Tepedelen'e girilemedi). Dragut'ta Tahir Ağa'nın hanesinde geceledik.

29 Mart 1328 [11 Nisan 1912] Perşembe. Dragut-Permedi.

Levent Şahverdi Arşivi

30 Mart 1328 [12 Nisan 1912] Cuma. Permedi-Remil Geçidi-Ergiri. Saat 11.

31 Mart 1328 [13 Nisan 1912] Cumartesi. Ergiri. Bir hayvan telef, bir hayvan sakat.

1 Nisan 1328 [14 Nisan 1912] Pazar. Nikradis Hanı. (yolda tezahürat)

2 Nisan 1328 [15 Nisan 1912] Pazartesi. Nikradis - Yanya (Fevkalade istikbal). Belediye'de ziyafet.

3 Nisan 1328 [16 Nisan 1912] Salı. Vali konağı ziyafet.

4 Nisan 1328 [17 Nisan 1912] Çarşamba. Rum Mektebi'nde ziyafet.

5 Nisan 1328 [18 Nisan 1912] Perşembe. Yahudiler ziyafet. Daha evvel Ostervilya'da duyuldu, İtalya Kumkale'yi bombardıman etti.

6 Nisan 1328 [19 Nisan 1912] Cuma. Kumandan Paşa ziyafet.

7 Nisan 1328 [20 Nisan 1912] Cumartesi. İttihat ve Terakki ziyafet.

8 Nisan 1328 [21 Nisan 1912] Pazar. Müftü ziyafet

9 Nisan 1328 [22 Nisan 1912] Pazartesi. Yanya'da kaldık

10 Nisan 1328 [23 Nisan 1912] Salı. Yanya-Zagur (--- ve Paşahanı'ndan dört saat)

11 Nisan 1328 [24 Nisan 1912] Çarşamba. Zagur-Kalibaki (saat 4)-Leskovik (11/2 Rıza Bey Taburu ara sıra müsademe etti) Debre-i Zir'de.

12 Nisan 1328 [25 Nisan 1912] Perşembe. Leskovik-Kolonya-(Herseka). Saat 10.

13 Nisan 1328 [26 Nisan 1912] Cuma. Kolonya-Görice. Saat 8.

Levent Şahverdi Arşivi

14 Nisan 1328 [27 Nisan 1912] Cumartesi. Görice'de

15 Nisan 1328 [28 Nisan 1912] Pazar. Görice'de

16 Nisan 1328 [29 Nisan 1912] Pazartesi. Görice-Estrade. Karadağ ittifaka girdi. Saat 8 (42) kilometre Estrade-Ohri.

17 Nisan 1328 [30 Nisan 1912] Salı. Ohri-Debre (62) kilometre, saat 12.

18 Nisan 1328 [1 Mayıs 1912] Çarşamba. Debre

19 Nisan 1328 [2 Mayıs 1912] Perşembe. Debre

20 Nisan 1328 [3 Mayıs 1912] Cuma. Debre

21 Nisan 1328 [4 Mayıs 1912] Cumartesi. Debre

22 Nisan 1328 [5 Mayıs 1912] Pazar. Debre-Ohri (Ohri-Resne yolu üzerinde Perigos köprüsünde bir kiloluk bir bomba ve iki kiloluk bomba ve elektrik bataryası bulundu)

23 Nisan 1328 [6 Mayıs 1912] Pazartesi. Ohri (Mirdita İsyanı. Petros çetesi tarafından tutulmuştur). ([Ek yapılmış:] İpek'te ve Rastok karyesinde müsademat iğtişaş zuhuruyla elân devam ettiği, askerden üç şehit, dokuz mecruh, Arnavutlardan yirmibeş mecruh olduğu)

24 Nisan 1328 [7 Mayıs 1912] Salı. Kapalı. Ohri - Resne

25 Nisan 1328 [8 Mayıs 1912] Çarşamba. Resne - Manastır. ([Ek yapılmış:]: Muvakkaten vekâleten Yedinci Kolordu Erkân-ı Harb Riyaseti'ne tayin olundum)

26 Nisan 1328 [9 Mayıs 1912] Perşembe. Manastır

27 Nisan 1328 [10 Mayıs 1912] Cuma. Manastır - Selanik

Levent Şahverdi Arşivi

28 Nisan 1328 [11 Mayıs 1912] Cumartesi. Selanik - Üsküp

28/29 Nisan 1328 gecesi, saat 1'de Fuat Bey kumandasındaki üç taburlu bir batarya Yakova'ya girdi. Yakova'da gece eşirra ve tarafımızdan taciz ateşine devam ettiler.

Vaziyet:

23 Nisan İki nişancı bölüğüyle bir müfreze İstok'ta mahsur. Götürülen 63/2 ve top ve mitralyöz Novikorta'da kalmıştır.

26 Nisan'da Metroviçe'de 58/1 sevk olunmuş. 28 Nisan'da 59/1'den üç bölükle bir sahra bataryası yola çıkanlmıştır. Bunlann cümlesine kumanda etmek üzere de Miralay Abdürrezzak Bey tayin kılınıp bugün (29 Nisan) yola çıkmak üzeredir. (Zayiat: şehit 2 + mecruh 4, evvelce Cafer Bey'in yazdığında şehit 3 + mecruh 9)

Aynı zamanda Es--- taraflannda Ali Farmaki otuzaltı kişiye iblağ ettiği çetesine Arnavut Komitesi Çetesi namını verdiği gibi (Salih Potka) dahı yirmi kişi ile Kolonya taraflannda dolaşmaktadır. Debre-i Zir Malisyası'nda Luzna, Cezna, Rec ve Varda ve Turbase taraflannda ise Yusuf ve avenesi (Aras)'daki müfrezeyi geceleri ateşle taciz etmektedirler.

İşkodra'da (Gomsik)de Mirdityalı jandarma onbaşısının terk-i hizmet etmesi için vuku bulan daveti reddetmesi üzerine Mirditya eşirrası merkume hücum etmişlerse de (Meyit)den asker yetişerek eşirrayı dağıtmıştır. Bu müsademede bir jandarma şehit düşmüştür.

Aydonat postası dahi Korti çetesi tarafından vurulmuştur.

23 Nisan 1328 Dorya çayı menbaına giden topçu zabitanın hayvanlan alınması üzerine Dotan'a asker sevk olunarak tedibat icra edildiği, bir jandarma şehit, bir jandarma ile iki asker mecruh olduğu anlaşıldı.

29 Nisan 1328 [12 Mayıs 1912] (Pazar). Üsküp. (58/1 Gorekofca'dan ---'e doğru ilerilemiyerek geri döndü. Yakova'da eşrafın müracaatlan üzerine rûy-i nedâmet gösteren eşirrâya heyet-i nâsıha gönderildi)

Erkân-ı Harb Kaymakamı Şakir Bey, Sırbistan Hudut Komiserliği inzimamıyla Yedinci Kolordu Erkân-ı Harbiye Riyaseti'ne tayin kılındı.

30 Nisan 1328 [13 Mayıs 1912] (Pazartesi). Üsküp. Abdürrezzak Bey 59/1 ve bir batarya ile Gorekofca'ya girdi. Yolda ufak bir müsademe oldu. Erzenik karakolunda elli nefer ve on jandarmanın bilamukavemet eşkiya silahlannı almıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

Yakova'da Novesil müsademesinde bir şehit, üç mecruh olup eşkıyadan on-sekiz zayiat vardır.

1 Mayıs 1328 [14 Mayıs 1912] (Salı). Üsküp-Metroviçe. İsmail Fazıl Paşa iki bölük ve bir mitralyöz takımıyla Metroviçe'ye geldik. Abdürrezzak Bey Arnavutlarla besa yaptı.

2 Mayıs 1328 [15 Mayıs 1912] (Çarşamba). İki bölük ve mitralyözle Metroviçe-İpek'e geldim. Bir bölük ve mitralyöz Gorekofca'da kaldı. İstok'da mahsur bölükler ve Gorekofca'daki müctemi taburlan Abdürrezzak Bey kumandasıyla besa ile yola açılıp İpek'e geldiler. Gorekofca'da bir bölük kaldı.

Yenice karakoluna eşkıya ateş ederek İpek'te yardıma giden müfrezeyi ateşe tutarak bir şehit, iki mecruh vuku buldu.

Şimdiye kadar askerden dört şehit ve on mecruh vardır.

Eşkıyanın zayiatı dahi yirmiye baliğ olmaktadır.

Jandarmadan iki şehit, beş mecruh vardır.

2/3 Mayıs 1328. Bu gece eşkıya İpek'e ateş ettiler.

3 Mayıs 1328 [16 Mayıs 1912] (Perşembe). İpek. Selanik'ten bir taburla iki top Çiftehanlar'a gelmiştir. Yunan-Bulgar ittifakı oldu. Kule'de iki nefer şehit ve bir nefer mecruh olmuştur.

4 Mayıs 1328 [17 Mayıs 1912] (Cuma). İpek. Birinci Fırka Dersaadet'ten Kosova'ya müteveccihen yola çıkmıştır.

5 Mayıs 1328 [18 Mayıs 1912] (Cumartesi). İpek. Gorekofca'daki bölük İpek'e geldi. Süvari bölüğüyle mitralyözler Çiftehanlar'a avdet ettiler. Ve diğer süvari bölüğüyle Metroviçe'ye avdetim hakkında kolordu kumandanı emir verdi.

6 Mayıs 1328 [19 Mayıs 1912] (Pazar). İpek. Gece Metroviçe'ye avdete karar verdik. Nısfülleylde vazgeçtik.

6/7 Mayıs gece saat 5'de süvari bölüğüyle hareket ettik. İpek'e bir saat mesafede vaki Emin Paşa kulesindeki jandarmalann kuleyi eşirrâ sardığına ve ileride pusu bulunduğuna dair ihbaratı üzerine avdet ederken, geriden üzerimize yirmi el kadar

Levent Şahverdi Arşivi

silah atıldı. Bir hayvan mecruh ve birkaç nefer hayvandan düşerek hîn-i sukutta başlanndan cerihadar olmuşlardır. Ateş tesiri haricinde bölüğün tecemmüünü emr ederek, İpek'e avdetle kuleyi kurtarmak üzere bir bölük izamını Cafer Bey'e söyledim.

Süvari bölüğü maatteessüf bilamukavemet avdet ettiğinden bir bölük cephane ile dört süvari zabitin ---in eşyası eşkıya eline geçmiştir. Çetenin Yaranlı Okşin çetesi olduğu, onsekiz kişiden mürekkep olduğu haber verilmektedir.

7 Mayıs 1328 [20 Mayıs 1912] Pazartesi. İpek. Eşirrânın Yünik'de tecemmü ettikleri ve Vulçitrinli Hasan ve Zinetullah Beylerle, Prizrenli Yahya ve Sadık Efendi'nin ve Şeyh Yunus'un bunlara iltihak ettiği haber alınmıştır.

8 Mayıs 1328 [21 Mayıs 1912] (Salı). İpek. Rugovalılar Kosa civanna geldiler. Yakova eşrafı (Rıza Bey de dahil olduğu halde) Yünik'e gittiler ve İpek eşrafını da davet ettiler.

5/6 Mayıs gecesi Dağlılann cebren Gusine'den (Rugovalılann rivayetine nazaran Yezero) tepesine kule yaptıkları hudut askerinin icra ettikleri ateşin menine kifayet etmedikleri Gusine Kaymakamlığından İpek'e bildirildi. Rugovalılar Dağlılarla müsademe ediyorlar.

9 Mayıs 1328 [22 Mayıs 1912] (Çarşamba). İpek. İpek eşrafı berâ-yı müzâkere Yakova'ya gittiler.

9/10 Mayıs, Üsküp'te Hacı Adil Bey'le telgrafla muhabere ettik. Bir fırkanın Firuzbey'den Yakova'ya ve diğerinin Metroviçe - Drenice üzerinden İpek'e tahrikine karar verildi.

10 Mayıs 1328 [23 Mayıs 1912] (Perşembe). İpek İdadisi'nin vaz-ı esâs resmi icra kılındı. İstoklular tekrar yolu ve telgraflan kat'ettiler ve Lusine'ye Çiftehanlar'dan geri döndüler. Köylerde davul çalarak ahaliyi topluyorlar.

11 Mayıs 1328 [24 Mayıs 1912] (Cuma). İpek. Heyet-i nâsıha gönderilerek yolu kapayan eşirrâ tekrar küşada rızadâde oldular. 1. Fırka Firuzbey'de içtima etti.

12 Mayıs 1328 [25 Mayıs 1912] (Cumartesi). İpek. İpek eşrafı (Zeynel, Nazif, Müftü Seyfettin Beyler, Yaşar Paşa, İlyas Ağa) Yünik'e gittiler.

Levent Şahverdi Arşivi

13 Mayıs 1328 [26 Mayıs 1912] (Pazar). İpek. Heyet ---ş'te kalıp Zeynel Bey ve Yaşar Paşa Yünik'e gitti. Bilahire diğerlerini dahi celbetti. Hasan Efendi, Müftü, Batuşalı Süleyman ve Hasan Ağalar hükümet taraftarı. Rıza Bey'in iki-yüzlü olduğu mervidir.

Kuvâ-yı Mürettebe Erkân-ı Harbiye Riyaseti'ne tayin olundum.

14 Mayıs 1328 [27 Mayıs 1912] (Pazartesi). İpek. 1. Fırka'nın Firuzbey'e hareketi.

15 Mayıs 1328 [28 Mayıs 1912] (Salı). İpek. Yünik'deki müctemiin gecesine Vali Halil Bey'in mevaidinin icrasını ve bu meyanda ahalinin teslimini teklif için Seyfettin Bey'le Abdürrahim Efendi'yi İpek'e gönderdiler. Hudut civanndaki Rugova, Ilada, Gusine ve sair mahaller teslim edilmiş olduğundan, mevaidin tamamiyle icra edildiği ve ahalinin kâmilen teslimi hükümetçe tecviz olunamayacağı cevabı verildi ve İpek'te tertîbât-ı müdâfaa alınmaktadır. İstediklerinin biri de Cafer Tayyar Bey'in azlidir.

16 Mayıs 1328 [29 Mayıs 1912] (Çarşamba). İpek. Fırkanın Yakova'ya girdiği istihbar kılındı. Yünik'te müctemi olanlar, –bini mütecaviz– besa verdilerse de 16/17 Mayıs gecesi Y---ya (15 kadar) birkaç eşkıya ateş ettiler. Haylice müsademe devam etti.

17 Mayıs 1328 [30 Mayıs 1912] (Perşembe) İpek. Eşraf ve rüesa İstok'ta ve haşerat Yakova kazasında bulunuyorlar. Yann bir karar notası vereceklerdir.

18 Mayıs 1328 [31 Mayıs 1912] (Cuma) İpek. 18/19 Mayıs gecesi hücum olunacağına dair istihbarat ve tertibat ahzedildi. Saat 4'te ateş başladı. Mezarlık üstündeki kayalıkta bulunan 59/1 iki bölüğü ile Yulopoya'daki nişancı bölüklerin şiddetli ateşine maruz kaldı. Debbağhane, Defterdar Camii, Çingene mahallesi hafif ateşe uğradı. 59/1'den bir nefer hafif mecruh vardır.

19 Mayıs 1328 [1 Haziran 1912] (Cumartesi). İpek. Kalik'te müsademe devam ediyor. 62/3'ten Yüzbaşı Bahaettin Efendi hafif mecruh oldu, fakat eşkıyayı iyi sıkıştırdı. Tabya arkasındaki tepeden eşirrâ ateş ediyor.

Levent Şahverdi Arşivi

19/20 Mayıs, eşirrâ gece saat 1,5'da şiddetli hücuma başladı. Karanlıktan istifade etti. En ziyade Yulopoya'ya hücum etti. Orada iki zabitle oniki nefer eşkıyaya esir düştü. Nişancı 20'den üç mecruh vardır. Müsademe tabesabah devam etti.

20 Mayıs 1328 [2 Haziran 1912] (Pazar). İpek. Tarafından vuku bulan işar üzerine Hasan İzzet Bey Fırkası Yakova'dan hareket etti. Bugün ikindi zamanında o cihetten top sesleri işitilmeğe başlandı. İpek'te tabyadan Groşdefce tarafında tecemmü eden eşkıyaya top ateşine başlandı.

20/21 Mayıs, tabya ve debboy ve debbağhane taraflanna şiddetli hücuma başladılar. Gece saat 1-2,5 müsademe şiddetle devam etti. Gece saat 2,5 İzzet Bey Fırkası'nın evvelisi muvasalat etti. (Fırka 1/1, 1/2, 3/1, 3/2, 19 ﻕ, 21 ﻕ, 56/1 üç cebel bataryası, 2 mitralyöz bölüğü, bir süvari bölüğü) 1/3 3/3 ve iki top Yabat'ta kalmıştır. Fırka Estek Estralca'da gündüz ve Ravşic Lubamic'de gece şiddetli müsademeye tutulmuştur. Gece onbir bölük ve topçu ve mitralyöz ve süvari vürud etti. Fuat Bey kumandasındaki mürettep alay Estralca civannda geceledi. Fırka Kumandanı Hasan Bey mecruh oldu. Gece debboy ve tabyaya şiddetli eşkıya ateşi devam etti. Rugova boğazında ordugâhta dahi müsademe oldu.

21 Mayıs 1328 [3 Haziran 1912] (Pazartesi). İpek. Fuat Bey Alayı'nı karşılamak üzere 62/3 ve 1/1 Refet Bey kumandasıyla Lubamic istikametine sevk olundu. Fuat Bey müsademe ederek her iki kol birleşti, avdet etti. Eşkıyadan hayyen on kişi derdest olundu. Fırkanın her iki günde zayiatı on şehit ve yirmibeş hafif mecruh.

62/1den iki bölük tabya ilerisindeki sırtlar ile Emin Paşa kulesi tarafını taharriye gönderildi. Eşkıya onyedi maktul bırakarak firar etti. Bölüklerden iki şehit, üç mecruh vardır. 63/2 iki topla Emin Paşa kulesine sevk olundu, bir müsellah, bir gayn müsellah iki şaki derdestle avdet etti.

21/22 Mayıs gecesi sakin geçti, yalnız Rugova boğazında biraz silah patladı bir top atıldı. Ali Nâzım Paşa Metroviçe ---.

22 Mayıs 1328 [4 Haziran 1912] (Salı). İpek. Gorekofca istikametine Üçüncü Alay'ın iki taburuyla bir takım cebel, bir takım mitralyöz sevk olundu. Ali Nâzım Paşa kumandasıyla Metroviçe'den hareket edecek taburlan karşılayacaktır. Tabya civannda taharriyat icra eden bölük, eşkıyaya ekmek taşıyan iki şahsı der-

Levent Şahverdi Arşivi

dest ile avdet etti. Kalik'te bulunan 59/1 Birinci Alay tarafından bir bölükle tebdil edildi. Giden müfrezenin top sesleri işitildiğinden tabyadan 62/1 ve iki top Yabat istikametinde sevk olundu. Ali Paşa kuvveti gelmediğinden bilâvukuat müfreze avdet etti. Yalnız birkaç şaki ateş ettiklerinden bilmukabele Çingene bir Kıpti kansı maktul olmuştur.

22/23 Mayıs, Rugova boğazından otuz kadar şaki ordugâh karakoluna ateş ettiklerinden bir top atıldı.

23 Mayıs 1328 [5 Haziran 1912] (Çarşamba) İpek. Altı tabur piyade ve bir sahra bataryası alay 44, alay 48 (alay 48, iki tabur, 16?) ve iki cebel topu Metroviçe'den üç günde İpek'e geldi. Tratofca civarında ve Paralişte karyesinde elli altmış kadar şakiye tesadüfle müsademe etmiştir.

23/24 Mayıs, Eşkıya Gusine kulesine hücum etti. Rüesâ-yı eşkıyâ Rugova cihetlerindedir.

24 Mayıs 1328 [6 Haziran 1912] (Perşembe). İpek. 1/1, 1/2 (Refet) Bey Estralca-i Bala'dan Estenik, Luka-i Bala'ya ve Fuat Bey Müfrezesi Luka-i Zir'e bilavukuat muvasalat ettiler ve nişancıdan iki bölük Groşdefce ve civarında dolaştı. Eşkıyadan hiçbir eser yoktur. Gusine'de Plavyeli Hasan Ağa ve Gusineliler ve D---lılann bir kısmı askere muavenet edeceklerini vaat ettiler, ateş kesildi. Dün gece Yakova'nın garp tarafına eşkıya tarafından ateş edildi.

25 Mayıs 1328 [7 Haziran 1912] (Cuma). İpek. Metroviçe'den gelen kuvvet Metroviçe yolunu küşat ve temin için Gorekofca'ya hareket etti. Orası merkez olmak üzere Çiftehanlar'a ve Yanica'ya müfrezeler ikame edecek ve İstok üzerine yürüyecektir.

Fuat Bey Müfrezesi'nin Yabat'a ve Yabat Müfrezesi'nin Yakova'ya azimetle civar kurâyı taharrisi bugün derdest-i icrâdır. Kolordu Kumandanı, Birinci Fırka'nın Yakova'ya takarrübünü emretti. Ali Nâzım Paşa Metroviçe'den bilvürûd Gorekofca'ya hareket etti. Gece Yabat'a ateş edildi.

26 Mayıs 1328 [8 Haziran 1912] (Cumartesi). İpek. Yakova'dan erzak kafilesi geldi. Rugova'da bulunan İpek eşrafı Çal'a gelmedi, diğer eşirranın her biri İstok mıntıkalarına dağılmışlardır.

Levent Şahverdi Arşivi

27 Mayıs 1328 [9 Haziran 1912] (Pazar). İpek. 3Y 1T ve Birinci Nişancı Taburlan'yla Hasan İzzet Bey ve ben İpek'ten bilavukuat Yakova'ya geldik. Ali Nâzım Paşa İstok üzerine bilavukuat hareketle orasını işgal etti.

28 Mayıs 1328 [10 Haziran 1912] (Pazartesi). Yakova. (Has)'da içtima olduğu istihbar kılındı. Oraya hareket edeceğiz.

28/29 Mayıs, Yabat'a a birkaç kişi ateş etmiştir.

29 Mayıs 1328 [11 Haziran 1912] (Salı) Yakova. Abdürrezzak Bey Yabat Kumandanı oldu. Fuat Bey 19 ç ve 21 ç ile Yakova'ya geldi. (21/2 ve 57/1) Yabat'a gittiler. Gece Has cihetinden birkaç el ateş edildi. İpek eşrafi Rugova'dan avdet ettiler.

30 Mayıs 1328 [12 Haziran 1912] (Çarşamba). Yakova. 3/1, 3/2, 3/3, 1/3, 1 ç bir batarya, cebel seri bir mitralyöz bölüğü Has'a geçmek üzere hazırlanmış ise de, ekmek hazırlanmadığından hareket tehir edildi. Alay 2/3 iki bölük Yakova'ya ve bir bölüğü ---'e geldi. (38/1 ve 38/3)'den bir bölük ---'den Rayeşe'ye hareket etmiş, taarruzda eşkıyaya rast gelerek besa ile tüfek atmamışlar, avdet etmişlerdir.

31 Mayıs 1328 [13 Haziran 1912] (Perşembe). Yakova'dan aynı kuvvetle sabahleyin saat 9 hareket olundu. Bilahadise iki yoldan hareket olunarak 1 ç ve 1/3 taburlan iki top ve iki mitralyöz Nikolik üzerindeki sırtta birleştirilip Üçüncü Alay ve iki top ve iki mitralyözle Kruma'ya geldik. Şiddetli yağmur gece eşkıyanın hücumu mülahazasıyla şiddet-i teyakkuz. Kumandan Paşa İpek'e gitti.

31 Mayıs/1 Haziran, Mevç (Vezirköprü)'te bulunan 38/1 ve 38/3 iki top, dört mitralyöz ve Rayeşe'den Kruma'ya hareket için gece adam gönderildi. Kruma civanndan dümdardan bir neferin tüfeğini eşkıya aldı.

1 Haziran 1328 [14 Haziran 1912] (Cuma). Kruma'dan ---e hareket olundu. İki kol yolda rast gelemedi. Hasan Saadettin Bey (38/201) üst yoldan geldi ve Kruma'ya avdet etti.

2 Haziran 1328 [15 Haziran 1912] (Cumartesi). Kruma'da istirahat. Yakova'dan erzak ve Mevç'ten çadırlar celp olundu. Vali Yakova'dan İpek'e geldi.

Levent Şahverdi Arşivi

3 Haziran 1328 [16 Haziran 1912] (Pazar). 3/3 yayladan ve 3/1 ve 3/2 yamaç yolundan hareketle Keyşan'a geldik ve sağ ve sol cenahlanmızı tepelere çıkarak Saadettin Bey Müfrezesi muhafaza etti. (Krişi Çirh)'de geceledik Gordiju'ya inerken yüksek kayalıktan birkaç tüfek atıldı, hızla mukabele edildi. Keyşan Muhtan'nın hanesinde geride kaldığımızdan dümdar bize doğru gelib bizi kurtardı. Saadettin Bey altı neferle sol cenahımızdan bize bir tezkere gönderdi. Üç şakiyi takip ettiğini yazıyordu.

3/4 Mayıs Çermayan'da Kemal Bey'in değirmenini eşkıya yaktı.

4 Haziran 1328 [17 Haziran 1912] (Pazartesi). Müfrezemizle Deday - Reman üzerinden bilahadise Yakova'ya avdet ettik. Bize haber getiren neferin pusuya düştüğü ve saat birden beri Keyşan cihetinde top ve mitralyöz sesleri duyulduğundan iki bölüğün o civara sevk olunduğu Nikolik Müfrezesi tarafından (Rıza Bey) bildirildi.

Keyşalı karyesinde Saadettin Bey eşkıya ile (on beş kişi) müsademe ederek ileri firara icbar eyledi.

Altı neferden ikisi Kruma'ya ve dördü Laçhanı ve İştip'ten Mevç'e muvasalat etmişlerdir.

5 Haziran 1328 [18 Haziran 1912] (Salı). Yakova. Kolordu Kumandanı İpek'ten Yakova'ya avdet etti. Bazı eşirrânın Yünik cihetlerinde dolaştığı istihbar edildi.

Gorekofca'daki ileri karakollara bir firari ateş ederek, bir onbaşı şehit oldu.

6 Haziran 1328 [19 Haziran 1912] (Çarşamba). Yakova. Vali Bey İpek'ten Yakova'ya geldi.

7 Haziran 1328 [20 Haziran 1912] (Perşembe). Yakova. Vali Bey Prizren'e azimet etti. 2/3 iki bölüğü Yabat'a hareket etti. Eşkıyanın Nibovic'de tecemmü ettiği istihbar kılındı. Yann Yünik ve Planik üzerine kumanda-yı âcizîdeki beş tabur hareket edecektir.

8 Haziran 1328 [21 Haziran 1912] (Cuma). 57/1 ve 61/2 iki top Binbaşı İsmail Bey kumandasıyla Yabat'tan alessabah (saat 9'da) hareketle bilahadise Yü-

Levent Şahverdi Arşivi

nik'i işgal etti. Stramca'dan bir tabur ve iki tabur yolun sağını temin etmek üzere Drakofca ve Doksi üzerine hareket emrini almıştır. 36/2 ve (19)ף ve (21)ף dört top (---) Yakova Trebun --- üzerinden Planik'e hareket ettik. Trebun'dan kaçan iki şaki üzerine asker biraz ateş etti, tepeledi. Saat 7'de Planik işgal olundu. Bilahire 61/2 Yünik'ten geldi. Akşam üzeri Morine bayraktannın kulesindeki jandarmalara ateş edildi. Asker ateş etmedi. Gece bilahadise geçti.

Yünik Müfrezesi üzerine akşam ve gece onbeş şaki tarafından ateş edilmiş ise de, bir top ve biraz mitralyöz ateşiyle iskat ettirilmiştir.

3/2 ve 3/3 sağ cenahımızı temin etmek üzere şarkına kadar gelip ve akşam geri sırtlanna avdet etti.

9 Haziran 1328 [22 Haziran 1912] (Çarşamba). Yünik'ten mitralyöz takımı geldi. Eşkıyanın Planik'e taarruz edecekleri istihbar edildi.

9/10 Haziran, Yünik'ten eşkıya taciz etti. Bir nefer hafif mecruh oldu.

10 Haziran 1328 [23 Haziran 1912] (Pazar). 19ף (250 mevcut) ve 38/2 (410) mecruh bu sabah Yabat Yoksi üzerinden Yakova'ya avdet etti. 3/2 ve iki sahra topu

Yakova'dan geldi. Planik mevcudu:	3/2 =	500
(bir cebel bataryası) (bir sahra takımı)	61/2 =	570
ve (bir mitralyöz takımı)	61ף =	570
		1640

10/11 Haziran, Yünik üzerine şiddetle eşkıya ateş ettiğinden top ve tüfek ateşiyle müsademe hayli devam etti. Yünik'ten cephane ve tabur izamı hakkında gece telgraf geldi (Planik tepesine karşıdan pek uzaktan) beş on el silah atılmışsa da mukabele olunmamıştır. (Yünik'te şakilerden gece mecruh olanlar vardır)

11 Haziran 1328 [24 Haziran 1912] (Pazartesi). Bugün 38/2 ve 56/1 ve ף/19 ve bir mitralyöz bölüğü ile Kumandan Paşa Kosova'ya hareket ediyor (16 Haziran) yevm-i mahsûsu tesit edecektir.

ף/2 Kafe Ahmet'ten Yakova'ya avdet ediyor. Yakova'ya avdet eden süvarilere Korutce-Ramunca arasında silah atıldığından Yakova'dan oraya bir bölük sevk edilmiştir.

Yünik'e ף/21den bir bölük sevk ettik (Planik'ten)

Levent Şahverdi Arşivi

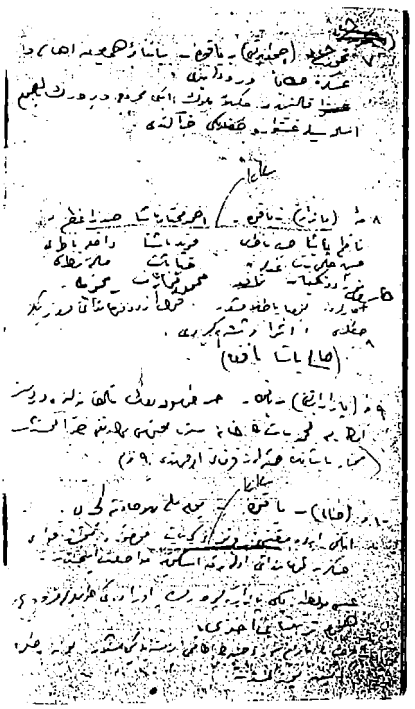

11/12 Haziran, Yünik Müfrezesi taciz edilmedi.

12 Haziran 1328 [25 Haziran 1912] (Salı) Planik. Yünik Müfrezesi iki şakiyi bir kulede sarmış, bir jandarma hafif mecruh oldu. Bir şaki mavzerle mecruhen derdest (fevt), diğeri mecruhen firar etmiştir.

3/1 iki bölük Yakova'dan Planik'e gelmiştir.

13 Haziran 1328 [26 Haziran 1912] (Çarşamba). 3/1 iki bölükle Planik'ten Yünik'e geldim ve ?/21 bir bölük Yünik'den Selanik'e avdet etti. Yünik'te iki firari kulesi işgal olundu. Akşam üzeri, saat 12 raddelerinde eşirrâ birkaç (uzak) attı. Seferlik erzak kafilesi elli kişilik bir eşkıya pususuna uğramış ise de, iki saat müsademe ile def edilmiştir (iki şehit, beş mecruh)

13/14 Haziran, Yünik'ten iki tabur ve iki top ve Yabat'tan bir tabur Batuşa üzerine bir baskın tertib etmiş ise de geç kaldığından tehir olundu ve Batuşa kayalığına çıkan tabur da Planik'e iade kılındı.

14 Haziran 1328 [27 Haziran 1912] (Perşembe). Yakova'ya geldim. Debre, Pirlepe, Manastır'dan firar eden oniki zabit ve yetmiş neferden iki zabit, yirmi kadan derdest olunmuştur.

14/15 Haziran, Yabat'a eşkıya ateş etmiştir. Top ateşiyle tard olundu.

2 Alay/1 Top Çernalova'dan Yakova'ya gelmiştir.

15 Haziran 1328 [27 Haziran 1912] (Cuma). Yakova. Rıza Bey kazadan askerin toplanması için kumandana mektup gönderdi ve Has'a Planik'e eşirrânın hücum edeceğine dair bir havadis şüyu buldu.

15/16 Haziran, Planik'e birkaç eşkıya ateş ederek dört nefer hafif mecruh olmuştur.

Levent Şahverdi Arşivi

16 Haziran 1328 [29 Haziran 1912] (Cumartesi) Yakova. Kosova İctimâ-ı Umûmîsi.

16/17 Haziran, eşkıya Yabat'a ateş etti ise de mukabele olunmadı.

17 Haziran 1328 [30 Haziran 1912] (Pazar). Yakova. Kruma erzak kafilesi --- civannda pusuya uğrayarak bir mecruh vardır. Eşkıya Pirlepe'ye iltica ettiğinden ihrak olundu.

18 Haziran 1328 [1 Temmuz 1912] (Pazartesi). Yakova. 2/1 Yakova'dan Kruma'ya tahrik olundu.

18/19 Haziran 1328 Yakova. Gece eşirrâ Debbağ köprüsü cihetinden biraz ateş etti. Mukabele olundu, defolup gitti. Aynı gece Planik'e dahi ateş edilmiş ise de mukabele olunmadı.

19 Haziran 1328 [2 Temmuz 1912] (Salı). Yakova. Ahmet Bey'in ve Rıza Bey'in aileleriyle, Hasan Çur'un ailesi Üsküp'e tebit olundu. Bayram Çur'un ailesi Üsküp'tedir. Bir bölük Planik'ten Yünik'e gitti. Bir bölük Yünik'ten Yakova'ya geldi. İhtiyatlann sızlanmalan üzerine terhislerine emir geldi.

19/20 Haziran, İsa Bolatin üzerine İsmail Fazıl Paşa'nın taarruzu: Dört nişancı 56/1, 60/2 bir sahra, bir cebel, bir mitralyöz.

20 Haziran 1328 [3 Temmuz 1912] (Çarşamba) Yakova. İki cebel topu berâ-yı tamîr ve ikiyüz ihtiyat efradı berâ-yı terhîs Planik'ten Yakova'ya geldiler. Yünik'teki Üçüncü Alay'dan kalan diğer bölük de Yakova'ya geldi.

20/21 Haziran Kafe Proj'de eşkıya ateşleri görüldü. Marmarofca'da ateş yakılarak eşkıya vücudu ihsas olundu. Kasabaya saat 3,5'da Debbağ köprüsü tarafından biraz ateş edildi.

20 Haziran, gündüz saat 9'dan İsa Bolatin müsademesi onbeş saat devam ederek 4 şehit, 15 mecruh var ve eşkıya firar etmiştir.

21 Haziran 1328 [4 Temmuz 1912] (Perşembe) Yakova. Saadettin Bey 38/1 ve 38/3 ve 2/1 Kruma'dan Nikolik'ten geç vakit geldi. Nikolik'teki 1/3, Zulfabi'deki 200 şaki ile biraz harp etti. On top attı.

1/2 Estralca'dan Yakova'ya geldi. Prizren'den dahi eşirra aileleri sevk olunmuştur. Kruma Nikolik arasında Saadettin Bey, ormanlarda saat 4,5 eşkıya ile

Levent Şahverdi Arşivi

müsademe etmiştir. Eşirrâdan 25 maktul vardır. Askerden 6 mecruh vardır. Eczacı ile 23 nefer kayıptır. Eşkıya 300 kadar tahmin olmuştur.

21/22 Haziran, sükûnetle geçti.

Bilahire efrat ve eczacı gelmiştir. 26 maktul eşkıya eline geçti.

22 Haziran 1328 [5 Temmuz 1912] (Cuma) Yakova. İhtiyatlann birinci kafilesi 300 nefer, Yakova'dan Firuzbey'e müteveccihen hareket ettiler.

22/23 Haziran, eşkıya Nikolik'e hücum etti, bir şehit vardır.

23 Haziran 1328 [6 Temmuz 1912] (Cumartesi). 3/1, 3/3 ve 1/2 ve iki cebel ve iki mitralyözle sabah saat 8'de Kriza'dan Kafe Velika'ya hareket ettik. Gündüz saat 8'de Dobrune mezarlığında erzak kafilesini Talat Bey'e bizzat teslim ile avdet ettik. Avdette 3/3 dümdan eşkıya sıkıştırdı. 9 mecruh, 7 kayıp, 8 silah zayi. Bir mecruh daha geldi. 10 mecruh, 6 kayıp. Kayıplann şehit olduğu tahakkuk etti. Daha evvelce bazı efrad tüfekleriyle saklanarak gece ve ertesi güne kadar tabura iltihak etmişlerdir.

24 Haziran 1328 [7 Temmuz 1912] (Pazar) Yakova. Nikolik Müfrezesi'nin geri çekilmesine karar verildi.

24/25 Haziran, şiddetli gece muharebesi. Nikolik'teki 1/3'den bir şehit, üç mecruh.

24/25 Haziran, saat 6'da Birinci Nişancı ve 1/2 iki top dört mitralyöz ---'a ve 3/1 ve iki sahra Kruza'ya hareket etti ve Hasan Saadettin Bey Müfrezesi dahi 1/3 pişdar ve 38/1 ve 2/1 kısm-ı küllî ve 38/3 dümdar olarak hareket etti. Dobrune karyesi mezarlığında pusuya uğradı.

25 Haziran 1328 [8 Temmuz 1912] (Pazartesi). Dümdar, Dobrune karyesi mezarlığında hücuma duçar oldu. 120 nefer, 118 tüfek => 38/3, 24 nefer, 20 tüfek => 2/1 ve 12 nefer, 12 tüfek ve 2 mitralyöz => mitralyöz bölüğünden, eşkıya eline düştü. İki Arnavut nefer de eşkıya ile beraber olmuştur. 120+ 24+ 12 = 156 - 124 bilahire gelen = 32 şehit ve mecruh.

Mitralyöz Yüzbaşı Rıfkı ve 38/3 Kumandanı Yüzbaşı Hayri Efendi'yle 2/1 doktor ve eczacısı eşkıya yedine düşmüştür.

Bilahire 15 şehit, 10 mecruh olduğu anlaşılmıştır. 117 + 20 + 12 = 149 nefer, 2 mitralyöz, mütebakisi peyderpey gelmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

(25 Haziran) Planik Müfrezesi (?/21 ve 61/2 ve 3/2 iki cebel, iki sahra, iki mitralyöz) Yakova'ya avdet etti ve Yünik Müfrezesi 57/1 ve iki top Yabat'a çekildi.

26 Haziran 1328 [9 Temmuz 1912] (Salı) Yakova. 38/1 ve 38/3 ve iki mitralyöz ve iki cebel topu Yakova'dan Prizren'e hareket etti ve Yabat Müfrezesi (2/3 ve 57/1 ve dört cebel) topu Yakova'ya avdet etti ve 3/3 mukabeleten hareket ederek ricati teshil etti, 50 şaki tarafından takip olundu.

27 Haziran 1328 [10 Temmuz 1912] (Çarşamba) Yakova. İkinci ikmal efradı terhis kafilesi hareket etti ve 57/1 Rahofca'ya hareket etti. Luma ve Prizren ahvali fenalaşıyor ---'dan alenen müsellah içtimalar vuku buluyor.

Debre'den dahi firar vuku bulmuştur.

Yakova'daki zabitanın eşkıya ile müzakere ederek mutalebesi meşru ise beraberce hükümete karşı harekete; gaynmeşru ise hükümetin emrine itaat etmeğe karar verdikleri anlaşıldı. Hasan İzzet Bey tarafından edilen nasayıh kârgir-i tesir olamadı.

(26 Haziran) (Harbiye Nazın istifa etti, yerine Hurşit Paşa (Bahriye Nazırı) Harbiye Nazın Vekili oldu)

28 Haziran 1328 [11 Temmuz 1912] (Perşembe) Yakova. Podrimelilerin ---den geçerek Yakovalılarla birleştikleri istihbar kılındı.

Yakova Fırkası Kumandanlığı Vekaletine tayin olduğuma dair emir geldi (bâirade-i seniye).

29 Haziran 1328 [12 Temmuz 1912] (Cuma) Yakova. Zabitandan bir heyet giderek Riva karyesinde eşkıya ile bilmüzakere, kabinenin ıskat ve Meclis-i Mebusan'ın tekrar intihabına karar verilerek avdet ettiler.

Büyük Vezirköprüsü'ndeki mütebaki eşyasını almaya giden 16 neferin tüfeklerini eşkıya aldı.

Lap cihetindeki ---yi muhasara eden eşkıya, Lap Boğazı'nda on saat müsademe ile mağlub edildi.

30 Haziran 1328 [13 Temmuz 1912] (Cumartesi) Yakova.

30 Haziran/1 Temmuz => Zabitan telgrafhaneyi işgal ile, Zat-ı şahaneye bâlâdaki mesele hakkında müracaat ettiler. Gazi Muhtar Paşa[yı] hükümet başına istediler.

Levent Şahverdi Arşivi

1 Temmuz 1328 [14 Temmuz 1912] (Pazar) Yakova. Zabitan, Yakova Kazası Kaymakamı'nı kaldırdılar. Yarın eşkıyanın Yakova'ya hücum edecekleri Prizren'den bildirildi. --- gelip kasabayı davet edecekleri istihbar kılındı.

2 Temmuz 1328 [15 Temmuz 1912] (Pazartesi) Yakova. Kasabaya gelmemeleri için eşkıyaya haber gönderildi. Bir fırkanın Firuzbey'e Dedeağaç'tan derdest-i tahrik olduğu istihbar kılındı. (Eşkıyanın pişdarı Has'dan Prizren yoluna geçti). Eşkıya yedinde bulunan mitralyöz zabiti, bir tüfekçi ve tabip avdet eyledi. Yüzbaşı Hayri'yi astıkları anlaşıldı.

3 Temmuz 1328 [16 Temmuz 1912] (Salı) Yakova. Rıza Bey ve avenesi birkaç taife alarak Kosova'ya doğru hareket ettiler. Kasabaya müsellahan girmek istedilerse de bırakılmadı. (İhtiyatların üçüncü kafilesi sevk olundu).

3/4 Temmuz, gece saat 1'de ---ka'da eşkıya cephane kafilesine hücum ederek otuz araba cephane ile muhafızların yüzbeş mavzer tüfeğini gaspeylemiştir.

4 Temmuz 1328 [17 Temmuz 1912] (Çarşamba) Yakova. Sait Paşa istifa etti. Tevfik Paşa'ya sadaret teklif olundu. Prizren postası gelmedi. İtalya torpidoları Çanakkale'ye hücumla, iki --- --- ricat. Tevfik Paşa sadareti kabul etmedi.

5 Temmuz 1328 [18 Temmuz 1912] (Perşembe) Yakova. Onuncu Alay'ın ihtiyatları isyan ederek gönderildiklerinden Firuzbey'e hareket etmişlerdir. 61/1 Luma'dan gelirken Hakkı ve Lumalılar tarafından sarılarak (363) tüfek eşkıya yedine geçmiştir. Askerden iki şehit, bir mecruh vardır.

6 Temmuz 1328 [19 Temmuz 1912] (Cuma) Yakova. Eşirrâ yolda silahsız askerleri dahi soymakta ve paralarını almaktadır.

6/7 Temmuz, Eşirrâ Çernavo boğazındaki üç tabur üzerine taarruz ederek birbuçuk saat müsademe akabinde püskürtülmüştür.

7 Temmuz 1328 [20 Temmuz 1912] (Cumartesi) Yakova. Beyânnâme-i Hümâyûn ahali ve askere hitaben vürud etti. Kalis'ten çekilen bölük iki mecruh vererek bilhücum eslihasıyla Gostuvar'a çekildiği haber alındı.

Levent Şahverdi Arşivi

8 Temmuz 1328 [21 Temmuz 1912] (Pazar) Yakova. Ahmet Muhtar Paşa Sadrazam, Nâzım Paşa Harbiye Nâzın, Ferid Paşa Dahiliye Nâzın, Hüseyin Hilmi Paşa Adliye Nâzın, Ziya Paşa Maliye Nâzın, Noradunkyan [burada Nafia yazılıp, üzeri çizilmiş] Hariciye, Mahmut Muhtar Bahriye.

Taburlarda bomba patlamıştır. Kolordu Kumandanı, Firuzbey'e çekildi. Eşirrâ Priştine'ye girdi. (Salih Paşa Nafia)

9 Temmuz 1328 [22 Temmuz 1912] (Pazartesi) Yakova. Hasan Dursun Bey'in Kalkandelen'de derdest olunarak Mehmet Paşa'nın hanesinde mahpus bulunduğu haber alınmıştır. (Muhtar Paşa'nın sadaret fermanı okundu, 9 Temmuz.)

10 Temmuz 1328 [23 Temmuz 1912] (Salı) Yakova. Yevm-i Millî bilahadise geçti. İkinci Ordu Müfettişi Ferik Zeki Paşa, Kosova'da Mütehaşşid Kuvâ-yı Askeriye Kumandanı olarak Üsküp'e muvasalat etmiştir.

İsa Bolatin Yenipazar'a girerek oradaki toplarla Metroviçe'ye hücum tertibatı ahzı.

9/10 Temmuz: Rıza Bey, Bayram Çur ve Hasan Bey takımı Priştine'ye girmiştir. Bundan sonra iş bozulmuştur.

11 Temmuz 1328 [24 Temmuz 1912] (Çarşamba) Yakova. (Rıza Bey mahut iki mitralyöz ile Priştine'de nümayiş yapmaktadır)

12 Temmuz 1328 [25 Temmuz 1912] (Perşembe) Yakova. Halaskâr nam Zabitan Cemiyeti kırk sekiz saatte dağılması hakkında Meclis-i Mebusan Riyaseti'ne mektup gönderdiği gibi, gazeteler ile de beyanname neşretmiştir. Molikovac hududunda Çadrovişte, Govice, Galavra, Maikovac cihetlerinde tarafeyn memurları hudut çayırlarını tahdit ederken Estarina Borice'de Dağlılar ateş ederek Estarina'dan bir neferi şehit etmişlerdir.

13 Temmuz 1328 [26 Temmuz 1912] (Perşembe) Yakova. Lumalılar Gorelilcr üzerine tecavüz ve sirkate başladılar.

14 Temmuz 1328 [27 Temmuz 1912] (Cuma) Yakova. Mebus Yahya Ağa (sekizbin askerle ---a geleceğini ve Prizren havalisini Mahfi Bey'e ihale ettiğini telgrafla Prizren Kumandanlığı'na bildiriyor.

Levent Şahverdi Arşivi

Gevgili-Tikveş köprüsü Bulgarlar tarafından berhava olunduğu şayidir.

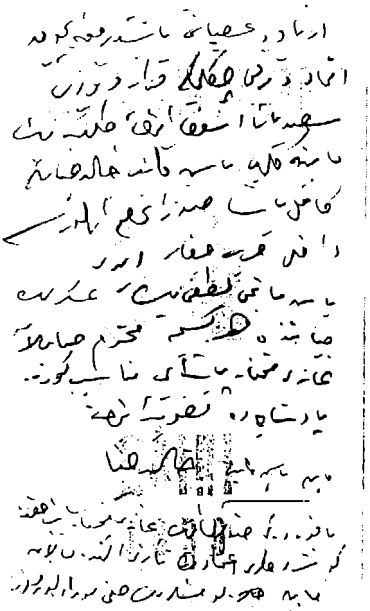

15 Temmuz 1328 [28 Temmuz 1912] (Pazar) Yakova. Birinci Fırka'nın Bulgar hududuna sevk olunacağına dair telgraf geldi.

16 Temmuz 1328 [29 Temmuz 1912] (Pazartesi) Yakova. Selice'de 1500 Malisor hudut karakoluna hücum etmişler ve yirmidört saat müsademe neticesinde cephanesinin bitmesi üzerine asker teslim oldu. Doksanüç nefer ve dokuz hayvan Malisorlann eline düşmüştür.

Dağlılar ---da (Rudikırş)daki nöbetçi üzerine şiddetli ateş etmişlerdir. Hudut üzerinde Rudikırş ile Prejnişte seddinin bîtaraf olması kararına itirazla, Dağlılann olduğunu iddia ediyorlar.

[ayn bir sayfa olarak : 11 Eylül 1939 Pazartesi tarihli takvim yaprağı arkasına yazılmış not:]

Arnavut isyanını yatıştırmak için İttihat ve Terakki çekilmeğe karar verdi.

Sait Paşa istifa etti. Talat Bey Mabeyn'e gelip, Başkâtip Halit Ziya Bey'e, "Kâmil Paşa, sadrazam olursa dahilî harp çıkar" dedi. Başmabeynci Lütfü Bey, askerlik hayatında herkesçe muhterem sayılan Gazi Muhtar Paşa'yı münasip görür. Padişah da tasvip etti.

Mabeyn Başkâtibi Halit Ziya Yakova'daki zabitanın Gazi Muhtar Paşa hakkında gösterdikleri itimadın tesiri altında kalan Mabeyn, bu meselenin hallini murat buyurmuşlardır.

[Kağıdın diğer yüzüne yazılanlar ise:] Halaskâran İstanbul-Selanik-Pire-Korent, Birinci Fırka'ya da sokulmuştur.

17 Temmuz 1328 [30 Temmuz 1912] (Salı) Yakova. Selice'de teslim olan beş altı nefer ile Mülazım Osman Efendi ve dört mecruh nefer Gusine'ye vürud etmişlerdir. Eşkıyanın D---le'ye taarruz edeceği muhakkaktır. Ali Vehbi ve Fuat Efendiler

Levent Şahverdi Arşivi

Prizren'e giderek oradaki zabitanı dahi Harbiye Nezareti'ne, Meclis-i Mebusan'ın feshine dair telgraf yazdırmışlardır.

18 Temmuz 1328 [31 Temmuz 1912] (Çarşamba). Tirgovişte'de bir taburun Malisorların taht-ı tehdîdinde bulunan Berana'ya tahriki mahalline yazıldı. İpek'ten bir tabur Gusine'ye tahrik edildi ve 1/3 ve 2/1 ve 1/2 ve bir takım mitralyöz Yakova'dan --- tarikiyle Gusine'ye sevk olundu. Gusine'de iki bölükle müsademe ve iki top Puçe'ye muavenet için G---'ye sevk olundu.

Firuzbey'de Arnavutlar yirmidört saatte Meclisi dağıtmıştır. İstanbul'a yürümeyecekleri beyanıyla şehr-i Berat'ta bulunuyorlar.

19 Temmuz 1328 [1 Ağustos 1912] (Perşembe) Yakova. Üçüncü Alay ihtiyat olmak üzere Yakova'ya ikisi sevk olundu ve muhasarada.

19/21 Temmuz, İpek'ten sevk olunan 62/3 Gusine'ye girdi.

Çakur mezarlığında Dağlılar bir Nokşinli'yi şehit ve ikisini ağırca cerh ettiler.

20 Temmuz 1328 [2 Ağustos 1912] (Cuma) Yakova. Dağlılar şiddetle Çakur'a ateş ediyorlar. Şeytantepe de Goreliler tarafından tutuldu. Nokşinliler ahz-ı Sar için Velika'ya hücum. Ahali de hemen Kemal Bey Alayı Plave'ye girdi. Velika sebat ediyor. Malisorlar 18 maktul.

21 Temmuz 1328 [3 Ağustos 1912] (Cumartesi) Yakova. Dağlılar Rudikırş ve Prejnişte siperlerine alesseher hücum ettiler --- kâmilen müsademe oldu. Prejnişte'den efrâd-ı hudûdiyeden dokuz şehit ve beşi firar etti. Prejnişte, Dağlılar tarafından yakıldı.

21 Temmuz 1328 (Cumartesi) Yakova. Birinci Nişancı ve bir cebel bataryası Hasan İzzet Bey'le Yakova'dan İpek'e hareket etti.

Prejnişte kulesinin Karadağlılar tarafından top ateşiyle yakıldığı, Akova ve Kolaşin hududunda bütün efrâd-ı nizâmiye ve bir redif ve mustahfazanın müsadematla meşgul ve kulelerin müheyyâ-yı sukut olduğu Berana ve Metroviçe Fırkası'na bildirilmiştir.

Malisorlarla besa yapıldı, dağıldı ve böylece kurtuldu. Askerden sekiz mecruh vardır.

Levent Şahverdi Arşivi

22 Temmuz 1328 [4 Ağustos 1912] (Pazar) Yakova. Rugovalılar Çakur ve Behlişte kulesine gelerek şiddetle müsademeye devam ve Karadağ'a hücum etmek istiyorlar. Ahalinin yardımıyla Movikovac'da harp eden Dağlılan kuvve-i maneviyesi kınldığından Movikovac ve --- kulelerini Dağlılar topla sukut ettirdi.

---ce --- Köprübaşı karakollan, Yari vc Jari mandıralan Dağlılar tarafından ihrak olundu.

23 Temmuz 1328 [5 Ağustos 1912] (Pazartesi) Yakova. Yakova Fırka Karargâhı İpek'e hareket etmek üzeredir, fakat araba bulamıyoruz. Çakur'da dört günlük müsademede Rugovalılardan iki mecruh vardır. Çakur efradı ve Ağanicekule Dağlılan ile iki saat müsademe etti. Kemal Bey Alayı'ndan bir tabur Kafe ve Çakur'a geldi.

23/24 Temmuz, Kırmızıtaş arasında devriyemize Karadağlılar bir saat ateş etti.

24 Temmuz 1328 [6 Ağustos 1912] (Salı) Yakova. 2/3 1K ve 3K ve ?/21 1K ve Kadro cebel altı top Yakova'dan hareketle Pirlepe'de geceledik. Yabat'ta topçudan kalan arabacının martini, besa hilafına bir Arnavut tarafından gaspedildi. Arabayı kurtarmak üzere giden başçavuşu kovdular. Heyet-i Mebusan'ın feshiyle yeniden intihabata irâde-i seniye şeref-sâdır oldu. Movikovac Taşlıca'dan bir bölük tarafından tekrar tutuldu.

Dağlılar ---'da 18 tabur Cemalitepe'ye top naklettiler. İpek hâkimi, bir Arnavut tarafından şehit edilmiştir.

57/1 61/1 Prizren'den Yakova'ya hareket etti.

Trenlerle müsellah Arnavutlar Üsküp'e girmeye başlamışlardır.

25 Temmuz 1328 [7 Ağustos 1912] (Çarşamba) Pirlep. Bilâhadise İpek'e geldik. İbrahim Paşa'nın Kosova Mevki Kumandanı olup, muvakkaten benim Erkân-ı Harbiye'sine tayin kılındığıma dair telgraf geldi. Zeki Paşa İkinci Müfettişliğe avdet etti (Movikovac'da ateş kesildi)

---ce'de Mitroviçe'den gelen altmış küsur neferlik müfreze üzerine eşkıya ateş ederek bir nefer mecruh, yedi sekiz silah eşkıya yedine geçmiştir.

26 Temmuz 1328 [8 Ağustos 1912] (Perşembe) İpek. Bulgarlar tarafından faaliyet ziyadeleşiyor (Acarlı, Kuvadar, Köprülü, Nelutova, Koçana) bombaladı.

Levent Şahverdi Arşivi

27 Temmuz 1328 [9 Ağustos 1912] (Cuma) İpek-Metroviçe. Yakova üzerinden avdet eden Arnavutlar[a] (müsellah) rast geldik. Arabada mahut Hasan Ağa, beraberce geldik. Fuat Bey ve rüfekası İpek'e avdet ediyorlardı.

27/28 Temmuz, gece saat 1'de Topçu Yüzbaşı Ziya Bey, iki Arnavut tarafından Kosova Oteli altında katledildi. Biz de otelde misafir idik. Redif Kolağası İsmail Efendi de Prizren'de cerhedildi. Eşkıya İlyashan'da bir karakol efradının silahlarını aldılar ve askeri taciz ettiler.

28 Temmuz 1328 [10 Ağustos 1912] (Cumartesi) Metroviçe-Priştine. İbrahim Paşa ile görüştük. Rüesa Firuzbey'e gidiyorlar. Hasan Bey dahi trende idi. İstasyonda beş on müsellah Arnavut görülüyordu. Metroviçe'den tren hareket ederken Arnavutlar şarkı söylüyor, silah atıyorlardı.

28/29 Temmuz, Arnavutların Üsküp'e hareket hususunda ısrar ettikleri; Edirne, Çanakkale, Dersaadet'te büyük zelzeleler olduğu haber alındı. Dersaadet ve Selanik'te idâre-i örfiye ilanı haber alındı.

27 ve 28 Temmuz tarihlerinde Berana'nın Yovluca Hıristiyanlan Dağlılar tarafından teslih edilmiştir.

29 Temmuz 1328 [11 Ağustos 1912] (Pazar) Priştine. Arnavutlann Firuzbey'den peyderpey Üsküp'e gitmekte olduklan anlaşılmıştır. (Dolva)'da Berana Hıristiyanları --- pazardan dün Rugovalılara ateş ederek bir kadın ve üç erkek katl ve (52) hayvanlarını gaspetmişlerdir.

Bir eşkıya hudut bölüğü Cafer Tayyar'ın kararından münfail olarak Yüzbaşılan Arif Efendi'yi derdestle Priştine'ye getirdiler.

30 Temmuz 1328 [12 Ağustos 1912] (Pazartesi) Priştine. Toska[dan] iki şahsın gelerek Arnavutları muhtariyet talebine teşvik ettikleri anlaşılmıştır.

59/1'in Yenipazar'a sevki hakkında emir verildi. Selanik'te iki bomba daha patladı. Şimdiye kadar Movikovac mıntıkasında bir zabit (Mülazım Ali Efendi), oniki nefer şehit, altı nefer mecruh ve ahaliden biri kız olmak üzere (16) şehit, oniki mecruh, cem'an zayiat 47 nefer.

Rugovalı Sabri Bardoz'un kardeş çocuğu Radovalılar tarafından katl ve Rugovalılar mezkur köyü ve Beranalılann bazı mandıralarını ihrak ettiler.

Levent Şahverdi Arşivi

31 Temmuz 1328 [13 Ağustos 1912] (Salı) Priştine. 62/1 Tirgovişte'den ve Müretteb Üçüncü Alay Taburu'nun batarya ile Akova'dan doğruca Berana'ya hareketi Birinci Fırka'ca emir edilmiştir.

Birinci Nişancı Taburu'yla iki top İpek'ten Tirgovişte'ye tahrik edildi. Bilcümle zabitandan ve ümeradan Yemin Zabt Varakası'yla birer senet alınması hakkında irâde-i seniye şeref-sâdır oldu (Hiçbir cemiyete intisap etmeyeceğine dair).

1 Ağustos 1328 [14 Ağustos 1912] (Çarşamba) Priştine. Ramazan-ı Şerif. Arnavutların Üsküp'den milisleri salıverecekleri istihbar kılındığından, 33/2 ve 33/3 ve 38/2 Firuzbey'den Üsküp'e sevk olundu. Arnavutlar Üsküp civarında onbeş bin ve dahilinde sekiz bin miktannda oldukları ve mahpusları salıverdikleri ve Selanik'e doğru sarkmak niyetinde bulundukları, Yedinci Kolordu'dan bildirildi. Üçüncü Alay'dan müretteb tabur ve batarya Akova'dan Berana'ya geldi. Birinci Nişancı ile iki topun dahi Tirgovişte'den Berana'ya tahrik edildiği anlaşıldı.

1/2 Ağustos, hudut karakollarına Dağlılar tecavüze başladılar. --- taburu Binbaşısı (Milo) Yakova --- (1/2 Ağustos) gecesi ihrak etti. Bir onbaşı şehit.

2 Ağustos 1328 [15 Ağustos 1912] Perşembe. İki tabur Firuzbey'den ve iki tabur Kaçanik'ten Üsküp'e sevk olunuyor.

Mesele-i hazıradan dolayı bilumum siyasi mücrimîn hakkında afv-ı umûmî ilan olundu. Bu affa asker ve jandarmalar da dahildir. Dağlılar Peşter karakolunu ihrak ettiler.

2/3 Ağustos, İsa Bolatin, Rıza Bey, Bayram Çur silah tevziinde ısrar ve Selanik'e yürümeye kıyam ettiklerinden; Daniş Bey'le, Süleyman Paşa ve yirmi kadar Priştine rüesası (Hasan Bey dahil) berâ-yı nasîhat, gece tren-i mahsûsla Priştine'den Üsküp'e gittiler.

2/3 Ağustos, Berana'ya Karadağlılar yerlilerle beraber şiddetli taarruz ettiklerinden teller kesilmiştir. Mukre harp ediyor. (2 Ağustos) başlamıştır.

2 Ağustos, Sukutin karakolu Dağlılar tarafından muhasara ve müsademeye devam etmiş 2/3 Ağustos, Viteska kulesi de muhasara edilmiştir.

3 Ağustos 1328 [16 Ağustos 1912] (Cuma). Berana'nın muhasaradan tahliyesi için İpek'ten üç taburla Hasan İzzet Bey Tirgovişte tarikiyle ve Hasan Askeri

Levent Şahverdi Arşivi

Bey Kırkdördüncü Alay'ın üç taburuyla Metroviçe'den Berana'ya sevki emri verildi. Berana ilerisinde Dirifce'de Birinci Nişancı müsademe ediyor. Tirgovişte redifleri taht-ı silâha davet olundu. Ahali eslihayı yağma etti. Viteska'da Mülazım Ahmet Efendi ---tin efradıyla beraber karakollan teslim ederek Berana'ya müsellahan avdet ederken, Yaşça karyesi civarında Hasan Çavuş'la beraber şehit edilmiş ve karakollar ihrak edilmiştir.

Torba efradı şeciane müdafaa neticesinde teslim ve Viteskalılar tarafından cümlesi şehit edildi. Avenesi ile efradı teslim olup --- ve ---'e gönderildi.

4 Ağustos 1328 [17 Ağustos 1912] (Cumartesi). Priştine'den tren-i mahsusla Üsküp'e geldik. Müşir İbrahim Paşa ile beraber gece Üsküp'e muvasalat ettik. Üsküp'te Arnavutlar toplanıyor. İpek ve Badan ve Gusine'de taburlannın dahi taht-ı silâha alınması emri verildi. Hasan Askeri Bey, Kırkdördüncü Alay'la (750) Metroviçe'den Tirgovişte'ye hareket etti.

Arnavutlar ---'deki hapisleri de salıvermek istedilerse de muvaffak olamayıp geri geldiler.

Tirgovişte, Rugova, Peşterliler Berana'ya girdiler.

5 Ağustos 1328 [18 Ağustos 1912] (Pazar) Üsküp. Firuzbey'den 31/1, 31/2, 31/3 ve bir hava bataryası ve bir takım cebel topu ve bir mitralyöz geldi ve Redtepe sırtlanna yerleştirildi. 5/4 Ağustos, Kaçanik Orhaniye'deki kuvvetten bir alay ve bir cebel bataryası (32Y) geldi. Tahtalıhan civarına yerleştirildi. Yenipazar Mustahfaz Alayı taht-ı silâha alınırken ahali esliha ve eşyayı yağma etmişlerdir. Hasan İzzet Bey üç taburla Tirgovişte'ye girdi. Bir takım müsellah Arnavutlar Köprülü'ye girmek istedilerse de, ciddiyet karşısında hamal treniyle Üsküp'e avdet ettiler.

Alay 12 Köprülü'ye muvasalat etmiştir (Dördüncü Fırkadır). Dördüncü Nişancı Taburu Manastır'dan ---a geldi. 29K üç taburla Köprülü'ye muvasalat etmiştir.

Berana'da zayiat :

askerden	34 şehit	41 mecruh=	yekûn 75
ahaliden	5 şehit	47 mecruh=	yekûn 52
	39	88	127

(Mülazım Ahmet ve Yüzbaşı Neşet Emin Beyler şehit ve diğer iki zabit mecruh)

Levent Şahverdi Arşivi

3 Ağustos'ta Tirgovişteli Sait Bey ve ---liler Yoluca'da müsademe ederek, Sait Bey şehit olmuş ve Yoluca başıbozuklar tarafından ihrak olunmuştur.

6 Ağustos 1328 [19 Ağustos 1912] (Pazartesi) Üsküp. Arnavutlann bir kısmı gidiyor, bir kısmı geliyor. Selanik'te topçu 15, 1T ve Gevgili'den Süvari 14Y Köprülü'ye muvasalat ettiler. Bugün Hasan İzzet Bey bir alayla Berana'ya girdi. Berana kilisesi ihrak olundu, müsademe devam ediyor.

Bugün Yenipazarlılar, redif debboyuna hücum ederek eslihayı yağma ettiler. Hîn-i yağmada birbirleriyle kavga ederken ahaliden mecruh vardır.

ç /21 ve 61/3 Yakova'dan İpek'e muvasalat etti.

6/7 Ağustos, Üsküp'te yangın bahanesiyle külliyetli silah atıldı. --- şaki müsademe. Nümayiş yaptılar.

7 Ağustos 1328 [20 Ağustos 1912] (Salı) Üsküp. Arnavutlar (84) vagon, üç trenle bu sabah silah atarak Üsküp'den Firuzbey ve Metroviçe'ye mütevecchen hareket ettiler. Ceman (beşbin kişi) otuzbin deniliyordu ?!!

7/8 Ağustos, 2/2 ile nısf cebel takımı Üsküp'den tren-i mahsûsla Metroviçe tarikiyle Berana'ya sevk etti.

Ahali İpek, Yakova redif debboylannı yağma etti.

Berana'da müsademe devam ediyor. Bir yüzbaşı şehit ve bir mülazım mecruh vardır.

İpek debboyu ile mektep, kerestelerini yağmadan sonra ihrak olundu.

Berana'da 751 Hıristiyan hanesi ve Derice ve Podgrase'de 15 hâne-i İslâm ihrak olunmuştur.

7/8 Ağustos, Derice karyesi İslam hanelerini (7 hane) eşkıya ihrak etti.

8 Ağustos 1328 [21 Ağustos 1912] (Çarşamba) Üsküp. Berana, Kilise tepesinin sağ ve solundaki tepeler Gevgililer tarafından tutulması üzerine mezkûr Kilise tepesi asker tarafından işgal edilmiş ise de ahalinin ekseriyet çekilmesiyle, eşkıya askeri sarmış, biraz zayiatla asker de Berana'ya çekilmeye mecbur olmuştur. Altı asker şehit olmuştur.

8/9 Ağustos (33/3, 33/2) Üsküp'den Metroviçe'ye muvasalat.

8 Ağustos 1328 [21 Ağustos 1912]. 59/1 ve (mavzer ve cebel 4T K) Yenipazar'dan Akova'ya hareket. Yenipazar Mustahfaz Taburlan Berana'ya girdi.

Levent Şahverdi Arşivi

(8 ve 8/9 Ağustos)'da Yakova redif eslihası ve cephane (adet 62), Rıza Bey'in kulesine kaldırılmıştır.

9 Ağustos 1328 [22 Ağustos 1912] (Perşembe) Üsküp. 48/2 Üsküp'den Köprülü tarikiyle Koçana'ya sevk olundu.

32/2 ve 32/3 ve Mitralyöz 32K Üsküp'den Metroviçe'ye muvasalat. 55/1 Prizren'den Yakova'ya hareket etmiştir. 1/1 ve mavzer ve cebel 1T 1K (takım) Metroviçe'den Berana'ya hareket etti.

(9/10 Ağustos) ٩/19 Metroviçe'den Üsküp'e bilvürûd Koçana'ya geçmek üzere Köprülü'ye trenle hareket. Kırkdördüncü Alay badezzuhr Berana'ya muvasalat etti.

Kerem Bey kumandasıyla dörtyüz İpekli Berana'ya geldi.

Peşterliler, Berana Kaymakamı'nı Senice'de katl ve hükümet debboyunu yağma ile üçyüz martin ve bini mütecaviz revolver yağma ettiler.

Avdet eden Arnavutlar Priştine'den gelen dörtyüz ikmal efradını soymuşlardır. Berana'da müsademe devam ediyor.

10 Ağustos 1328 [23 Ağustos 1912] (Cuma) Üsküp. İpek'te eslihayı yağma edenlerin esliha deposuyla mekteb-i idâdî kerestelerini yaktıklan anlaşıldı. Berana'da müsademe devam ediyor.

Çakur, Nokşin, Erzaniçe'de müsademe devam ediyor.

Görice'de Kolağası Recep Yogan Arnavutlar tarafından şehit edilmiştir.

11 Ağustos 1328 [24 Ağustos 1912] (Cumartesi) Üsküp. Cavit Paşa Berana'ya girdi. Otuzbirinci Alay Priştine'den İpek'e derdest-i sevk iken Sadaret'in telgrafnamesi üzerine Metroviçe'de bırakıldı. Onbirinci Fırka Tirgovişte'ye hareket üzerine iken tehir olundu ve Otuzbirinci Alay yoldan geri çevrildi.

İngiltere'nin tavassutu ile Karadağ sulhu idameye mecbur olarak, General Vukotic'i Cavit Paşa ile müştereken teskîn-i heyecân ve temîn-i âsâyişe, icrâ-yı tahkîkata memur ettiği Sadaret'ten tebliğ olundu. Berana'da müsademe kesildi.

11/12 Ağustos, Dağlılar Nokşin ve Toprakkule (Kırmızıtaş'ın altı)'ye sabah saat 2'ye kadar şiddetli ateş etmişlerdir.

12 Ağustos 1328 [25 Ağustos 1912] (Pazar) Üsküp. Heyet-i Tahkîkiye'den Daniş Bey Dahiliye Nezaret'ine tayinen bugün Üsküp'den Dersaadet'e

Levent Şahverdi Arşivi

hareket etti. Bu sabah Yenipazar'dan Berana'ya hareket eden Ellisekizinci Alay'ın bir taburu Yenipazar'a ve iki taburu Senice'ye ikame olmak üzere hareket etmesi emri verildi.

12/13 Ağustos, Akova'nın (Podgeraki) karyesi Dağlılar tarafından ihrak olunmuştur: 9 hane.

13 Ağustos 1328 [26 Ağustos 1912] (Pazartesi) Üsküp. Ellisekizinci Alay'ın iki taburu Senice'ye ve bir taburu Yenipazar'a muvasalat etti.

14 Ağustos 1328 [27 Ağustos 1912] (Salı) Üsküp. Prizren'deki kadro ve cebel bataryası İpek'e muvasalat etmiştir. Dağlılar Nokşin'in karyesine ve Çakur ---şte ve Kızkule ve Toprakkule'ye bugün akşama kadar şiddetli ateş etmişlerdir. 29K Köprülü'den Edirne'ye avdet etmiştir.

15 Ağustos 1328 [28 Ağustos 1912] (Çarşamba) Üsküp. Emin Bey refakatiyle Yakova'dan gelen bir tezkereci nefer Çarnalova'da Arnavutlar tarafından hûnrîzâne bir surette katledilmiştir.

Karadağlılar ---şte'ye giden süvari neferlerimize ateş ederek müsademe olmuştur.

16 Ağustos 1328 [29 Ağustos 1912] (Perşembe) Üsküp. 24/3 Üsküp'den Kozan'a iade edildi. Otuzyedinci Alay Metroviçe'den İpek'e hareket etti. Dağlılar Erzaniçe'de karakollarımızla Köprübaşı karakoluna ateş etmişlerdir. Bizim askerlerin ateş etmemesinden bilistifâde yüzelli metreye kadar yaklaşmışlardır.

17 Ağustos 1328 [30 Ağustos 1912] (Cuma) Üsküp. Otuzyedinci Alay ile kadro cebel 1T'den iki top İpek'e muvasalat etti (şimdi İpek'te üç dört cebel bataryası oldu).

Dağlılar Nokşin kule ve karyesine ateş ederek yanm saat müsademe olmuştur.

18 Ağustos 1328 [31 Ağustos 1912] (Cumartesi) Üsküp. Berana'ya giderken Kaynarca'da iki asker katledilerek mavzerleri alınmıştır (Necip Draga). Dağlılar Çakur ve Kızkuleleri'ne yaylım ateş etmişlerse de asker mukabele etmemiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

19 Ağustos 1328 [1 Eylül 1912] (Pazar) Üsküp. 9/21 İpek'den Berana'ya sevk olundu ve 40/3 Üsküp'den Firuzbey'e sevk olundu (Firuzbey'den Prizren'e sevk olunacak 38/2 yerine kaim olmak üzere). Preşova'da, camide teravih namazı kılarken iki kişi hariçten atılan tüfeklerle katlolmuştur.

Karadağlılar Mokre karakoluna hücum ederek püskürtülmüşlerdir.

19/20 Ağustos, Rıza Bey kulesindeki esliha Reka ---ş Malisya ve kasaba ahalisine, Rıza ve hempasının karanyla taksim olunmuştur.

20 Ağustos 1328 [2 Eylül 1912] (Pazartesi) Üsküp. 38/2 Firuzbey'den Prizren'e hareket etmiştir. Mehmet Paşa (Kalkandelenli) Prizren mutasarnfı, Yahya Ağa (Berişa) Yakova Kaymakamı oldular.

Karadağlılar, Nokşinli Ömer'i tehlikeli cerh ettiler.

21 Ağustos 1328 [3 Eylül 1912] (Salı) Üsküp. Hastalandım.

Sırplılar, Senice mıntıkasında bir çete çıkanp İslam bir çobanı katletmişlerdir (İlya Boyon'un intikamı).

22 Ağustos 1328 [4 Eylül 1912] (Çarşamba) Üsküp. Hastayım.

22/23 Ağustos, Kırksekizinci Alay'ın Koçana'ya hareketi için Berana'ya emir verildi.

38/2 Prizren'e bilavukuat muvasalat etmiştir.

23 Ağustos 1328 [5 Eylül 1912] (Perşembe) Hastayım.

55/3 Prizren'den Kaymakam Halit Bey'in kumandasıyla Yakova'ya muvasalat etti. Sırp çetesi tarafından Senice'nin Perice karyesinde bir İslam şehit ve biri mecruh edilmiştir.

24 Ağustos 1328 [6 Eylül 1912] (Cuma) Üsküp. Hastayım.

Feyzi Ağa bana bakıyor (Müşir İbrahim Paşa'nın kâhyası)

25 Ağustos 1328 [7 Eylül 1912] (Cumartesi) Üsküp. Hastayım.

48/1 ve 48/3 Berana'dan Koçana'ya müteveccihen hareket ettiler. Yakova'da nizamiye eslihasını Arnavutlann yağma edecekleri anlaşıldı. Metroviçe'den Otuzbirinci Alay ile mitralyöz ve bir cebel bataryasının Miralay Fehmi Bey kumandasıyla Yakova'ya hareketi emrolunmuştur.

Levent Şahverdi Arşivi

26 Ağustos 1328 [8 Eylül 1912] (Pazar) Üsküp.

26/27 Ağustos, Senice'nin (Derazovik) karyesinden bir kadın ve yedi adam, Sırplılar tarafından cerh edilmiştir (bilahire bunun üçü şehit olmuştur).

27 Ağustos 1328 [9 Eylül 1912] (Pazartesi) Üsküp. Kafedili'nde kar yağdığından (2/1, 1/2, 1/3) Koçana'dan ---'ye nakli, yalnız bir taburla kulelerin takviyesi hakkında Berana'ya emir verildi. Mehmet Paşa Prizren'e muvasalatla Mutasarnflık ve Kumandanlık umurunu deruhte eylemiştir.

31K ve bir cebel bataryası Metroviçe'den İpek'e Yakova'ya sevk olundu.

28 Ağustos 1328 [10 Eylül 1912] (Salı) Üsküp.

48/1 ve 48/3 bugün Berana'dan Metroviçe'ye muvasalat ettiler (Koçana'ya girdiler).

Toprak'da dahi bomba patlayarak otuz kadar zayiatı mucip oldu.

İşkodra ahvali pek karışık. Şingen postası vurulmuş ve bir mülazım şchit düşmüştür. İki aydan beri İşkodra telleri kınktır. Malisorlar, Drac ve Şayak kazalanna hücum ediyorlar.

29 Ağustos 1328 [11 Eylül 1912] (Çarşamba) Üsküp. Kırksekizinci Alay Metroviçe'den Köprülü'ye tren-i mahsûsla hareket ettiler.

30 Ağustos 1328 [12 Eylül 1912] (Perşembe) Üsküp. Karadağlıların onbeş günden beri terhis ettikleri topçulan tekrar taht-ı silâha aldıklan

31 Ağustos 1328 [13 Eylül 1912] (Cuma) Üsküp.

Kırkdördüncü Alay'ın Berana'dan İpek tarikiyle Selanik'e hareket emri verildi. 55/2 Gostuvar'dan Prizren'e tahriki ve Üsküp'den iki bölük gönderilmesi Yedinci Kolordu'ya yazıldı.

31K ve mitralyöz ve cebel bölüğü bilavukuat Yakova'ya girdi.

1 Eylül 1328 [14 Eylül 1912] (Cumartesi) Üsküp. Vaşkovalı Maşan Körkö'nün Tareli Rüstem'i katletmesi üzerine gönderilen askere Hıristiyanlar pusu kurdukları ve bölükle müsademede bir onbaşı ve bir nefer şehit ve diğer bir nefer mecruh olduğu Selice'den bildirildi ve 1/2 Eylül gecesi bir taburun izamı Taşlıca'ya yazıldı.

Levent Şahverdi Arşivi

İşkodra Malisorlannın kâmilen isyan ederek Tuz ve İşkodra'dan tazyike başladıklan İşkodra Jandarma Kumandanlığı'ndan bildirilmiştir.

Sırp çeteleri Senice'nin Sercova karyesine tecavüz ettilerse de bilazayiat tard olundular.

2 Eylül 1328 [15 Eylül 1912] (Pazar) Üsküp.

Taşlıca Kumandanı Muhtar Bey bir tabur ve bir mitralyöz bölüğüyle Perkan'a hareket etti (iki bölük de evvelen gitmişti). Nefer yaya iki tabur oluyor.

2/3 Eylül, üç bölük süngü hücumuyla ve Vaşko[va] sırtlarını eşkıyadan zabtetti. Bir Karadağlı maktul ve bizim bir nefer mecruh olunmuştur.

2/3 Eylül (Akova) Zazava Müfrezesi'ne taarruz vukuuyla müsademe başladı.

3 Eylül 1328 [16 Eylül 1912] (Pazartesi) Üsküp. Berzava'ya Akova'dan bir top ve bir bölük ve jandarma 63/3'den bir nefer de Binbaşı Ahmet Faik Bey'le beraber gönderildi. Vaşkova ormanlarında Malovice taraflarında müsademe devam ediyor. Karadağ cihetinden de ateş ediliyor. Berzava'ya hücum edenin Peter Hazanac olduğu anlaşıldı.

4 Eylül 1328 [17 Eylül 1912] (Salı) Üsküp. Vaşkova eşkıyası kâmilen Karadağ'a tard edildi. O tarafta Dağlılar cihetinden ateş başladı. Tuz ve İşkodra'ya Gusine ve Yakova'dan kıtaat-ı nizâmiye ve Arnavut mustahfazlanyla yar[d]ım edilmesi Harbiye Nezareti'ne yazılmış ise de, gayr-i mümkün olduğu cevabı verildi.

5 Eylül 1328 [18 Eylül 1912] (Çarşamba) Üsküp. Dağlılar cihetinden Vaşkova'daki askerimize ateş edilmiştir.

6 Eylül 1328 [19 Eylül 1912] (Perşembe) Üsküp. Vaşkova'nın, Manalice altındaki Taşlık uçurumuna gelen iki Dağlı askerlerimiz tarafından itlaf edilmiştir.

7 Eylül 1328 [20 Eylül 1912] (Cuma) Üsküp. Evvelce Leysaç tepesi ve Manalice tepeleri Taşlıca Müfrezesi tarafından tutuldu. Bugün hiçbir müsademe olmadı.

Posta ile İpek'ten avdet eden süvarilere Emin Paşa kulesi kurbunda Arnavutlar tarafından ateş edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

8 Eylül 1328 [21 Eylül 1912] (Cumartesi) Üsküp. Ellisekizinci Alay'dan üç bölük Senice'den Lozna'ya hareket etti. İbrahim Paşa'nın İşkodra'ya bir fırka ile hareketi sadaretten emrolundu. Üçyüz Malisorun Enderyavice'de olduğu, oradan sekizyüz yük cephane geldiği Berana'dan bildiriliyor.

Büyük ---ş'tan seksen müsellah Arnavut Herme ve Revyaka'ya kadar gelmişlerse de henüz Yakova'ya gelen yoktur : (Silah almak meselesi)

Saat 2'de bir kız evladım dünyaya gelmiştir. 9 Şevval 1330.

[Ek yapılmış:] (Hayriye Muattar isminde) Bir aylık iken, kırk günlük, vefat etmiştir.

9 Eylül 1328 [22 Eylül 1912, Pazar] Üsküp. Mülazım ve Bölükbaşı Mehmet Ali Ağa'nın (Yüzbaşılıktan müstafi) Siroz [Serez]'dan firarla Lap civanna K--- ve ---ya'ya gelerek ahaliye maarif vergisini affettireceğine, Hıristiyan'dan asker alınmayacağına ve mavzer tevzi olunacağına dair iğfalatla (250) kişi toplayıp, ihtilale hazırlandığı, Yakovalılann tekrar silah almak üzere kıyam edecekleri mahallinden yazılıyor.

Seri ateşli bir cebel bataryası Berana'dan İpek'e tahrik olundu. Geylan'da Morova'da nahiye ve jandarma evrakı Arnavutlar tarafından ihrak ve jandarmalann eslihası gaspolunduğu vilayetten bildiriliyor.

10 Eylül 1328 [23 Eylül 1912] (Pazartesi) Üsküp. Metroviçe Fırkası'nın Gusine kuvvetini bittakviye Tuz'a tahriki hakkındaki Harbiye Nazın'nın telgrafı üzerine, fırkanın isyan mıntıkasında ve yolun gayn kabil-i mürûr bulunduğu yazılmış ve bugün gelen telgrafta Debre Fırkası'nın Tuz'u takviye için ve Elbasan Fırkası'nın da İşkodra'ya gitmek üzere taht-ı silâha alındığı Harbiye Nezareti'nden bildirilmiştir.

Firari Mehmet Ali Ağa avenesi dağılarak otuza tenezzül etmiştir.

Berana'dan seri ateşli cebel bataryası İpek'e muvasalat etti.

11 Eylül 1328 [24 Eylül 1912] (Salı) Üsküp. İşkodra ahalisinden Gusine ahalisine Tuz'un imdadına gitmek üzere istimdatname gelmiştir.

Muhtar Bey Raşkova'dan Taşlıca'ya avdet etti ve vukuat yoktur.

12 Eylül 1328 [25 Eylül 1912] (Çarşamba). Müşir Kâzım Paşa riyasetiyle İşkodra'ya başka bir Heyet-i Tahkîkiye gönderiliyor. Tiranlı Esat Paşa, İşkodra Redif Fırkası Kumandanlığı'na tayin olunmuştur.

Levent Şahverdi Arşivi

Berana'da yanan karyeler için yirmibin Lira verilmiştir.

12/13 Eylül, Onbirinci Fırka'nın bir taburu 32/1 Metroviçe'den Dedeağaç'a hareket etti.

Yenivaroş'un Vukovine karyesine yerleştirilen muhacirlere, Sırp çetesi hücum ederek bir erkek ve bir kız şehit ve bir kadın ve bir çocuk mecruh olmuştur.

13 Eylül 1328 [26 Eylül 1912] (Perşembe) Üsküp. Metroviçe, Üsküp, İştip, Siroz [Serez], Drama Redif Fırkalannın bir buçuk mah talim için taht-ı silâha davet olunuyor. Edirne cihetinde dahi birçok redif fırkaları taht-ı silâha alınmaktadır. Edirne, Kırkkilise, Babaeski, Gümülcine Redif fırkaları.

13/14 [Eylül], 32/2 Metroviçe'den Dedeağaç'a hareket.

14 Eylül 1328 [27 Eylül 1912] (Cuma) Üsküp. (14/15 Eylül) 32/3 Metroviçe'den Dedeağaç'a hareket. Eşkıyanın İşkodra'dan Tuz'a gittiği, yedi kayık erzak ve mühimmatı zabt ettikleri istihbar kılınmıştır.

15 Eylül 1328 [28 Eylül 1912] (Cumartesi) Üsküp. (15/16) 9/11 Fırka karargâhı Metroviçe'den Dedeağaç'a hareket. 44Y Metroviçe'ye muvasalat etti. Karadağın muvazaaten Koç ve Yaber kabailini harp ettirerek, bu suretle Malisorlara top vereceği işitilmiştir.

16 Eylül 1328 [29 Eylül 1912] (Pazar) Üsküp. 57/1 İpek'ten Üsküp'e hareket.

Sırplılar İvrane mıntıkasında tahşidat ve Senice mıntıkasında Golya ve Yavuz'a iki bölük izam etmektedirler.

16/17 Eylül, 44Y Metroviçe'den Petric'e hareket etmiştir.

16/17 Eylül, 33/1 Metroviçe'den Dedeağacı'na hareket etmiştir.

16 Eylül, 55/1 Yakova'dan Prizren'e tahrik edildi.

16/17 Eylül, Ramazan Raskok iki yüz müsellah İşkodra'da Katolik Malisorlanyla Prizren'e girdi.

17 Eylül 1328 [30 Eylül 1912] (Pazartesi) Üsküp. 17/18 Eylül, 33/2 Metroviçe'den Dedeağaç'a hareket. Sırbistan'ın fevkalade tedarikâtta bulunduğu ve Karadağ'ın İşkodra ve Tuz yollarını keserek Boyane sevahiline kuvvet yığdığı anlaşılıyor. Nizamiye Birinci Fırka'nın da oraya iadesi Harbiye Nezareti'nden emir buyrulmuştur.

Levent Şahverdi Arşivi

Sırbistan Raşka, Yadur kapılarını kapamıştır.

Karadağ Mukre'yi döğmek üzere Bal tepesine top yolu yapıyor.

Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ ve (Yunan) resmen seferberliklerini ilan ettiler.

18 Eylül 1328 [1 Ekim 1912] (Salı) Üsküp. Bulgaristan'ın umumi seferberlik ilan ettiği ve Birinci Fırka'nın orta mıntıkasına seri tahriki Harbiye Nezareti'nden bildirilmiştir. Bütün işarat bu havadisi teyit ediyor. Sırbistan'ın tekrar Raşka kapısını açtığı Hudut Komiserliği'nden bildiriliyor.

Ribofce'ye bu gece veya yann Sırplılar tecavüz edeceklerinden bir makine ihzarı mahallinden bildiriliyor (aileleri kaçmak üzere).

Ramazan Raskok ve maiyetindeki (250) Mirditalı taannüt ederek Prizren'den çıkmadılar. Rıza Bey'in davetiyle silah almaya geldiklerini iddia ediyorlar.

Devlet-i Aliyye dahi seferberlik ilan etti.

Siroz [Serez]'da bir camide bomba patlayarak yedi kişi mecruh olmuştur.

Dağlılar ---'ya ve Razdol'a ateş ettiler. Razdol civarında daha evvelce Rugovalılar bir Karadağlı (yüzbaşı) katlettiler. Dağlılar Veliyol'a ateş etmişlerdir.

19 Eylül 1328 [2 Ekim 1912] (Çarşamba) Üsküp.

19/20 Eylül, 33/3 Metroviçe'den Dedeağaç'a hareket etti.

19 Eylül, 57/1 Geylan'a muvasalat etti. Bugün Sırbistan'dan Üsküp'e gelen tren gelmemiştir.

Dağlılar Zağrac'a (Gusine'nin) yaylasında Gusinelilerle müsademe ettiler, ahaliden üç mecruh vardır.

Prizren'de Ramazan Raskok müsademe, tard. Eşkıyadan iki maktul, beş mecruh; jandarma ve ahaliden iki şehit vardır.

Sırplılar Yenivaroş hududu karşısında tecemmü ediyorlar ve tüfek ve boru sesleri işitiliyor.

20 Eylül 1328 [3 Ekim 1912] (Perşembe) Üsküp. 40/3 Firuzbey'den Siroz [Serez]'a hareket etti.

Garp Ordusu Umum Kumandanı: Ayandan Birinci Ferik Rıza Paşa

Vardar Seyyar Ordusu Kumandanı: Ferik Zeki Paşa

Ustruma Kolordusu Kumandanı: Mirliva Nazif Paşa

Redif Kolordusu Kumandanı: Muhakemat Dairesi'nden Tevfik Paşa

Hudud-ı Yunaniye Kumandanı: Topçu Feriki Rıza Paşa tayin olunmuştur.

Levent Şahverdi Arşivi

20/21 Eylül, Yador ve Kalavence'de ateş başlamıştır.

Gusine'nin Zağragir karyesine Dağlılar bugün tecavüz etmiştir. Ahaliden iki şehit, sekiz mecruh.

20 Eylül, Birinci Fırka Berana'dan Edirne'ye müteveccihen hareket etmiştir.

21 Eylül 1328 [4 Ekim 1912] (Cuma) Üsküp. Üsküp'te harp için miting yapıldı. Yedinci Kolordu Kumandanlığı'na Fethi Paşa ve Erkân-ı Harbiye Riyaseti'ne Faik Bey tayin kılınmıştır.

22 Eylül 1328 [5 Ekim 1912] (Cumartesi) Üsküp. Yakovalılar Birinci Fırka'nın fazla eslihasının Dersaadet'e nakline mümanaat, çarşı sed ve tecemmüata ibtidar. Rıza Bey aldığı mitralyözün bir tüfeğini teslim etti.

Sırp çeteleri Senice ve Yenivaroş kazaları dahilinde katl ve ihrak ile meşgul.

38K 1T Priştine'den Firuzbey'e hareket etti.

23 Eylül 1328 [6 Ekim 1912] (Pazar) Üsküp. Birinci Fırka'nın yedi taburu (9/1, 3/1, 3/2, 3/3, 2/2, 2/3, 1/1) Berana'dan (1300) mevcutla Metroviçe'ye muvasalat.

37K İpek'ten Metroviçe'ye hareket etti. 38Y 2T 3T Prizren'den Firuzbey'e hareket etti.

23/24 Eylül, Birinci Fırka'nın Üçüncü Alayı ve Birinci Fırka Kumandanı Metroviçe'den trenle Lüleburgaz'a hareket etmiştir.

İkinci Müfettişlik Erkân-ı Harbiye Dairesi'ne hareket için emir aldım.

24 Eylül 1328 [7 Ekim 1912] (Pazartesi) Üsküp-Selanik. Selanik'e geldim.

Garp Ordusu'na mensup Seyyar Vardar Ordusu Erkân-ı Harbiyesi Birinci Şube Müdüriyeti'ne tayin buyruldum. Movikovac Berana taraflarından Karadağlılar tecavüz ettiler.

25 Eylül 1328 [8 Ekim 1912] (Salı) Selanik. Garp Ordusu Başkumandanı Ali Rıza Paşa geldi. Bilmüzakere projede bazı tadilat yapıldı. Karadağlılar ilân-ı harb ettiler.

26 Eylül 1328 [9 Ekim 1912] (Çarşamba) Selanik.

26/27 Eylül, Manastır'a azimet ettik. Seyyar Vardar Kumandanı ile.

Levent Şahverdi Arşivi

27 Eylül 1328 [10 Ekim 1912] (Perşembe) Manastır. Sabahleyin Manastır'a trenle çıktık. Bulgarlar hudut kule nöbetçilerini geriye çekmişlerdir.

28 Eylül 1328 [11 Ekim 1912] (Cuma) Manastır. Akova'nın sukut ettiği ve redif mustahfazların perişan bir halde ricat ettikleri, redif tabur kumandanlığının işanna atfen Yedinci Kolordu'ya bildirilmiştir.

29 Eylül 1328 [12 Ekim 1912] (Cumartesi) Manastır-Pirlepe. Karargâhla geldik.

30 Eylül 1328 [13 Ekim 1912] (Pazar) Pirlepe. Köprülü'ye geldik karargâhla. Yenivaroş'ta müsademat.

1 Teşrinievvel 1328 [14 Ekim 1912] (Pazartesi) Köprülü. Sırplılar Traboye Kraş'a taarruz etmiştir ve Vitanovik karakolu sukut, Valve (Zifce)de beş altı saat müsademe: dört şehit, ondört mecruh vardır.

2 Teşrinievvel 1328 [15 Ekim 1912] (Salı) Köprülü. Bugün sabahtan beri Prepalas ve Mavrik'de müsademe. Hırtice Mirofca'da akşam saat onbirde top atışı başlamıştır.

Şahince karakolu eşirrâ tarafından muhasara edilmiştir.

Sırplılar resmen kat-ı münâsebet eylemişlerdir. 55K 3T İpek'te ---

3 Teşrinievvel 1328 [16 Ekim 1912] (Çarşamba) Köprülü. Priştine Fırkası Priştine'den Podgorice'ye hareket etti.

3/4 Teşrinievvel, Başkumandanlık Vekaleti'nden Sırbistan ve Bulgaristan'a taarruz emri geldi. Priştine Fırkası Podgorice'ye muvasalat ve gece saat ikide Sırplılarla (15 tabur) müsademe başladı. Tuz sukut etti (2 Teşrinievvel)

4 Teşrinievvel 1328 [17 Ekim 1912] (Perşembe) Köprülü. Sırplılar kırk tabur 9 seri ve 12 adi batarya ile Priştine istikametine ilerliyor.

16 tabur, 7 batarya olduğu bilahire tasdik kılındı. ---'da müsademe devam.

5 Teşrinievvel 1328 [18 Ekim 1912] (Cuma) Köprülü. Sar'da mıntıkasında

Levent Şahverdi Arşivi

müsademe başladı. Sar'daki tabur (Kalmanica) ilerisine çekildi. Ruban'da düşman kuvvetleri görüldü. Yunanistan'la ilân-ı muhâsamât olundu.

5/6 Teşrinievvel, Bulgar hududunda ateş başladı.

Priştine Müfrezesi ricat ediyor. Taburlar dağıldı.

Podgorice'de müsademe devam etti.

Yenipazar'dan Sırp tecavüz etti, tard olundu.

İtalya ile tatîl-i muhâsamât. Serfice'de müsademe başladı. Kardik kulesi topla ihrak olundu. Alasonya zabt olundu. Trebolişe'de Osmaniye Müfrezesi Ustrumca Alayı Bulgarlarla müsademeye başladı. Bir taraftan Kalmanica Müfrezesi de müsademe ediyor. ---live'de Priştine Müfrezesi müsademeye devam ediyor.

5 Teşrinievvel, Geylan'da Hamid Ağa müfrezesi --- [200] Tükefce'den Sırbistan içerisine ilerlemiş ise de Kalagoz Salih Geylan Bey ihanetle Sırp pususuna düşerek nısfı şehit, nısf-ı digeri geri çekilmiştir. Hergoşte'de harp.

6 Teşrinievvel 1328 [19 Ekim 1912, Cumartesi]. Yenipazar'a Sırp tecavüzü ve tard.

7 Teşrinievvel 1328 [20 Ekim 1912] (Pazar) Köprülü. --- ve Cuma-i Bâlâ kasabalan sükut etti. Kıtaat ricat ediyor. Sırplılar Yalac'a doğru ilerliyor. Dospat, Dolan, Bodive (emirle müfreze geri çekilib Koca Burgaz'ı müdafaa ediyor). Kolaşin, Tuz, Akova, Plava, sukut ettiği Garp Ordusu'ndan bildirildi.

Trabolişte'deki müfrezemiz Esternik sırtlanna çekildi.

Kalmanica'da muharebe oluyor ve Zikove'yi eşkıya gece basmış ise de püskürtüldü. Sare'nin zabtı için 16. Fırka'ya taarruz emri verildi ama icra olunamadı.

8 Teşrinievvel 1328 [21 Ekim 1912] (Pazartesi) Köprülü-Bereketli. Kumanova'ya kıtaat yürüyüşe başladı.

Kalmanica'da şiddetli top müsademesi oldu. Kratova ve Estraca tahliye olundu. Preşova'ya düşman girdi. Osmaniye sukut etti. Kalmanica Müfrezesi ricat etti.

8/9 Teşrinievvel, Mehmet Paşa azlile yerine Nişancı 6 Kumandanı Miralay Kâzım Bey tayin kılınmıştır. Kolordu Bereketli'de. (Fırka 13 Gradişte'ye, İştip Fırkası Bereketli'nin bir saat ilerisine) Manastır Fırkası (Kolordu 6 Malita'da) ---ya'da Doğancı'da 6 Bereketli'de. Fırka 17 (dört tabur) Bereketli'den Malita'da; Fırka 16 Kumandanı Fırka (15) Beştice Kırkova hattında,

Levent Şahverdi Arşivi

8/9 Teşrinievvel, Fırka (15) bir alayıyla Koçana'yı takviye emri aldı.

Kolordu (7) kâmilen Kumanova'da tecemmü etti. Priştine ricat. Yenipazar'da harp.

8/9 Teşrinievvel, Koçana'da müfreze bilmüsademe karakol zabt olundu. Bizim --- karakolunu Sırplılar dinamitle berhava ettiler.

(8/9 Teşrinievvel, kızım Hayriye irtihal etti, gece saat 2,5.)

9 Teşrinievvel 1328 [22 Ekim 1912] (Salı) Bereketli –Uraş. Altıncı Kolordu Karargâhı Uraş'ta. Bir fırkası --- avdet etti. Beşinci Kolordu (Gradişte'de), bir fırkası (13) Novosil'de, İştip Fırkası Kutlubey'de. Priştine ve Yenipazar sukut etti.

10 Teşrinievvel, Priştine'ye 12 --- vardı --- düşman Kaçanik'te zabt etti.

10 Teşrinievvel 1328 [23 Ekim 1912] (Çarşamba) Uraş. Kablezzeval saat 11'de top patlamaya başladı. Beşinci ve Altıncı Kolordu, bilahire Yedinci Kolordu akşama kadar muharebe etti. Bektaş-ı Bâlâ hattına; düşman, Nagoric-Çetrice hattına çekildi. Sol cenahta (düşmanın) Eski Nagorik tepesinde bir cebel bataryasını düşman zabt etti.

Fırka (15) (ç/15, 44Y, 43Y) ve 15K 1T) top, Prikofca-Tosulvik hattında harp.

11 Teşrinievvel 1328 [24 Ekim 1912] (Perşembe) Uraş-Köprülü. Üsküp ve badehu Manastır Fırkalannın üçü hatlannı geceleyin tahliye etmeleri üzerine düşman şiddetle merkeze yüklenerek ricat başladı. Beşinci Kolordu kısmen Bereketli'ye ricat etti. 32 - 6 = 26 toplar ---

Yedinci Kolordu 86 - 22 = 64 --- Üsküp'e çekildi.

Altıncı Kolordu --- ve bütün toplan 60 - 55 = 5 topa --- 13 (---) batarya düşmanın eline geçti.

Kumanova sukut etti. Koçana sukut etti --- 16 - 7= 9 kaldı.

Onbeşinci Fırka müsademeye devam.

176 top Kumanova'da vardı

73 top kaldı

103

12 Teşrinievvel 1328 [25 Ekim 1912] (Cuma) Köprülü. Yedinci Kolordu Üsküp'den Kalkandelen'e çekiliyor. 30 ileri istasyon --- kaldı. Ustruma Kolordu-

Levent Şahverdi Arşivi

su'yla 8. Kolordu Selanik'in müdafaası için o civara çekiliyor. Vardar Seyyar Ordusu Manastır'a çekiliyor. İştip sukut etti.

(Onyedinci Nizamiye Fırkası 10 Teşrinievvel'de (95) mecruh (6) şehit, 11 Teşrinievvel (91) mecruh (3) şehit olmuştur. Mezkûr fırka dört tabur kuvvetinde idi).

Sebeb-i inhizâm: Manastır ve Üsküp fırkalarındaki Arnavut efradın adet-i milliyeleri üzerine, gece uç hattında pek az efrat bırakarak, yağmurdan barınmak ve köyleri yağma etmek üzere dağılmaları Sırplılarca hiss olunarak icra edilen hücum üzerine, uçların ricate mecbur oldukları, yağmurdan arazi batak olduğu cihetle toplar kaçamadan, efradın hamuleleri kesip kaçmaları panik tevlit etmiştir.

12/13 Teşrinievvel, Onbeşinci Fırka Prekofca'dan çekildi (Fırka 13., Fırka 17.) Köprülü'nün şarkına geldiler.

12 Teşrinievvel, Ustruma'da 15. Fırka muharebe etti.

13 Teşrinievvel 1328 [26 Ekim 1912] (Cumartesi) Köprülü. Şark Ordusu düşmanı galebe etmektedir. 16. Fırka Köprülü'ye vardı. 15. Fırka Köprülü'ye geldi. (12) topu yolda kaldı. Firuzbey muharebesi 13/14 Teşrinievvel, ricat.

13/14 Teşrinievvel, Sırplılar Üsküp'e girdi.

14 Teşrinievvel 1328 [27 Ekim 1912] (Pazar) Köprülü. İştip istikametine keşif için gittim. Bir Sırp keşif kolu tarafından takip olundum. Sırplılardan bir esir alındı.

Fırka (16) --- Fırka (15 ve 13) Çeltik tepelerde bir alay piyade ve bir süvari livası. Dümdar da Köprülü'nün şarkında.

15 Teşrinievvel 1328 [28 Ekim 1912] (Pazartesi) Köprülü-İzvor. Sırplılar Tatarköy'de görüldü. Akşam üzeri dümdar müdahale. Sırplılar top attı. Köprülü'den İzvor'a çekildik.

16 Teşrinievvel 1328 [29 Ekim 1912] (Salı) İzvor-Pirlepe. Beşinci Kolordu İzvor'a kadar ricat etti. Düşman Çeltik karyelerine kadar keşif kolları sevk etti. Suruc'da Onsekizinci Fırka münhezimen Manastır istikametine ricat ediyor.

Kâmil Paşa sadrazam olmuştur.

Levent Şahverdi Arşivi

17 Teşrinievvel 1328 [30 Ekim 1912] (Çarşamba) Pirlepe. Altıncı Kolordu ve Onaltıncı Fırka ve Koçana Alayı ceman (26 tabur) ve (7) top, 4 sahra ve 3 cebel vardır. Pirlepe'den Manastır'a hareket etti. Bir Sırp kolu (İzdun'a) gelmiştir.

18 Teşrinievvel 1328 [31 Ekim 1912] (Perşembe) Pirlepe. Yedinci Kolordu'dan müretteb fırka Gostuvar'dan hareket etti. Zayıf bir Sırp kolu Kalkandelen'i işgal etti.

Şark Ordusu Debre'den muvaffakiyetle ilerliyor.

19 Teşrinievvel 1328 [1 Kasım 1912] (Cuma) Pirlepe. Düşmanın topçu ve piyadesi Abdi Paşa karakolunun üç kilometre şimalindeki tepeyi işgal ve Rehova ve Dretofca'da çetelerle düşman süvarileri görüldü. Gostuvar'dan gelen Yedinci Kolordu'nun dümdan Padalişte'de düşman topçusunun ateşine uğradı. Yarın Altıncı Kolordu Kalburtepe'nin cenubunda Yunanlılarla muharebe verecektir.

İştip Fırkası Pirlepe'den Manastır'a hareket etmiştir.

20 Teşrinievvel 1328 [2 Kasım 1912] (Cumartesi) Pirlepe. Gayet şiddetli soğuk ve taarruz, askerlerin donması ve efradın şiddet-i bürûdetten dağılması. Yermiyad şimalindeki tepede düşman askeri görüldü, biraz ateş edildi. Florina'da Manastır Fırkası muhâlefet-i havadan tekrar dağıldı. Yunanlılar Baniçe'dedir. Şark Ordusu Debre'den ilerliyor. Akpınar'da düşmandan bir hayli top ve tüfek almıştır.

21 Teşrinievvel 1328 [3 Kasım 1912] (Pazar). Altıncı Kolordu Baniçe civarındaki Yunanlıları geriye sürmüştür. Sırplılar Baltuvaj, Abdi Paşa hanı ve Dretofca civarında görülmüşlerdir. Abdi Paşa karakolunun şimalindeki sırtlarda müsademe olmaktadır.

Akşama doğru düşman cebel topu ve askeri zuhur ederek Kırsıc karyesini zabt etmiştir. Düşmanın sahra topları Yaltuvar üzerine uzaktan ateş ediyorlar. Kırsıc'ın tekrar zabtı Beşinci Kolordu'ya emrolundu. Yedinci Kolordu altı bin nefer ve 28 sahra ve 6 cebel topuyla Kırçova'ya gelmiştir.

Mehmet Ali Paşa Müfrezesi (bir alay piyade, bir alay süvari, bir batarya top) Dosve'de düşman süvari alayını perişan eylemiştir. Kırk hayvan igtinam etti.

22 Teşrinievvel 1328 [4 Kasım 1912] (Pazartesi) Pirlepe. Yedinci Kolordu Krasovik'in şimalinde bulunan düşman, süvari ve piyade ve bir cebel bataryası

Levent Şahverdi Arşivi

üzerine hücum ederek akşama kadar muharebe devam etti. Beşinci Kolordu Kırsıc karye debboyunu düşmandan istirdat etti. Düşman Abdi Paşa karakolu şimalindeki taşlığı tutmuştur.

23 Teşrinievvel 1328 [5 Kasım 1912] (Salı) Pirlepe-Toyluhan. Onbeşinci Fırka'nın mevakiini terk etmesi üzerine düşman mevaziimiz üzerine yüklendiğinden Pirlepe'nin tahliyesiyle Toyluhan'ın şimâl-i şarkisindeki sırtlara çekildik. Suruc'da Yunanla şiddetli muharebe, Kosova'da muharebe muvaffakiyet.

24 Teşrinievvel 1328 [6 Kasım 1912] (Çarşamba) Toyluhan-Manastır. Düşmanın iki üç fırkası mevziimize taarruz ederek, Beşinci Kolordu beş yüz kadar zayiatla ricata mecbur oldu. Bir cebel ve bir sahra topu düşmana terk oldu. Yunanlılar dokuz top bırakarak Suruc'dan kaçtılar.

25 Teşrinievvel 1328 [7 Kasım 1912] (Perşembe) Manastır. Mevâzi-i müdâfaa tutuldu (askerdeki perişanî) Cavit Paşa Suruc'dan bir kısım kuvvetle ve Fethi Paşa Dermalice'den Lubanice Kukorehan civarına geldi. Mustafa Paşa Manastır Fırkası Onbirinci Fırka taburlan Suruc'da kaldı. (Şiddetli kar yağıyor).

26 Teşrinievvel 1328 [8 Kasım 1912] (Cuma) Manastır. Çakur mahalinde eşkıya müsademesi oldu. ---ak tutuldu.

27 Teşrinievvel 1328 [9 Kasım 1912] (Cumartesi) Manastır. Düşmanın bir tabur ve bir süvari müfrezesinin Efgenciler'e ilerlediği anlaşıldı.

28 Teşrinievvel 1328 [10 Kasım 1912] (Pazar) Manastır. Beşinci Kolordu --- Kukorehan (dahil) ve Yedinci Kolordu Kukorehan- Koçana hattını tahkim edecek. Altıncı Kolordu ihtiyat olacak.

29 Teşrinievvel 1328 [11 Kasım 1912] (Pazartesi) Manastır. Bulgarların Hadımköy'e geldikleri haber alındı. Sırplılar (Razubur, Ali Oba) Efgenciler Novoselim'de alay düşman elinde tahkim ediliyor. İki tabur ve bir cebel bataryasıyla takviye edilen (---b)'deki müstakil süvari livası keşif yaparak ---'daki malumatı istihsal etti.

Levent Şahverdi Arşivi

30 Teşrinievvel 1328 [12 Kasım 1912] (Salı) Manastır. İşkodra (Kakarlık)da düşmanın bir livasının münhezim olduğu haber alındı. Mahmut Hayret Paşa yirmibir tabur ile Debre'den --- --- ettiği haber alındı.

31 Teşrinievvel 1328 [13 Kasım 1912] (Çarşamba) Manastır. Novak'tan iki tabur ve bir cebel bataryası ve bir bölük süvari Ömerler - Meklence hattına bir keşif taarruzu icra olundu. Düşmanın bir alay piyade, iki batarya top, bir alay süvari Ömerler - Seydican cihetlerinde görülmüştür. Bilahire avdette eşkıya ---ak'ı işgal etmiştir. Bir zabit, üç nefer mecruh vardır.

1 Teşrinisani [14 Kasım 1912] (Perşembe) Manastır. Altıncı Kolordu Devlence'ye gitti. ---'da ---'da jandarma müfrezesiyle düşman piyadesi müsademe etti. Sekiz saat sonra jandarma müfrezesi Lubanice'ye ricat etti.

2 Teşrinisani 1328 [15 Kasım 1912] (Cuma) Manastır. Lubanice ---nfca arasındaki sırtlarda ve ---hişte'de jandarma müfrezesiyle müsademe oldu. Jandarmalar çekildi. Düşmanın bir fırkası ---han'a, bir fırkası Lubanice'ye geldi. Avdette bizim bir seri cebel takımı piyade muhafızı olmadığından düşman eline geçti. Oblakova Müfrezesi ateşe başladı. Düşman kuvveti üç fırka tahmin oluyor. Novak cihetinden dahi düşman topçusu ateşe başladı. Fethi Bey ll taburla Resne'den Devlence'ye geldi.

3 Teşrinisani 1328 [16 Kasım 1912] (Cumartesi). Manastır'ın cenubuna ilerleyen bir tabur düşman tard edildi. (Tran)'ı işgal eden bir tabur düşman dahi tard olundu. ---da düşman kıtası çekilmeye icbar olundu. Oblakova - Lera - Goyet hattındaki Altıncı Kolordu kıtaatı Sertovir - Rahut hattına çekilmeye mecbur olundu. Yunanlıların Kozan'a ve Vodine üzerine iki koldan Suruc üzerine yürüdükleri ihbar olundu. 17. Fırka Kozana'dan gelen süvariyi püskürttü.

—>[Ok işareti, alttaki girdiden çıkartılmış] Oblakova, Biraderim Muhtar Efendi şehit oldu.

4 Teşrinisani 1328 [17 Kasım 1912] (Pazar) Manastır. Düşman bir fırka kadar kuvvetle --- Novak - Tran - Male - Dragojan hattına hücum ve Tran'ı ve Dragojan'ı zabt ve 52/1 Tran'dan tard ve Dragojan'da iki batarya, müretteb tabur,

Levent Şahverdi Arşivi

İştib Alayı iki taburu 49/1'den alay 57 (bir cebel, bir sahra) zabt ve dört taburu firari ihbar etti. Novak'tan --- ilerledi.

Düşman Novak'tan Manastır'ı bombardıman etti.

Onbeşinci ve Onyedinci Fırkalar sebat etti. Yedinci Kolordu geri çekildi. (---tova - Koçişte hattının) gerisine Faik Bey iki alayla 58Y nişancı müretteb, Mirliva Sait Paşa on beş taburla Oblakova sırtlarına hücum ederek ve Fethi Bey Lera-Devlence'ye taarruz ederek düşmanı 3 kilometre geriye tard ettiler. Sait Paşa bir fırka ile Prevaliş'e kadar gidip tekrar avdet etti. Yakup Bey Müfrezesi (iki tabur) Gövet civarına vasıl ve eşkıya taarruzuna duçar oldu. Onyedinci Fırka Kozana'dan ilerleyen Yunan fırkasıyla bir gün evvel muharebede Kara---'da düşman geri püskürtülmüş ise de bugünkü muharebede fırka iki top zayi ederek mağluben ricat etmiştir. Müstakil süvari fırkası Pirod - İskocur cihetlerini tarassut etmek üzere Kayalıc'a hareket etti.

5 Teşrinisani 1328 [18 Kasım 1912] (Pazartesi) Manastır. Düşman Tran, Çıkrıkcı üzerine şiddetli taarruz etti. Novak cihetinden yirmi topla Hüsnü Bey Müfrezesi'ni (iki tabur, iki batarya-bir tabur daha) şiddetli bombardıman etti ve Novak'tan piyadesini köprüden yürüttü etti ise de, muvaffak olamadı. Karama---ı akşama doğru zabt etti. Yedinci Kolordu kıtaatı Koçişte ve Sinegove cihetlerine firar ettiklerinden Fethi Paşa şehit oldu ve Beşinci Kolordu kıtaatı hatt-ı harbi tahliye etti ve topları tamamen terk etti. Akşama kadar müsademeye devam ve gece Kalur tepelerine ricat etti. Altıncı Kolordu Lera-1150 hattını zabt etti.

Fethi Paşa Koçişte şehit oldu.

5/6 Teşrinisani, Manastır'dan Malustepe'ye ricat ettik. Yolun bozukluğundan ağırlıklar ve toplar çamurda kaldı. Bir Sırp süvari alayı ve cebel bataryası ve piyade taburu, eşkıya çeteleri olması gerektir, Brod'dan Baç'a geçmiştir.

6 Teşrinisani 1328 [19 Kasım 1912] (Salı) Florina-Pesveder. Düşman Yunanlar piyadesi Görice'yi zabt etti ve Sırplılar R---'a doğru ilerledi. Onyedinci Fırka, Manastır Fırkası ve süvari livası akşama doğru Kalurtepe'ye çekildi. 6. Kolordu ve 8. Kolordu Resne'de kalmıştır.

(4-5-6) Teşrinisani, Çatalca hattında Bulgarlar hücumda muvaffak olamayarak tard edilmişlerdir.

Levent Şahverdi Arşivi

7 Teşrinisani 1328 [20 Kasım 1912] (Çarşmaba) Pesveder-Behlişte. Kıtaat pek perişan bir halde çekilmektedir. 6. Kolordu Resne'den Eştine'ye çekilmiştir.

Bu akşam Yunanlılar Kalurtepe'ye girdi.

8 Teşrinisani 1328 [21 Kasım 1912] (Perşembe) Behlişte-Görice. 5. Kolordu Behlişte'de, 6. Kol ve 7. Kolordu Boşni'de bulunuyordu. Şur hanı civarında dümdanmız iki alay, bir batarya, bir süvari bölüğünden mürekkep düşmanı Resne cenubunda tevkif etmiştir. Kesi'de Mehmet Paşa Müfrezesi bulunuyor.

(Ljoubmir Maritz) Sırp Erkân-ı Harb Binbaşısı, Cavit Paşa'ya teslîm-i silâh etmesini teklif etti.

9 Teşrinisani 1328 [22 Kasım 1912] (Cuma) Görice. Yunanlıların Naslic ve Kilisora üzerinden Kesriye'ye ilerlediği anlaşıldı. Sırplılar İştip civarında dümdar olan Fethi Bey Müfrezesi'yle müsademe ederek dümdanmız çekildi. 5. Kolordu Görice'de, 6. ve 7. Kolordular karargâhı (Palas)'tadır.

Galip ve Mehmet Ali ve Mustafa Paşalar bilittifak Behlişte'den bilahire Görice'ye geldiler.

10 Teşrinisani 1328 [23 Kasım 1912] (Cumartesi) Görice. 6. ve 7. Kolordu karargâhı dahi Görice'ye geldi. Efradı perakende bir surette dökülmeye başladı (adem-i iâşe, yol bozukluğu, muhâlefet-i hava, gece yürüyüşleri, Arnavutların askeri ---de silahla bilmukabele adem-i kabûlleri) heyetsizliğe ve intizamsızlığa sebep olundu.

10/11 Teşrinisani, dümdan tertip etmek üzere gece Senice (Vefik Bey) ve Drac (Vasıf Bey) ve Palas (Ragıb Bey) Prizren'e azimet etti. Mehmet Paşa'dan (Kesriye'den) bir haber yoktur.

Perakende hayvanat ve efrat (Berat'a) izam edilmeye başlandı.

11 Teşrinisani 1328 [24 Kasım 1912] (Pazar). Görice. Beşinci Kolordu'nun Doskopol üzerinden Berat'a ve Altıncı Kolordu dümdar muharebeleri vererek Leskovik üzerine çekilmesi emri verildi. Beşinci Kolordu itirazla Leskovik üzerinden geçmeye karar verdi.

Behlişte'ye düşman süvarisi gelip gittiği haber alındı. Saat 8'de Sırplılar Ohri'yi işgal ettiler.

Levent Şahverdi Arşivi

Yunan Ordusu Başkumandanı (Kostantin) silahlarıyla teslim ve Anadolu'ya nakletmek üzere Garb Ordusu Kumandanlığı'na teklifatta bulunmuştur. (9 Teşrinisani)

12 Teşrinisani 1328 [25 Kasım 1912] (Pazartesi) Görice. 5. Kolordu Kolonya'ya hareket etti.

Mehmet Paşa Müfrezesi ?/16, Koçana'ya iki cebel (Kesriye'de) ve Bereketli ve jandarmalar (Horpişte'de) Görice'den avdet etti.

(10 Teşrinisani, Yunan süvarileri Kesriye'ye gelip 10/11 Teşrinisani akşamı da teslim teklif, saat 1'de ricat ve Şak'da yattılar. 11 Teşrinisani Sul'da yattılar. 12 Teşrinisani, Görice'ye avdet ettiler).

İsmail Kemal, Arnavutluk istiklali için her tarafa telgraflar çekmektedir.

13 Teşrinisani 1328 [26 Kasım 1912] (Salı) Görice. 19. Fırka Süvari Bataryası Görice'den Kolonya'ya hareket etmiştir. Estervan'a henüz düşman girmedi. Horpişte Müfrezesi (Bekir Efendi'nin jandarma müfrezesi), bir Bereketli Redif Taburu, cem'an (900 nefer, bir top) bugün Görice'ye muvasalat etmiştir. Birinci günü (Şak), ikinci günü (Darda), üçüncü günü (Drenova)

Düşman çadırları Korfe'de (Sait Bey'in yirmi kilometre şarkında) görülmüştür. Behlişte'de düşmanın bir bölük süvarisi vardır. Ohri üzerinde muharebe oluyor.

14 Teşrinisani 1328 [27 Kasım 1912] (Çarşamba) Görice-Koçana. Karargâh Kolonya'ya geldi ve 19. Fırka'dan oraya muvasalat etti. Açlık vardır. Yunanlılar Himaro'ya asker çıkarmıştır.

15 Teşrinisani 1328 [28 Kasım 1912] (Perşembe) Kolonya-Leskovik. Karargâh Leskovik'e geldi. Garp Ordusu Karargâhı dahi Leskovik'tedir. 37. Alay Leskovik'tedir.

16 Teşrinisani 1328 [29 Kasım 1912] (Cuma). Beşinci Kolordu 13. Süvari Alayı'ndan bir bölük Leskovik'ten Ustruma'ye tahrik olundu. Leskovik. Hava yağmur. 37. Alay Kranca'ya hareket etti. Düşman ve eşkıya Furka civarında görülmüştür. Düşmanın Zipeşte ve Horpişte'ye süvarisi gelmiştir. Behlişte'ye piyadesi gelmiştir. (Sazan Adası'nı Yunan işgal etti). Arnavutlar Avlonya Kongre-

Levent Şahverdi Arşivi

si'nde vatanlannı pençe-i adâdan kurtarmak için ilân-ı istiklâl ile kongre karanyla İsmail Kemal, Hükûmet-i Muvakkate Reisi ilan olunmuştur.

18. Fırka Kolonya'ya muvasalat etti.

17 Teşrinisani 1328 [30 Kasım 1912] (Cumartesi) Leskovik. Leskovik civarında 16 Teşrinisani, Esterhan'da Yunan eşkıyasıyla vuku bulan müsademede yedi şaki maktul olup Kastanyan'a çekilmiştir (16 Teşrinisani). Himara'ya (17 Teşrinisani) çıkan eşkıyalar ile Belver civannda şiddetli müsademe başlamıştır. İki Yunan taburu Behlişte'den Görice yolundaki köprüye doğru hareket badehu avdet etmişlerdir.

Yunan piyadelerinin İslimice ve Darda doğru hareket ettikleri istihbar kılındı. Elbasan'ı Sırp işgal etti. İsmail Kemal'in Avlonya'da telgraf muharebatına mümanaat ettiği anlaşılmıştır. Beşinci Kolordu Kilisora'da tecemmü etmektedir. Mehmet Paşa (İştip-Köprülü Alaylan) Leskovik'ten Ergiri'ye hareket. 19. Fırka Leskovik'ten Mecidiye'ye hareket.

Kolonya'da 18. Fırka'ya bir adi cebel bataryası verildi.

18 Teşrinisani 1328 [1 Aralık 1912] (Pazar) Leskovik. Garp Ordusu Karargâhı Leskovik'ten (Dolyana'ya) Ali Rıza Paşa berâ-yı teftîş ve Beşinci Kolordu karargâhı Çakur'dan Berat'a hareket etmiştir. Berat ve Elbasan ilân-ı istiklâl ile Arnavutluk bayrağını keşide etmiştir.

Sırplılar Kovar'dan Berat üzerine yürüyorlar. --- vardır. Ustruga taraflarında top sesleri işitilmiştir. Mahmut Hayret Paşa Elbasan'dan Berat'a gelmiştir.

6. K[af]'da iki cebel ve bir süvari bataryası kaldı.

Cebellerin biri dümdarda, diğeri iki nısf halinde ---larda.

19 Teşrinisani 1328 [2 Aralık 1912] (Pazartesi) Leskovik. 13., 15. Fırkalar Kilisora'dan Berat'a hareket ettiler. (Mahmut Hayret Paşa Sırplılara karşı Luşne'ye hareket etmiştir)

20 Teşrinisani 1328 [3 Aralık 1912] (Salı) Leskovik. 19. Nişancı Mecidiye'ye gitti.

20 Teşrinisani 1328, Behlişte istikametine sevk olunan keşif kuvveti düşman keşif kuvvetinden üç hayvan igtinam etmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

20/21 Teşrinisani, ahır yıkıldı, iki nefer telef oldu.

20/21 Teşrinisani (Bulgar-Sırp-Karadağ)lılarla mütareke olundu.

21 Teşrinisani 1328 [4 Aralık 1912] (Çarşamba) Leskovik. 18. Nişancı Kolonya'dan Leskovik'e geldi. Seyyar jandarma taburu Leskovik'e geldi.

13 Teşrinisani, süvari alayından müretteb bölük Avlonya'ya gitti.

22 Teşrinisani 1328 [5 Aralık 1912] (Perşembe) Leskovik. Mehmet Paşa Müfrezesi henüz Pogon'dadır. (Mütarekenin akdi haberi).

23 Teşrinisani 1328 [6 Aralık 1912] (Cuma) Leskovik. Bekir Efendi Müfrezesi (250) Mürefte'ye gitmek üzere Konice'ye sevk olundu ve seyyar jandarma müfrezesi (200) (22 Teşrinisani) Pogon'a sevk olundu.

Sırplılar mütarekeyi inkâr ederek (İzozda)ya kadar ilerlediler.

Süvari bölüğü Avlonya'da rûy-i kabül görmediğinden Saliş'e müteveccihen hareket etti.

21. Fırka Berat'tan Yanya'ya hareket

24 Teşrinisani 1328 [7 Aralık 1912] (Cumartesi) Leskovik. Yunanlılar Ayasaranda'yı topa tutarak asker çıkarmışlardır.

19. Fırka Mecidiye'den Yanya'ya hareket.

25 Teşrinisani 1328 [8 Aralık 1912] (Pazar) Leskovik. Yunan eşkıyası Florina'nın dört saat şarkındaki (Tusol) karyesini ihrak ve ahalisini itlaf etmiştir. 2. Nişancı bir mitralyöz bölüğü ve bir süvari bataryası Kalibaki'den Delvine'ye hareket etmişlerdir. Ergiri'de Mehmet Paşa'dan bir tabur Delvine'ye sevk olundu. Berat'a kadar kaçan 52Y 2T fırkasına iltihak etmek üzere avdet eyledi.

26 Teşrinisani 1328 [9 Aralık 1912] (Pazartesi) Leskovik. 21. Fırka Kumandanı Cavit Paşa kuvveti 23 Teşrinisani'de Berat'tan hareket ederek Premedi'ye dahil olmuş ve Yanya'ya müretteb bulunmuştur. Yunanlılar Delvine üzerine sarkmaya başladı. 44Y Berat'tan Behlişte'ye gitti.

Görice'de dümdar mevziine Sırp zabitanı gelerek Kumanova Muharebesi'nde yirmişer taburla dört fırka bulunduğunu söylediler.

Levent Şahverdi Arşivi

27 Teşrinisani 1328 [10 Aralık 1912] (Salı) Leskovik. Gorye, Nasliç, Kesriye jandarmalarla müretteb tabur Pogon kazasının ahvali kesb-i vehâmet ve kaymakamın firar ettiğinden merkezi olan Roştene'ye sevk olunmuştur.

İki nişancı taburu bir mitralyöz bölüğü, bir süvari topçu bataryası ve Delvine'ye Kalibaki'den muvasalat etmişlerdir. (Yanya-İştip-Radovişte) Delvine'de --- muharebesi, iki liva bir alay.

28 Teşrinisani 1328 [11 Aralık 1912] (Çarşamba) Leskovik. Erkân-ı Harb Binbaşısı Selahattin Adil Bey, Avlonya Kumandanlığı'na tayinen hareket etti. Fethi Bey Fırkası'nın Selice'den Misyofiri hanlanna hareketi emri verildi (3 adi top). İki günden beri Konduraki Derpesko cenubundan iki alay piyade gelmiş eşkıya ve bir cebel bataryasından ibaret Yunanlılar ile icra edilen muharebede düşman mağluben Papasköprüsü ve Kızağahanı istikametine ricat etmiş (19. Fırka'nın garbı).

Berat'ta 13. Fırka'dan bir tabur bugün Berat'tan Yanya'ya hareket etti. Mütebakisi de yann hareket edeceklerdir. İki gün devam eden müsademe neticesinde Atina Alayı'nın iki tabur ve bir cebel bataryası ve külliyetli eşkıya mağlup olarak Ayasaranda istikametine firar ettikleri Delvine'de Mehmet Paşa'dan bildirilmiştir.

29 Teşrinisani 1328 [12 Aralık 1912] (Perşembe) Leskovik. Erkân-ı Harb Binbaşısı Hasan Tosun Bey Vardar Ordusu Karargâhı'na, Yanya Kolordusu Erkân-ı Harb Riyaseti'ne tayinen hareket etmiştir. Selice'den Fethi Bey ve Avlonya'daki 18. Fırka (Misyofiri)'ye müteveccihen hareket etmişlerdir. (Palas'tan) sevk olunan bir müfreze ufak bir müsademeden sonra Behlişte'yi zabt ederek oraya bir cebel bataryası ve mitralyöz bölüğü ve bir alay piyade terk olunduğu 6. Kolordu'dan bildirildi.

28 Teşrinisani 1328 Drac. Tiran Beyleri Sırplılan çıkarmak üzere isyan ederek İşkumbi nehri tarafında bulunan ahali sanlmağa, imdat taleb ve Luşne'den top sesleri işitildiği ve Belic ve Yekin ve --- Şakay'daki müfrezelerin takviyesi Luşne'deki (44.) alay kumandanlığına emrolunduğu Berat'ta 5. Kolordu'dan bildirilmiştir.

29 Teşrinisani 1328, Aydonat'ta şiddetli muharebe 50 şehit (Çamlık Mustahfazla, Berat Mustahfazla, Devol Mustahfazla)

29/30 Teşrinisani, Nısfülleyle kadar muharebe devam dört taraftan sanlmış

Mehmet Paşa kuvveti Ayasaranda'ya kadar gitmiştir. Yunanlılar kâmilen

Levent Şahverdi Arşivi

çekilmiştir. Limanda bir kruvazör, zırhlı ve iki karakol gemisi mevcuttur. Kosova, Elbasan'da ilerleyen eşkıya ile müsademe devam ediyor. İmdat ve himaye talep olunuyor.

23. Fırka Yanya'nın cenubunda mağluben çekilmektedir. İki batarya düşman eline geçmiştir.

Bekir Efendi Müfrezesi 1T Müretteb 300 bir top

16 Zabit 12T batarya 300/600

30 Teşrinisani 1328 [13 Aralık 1912] (Cuma) Leskovik. Jandarma Yüzbaşısı Bekir Efendi Konice'den Mecve'ye hareket etmiştir.

Yunanlılar Çayırköy (Kolonya'nın dört saat şarkında) ahalisini itlaf ve karyeyi ihrak etmişlerdir. Bunun üzerine Kolonya çetesi (Hüsnü ve Halil Salih Yudok) hareket etti.

17. Fırka Kumandanı iki top, iki tabur Kolonya'ya, bir tabur Senice'ye geldi. İki tabur Tepecik'te.

1 Kânunuevvel 1328 [14 Aralık 1912] (Cumartesi) Leskovik. Fethi Bey ve 18. Fırkalar Leskovik'ten Misyofiri hareket etmişlerdir. Galip Paşa Kilisora'ya geldi. 44Y'den bir tabur Yekliş'i işgal ve bir müfreze Belic karyesine gönderildi.

Behlişte'de esir edilen iki neferin ifadesi, Kesriye'de 9 tabur Damabus 3. Fırka (60Y, 10Y, 12Y) 2 cebel batarya, 2 mitralyöz.

2 Kânunuevvel 1328 [15 Aralık 1912] (Pazar) Leskovik. (1 Kânunuevvel'de Kolonya çetesi Zagor tepesinde eşkıya tarafından muhasara edilmiş ise de reis-i eşkıya ile altı şakinin telef olması üzerine eşkıya firar etmiştir). 5. Nişancı Berat'tan Yanya'ya hareket etmiştir (1950), mevcut 54.

Yanya'nın cenubunda Kuzmira'dan Manolasa'nın cenub sırtlarına ilerlerken Cavit Paşa şehit, Erkân-ı Harb Kolağası Emin Bey mecruh olmuş hücum tavakkuf etmiştir. Sol cenahta Pijan cenubu ile Lunaç sırtlarında cereyan eden muharebede iki redif taburunun firari üzerine kıtaatımız kalenin uç siperlerine çekilmiştir. Düşman Lunaç sırtlarını işgal etmiştir. Düşmanda onbuçukluk, onikilik toplar vardır. 200 şehit ve mecruhumuz vardır. Düşmanın Kesriye'deki kuvvetinin Yanya'ya gelmesi Altıncı Kolorduca men edilmelidir.

Levent Şahverdi Arşivi

Behlişte'de Yunanlılar ateş etmiş Cavit Paşa 2 tabur, 2 top, bir mitralyöz bölüğünü Tepecik'ten alıp ---'dan Paluska'ya doğru sevk etmiştir. Yerine Tepecik'e Kolonya'da 17. Fırka taburlarından birini celb etmiştir.

Galip Paşa bugün nişancı ve jandarma taburlarıyla 38. ve 39. Alayları'nı Kilisora'dan hareket ettirmiştir.

3 Kânunuevvel 1328 [16 Aralık 1912] (Pazartesi) Leskovik. Fethi Bey ve Hasan Bey Fırkaları Yanya'ya muvasalat ettiler. Yanya cenubunda muharebe vuku buldu. 21. Fırka Kuzmira bataryalanna kadar çekilmiştir.

13. Fırka (Galip Paşa) Badilan köprüsüne gelip 3/4 Kânunuevvel, geceyi geçirmiştir.

Donanma-yı Osmanî Çanakkale'den huruçla Yunan donanmasıyla harbe tutuşmuş. Averof'dan maadası ateşe az iştirak edip yalnız Averof'la birbuçuk saat harb etmiş ve birkaç mermi Averof'a isabet etmiş, Yunan donanması kaçmıştır.

4 Kânunuevvel 1328 [17 Aralık 1912] (Salı) Leskovik. 37/3 Yelendik karyesine 146 silahlı, 72 silahsız toplam 218, Koniçe'den hareket etmiştir (Saranda tarikinin seddi için).

Behlişte'nin cenub şarkında düşmanın bir bataryasıyla bir bölüğü tard edilmiştir.

37K 1T	194		
37K 2T	185	600	
37K 3T	218	600	Bekir Efendi gitti
Toplam	597	1200	

5 Kânunuevvel 1328 [18 Aralık 1912] (Çarşamba) Leskovik. Behlişte'nin şark şimalindeki Altıncı Kolordu'nun Müretteb İkinci Fırkası'na aid bazı alaylar bir fırka kadar düşman kuvveti karşısında Palur cihetine ricat etmişlerdir.

Bugün Yanya'da Pijan cenubunda Faik Bey kuvveti taarruz ederek müsademe etmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

İştip Alayı'yla, iki tabur Taşna'da ve bir cebel 590

Delvine'de	482 ve 3 top
Konice'de	400
Delvine'de	260
	1732

6 Kânunuevvel 1328 [19 Aralık 1912] (Perşembe) Leskovik. Yanya'da 632K Kilise tepesini zabt ettiği gibi, Faik Bey kuvveti de gece hücumlarıyla Lunac ve Konverc tepelerini işgal etmiştir. Düşman bugün son toplan istimal etmemiştir.

Görice'de Cavit Paşa üç günden beri devam eden muharebede 6/7 Kânunuevvel mağluben Herseka'ya ricat etmiştir (beş tabur, iki cebel topu, iki mitralyöz bölüğü Mustafa Paşa kuvveti)- Müretteb İkinci Ragıb Bey Fırkası ile Görice arasına gece Neşbence'den düşman girmekle, mezkûr fırka garba ricate mecbur olmuştur. Üç sahra topu düşman eline geçmiştir.

7 Kânunuevvel 1328 [20 Aralık 1912] (Cuma) Leskovik. Sabah alaturka saat 4'te Görice Yunanlılar tarafından işgal olunmuştur. Yanya cenubunda biraz daha askerimiz ilerlemiştir. Yunanlılar büyük toplan istimal etmediler. 6. Kolordu Karargâhı Herseka'da, dümdar Tepecik'tedir. Müretteb İkinci Fırka (Ragıb) --- hareketiyle Selnice'ye cebel toplanyla beraber gelmiştir.

8 Kânunuevvel 1328 [21 Aralık 1912] (Cumartesi) Leskovik. Düşmanın bir alay kadar kuvveti ve bir süvari bölüğü Tar kulesine geçerek dümdarı takiben Helmi köyüne kadar gelmiştir. 6. Kolordu Karargâhı Burove'ye gelmiştir. Galip Paşa kuvveti Yanya cephesiyle sol cenahı (Faik Bey kuvveti) takviye ederek bilhücum Markovic cihetlerindeki Taşlıtepe'yi zabt eylemiştir. Ragıb Bey Fırkası Kolonya'ya geldi. 17. Fırka Selnice'dedir. (ç7./21 Avaric'e geldi).

9 Kânunuevvel 1328 [22 Aralık 1912] (Pazar) Leskovik. Selnice'de bulunan dümdar yerinde kalmıştır. Henüz düşman zuhur etmedi. 8 tarihinde gelmedi. 5. Nişancı Alayı Ziça'dadır. Yanya cenubunda ---da muharebe devam etmiştir.

9/10 Kânunuevvel, Yanya sol cenahında süngü hücumuyla Taşlıtepeler zabt olunmuştur.

8/9 Kânunuevvel, 9 Dimat ve Lap Bekir Aziz tarafından zabt, düşman muhasara, şarka firar.

Levent Şahverdi Arşivi

10 Kânunuevvel 1328 [23 Aralık 1912] (Pazartesi) Leskovik. Düşmanın iki tabur ve bir süvari bölüğü Helmes'te görülmüş ve süvarileri Kenam karyesine kadar gelerek oradaki keşif kolumuzdan bir şehit, iki mecruh vuku bulmuştur. Yanya cenubunda muharebe devam etmiş.

9 Kânunuevvel, Manolasa karşısındaki düşman öğleyin ricat etmiştir. Sol cenahta Otuzsekizinci Alay'ın bir taburuyla jandarmaların şarkta düşman zuhuru üzerine hareketleri tevakkufa duçar olmuştur.

Oyut pişgâhına bir Yunan harb sefinesi gelmiştir.

Bekir Efendi (Dimati) sırtlanna kadar ilerlemiştir.

11 Kânunuevvel 1328 [24 Aralık 1912] (Salı) Leskovik. Sis, yağmur. Selnice cihetinde Yunanlann bir hareketi görülmedi. Yanya cenubunda Yunanlılardan (60) sandık cephane igtinam olunmuştur. 11/12 Kânunuevvel gecesi yağmurdan bilistifade Yunanlar sol cenahımıza, Kanlıtepe'ye hücum etmişlerse de telefat-ı külliye ile püskürtülmüştür.

Donanma-yı Osmanî'nin Pire önlerindeki harb ettiği Korfu'dan istihbar kılındı.

12 Kânunuevvel 1328 [25 Aralık 1912] (Çarşamba) Leskovik. Güneş. Yunanlann Selnice karşısında ---şte'de ileri karakollan görülmüş ve istirahat halinde bulunmuşlardır. Yanya cenubunda Kuzmira bataryası karşısında eşkıya ile top muhafızları müsademe etmişlerdir.

45Y Premedi'den Gostovit üzerinden Novosil'e hareket etmiştir.

13 Kânunuevvel 1328 [26 Aralık 1912] (Perşembe) Leskovik. Güneş. Süvari taburu (piyade) Leskovik'den Koniçe'ye sevk olundu ve Leskovik'te bir martinli (tüfekli) taburu teşkil edildi. Yanya'da hafif top ve tüfek muharebesi icra kılındı.

14 Kânunuevvel 1328 [27 Aralık 1912] (Cuma) Leskovik. Yanya'da top ve tüfek muharebesi icra edilmiştir. Redifferden beş taburdan (Arnavut) ikibinotuzüç nefer firar etmiştir. Süvari bataryası Misyofiri'den Leskovik'e gelmiştir. Aydonat'ta eşkıya kaçtı, pek ziyade sıkıştırılmadıklarından. Avanca'daki iki nişancı taburu ve bir top ve bir mitralyöz bölüğünün Aydonat'a tahrikini Delvine'deki Mehmet Paşa'ya yazılmıştır. İzdur ve Mertanib taraflannda eşkıya görüldüğünden Eşreçay'daki 37/3 Veranişe'ye çekilmiştir. Tekrar Eşreçayı'nın işgal ve eşkıyanın hareketi Koniçe'ye yazıldı.

Levent Şahverdi Arşivi

15 Kânunuevvel 1328 [28 Aralık 1912] (Cumartesi) Leskovik. Güneş. Süvari bataryası Leskovik'ten Burove'ye hareket etmiştir ve 44Y'den iki taburun Misyofiri'ye tahriki Berat'ta 5. Kolordu'ya yazılmıştır.

15 Kânunuevvel, 37/3 tekrar Eşrecayı'na gitmiştir, bir top ve Palanga Seyyar Jandarma Müfrezesi'yle de takviye olunmuştur. Eşkıyanın geri çekildiği Koniçe'den bildirilmektedir. ---deki eşkıya Pazis Molişe karyelerine gelmiştir.

Koniçe'de 37Y ---	1500	
süvari	270	
	1760	
	160	
	1920	Bulgar hudut bölüğü seyyar jandarmadır.

16 Kânunuevvel 1328 [29 Aralık 1912] (Pazar) Leskovik. Güneş. 43. Alay Misyofiri'ye muvasalatla, 16/17 Kânunuevvel'de Kalibaki'ye muvasalat etmiştir. Yanya'da biraz top ve tüfek muharebesi oldu.

Galip Paşa, Ziça'da tecemmü eden kuvvetlerin kumandasını deruhde etmek üzere oraya geldi.

Altıncı Kolordu açlıktan şikayet ediyor.

Avlonya pişgâhına ve Sazan Adası civarına dört beş sefain-i harbiye ve nakliye gemisi gelmiştir.

17 Kânunuevvel 1328 [30 Aralık 1912] (Pazartesi) Leskovik. Güneş. 44. Alay'dan iki tabur Berat'tan Zeycan'a hareket etti ve 18. Nişancı Taburu (623) mevcudu Leskovik'ten Zeycan'a tahrik olundu. İştip Jandarma Taburu (290) mevcudu nişancı yerine Barmaş'tan Leskovik'e tahrik olundu. Üç Yunan taburunun Vuskobuy ve Opar merkezi olan (Lavdar) karyesine girdiği ve Panarit ve Vakf köyünün Yunanlar tarafından işgal olunduğu anlaşılmıştır. Yunanlar Yanya'nın sol cenahını sıkıştırıyorlar. Manolasa karşısına bir Yunan taburu ve iki sahra topu yeniden takviye olunmuştur.

Yunanlar (Yanya'da) yeniden kuvvet almışlardır.

İki Yunan piyade alayı Görice'den Helmes köyüne ve birer tabur, Kafizi ve Burşan karyelerine gelmişlerdir. Prisuyan tarafından külliyetli eşkıya Peskaç cihetlerine geçmiştir. Avanca'daki iki nişancı taburu iki mitralyöz ve bir cebel topu Filat üzerinden Aydonat'a hareket etmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

Yunanlılar 12,15 santimetrelik toplarla (6 batarya) Berat'ı bombardıman etmişlerdir.

18 Kânunuevvel 1328 [31 Aralık 1912] (Salı) Leskovik-Dolyana. Güneş. Karargâh Garb Ordusu'nun bulunduğu Dolyana'ya geldi. 18. Nişancı Taburu Misyofiri'den Kalibaki'ye gelmiştir. Yanya'da şiddetli top düellosu devam etmiştir. Seyyar jandarmalar (250) Leskovik'e geldi. 44Y Berat'tan hareket etti.

19 Kânunuevvel 1328 [1 Ocak 1913] (Çarşamba) Dolyana. Güneş. 44. Alay iki taburu Kilisora'ya gelmiş ve gitmiştir. İki seri Lorve'den, iki adi Koniçe'den Ziça'ya hareket etti. Yanya'da hafif top muharebesi oldu.

20 Kânunuevvel 1328 [2 Ocak 1913] (Perşembe) Dolyana. Kapalı. Koniçe'den bir tabur Ziça'ya hareket etti. 7. Nişancı iki tabur, bir top, iki mitralyöz Filat'a girdi.

21 Kânunuevvel 1328 [3 Ocak 1913] (Cuma) Dolyana. Güneş. Yanya'da üç gündür sükûnet vardır. Halil Bey Yanya'dadır. Görice cihetinde de sükûnet vardır. Çeteler (Arnavut) teşekkül ediyor. (Bahaettin Bey, 80 nefer) (nişancı) Filat'tan Aydonat'a hareket etti. 44. Alay Misyofiri'ye geldi.

Donanmamız Çanakkale civannda ikinci bir muharebe ile Yunan donanmasını münhezimen firara icbâr etmiştir. Donanmamız Halic'e girmiştir.

22 Kânunuevvel 1328 [4 Ocak 1913] (Cumartesi) Dolyana. Güneş. Yanya'da ve Görice'de sükûnet vardır. Hube ve Görice Taburlan ceman dörtyüz nefer ve bir top ve iki mitralyözle Delvine'den Hatret tarikiyle Koç ve Samara üzerine hareket etti. Düşman, Palur ve Kozeş ve Mevreş taraflanndadır. Avlonya telleri kesildi.

---	220		
---	211		
	431		
Koç Müfrezesi	260		
	ceman 691	500 gönüllü müstahfiz	1300

Levent Şahverdi Arşivi

23 Kânunuevvel 1328 [5 Ocak 1913] (Pazar) Dolyana. Kapalı. Halil Bey Yanya'dan avdet etti. 44. Alay (iki tabur) Kalibaki'ye geldi. Karargâhın baskına duçar olacağı haber alındı. (Derşenik) Müfrezesi'ne Yunanlılar Garibaldiler taarruz.

24 Kânunuevvel 1328 [6 Ocak 1913] (Pazartesi) Dolyana. Güneş. Deriyan Kastanyana sırtlarında Esterehan'dan çıkan müfrezeler eşkıyaya tesadüfle, Kurka ve Jerme taraflarına tarda icbar etmişlerdir.

Timurice - Backa 5. Kolordu, Panarit - Mesceba'dan 6. Kolordu çetelerin düşman müfrezeleri üzerine hücum emri verildi. Derşenik'te Yunanlılar Garibaldiler tard.

Bekir Efendi Müfrezesi, Dimati Derşenik sırtlarında iki Yunan taburu ve (600) gönüllü ve iki top, hareket müfrezesi perişan ve (600) zayiat verdirerek (Pezi Aluca) kadar takip etmiştir. Timur'daki müretteb nişancı alayı (iki tabur, bir adi cebel topu, iki aded mitralyöz) mustahfaz ve gönüllüler Selay --- Bupove cihetlerinden taarruzla işbu karyeleri zabt ve Aydonat civarından eşkıyayı tard etmiştir (16 saat müsademe) (iki tabur Yunan ve iki bin şaki).

25 Kânunuevvel 1328 [7 Ocak 1913] (Salı) Dolyana. Güneş. Yunanlı Pijan'daki ihtiyatlarını, Mustikar caddesi civarındaki çadırlı ordugâha nakletmiştir. Ulucak eteklerinde ve Kupan şimalinde bir batarya yerleştirilmiştir. Düşman ateşinden sol cenâhımızdaki bir top tekerleği kırılmış ve 14 mecruh ve beş şehit vuku bulmuştur.

Koniçe'de 37Y; 1, 3T yaya, süvari --- hudut jandarma

1500	Leskovik	280	jandarma tabur	
		240	müretteb tabur	
		520		ceman 2000

26 Kânunuevvel 1328 [8 Ocak 1913] (Çarşamba) Dolyana. Güneş. Yanya ve Delvine taraflarında vaziyet gayr-i mütebeddildir.

Nefer		
40	Timurice	?15Tden
200	---	
150	Sabarit cihetinde	
390		6. K[af]

Levent Şahverdi Arşivi

27 Kânunuevvel 1328 [9 Ocak 1913] (Perşembe) Dolyana. Güneş. Berat'tan sevk olunan gönüllüler Kesiktaş, ---, Backa taraflannda tutulmakta ve Biloş ve Kesarfa'da Tayyar ve Sıddık ve Melik Efendiler biraz gönüllü ile orada bulunmakta iseler de, Panarit'te ahalinin Yunanlılarla itilaf ettikleri haberi üzerine, Bahaettin Bey (180) neferle berâ-yı nasihat Panarit'e gitmiştir. Arnavut gönüllüleri orada istiklal bayraklan altında bulunuyor.

Pasarji'ye kadar, yüz kadar düşman piyadesi, ahalinin eslihasını toplamaktadır. Ergiri'den dört --- gelerek Koç Müfrezesi Kumandanlığına harb etmemelerini tebliğ etmiş. Harb ederlerse, Avlonyalılann muâvenet etmeyeceğini bildirmiştir. Ergiri Sancağı istiklal ve Çamlık Sancağı hilâfet tarafdandır.

24 Kânunuevvel 1328, Bekir Efendi Dimati Gronit hattında düşmanı perişan ederek Mecve'ye doğru takip ediyor (18 şehit, 45 mecruh).

28 Kânunuevvel 1328 [10 Ocak 1913] (Cuma) Dolyana. Güneş. Koniçe Kumandanı Şahap Bey Grojyan cihetindeki eşkıya üzerine hareket etmiştir. Yanya cenubunda müncemiden vefat vuku buldu. Soğuktan hastalıklar ziyadeleşti. Yanya sol cenah uçlan ile elli metre kadar ilerleyerek 13 zabit ve 200 kadar Yunan maktulü görülmüştür. Molişte'de (---) Şahap Bey iki tabur, bir topla (300) şakiyi mağlub etti (31 şaki mecruh, 1 şehit).

29 Kânunuevvel 1328 [11 Ocak 1913] (Cumartesi) Dolyana. Güneş. Leskovik, Permedi, Koniçe Mevakii Kumandanlığı'na (Leskovik'den bulunmak üzere) Mirliva İsmail Hakkı Bey tayin kılındı. Bir Yunan taburu ve mitralyöz ve cephane Projenik Jaravni karyesinden Kilisora - Pencima istikametinde hareket ettiği Korun'daki (gönüllüler ve mustahfazlar) kumandanlığından bildirilmiştir. Nişancı alayına kuvvet toplamaları emr edildi. İki alay Yunan ihtiyât-ı umumisinden (Lağtara - Molis arasında) ayrılan kuvveti Peşikar'e doğru geri çekilmiştir. Estarhan Balkanlarında devam eden muharebede eşkıya Furke taraflarına firar etti.

30 Kânunuevvel 1328 [12 Ocak 1913] (Pazar) Dolyana. Kapalı. Yunanlılar (Pencima'dan) top endahtına başladıkları fener zabitinden bildirilmiştir. Yunan asâkir-i muntazaması Gardik karye-yi İslamiyesi üzerine taarruza başladı. Konice Müfrezesi eşkıya ile müsademe ediyor.

Levent Şahverdi Arşivi

30/31 Kânunuevvel, düşman Yanya cenub cebhesine beşyüz mermi endaht etmiştir.

31 Kânunuevvel 1328 [13 Ocak 1913] (Pazartesi) Dolyana. Yağmur badehu Güneş. Gardik'e bir alay, 2 tabur (1500) şaki (iki cebel) ile düşman topunun taarruz ettiği Alay Kumandanı Hasan Efendi'den bildirildiğinden, Ziça'dan iki tabur, bir seri top gönderilmiştir. Kâzım Bey (Yahya Bey Erkân-ı Harb) müfreze kumandanı olarak gönderildi. 5 : 11 Beyazdeğirmen, Suyka, Gardik hattında bin gönüllü nefer [LEKE] müsademe etmiştir (Gardik Soyka'yı) düşman zabt etti. [LEKE] yolda ahali fırkalara uyarak Himare'ye hücum etmek istemedikleri ve askerlerin iaşe ve iskânını işkâl ettikleri ve düşmanın --- tahkim ettiği Mehmet Paşa'dan bildirilmiştir.

31/1 düşman Yanya cenub cihetlerine top atmıştır, bilâtesir. Bir iki nefer her gün vefat etmektedir.

1 Kânunusani 1328 [14 Ocak 1913] (Gostovic), karyesine erzak almaya giden 6. Ordu mekkarileri Arnavutlar tarafından zabt ve iki üç nefer şehit edildi.

1 Kânunusani 1328 [14 Ocak 1913] (Salı) Dolyana. Kapalı. Gardik'te harb devam etti. Aydonat'tan iki bölük imdad sevk oldu. Berat'tan ikibin gönüllü iki üç güne kadar Kesarafa'dan Görice'ye taarruza müheyyadırlar. Yarga ve Sarankovi'yi Yunanlılar bombardıman etmiştirler.

2 Kânunusani 1328 [15 Ocak 1913] (Çarşamba) Dolyana. Kapalı. Gardik, F[r]aşeri, --- (Manastır) sukut ederek mustahfaz gönüllüler ricat. Dragos üzerinden Aydonat'a düşman ilerliyor. Halen Kâzım Bey kuvveti (Ziça'ya giden iki tabur, bir top) Aydonat'a vasıl olmadı. Düşman dört tabur kuvvetinde tahmin oluyor. (Görice) Koç'ta kaldı. Diğer taburla top ve iki mitralyöz Koç'tan Delvine'ye hareket etmiştir. Aydonat'a girdiler (505/1 + 37/2 = 1050 696)

Buyove ve Salakis taraflarında, şimal şarkında, eşkıya çetelerine tesadüf olunmuştur.

2/3 Kânunusani, Miralay Kâzım Bey Aydonat'a ve asker henüz (Sulvepi) karyesine muvasalat etmemiştir.

6. İstihkam Burova'dan Yanya'ya, 45. Alay Novosil'den Ziça'ya tahrik olunacaktır.

Levent Şahverdi Arşivi

Ernişte- Delvinaki arasında (Jib) karakoluna eşkıya Osman Efendi'ye silah atarak iki hayvan cerh etmişlerdir.

3 Kânunusani 1328 [16 Ocak 1913] (Perşembe) Dolyana. Yağmur. Ziça'dan giden kıtaat Aydonat'a girdi. Düşman (Velate) ve Margalic'e bir saat (Kalurik) bulunuyor. Bugün müsademe olmadı. (Karamalakas) Redif bölükleri (Lefurtis)den Reşadiye'ye firar ettiler.

45. Alay 39 zabit, 1425 nefer, 69 mekkari Leskovik'e geldi.

6. İstihkam Misyofiri'ye geldi.

4 Kânunusani 1328 [17 Ocak 1913] (Cuma) Dolyana. Yağmur, kapalı. Müretteb alay (bölük) (166) nefer Abdurrahman Bey'le dün akşam Kalibaki'ye gelerek bugün Moris çiftliğe hareket etti.

(İştip Hobe Radovişte) - Köprülü (Babuna) ceman beş tabur (250)'den (1250) neferler Delvine'de tecemmüye başlamıştır.

40. Alay Leskovik'ten Misyofiri'ye hareket etti.

Bugün Aydonat civannda ve Margalic'de muharebe yoktur. Düşman kısm-ı küllîsi Gardik'te dün iki bölüğü Bergofca'ya göndermiştir, eşkıyası (Velata)'dadır. Düşmanın diğer bir kıtaatı Kaldezin'de (Margalic'in cenub şarkına yanm saat)dir.

Margalic'e Aydonat'tan bir bölük gönderiliyor. Leskovik'te Rıfat Efendi'nin jandarma taburu (342) akşam Esterem'e gitmek üzere, Koniçe'ye tahrik olundu. Gece dahi yürüyüşe devam edecektir.

5 Kânunusani 1328 [18 Ocak 1913] (Cumartesi) Dolyana. Yağmur. 45. Alay Kalibaki'ye geldi. Şişdiyela, Korfat, Karyunayır cihetlerinde düşman akşam taarruz etti. Kısm-ı küllisi Tursiya ve Kastın'da bulunuyor. Reşadiye'ye firar eden Ferid Malakas redif bölükleri kısmen geri sürüldü. 6. İstihkam Taburu Nefradis taraflannda bulunuyor.

6 Kânunusani 1328 [19 Ocak 1913] (Pazar) Dolyana. Yağmur ve kapalı. 44. Alay iki taburu Yanya merkez ve sağ cenahını takviye etmek üzere Yanya'ya tahrik ve onun yerine (45). Alay gönderildi. 6. İstihkam (iki bölük) Yanya'ya tahrik olundu. Burkat, Estanat düşman elindedir, hafif müsademe olmuştur. Aydonat'tan bir kısım kuvvetimiz (Dragomi)'ye kadar ilerlemiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

Beşinci Kolordu Kumandanı Sait Paşa'ya 15. Süvari --- --- 26. Alay'a nakledilen Mülâzım-ı sani Kemal Efendi üç el silah atmış, biri öldü, diğeri mecruh.

7 Kânunusani 1328 [20 Ocak 1913] (Pazartesi) Dolyana. Güneş. Yanya cenubunda topçu düellosu başlamış ve sağ cenahında piyade muharebesi oluyor. Düşman hücumu sağ cenahda tard ve sol cenahda Faik Bey taarruza geçti. Akşam üzeri sol cenahta Kanlıtepe'nin düşman tarafından zabt ve bir sahra topunun iki ucu hattı arasında terk edildiği ve düşman piyadesinin takip ettiği ve sağ cenahta Şevki Bey (Aya İlya) tepesinin elimizde olduğu bildirilmiş ve Garb Ordusu'nun emri ile Ziça'daki Galip Paşa beş tabur iki seri cebel topuyla gece hareketle yann sabaha kadar Yanya'nın imdadına yetişmesi emr olunmuştur.

7/8 Kânunusani, gece ezanî saat 5'de Galip Paşa, 5. Y ? (iki tabur ve 43Y ve iki seri cebel) Ziça'dan Yanya'ya hareket etmiştir. (45Y iki adi cebel Ziça'da kaldı).

7 Kânunusani tarihinde Barga cihetinden ve denizden Şişdiyela'daki asker topa tutulmuş, Şişdiyela- Murkat-Estenat cihetlerinde muharebe devam etmiş ve Aydonat'ta birşey olmamaktadır.

Sunya Taburu (mevcud 240) bir mitralyöz Delvine'den (Navarice) tarikiyle Aydonat'a sevk olundu.

8 Kânunusani 1328 [21 Ocak 1913] (Salı) Dolyana. Yağmur. Köprülü Redif Taburu ve bir adi cebel Koç'tan Delvine'ye hareket etti. Milfosi ve Obset'te eşkıya ve askerden batarya kuvvetlice muharebe olunuyor. Bugün muharebe biraz hafifledi. Kurkıra ve merkezden redifler bölük bölük firar ediyor (Arnavutlar). Düşman Preşnata-Frasnata arasında uçlarımızdan 1000: 15 metre mesafeden Berat - --- bataryalarımız şediden ve Gastıca bataryalarımız kısmen ateş ediyorlar.

9 Kânunusani 1328 [22 Ocak 1913] (Çarşamba) Dolyana. Yağmur. Ezani / saat 6'da Tiran'da bombardıman başladı, --- devam. (? /12 Koçana, Bereketli Müretteb Alayı'ndan nakliye tabur) dört tabur ve üç (8T) cebel seri top ve dört mitralyöz tüfeği Burakara'dan Leskovik'e tahrik olundu.

İkiyüz firari redif (Arnavutlar) Leskovik'e doğru firar etmişlerdir. Pijan'da bombardıman bir tesir icra etmedi. Sol cenahtan ilerleyen Yunanlar Ledrac (Konac) sırtlarına Pijan bataryaları muâvenetiyle tard ve oradaki bir kıta cebel bataryası iskât olundu. Sağ cenahımızda piyade Berat'a ilerledi.

Levent Şahverdi Arşivi

Hayati Bey bir bölük, iki takım, bir top, bir mitralyözle Aydonat'tan Margalic'e hareket etti. (Mersek) karakolu civannda Yanıkhan'da eşkıya yoldan geçen zabitler üzerine ateş etmiş ise de tesiri yoktur.

10 Kânunusani 1328 [23 Ocak 1913] (Perşembe) Dolyana. Yağmur, mütebeddil, kapalı.

[Ek yapılmış:] (Bab-ı Ali Baskını)

Pijan'da bombardıman on top zedelenmiştir ve sağ cenahta piyade muharebesi oldu. Premedi hastahanesinde (tifus ve dizanteriden) on günde kırk bir kişi vefat etmiştir. Margalic kuvveti (iki bölük ve iki takım piyade) Çardakdağı, Estenat üzerine Mozdiye ve Murkat Mandok dağı ve Şişdiyela üzerinden Galusa'ya dört koldan taarruz, düşman Fenersuyun şarkına tard ve Dragumi'den Gardik üzerine taarruz, düşman geriye tard edildi. Gardik'ten birbuçuk tabur ve 600 şaki ve Margalic cihetinde (1200) asker ve gönüllü şaki var idi.

11 Kânunusani 1328 [24 Ocak 1913] (Cuma) Dolyana. Güneş. Pijan'da ezani sabah / saat 4'de bombardıman ve sağ cenahta piyade muharebesi başladı. Sağ cenahta (22) şehit, 120 mecruh (8 zabit) 10 nefer müncemiden vefat. Pijan muhafazasında (15) topçu neferi şehit ve mecruh.

İki top zedelenmiştir. Düşmanın (Mirzaköy) şimalinden garba doğru imtidâdı, ordugâh ateşleri de görülmesi Pijan'nın muhafazasının hücum-ı asli noktası intihab edildiğine delalet eder. Bekir Efendi Müfrezesi Kavala'ya Kalarağahanı'na geldi. (Kasderis gitmiştir). 6. Kolordu dümdan (Lobupe) taraflarında top sesleri işitiliyor. (Arnavutlann Yunanlılarla müsademesi) Müretteb Alay ve cebel seri tabur (8) (3 top) Misyofiri'den Kalibaki'ye geldi.

12 Kânunusani 1328 [25 Ocak 1913] (Cumartesi) Dolyana. Güneş. Saat 3'ten beri bombardıman devam ediyor. Sabaha kadar müsademe oluyor. Kırkbeşinci Alay'ın 1 ve 3. Taburları Ziça'dan Yanya'ya tahrik olundu. Redif Arnavut Taburları hemen kâmilen firar ettiler. Aydonat (1), --- (2), Delvine (15), Ergiri Tepedelen (132) dört taburda perakende (365) nefer kaldığı Yanya'dan bildirilmiştir.

Bugün Yanya'da sağ cenahta piyade muharebesinde (6) şehit (73) mecruh (bir zabit), vuku bulmuştu.

Levent Şahverdi Arşivi

(10., 11'de düşmanın Katartofyas ve Mursi cihetlerine asker dökmek istediği ve oralarda top sesleri işitildiği 11 Kânunusani, Yanya ve Lemu'dan Murkat'a giden Huşna Taburu'ndan bildirilmiştir). (11 Kânunusani, düşman Gamra - Kanalat cihetlerine ricat ediyor. Hurika ve Gardik'deki son kuvvetlerimizdir. 12 Kânunusani, tard edilerek kâmilen Fenersuyu'nun berisi düşmandan tathir oldu). 163 nefer, 18 zabit (17 süvari) Delvine'den Avarice'den Mursi'ye hareket etti.

13 Kânunusani 1328 [26 Ocak 1913] (Pazar) Dolyana. Kapalı. Yanya'da Manulasa cihetlerinde piyade muharebesi başladı. Müretteb İkinci Alay ve üç seri cebel Kalibaki'den Ziça'ya tahrik olundu.

Sağ cenahta düşmanın hücumu süvari ile tard edilmiştir

Donanmamızın galebesine ve adalann kurtanldığına dair haber geldi. ---'daki top sesleri adi, ehemmiyetsiz tüfek seslerinden ibaret olduğu anlaşıldı.

Arnavut efradı Leskovik, Kartut (Delvinaki cenubunda) Malukastro ve (Ergiri şimalinde) müsademe ile bir kısmı meyyiten ve hayyen elde edildi, kısm-ı azamı firar ettiler.

(İştip, Radovişte'de bir top Ayasaranda'da -bir bölük Murjine'de- Köprülü Taburu -iki bölük Konice'de- ve Radovişte Taburu, bir top bir mitralyöz Delvine'dedir. Kos'da yalnız seyyar jandarma taburu kaldı)

Buriş- Kisar ve Himare'deki Yunanlılarla gönüllüler arasındaki müsademede Arnavutlar ricat etti.

14 Kânunusani 1328 [27 Ocak 1913] (Pazartesi) Dolyana. Kapalı ve mütebeddil. Bir müretteb alay (1293) dört tüfekli bir mitralyöz, süvari bataryasından (iki top) Burve'den Leskovik'e hareket.

Yanya'da badezzeval sağ cenahta müsademe başladı ve devam ediyor (bir şehit, on mecruh). Suvika cihetinden düşman Aydonat Müfrezesi'ne mukabil taarruza başlıyor. Sunya Taburu (166 nefer, 4 zabit) bir mitralyöz tüfeği Aydonat'a geldi.

Pijan'da, 6 : 14 Kânunusani zayiat : (5 zabit, 102 nefer) mecruh (16) nefer şehit.

Müretteb Süvari Alayı (17. Piyade Abdülhamit Bey kumandasında) Mursi'ye muvasalat etmiştir.

15 Kânunusani 1328 [28 Ocak 1913] (Salı) Dolyana.

Yedinci Nişancı Alayı'nın Onuncu Taburu Lordu'dan Yanya'ya hareket etti.

Levent Şahverdi Arşivi

Yanya'dan Pijan bombardımanı devam etti. Sağ cenahta müsademe devam etti (5 şehit, 22 mecruh (bir zabit)) iki müncemiden vefat.

Gardik cihetinde devam eden müsademede düşman münhezimen ricat ve tepeler zabt, müsademe devam ediyor.

Düşman kamilen üç gün müsademe neticesinde Fenarsuyun şarkına tard edilmiştir. Düşman (iki tabur 1950, 14 eşkıya ve iki mitralyöz, üç top) olup, iki zabit, 22 nefer maktulu vardır. Bizde üç şehit, üç mecruhdur. Berat mustahfazlarından yirmi sekiz nefer (Yervele) karyesinden Ledizda'ya giderken (Ziça) mevkiinde pusuya uğrayıb 7 şehit, 4 mecruh olmuştur.

16 Kânunusani 1328 [29 Ocak 1913] (Çarşamba) Dolyana. Kapalı. Yanya cenubunda müsademe devam etmiştir (2 şehit, 12 mecruh). Koniçe'den sevk olunan müfreze Estarice'nin şimal şarkındaki eşkıya ile müsademe edilerek dört şaki itlaf ve biri esir edilmiş (bizden, bir şehit bir mecruh) ve müfrezemiz Kirasuva'ya girmiştir.

16/17 Kânunusani, Manulasa'da gece ateşlerinde (bir şehit, on iki mecruh) olmuştur. Balkan cenubunda Gostima İştiyak karyeleri, vergi toplayan Sırplılara silah istimal ettiklerinden topla ihrak olunmuştur.

17 Kânunusani 1328 [30 Ocak 1913] (Perşembe) Dolyana. Güneş ve mütebeddil. Yanya cenubunda Gasterice bataryalarımız kar üstünde güzel hedef olan Kanlıtepe'deki düşmanı dövmeğe başlamıştır. Manulasa'da bugün harb olmadı. İştip Taburu (7 zabit, 373 nefer) Tevarice tarikiyle Aydonat'a hareket etmiştir. İskorat'tan Pijan'a ilerleyen bir kısım eşkıya ile bütün gün müsademe ettiği düşmanın Burka'ya yirmi nefer gönderdiği, 6. Kolordu'dan bildirilmiştir.

Prens Kostantin Yanya Ordusu'nun teslimini teklif etmiş ve redd olunmuştur.

18 Kânunusani 1328 [31 Ocak 1913] (Cuma) Dolyana. Hafif Kar. Abbas Bey alayı (9/17 Müretteb Tabur Koçana Bereketli) Ziça'dan Yanya'ya tahrik olundu. Yanya'da bizim tarafta hafif muharebeye başlandı (1 şehit, 9 mecruh, 1 kayıp). Müretteb Birinci Alay ve iki sahra topu (süvari) Kalibaki'den Erişte'ye hareket. Galip Paşa (Erişte - Ziça) kuvvetlerinin kumandasını almak üzere Delvinaki'ye hareket etti (45/2) Ziça civarında kaldı. Abbas Bey, bir müretteb taburla Yanya'ya gitti.

Yedinci nişancı alayının üçüncü taburu Kalibaki'ye gitti.

Levent Şahverdi Arşivi

19 Kânunusani 1328 [1 Şubat 1913] (Cumartesi) Dolyana. Hafif yağmur. Bugün müsademe olmuştur. Yalnız akşama doğru sisden bilistifade düşmana doğru ilerleyen keşif kolumuz üzerine ateş edilmekle, on defa kadar ateş teatisi edilmiştir (3 şehit, 3 mecruh).

Müretteb alay Ziça'dan Yanya'ya muvasalat etmiştir.

20 Kânunusani 1328 [2 Şubat 1913] (Pazar) Dolyana. Kapalı. Pazar günü hücum icra olunacağına dair işaata rağmen Yanya'da henüz müsademe yoktur.

21 Kânunusani 1328 [3 Şubat 1913] (Pazartesi) Dolyana. Yağmur. Yanya'da müsademe hafiftir (2 şehit, 16 mecruh - 2 zabit mecruh). Pijan cenubunda düşman muvaziler hafrına başlamıştır.

22 Kânunusani 1328 [4 Şubat 1913] (Salı) Dolyana. Güneş. Yanya cihetindeki bugünkü müsademede (6 şehit, ikisi zabit ve 12 mecruh) vuku buldu.

22/23 Kânunusani, nısfülleylde Yanya'da Pijan mıntıkasına beş altı batarya defaten ateşe başlayarak, bir saat devam etmiştir. Bir cebel topu Delvine'den Arnişte'ye tahrik olundu. İştip Taburu Aydonat'a vâsıl oldu.

23 Kânunusani 1328 [5 Şubat 1913] (Çarşamba) Dolyana. Güneş. Bugün Yanya'da topçu muharebesi Dolyana'dan duyuldu: Düşmanın Pijan mıntıkasındaki nokta-i istinâda takarrüb için mevaziler kazıldığı ve ona karşı tarafımızdan top ateşi açıldığı anlaşıldı (8 şehit, biri zabit). Gönüllü müfrezesi (İskorvet, Delic, Pijan) karyelerinden düşmanı tard ettiler (2180) topçu neferi Fiyer'den Yanya'ya hareket ettiler.

24 Kânunusani 1328 [6 Şubat 1913] (Perşembe) Dolyana. Güneş. Dün düşman tayyaresi bomba atarak iki mecruha sebep oldu. Dünkü müsademede Koniçe'de Kirasuva'da eşkıya müfrezeye ateş ederek, üç kişi mecruh oldu (biri zabit).

25 Kânunusani 1328 [7 Şubat 1913] (Cuma) Dolyana. Güneş. (Jaravina-Muşari)'de dümdar mevazii keşfetmek üzere dolaşıp, bir cebel topu daha Dolyana'dan Arnişte'ye sevk olundu. Aydonat havalisindeki mustahfaz taburları (Berat 220, Filat 110, Reşadiye 30, Margalic 46, Aydonat ---) Kumlet'tedir.

Levent Şahverdi Arşivi

Yanya civannda hafif müsademe oldu. Pijan (4 şehit, 4 mecruh, bir zabit dahil) Manulasa'da üç mecruh vardır.

Aydonat civannda Velata'dan hatt-ı bâlâya çıkan 60 neferlik bir müfreze ---'ya uğrayıp, geri çekildi (13 kayıp veya şehit, 22 mecruh) (Kurpendos-Geribove)'deki 12 neferlik jandarma müfrezesine (Maza)'dan (30) neferlik bir çete tarafından ateş edildi.

26 Kânunusani 1328 [8 Şubat 1913] (Çarşamba) Dolyana. Güneş. Çamlık cihetindeki firarilerden dört yüz nefer dehaletle Mergalic cenubunda istihdam olunmaktadır.

Yanya cenubundaki müsademede (4 şehit, 8 mecruh) vardır.

Koç cihetinde Himara'dan taarruz vâki olarak müsademe başladı.

Yedinci İstihkam Taburu Kolonya'dan Yanya'ya sevk olundu.

Kras'taki müfreze erzakı kamilen alınarak karye ihrak Molişte'ye avdet. Tepedelen'den 5. İstihkam K (100) Filat'a hareket etti.

27 Kânunusani 1328 [9 Şubat 1913] (Pazar) Dolyana. Güneş. Düşman Karvar'ı ihrak etti. Himara'daki Jandarma Taburu (Manastır seyyar) ile civar gönüllüleri dünkü müsademeye devamla, taarruza başlamışlardır. ---ur'a hakim tepeler tarafımızdan zabt edildi. Düşmanın iki tabur kuvveti iki top, iki mitralyöz (7 şehit, 12 mecruh zabit) ve eşkıyası olduğu görülmüştür. Yanya'da hafif devam eden müsademede (7 mecruh, biri zabit) vardır.

27/28 Kânunusani, saat 4,5 ezanîde Yanya'da müsademe başlamış iki saat devam etmiştir.

Aydonat civannda müsademe oluyor. Düşmanın iki taburu Menica'da ve iki taburu Çalgar'dadır.

28 Kânunusani 1328 [10 Şubat 1913] (Pazartesi) Dolyana. Güneş. Düşman çeteleri ve Puvari işgal ile, Mursi tehtid ediyor. (Dragumi/Aydonat civannda muharebe devam ediyor). Yanya'da hafif müsademe oldu. Aydonat'ta muharebe olmadığı, bilâhire Kâzım Bey'den bildirildi.

Dragos şarkında, sırtlarda bir tabur düşmanla külliyetli eşkıyası vardır. Yanya cenubundaki musadematta (6 şehit, 22 mecruh üçü zabit). Yirmi iki Hıristiyan, düşmana firar ettiğinden diğerlerinin eslihası alınmıştır. Leskovik'te yirmi günde (150) nefer ölmüşlerdir.

Levent Şahverdi Arşivi

29 Kânunusani 1328 [11 Şubat 1913] (Salı) Dolyana. Güneş. Karyutar'daki İştip Taburlan'ndan bir bölük daha Filat'a götürülmüştür.

Permedi-Leskovik Ergiri Mustahfazlan'nın muvakkaten mezun addedilmesi ve terhisleri kumandanlıklarına yazıldı.

Babuna Taburu'ndan (110) nefer Vidar'a gönderildi. Aydonat'a gidecek firari redifler Mursi tarikiyle gönderilecekler ve Taş---'dan ayrıca bir müfreze Vidar'a izam kılınacaktır.

Yanya'da müsademede (3 şehit, 23 mecruh) --- garbında düşman musadematı devam ediyor.

29/30 Kânunusani, düşman deniz fenerlerini söndürmüştür (Hamidiye'nin Atina'yı bombardıman ettiği rivayeti tahakkuk ediyor). Arnavutluk muhtariyeti kabul olunduğundan, Arnavutluk bayrağıyla Râyet-i Osmani'nin beraberce keşidesi hakkında Sadaret'ten şifre.

30 Kânunusani 1328 [12 Şubat 1913] (Çarşamba) Dolyana. Güneş, soğuk. Kır'dan hareket eden topçu efradı Kalibaki'den geçip gidiyorlar.

Yunanlar ---ca ve Tatalak üzerinden Yeruze'ye çekiliyorlar. Şarkta bir haftadan beri muharebe başlamış (Edirne, Çatalca, Kilitbahir'e). İşkodra hücumlarında Sırplılar dörtbin ve Karadağlılar kesretli telefat vermişlerdir.

31 Kânunusani 1328 [13 Şubat 1913] (Perşembe) Dolyana. Güneş ve kapalı soğuk. Vidar'a giden Taşlık Müfrezesi cüzi müsademe ile eşkıyayı tard ve defetmiştir. Fırtınadan Yanya telleri kopmuştur. Yanya'da (2 şehit, 7 mecruh), 2 müncemiden vefat. Babuna Bölüğü (95) Mursi'ye Delvine'den muvasalat etmiştir.

1 Şubat 1328 [14 Şubat 1913] (Cuma) Dolyana. Kapalı, soğuk. Çatalca önünde Bulgarların mağluben Çerkez köyüne ricat ve Midye ve Tekirdağı'na çıkan kolordulanmızın düşmanın hatt-ı ricatı üzerine hareket ettikleri ve Gelibolu'nun düşman elinde olduğunu Yunan gazetelerinden haber alınmıştır.

Yarga karşısında Ayamavra'da dün şiddetli top sedaları işitildiği mahallinden bildirilmiştir (Hamidiye olması melhûzdur.)

Sırplılann bir bölük süvarisi mıntıka ---a tecavüzle (Şalis)'e gelmiş ve topçu ve piyadesi Şalis civarındaki tepeler karşısında bulunduğu Berat'tan bildirilmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

Yanya'da müsademede (1) şehit (9) mecruh) (47 neferlik bir istihkam müfrezesi) Yedinci İstihkam'dan Terimca üzerinden Filat'a vasıl olmuştur.

2 Şubat 1328 [15 Şubat 1913] (Cumartesi) Dolyana. Soğuk, güneş. Yanya'da iki mecruh vardır. (Dersenik - Lap) civarında Bekir Efendi Müfrezesi'yle Yunanlılar müsademe ettiler. Süvari Alay 26'nın kısm-ı küllisinin o tarafa tahriki ve ahalinin (Belic)'de tecemmüü üzere Şalis'e gelen Sırp süvari bölüğü geriye çekilmiştir. Bekir Efendi ikibin mevcudundaki Yunanlılan münhezim ederek onsekiz er ve birçok cephane ve ganimet elde etmiştir.

33 nefer Grebene Jandarması Kalibaki'den Bekir Efendi Müfrezesi'ne azimet etmiştir.

3 Şubat 1328 [16 Şubat 1913] (Pazar) Dolyana. Kapalı, soğuk. Yanya'da (6) mecruh, tesir-i bürudetle (123) hasta ve (56) firar ve (6) nefer bir onbaşı ile düşman tarafına geçmiştir. Bekir Efendi Müfrezesi Kurşunca'yı işgal, iki top ve ikiyüz mermi ve iki esir aldı, düşmanı takip ediyor. Tire'de de bir düşman taburu iki topu iki kuvvet arasına çekmiştir.

4 Şubat 1328 [17 Şubat 1913] (Pazartesi) Dolyana. Güneş. Yanya Muharebesi'nde (10 mecruh, 1 müncemid). Bekir Efendi Müfrezesi düşmanı mağlub ederek Mecve'ye ilerlemiştir.

5 Şubat 1328 [18 Şubat 1913] (Salı) Dolyana. Güneş. Düşman Kalaki, Yumze mevkilerinde bir taburdan ziyade kuvvet sevkettiği ve buralarda süvarisi vasıtasıyla Kastrima keşif kolları gönderdiği ve ---de üzerine Kastri'deki kuvvetimiz tarafından ateş edildiği Galis-Aydonat arasındaki hat Banaladista'da ve şarkındaki vadide bir tabur asker ve külliyetli eşkıyası buluduğu Kâzım Bey'den bildirildi.

Muşari – Mavroyondur – Podgoyan – Lavran – Esteranişte karyelerinde on kişi ile --- dolaşmaktadır, bizi on kişi ile takip ediyor. (Maza-Garanice'de) elli altmış kişilik bir çete vardır. Yanya'da 5/6 Şubat, saat 3,5'da Şevkibey tepesinin (500) metre garb-ı cenubundaki tepeyi baskınla zabt etmiş ise de bir bölükle mukabil baskınla istirdat olundu. Yanya muharebesinde (4 şehit, 13 mecruh). İki Yunan taburu Move sağ cenahlanndan Mecve'ye gidiyor.

Levent Şahverdi Arşivi

6 Şubat 1328 [19 Şubat 1913] (Çarşamba) Dolyana. Kar, yağmur. Edirne muhasarasının ref olunduğu ve otuzbin Bulgar'ın kısm-ı küllilerinden ayn düştüğü istihbar kılındı.

5/6 Şubat, baskınında Yanya'da bir nefer şehit ve düşmandan sekiz maktul olmuştur. 6 Şubat'ta Yanya'da iki nefer mecruh olmuştur.

Divar cihetlerinde tüfek sedaları işitildiği ve bunların balıkçılardan ibaret olduğu Kâzım Bey'den bildirilmiştir.

7 Şubat 1328 [20 Şubat 1913] (Perşembe) Dolyana. Kapalı, akşam güneş. Yanya'da (1 şehit, 2 mecruh, 1 müncemiden fevt). Kefalonya'dan bir kruvazör gelerek Yakso ve Korfu'ya gitmiştir. Yunan kruvazörü olmadığı tahmin ediliyor.

Avlonya'daki Heyet-i Mersume'yi tanımamaları hakkında Yanya vilayetinden tamim-i keyfiyet edilmekte. Arnavutların aleyhimizde propoganda yaymakta oldukları.

8 Şubat 1328 [21 Şubat 1913] (Cuma) Dolyana. Kapalı. Bulgarların mağluben Dimetoka'ya çekildikleri ve İşkodra'da muhaciminin külliyetli zayiatı olduğu istihbar kılındı. (Viyobar) cihetlerinde iki gün devam eden müsademe neticesinde eşkıyadan (19) kişi derdest edilmiştir. Yanya'da (7 şehit, 8 mecruh, 1 müncemiden fevt)

Akçahisar'ın Arnavutlar tarafından zabt olunduğu Beşinci Kolordu'dan ve Görice'ye Yunanlıların on tabur cem ederek Kolonya'ya taarruz etmekte oldukları Altıncı Kolordu'dan bildirilmiştir. Delvine'ye Galip Paşa gönderildi (Ziça) orduya rabt olundu.

9 Şubat 1328 [22 Şubat 1913] (Cumartesi) Dolyana. Yağmur. Yanya'da (5 mecruh). Erzakı suistimalde terâhisi görüldüğünden Mehmet Paşa yerine, Galip Paşa Delvine'ye gönderildi. Koniçe Müfrezesi'nin (Grijyan) cihetlerinde bulunduğu şu sıra Eşrehan'daki jandarma taburunun Molişte'ye gönderilen (120) nefer üzerine evvela Molişte ahalisi ateş, badehu (400) kadar Yunan askeriyle çetelerin köye inerek abluka ettiği ve Koniçe'den yüz nefer gönderildiği Koniçe'den bildiriliyor. (Koniçe kurası, cibali isyanda olduğu da ilave olunuyor). Grijyan'daki kuvvetin Molişte'ye tahriki de Koniçe'den bildirilmiştir.

Jandarma müfrezesinin Molişte'de kısmen şehit, kısmen mecruh olduğu Şahab Bey tarafından bildirildi.

Levent Şahverdi Arşivi

10 Şubat 1328 [23 Şubat 1913] (Pazar) Dolyana. Kapalı. Molişte'den bir takım Yunan alayıyla, bir mitralyöz ve bir çok çetelerin Serandamur ve Oyut'a sarkdıklan Koniçe'den bildirildi. Bir tabur (75/3) ve iki seri top, Ziça'dan bir tabur, Arneşte'den bir tabur derdest-i izamdır. --- düşmanın yan gerilerine kuvvetli müfreze gönderilmiş, Altıncı Kolordu'ya iki taburun Arneşte'ye gönderilmesi Aydonat'a ve Bekir Efendi'nin Koniçe cihetine tahriki Garb Ordusu'na, Kurkeş ve Derandamur köprülerinin tutularak hareketin idare edilmesi Leskovik Kumandanlığı'na yazılmıştır. Premedi Mustahfaz Taburu'nun taht-ı silaha celbi emr olundu. Bir düşman kolunun Pazis - Malosel üzerinden Koniçe'ye ilerlediği Koniçe'den bildirilmekle; bir alay, iki sahra topu ile Cavit Paşa'nın Koniçe'ye hareketi yazıldı. (10/11 Şubat) Ziça civannda Leşte deniz fenerleri (aded 6) 300 eşkıya tarafından ihrak olundu. Eşkıya (800) mevcuttur. --- ---'dan gelmiştir. Deragumi (Ziça civannda) 16 nefer, bir zabit ve nahiye kâtibi gece eşkıya basdınp, iki şehit, altı mecruh ve zabit ve kâtip, bir hane ihrak edildi.

11 Şubat 1328 [24 Şubat 1913] (Pazartesi) Dolyana. Güneş. (1 şehit, 4 mecruh) Yanya'da düşman (Molişte - Vejanişte)'de (6 bölük, 2 tüfek mitralyöz). Bizim bir tabur Zelişte'de, Vasıf Bey de o tarafa gidiyor. Köprülü Taburu Delvine'den Arnişte'ye hareket etmiştir (276 nefer). Sarandoz civarında bir düşman torpidosu görülmüştür.

7ç/3 ve müretteb 1Y/1 Koçana cihetine hareket etmiştir.

Yanya hastahanesinde 564 hasta vardır. 10 Şubat (110) nefer vefat (94) nefer taburcu.

12 Şubat 1328 [25 Şubat 1913] (Salı) Dolyana. Güneş. Şevket Turgut Paşa tarafından Selanik'in işgali haber alındı. Bulgarlann Hasköy civannda mağluben ricat ettikleri tahakkuk ediyor. Cavit Paşa Koniçe'ye geldi. Yunan asker ve çetelerinin Esterehan'a geldiği Leskovik'ten bildiriliyor. Arnişte'den (360) ---'ye bir tabur Ziça'ya tahrik olundu. Koç Bölüğü Fethi Bey Çakur-Suşa-İştip Taburları Aydonat'tan Arnişte'ye tahrik olundu. Yanya'da (17 mecruh, 1 müncemiden). Vasıf Bey Veranişte'ye girmiş orada düşmana tesadüf etmemiştir.

13 Şubat 1328 [26 Şubat 1913] (Çarşamba) Dolyana. Güneş. Leskovik Mustahfaz Taburu'nun taht-ı silaha celbi emr olundu, gelmediler. Yakoşan kilise-

Levent Şahverdi Arşivi

sinde eşkıya görülmüştür (12 Şubat). Yanya hastahanesine (551) duhûl (191) hurûc (174) nefer vefat ve (5660) hastahanede. Bekir Kroşovice'den (Dresnik)'e çekildi.

14 Şubat 1328 [27 Şubat 1913] (Perşembe) Dolyana. Güneş. Eşkıya Çakur civannda bir erzak kafilemizi (---) zabt ve Kalusura zabt ve Filat telini kat ettiler. Ragıb Bey (ç. 6Y ve 37/1, 37/3, 7 ç/3) iki top iki mitralyöz Koniçe'den Molişte'ye hareket etti.

Arnişte'den tahrik olunan tabur (350) mevcuduyla Ziça'ya vasıl oldu. Yanya'da (2 şehit, 13 mecruh, bir zabit). Yanya'da (463 duhul, 111 huruc, 124 vefat, 5391 hastahane).

15 Şubat 1328 [28 Şubat 1913] (Cuma) Dolyana. Güneş, şeb hafif yağmur. Sarandoz'a takarrüb eden bir Yunan torpidosu dört mermi ile firar etti. Bir top ve 200 nefer Ziça'dan Koç'a sevk olundu 40/2 müretteb 1/3 bir bölük, aynı bölükten bir müfreze Dragumi'ye sevk ve akşama kadar müsademe etti (1 zabit şehit ve 3 mecruh). Molişte'de müsademe oldu, eşkıya Kalusur'a Sevildim cihetine savuştu. Yanya'da (9 mecruh ve 15'lik top iskât). Koç'a giden müfreze Kırçotişte'de gecelemiş ve yolun eşkıya tarafından tutulduğu anlaşılmıştır. Molişte'de düşman garb ve cenub sırtlarında bulunup uçlardan biraz ilerlemiş ise de kasabayı alamadı. Yanya'da (287) duhûl (98) hurûc (120) vefat (5466) hasta.

16 Şubat 1328 [1 Mart 1913] (Cumartesi) Dolyana. Hafif yağmur. Sarandoz'a sekiz bin metre takarrüb eden bir bölük düşman sefine-yi harbiyesi otuz kadar mermi atmış. Tarafımızdan bugün de Molişte'de muharebe oldu. 1 top, 2 mitralyöz (250) nefer mevki-i müstahkem kumandanlığının emriyle Ziça'dan (Sevildim)'e sevk olundu. Koç Müfrezesi'yle mevzideki bölük arasında irtibat hasıl olmuştur. Müfreze Kaçurişte'dedir. (Lekosan) manastırı Yanya'dan çıkan kuvvet tarafından hafif müsademeden sonra işgal olunmuştur. Yanya'da (bir şehit, 3 mecruh, 2 müncemid). (Dresnik ---) üzerine Yunanlılar taarruz ediyorlar. Yanya'da (250) duhûl (160) hurûc (120) vefat (5420) hasta bulunuyor.

17 Şubat 1328 [2 Mart 1913] (Pazar) Dolyana. Kar kış (Kışın en şiddetli günü, emsali nâmesbuk kış). Kâzım Bey'den gelen, 15 Şubat telgrafnamede düşma-

Levent Şahverdi Arşivi

nın Ayasaranda'ya on beş bin kişi dökeceği bildiriliyor. Düşmanın iki vapur Himara'ya, bir vapur Kakoma'ya geldi. --- --- Himara'ya gidib geliyor. İki günden beri, 8 saat kadar devam eden muharebede Bekir Efendi, Dresnik, Lap, Dimati üzerine üç koldan taarruz eden düşmanı mağlub (300) maktul ve çok mecruh bırakmıştır. Yanya'da (4) şehit (3) mecruh (4) müncemid.

Sevildim bilamukavemet işgal olundu.

18 Şubat 1328 [3 Mart 1913] (Pazartesi) Dolyana. 17/18 Şubat, gayet soğuk ve kar, gündüz güneş. Yanya'da (3) mecruh (31) müncemiden vefat (109) nimmürde. [Ek yapılmış:] Yanya'dan ?/16 ve 45/1 Taburları ve iki seyyar seri Kalibaki'ye hareket etti. Yanya müsademâtı nısfülleyle kadar devam etti. On bin mermi atıldı. En ziyade Pijan mıntıkasını dövdü. (10 şehit, 51 mecruh).

Beş tabur üç koldan Bekir Efendi'ye hücum ediyor. İki düşman taburu, iki top ve iki mitralyöz (Layişte-Dretova)'da görülmüştür. Büyük bir zırhlı, iki torpido, bir istimbot ve dört nakliye sefinesi ve birçok yelken kayıkları Sarandoz'a geldiler. Saat 8,20 Sarandoz'u bombardıman ettiler. Kefalo burnu cihetine asker çıkardılar.

18/19 Şubat, nısfülleylde ekmek bırakarak Sarandoz'dan Yunanlılar yine çekildiler.

Molişte kilisesinde ve Deranişte'de asker bir bölük bırakarak Esterehan'ından düşman çevriliyor. Köprülü Taburu akşam Ayaşte'den Delvine'ye sevk olundu.

334 duhûl, 100 hurûc, 154 vefat, 5401 hasta.

19 Şubat 1328 [4 Mart 1913] (Salı) Dolyana. Güneş, ayaz. Bir torpido Sarandoz'a gelib iki top attı, Kefalo'ya gitti. Yanya'da şiddetli bombardıman. Saat dokuzda şiddetli bombardımandan sonra beş gemi ile düşman Sarandoz'a kayıklarla asker ihrac etmiş ise de gördüğü mukabele üzerine çekilmiştir. Bekir Efendi altı tabur önünde Görice'ye çekildi. Dümdan Kızağahanı'nda düşman takip ediyor.

20 Şubat 1328 [5 Mart 1913] (Çarşamba) Dolyana. Güneş. Gece baskınıyla Çuka sukut etti. Şevkibey tepesi, Yeşiltepe sukut etti. Düşman Perister'a kadar ilerledi. Perister'i iki topçu taburu tarafından istirdâd edildi. Akşama doğru tekrar sukut etti. Düşman Kırmızı kiliseye kadar ilerledi. Esat Paşa teslim şerâitini kararlaştırıyor. Ayasaranda'ya saat dokuzda, dokuz kıta harb nakliye sefinesi geldi,

Levent Şahverdi Arşivi

bombardıman ederek yine avdet etmişlerdir. Yanya'dan gelen 9/16 ve 45 taburlan daha evvelce Yanya'ya iade edildiler. Koniçe'ye üç tabur, bir top ve iki mitralyöz Kalibaki'ye tahrik edildi.

21 Şubat 1328 [6 Mart 1913] (Perşembe) Dolyana-Arlişte. Güneş. Kalibaki'den dört top sahra Arlişte'ye hareket etti. Abbas Bey Alayı Kalibaki'ye avdet etti. Koniçe'den gelen üç tabur, bir cebel, iki mitralyöz ve Fethi Bey ve Hüsnü Bey (İkinci Fırka) ve 68. Alay ve Bekir Efendi Müfrezesi Kalibaki'ye geldiler. Vardar ve Garb Orduları Karargâhı, Dolyana'dan Arlişte'ye geldi. Koç cihetlerinde düşman mitralyözle tecavüz (Kafe Grabet)'e Yunan bayrağı, Deniz ve Muris ovasına asker ihrâc ettiği Galip Paşa'dan bildiriliyor.

22 Şubat 1328 [7 Mart 1913] (Cuma) Arlişte-Ergiri. Güneş. Hüsnü Bey ve Fethi Bey Fırkaları Delvinaki'ye ve 6. Kolordu kıtaatı Misyofiri'ye çekildi (Eyyubi köprüsünde, Koniçe, Leskovik'de dümdarlar), Kolonya tahliye olundu. Kâzım Bey Filat'tan Delvine'ye müteveccihen Şas tarikiyle hareket etti. Bir torpido Sarandoz civarında Ayayorgi burnunu topa tuttu. On bir sefine-i harbiye geldi.

22/23 Şubat, Yanya bir redif fırkası ve 23. Fırka Arnavut ikmal efradının esliha ve cephanesi alınarak, terhisi emri verildi.

23 Şubat 1328 [8 Mart 1913] (Cumartesi) Ergiri. Güneş. Kâzım Bey Müfrezesi Dolyana'ya gelmiştir. Koç ahalisi Himaralılar ile mükalemeye giriyor. Himara'nın cenubundaki İslam eşrafı Korfu'ya iltica ediyor. 6. Kolordu Permedi'ye geldi. Açlıktan müctenibdir. Yanya'dan çıkan perakendeler Ergiri civarında, dört bin kişi kadar, perişan bir halde bulunuyorlar. Şarktan muzafferiyet haberleri getirdi; Cafer Tayyar ve --- getirdi.

Bir bölük Yunan piyadesi Dolyana'ya ve süvarileri cenubtaki kuraya gelmişlerdir.

24 Şubat 1328 [9 Mart 1913] (Pazar) Ergiri. Güneş. Yanya'dan gelen dörtbin beşyüze müretteb perakendelerin Ergiri köprüsü civarında tanzimi, geriye iadeleri hususu iştigal edildi. Düşman süvarisi Dolyana'ya girdi. Himara cihetlerinde top sesleri işitiliyor. Koç cihetine düşmanın tecavüz ettiği istihbar kılındı.

Levent Şahverdi Arşivi

25 Şubat, Permedi sukut etti. Ragıb Bey Malisora'ya bin neferle geldi. Cavit Paşa Berat'a hareket etti. Kâzım Bey'in üç taburla Delvine'den Arlişte'ye hareketi yazıldı. Sunya Taburu Muris'den firar etti.

25 Şubat 1328 [10 Mart 1913] (Pazartesi) Ergiri. Kapalı. Hüsnü Bey perişan bir halde Kakavya'dan Kergusat'a geldi. Bekir Efendi Müfrezesi Erzaniçe'ye geldi. Kâzım Bey Ergiri'ye geldi. Çatalca'da ordumuzun haline dair fena havadisler vardır. Eyyubi köprüsünde keşif kolunun ateşi üzerine bizim asker kaçmaya müheyyâ iken durdurulabilmiştir. Aynı Kâzım Bey üç taburla (1700) neferle Mozer'e muvasalat etti. Keserata'daki Kâzım Efendi Berat'a avdet etmiştir. Gönüllüler dağıldı.

26 Şubat 1328 [11 Mart 1913] (Salı) Ergiri. Kapalı.

26/27 Şubat, Bekir Efendi Müfrezesi Tepedelen'e girdi. Yahya Hayati Bey Arnişte'ye girdi. Hüsnü Bey Ergiri'den geçerek Matkolore civarında geceledi, Tepedelen'e gidiyor. İnzibat alayı Kergusat'tan Ergiri'ye geldi. Altıncı nakliye sefinesinin Himare'ye gittiği görüldü. Gulmes'den eşkıyanın iki topla Kalokastro'ya ilerlediği istihbar kılındı. Fethi Bey Fırkası'nın ve Kakavya'ya Duştene'deki müretteb jandarmanın (Şkubi) hanlarına çekilmesi emr olundu. Yahya Hayati Bey Alayı'yla 68Y ve bir batarya sahra Fethi Bey kumandasına verildi. Pekin civannda Sırplılarla müsademe olduğu rivayet olunuyor. Beşinci Kolordu kuvvet istiyor.

27 Şubat 1328 [12 Mart 1913] (Çarşamba) Ergiri. Güneş. 37/2 Delvine'den emirsiz Ergiri'ye geldi, tekrar Mozer'e iade olundu. İnzibat alayı Ergiri'den Homlic-Yalokasto'ya gitti. İstihkam bölükleri (5. ve 6. Taburlar'dan) Delvine'den gelerek Yalokastro'ya gitti. Himara'ya bir zırhlı ve birkaç nakliye sefinesi gitmiştir. Fethi Bey Fırkası şu suretle çekildi.

Üç tabur, bir mitralyöz, bir seri cebel, yanm bölük süvari Kakavya'da iki nişancı taburu (3) mitralyöz, iki cebel topundan mürekkeb müfreze Arnişte'de bir jandarma ve bir nişancı taburu, yanm bölük süvari Şkubi hanlarından 68Y ve sahra bataryası Kergusan'dadır. 17. Fırka ve Cavit Paşa Berat'a girmiştir.

Dört günden beri Arnavutlarla Sırplar arasındaki müsademede Mogule civarındaki Arnavutlar dağıtılmıştır. Belic gönüllüleri Çerşik Roşnak'ta hafif müsademâta devam ediyorlarsa da, düşmana teslim olmak niyetindedir. Düşmanın bir

Levent Şahverdi Arşivi

bölük piyade topçusu bitaraf mıntıkadaki Şeza'yı işgal etti. Düşman alayı Beylikli'de işgal etti. Mogule ve Selic'deki düşman kuvveti bir alay kadardır. Kraye ve Drac'dan şiddetli top sedaları geliyor. 6. Kolordu ve 17. Fırka beş taburla Berat'a gitti. Altı taburla iki top ve bir bölük mitralyözle Ragıb Bey Kilisora'da kaldı.

28 Şubat 1328 [13 Mart 1913] (Perşembe) Ergiri. Güneş. Hüsnü Bey Fırkası Tepedelen'in şimalinde ve --- şimalindeki köylere yerleşti. Müretteb bir alay yapılıp, Hasan Askeri Bey kumandasına verildi. Cavit Paşa açığa çıkarıldı. Mustafa Paşa'ya kumanda verildi. Düşman Duştene'yi işgal etti. Kakavya civarında düşman göründü ve ---'da silah atılıyor. Koç ile muhabere temin olundu (35) jandarma ---'a gönderildi. 5?/1 Şkubi'den Ergiri'ye geldi, 68/3 Şkubi'dedir.

1 Mart 1329 [14 Mart 1913] (Cuma) Ergiri. Güneş. 17. Fırka Esat Paşa'nın emrine verildi. Behlişte'ye ilerleyen Sırplılann tevkifi emr olundu. Arnavutlar tek tük efradı öldürüp, silah ve cephane alıyor. İstihkamlan yol üzerinde işlemekden bu suretle men ediyorlar ve Avlonya'ya gidenlerin silahlarını alıyorlar. Perakende topçular (420) dün Kergosan'dan gelip, bugün Tepedelen üzerinden Berat'a hareket ettiler. Reşadiye Jandarması Progonat'tan Tepedelen'e avdet etti. Bekir Efendi Senice'ye gidip geldi. Kilisora'ya bir keşif kolu Permedi istikâmetinde Kusina'ya kadar giderek düşmanın oradan Fraşeri'de bir bölük neferinin olduğunu anladı. Üç tabur, bir mitralyöz Berat'tan Behlişte'ye hareket edip, Radovişte Taburu kâmilen firar etti.

2 Mart 1329 [15 Mart 1913] (Cumartesi) Ergiri. Güneş. Düşman bir fırka kuvvetle Arlişte, Koç ve Şkumbi üzerinden üç koldan taarruzla Fethi Bey Goranice'ye kadar geldi. 5/1? ---'ya gitmişti avdeti yazıldı, Galip Paşa'nın --- yolundan gelmesi yazıldı.

2/3 Mart, Bekir Efendi Kilisora'ya gitti.

2/3 Mart, karargâhlar Tepedelen'e geldi. Sırplılar (Belic)i işgal etti. Cafer Tayyar Bey bir tabur ve bir bölük mitralyözle ---işte'ye girdi. Mütebaki kuvvet yarın girecektir 49Y 1T.

3 Mart 1329 [16 Mart 1913] (Pazar) Tepedelen. Güneş. Kilisora'ya düşman iki alay dört taburla hücum etti. Fethi Bey Gor---'de müsademe ederek, Lekasto dümdanyla Surik'e çekildi. Düşman biraz muharebe etti. [Ek yapılmış:] (3/4 Mart,

Levent Şahverdi Arşivi

Galip Paşa kolu Zolat ve Mozer'e, gece 47Y ve iki bölük Onyedinci Süvari Alayı gelemedi, düşmana esir oldu.) --- üzerinden Surik ve Subaşı'ya geldi, yalnız düşmanın Kilisora'ya bir fırka ile hücum ettiği anlaşıldı. Kilisora'yı da düşman tuttuğundan Dragun'a Hasan Askeri Bey Alayı gönderildi. Sırplar Körel'deki ileri karakolumuzu geri çekmeğe icbâr ile Deşra'ya ilerledi. Kadı Paşa'daki kuvvetimiz Fraşer'e çekildi ve bir Sırp müfrezesi Race'ye girdi. Mustafa Paşa (250) neferle ---'a hareket etti.

4 Mart 1329 [17 Mart 1913] (Pazartesi) Tepedelen-Keserat. Güneş. Galip Paşa Tepedelen'e geldi. Dorbire ilerisinde Martalus ---. Arnavutlar tüfek atıyor, Avlonya'ya askeri bırakmıyor. Askerden tüfek kapmak istiyorlar. Bekir Efendi Berat'a girmiştir.

Süvari 17Y ve müretteb 1Y 2T ve (iki bölük esir), 37Y 2T (iki bölük) ve bir süvari kuvâ-yı düşmana esir olmuştur (tahrib).

5 Mart 1329 [18 Mart 1913] (Salı) Güneş. (Keserat-Kota). Tepedelen'in sukut ettiği haber alındı. Galip Paşa kıtaatı kâmilen Dosay'ı geçemediğinden Lap Martalus'a kadar yürüyerek, oradan (2000) nefer ve Dosay'ı geçmeğe mecbur olmuştur. Ragıb Bey Berat'a girmiştir.

6 Mart 1329 [19 Mart 1913] (Çarşamba) Kapalı. (Kota-Selişte). Galip Paşa Kota'ya gelmiştir. Fethi Bey daha ileride. Hamidiye Şingen'de beş Yunan vapuru (Sırp askeri memlû) gark etmiş, Drac'ı bombardıman ederek Prens Marko mecruh olmuştur. Kilisora'dan düşman kuvvet tesisiyle (Pulis) hanlarına ilerlemiştir. Kısm-ı külli Kilisora'dadır. Parasogar (yüz kişi), ilavede (30 nefer) kuvvetimiz vardır.

7 Mart 1329 [20 Mart 1913] (Perşembe) Güneş. (Selişt, Çerkirat, Lavdan). Fethi Bey kıtaatı Kota'dan Fiyer'e hareket ediyorlar. (Kerişan)'daki Sırp'ın iki bölük piyadesi, Fahir Paşa'da (Körel-Külenay)'da bir tabur vardır. Bizim nişancı (15T)'den bir bölük Fraşer'de ve Mihalon'dan Mustafa Paşa (?/17, 51/3, 44/1) (950) Berat'ta (37/1, 37/3) (350). Sırplar Köray-Balagat-Rasa civarında görülmüştür. Kalis köyünde üç bölüklük bir süvari alayı terkle Galip Paşa Selişte'ye gelmiştir. (Könice)

Levent Şahverdi Arşivi

8 Mart 1329 [21 Mart 1913] (Cuma) Güneş. Lavdan. Galip Paşa Fiyer'e gitti. Nişancı 7Y'den iki tabur Selişte'de ve üç bölük süvari Kalis Kota arasında kalmıştır. Galip Paşa (Kerişan)'da geceledi. (200) Sırplı (Malagic)'de siperler yapıyor. (500) Sırplı 500 rakımlı Buranis tepesini işgal etti. Dragon'a keşif kolu geldi. 8 tabur Yunan askeri Kolonya'dan Görice'ye gitmiştir. Büyük--- karyesinde (200) zuafâ ve dört zabiti düşman esir almıştır.

9 Mart 1329 [22 Mart 1913] (Cumartesi) (Lavdan-Büyükdukas). Vardar Karargâhı Büyükdukas'a gitti. Garb Ordusu Lavdan'dan sonra Yedinci Nişancı Alayı'nın İkinci ve Üçüncü Taburlan'yla üç bölüklü bir süvari alayı Kalis ile Kota arasında Değirmen'dedir. İlavat elli neferlik bir müfreze K---'den gönderildi. Tepedelen'e gelen düşmanın bir fırka ve bir taburundan Kupik ve Busat'ın şimaline gideceği haber alındı. Rıza Bey, İsa Bolatin Arnavutluk'ta çete çıkarmak üzere müracaatta bulunuyorlar. Fiyer'e giden Galip Paşa Fırkası'nın hali tahkik olundu. İyi olduğu anlaşıldı.

10 Mart 1329 [23 Mart 1913] (Pazar) Büyükdukas. Güneş. Luşne'nin sükutu haberi alındı, tel kesildi. Düşmanın Kuzara'ya geldiği istihbar edildi. Oradaki kıtaat esir alınmıştır. Bilahire Luşne'nin elde bulunduğu anlaşılmıştır. Fiyer'de (118) hasta (83) duhul (7) vefat (179) mevcud hasta.

11 Mart 1329 [24 Mart 1913] (Pazartesi) Büyükdukas. Kapalı. Luşne'nin şimalinden düşmanın taarruz ettiği ve Luşne civarına kadar geldiği Cavit Paşa'dan bildirilmiştir. Yunan Kralı'nın bir Rum/Bulgar [Bulgar kelimesinin üstü çizilerek, silinmiş] tarafından Selanik'te katledildiği anlaşıldı. Tepedelen'e kadar gelen Yunan fırkası bir tabur askeri Buzat'ın şimaline girmiştir. Yunan süvarileri (Berbesi)'den geriye dönmüştür. Mevzii müdafaa keşfi için Fiyer'e gittik.

12 Mart 1329 [25 Mart 1913] (Salı) Büyükdukas. Kapalı. Luşne'de devam eden müsademede düşman Kalakeş sırtlarına ve Balagat taraflarına tard edilmiş ve oranın dahi zabtına tevessül olunmuştur. Altıncı Kolordu'nun teslim müzakeratı için Haydar Bey'i gönderdiğini Sait Paşa yazıyor.

Levent Şahverdi Arşivi

13 Mart 1329 [26 Mart 1913] (Çarşamba) Büyükdukas. Güneş. İnzibat Alayı Müretteb İkinci Alay, üç top ve altı mitralyöz Fiyer'den Luşne'ye sevk olundu. Yolut'taki Mustafa Paşa kuvvetinin Kadı Paşa'ya hareketi tebliğ olundu. Müretteb Üçüncü Alay Fiyer'den Çakran'a sevk olundu. Garb Ordusu Karargâhı Köçen'den Büyük (Dukas)'a geldi. Bu sabah Balagat tepelerinde yine müsademe başlamıştır. Saat 8'de muhabere münkatı olmuştur. Balagat tepelerinde müsademede bilaendaht Koniçe ve İştib Taburları teslim olduğu gibi, 6 ף/2'den kırkdört nefer, bir yüzbaşı, üç mülazım teslim oldu. Bekir Efendi Müfrezesi'nin bir kısmı dahi esir oldu. Bir mitralyöz tüfeği top endahtıyla harab oldu.

14 Mart 1329 [27 Mart 1913] (Perşembe) Büyükdukas. Kapalı. Cenub cihetinde düşmandan henüz bir eser yoktur. Sait Paşa bugün gitti. Alaylar Luşne'ye girdiler. Bugün Luşne'de muharebe yoktur. Şarkda Çatalca'da bir muharebe olarak Kadı köyü mevâzi-i müstahkemesinin düşmandan zabt olduğunu Yunan gazeteleri yazıyor.

15 Mart 1329 [28 Mart 1913] (Cuma) Büyükdukas. Kapalı ve şiddetli yağmur. Fiyer'e gidip, avdet ettik. İşkodra'nın sükûtu şâyiatı. Bugün Luşne'de muharebe yoktur. Düşmanın iki tabur, bir top, bir süvari müfrezesi Kayas cihetine doğru itmektedir. Bekir Efendi Müfrezesi'nden yedi nefer düşman tarafına geçmiştir.

16 Mart 1329 [29 Mart 1913] (Cumartesi) Büyükdukas. Güneş. Edirne'nin sükutu şâyiası Avlonya'dan intişar etmiştir. Miralay Ziya Bey'le Luşne ahvalini tahkik etmek üzere hareket ettik. Ruşar Mehmet'te geceledik (teslim mazbatası üzerine 300 Lira götürdük).

17 Mart 1329 [30 Mart 1913] (Pazar) Ruşar Mehmet. Güneş. Doykan civannda tüfek atıldı. Büyük Kosova'ya gelen altmış Sırp süvarisi, birisi telef ile firara icbar edildi ve Mozaiş tepesi zabt olundu. Bekir Efendi Müfrezesi'nden otuz nefer firar etmiştir, Viyare'de top sedası işitildi, Beşcukış'ı topa tutmuştur.

İşkovik'e giden (60) neferden (51)i düşman tarafına geçmiştir ve tepedeki (20) Sırplıdan mütebakisi geri kaçmıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

18 Mart 1329 [31 Mart 1913] (Pazartesi) Luşne-Dukas. Güneş. Ardanice'de zuafanın fevkalade zarureti görüldü. Çarma istikametinde top sedası işitildi.

19 Mart 1329 [1 Nisan 1913] (Salı) Fiyer-Luşne. Güneş. Seman nehri geçidlerinin müdafaası için dolanıldı. İşkovik tepesindeki düşman Buraniş'teki askerimize yanm saat kadar ateş etmiştir.

20 Mart 1329 [2 Nisan 1913] (Çarşamba) Fiyer-Şeki-Dukas. Güneş. Hatt-ı müdafaa görüldü. Hasan Lütfü Bey Fiyer'e avdet etti. Abbas Bey Alayı bir taburu Çakran, bir taburu Kalis ve süvari alayı daha ileridedir.

21 Mart 1329 [3 Nisan 1913] (Perşembe) Dukas. Güneş. İki zırhlı ve onaltı sefine Drac'dan Avlonya istikametinde akşam üstü hareket ettiği görülmüştür. Şingen-Drac ablukasının Avusturya'nın icbanyla ref olunduğu, Beratlı Fazıl Paşa'dan bildirilmiştir. Sırplılar Velaşevka'daki 44/1 müfrezesine bilhücum Mülazım Mustafa Nuri Efendi şehit olarak, müfreze orada kalmıştır. 350/(700) Sırplı (Molas)'da bizim müfreze ile müsademe ederek Bolon'a tard etmiş ve Berat'a doğru yürümekte bulunmuştur.

22 Mart 1329 [4 Nisan 1913] (Cuma) Dukas. Güneş. Düşman (350) Büyükdukas'ın ---lar ile ---'yi işgal ve cüzi müsademeyi müteakib Büyük Kosova'daki inzibat alayının bir taburu Yeniçiftlik'e ricat etmiştir. Drac istikametinden top sesleri işitildi.

23 Mart 1329 [5 Nisan 1913] (Cumartesi) Dukas. Güneş. (400) Sırplı hücum ederek Bolon'a tard, Kuzara'yı zabt etti. Kırlık Kuzara'da --- müfrezesi kalmıştır. 5?/1 ve iki seri top Fiyer'den Berat'a hareket etti. Düşmanbozağı tepesinden Ragıb Bey üzerine ve Balati'den Kaşarağ'a hücum etmiş ve ?7/3'den iki bölük düşman tarafına geçmiş ve Debre'ye kadar müsademe devam ederek kolordu (Beşkesime)'ye çekilmiştir. Ragıb Bey Ardanice'ye, Cafer Tayyar Bey Ruşar Mehmet'e çekilecektir. Bekir Efendi Şinepermete'den Luşne'ye çekilecektir.

24 Mart 1329 [6 Nisan 1913] (Pazar) Dukas. Güneş. Altıncı Kolordu Fiyer'e geldi. Kıtaat çekilmeye başladı. Cafer Bey (5) tabur Ardaniçe'de, Ragıb Bey Puka'da-

Levent Şahverdi Arşivi

dır. Biz de Fiyer'e gittik (Hayati Bey'le). Altıncı Kolordu'nun nısfı telleri geçmiştir. Bekir Efendi telleri geçmiştir. Arabati, Jalajati, Bagurna, İştimamanca kayıklannı akşam üzeri düşman süvarileri zabt etmiştir. Ruşar Mehmet geçidine gittik. Düşmanın dört taburu, iki topu zevale doğru Luşne'ye girdi. Süvari Karabutar'a girdi. Müretteb 1Y 1T (7 ?/2) Fiyer'den Hasan Bey köprüsüne hareket etti.

25 Mart 1329 [7 Nisan 1913] (Pazartesi) Dukas. Yağmur. Altıncı Kolordu suyu geçti, yalnız dümdar kaldı.

26 Mart 1329 [8 Nisan 1913] (Salı) Dukas. Yağmur. Düşman keşif kollan, süvari Ardanice karyesine gelmek istediğinden ateş edilerek tard edildi. Dümdar da suyu geçti.

26/27 Mart, Süvari 26Y ve Osman Bey Alayı Fiyer'den Kumalca'ya gitti. Düşman Kuzar Rulaşofe'yi tahkim ediyor ve bazı kayıklar tarafından tahrib olundu.

26/27 Mart, Fiyer civarında oldukça devamlı ateş, Arnavutlar yağmacı askere atıyor.

27 Mart 1329 [9 Nisan 1913] (Çarşamba) Dukas. Yağmur. Düşman keşif kolu Ruşar Mehmet'e geldi. Debre Müfettişi Vehbi Efendi ve Fazıl Paşa Avlonya'dan gelerek ordunun teslimini teklif ediyorlar.

28 Mart 1329 [10 Nisan 1913] (Perşembe) Dukas. Yağmur. Radovişte ve Gırçalı ve Büyükşeki'ye gidilerek teftiş olundu ve Dukas'a avdet olundu. Kumalı cihetlerinde karşı yakada bir düşman keşif kolu görüldü.

29 Mart 1329 [11 Nisan 1913] (Cuma) Dukas. Yağmur. Düşman keşif kollan ---a geldi. Müsellah ahali Patuve'de toplanıyor. (Binbaşı Rabic) Luşne'den Fiyer Kumandanlığı'na teslim teklifini muhtevi kağıt gönderiyor.

30 Mart 1329 [12 Nisan 1913] (Cumartesi) Dukas. Yağmur, güneş. Rıza, Zeki, Cavit, Galip Paşalar Dukas'ta ordunun iaşesi hakkında müzakerede bulunmak üzere toplandılar. 18 bin insan (2200) hayvanın iaşesi lazımdır.

31 Mart 1329 [13 Nisan 1913] (Pazar) Dukas. Yağmur, güneş. Ardaniçe ve Potuve sırtlannda düşmanın askeriyle çeteleri görülüyor.

Levent Şahverdi Arşivi

1 Nisan 1329 [14 Nisan 1913] (Pazartesi) Dukas. Yağmur. Arnavutların ---'nın cenubunda bizi geçirmemek üzere cem ettikleri askerin kısm-ı azamı dağılmıştır.

2 Nisan 1329 [15 Nisan 1913] (Salı) Dukas. Yağmur. Avlonya'ya bir İtalya vapuru uğrayarak ablukanın ref edildiği havadisi --- olarak getirdi. Yakında sulh olacağına dair bir rivayet vardır. Sırplılann Lojan-Görice'deki kuvvetleri çadırları kaldırıb Elbasan cihetine gitmişlerdir. Garabati Beline taraflarında süvari keşif kolları görüldü. (Sasalı) karşısında düşmanın (300) süvarisiyle iki taburu vardır. Düşman Beline'nin garbından geçiş harekâtı yapmak hazırlığında bulunuyor.

3 Nisan 1329 [16 Nisan 1913] (Çarşamba) Dukas. Yağmur, güneş. Abluka ref edildi. Bulgarlann Çatalca'ya hücumunda püskürtüldükleri ve tarafeynden altmışbin zayiat olduğu ve muvakkaten, gayn resmi terk-i muhasamat edildiği gazetelerin cümle-i işârâtındandır. Ardaniçe sırtlannda iki top ve Matalı'dan Sırplılann asker ve çeteleri görülüyor.

4 Nisan 1329 [17 Nisan 1913] (Perşembe) Dukas. Güneş. Çaylak Elbasan cihetinde düşmanın keşif kolu görüldü ve askerimiz üzerine çeteler tarafından sekiz on silah atıldı.

5 Nisan 1329 [18 Nisan 1913] (Cuma) Dukas. Güneş. Ali Leygan civarında Sırplılar geçmek için on iki kayık ve sal tedarik etmekte ve Drac'dan gelecek iki sandalın vürudu beklenmektedir.

6 Nisan 1329 [19 Nisan 1913] (Cumartesi) Dukas. Güneş. Avlonya Arnavutlarından kırk kadar devriye Dukas Karargâhlan'nı dolaştılar (Asayişin muhafazası için !!!). Sırplılar piyade ve süvarilerini Luşne ve Elbasan cihetine çekerek Ardaniçe'de Sırbistanlıları toplayıb teslim ettikleri Komati Müfrezesi'nden bildirilmiştir.

7 Nisan 1329 [20 Nisan 1913] (Pazar) Dukas. Güneş. Avlonya'ya erzak ve cephane geleceği istihbar olunuyor.

Levent Şahverdi Arşivi

8 Nisan 1329 [21 Nisan 1913] (Pazartesi) Dukas. Güneş. Sırplılann Manastır'a çekilerek orasını tahkim etmekte olduklan ve Bulgarlarla, Yunan ve Sırplılar arasında münâferet bulunduğu istihbar kılındı.

9 Nisan 1329 [22 Nisan 1913] (Salı) Dukas. Güneş. Karargâhı tepeye naklettik. Sırplılann Luşne'de ahali-i İslamiye'ye zulüm ettikleri ve henüz Ardaniçe cihetlerinde üç top, iki yüz neferi bulunduğu Cavit Paşa'dan bildirilmiştir. Mütareke (Mukaddemat-ı Sulhiye'nin) Çatalca'da Hakkı Paşa tarafından imza edildiği, düvel-i müttefikanın kuvvetleri kendi mıntıkalarına çekilmekte oldukları Selahattin Bey'den yazılıyor.

10 Nisan 1329 [23 Nisan 1913] (Çarşamba) Dukas. Güneş. Sırplılann Kuzara Avlonya karşısından Elbasan'a dağıldığı anlaşılmıştır. Yunanlılann taarruz etmeyip Hükümet-i Muvakkate'ye ağnam resmi vermemek için Surdes ahalisi tarafından uydurulmuştur.

11 Nisan 1329 [24 Nisan 1913] (Perşembe) Dukas. Güneş. Sırplılar Luşne'yi tahliye etmişlerdir. Ahali jandarma taleb ettiğinden Fiyer ve Berat'tan gönderilmiştir. Sırplılar tarafından teslih olunan Hıristiyanlar bizim tarafa tüfek atıyor (Cafer Tayyar Bey Müfrezesi karşısında) İşkodra sukut etmiştir.

12 Nisan 1329 [25 Nisan 1913] (Cuma) Dukas. Güneş. Zeki Paşa ile beraber Lovanesmer Yunan manastırı (Eyulon harabesi), Radosna'daki zuafa (4500) dolaşıldı.

13 Nisan 1329 [26 Nisan 1913] (Cumartesi) Dukas. Yağmur, güneş. Saman iskelesi civanndan iki Yunan gemisi Sırp askeri memlu olarak geçmiştir. Bir gemi gelib erzak çıkaramamıştır.

14 Nisan 1329 [27 Nisan 1913] (Pazar) Dukas. Güneş. Lesnora'dan --- erzak Avlonya'ya gelmiştir. Reis Bey avdet etti.

15 Nisan 1329 [28 Nisan 1913] (Pazartesi) Dukas. Güneş. Esat Paşa'nın Tiran taraflanna çekildiği anlaşılıyor.

Levent Şahverdi Arşivi

16 Nisan 1329 [29 Nisan 1913] (Salı) Dukas. Yağmur. On günlük mütarekenin temdid edildiği anlaşılmıştır.

17 Nisan 1329 [30 Nisan 1913] (Çarşamba) Dukas. Güneş. Avlonya'da vapura binerken Niyazi Bey katledilmiştir. Sabri Efendi dahi katledildi. Sabri Bey'i asan İsa Bolatin'in oğlu.

18 Nisan 1329 [1 Mayıs 1913] (Perşembe) Dukas. Güneş. Erzak Avlonya'dan gelmeye başladı ve kıtaat ovadan yüksek noktalara kaldırıldı, yalnız tarassudla iktifa olundu.

19 Nisan 1329 [2 Mayıs 1913] (Cuma) Dukas-Saman Gümrüğü. Güneş. Saman iskelesi görülmüştür. Burunda bir iskele mahali keşfedildi.

20 Nisan 1329 [3 Mayıs 1913] (Cumartesi) Saman Gümrüğü-Dukas. Yağmur, güneş. Fener ciheti görüldü ve karargâha avdet olundu. Dokuz kıta sefinenin Drac'dan Selanik'e Sırp askerini naklettikleri anlaşıldı.

21 Nisan 1329 [4 Mayıs 1913] (Pazar) Dukas. Güneş, yağmur.

22 Nisan 1329 [5 Mayıs 1913] (Pazartesi) Dukas. Yağmur.

23 Nisan 1329 [6 Mayıs 1913] (Salı) Dukas. Yağmur.

24 Nisan 1329 [7 Mayıs 1913] (Çarşamba) Dukas. Yağmur.

25 Nisan 1329 [8 Mayıs 1913] (Perşembe) Dukas. Güneş.

26 Nisan 1329 [9 Mayıs 1913] (Cuma) Dukas. Güneş, kapalı. Avlonya'da kapılar açılmıştır.

27 Nisan 1329 [10 Mayıs 1913] (Cumartesi) Dukas. Güneş. Ziya Bey Berat'tan geldi. Esat Paşa'nın ilan-ı istiklalini tekzib etti ve sekizbin Türk askerinin Tiran'da eslihasıyla mevcud olduğu bildirildi. Mayıs'ın birinde 2300 nefer ve 50

Levent Şahverdi Arşivi

zabit alacak bir vapurun Saman iskelesine geleceği Garb Ordusu'ndan bildirildi. Reis Halil Bey gittiğinden vekaleten tayin olundum.

28 Nisan 1329 [11 Mayıs 1913] (Pazar) Dukas. Güneş.

29 Nisan 1329 [12 Mayıs 1913] (Pazartesi) Dukas. Yağmur, güneş.

30 Nisan 1329 [13 Mayıs 1913] (Salı) Dukas. Güneş.

1 Mayıs 1329 [14 Mayıs 1913] (Çarşamba) Dukas. Güneş. Avlonya'ya zuafayı nakletmek üzere Avusturya'nın (Fororti) gemisi gelmiştir. Saman iskelesine geldi.

2 Mayıs 1329 [15 Mayıs 1913] (Perşembe) Dukas. Güneş. Zuafa vapura bindi Dersaadet'ten, Garb Ordusu enkazının Dersaadet'e nakli için, sekiz vapurun hareket ettiği istihbar kılındı.

3 Mayıs 1329 [16 Mayıs 1913] (Cuma) Dukas. Kapalı. Foro[r]ti vapuru 86 zabit ve 2683 nefer alarak vakt-i zevalde hareket etmiştir. Bulgar Hükümeti'nin müsellah kıtaatın nakline müsaade etmediği anlaşılmıştır. Bir Salib-i Ahmer Heyeti Brindisi'den Avlonya'ya gelmiştir (İtalya askerleri kılıç ve kasaturalı).

4 Mayıs 1329 [17 Mayıs 1913] (Cumartesi) Dukas. Güneş. İşkodra'nın Karadağlılar tarafından tahliyesi ve şehrin yakıldığı tahakkuk ediyor.

5 Mayıs 1329 [18 Mayıs 1913] (Pazar) Dukas. Güneş. Reis Halil Bey'in Pire'de esir olduğu anlaşıldı.

6 Mayıs 1329 [19 Mayıs 1913] (Pazartesi) Dukas. Güneş. Cavit Paşa Avlonya'da Arnavutların soyduğu üç süvari hayvanına mukabil, Kemal medyundan yüz liralık bir sened almıştır. Avlonya Hükümeti tehdid etmiştir.

7 Mayıs 1329 [20 Mayıs 1913] (Salı) Dukas. Yağmur, güneş. Remzi Bey cebren gelip, Kemal Bey'den Fiyer'de yüz lirayı tahsil etmiştir. Teşkilât-ı cedide başlamıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

8 Mayıs 1329 [21 Mayıs 1913] (Çarşamba) Kalis Dukas. Kapalı ve güneş. Fiyer dükkânları dünkü Kemal düyun meselesi üzerine kapanmıştır.

9 Mayıs 1329 [22 Mayıs 1913] (Perşembe) Dukas. Güneş. Dükkânlar kapalı.

10 Mayıs 1329 [23 Mayıs 1913] (Cuma) Dukas. Yağmur. Dükkânlar kapalı.

11 Mayıs 1329 [24 Mayıs 1913] (Cumartesi) Yağmur. Güneş. Kemal Bey'e yüz Lira iade olunarak (aynı zamanda) dükkânlar açıldı.

12 Mayıs 1329 [25 Mayıs 1913] (Pazar) Dukas. Güneş. Karargâha giden zabitanın Avlonya yolunda birer lirası alınarak yol verildiği.

13 Mayıs 1329 [26 Mayıs 1913] (Pazatesi) Dukas. Güneş.

14 Mayıs 1329 [27 Mayıs 1913] (Salı) Dukas. Güneş.

15 Mayıs 1329 [28 Mayıs 1913] (Çarşamba) Dukas. Güneş.

16 Mayıs 1329 [29 Mayıs 1913] (Perşembe) Dukas. Kapalı. Salib-i Ahmer hala faaliyete başlamadı.

17 Mayıs 1329 [30 Mayıs 1913] (Cuma) Dukas. Güneş. ?/18 den Yüzbaşı Boşnak Bekri Efendi Fiyer'de, 17. Fırka Erkân-ı Harb Yüzbaşısı Ferid Efendi'yi revolverle bacak ve kolundan cerh ile, derdest edilmiştir.

18 Mayıs 1329 [31 Mayıs 1913] (Cumartesi) Dukas. Güneş. 5 K[af] Karargâhı Berat'tan Küçük Luka'ya geldi.

19 Mayıs 1329 [1 Haziran 1913] (Pazar) Dukas. Güneş. 5 K[af] Kıtaatı kamilen Luka'ya geldi.

20 Mayıs 1329 [2 Haziran 1913] (Pazartesi) Dukas. Güneş.

Levent Şahverdi Arşivi

21 Mayıs 1329 [3 Haziran 1913] (Salı) Dukas. Güneş. Saman iskelesine erzak geldi. Dersaadet'ten bizi nakletmek üzere ikişer gün fasıla ile, ikişer vapurun hareket edeceği, musalaha akd edilmiş olduğu istihbar kılındı.

22 Mayıs 1329 [4 Haziran 1913] (Çarşamba) Dukas. Güneş. ---lı süvari alayı Radosna'ya geldi.

23 Mayıs 1329 [5 Haziran 1913] (Perşembe) Dukas. Güneş.

24 Mayıs 1329 [6 Haziran 1913] (Cuma) Dukas. Güneş. Zuafa nakletmek üzere (10 Temmuz) vapuru geldi. Zuafa irkâb olunuyor, 1600 zabit.

25 Mayıs 1329 [7 Haziran 1913] (Cumartesi) Dukas. Güneş. 10 Temmuz hareket etti.

26 Mayıs 1329 [8 Haziran 1913] (Pazar) Dukas. Güneş, hafif yağmur.

27 Mayıs 1329 [9 Haziran 1913] (Pazartesi) Dukas. Yağmur. Güzel Girid geldi. Garb Ordusu Karargâhı, Güzel Girid'le Dersaadet'e gitmek üzere haraket etti.

28 Mayıs 1329 [10 Haziran 1913] (Salı) Dukas. Güneş. Güzel Girid hareket etti. Necat vapuru geldi.

29 Mayıs 1329 [11 Haziran 1913] (Çarşamba) Dukas. Güneş. Mahmut Şevket Paşa'yı Kalkandelenli Topal Tevfik öldürdü.

30 Mayıs 1329 [12 Haziran 1913] (Perşembe) Dukas. Güneş. --- 1523.

31 Mayıs 1329 [13 Haziran 1913] (Cuma) Dukas. Güneş.

1 Haziran 1329 [14 Haziran 1913] (Cumartesi) Dukas. Güneş.

2 Haziran 1329 [15 Haziran 1913] (Pazar) Dukas. Güneş.

Levent Şahverdi Arşivi

3 Haziran 1329 [16 Haziran 1913] (Pazartesi) Dukas. Güneş. Karadeniz geldi. Hava fırtına ---lmuyor.

4 Haziran 1329 [17 Haziran 1913] (Salı) Dukas. Güneş. Gül Cemal geldi. Vardar Karargâhı Saman iskelesinden Gül Cemal'e girdi

5 Haziran 1329 [18 Haziran 1913] (Çarşamba) Gül Cemal. Güneş. Karadeniz ve Gül Cemal'e karada iki kıtaat irkâb oldu, irkâb devam etti.

6 Haziran 1329 [19 Haziran 1913] (Perşembe) Gül Cemal. Güneş. Karadeniz 6. Kolordu Karargâhı'yla sabah saat 1, 5'da hareket etti, 3022 nefer, 199 zabit, 296 hayvan ve Gül Cemal vapuru karargâhıyla 3200 nefer, 383 zabit, 76 hayvan ve 35 zabitan arabalan saat ezani 9'da hareket etti. Gece hastalardan iki nefer öldü.

7 Haziran 1329 [20 Haziran 1913] (Cuma) Gül Cemal. Güneş. Alessabah Ranta Adası cenubunda Karadeniz'e yetişip geçtik. Bir nefer daha öldü.

8 Haziran 1329 [21 Haziran 1913] (Cumatesi) Gül Cemal. Güneş. Ezani saat 7'de Çanakkale'ye geldik ve taburlarla donanma tarafından istikbal olunduk. Sadrazam Sait Halim Paşa, Dahiliye Talat Bey, Harbiye Nazın İzzet Paşa.

9 Haziran 1329 [22 Haziran 1913] (Pazar) Dersaadet. Güneş. Gül Cemal vapuru alessabah, saat 9'da Selimiye önünde demirledi. Jandarma ve perakende efrad Derince'ye çıkarıldı. Peder istikbal etti. Beykoz'a geldik.

10 Haziran 1329 [23 Haziran 1913] (Pazartesi) Beykoz. Güneş. Evde istirahat.

11 Haziran 1329 [24 Haziran 1913] (Salı) Beykoz. Güneş. Mahmut Şevket Paşa'nın katillerinden ve taklib-i hükûmet müşevviklerinden on iki kişi idam edildi (Damat Salih Paşa, Miralay Fuat Bey, Topal Tevfik). Dairede Zeki Paşa ile buluşup Cumartesi Pangaltı'da toplanmaya karar verdik.

Levent Şahverdi Arşivi

12 Haziran 1329 [25 Haziran 1913] (Çarşamba) Beykoz. Güneş. Evde istirahat.

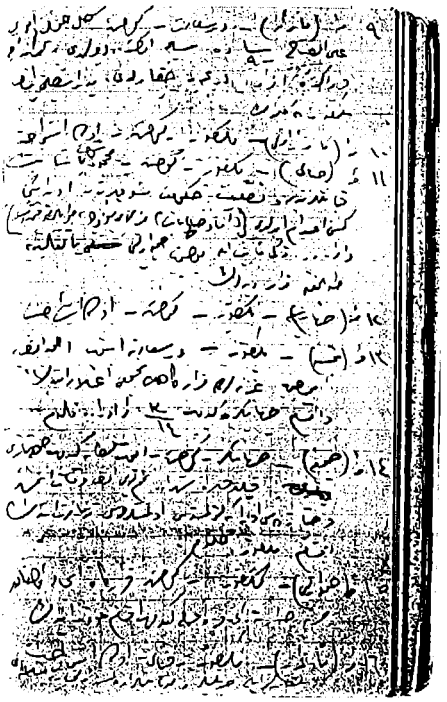

13 Haziran 1329 [26 Haziran 1913] (Perşembe) Dersaadet inip, Ahmet Efendi'yle buluşup gazetelere, karargâhın tecemmuunu ilan ettik ve akşam Cihangir'e gidib 12/13 Haziran, orada kaldım.

14 Haziran 1329 [27 Haziran 1913] (Cuma) Cihangir. Güneş. Eyüb Sultan'a gidip Cuma namazı kıldık. Şehzade Necmettin Efendi vefat etmiş ve cenazesi oraya getirilmişti. Ölmüşlerimizi ziyaret ettik. Akşam Beykoz'a geldim.

15 Haziran 1329 [28 Haziran 1913] (Cumartesi) Beykoz. Güneş. Karargâh ittihaz olunan Harbiye civarındaki karakola gidip, akşam avdet ettik.

16 Haziran 1329 [29 Haziran 1913] (Pazar) Beykoz. Kapalı. Evde istirahat. Bulgarlar ile Sırplılar ve Yunanlılar arasında muharebe başladı.

17 Haziran 1329 [30 Haziran 1913] (Pazartesi) Beykoz-Karakol (Daire).

18 Haziran 1329 [1 Temmuz 1913] (Salı) Beykoz-Karakol (Daire).

19 Haziran 1329 [2 Temmuz 1913] (Çarşamba) Beykoz-Karakol (Daire).

20 Haziran 1329 [3 Temmuz 1913] (Perşembe) Beykoz-Karakol.

21 Haziran 1329 [4 Temmuz 1913] (Cuma) Beykoz. Evdeyim.

22 Haziran 1329 [5 Temmuz 1913] (Cumartesi) Beykoz-Dairede (Karakol).

Levent Şahverdi Arşivi

23 Haziran 1329 [6 Temmuz 1913] (Pazar) Beykoz. Evdeyim.

24 Haziran 1329 [7 Temmuz 1913] (Pazartesi) Beykoz. (Dairede) Karakoldayım.

25 Haziran 1329 [8 Temmuz 1913] (Salı) Beykoz. Evdeyim.

26 Haziran 1329 [9 Temmuz 1913] (Çarşamba) Beykoz. Sırplılann galebesi tahakkuk ediyor. İştip, Koçana, Radovişte zabt ettiler.

27 Haziran 1329 [10 Temmuz 1913] (Perşembe) Beykoz. Yunanlıların galebesi tahakkuk ediyor. Ustrumca'yı zabt ettiler Siroz'a doğru ilerliyorlar.

28 Haziran 1329 [11 Temmuz 1913] (Cuma). Romanya Ordusu Bulgaristan'a tecavüze başladı.

29 Haziran 1329 [12 Temmuz 1913] (Cumartesi) Beykoz. Romanya Silistre'yi zabt ile bilamukavemet ilerliyor.

30 Haziran 1329 [13 Temmuz 1913] (Pazar) Beykoz. Evdeyim. Bize ait arazinin (Midye-İnoz [Enez]) işgali için irade-i seniye şeref-sudûr etti. Ordu harekete başladı.

1 Temmuz 1329 [14 Temmuz 1913] (Pazartesi) Beykoz. Köstendil ve Serfice işgal olundu.

2 Temmuz 1329 [15 Temmuz 1913] (Salı) Beykoz. Keşan işgal olundu.

3 Temmuz 1329 [16 Temmuz 1913] (Çarşamba) Beykoz. Varna işgal olundu.

4 Temmuz 1329 [17 Temmuz 1913] (Perşembe) Beykoz.

5 Temmuz 1329 [18 Temmuz 1913] (Cuma) Beykoz. Edirne'nin işgali havadisi.

Levent Şahverdi Arşivi

6 Temmuz 1329 [19 Temmuz 1913] (Cumartesi) Beykoz.

7 Temmuz 1329 [20 Temmuz 1913] (Pazar) Beykoz.

8 Temmuz 1329 [21 Temmuz 1913] (Pazartesi) Beykoz. Romanyalılar Orhaniye'yi zabt etti

9 Temmuz 1329 [22 Temmuz 1913] (Salı) Beykoz. Edirne, Kırkkilise istirdat olundu.

10 Temmuz 1329 [23 Temmuz 1913] (Çarşamba) Beykoz.

20 Temmuz 1329 [2 Ağustos 1913]

Bundan sonra Ankara Redif Fırkası Kumandanlığı'na tayin olundum ve Hadımköy'e giderek kumandayı Mustafa Paşa'dan teslim aldım ve Mahmut Paşa tabyasında iki hafta kadar kaldım. Babaeski'ye ve, Havsa ile Babaeski arasında (Kule) civarına fırka nakledildi. Yeni sulh akdine kadar orada kaldım. Badehu Teşrinievvel'de Ankara'ya fırka ile geldim bir ay kadar Ankara'da kaldıktan sonra, Hadımköyü'nde İkinci Fırka Kumandanlığı'na nakledildim.

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

IV. BÖLÜM

II. Defter

13 Temmuz 1329 - 31 Temmuz 1331[1]

[26 Temmuz 1913 - 13 Ağustos 1915]

1 Yeşil, kalınca, yıpranmış, 98 sayfa defter. Defterin sonunda hesapların yapıldığı sayfalar alınmamıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

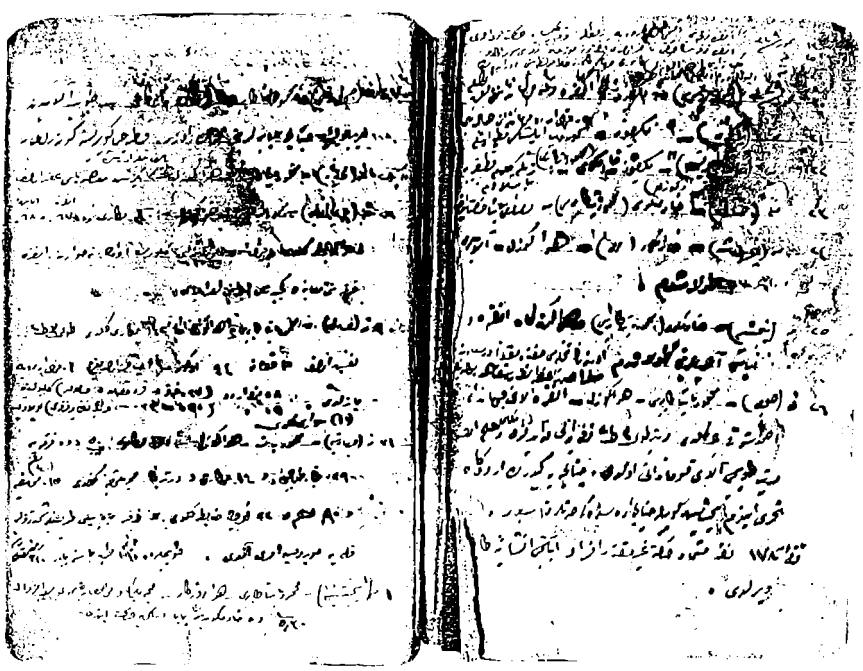

Levent Şahverdi Arşivi

13 Temmuz 1329 [26 Temmuz 1913] Ankara Fırkası Altıncı Kolordu'ya rabtla Kırkkilise'ye hareket emri aldı.

15 Temmuz 1329 [28 Temmuz 1913] Ankara Fırkası'nın hareketi tehir olundu. Onun yerine Yozgat Fırkası sevk olundu.

20 Temmuz 1329 [2 Ağustos 1913] (Hava Güzel) Beypazarı Taburu, Cihangir Taburu'na hat muhafazasını devrederek, Alpullu'dan Hadımköyü'ne avdet etti.

20 Temmuz 1329 (Cumartesi) Beykoz. Ankara Fırka Kumandanlığı'na tayin oldum.

21 Temmuz 1329 [3 Ağustos 1913] (Pazar) Beykoz. 6. Kolordu Kumandanı Cemal Bey'i görüp ilişkimi kat' ettim.

22 Temmuz 1329 [4 Ağustos 1913] (Pazartesi) Beykoz-Hadımköy (Mahmut Paşa Tabyası). Trenle geldim, vazifeye başladım.

23 Temmuz 1329 [5 Ağustos 1913] (Salı) Hadımköy (Mahmut Paşa Tabyası). Yağmur ve güzel. Mustafa Paşa hareket etti.

24 Temmuz 1329 [6 Ağustos 1913] (Çarşamba) Hadımköy (Mahmut Paşa Tabyası). Hava güzel. Alaylan dolaştım.

25 Temmuz 1329 [7 Ağustos 1913] (Perşembe) Hadımköy (Mahmut Paşa Tabyası). Hava güzel. Ankara ve Ayaş Alaylarını dolaştım. Ordunun tahliyesi hakkında münferiden Dersaadet'te süfera, Sadrazama takrîr-i şifâhîde bulundular.

Levent Şahverdi Arşivi

26 Temmuz 1329 [8 Ağustos 1913] (Cuma) Mahmut Paşa Tabyası. Hava güzel. Ankara Alayı Kumandanı Ahmet Şevki Bey geldi. Müretteb Topçu 3Y, 2T fırkaya ilhak edildi, Binbaşı Halim Efendi Müretteb Topçu Alayı Kumandanı oldu. Çatalca'ya giderek ordugâhı taharri ettim. Bahşayış köyüyle Çatalca arasındaki sırtlar zayıftır. Fırkadan 178 nefer meşy ve harekete gayr-ı muktedir efrat İkinci İnşaiye Taburu'na verildi.

27 Temmuz 1329 [9 Ağustos 1913] (Cumartesi) Mahmut Paşa Tabyası. Hava rüzgâr. Tosya Alayı'ndan bir bölük Çatalca çayırlannı geçmek üzere Katırcı köprüsüne gönderildi.

28 Temmuz 1329 [10 Ağustos 1913] (Pazar) Mahmut Paşa Tabyası. Hava güzel. Balkanlılar arasında Bükreş Muahedesi akdolundu.

29 Temmuz 1329 [11 Ağustos 1913] (Pazartesi) Mahmut Paşa Tabyası. Hava güzel. 80 mekkâri ve 67 (Ankara) ve 68 (Ayaş) mitralyözler geldi. Kolordu kumandanı gelerek, Öbektepe civannda Ankara Fırkası'nı muayene ve geçit resmi icrasını emr etti.

30 Temmuz 1329 [12 Ağustos 1913] (Salı) Mahmut Paşa Tabyası. Hava güzel. 142 mekkâri geldi. Topçu 3Y, 2T teftiş olundu. 15 katıra ve 44 öküze ihtiyaç olduğu 6. Kolordu'ya yazıldı. 8. Kolordu (27. Fırka-Karahisar-Samsun) Gelibolu'dan, 9. Kolordu (30. - 32. Müretteb Nizamiye Fırkası) Bolayır'dan (10) süvari geldi.

31 Temmuz 1329 [13 Ağustos 1913] (Çarşamba) Mahmut Paşa. Hava güzel. 150 mekkâri, 50 Deve firkaya, 29 topçu binek ve 10 mekkâri ve dört binek sıhhiye bölüğüne geldi. 15. Musıka (40 nefer) ve 80 ---m ve 22 küçük zabit geldi. Fırka Babaeski tarikiyle şimendiferle Kule'ye yürüyüş emri aldı. Topçularda 190 atım top başına, piyade 210 mermi tüfek başına.

1 Ağustos 1329 [14 Ağustos 1913] (Perşembe) Mahmut Paşa Tabyası. Hava rüzgâr. Sıhhiye bölüğü ve Koçhisar Taburu badezzeval saat 5,30'da Hadımköy'den Babaeski'ye hareket etti.

Levent Şahverdi Arşivi

Bugün 454 nefer (324 müsellah) geldi. 10 telefoncu geldi. Hadımköy'e gidip geldim.

2 Ağustos 1329 [15 Ağustos 1913] (Cuma) Mahmut Paşa Tabyası. Hava güzel. Ankara Taburu'yla mitralyöz kablezzeval saat 4,30 ve Kalecik Taburu kablezzeval saat 11,20'de Hadımköy'den trenle Babaeski'ye hareket eylemişlerdir. (Hadımköy'e) geri geldim.

3 Ağustos 1329 [16 Ağustos 1913] (Cumartesi) Mahmut Paşa Tabyası-Hadımköy. Hava güzel. Karargâh badezzeval saat 8,30'da Mahmut Paşa'dan hareketle Hadımköy'e geldi ve tren bekledi. Ayaş Taburu kablezzeval saat 2'de, Haymana Taburu İstihkâm Bölüğü badezzeval saat 7'de hareket etti.

4 Ağustos 1329 [17 Ağustos 1913] (Pazar) Hadımköy, Babaeski (trenle), Kule, Naipköy, Beypazarı. Fırka karargâhı maamusıka 15K kablezzeval saat 3 (hareketle) 11,30'da trenle Babaeski'ye muvasalat olundu. Badezzeval Babaeski'den hareketle saat 6'da Kule'nin garbında Naipköy şarkında ordugâha gidildi. Babaeski'de karargâh-ı umûmî ile görüşüldü.

5 Ağustos 1329 [18 Ağustos 1913] (Pazartesi) Kule'nin garp sırtlan (Naipköy şarkı). Kofalca cihetlerine gidilerek doğru olundu. Tosya Alayı geldi. Bir nefer teşemmüsten fevt.

6 Ağustos 1329 [19 Ağustos 1913] (Salı) Kule'nin garp sırtlan. Sıcak. Ankara Taburu Abalar Çiftliği'ne kadar giderek orası bulaşık olduğundan avdette kordona konuldu. Karargâh-ı Umûmiye Erkân-ı Harb Binbaşısı Refet Bey gelerek Kofalca ---ni hakkında tahkikat ta bulundu.

7 Ağustos 1329 [20 Ağustos 1913] (Çarşamba) Kule'nin garbî sırtlan. Sıcaklar. Ankara kordonu tekit edildi. Yüzseksen tüfek geldi (173 tüfek alındı). Topçu taburu geldi. İdare Reisi Alay Kâtibi (Süvari 16Y) Mazlum Efendi oldu ve geldi.

8 Ağustos 1329 [21 Ağustos 1913] (Perşembe) Kule'nin garp sırtlan. Sıcak. 17 tüfek daha geldi, taksim olundu. Kuvve-i umumiye'yi yetiştirmek üzere bizzat bütün gece çalıştım. 9 Ağustos, yetiştirdim.

Levent Şahverdi Arşivi

9 Ağustos 1329 [22 Ağustos 1913] (Cuma) Kule'nin garp sırtları. Sıcak. Umum fırka ümera ve zabitanıyla Arifi Paşa Çiftliği (Amasya Fırkası)-Karahisar-M--- (28. Fırka) ve Arpacı-Gördesli'ye kadar gidilip --- üzerinden avdet edildi. 70-75 kilometre yol alındı ve haritanın yanlış olduğu tahakkuk etti.

10 Ağustos 1329 [23 Ağustos 1913] (Cumartesi) Kule'nin garp sırtlan (Hızırgazi tepesi). ---ları dolaştım. Ayaş Alayı Kumandanı Binbaşı Remzi Bey geldi. Flamacıları imtihan ettim.

Posta memuru geldi.

11 Ağustos 1329 [24 Ağustos 1913] (Pazar) Kule'nin garbında Hızırgazi tepesi. Yağmur, gece şiddetli yağmur.

11/12 Ağustos, Üsküdar taburundan (84 - 7 çürük = 77) tüfek daha zuhur etti. Bunları dahi kıtaata tevzi ettik. Süvari 38Y dün Malkara-Yavluköy üzerinden Kule'ye hareket ettiği kolordudan bildirildi, fakat gelmedi. Bilavukuat Ankara kordonu ref oldu.

12 Ağustos 1329 [25 Ağustos 1913] (Pazartesi) Hızırgazi tepesi. Yağmur, akşama doğru açıldı. Atlı zabitan seyahatine gidecektik, muhâlefet-i havadan vaz geçildi. Erkân-ı Harb Reisi Kaymakam Remzi Bey geldi, mevakii yazdı. (102) fırıncı Babaeski'ye fırka ambarına ve kordonlara gönderildi. Ekmek, erzak noksan geliyor.

13 Ağustos 1329 [26 Ağustos 1913] (Salı) Hızırgazi tepesi. Hava güzel. Elli deve gönderildi. Menzilden yüz mekkâri alındı. (230) sandık cephane alındı.

14 Ağustos 1329 [27 Ağustos 1913] (Çarşamba) Hızırgazi tepesi. Hava güzel, akşam ve gece yağmur ve rüzgâr. Tosya'dan bir nefer kolera alameti gösterdi ve beş gün kordona vaz olundu. Üç günden beri tüfekleri muayene ettiriyorum ve Tekâlif-i Harbiye Komisyonu ile civar kuradaki erzak sebt-i defter olunuyor.

15 Ağustos 1329 [28 Ağustos 1913] (Perşembe) Hızırgazi tepesi. Yağmur ve mütebeddil. Kıtaatın talime çıkması üzerine obüs ile adi bahanelerle talimin tatili gayr-ı caiz olduğu bildirildi.

Levent Şahverdi Arşivi

16 Ağustos 1329 [29 Ağustos 1913] (Cuma) Hızırgazi. Yağmur. Koyun---'a kadar atlı zabitan seyahati yapıldı. Tosya Alayı'na Kaymakam Sabri Bey kumandan tayin olundu, geldi.

17 Ağustos 1329 [30 Ağustos 1913] (Cumartesi) Hızırgazi. Kapalı. Otuzsekizinci Süvari Alayı gelerek Taptik karyesi şimaline, ordugâha yerleştirildi.

18 Ağustos 1329 [31 Ağustos 1913] (Pazar) Hızırgazi. Açık ve mütebeddil. 285 efrâd-ı gayr-ı müsellaha gelmiştir.

19 Ağustos 1329 [1 Eylül 1913] (Pazartesi) Hızırgazi. Güneş. Zalof'dan Uzunköprü'ye atlı zabitan seyahati yapılmıştır. ---'den avdet olundu, geceye kalındı. Uzunköprü'de Hilâl-i Ahmer hastanesi vardır. Zalof köyünde gazla müteharrik bir değirmen vardır.

20 Ağustos 1329 [2 Eylül 1913] (Salı) Hızırgazi. Kapalı. Sıhhiye Müfettişi Abdüsselam Paşa geldi. Bayram olduğunu anladık.

21 Ağustos 1329 [3 Eylül 1913] (Çarşamba) Hızırgazi. Güneş, sıcak. Taptik-Necatiye sırtlan arasında bayram namazı kıldık. Kıtaatla bayramlaştık. Hasan İzzet Paşa geldi, görüştük.

22 Ağustos 1329 [4 Eylül 1913] (Perşembe) Hızırgazi tepesi. Güneş. Vebâyı bakariye musab sığırlar Edirne'ye (menzil müfettişliğinin gönderdiği baytar tarafından) sevk olunmuştur. 27 + 4 nefer Kalecik'den geldi, kordona alındı.

23 Ağustos 1329 [5 Eylül 1913] (Cuma) Hızırgazi. Güneş ve mütebeddil. Kalecik taburu, gelen efrat ile temas ettiğinden beş gün kordona alındı.

24 Ağustos 1329 [6 Eylül 1913] (Cumartesi) Hızırgazi. Güneş, sıcak. Ankara Taburu'nda koleradan iki musab zuhur etmekle tabur kordon altına alındı. Musablardan biri seyyar hastahanede vefat etti. Fırka nişancı (25/1) bugün akşam üzeri ordugâha muvasalat etti.

Levent Şahverdi Arşivi

25 Ağustos 1329 [7 Eylül 1913] (Pazar) Hızırgazi. Güneş, sıcak ve akşam fırtına ve yağmur. 42. Fırka'da bir musab zuhuru üzerine fırkanın sevkiyatı tehir ve 25/1 kordon altına alındı. Elyevm (Ankara, Kalecik, 25/1) kordondadır. Akşama doğru çıkan fırtınada ceviz kadar dolu düştü ve çadırların (benimki de dahil) kısm-ı azamı yıkıldı. Elbiseler ıslandı. Bu defter de o sırada ıslandı.

26 Ağustos 1329 [8 Eylül 1913] (Pazartesi) Hızırgazi. Kapalı. Bulgar murahhaslarının Dersaadet'te içtima edeceği anlaşıldı.

27 Ağustos 1329 [9 Eylül 1913] (Salı) Hızırgazi. Güneş. (95) deve geldi ve koleralı diğer nefer de hastahanede vefat etti. Tosya Alayı taburları arası açıldı. Kalecik'in kordonu ref olundu.

28 Ağustos 1329 [10 Eylül 1913] (Çarşamba) Hızırgazi. Güneş. 25/1 taburun kordonu ref olundu.

29 Ağustos 1329 [11 Eylül 1913] (Perşembe) Hızırgazi. Güneş, rüzgâr. Ankara'nın kordonu ref edildi ve Kalecik ordugâhı Necatiye'nin garbına naklolundu.

30 Ağustos 1329 [12 Eylül 1913] (Cuma) Hızırgazi. Güneş ve sıcak. Ankara Taburu'nda bir kolera vukuatı zuhuru üzerine, 30/31 Ağustos, yine kordon altına alındı.

31 Ağustos 1329 [13 Eylül 1913] (Cumartesi) Hızırgazi. Güneş. Bazı kıtaat endahta başladı. Maaş tevzi olundu (Mayıs). Koleralı nefer vefat etti. Pertev Paşa geldi.

1 Eylül 1329 [14 Eylül 1913] (Pazar) Hızırgazi. Kapalı. Flama imtihanına başladım. T---l'da iki İslam, iki Hıristiyan'ı revolverle cerh etmiş ve birisi maktulen fevt olmuştur. Katillerin takibine müfreze gönderildi. Mecruh üç saat sonra hastahanede fevt oldu.

2 Eylül 1329 [15 Eylül 1913] (Pazartesi) Hızırgazi. Güneş, sıcak. Ayaş Alayı flamacıları imtihan oldu. Beypazarı'nda şüpheli bir hasta zuhur etmekle, o

Levent Şahverdi Arşivi

manga kordona alındı, Koçhisar. 2 Mitralyöz 67K Necatiye'nin garp cebhesine naklolundu. Erzak nakliye kolunda bir nefer koleradan vefat etmekle, kol da mezkûr bölük kordon altına alındı.

3 Eylül 1329 [16 Eylül 1913] (Salı) Hızırgazi. Güneş, sıcak. Kumhisar'da bir şüpheli zuhur etmiş ise de sıcak limonatadan olduğu anlaşılmış ve Beypazarı'nda çekirdekli karpuz yiyen bir neferde şüpheli araz görülmekle, tabur kordon altına alındı. Bugün Kalecik'in üç bölüğü ve onbir nefer-i istihkâm Necatiye- Babaeski tarikinin tamirine başladı.

4 Eylül 1329 [17 Eylül 1913] (Çarşamba) Hızırgazi. Güneş, sıcak. Koçhisar'da bir nefer sekte-i kalpten ölmekle, ihtiyaten mütebakisi etıbbaca tecrit edildi. Beypazan'ndaki hasta neferden biri vefat etti.

Bugün üç vefat vardır (1 fevt tifodan hastahanede, 1 fevt kalpten Koçhisar'da, 1 fevt şüpheli Beypazar'ında).

5 Eylül 1329 [18 Eylül 1913] (Perşembe) Hızırgazi. Güneş, sıcak. Ankara'nın kordonu ref, ordugâhı Necatiye-Kabaağaç arasına naklolundu. Haymana'da bir şüpheli hasta zuhur ederek vefat etmiştir (kolera olmadığına dair, hummâ-yı mühlike olduğuna dair rapor). Beypazan'ndaki diğer hasta da vefat etmiştir.

5/6 Eylül, Nişancıdan (25/1) bir mekkâreci neferinde şüpheli bir araz görülmüştür. Bugün de üç vefat vardır (1 hastahanede, 1 Haymana'da hummâ-yı mühlike, 1 şüpheli Beypazar'da).

6 Eylül 1329 [19 Eylül 1913] (Cuma) Hızırgazi. Güneş. Havsa'ya kadar gidip geldim. Dün protokolün imza edildiğine dair bir ajans gördüm (Edirne, Kırkkilise, Dimetoka bizde; Cisr-i Mustafa Paşa, Ortaköy, Tırnovacık Bulgar'da).

7 Eylül 1329 [20 Eylül 1913] (Cumartesi) Hızırgazi. Güneş, sıcak. Gümülcine'de teşekkül eden Hükûmet-i müstakile, Manastır ve Kırcaali cihetlerinde Bulgarları mağlup ederek huduttan püskürtmüştür (gazetelerin rivayeti).

8 Eylül 1329 [21 Eylül 1913] (Pazar) Hızırgazi. Güneş, sıcak. Hastahane'deki hasta efrattan iki kişi daha koleradan vefat etmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

8/9 Eylül, Beypazan kordonu ref olundu. Kule karyesinde ahaliden üç kolera musabı zuhur etmiş ve ikisi vefat etmiş ve haneleri kordon altına alınmıştır.

9 Eylül 1329 [22 Eylül 1913] (Pazartesi) Hızırgazi. Güneş, rüzgâr, kapalı. Teftiş için Kolordu Sertabip Muavini Mahir Efendi geldi. Nakliye Bölüğü'nün Kule'de kordonu ref olundu.

9/10 Eylül, Fırtına ve yağmur başladı.

10 Eylül 1329 [23 Eylül 1913] (Salı) Hızırgazi. Yağmur devam etti, soğuk. Yine asker yağmurda yürüyüş yaptı.

11 Eylül 1329 [24 Eylül 1913] (Çarşamba) Hızırgazi. Kapalı, rüzgâr. Nakliye Takımı Kumandanı Mülazım Hüseyin Ağa koleradan hastahaneye yatmakla, tekrar deveciler kordona alındı ve Hüseyin Ağa gece ölmüştür. Bir de şüpheli hasta mitralyöz 68Y'den hastahaneye gönderildi.

12 Eylül 1329 [25 Eylül 1913] (Perşembe) Hızırgazi. Yağmur, rüzgâr. Hastanın kolera olduğu anlaşılmakla mitralyöz 68Y kordona alındı. Akşam mitralyözden hastahaneye giden nefer de koleradan vefat etti.

Kule karyesinde ahaliden bir musab ve koleradan bir fevt (kadınlar).

13 Eylül 1329 [26 Eylül 1913] (Yevm-i Cuma) Hızırgazi. Kapalı. Kule karyesinde bir kolera musabı vardır.

14 Eylül 1329 [27 Eylül 1913] (Cumartesi) Hızırgazi. Kapalı, rüzgâr, soğuk. Yolageldi karyesinde bir şüpheli araz gösteren kadın görülmekle kordona alındı. Vebâ-yı bakarî intişar ettiği anlaşılmakla Top Alayı'na kordon emri verildi.

15 Eylül 1329 [28 Eylül 1913] (Pazar) Hızırgazi. Kapalı, rüzgâr, ara sıra güneş, akşam yağmur. Yolageldi'de koleradan iki vefat, bir musab (ahaliden muhacirlerdir) ve on iki kadar vebâ-yı bakarî musabı zuhur etmekle kordona alındı. 25/1 mekkârecileri on günü ikmal ederek kordon ref olundu.

16 Eylül 1329 [29 Eylül 1913] (Pazartesi) Hızırgazi. Yağmur ve rüzgâr. Yolageldi'de koleradan bir adam daha öldü (ahaliden). Develer tebdil olunmak üzere

Levent Şahverdi Arşivi

Babaeski'ye gönderildi (72 deve). Kuleli karyesinde ahaliden bir kişi daha koleradan vefat etmiştir.

(Birkaç günden beri) malumat, harici: Arnavutların Debre'yi ve Galisin ve Mavro'yu zabt ve Yakova'ya muhacemeleri üzerine Sırp seferberliğini ilan etmiştir.

17 Eylül 1329 [30 Eylül 1913] (Yevm-i Salı) Hızırgazi. Rüzgâr, güneş. 85 deveyi tebdilen (170) mekkâri Babaeski'den vürud etti. Musalaha olduğuna dair Başkumandanlık Vekâleti'nden telgraf geldi. Kule karyesi ahalisinden bir musab.

18 Eylül 1329 [1 Ekim 1913] (Çarşamba) Hızırgazi. Güneş, kapalı. Mitralyöz 68Y'de bugün iki kolera musabı görülmüştür. Zaten bölük kordon altındadır. Biri hastahaneye geldi. Kule karyesi ahalisinden koleradan bir fevt.

19 Eylül 1329 [2 Ekim 1913] (Perşembe) Hızırgazi. Güneş. Ayaş Taburu'ndan bir nefer sekte-i kalbden vefat etmiştir. Mitralyöz 68Y'den hastalanıp hastahaneye giden musab nefer vefat etmiştir. Şimendifer köprüsü bozulduğundan iki gündür posta gelmedi.

20 Eylül 1329 [3 Ekim 1913] (Cuma) Hızırgazi. Güneş. Hasan İzzet Paşa ile görüşmek üzere Yenice'ye gidip avdet ettik. Azimet ve avdet beş saat, takriben 50 kilometre. Bala Taburu'ndan bir nefer koleradan vefat etmekle tabur kordona alındı.

Mitralyöz 68Y çadırda bulunan koleralı nefer de vefat etmiştir. Şimendifer köprüsü yapılarak posta bugün gelmiştir (dün akşam gelmiş). Haymana Taburu bugün Beypazar'ın garbına ordugâhını nakletti.

21 Eylül 1329 [4 Ekim 1913] (Cumartesi) Hızırgazi. Güneş. Kalecik'ten bir nefer sekte-i kalbden vefat etmiştir.

22 Eylül 1329 [5 Ekim 1913] (Pazar) Hızırgazi. Güneş, rüzgâr. Devecilerin kordonu ref olundu.

22/23 Eylül, Rumeli'de onbir kolordudan otuzüçer taburlu 6 nizamiye kolordusu teşkil olunup, redîflerin terhisine dair irâde-i seniye şeref-sâdır olduğu Başkumandanlık Vekâleti'nden bâtelegraf tebliğ buyruldu.

Levent Şahverdi Arşivi

23 Eylül 1329 [6 Ekim 1913] (Pazartesi) Hızırgazi. Güneş, sıcak. Karargâh-ı Umumi Babaeski'den Çorlu'ya hareket etmiştir.

24 Eylül 1329 [7 Ekim 1913] (Salı) Hızırgazi. Güneş, sıcak. Yolageldi'nin şimal-i garbında umum --- yoklama ve resmigeçit yapıldı. Kule'de fırka ambannda bir nefer koleraya musab olmuştur, vefat etmiştir. Ahaliden dahi aynı odada biri koleraya musab olmuştur. Biraderim Nazif geldi, görüştük, bir gece kalmıştır.

25 Eylül 1329 [8 Ekim 1913] (Çarşamba) Hızırgazi. Güneş, sıcak. Fırkanın, 1-5 Teşrinievvel, Tekfurdağı'ndan bilirkâb Derince tarikiyle sevk olunacağına dair Başkumandanlık Vekâleti'nden tamim geldi. Fırka hayvanat bataryasına kâmilen serum telkih edilmiştir. Fırkaya endaht muallimi gelmiştir.

26 Eylül 1329 [9 Ekim 1913] (Perşembe) Hızırgazi. Güneş, sıcak. Başkumandanlık'dan bermûcib-i cedvel sevkiyata başlaması hakkında emir vürud etmiştir.

Ankara	1 Teşrinievvel, Tekfurdağı - Derince
Bala-Ayaş	2 Teşrinievvel, Tekfurdağı
Beypazan-Haymana	3 Teşrinievvel, Tekfurdağı
Kalccik-Tosya	4 Teşrinievvel, Tekfurdağı
İskilip-Koçhisar	5 Teşrinievvel, Tekfurdağı

27 Eylül 1329 [10 Ekim 1913] (Cuma) Hızırgazi. Güneş, sıcak. Ayaş Taburu'ndan bir nefer ishalden vefat etmiştir.

27/28 Eylül, 17/3 Yolageldi'ye geldi (İkinci Kolordu'dan) eslihayı teslim alacaktır. Fırka mekkârilerinden topçu ve süvari hayvanlar ayrıldı.

28 Eylül 1329 [11 Ekim 1913] (Cumartesi) Hızırgazi. Güneş ve yağmur. Ankara Taburu bu sabah 876 nefer, 60 mekkâri Yavlıköy'den öğleden evvel saat 6,30'da trenle Tekfurdağı'na hareket etti.

Ester 81, topçu ve mitralyöz verilmek üzere topçu 3/2 80+ 10} 90, Süvari 38Y (10 re's fırka karargâh süvarisi) 37 zabitana piyadelerine mukabil verildi, mitralyözlerin mekkârileri dahi kâmilen estere tebdil edildiği.

Levent Şahverdi Arşivi

29 Eylül 1329 [12 Ekim 1913] (Pazar) Hızırgazi. Kapalı, güneş. Süvari alay 38, 23 zabit, 263 nefer, hayvan: 315 binek, 27 mekkâri, 59 ester => ile Malkara üzerinden Onuncu Kolordu'ya iltihak etmek üzere gelmiştir.

Ayaş Taburu, 8 zabit, 780 nefer, hayvan: 36 mekkari, 15 ester, 9 merkep => ile Tekfurdağ'a Babaeski üzerinden Bala Taburu, 6 zabit, 835 nefer, 52 hayvanla Tekfur Dağ'a Babaeski üzerinden Tekfurdağı'na müteveccihen hareket etmişlerdir.

30 Eylül 1329 [13 Ekim 1913] (Pazartesi) Hızırgazi. Güneş ve kapalı.

	Zabit	Silah	Hayvanlar	
Haymana	7	81	95	
				] hareket ettiler
Beypazan	5	733	91	

Karargâh öğleden evvel saat 9'da hareketle Tuğcalı karyesine girildi. Orada geceledik. Ankara Taburu Tekfurdağı'na girdi.

1 Teşrinievvel 1329 [14 Ekim 1913] (Salı) Tuğcalı-Tekfurdağı. Kapalı, rüzgâr. Karargâh Tekfurdağı'na geldi. Fırtına olduğundan Ankara Taburu hareket edemedi. Bolu ve Ayaş Tekfurdağı'na girdiler. Tosya, İskilip, Karahisar, Kalecik, Kule'den hareket ettiler. Fırtına sebebiyle toplan hakkında Alpullu'ya telgraf çekildi.

2 Teşrinievvel 1329 [15 Ekim 1913] (Çarşamba) Tekfurdağı. Kapalı, fırtına. Beypazan Tekfurdağı'na girdi. Fırtınadan sevkiyat yapılamıyor. Haymana Taburu Çeşme civarında kaldı.

2/3 Teşrinievvel, Kalecik Taburu Tekfurdağı'na muvasalat etti. Tosya Taburu geldi. Babaeski'den hareket, mevcut

Kalecik:	9 zabit,	891 nefer,	90 hayvan (8 res merkep dahil)
Tosya:	9 zabit,	883 nefer,	110 hayvan (binek ve eşekler dahil).

	Zabit	Nefer	Hayvan
İskilip:	7	815	73
Koçhisar:	9	832	90

3 Teşrinievvel [16 Ekim 1913] (Perşembe) Tekfurdağı. Kapalı. Fırtına sükut buldu.

Levent Şahverdi Arşivi

3/4 Teşrinievvel, gecesi yağmur. Akdeniz vapuru geldi, Karahisar İskilip Taburu geldi. Mamuretülaziz (Elazığ) Alayı ve Ankara Taburu irkâba başlandı.

3/4 Teşrinievvel, Ankara Taburu hareket etti. (125) hayvan ve 127 nefer kaldı.

4 Teşrinievvel 1329 [17 Ekim 1913] (Cuma) Tekfurdağı. Kapalı, rüzgâr, fırtına. Nakliyat icra olunamadı. Akşama kadar yağmur ve fırtına devam etti.

5 Teşrinievvel 1329 [18 Ekim 1913] (Cumartesi) Tekfurdağı. Güneş, rüzgâr, fırtına. Fırtına akşama kadar devam ettiğinden bugün de nakliyat icra olunamadı. 3. Kolordu Kumandanı geldi, görüştük. Dün geldikleri anlaşıldı. Amasya Fırkası'nın da geldiği anlaşıldı. Müretteb Ankara Taburu (maa-Yabanabad) 4 zabit, 1243 nefer, 73 hayvan merkezc muvasalatla terhis olundu.

6 Teşrinievvel 1329 [19 Ekim 1913] (Pazar) Tekfurdağı. Kapalı, fırtına azaldı. Ankara'dan 125 hayvan, 127 nefer, [LEKE] zabit Beypazarı ve Ayaş irkâba başladı. Karargâhta, 6/7 Teşrinievvel'de Tevfikiye vapuruna râkib oldu ve nısfu'l-leylden sonra 3'te hareket etti.

7 Teşrinievvel 1329 [20 Ekim 1913] (Pazartesi) Öğleden evvel 2'de güzel güneş. Berhüdâ-yı Tevfikiye vapuruyla hareket ve öğleden sonra 1'de Derince'ye muvasalat olundu. Ankara Taburu bakiyesi olan 125 hayvan, 125 neferde bir şüpheli zuhur etmekle vapur alarga edildi. Tevfikiye'den çıkmakla Derince Mevki Kumandanı Miralay Mustafa Bey'le görüşüldü.

7/8 Teşrinievvel, şimendifere râkib oldum. Nısfu'l-leylden üç saat sonra hareket etti.

8 Teşrinievvel 1329 [21 Ekim 1913] (Salı) Güneş. Öğleden evvel 3'te şimendiferle ve Bala Taburuyla beraber Derince'den hareket olunarak 8/9 Teşrinievvel, Nısfu'l-leylden Ankara'ya muvasalat olundu ve Dâire-yi Askeriye'ye inildi.

9 Teşrinievvel 1329 [22 Ekim 1913] (Çarşamba) Ankara. Güneş. Dairede meşgul oldum. Muamelata ibtidar olundu. Bala Taburu'nun hayvanatı füruht olundu. Ayaş Taburu (6 zabit, 688 nefer 100 hayvan) tabur merkezine muvasalat

Levent Şahverdi Arşivi

etmiş ve Dördüncü Bölük vapurun adem-i istiâbından Tekfurdağı'nda kalmıştır. Beypazar Taburu 7 zabit, 957 nefer, 99 mekkari merkezine bilvürûd terhis olundu.

10 Teşrinievvel 1329 [23 Ekim 1913] (Perşembe) Ankara. Güneş. Dairede meşgul oldum.

11 Teşrinievvel 1329 [24 Ekim 1913] (Cuma) Ankara. Güneş. Dairede meşgul oldum. Haymana Taburu 700 mevcut, 80 hayvan merkezine muvasalatla terhis olundu. Vapurun adem-i istiâbından Ayaş Taburu'ndan Tekfurdağı'nda bırakılan bir zabit 194 nefer Ayaş'a muvasalat eylemişlerdir.

12 Teşrinievvel 1329 [25 Ekim 1913] (Cumartesi) Ankara. Güneş. Dairede meşgul oldum. Ankara Alay Kumandanı Ahmet Şevki Bey geldi.

13 Teşrinievvel 1329 [26 Ekim 1913] (Pazar) Ankara. Güneş. Dairede meşgul oldum. Kalecik Taburu 40 zabit, 1443 nefer maa ---, 202 hayvan ile iki trenle Ankara'ya muvasalat etti.

Derince'den

12 Teşrinievvel 1329, kablezzeval saat 5'te, 1 zabit, 361 nefer, 202 hayvan maa binek.

12 Teşrinievvel 1329, kablezzeval saat 1'de, 9 zabit, 1082 nefer

=> 10 zabit, 1443 nefer, 202 hayvan.

Kablezzeval saat 11,5'da, 357 neferle Çerkeş'e muvasalatla terhis olundu (hayvanatı Koçhisar'dadır).

14 Teşrinievvel 1329 [27 Ekim 1913] (Pazartesi) Ankara. Güneş. Piyade ve süvari haneleriyle debboylan dolaştım ve cüzî himmetle kabil-i tamîr gördüm.

15 Teşrinievvel 1329 [28 Ekim 1913] (Salı) Ankara. Güneş. Dairede meşgul oldum. Kangın Taburu 519 nefer, 100 mekkâri merkezine muvasalat etmiştir.

16 Teşrinievvel 1329 [29 Ekim 1913] (Çarşamba) Ankara. Güneş. Kangın Alayı Kumandanı Zühtü Bey geldi. Koçhisar Taburu 540 efrad, 189 hayvanat merkezine muvasalat etmiştir ve yüz hayvanı Çerkeş'e göndermiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

17 Teşrinievvel 1329 [30 Ekim 1913] (Perşembe) Ankara. Güneş. Dairede meşgul oldum. Tosya Taburu 1242 nefer mevcuduyla merkezine muvasalat ve terhis oldu.

18 Teşrinievvel 1329 [31 Ekim 1913] (Cuma) Ankara. Güneş.

19 Teşrinievvel 1329 [1 Kasım 1913] (Cumartesi) Ankara. Güneş. Vali Hulusi Bey ile mülakat ettim ve Ziraat Mektebi'ni ve kışlalan dolaştım.

20 Teşrinievvel 1329 [2 Kasım 1913] (Pazar) Ankara. Güneş.

20/21 Teşrinievvel, yağmur hafif. İskilip Taburu merkezine muvasalat etmiştir. Akkuzulu karyesine oniki neferlik bir müfreze itaatsizleri tedibe gönderildi.

21 Teşrinievvel 1329 [3 Kasım 1913] (Pazartesi) Ankara. Kapalı. Karargâh-ı Umûmî Çorlu'dan Dersaadet'e nakletmiştir.

22 Teşrinievvel 1329 [4 Kasım 1913] (Salı) Ankara. Güneş. Akkuzulu karyesine giden müfreze avdet etti (müsademe olup iki kadın maktul; iki erkek, beş kadın mecruh). Otuz fişek sarf etmiştir.

23 Teşrinievvel 1329 [5 Kasım 1913] (Çarşamba) Ankara. Kapalı. 22/23 Teşrinievvel'de yağmur yağdı.

24 Teşrinievvel 1329 [6 Kasım 1913] (Perşembe) Ankara. Güneş. Dairede meşgul oldum.

25 Teşrinievvel 1329 [7 Kasım 1913] (Cuma) Ankara. Güneş. Dairede meşgul oldum.

26 Teşrinievvel 1329 [8 Kasım 1913] (Cumatresi) Ankara. Kapalı. Dairede meşgul oldum.

27 Teşrinievvel 1329 [9 Kasım 1913] (Pazar) Ankara. Kapalı ve yağmur. Hamama gittim.

Levent Şahverdi Arşivi

28 Teşrinievvel 1329 [10 Kasım 1913] (Pazartesi) Ankara. Güneş. Kurban Bayramı olduğundan hükümette resm-i tebrikât icra ve badehu dairede dahi mukabele olundu. Belediyeye ve müftüye ve Hoca Atıf Efendi'ye ve Mevlevi Şeyhi'ne ve Hacı Bayram Şeyhi'ne iâde-i ziyâret olundu.

29 Teşrinievvel 1329 [11 Kasım 1913] (Salı) Ankara. Güneş. Dairede kaldım.

30 Teşrinievvel 1329 [12 Kasım 1913] (Çarşamba) Ankara. Güneş. Dârü'l-muallimîn'e iâde-i ziyâret ettim. Kışlayı ziyaret ettim.

31 Teşrinievvel 1329 [13 Kasım 1913] (Perşembe) Ankara. Güneş. Hükümet civanndaki eski kumandanlık dairesinden, kışlaya naklettik. Yani, 1 Teşrinisani 1329 gecesini (31 Teşinievvel / 1 Teşrinisani) kışlada geçirdim.

1 Teşrinisani 1329 [14 Kasım 1913] (Cuma) Ankara. Güneş. Kumandanlık dairesi kışlada teessüs etmiştir. Yunanistan'la sulh olduğuna dair ajans var idi.

2 Teşrinisani 1329 [15 Kasım 1913] (Cumartesi) Ankara. Güneş. İkinci Nizamiye Fırkası Kumandanlığı'na nakl-i memûriyetim derdest-i arz olduğu, Birinci Redif Müfettişliği'nden işar kılındı.

3 Teşrinisani 1329 [16 Kasım 1913] (Pazar) Ankara. Güneş. İkinci Fırka Kumandanlığı'na tayinim hakkındaki telgrafı bugün aldım.

4 Teşrinisani 1329 [17 Kasım 1913] (Pazartesi) Ankara. Kapalı.

5 Teşrinisani 1329 [18 Kasım 1913] (Salı) Ankara. Kapalı.

6 Teşrinisani 1329 [19 Kasım 1913] (Çarşamba) Ankara. Kapalı. Fırka Vekaleti'nin muvakkaten fırka erkân-ı harbe tevdüne dair, 5 Teşrinisani tarihli müfettişlik telgrafını aldım. Birinci Kolordu Kumandan Vekili Miralay Cemal Bey'den tesrî-i hareket için telgraf aldım.

Levent Şahverdi Arşivi

7 Teşrinisani 1329 [20 Kasım 1913] (Perşembe) Ankara. Kapalı. İdare Reisi geldi ve ilişik kat' olundu. Vali ile veda ettim.

8 Teşrinisani 1329 [21 Kasım 1913] (Cuma) Ankara. Kapalı. Şimendiferle Eskişehir'e hareket ettim. Öğleden evvel 8'de hareket, öğleden sonra saat 5'te Eskişehir'e muvasalat edildi. İstasyonlar: Sincanköy, Maliköy, Polatlı, Beylikköprü, Saziler, Biçer, Sanköy, Beylikahır, Alpuköy, Ağapınar, Eskişehir. Bursa Oteli'nde kaldık.

9 Teşrinisani 1329 [22 Kasım 1913] (Cumartesi) Eskişehir. Güneş. Öğleden evvel saat 7'de hareketle, Çukurhisar, İnönü, Bozöyük, Karaköy, Yayla, Bilecik, Vezirhan, Lefke, ---ce, Akhisar, Geyve, Doğançay, Arifiye (---), Sapanca, Büyük Derbend, İzmid, Darıca, Tütünçiftlik, Yarımca, Hereke, Tavşancıl, Dil İskelesi, Gebze, Tuzla, Pendik, Kartal, Maltepe, Bostanlı, Erenköy, Haydarpaşa. Öğleden sonra saat 4'te muvasalat ettik. Beykoz'da saat 7'de --- geceledim.

10 Teşrinisani 1329 [23 Kasım 1913] (Pazar) Beykoz. Birinci Kolordu Kumandan Vekili Cemal Bey'i gördüm. Bir hafta izin aldım ve eşyayı alıp Cihangir'e gittim.

11 Teşrinisani 1329 [24 Kasım 1913] (Pazartesi) Cihangir-Beykoz. Miralaylığa terfi ettim.

12 Teşrinisani 1329 [25 Kasım 1913] (Salı) Beykoz. Evde kaldım.

13 Teşrinisani 1329 [26 Kasım 1913] (Çarşamba) Beykoz. Selahattin'in nikâhına gidip avdet ettim.

14 Teşrinisani 1329 [27 Kasım 1913] (Perşembe) Beykoz. Hanede kaldım.

15 Teşrinisani 1329 [28 Kasım 1913] (Cuma) Beykoz. Eyüp Sultan'a berâyı ziyâret gidip avdet ettik.

16 Teşrinisani 1329 [29 Kasım 1913] (Cumartesi) Beykoz. Pangaltı'da, Vardar Karargâhı'na azimetle Rıza ve Zeki Paşalar görüştük ve Selahattin ve Şakir ve Hayrettin Beylerle konuştuk.

Levent Şahverdi Arşivi

17 Teşrinisani 1329 [30 Kasım 1913] (Pazar) Beykoz. Birinci Kolordu Kumandan Vekili'ni görüp Rıza Paşa'nın işarı üzerine Harp Ceridesi'ni ikmal etmek üzere bir hafta müsaade aldım. Cihangir'de kaldım ve terfiimi Cemal Bey tebrik etti.

18 Teşrinisani 1329 [1 Aralık 1913] (Pazartesi) Beykoz. Pangaltı'da Vardar Karargâhı'na azimet ve avdet ettim.

19 Teşrinisani 1329 [2 Aralık 1913] (Salı) Beykoz. Vardar Erkân-ı Harbiyesi'ne azimet ve avdet.

20 Teşrinisani 1329 [3 Aralık 1913] (Çarşamba) Beykoz. Vardar Karargâhı'na azimet ve avdet.

21 Teşrinisani 1329 [4 Aralık 1913] (Perşembe) Beykoz. Vardar Karargâhı'na azimet ve avdet.

22 Teşrinisani 1329 [5 Aralık 1913] (Cuma) Beykoz. Süleyman Efendi geldi, Arnavutluk hakkında izahatta bulundum.

23 Teşrinisani 1329 [6 Aralık 1913] (Cumartesi) Beykoz. Vardar Karargâhı'na azimet ve avdet.

24 Teşrinisani 1329 [7 Aralık 1913] (Pazar) Beykoz. 2,5 liraya kaput aldım ve Vardar Karargâhı'na azimetle, Manastır muharebesinin nihayetine kadar raporu ikmal ettim.

25 Teşrinisani 1329 [8 Aralık 1913] (Pazartesi) Beykoz. Yağmur, fırtına. Akşam trenle Hadımköyü'ne öğleden sonra saat 8,5'te muvasalatla İkinci Nizamiye Fırkası'na iltihak ettim.

26 Teşrinisani 1329 [9 Aralık 1913] (Salı) Hadımköy. Fırtına ve yağmur. Merkezdeki 2. Nişancı Taburu'yla Musıka ve İstihkam Bölükleri'ni teftiş ettim. 5Y, 1T, 2K, 3K Çakmaklı'dan Kalikratya'ya gönderildi.

Levent Şahverdi Arşivi

27 Teşrinisani 1329 [10 Aralık 1913] (Çarşamba) Hadımköy. Kapalı. İki gündür kolordu kumandan vekiline intizanmız boşa çıktı. Bugün hastahane ile ambarlan dolaştım. Barakalar muhtâc-ı tamîr.

28 Teşrinisani 1329 [11 Aralık 1913] (Perşembe) Hadımköy. Yağmur. Kurukavak, Yassıviran ve Akpınar'da bulunan Dördüncü Alay'la Sancaktepe'deki Beşinci Alay'ın İkinci ve Üçüncü Taburlan teftiş edildi. Askerin hali pek perişan, talim ve terbiye noksandır.

29 Teşrinisani 1329 [12 Aralık 1913] (Cuma) Hadımköy. Yağmur, fırtına. Bu gece fırkaya 1240 nefer vürud etmiştir. Fırkanın efrat ihtiyacatı ikmal olunmuştur. Bugün Büyükçekmece ve Kalikratya'ya gidilerek 5Y, 1T ve 5K mitralyöz görüldü. Talim ve terbiye ve intizam noksandır. 4Y, 2T, 3K (Uşak)'dan, Mahmut Paşa'ya nakledilmiştir.

30 Teşrinisani 1329 [13 Aralık 1913] (Cumartesi) Hadımköy. Trenle üç saat kadar. İlk defa 4/1'den Yassıviran'da iki kolera zuhur ettiğinden bugün 6. Alay'ın teftişi teehür etti. Fırkanın künyelerini tanzim ile iştigal olundu. 4/1'den bir kolera daha zuhur etti.

1 Kânunuevvel 1329 [14 Aralık 1913] (Pazar) Hadımköy. Hava güzel. 4., 5. Alaylann taburlan dörder bölük üzerine tertip olundu. Küçükçekmece, Safraköy, Kalatarya, Ayastefanos'taki 2. Topçu ve 6. Piyade Alaylan teftiş ile trenle Sirkeci'ye ve gece son trenle Beykoz'a gittim. Bugün Liman Paşa trenle Dersaadet'e geldi. 4Y, 3T Kurukavak'tan Büyükçekmece'ye naklolunmuştur. Kalikratya'da 5/1'de acemilerde bir kolera zuhur ve vefat etmiştir.

2 Kânunuevvel 1329 [15 Aralık 1913] (Pazartesi) Beykoz. Hava güzel. Birinci Kolordu Karargâhı'na toplandık. Cemal Bey veda etti ve önümüzdeki Cumartesi günü Liman Paşa'nın kumandayı deruhte edeceğini bildirdi. İnşaat ve melbusat ve saire hakkında müzakere olundu. Akşam trenle Hadımköy'e avdet ettim. Mitralyöz 4K Yassıviran'a kadar Kurukavak'a gitti. 4/1'den bir kolera daha zuhur etti.

3 Kânunuevvel 1329 [16 Aralık 1913] (Salı) Hadımköy. Hava yağmurlu. Dairede muamelatla meşgul oldum. 5/1de bir kolera daha zuhur etti.

Levent Şahverdi Arşivi

4 Kânunuevvel 1329 [17 Aralık 1913] (Çarşamba) Hadımköy. Kapalı. Dairede meşgul oldum. 6/2 3K hattında toplanarak Ayastefanos'a gitmiştir.

Topçudan 81 nefer ayrılarak, 68 nefer, Alay 5 ve 13 nefer Dördüncü Alay'a verildi.

5 Kânunuevvel 1329 [18 Aralık 1913] (Perşembe) Hadımköy. Güneş. İstihkâm, Musıka, İkinci Nişancı Taburu teftiş edildi.

6 Kânunuevvel 1329 [19 Aralık 1913] (Cuma) Hadımköy. Güneş ve kapalı. Harita yaptım. 5/1 2K Yakup oğlu Abidin evvelce kolera tutulup bugün vefat etmiştir (Kalikratya).

7 Kânunuevvel 1329 [20 Aralık 1913] (Cumartesi) Hadımköy. Kapalı. Sancaktepe, Yassıviran, Kurukavak ve Uşak dolaşılarak asker teftiş edildi. Kablezzeval saat 11'de Birinci Ferik Liman Paşa hazretleri Numune Birinci Kolordu Kumandanlığı'nı deruhte ile ifâ-yı umûra mübaşeret eylemiştir.

8 Kânunuevvel 1329 [21 Aralık 1913] (Pazar) Hadımköy. Kar hafif ve güneş. Kalikratya ve Arnabud köyüne gidip askeri teftiş ve Arnabud köyündeki 5/1 1K Kalikratya'ya getirilmesini emrettim, talim yapılmıyordu. 5/1 2K kordonu ref olundu.

9 Kânunuevvel 1329 [22 Aralık 1913] (Pazartesi) Hadımköy. Kapalı. Muamelatla meşgul oldum. Bugün Yassıviran'da 4/1'den bir kolera musabı daha zuhur etti. 2/3 Ayastefanos'tan Makriköy cephaneliğine gitmiştir, çadırdan binaya nakletti.

10 Kânunuevvel 1329 [23 Aralık 1913] (Salı) Hadımköy. Güncş. Terkos'a gidilip, Boyalık Yassıviran üzerinden avdet olundu ve kıtaat teftiş edildi.

11 Kânunuevvel 1329 [24 Aralık 1913] (Çarşamba) Hadımköy. Güneş. Muamelatla meşgul oldum. Birinci İstihkam Taburu'nun İkinci Bölüğü Dersaadet'e Hadımköyü'nden hareket etti. Jandarma heyeti gelip, 4., 5. Alaylar'dan efrat seçtiler.

Levent Şahverdi Arşivi

12 Kânunuevvel 1329 [25 Aralık 1913] (Perşembe) Hadımköy. Kapalı. Dairede muamele ile meşgul oldum. Divân-ı Harb evrakını (adet/142) temizlemekle uğraştım.

13 Kânunuevvel 1329 [26 Aralık 1913] (Cuma) Hadımköy. Fırtına, şiddetli yağmur ve kar. 5/3'ten bir kolera vukuatı zuhur ederek Sancaktepe de kordona alınmıştır.

14 Kânunuevvel 1329 [27 Aralık 1913] (Cumartesi) Hadımköy. Güneş. Liman Paşa gelecek iken, yollann bozukluğu cihetiyle Küçükçekmece'ye gidip, topçularla 6/2 ve Ayastefanos'daki bölükleri teftiş etmişlerdir.

15 Kânunuevvel 1329 [28 Aralık 1913] (Pazar) Hadımköy. Güneş.

16 Kânunuevvel 1329 [29 Aralık 1913] (Pazartesi) Hadımköy. Güneş.

17 Kânunuevvel 1329 [30 Aralık 1913] (Salı) Güneş ve kapalı.

18 Kânunuevvel 1329 [31 Aralık 1913] (Çarşamba) Hadımköy. Güneş, yağmur. Dersaadet'e giderek Kolordu Erkân-ı Harb Reisi ile görüştüm. Teşkilât-ı âhire cetveli ve haritasını aldım. Bizim fırkanın Harbiye Nezareti'ne ve bir alayının Nezaret Dairesi'ndeki kışlaya ve bir alayının Makriköy ve bir alayının Hadımköy'e konulmak istenildiğini öğrendim.

18/19 Kânunuevvel, Beykoz'da kaldım.

19 Kânunuevvel 1329 [1 Ocak 1914] (Perşembe) Beykoz. Güneş. Hadımköyü'ne avdet ettim. 4/1 4K Yassıviran'dan Hadımköyü'ne geldi.

20 Kânunuevvel 1329 [2 Ocak 1914] (Cuma) Hadımköy. Yağmur. Riyo dö Janeyro [Rio de Janeiro] zırhlısının satın alınarak Sultan Osman-ı Evvel tesmiye olunduğu anlaşıldı.

21 Kânunuevvel 1329 [3 Ocak 1914] (Cumartesi) Hadımköy. Güneş. Harbiye Nazın'nın istifası şüyu buldu. 6/1, 6/2 Makriköy barut depolarına 5/3 (bir bölük ---) Kalitarya'ya hareket etti. 24 saat kadar alay kaldı.

Levent Şahverdi Arşivi

Enver Paşa Harbiye Nazın oldu.

22 Kânunuevvel 1329 [4 Ocak 1914] (Pazar) Hadımköy. Güneş. Ispartakule'ye kadar gidip Liman Paşa'yı istikbal ettik. Fırkanın vaziyetini arz ettim. Toplayacaklannı vaat buyurdular.

23 Kânunuevvel 1329 [5 Ocak 1914] (Pazartesi) Hadımköy. Güneş. Çakmaklı'dan 5/2 1K Sancaktepe ve Hadımköyü'nden 4/1 4K Sancaktepe'ye gitti.

24 Kânunuevvel 1329 [6 Ocak 1914] (Salı) Hadımköy. Kapalı. Tekrar İkinci Fırka Kumandanlığı'nda ibkaen tayinime dair irâde-i seniye şeref-sâdır oldu.

25 Kânunuevvel 1329 [7 Ocak 1914] (Çarşamba) Hadımköy. Kapalı. Ferik ve liva ve miralay ve kaymakam rütbesinde 280 kişi tekaüde sevk olunmuştur. Ferik Hadi Paşa da tekaüt edildi. Şevket Turgut Paşa tekaüt edildi.

26 Kânunuevvel 1329 [8 Ocak 1914] (Perşembe) Hadımköy. Yağmur. Kolordu endaht muallimi Hadımköyü'nde karargâhta konferans verdi.

27 Kânunuevvel 1329 [9 Ocak 1914] (Cuma) Hadımköy. Şiddetli yağmur, fırtına. Gazeteler tebeddülatı ve tekaütleri yazdıklanndan tatil olundu.

28 Kânunuevvel 1329 [10 Ocak 1914] (Cumartesi) Hadımköy. Kapalı. Gazetelerin tekrar neşriyatına müsaade olundu.

29 Kânunuevvel 1329 [11 Ocak 1914] (Pazar) Hadımköy. Güneş, soğuk. Her tarafta buzlar. Küçükçekmece'deki İkinci Cebel Taburu Taksim Kışlası'na ve 4/1 3K Hadımköyü'nden Derince'ye hareket etmişlerdir. 4/1 2K Yassıviran'dan Hadımköyü'ne geldi.

30 Kânunuevvel 1329 [12 Ocak 1914] (Pazartesi) Hadımköy. Hafif kar. Soğuk ve kar akşama kadar devam etti. Etrafa kış manzarası geldi. 4/2 3, 4K Mahmut Paşa'dan Yassıviran'a nakletmişlerdir. Çilingir köyündeki Develi Nakliye Taburu'ndan bugün bir şüpheli hasta zuhur etmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

31 Kânunuevvel 1329 [13 Ocak 1914] (Salı) Hadımköy. Mütebeddil ve soğuk. Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Reis-i Sânisi, Kaymakam Hafız İsmail Hakkı'dır. Reis Enver Paşa'dır.

1 Kânunusani 1329 [14 Ocak 1914] (Çarşamba) Hadımköy. Güneş, mütebeddil ve mutedil. Nişancı ve 4/1 talimlerini teftiş ettim.

2 Kânunusani 1329 [15 Ocak 1914] (Perşembe) Hadımköy. Mutedil ve mütebeddil.

3 Kânunusani 1329 [16 Ocak 1914] (Cuma) Hadımköy. Yağmur.

4 Kânunusani 1329 [17 Ocak 1914] (Cumartesi) Yağmur ve mütebeddil. Sancaktepe Yassıviran'daki asker dolaşılarak teftiş edildi.

5 Kânunusani 1329 [18 Ocak 1914] (Pazar) Hadımköy. Güneş, mütebeddil.

6 Kânunusani 1329 [19 Ocak 1914] (Pazartesi) Hadımköy. Yağmur, fırtına, soğuk. Yassıviran'daki mitralyöz koğuşu münhedim oldu, bir sakatlık yoktur.

7 Kânunusani 1329 [20 Ocak 1914] (Salı) Hadımköy. Yağmur, fırtına, soğuk. 102 nefer, Tuzla'daki muhafız efrattan fırkaya geldi, kıtaat dağıtıldı.

8 Kânunusani 1329 [21 Ocak 1914] (Çarşamba) Hadımköy. Bu gece (7/8 Kânunusani), kar yağmıştır. Hava sisli, kapalı. Neşet Paşa Edirne Ahz-ı Asker Riyaseti'ne hareket etti. Berâ-yı teftîş Büyükçekmece ve Kalitarya ve Makriköy'e hareketle Beykoz'a gittim.

9 Kânunusani 1329 [22 Ocak 1914] (Perşembe) Beykoz. Kapalı. Birinci Kolordu Erkân-ı Harbiyesi'yle fırkanın iskân, ilbas, zabitan ve talim terbiye ve seferberliği hakkında görüştüm.

10 Kânunusani 1329 [23 Ocak 1914] (Cuma) Beykoz. Yağmur. Hadımköyü'ne avdet ettim. Bir takım erkân-ı harb kaymakamlarının alay kumandanlıklarına tayinen Edirne'ye hareket ettiklerini gördüm.

Levent Şahverdi Arşivi

11 Kânunusani 1329 [24 Ocak 1914] (Cumartesi) Hadımköy. Yağmur ve soğuk. Büyükçekmece'deki yol inşaat taburuna fırkadan 288 nefer verilmiştir.

12 Kânunusani 1329 [25 Ocak 1914] (Pazar) Hadımköy. Kapalı ve soğuk. Birinci Kolordu Kumandanlığı'na 6 Kânunusani 1329 tarihinde Trabzonlu Nuri Bey'in tayinine irâde-i seniye şeref-sâdır olmuştur.

13 Kânunusani 1329 [26 Ocak 1914] (Pazartesi) Hadımköy. Güneş ve ayaz.

14 Kânunusani 1329 [27 Ocak 1914] (Salı) Hadımköy. Güneş, don.

15 Kânunusani 1329 [28 Ocak 1914] (Çarşamba) Hadımköy. Güneş, don. Yeni Kolordu Kumandanı Miralay Nuri Bey ifâ-yı vazîfeye başladı.

16 Kânunusani 1329 [29 Ocak 1914] (Perşembe) Hadımköy. Kapalı.

17 Kânunusani 1329 [30 Ocak 1914] (Cuma) Hadımköy. Yağmur. Dersaadet'e gittim, gece Beykoz'da kaldım.

18 Kânunusani 1329 [31 Ocak 1914] (Cumartesi) Beykoz. Kapalı. Nuri Bey'in nezdinde kolorduda fırka kumandanlan içtima ederek, evamir telakki ve maruzata ic[ti]ra kılındı ve akşam Hadımköyü'ne avdet ettim.

19 Kânunusani 1329 [1 Şubat 1914] (Pazar) Hadımköy. Güneş. Dördüncü Alay Davutpaşa'ya naklolunacağından konakçı zabiti gitti.

20 Kânunusani 1329 [2 Şubat 1914] (Pazartesi) Hadımköy. Hafif yağmur. Fırkanın Dersaadet'e derdest-i naklolduğuna dair emir geldi.

21 Kânunusani 1329 [3 Şubat 1914] (Salı) Hadımköy. Mütebeddil. Dördüncü Alay'ın Birinci Taburu'nun konakçı müfrezesi gitti.

22 Kânunusani 1329 [4 Şubat 1914] (Çarşamba) Hadımköy. Kapalı. İkinci Nişancı Taburu 4K 1T ve 2T ve 5Y 2T ve mitralyöz 4K bölük ve tabur ve alay ku-

Levent Şahverdi Arşivi

mandanları Sancaktepe, Mahmut Paşa, Baba Nakkaş, İzzettinköy civarından - Kestanelik- Mühendishane Mektebi tabyası Uşak, Kurukavak, Yassıviran, Hadımköy atlı zabitan seyahati yapıldı, 45 kilometre.

23 Kânunusani 1329 [5 Şubat 1914] (Perşembe) Kapalı. Hadımköy. Topçu Yüzbaşısı Salim Efendi tayyare ile Hadımköy'e gelerek tayyare konferansı verdi. Mitralyöz Yüzbaşısı Süleyman Efendi tarafından mitralyözün usûl-i muhârebesine dair bir konferans verildi. Zabitan muayene ettirildi. 4K 1T Davutpaşa'ya müteveccihen hareket etmiştir.

24 Kânunusani 1329 [6 Şubat 1914] (Cuma) Hadımköy. Mütebeddil ve güneş. Beykoz'a geldim.

25 Kânunusani 1329 [7 Şubat 1914] (Cumartesi) Beykoz. Kapalı. Kolordu da bulunarak Hadımköyü'ne avdet ettim.

26 Kânunusani 1329 [8 Şubat 1914] (Pazar) Hadımköy. Kapalı. Mitralyöz 4K Yassıviran'dan Davutpaşa'ya hareket etti. 26/27 Kânunusani, Hadımköy hastahanesinde --- ve ---nda bulundum.

27 Kânunusani 1329 [9 Şubat 1914] (Pazartesi) Hadımköy. Yağmur. 5Y, 2T Harbiye Nezareti civarındaki emakine ve 4Y, 2T Davutpaşa Kışlasına yerleşmek üzere trenle hareket etti.

28 Kânunusani 1329 [10 Şubat 1914] (Salı) Hadımköy. Hava kapalı. Numune Kolordusu Erkân-ı Harb Riyasetine Miralay Von Frankenberg tayin kılınarak işe başlamıştır. Tuzla'daki (4/1 3K) Davutpaşa Kışlası'nda taburuna iltihak etmiştir.

29 Kânunusani 1329 [11 Şubat 1914] (Çarşamba) Hadımköy. Yağmur. İkinci Fırka Ahz-ı Asker Kalem Reisi Hafız Rıfat Bey Eskişehir'de işe başladı. Akşam treniyle Cihangir'e geldim.

30 Kânunusani 1329 [12 Şubat 1914] (Perşembe) Cihangir. Kapalı, mütebeddil. Davutpaşa'da süvari konferansında Ali Ulvi Efendi tayin, bazı evamir ita

Levent Şahverdi Arşivi

eylemiştir. Kadı köyüne gidilerek, 3. Fırka'nın küçük bir manevrasına iştirak ettim ve Nikolay Bey'in konferansında bulundum. Akşam Beykoz'a gittim. 4Y Nişancı 2T Ankara tepelere çekildi. Kolordu kumandanı tebliğ etti.

31 Kânunusani 1329 [13 Şubat 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş. Evde kaldım.

1 Şubat 1329 [14 Şubat 1914] (Cumartesi) Beykoz. Yağmur. Kolorduda içtima ettik. Hadımköy'e avdet eyledim.

Hadımköyü'ne avdet ettim. Yeni teşkilat geldi, tatbike başlandı.

2 Şubat 1329 [15 Şubat 1914] (Pazar) Hadımköy. Yağmur. Eşyayı hazırladık. 2/3'te otelde yattık ve Hadımköyü'nde bir hane muhterik oldu.

3 Şubat 1329 [16 Şubat 1914] (Pazartesi) Hadımköy. Güneş. Öğleden evvel saat 8'de hareketle doğru yoldan dört saatte Davutpaşa Kışlası'na muvasalat ettik. Karargâh tesis kılındı. 4/5 dahi Büyükçekmece'den Davutpaşa Kışlası'na geldi.

4 Şubat 1329 [17 Şubat 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Kışlanın aksâm-ı muhtelifesi kâmilen dolaşılmıştır.

5 Şubat 1329 [18 Şubat 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Kışla Kumandanlığı'na tayin kılınan Nazif Bey geldi ve topçu ahırlarının tathiratı emr olundu. (Uyuz var).

6 Şubat 1329 [19 Şubat 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Bugün topçuluk ve istihkam menzillerine dair konferans verildi. Kolordu Kumandanı da geldi. Eyüp Sultan'dan Beykoz'a gittim.

7 Şubat 1329 [20 Şubat 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş. 4Y, 1T, 2T ve mitralyöz 4K, Ankara'ya müteveccihen Davutpaşa'dan Haydarpaşa'ya hareket ettiler. İkinci Nişancı Hadımköyü'nden Davutpaşa'ya geldi.

8 Şubat 1329 [21 Şubat 1914] (Cumartesi) Beykoz. Güneş. Davutpaşa'ya geldim. 4Y, 3T ve İkinci Nişancı Ankara'ya müteveccihen Haydarpaşa'ya sevk olundu. 5Y, 3T Kalikratya'dan Davutpaşa'ya geldi.

Levent Şahverdi Arşivi

9 Şubat 1329 [22 Şubat 1914] (Pazar) Davutpaşa. Güneş. Topçu Mülazım Kemal kurşuna dizildi. 5Y, 1T ve mitralyöz 5K Kalikratya'dan Davutpaşa'ya geldi ve Birinci Alay'ı teftiş için Yıldız ve Ortaköy'e gittim. Beykoz'a geldim.

10 Şubat 1329 [23 Şubat 1914] (Pazartesi) Beykoz. Güneş. Şimendiferle Makriköyü'ne gelerek Altıncı Alay'ı teftiş ile Davutpaşa'ya geldim.

11Şubat 1329 [24 Şubat 1914] (Salı) Davutpaşa. Kapalı. Perşembe günü kıtaat için mesele tertip ederek, kolorduya gönderdim. Fırka Erkân-ı Harb Reisi Hürrem Bey, Erkân-ı Harbiye Şube Muallimliği Muavinliği'ne (tercümanlığına) tayin olundu. Onun yerine tayyareci Yüzbaşı Kemal Bey tayin edildi.

12 Şubat 1329 [25 Şubat 1914] (Çarşamba) Davutpaşa. Güneş. Sahra Topçu İkinci Alayı, Birinci Taburu (iki batarya) manevra için Küçükçekmece'den Davutpaşa'ya geldi. Fırka Erkân-ı Harbiyesi'ne Hürrem Bey'in yerine Yüzbaşı Kemal Bey tayinen geldi. 9Y, 5K (2Y, 2T, 5K) Karaağaç'tan Küçükçekmece'ye geldi.

13 Şubat 1329 [26 Şubat 1914] (Perşembe) Davutpaşa. Güneş. Taşköprü civarında (ikişer tabur ve ikişer batarya ve birer bölük süvari ve mitralyöz) manevra yaptı. Bir taraf Yıldız'dan, diğer taraf Davutpaşa'dan hareket etti. Makriköy üzerinden Beykoz'a geldim. 5/3 1K'dan bir nefer koleraya musab oldu. Maltepe Hastahanesi'ndedir.

14 Şubat 1329 [27 Şubat 1914] (Cuma) Beykoz. Kapalı. Tayyareci Fethi ve Sadık Beylerin Taberiye civannda sukut ve şehaâdetleri haber alındı.

15 Şubat 1329 [28 Şubat 1914] (Cumartesi) Beykoz. Kapalı. Kolorduda müzakerede bulunarak Makriköy'den Davutpaşa'ya geldim.

16 Şubat 1329 [1 Mart 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Kapalı ve soğuk. Kolordu Kumandanı geldi, talimleri getirdi.

17 Şubat 1329 [2 Mart 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Kapalı. Makriköy'e giderek askeri teftiş ve revir barakalarının inşasını nazar-ı dikkatten geçirdim. Sadr-ı Esbak Sait Paşa vefat etmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

18 Şubat 1329 [3 Mart 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Kapalı.

19 Şubat 1329 [4 Mart 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Kapalı. Cebel Taburu Taksim'den Davutpaşa'ya geldi (bir batarya).

20 Şubat 1329 [5 Mart 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Kapalı. Birinci Fırka, Harap Tabya civanna bir manevra yaptı. Biz de bulunduk. Enver Paşa'nın velîme cemiyeti icra kılındı. Meduv olduğum halde bir sirkat meselesinden dolayı gidemedim. Beykoz'a gittim.

21 Şubat 1329 [6 Mart 1914] (Yevm Cuma) Beykoz. Kapalı ve güneş. Yüzbaşı Kemal Bey ve Salim Efendiler Çanakkale'ye indiler.

22 Şubat 1329 [7 Mart 1914] (Cumartesi) Beykoz. Kapalı. Davutpaşa Kışlası'na geldim.

23 Şubat 1329 [8 Mart 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Künye defatiri (yeni teşkilat mucibince) kolorduya takdim kılındı.

24 Şubat 1329 [9 Mart 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Dokuzuncu Kolordu'dan, Birinci Müfettişliğe ait (1269) nefer Makriköy'e gelerek, 6. Alay civarında çadırlı ordugâha yerleşti. Doktor muayene etti ve fırkalar gelip kendi efradını aldı. Sahra topçu taburları (1., 2.) Küçükçekmece'den Davutpaşa Kışlası'na geldi. 71. Mitralyöz Davutpaşa'dan Taksim Kışlası'na gitti.

25 Şubat 1329 [10 Mart 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Altıyüz neferlik bir kafile daha geldi, fırkalara taksim olundu.

26 Şubat 1329 [11 Mart 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş. 5Y, 2T (iki bölükle) Harbiye Nezareti'nden Davutpaşa Kışlası'na geldi.

27 Şubat 1329 [12 Mart 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Kapalı. Depo taburu teşkil kılındı. Makriköy'den (671) nefer vürud etti. Endaht konferansı için zabitan tutulduğu halde kolordu endaht mualimi Hamdi Efendi gelmediğinden yine dağıldılar. Beykoz'a gittim.

Levent Şahverdi Arşivi

28 Şubat 1329 [13 Mart 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş, rüzgâr. Birinci Alay'la Musika selamlığa gittiler. Salim ve Kemal Beyler tayyare ile Edremit civannda sukut ettiler. Salimdirler.

1 Mart 1330 [14 Mart 1914] (Cumartesi) Beykoz. Kapalı. 5/2'den Topkapı'daki bölük dahi gelmiştir. Davutpaşa'ya Makriköy kıtasını teftiş ederek geldim.

2 Mart 1330 [15 Mart 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Güneş, rüzgâr.

3 Mart 1330 [16 Mart 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Kapalı.

4 Mart 1330 [17 Mart 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Güneş.

5 Mart 1330 [18 Mart 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş ve yağmur. Altıncı Alay'la Makriköy'den Küçükçekmece'ye kadar yürüyüş yapılmış ve bir iki mesele tatbik olunmuştur.

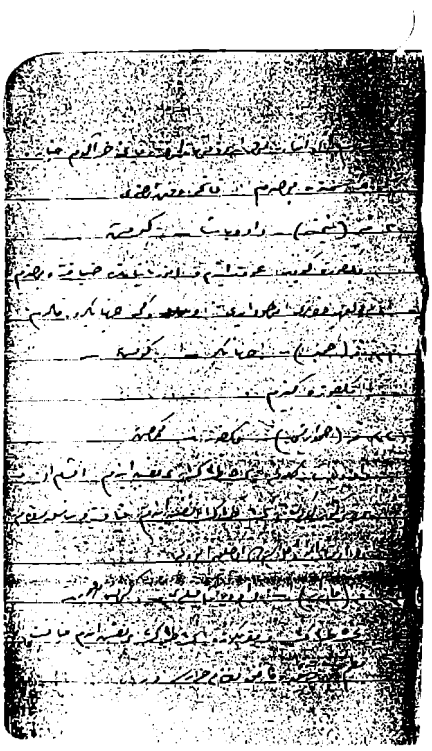

6 Mart 1330 [19 Mart 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Maslak cihetlerinde Birinci Fırka'nın icra ettiği tatbikat taliminde bulunduktan sonra Cihangir'den Beykoz'a azimet olundu.

7 Mart 1330 [20 Mart 1914] (Cuma) Beykoz. Kapalı.

8 Mart 1330 [21 Mart 1914] (Cumartesi) Beykoz. Kapalı ve mütebeddil. Terziye ve kolorduya uğrayarak Topkapı'dan kışlaya avdet.

9 Mart 1330 [22 Mart 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Kapalı ve yağmur. Nalbant efradını imtihan ettik.

Levent Şahverdi Arşivi

10 Mart 1330 [23 Mart 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Küçük Zabit Mektebi umumi teftişini görmek üzere Zincirlikuyu'ya giderek, avdet ettim (3 saat). (271) nefer İnşaat-ı İstihkâmiye Taburu'na izam kılındı.

11 Mart 1330 [24 Mart 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Güneş.

12 Mart 1330 [25 Mart 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş ve rüzgâr. Safraköyü'ne doğru gidilerek, topçu alayıyla Altıncı Alay'ın talimleri teftiş edildi.

13 Mart 1330 [26 Mart 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Yağmur ve mütebeddil. Beykoz'a geldim.

14 Mart 1330 [27 Mart 1914] (Cuma) Beykoz. Yağmur.

15 Mart 1330 [28 Mart 1914] (Cumartesi) Beykoz. Mütebeddil ve yağmur. Beşiktaş'tan Yıldız ve Zincirlikuyu'ya gidilerek 1Y, 1K, 5K, 9K teftiş edildi. Akşam Davutpaşa'ya avdet.

16 Mart 1330 [29 Mart 1914] (Pazar) Davutpaşa. Yağmur ve mütebeddil.

17 Mart 1330 [30 Mart 1914] (Pazartesi) Davutpaşa. Mütebeddil. Yıldız ve Zincirli cihetlerine gidilerek 1Y, 2K, 6K, 10K teftiş edildi. Kolordu Kumandanı geldi. Akşam Davutpaşa'ya avdet.

18 Mart 1330 [31 Mart 1914] (Salı) Davutpaşa. Yağmur. Haydarpaşa'ya gidilerek 8. Alay'ın teftişinde bulundum. Kolordu Kumandanı ve Harbiye Nazın da var idi. Kolordu Kumandanı akşam otomobil ile elektrikli tramvaya çarptı, başı yanldı.

19 Mart 1330 [1 Nisan 1914] (Çarşamba) Davutpaşa. Soğuk. Zincirlikuyu ve Yıldız'da 1Y, 3K, 7K, 11K teftiş ettim. O esnada Kolordu Kumandanı'nın vefatını haber aldım. Cenaze merasiminde bulundum. Fatih'e defnolundu.

Levent Şahverdi Arşivi

20 Mart 1330 [2 Nisan 1914] (Perşembe) Davutpaşa. Güneş. Beykoz'a gidip avdet ettim ve Enver Paşa'nın ziyafetinde bulundum, Veliahd hazretleri mevcut idi ve gece Cihangir'de kaldım.

21 Mart 1330 [3 Nisan 1914] (Cuma) Cihangir. Güneş. Beykoz'a gittim.

22 Mart 1330 [4 Nisan 1914] (Cumartesi) Beykoz. Güneş. Davutpaşa'ya geldim. 5Y, 3T, 1K'yı teftiş ettim. Akşam üzeri Makriköy'e giderek 6Y, 1T, 1K teftiş ettim. Kıyafet ve yanaşık nizam pek o kadar iyi değil ise de, avcılık iyidir.

23 Mart 1330 [5 Nisan 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Güneş, yağmur. 5Y, 3T, 3K ve Makriköy'de 6Y, 1T, 2K'yı teftiş ettim. Kıyafet muntazam ve yanaşık ve dağınık nizam zararsızdır.

24 Mart 1330 [6 Nisan 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Yağmur. 5Y, 2T, 1K Davutpaşa'da ve 6Y, 1T, 3K Makriköy'de teftiş edildi. Birinci Bölüğü geri verdim.

25 Mart 1330 [7 Nisan 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Kapalı. Liman Paşa geldi, 5Y, 2T, 3K'yı teftiş etti. 6Y, 2T, 1K Makriköyü'nde teftiş ettim. Kolordu Kumandanlığı'na Boşnak Mehmet Ali Paşa tayin kılındı.

26 Mart 1330 [8 Nisan 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Şillendorf Paşa geldi. 5Y, 3T, 1K'yı teftiş etti. Makriköy'de 6Y, 2T, 2,3K teftiş ettim. Yazı öğrenmişlerdir. Kolordu Kumandanı'nın Hidiviye vapuruyla geleceği zehabıyla İstanbul'a şimendiferle azimet ve avdet olundu, vapur gelmedi.

27 Mart 1330 [9 Nisan 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Kapalı. Kolordu Kumandanı Mehmet Ali Paşa geldi, fakat istikbale yetişemedim. Kolordu dairesinde dahi görüşemedim. Beykoz'a gittim.

28 Mart 1330 [10 Nisan 1914] (Cuma) Beykoz. Yağmur. Selamlıkta bulundum.

29 Mart 1330 [11 Nisan 1914] (Cumartesi) Beykoz. Yağmur, rüzgâr. Kolorduya uğradım. Kumandanı göremedim. Davutpaşa'ya geldim. Makriköy'e 6Y, 3T, 1K teftişinde bulundum, iyi görmedim. Kolordu Kumandanı da geldi. Orada görüştük.

Levent Şahverdi Arşivi

30 Mart 1330 [12 Nisan 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Mütebeddil, rüzgâr. Makriköy'de K6 10K, 11K teftiş ettim.

31 Mart 1330 [13 Nisan 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Mütebeddil.

1 Nisan [14 Nisan 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Güneş, rüzgâr.

2 Nisan 1330 [15 Nisan 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Kolordu Kumandanı Makriköyü'nde Altıncı Alay'ı içtima nizamında muayene etti. Ben de beraber bulundum.

3 Nisan 1330 [16 Nisan 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Kapalı. Beykoz'a gittim.

4 Nisan 1330 [17 Nisan 1914] (Cuma) Beykoz. Kapalı ve yağmur.

5 Nisan 1330 [18 Nisan 1914] (Cumartesi) Beykoz. Kapalı. Makriköy'den Davutpaşa'ya geldim. Beşinci Alay üç bölük, iki top ve bir takım süvari Sirkeci'de tatbikat yaptı.

6 Nisan 1330 [19 Nisan 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Güneş ve rüzgâr. 6Y, üç bölük, iki top, bir takım süvari Sirkeci'de tatbikat yaptı. Kolordu Kumandanı kışlaya geldi.

7 Nisan 1330 [20 Nisan 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Kapalı. Gece mitralyöz 6K faaliyetinde küçük bir yangın alaimi görülmüş ise de, bastınlmıştır.

8 Nisan 1330 [21 Nisan 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Güneş.

9 Nisan 1330 [22 Nisan 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Sirkeci'de bir bataryanın irkâbı vuku buldu.

10 Nisan 1330 [23 Nisan 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Mütebeddil. Beykoz'a gittim. İstibdal ve tebdilatın sevklerini emrettim.

Levent Şahverdi Arşivi

11 Nisan 1330 [24 Nisan 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş. Öksürükten muzdaribim.

12 Nisan 1330 [25 Nisan 1914] (Cumartesi) Beykoz. Kapalı. Davutpaşa'ya geldim.

13 Nisan 1330 [26 Nisan 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Kapalı. Beykoz'a geldim.

14 Nisan 1330 [27 Nisan 1914] (Pazartesi) Beykoz. Kapalı. Dolmabahçe'ye Zat-ı Şahane'yi ziyaret ile avdet ettim.

15 Nisan 1330 [28 Nisan 1914] (Salı) Beykoz. Kapalı. Davutpaşa Kışlası'na geldim.

16 Nisan 1330 [29 Nisan 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Topçu 2Y, 1T, 1K teftiş ettim.

17 Nisan 1330 [30 Nisan 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Beykoz'a geldim.

18 Nisan 1330 [1 Mayıs 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş.

19 Nisan 1330 [2 Mayıs 1914] (Cumartesi) Beykoz. Güneş. Topçu 2Y, 1T, 2K teftiş ettim. Kolordu Kumandanı da geldi.

20 Nisan 1330 [3 Mayıs 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Güneş, rüzgâr. Topçu 2Y, 2T, 4K teftiş ettim, iyi buldum.

21 Nisan 1330 [4 Mayıs 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Kapalı, rüzgâr. Topçu 2Y, 2T, 5K teftiş ettim, noksan buldum.

22 Nisan 1330 [5 Mayıs 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Güneş, rüzgâr. Topçu 2Y, 3T, 7K cebel teftiş ettim, noksan buldum.

Levent Şahverdi Arşivi

23 Nisan 1330 [6 Mayıs 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş ve rüzgâr. Topçu 2Y, 3T, 8K cebel teftiş ettim, noksan buldum. Malûmat-ı askeriye noksan.

24 Nisan 1330 [7 Mayıs 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Güneş, rüzgâr. Zabitan manejini teftiş ettim, zararsız buldum. Beykoz'a gittim.

25 Nisan 1330 [8 Mayıs 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş. Peder Çanakkale'den geldi, görüştük.

26 Nisan 1330 [9 Mayıs 1914] (Cumartesi) Beykoz. Güneş. Biraz rahatsızım. Evde kaldım.

27 Nisan 1330 [10 Mayıs 1914] (Pazar) Beykoz. Güneş. Sirkeci'de seyyar rampalar ve tren inme binme hattında bulundum. Seyyar rampadan bir vagon (6 hayvan) iki dakikada tahliye olunur. Bir top maa üç cephane araba parçası (5, 6) dakikada irkâp olunur. İhracı 10 dakika sürüyor. Efrat bir buçuk dakikada binip iniyor. Öğleyin Davutpaşa Kışlası'na geldim.

28 Nisan 1330 [11 Mayıs 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Güneş.

29 Nisan 1330 [12 Mayıs 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Güneş.

30 Nisan 1330 [13 Mayıs 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Beşinci Alay'la Altıncı Alay karşılıklı manevra yaptılar (Vidos Çiftburgaz arasında), Kolordu Kumandanı bulundu.

1 Mayıs 1330 [14 Mayıs 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Meclis-i Mebusan'ın küşadı. Beykoz'a geldim.

2 Mayıs 1330 [15 Mayıs 1914] (Cuma) Beykoz. Kapalı. Peder geldi, hesaplan gördü.

3 Mayıs 1330 [16 Mayıs 1914] (Cumartesi) Beykoz. Yağmur. Davutpaşa Kışlası'na geldim.

Levent Şahverdi Arşivi

4 Mayıs 1330 [17 Mayıs 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Kapalı.

5 Mayıs 1330 [18 Mayıs 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Kapalı.

6 Mayıs 1330 [19 Mayıs 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Güneş.

7 Mayıs 1330 [20 Mayıs 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Yağmur. Fotoğraf aldırdık, Beşinci Alay'la beraber.

8 Mayıs 1330 [21 Mayıs 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Kapalı. Beykoz'a gittim.

9 Mayıs 1330 [22 Mayıs 1914] (Cuma) Beykoz. Kapalı.

10 Mayıs 1330 [23 Mayıs 1914] (Cumartesi) Beykoz. Yağmur. Davutpaşa Kışlası'na geldim. Bugün 1Y, 2T teftişi var idiyse de, kordonda olduğundan teftiş geriye kaldı.

11 Mayıs 1330 [24 Mayıs 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Kapalı. Kâğıthane şimalinde Harap Tabya civarında 1Y, 3T teftiş ettim, fena buldum. Beyân-ı teessüf eyledim.

12 Mayıs 1330 [25 Mayıs 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Kapalı. Kâğıthane şimalinde 1Y, 1T (Plevne) teftiş ettim. İyi buldum, teşekkür ettim. Kolordu Kumandanı hasta olduğundan gelmedi.

13 Mayıs 1330 [26 Mayıs 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Güneş. 5Y, 1T teftiş ettim (Metris Çiftliği civarında), Kolordu Kumandanı da geldi. Bir hayli noksanlar görüldü.

14 Mayıs 1330 [27 Mayıs 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş. 5Y, 2T teftiş ettim (Deveci Maslağı civarında).

Kolordu Kumandanı ve Harbiye Nazın dahi geldiler teçhizat ve talim ve terbiyece kusurlar var idi. Harbiye Nazın sabah saat 6'da gelerek kıtayı talim mahalin-

Levent Şahverdi Arşivi

de bulamamışlardır. Ağır Topçu Numune Kıtası'nda bugün endaht icra etmiştir (ağır obüs taburu).

15 Mayıs 1330 [28 Mayıs 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Mütebeddil. Kolordu Erkân-ı Harb Reisi Frankenberg, Hadımköy'ü civarındaki erkân-ı harbiye seyahatine dair bir konferans verdi. Hep beraber bulunduk. Beykoz'a gittim.

16 Mayıs 1330 [29 Mayıs 1914] (Cuma) Beykoz. Yağmur. Evde kaldım.

17 Mayıs 1330 [30 Mayıs 1914] (Cumartesi) Beykoz. Mütebeddil. Kolordu Dairesi'nde Erkân-ı Harbiye Reisi, seferberliğe dair konferans verdi. Ordu Müfettişi de orada bulundu. Oradan Davutpaşa Kışlası'na geldim.

18 Mayıs 1330 [31 Mayıs 1914] (Yevm-i Pazar) Davutpaşa Kışlası. Mütebeddil. Kışlada evrakla meşgul oldum.

19 Mayıs 1330 [1 Haziran 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Yağmur. Çift Burgaz'ın şimalinde 6Y, 1T teftiş ettim. Yağmur yağdığından biraz, tatbikat iyi olmadı.

20 Mayıs 1330 [2 Haziran 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Yağmur. Selimiye'de piyade alayıyla bir bataryanın seferberliğinin icrasında bulunduk. Harbiye Nazın ve Ordu Müfettişi geldiler, fakat şiddetli yağmur var idi. Piyadenin iksası üç dört saat imtidat etti.

21 Mayıs 1330 [3 Haziran 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Mütebeddil. Büyükhalkalı'nın şimalinde 6Y, 2T teftiş ettim (Müfettiş Rıfat Bey).

22 Mayıs 1330 [4 Haziran 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Mütebeddil, yağmur. Safraköy Büyükhalkalı arasında 6Y, 3T teftiş ettim ve Makriköy'den şimendiferle hareketle Beykoz'a gittim.

23 Mayıs 1330 [5 Haziran 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş. Yıldız'da Selamlık'a geldim. Cihangir'de büyükvalidem ve teyzemle görüştüm ve Davutpaşa Kışlası'na geldim.

Levent Şahverdi Arşivi

24 Mayıs 1330 [6 Haziran 1914] (Cumartesi) Davutpaşa Kışlası. Güneş, yağmur. Metris Çiftliği ve Küçükköy arasında 5Y, 3T ve 5Y, 1T, 2K teftiş ettim. Kolordu Kumandanı da geldi. Badehu Eyüp Sultan'a hareketle köprücülük seferberliğini gördük ve Ordu Müfettişi Osman Paşa bu suretle seferberlik tecrübelerinin hitam bulduğunu söyledi. Frankenberg köprücü malzemesini beğenmedi.

25 Mayıs 1330 [7 Haziran 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Mütebeddil. Harap Tabya civarında 1Y, 3T tekrar teftiş ettim.

26 Mayıs 1330 [8 Haziran 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Kolorduya ihda buyrulan tasvîr-i hümâyûnu istikbal için, cumalık elbiseleriyle kolorduya gittik.

27 Mayıs 1330 [9 Haziran 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Mütebeddil, yağmur. 1Y, 2T, makineli tüfek 5, Harap Tabya civarında teftiş ettim. Kolordu Kumandanı da bulundu.

28 Mayıs 1330 [10 Haziran 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Mütebeddil. Topçu 2Y, 1T Lizos civarında teftiş ettim.

29 Mayıs 1330 [11 Haziran 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Mütebeddil. Topçu 2Y, 2T Lizos civarında teftiş ettim. Kolordu Kumandanı ve Topçu Müfettişi Fuat Bey bulundular. Beykoz'a gittim.

30 Mayıs 1330 [12 Haziran 1914] (Cuma) Beykoz. Yağmur. Evde bulundum.

31 Mayıs 1330 [13 Haziran 1914] (Cumartesi) Beykoz. Mütebeddil. Davutpaşa Kışlası'na geldim. Topçu 2Y, 3T Lizos civarında teftiş ettim. Kolordu Kumandanı ve Topçu Müfettişi bulundu.

1 Haziran 1330 [14 Haziran 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Güneş.

2 Haziran 1330 [15 Haziran 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Cihangir'e gidip orada gece kaldım. Peder Hacca gidiyor.

Levent Şahverdi Arşivi

3 Haziran 1330 [16 Haziran 1914] (Salı) Cihangir. Kapalı. Davutpaşa'ya geldim. Kolordu Kumandanı geldi. Otomobil ile Ayastefonos'a giderek asker yerleştirilmek üzere barakalan muayene ettik.

4 Haziran 1330 [17 Haziran 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Kapalı.

5 Haziran 1330 [18 Haziran 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Yağmur. Beykoz'a geldim.

6 Haziran 1330 [19 Haziran 1914] (Cuma) Beykoz. Kapalı.

7 Haziran 1330 [20 Haziran 1914] (Cumartesi) Beykoz. Güneş. Kilyos'a gidip ağır topçu endahtında bulunduk. Davutpaşa Kışlası'na avdet ettim.

8 Haziran 1330 [21 Haziran 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Yunanistan'la münasebatın gerginliği. Miraç Kandili münasebetiyle Beykoz'a gittim. (Nisan maaşı alındı).

9 Haziran 1330 [22 Haziran 1914] (Pazartesi) Beykoz. Güneş. Alessabah Davutpaşa Kışlası'na gelerek Yenihan'da Endaht Mektebi'nin musavver bataryalarla yaptığı alay endahtında bulundum (keşif, mıntıka teftişi, hedef taharrisi, ateşin idare ve tevcihi).

10 Haziran 1330 [23 Haziran 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Güneş.

11 Haziran 1330 [24 Haziran 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Târîh-i harb ile iştigal ettim (Plevne).

12 Haziran 1330 [25 Haziran 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Kapalı. Sahra Endaht Mektebi'nin alay endahtında bulunduk. Eyüp'ten Beykoz'a gittim.

13 Haziran 1330 [26 Haziran 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş. Maaile Cihangir'e geldim.

Levent Şahverdi Arşivi

14 Haziran 1330 [27 Haziran 1914] (Cumartesi) Cihangir. Kapalı, yağmur. Peder, Hacca müteveccihen Dersaadet'ten hareket etti. Davutpaşa'ya geldim.

15 Haziran 1330 [28 Haziran 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Birinci Alay'ın teftişi için Harap Tabya'ya öğleden cvvel saat 9'da gidildi. Müşir Osman Paşa ve kolordu kumandanı, erkân-ı harbiye reisi, birçok züvvar orada idiler. Plevne Taburu bizzat Osman Paşa tarafından, diğerleri benim tarafımdan teftiş olundu. Saraybosna'da Avusturya veliahdı bir Sırp fedaisi tarafına katledildi.

16 Haziran 1330 [29 Haziran 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Metris Çiftliği'nin şimalinde tabya civannda Beşinci Alay'ı teftiş ettim. Kolordu kumandanı ve erkân-ı harbiye reisi bulundular. İkişer tabur cidden temayüz etti. Mekkâri hayvanlan pek iyi bakılmış ve bir adam tarafından yüklenip indiriliyordu.

17 Haziran 1330 [30 Haziran 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Güneş, yağmur. Çift Burgaz civannda Altıncı Alay'ı teftiş ettim. Kolordu kumandanı, müsteşar vesaire geldiler.

18 Haziran 1330 [1 Temmuz 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş.

19 Haziran 1330 [2 Temmuz 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Beykoz'a gittim.

20 Haziran 1330 [3 Temmuz 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş. Eyüp Sultan'a gittim. Cihangir'e gittim. Pederden mektup gelmiştir.

21 Haziran 1330 [4 Temmuz 1914] (Cumartesi) Beykoz. Güneş. Davutpaşa Kışlası'na geldim.

22 Haziran 1330 [5 Temmuz 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Güneş. İkinci Topçu Alayı'nın Birinci Taburu'nun batarya tabur endaht teftişi yapıldı. Kolordu Kumandanı ve Müfettişi Fuat Bey orada idiler.

Levent Şahverdi Arşivi

23 Haziran 1330 [6 Temmuz 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Topçu 2Y, 2T endahtı teftiş olundu, Baş Tabya civannda.

24 Haziran 1330 [7 Temmuz 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Topçu 2Y, 3T endahtı teftiş olundu, 8 batarya yapamadı.

25 Haziran 1330 [8 Temmuz 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Topçu 2 alay endahtı teftiş edildi. Baş Tabya'dan kolordu kumandanı, erkân-ı harb reis-i sânisi orada idiler.

26 Haziran 1330 [9 Temmuz 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Surre Alayı'nda Selamlık Kumandanı olarak bulundum ve Cihangir'e gittim.

27 Haziran 1330 [10 Temmuz 1914] (Cuma) Cihangir. Güneş.

28 Haziran 1330 [11 Temmuz 1914] (Cumartesi) Cihangir. Güneş. Birinci Alay'ın Harap Tabya'daki endahtında bulundum. Yüzde yirmi mesaha (600) isabet vardı 6K (% 40). Mitralyöz mesaha 600 (% 10). Davutpaşa'ya avdet ettim.

29 Haziran 1330 [12 Temmuz 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Kapalı. Beşinci Alay'ın Metris Çiftliği'ndeki muharebe endahtında bulundum (400: 900) % 8, mitralyöz % 6.

30 Haziran 1330 [13 Temmuz 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Altıncı Alay'ın Metris Çiftliği civanndaki muharebe endahtında bulundum (400: 800) % 4 (manga endahtı % 8).

1 Temmuz 1330 [14 Temmuz 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Güncş. Topçu 2Y, 1T, 3T ile Alibeyköy-Çobançeşme, Harab Tabya'ya gidilerek tabur teftişi yapıldı, Çobançeşme-Kâğıthane yokuşundan çıktı.

2 Temmuz 1330 [15 Temmuz 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Topçu 2Y, 2T ile Metris Çiftliği-Cebeci köyü istikametinde bir yürüyüş ve mevzi alınarak tabur teftişi yapıldı.

Levent Şahverdi Arşivi

3 Temmuz 1330 [16 Temmuz 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Beykoz'a gittim.

4 Temmuz 1330 [17 Temmuz 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş.

5 Temmuz 1330 [18 Temmuz 1914] (Cumartesi) Beykoz. Kâğıthane civannda Birinci Alay'ın teftişini yaptım. Kolordu Kumandanı ve Erkân-ı Harbiye Reisi Frankenberg ve Esat Paşa beraber bulundular. Üçüncü Tabur yapamadı. Davutpaşa'ya geldi.

6 Temmuz 1330 [19 Temmuz 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Güneş, yağmur. Çiftburgaz-Lizos arasında Altıncı Alay'ı teftiş ettim.

7 Temmuz 1330 [20 Temmuz 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Beşinci Alay'ı, Metris Çiftliği-Çiftburgaz cihetinde teftiş ettim. Zararsız buldum. Beykoz'a gittim.

8 Temmuz 1330 [21 Temmuz 1914] (Salı) Beykoz. Yağmur.

9 Temmuz 1330 [22 Temmuz 1914] (Çarşamba) Beykoz. Güneş. Davutpaşa Kışlası'na geldim.

10 Temmuz 1330 [23 Temmuz 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Nısfûl-leylden üç saat sonra Davut Paşa'dan hareketle Faik Bey'in hastalığına binaen resmigeçide kumanda etmek üzere Levend Çiftliği'ne gidilmiş ise de, Faik Bey geldiğinden o kumanda etmiştir. Akşam Beykoz'a gittim.

11 Temmuz 1330 [24 Temmuz 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş. Ramazan-ı Şerif.

12 Temmuz 1330 [25 Temmuz 1914] (Cumartesi) Beykoz. Güneş. Davutpaşa'ya avdet ettim. Abbas Hilmi Paşa (Hidiv) Babıali civannda cerh olunmuştur.

13 Temmuz 1330 [26 Temmuz 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Güneş.

Levent Şahverdi Arşivi

14 Temmuz 1330 [27 Temmuz 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Beykoz'a gittim.

15 Temmuz 1330 [28 Temmuz 1914] (Salı) Beykoz. Güneş. Davutpaşa'ya avdet ettim. Bugün Avusturya, Sırbistan'a ilân-ı harb etmiştir.

16 Temmuz 1330 [29 Temmuz 1914] (Çarşamba) Davutpaşa. Güneş. Rusya cenup sırtlarında seferberlik yapıyor.

17 Temmuz 1330 [30 Temmuz 1914] (Perşembe) Davutpaşa. Güneş. Harbiye Mektebi'nde yapılacak diploma resminde Selamlık Kumandanı olarak bulundum. Zat-ı Şahane'nin avdetinde Beykoz'a gittim. Birinci Fırka Zekeriya köyüne ve Üçüncü Fırka Riva ve Arnavut köyüne birer alay gönderdiler. Birinci Kolordu seferber oluyor.

18 Temmuz 1330 [31 Temmuz 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş. Yıldız'da selamlıkta bulundum ve Şevket Turgut Paşa'yı badezziyaret Davut Paşa'ya avdet ettim.

19 Temmuz 1330 [1 Ağustos 1914] (Cumartesi) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Makriköy barakalarının temeli atıldı. Fransa ve Almanya seferberlikleri ilan ettiler (bir gün sonra muteber). Almanya Rusya'ya ilân-ı harb etti.

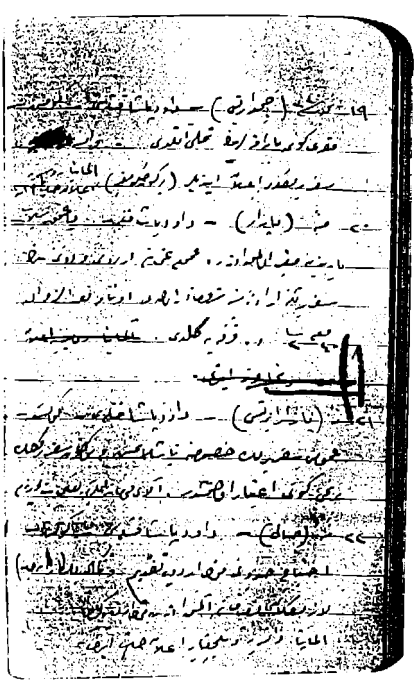

20 Temmuz 1330 [2 Ağustos 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Yağmur, seylab. Yarından muteber olmak üzerine, umum Osmanlı Ordusu ve donanmasının seferberliğine irâde-i seniye şeref-sâdır oldu. Emirname badezzeval, saat 2,40'ta fırkaya geldi.

Levent Şahverdi Arşivi

21 Temmuz 1330 [3 Ağustos 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Umumi seferberlik hazırlığına başlanmış ve bugün seferberliğin birinci günü itibar olunmuştur. Alay kumandanlanna talimat verdim.

22 Temmuz 1330 [4 Ağustos 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Güneş. İhtiyaç cetveli kolorduya takdim ve Kemal Bey (erkân-ı harp) lazım gelen izahatı almak üzere kolorduya gitti. Almanya, Fransa'ya ve Belçika'ya ilan-ı harb etti.

Ekmek kahtı bâki, bankalar para vermiyor, bir ay moratoryum.

23 Temmuz 1330 [5 Ağustos 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Beykoz'a gittim. İngiltere, Almanya'ya ilan-ı harb. 4 Ağustos [Ek : sonradan yazılmış]

24 Temmuz 1330 [6 Ağustos 1914] (Perşembe) Beykoz. Güneş. Avusturya, Rusya'ya ilan-ı harb. Cihangir'e uğrayıp, Davutpaşa'ya avdet ettim. Badezzeval saat 4'te Bilecik'ten ikmal efradı fırkaya vürud etmeğe başladı.

25 Temmuz 1330 [7 Ağustos 1914] (Cuma) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Karadağ Avusturya'ya ilan-ı harb etti. Hırka-i Şerif ziyaretinde bulunarak, yed-i müeyyed-i hazret-i hilâfetten bir destmâle nail olduk. Liman Paşa Birinci Ordu Kumandanlığı'nı deruhte etti. Bu gece alay kumandanlan celp ile, birkaç güne kadar Edirne'ye gideceğimize dair talimat verdik.

26 Temmuz 1330 [8 Ağustos 1914] (Cumartesi) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Edirne'ye fırkamızın gideceği anlaşıldı.

27 Temmuz 1330 [9 Ağustos 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Güneş, kapalı. Makriköy'e giderek 2Y seferberliğini Makriköy'ü teftiş ettim.

28 Temmuz 1330 [10 Ağustos 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Yıldız'da Birinci Alay'ı bitteftiş Beykoz'a gittim. Fransa, Avusturya'ya ilan-ı harb etti.

29 Temmuz 1330 [11 Ağustos 1914] (Salı) Beykoz. Güneş. Kolordu Kumandanı'yla Makriköyü'nde Altıncı Alay'ı gördük. Bir Rum çocuğu taşla otomo-

Levent Şahverdi Arşivi

bilin camını kırdı. Davutpaşa Kışlası'na avdet ettim. İngiltere'nin Sultan Osman ve Reşadiye ve iki torpido sayyadını zabtı üzerine, Almanya bize Göben ve Breslau zırhlılarını füruht etmiştir. Seksen milyon Mark. Göben Yavuz (Sultan Selim) ve Breslau (Midilli) tesmiye olunmuştur.

30 Temmuz 1330 [12 Ağustos 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Almanlar Liyej'i [Liége'i] zabt ve ---nda Fransızları mecbur-ı ricat ettiler. İngiltere Avusturya'ya ilan-ı harb etti.

31 Temmuz 1330 [13 Ağustos 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Japonya ve Karadağ, Almanya'ya ilan-ı harb ettiler.

1 Ağustos 1330 [14 Ağustos 1914] (Cuma) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Eyüp Sultan'da edâ-yı Cumadan sonra Cihangir'e gittim.

2 Ağustos 1330 [15 Ağustos 1914] (Cumartesi) Cihangir. Güneş. Davutpaşa Kışlası'na geldim.

3 Ağustos 1330 [16 Ağustos 1914] (Pazar) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Topçu 2Y, 1T Çırpıcı çayırına ordugâh çıktı.

Almanya İmparatoru Berlin'den M---'e hareket etmiştir.

4 Ağustos 1330 [17 Ağustos 1914] (Pazartesi) Davutpaşa Kışlası. Güneş.

5 Ağustos 1330 [18 Ağustos 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Güneş. 1Y, 2T Tabya karakolundan Zincirlikuyu'da çadırlı ordugâha çıktı.

6 Ağustos 1330 [19 Ağustos 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Beykoz'a gittim.

7 Ağustos 1330 [20 Ağustos 1914] (Perşembe) Beykoz. Güneş. Davutpaşa Kışlasına avdet ettim (5/1, 2 ve makineli tüfek 5 ordugâha), seferberliğin 18[in]'de bermûcib-i tertîbât, fırka seferberliğini ittihaz ve ikmal etmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

8 Ağustos 1330 [21 Ağustos 1914] (Cuma) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Bugün badezzeval saat 3'te Güneş tutuldu.

9 Ağustos 1330 [22 Ağustos 1914] (Cumartesi) Davutpaşa Kışlası. Rüzgâr, güneş. Bugün Liman Paşa kolordu fırka kumandanlarını Dâire-i Harbiye'ye davetle, iki haftaya kadar fırka ve kolordu manevrası yapılacağını ve zabitanın çalışmasını tebliğ ve Almanya'nın seferberliğin 21. günü büyük bir meydan muharebesine başladığı halde bizim pek geri olduğumuzu beyan etti.

9/10 Ağustos gecesi saat 10'da bütün alay kumandanlarını ve kıtaat-ı müstakile kumandanlarını celp ile tebligatta bulundum (Bayram Gecesi).

10 Ağustos 1330 [23 Ağustos 1914] (Pazar) Bayram. Davutpaşa Kışlası. Güneş, rüzgâr. Beykoz'a gittim. Bir İngiliz filosu Çanakkale önünde tarassut ediyor.

11 Ağustos 1330 [24 Ağustos 1914] (Pazartesi) Beykoz. Yağmur. Karaköy'de Erkân-ı Harb Mektebi Müdürü Legat Bey'in cenazesinde bulunduktan sonra, Birinci Alay'la Yıldız, Darülaceze, ---, ---köprüsü, Çobançeşme, Taşköprü, Küçükköy istikametinde bir emniyet yürüyüşü icra ve Çamurluhan'ın şimalindeki ileri karakol tertibatı alındı. Alay gece yürüyüşüyle Yıldız'a, avdet ettim, ben Davutpaşa'ya geldim.

12 Ağustos 1330 [25 Ağustos 1914] (Salı) Davutpaşa Kışlası. Rüzgâr, güneş. 5Y, Süvari 5Y, 2K sıhhiye bölüğü ve cebel taburlarıyla Davutpaşa, Metris Çiftliği, Çamurluhan, Yenihan, Çınarhan istikametinde bir emniyet yürüyüşü icra ve Çınarhan'la Sıcakhan arasında 12/13 Ağustos gece saat altıda bir taarruz hareketi yapıldıktan sonra, ileri karakol tertibata alındı.

[Ek:] Berâ-yı Hac Medine'de bulunan peder-i muhteremim vefat etmiştir, fi 3 Şevval 332.

Ve geceleyin avdet olundu. Beş on kişi ya---cık asan gösterdi.

13 Ağustos 1330 [26 Ağustos 1914] (Çarşamba) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Avusturya Japonya ile kat-ı münâsebât etti.

6Y ve Topçu 2Y, 1T ile Makriköy-Safraköy-Halkalı istikametinde bir emniyet yürüyüşü icra ve Halkalıköy ile Nakkaşköprü arasındaki sırtlara taarruz ve Halka-

Levent Şahverdi Arşivi

lı'dan ordugâh tesisi ve Safraköy cihetine bir taburla ileri karakol tertibatı ahz olunduktan sonra, nısfülleylde avdet olundu. 10 nefer kadar ——i asan gösterdi. Her fırkadan 400 kişilik bir amele kadrosu teşkil olundu.

14 Ağustos 1330 [27 Ağustos 1914] (Perşembe) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Beykoz'a gittim.

15 Ağustos 1330 [28 Ağustos 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş. Davutpaşa Kışlası'na geldim. Tekmil fırka Makriköy-Ayastefanos arasında ordugâha çıktı.

16 Ağustos 1330 [29 Ağustos 1914] (Cumartesi) Davutpaşa Kışlası. Güneş. Fırka karargâhı Ayamama Çiftliği cenubunda çadırlı ordugâha çıktı.

17 Ağustos 1330 [30 Ağustos 1914] (Pazar) Ayamama Çiftliği Ordugâhı. Güneş. Çiftburgaz ile Ayastefanos arasında yolkolunda içtima eden fırkayı gözden geçirdim. İngiliz donanması Boğaz önünden Limni ve Mondros'a çekildi.

18 Ağustos 1330 [31 Ağustos 1914] (Pazartesi) Ayamama Çiftliği Ordugâhı. Güneş. Fırka ile Kalikratya (Topçu 2Y) ve Çobançeşme (1Y) ve Çavuşbaşı Çiftliği (5Y) ve Makriköy (6Y) kablezzeval Kolbaşı Çiftburgaz'dan 45 nefer, saat 7'de hareketle Kolbaşı Yenihan'a muvasalat ve ileri karakol tertibatı aldı ve badezzeval saat 3'te karargâhlarına avdet etti. 12621 neferan ve 266 zabit, 2900 hayvanattır. 296 nefer hasta yorgun (% 2,3) ve (108) hayvan % 3,7 yorgundur. Ordugâh badezzeval saat 8'de kol nihayeti alındı. Yürüyüş maberi 35-40 kilometre.

19 Ağustos 1330 [1 Eylül 1914] (Salı) Ayamama Çiftliği. Güneş. Bir ekmekçi müfrezesi fırkaya iltihak etmiştir.

20 Ağustos 1330 [2 Eylül 1914] (Çarşamba) Ayamama Çiftliği. Kapalı, yağmur.

21 Ağustos 1330 [3 Eylül 1914] (Perşembe) Ayamama Çiftliği. Güneş. Üçüncü Fırka'dan bir tabur, bir mitralyöz bölüğü, bir batarya Makriköyü'ne ihraç

Levent Şahverdi Arşivi

hareketi yaptı. İki bölükle müdafaa olundu (bizim fırka ve birkaç nefer hakiki fişek endaht ettikleri gibi, 2. Fırka'dan bir nefer de bizden bir zabiti kasatura ile cerh etti). Cihangir'e gittim.

22 Ağustos 1330 [4 Eylül 1914] (Cuma) Cihangir. Güneş. Pederin vefatını tahkik edemedik, mektuba intizar ediyoruz. Ayamama'ya avdet ettim.

23 Ağustos 1330 [5 Eylül 1914] (Cumartesi) Ayamama Çiftliği. Güneş.

24 Ağustos 1330 [6 Eylül 1914] (Pazar) Ayamama Çiftliği Çadırlı Ordugâhı. Güneş, rüzgâr.

25 Ağustos 1330 [7 Eylül 1914] (Pazartesi) Ayamama Çiftliği Çadırlı Ordugâhı. Güneş, rüzgâr. Beşinci ve Altıncı Alay ordugâhlarını teftiş ettim.

26 Ağustos 1330 [8 Eylül 1914] (Salı) Ayamama Ordugâhı. Güneş ve rüzgâr. Kapitülasyonların lağvına dair irâde-i seniye, tarihi 26 Ağustos 1330/ 17 Şevval 332.

27 Ağustos 1330 [9 Eylül 1914] (Çarşamba) Ayamama Ordugâhı. Güneş, rüzgâr. 1Y ve Topçu 2Y ordugâhlarını teftiş ettim. Altıncı Kolordu Çekmece tarafına vürud etmeğe başladı. (Kapitülasyonlar lağvedildi).

28 Ağustos 1330 [10 Eylül 1914] (Perşembe) Ayamama Ordugâhı. Kapalı. Cihangir'e geldim. Pederin vefat ettiğine dair mektubu aldım.

29 Ağustos 1330 [11 Eylül 1914] (Cuma) Cihangir. Güneş. Ayamama'ya avdet ettim.

30 Ağustos 1330 [12 Eylül 1914] (Cumartesi) Ayamama Çiftliği. Güneş. 6Y, 5Y, 1Y ordugâhlarını dolaştım.

31 Ağustos 1330 [13 Eylül 1914] (Pazar) Ayamama Ordugâhı. Yağmur. Fırkamız Maltepe Hastanesi'nin bir kilometre garbındaki köprüden geçerek Halkalı'ya ka-

Levent Şahverdi Arşivi

dar yürüyüş yapmıştır. Kışla köprüsü civarında pişdar bulunup Taşlıdere'ye kadar ileri karakol tertibatı alındı. Küçükhalkalı'da geceledik.

1 Eylül 1330 [14 Eylül 1914] (Pazartesi) Küçükhalkalı Ordugâhı. Yağmur. Bir alay ve bir topçu taburu cebel Lizos'tan ve iki alay 5,6 ve iki tabur topçu 2Y, 1,2T Kışla köprüsü şarkındaki telakki noktasından hareketle, Çiftburgaz şimalindeki tabya ile (Değirmentepe) Kalfaköy civarında müsademe başladı. Yağmurun şiddetinden kolordu kumandanı tarafından hareket tatil edildi. Ordugâha avdet ettim. İki günlük yürüyüşte efrat 156 (%1,1), hayvan 36 (%1,2) hasta uyuz vesaire vardır. (31 Ağustos-1 Eylül) azimet ve avdet ceman (35-40) kilometre.

2 Eylül 1330 [15 Eylül 1914] (Salı) Ayamama Ordugâhı. Güneş. 1,5,6Y ordugâhlarını dolaştım, talimlerini teftiş ettim. Dünkü rahmetten taburlarda elli atmış kadar istirahatli olduğunu anladım.

3 Eylül 1330 [16 Eylül 1914] (Çarşamba) Ayamama Ordugâhı. Güneş. Kolera aşısı ile aşılandım.

4 Eylül 1330 [17 Eylül 1914] (Perşembe) Ayamama Ordugâhı. Güneş. Beykoz'a gittim.

5 Eylül 1330 [18 Eylül 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş. Ayamama Ordugâhına avdet ettim.

6 Eylül 1330 [19 Eylül 1914] (Cumartesi) Ayamama Ordugâhı. Güneş. Tifo aşısı ile aşılandım.

7 Eylül 1330 [20 Eylül 1914] (Pazar) Ayamama Ordugâhı. Güneş. Kolordu Kumandanlığı'nın emri üzerine kolorduya gidip, avdet ettim. Topçu alayı nakletti.

8 Eylül 1330 [21 Eylül 1914] (Pazartesi) Ayamama Ordugâhı. Güneş. İkinci kolera aşısı oldum.

Levent Şahverdi Arşivi

9 Eylül 1330 [22 Eylül 1914] (Salı) Ayamama Ordugâhı. Güneş.

10 Eylül 1330 [23 Eylül 1914] (Çarşamba) Ayamama Ordugâhı. Güneş.

11 Eylül 1330 [24 Eylül 1914] (Perşembe) Ayamama Ordugâhı. Güneş. Cihangir'e uğrayıp, Beykoz'a gittim.

12 Eylül 1330 [25 Eylül 1914] (Cuma) Beykoz. Kapalı. Ayamama Ordugâhına avdet ettim (12/13 Eylül, Yağmur).

13 Eylül 1330 [26 Eylül 1914] (Cumartesi) Ayamama Ordugâhı. Güneş. Mütebeddil. Kıtaat krokilerini (ileri karakol ve yürüyüş menziller) iade ettim.

14 Eylül 1330 [27 Eylül 1914] (Pazar) Ayamama Ordugâhı. Kapalı, yağmur. Son (üçüncü) tifo aşısı ile aşılandım.

15 Eylül 1330 [28 Eylül 1914] Eylül 1330 [18 Eylül 1914] (Pazartesi) Ayamama Ordugâhı. Kapalı, yağmur, güneş. Çanakkale Boğazı'nın seddi (İngiliz, Fransız donanmasına karşı).

16 Eylül 1330 [29 Eylül 1914] (Salı) Ayamama Odugâhı. Kapalı, yağmur.
16/17 Eylül, yağmur devam etti.

17 Eylül 1330 [30 Eylül 1914] (Çarşamba) Ayamama Ordugâhı. Yağmur, güneş.

18 Eylül 1330 [1 Ekim 1914] (Perşembe) Ayamama Ordugâhı. Güneş. Cihangir'e uğrayıp Beykoz'a gittim.

19 Eylül 1330 [2 Ekim 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş. Ayamama Ordugâhı'na avdet ettim.

20 Eylül 1330 [3 Ekim 1914] (Cumartesi) Ayamama Ordugâhı. Güneş. Alay tatbikatlarını görmek üzere dolaştım, 6Y, 2T muharebe endahtında bulundum. % 4 kadar isabet var idi, mesafe (400).

Levent Şahverdi Arşivi

21 Eylül 1330 [4 Ekim 1914] (Pazar) Ayamama Ordugâhı. Kapalı, rüzgâr.

22 Eylül 1330 [5 Ekim 1914] (Pazartesi) Ayamama Ordugâhı. Güneş. Fırka Hadımköyü'ne yürüyüş yaptı. Pişdar (1Y) Yarımburgaz Köprülü'de yaya cenk eden bir alay tarafından bir buçuk saat oyalandı. Geçidden sonra 256 rakımlı tepede mevzi alan bir alay piyade, bir topçu taburuna fırka taarruz etti. Cepheden Birinci Alay soldan 5Y çevirdi, Topçu 1T, 4T cepheden ateş açtı. 6Y ve cebel ihtiyat olarak Ispartane şimalinde kaldı. 1Y Hadımköy'ünde 5Y Sazlıbosna'da

Topçu 1T Ayayorgi-Şamlar'da, 2T Ömerli'de, 3T Sazlıbosna'da ve fırka karargâhı Hadımköy- Sazlıbosna arasındaki tepede kaldı.

Ayamama'daki fırka karargâh-ı aslîsi Makriköy-İncirli arasına nakloldu.

23 Eylül 1330 [6 Ekim 1914] (Salı) Hadımköy Şark Sırtı. Kapalı, yağmur. 6Y Topçu 1T, Ayayorgi sırtlannı müdafaa etti. 5Y cephede ve 1Y soldan çevirdi, Topçu 2T, 3T cephede kaldı. Yağmur altında yatsıya doğru, kıtaat ordugâhlarına muvasalat etti. Dün gece yağmur yağdı.

Mevcut	döküntü ve hasta	yüzde
12,800 nefer	196	% 1,53
2,700 hayvan	121	% 4,5 azimet ve avdet kilometre (70)

24 Eylül 1330 [7 Ekim 1914] (Çarşamba) İncirli. Makriköy arası. Yağmur. Eskişehir depo taburu dokuz yüz küsur nefer ve on mekkari ile Makriköy'e bilvürûd cephane depolanna yerleştirilmiştir.

25 Eylül 1330 [8 Ekim 1914] (Perşembe) İncirli Ordugâhı. Yağmur. Cihangir'e uğrayıp Beykoz'a gittim. Afyonkarahisarı depo taburu gelerek Makriköy cephaneliklerine yerleşti.

26 Eylül 1330 [9 Ekim 1914] (Cuma) Beykoz. Yağmur. Ordugâha avdet ettim. Anvers Almanlar tarafından zabt olunmuştur.

27 Eylül 1330 [10 Ekim 1914] (Cumartesi) İncirli Ordugâhı. Kapalı ve güneş. Romanya Kralı vefat etmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

28 Eylül 1330 [11 Ekim 1914] (Pazar) İncirli Ordugâhı. Güneş.

29 Eylül 1330 [12 Ekim 1914] (Pazartesi) İncirli Ordugâhı. Güneş. Süvari 2K ile Taşköprü ve şimalindeki sırtlardan dolaşarak Çavuş köyüne azimet ve avdetle tatbikat yapıldı.

29/30 Eylül, Kütahya taburu geldi.

30 Eylül 1330 [13 Ekim 1914] (Salı) İncirli Ordugâhı. Kapalı, hafif yağmur. Kütahya Depo Taburu Davutpaşa'ya yerleşmiştir (897) nefer.

1 Teşrinievvel 1330 [14 Ekim 1914] (Çarşamba) İncirli Ordugâhı. Mütebeddil.

2 Teşrinievvel 1330 [15 Ekim 1914] (Perşembe) İncirli Ordugâhı. Kapalı ve rüzgâr. Taşlıköprü Çiftlik üzerinden Küçükköy ve Üçtabyalar hattına ilerleyen Birinci Fırka ile manevra yapıldı.

5Y ve Topçu 2Y, 1T Metris Çiftliği şimalindeki tabya civarında ve 6Y Baş Tabya'da ve sağında ve 1Y Baş Tabya'nın önünde ve Topçu 2Y, 2, 3T Baş Tabya tarafında mevzi alarak, mukabil taarruzla Birinci Fırka'nın taarruzu püskürtülmüştür. Birinci Fırka ihtiyatlan pek geri kalmıştı. Beykoz'a gittim.

12,500 insan	7	binde yanm
2500 hayvan	6	binde üç

azimet ve avdet 25 kilometre.

3 Teşrinievvel 1330 [16 Ekim 1914] (Cuma) Beykoz. Mütebeddil. Eyüp Sultan'ı ziyaret, edâ-yı salâ-yı cumayı müteakip Cihangir'e uğrayarak, İncirli Çiftliği Ordugâhı'na geldim.

4 Teşrinievvel 1330 [17 Ekim 1914] (Cumartesi) İncirli Ordugâhı. Mütebeddil, yağmur. Fırka ile gidilerek 5Y Kalfaköy, 6Y Payas Çiftlik, 1K Aybah Bosnaviran'ı tahkim, ordugâhlanna avdet etti. Fırkamıza iltihak edilen obüs taburu, İstanbul şosesinin tarafeynini tahkim ile Kalfaköyü'nde geceledi. İstihkam bölükleri alaylara taksim ile tahkimata yardım ederek Aybah'ta geceledi. Topçu 2Y, 1T ve 2T Aybah şimalinde ve 2T'den bir batarya Bosnaviran'da, Topçu 2Y, 3T Kalfaköy ve şimalinde mevziye girdi. Fırka ordugâhlarına avdet etti.

Levent Şahverdi Arşivi

5 Teşrinievvel 1330 [18 Ekim 1914] (Pazar) İncirli Çiftliği. Kapalı, mütebeddil. Ordu manevrası kablezzeval saat 8,5 başladı. İkinci Fırka tahkim ettiği mıntıkayı işgal etti. Birinci Alay ve istihkam taburu Tifos şimalinde ihtiyatı teşkil ediyordu. Bir bölük ve bir batarya Bosnaviran'daki --- siperleri işgal etti. Birinci Fırka Küçükköy'den Kadıyaylı'ya doğru yürüyordu. Altıncı Kolordu 26 fırka Küçükçekmece'den Safraköyü'ne, 16 fırka Yanmburgaz'dan Küçükhalkalı'ya, fırka 24 Azatlı-İkitelli Kadıyaylı ve fırkamızın sağ cenahına ilerledi. Badezzeval saat 3 kadar tarafeyn intizar vaziyetinde kaldı. Sağdan çevirmeye karşı istihkam taburuyla Topçu 2Y, 1T, Kalfaköy'ün şimaline sevk ettim ve Birinci Alay da sağ cenaha alınarak Birinci Fırka'nın o cihetten icra edeceği taarruza iştirak etmek istedim. Kolordu razı olmadığından Birinci Alay'ı yerine iade ettim ve Bosnaviran'ı işgal ile ilerleyen Fırka 26'nın sağına ve gerilerine taarruz emri verdim.

Kolordu Birinci Alay'ı tekrar Çamurludere istikametinden kendi evine tahrikini emr ettiyse de, taarruza başladığından emr icra olunamadı. 5. Fırkamıza hücum eden iki fırka muvaffak olamıyarak geri çekildi ve Birinci Fırka da önündeki fırka 24'ü mağlup ettiğinden, Birinci Kolordu galip addolundu. Cemal Paşa, müdir-i harekât sıfatıyla tenkit etti:

— Tayyareler iyi istikşafat yaptı ve tahkimat takdir olundu.

— Bizim süvari iyi iş gördü, hatta Fırka 24 flamasını ve kolordu evini zabt etti.

— Kolordu tarafında kararsızlık ve altıncı kolordu cephesini 12 kilometre kadar uzadı, ortası boştu.

Kolordu	zayiat
12500	insan 0
2500	hayvan 11

İki gün azimet ve avdet, ceman yekûn (30) kilometre. Manevrayı müteakip fırkamız ordugâha avdet etti.

6 Teşrinievvel 1330 [19 Ekim 1914] (Pazartesi) İncirli Çiftliği. Güneş.

7 Teşrinievvel 1330 [20 Ekim 1914] (Salı) İncirli Çiftliği. Güneş. Cihangir'e gidip İmam Efendi ile veraset ve vekâlet hücceti için lazım gelen ilmühaberin tanzim ve vekil tayini ve yevm-i muhâkemenin takarrür ettirilmesi ile iştigal edildi ve akşam İncirli'ye avdet ettim.

Levent Şahverdi Arşivi

8 Teşrinievvel 1330 [21 Ekim 1914] (Çarşamba) İncirli Ordugâhı. Güneş. Birinci Alay Yedikule, Beşinci Alay Topkapı, İkinci Alay Fatih ve topçu alayı Rami civarında konaklayacaklarından tathirat müfrezelerinin izamı emrolunarak icraata başlandı.

9 Teşrinievvel 1330 [22 Ekim 1914] (Perşembe) İncirli Ordugâhı. Kapalı. Teyzem ve hemşirem ve şahitlerle Galata mahkemesine giderek veraset ispat edildi ve Beykoz'a gittim.

10 Teşrinievvel 1330 [23 Ekim 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş, kapalı. İncirli Ordugâhı'na geldim.

11 Teşrinievvel 1330 [24 Ekim 1914] (Cumartesi) İncirli Ordugâhı. Kapalı. Galata mahkemesinde aleni tezkiyeden sonra, Cihangir'de teyzem ve hemşiremden vekâlet-i umûmiye aldım ve Ömer Lütfü Efendi'yi (Medine'de) peder-i merhûmun muhallefatını alıp göndermek üzere vekil tayin ettik ve akşam ordugâha tekrar geldim.

12 Teşrinievvel 1330 [25 Ekim 1914] (Pazar) İncirli Ordugâhı. Kapalı, rüzgâr.

13 Teşrinievvel 1330 [26 Ekim 1914] (Pazartesi) İncirli Ordugâhı. Kapalı.

14 Teşrinievvel 1330 [27 Ekim 1914] (Salı) İncirli Ordugâhı. Güneş. Fırkaca manevra yapıldı. Birinci Alay Kumandanı Kâzım, meçhul bir kuvvetle (yirmi bölük, 9 batarya ve bir mitralyöz bölüğü) Yenihan tepelerini işgal etti. Fırka --- - Metris Çiftliği Çamurluhan'dan ilerledi. 6Y cepheden açılmayı temin etti. 5Y Uzuncaova deresinin garbında ve 1Y Kadıyaylı tarafından İşarettaşı'na doğru taarruz etti. Topçu Baş Tabya'da mevzi aldı. Akşam avdet olundu.

İnsan 12500 22
Hayvan 2500 14
Azimet-avdet 36 kilometre 1Y.

15 Teşrinievvel 1330 [28 Ekim 1914] (Çarşamba) İncirli Ordugâhı. Yağmur. Galata mahkemesinden ilam alarak Medine-yi Münevvere'de Ömer Lütfü Efendi'ye gönderdim.

Levent Şahverdi Arşivi

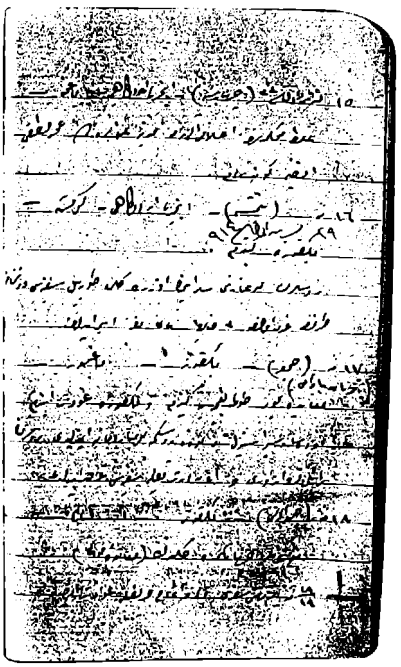

16 Teşrinievvel 1330 [29 Ekim 1914] (Perşembe) İncirli Ordugâhı. Güneş. Beykoz'a gittim. 29 Teşrinievvel 1914. [Miladi takvim sonradan eklenmiştir] Rusların Boğaz'ı seddetmek üzere gelen torpil sefinesi donanmamız tarafından gark olundu, 3 zabit, 72 nefer esir edildi.

17 Teşrinievvel 1330 [30 Ekim 1914] (Cuma) Beykoz. Yağmur. (Kurban Bayramı). Muayede için Dolmabahçe'ye gittim ve Beykoz'a avdet ettim. Odessa, Sivastopol ve Novorosiski bombardıman edildi. Rusya'nın bir iki kruvazörü ve ondört nakliye sefinesi gark edildi.

18 Teşrinievvel 1330 [31 Ekim 1914] (Cumartesi) Beykoz. Kapalı. Maaile Cihangir'e geldik (muayede için).

18/19 Teşrinievvel, Rus sefiri Dedeağaç tarikiyle avdet etti.

19 Teşrinievvel 1330 [1 Kasım 1914] (Pazar) Cihangir. Mütebeddil, rüzgâr. İncirli Ordugâhı'na avdet ettim. İngilizlerin kıyam teklifi üzerine Urla'da Kınalıada, Beyrut gemileri kendi kendilerini batırmışlardır. (Devlet-i Aliye, Rusya, Fransa, İngiltere, Belçika, Sırbiye, Karadağ, Japonya ile kat-ı münâsebet eylemiştir –resmî-).

19/20 Teşrinievvel, İngiliz ve Fransız sefirleri de avdet ettiler. İngilizler İzmir, Akabe taraflanna tecavüz ettiler.

20 Teşrinievvel 1330 [2 Kasım 1914] (Pazartesi) İncirli Ordugâhı. Kapalı, rüzgâr. Çanakkale Boğazı düşmanlar tarafından bombardıman edildi. Dün sabah Ruslar Erzurum hududuna tecavüz ettiler.

21 Teşrinievvel 1330 [3 Kasım 1914] (Salı) İncirli Ordugâhı. Kapalı, rüzgâr. 2. Fırka İstanbul'da konaklara girmeğe başladı, 1, 6Y, Topçu 2Y. Sırp sefiri de avdet etti.

Levent Şahverdi Arşivi

22 Teşrinievvel 1330 [4 Kasım 1914] (Çarşamba) İncirli Ordugâhı. Güneş. Fırka Karargâhı Şehzadebaşı'nda konağa geldi. Posta ve sıhhiye bölüğü ve karargâh konaklarını dolaştım.

23 Teşrinievvel 1330 [5 Kasım 1914] (Yevm Perşembe) Şehzadebaşı. Güneş. Beykoz'a geldim.

24 Teşrinievvel 1330 [6 Kasım 1914] (Cuma) Beykoz. Yağmur, kapalı. Şehzadebaşı'na avdet ettim. Ruslar, Zonguldak ve Kozlu hattını topa tuttular. 5Y konaklara girdi.

25 Teşrinievvel 1330 [7 Kasım 1914] (Cumartesi) Şehzadebaşı. Kapalı, yağmur. Samatya ve Yedikule ve Kazlıçeşme'de yerleşen Birinci Alay ile Mevlevihane ve Merkez Efendi ve Nizamettin Tekkesinde ve ---li'de yerleşen Karahisar Depo Taburu'nu teftiş ettim. Eskişehir Depo Taburu Sultan Ahmet'e nakletti.

26 Teşrinievvel 1330 [8 Kasım 1914] (Pazar) Şehzadebaşı. Kapalı. Kolordu Kumandanı celp etti, ihtiyacı bildirdim.

27 Teşrinievvel 1330 [9 Kasım 1914] (Pazartesi) Şehzadebaşı. Yağmur. Beşinci Alay konaklarını dolaştım. Ruslar Erzurum'da mağluben geri çekiliyorlar. Suriye Ordusu El Ariş'i zabt ve İngilizlerden dört top aldı.

28 Teşrinievvel 1330 [10 Kasım 1914] (Salı) Şehzadebaşı. Güneş, kapalı. Altıncı Alay mevakiini teftiş ettim.

29 Teşrinievvel 1330 [11 Kasım 1914] (Çarşamba) Şehzadebaşı. Güneş. Topçu Alayı'nı Topçular, Münzevi, Rami'de teftiş ettim.

30 Teşrinievvel 1330 [12 Kasım 1914] (Perşembe) Şehzadebaşı. Güneş. Eskişehir Taburu'nu Sultanahmet'te teftiş ettim. Cihangir'e uğrayıp Beykoz'a gittim.

31 Teşrinievvel 1330 [13 Kasım 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş. --- ---

Levent Şahverdi Arşivi

Cihat ilanı. Ruslar ikinci mevzide (Köprüköy) 4000 maktul, 4000 mecruh, 500 esir vererek mağluben ricat ettiler. On bin tüfek iğtinam oldu.

1 Teşrinisani 1330 [14 Kasım 1914] (Cumartesi) Beykoz. Güneş. Şehzadebaşı'nda fırka dairesine geldim. Cihat ilanı ---.

2 Teşrinisani 1330 [15 Kasım 1914] (Pazar) Şehzadebaşı. Güneş. Kolordu Kumandanı'yla beraber depo alayını teftiş ettik.

3 Teşrinisani 1330 [16 Kasım 1914] (Pazartesi) Şehzadebaşı. Kapalı. Fav---'da İngilizlere bin telefat verdirilmiştir.

4 Teşrinisani 1330 [17 Kasım 1914] (Salı) Şehzadebaşı. Güneş. Bugün 16. Fırka ve 2. Fırka karşılıklı manevra yaptı. Süvari layıkıyla keşif ve malumat ita etmediğinden pişdar taburu Tifos'a karşı yanlış cephe aldı. Çift Burgazlar'ın cenubundaki tabyada bulunan topçular, caddeden gelen düşman kısm-ı küllîsi tarafından ansızın duçâr-ı tecâvüz oldular. Sağdan çeviren alayın muvaffakiyeti üzerine, 16. Fırka galip addolundu. Ruslar Trabzon'u bombardıman etti (manevra 20 kilometre azimet ve avdet, 14 efrat, 0 hayvan, mecmu kuvvet 12500 insan, 2000 hayvan).

5 Teşrinisani 1330 [18 Kasım 1914] (Çarşamba) Şehzadebaşı. Kapalı. Kolordu kumandanıyla Altıncı Alay'ı teftiş ettik. 5/6 Teşrinisani, gecesi harp oyunu yapılmıştır. Arnavutköy Boğaz köyünden bir fırka İstanbul'a yürüyor. İstanbul'dan bir fırka da anı tarda memurdur. Yenihan civannda müsademe başladı. Kutur, Batum cihetlerine tecavüz ettik. Tepe solunda (Kal'atün-Nehl) işgal olundu.

5 Teşrinisani 1330, 14 günde depo taburlan alaylann 4. Taburları teşkil edilecektir.

6 Teşrinisani 1330 [19 Kasım 1914] (Perşembe) Şehzadebaşı. Yağmur. Cihangir'e uğrayıp Beykoz'a gittim.

7 Teşrinisani 1330 [20 Kasım 1914] (Cuma) Beykoz. Yağmur. Şehzadebaşı'na avdet ettim.

Levent Şahverdi Arşivi

8 Teşrinisani 1330 [21 Kasım 1914] (Cumartesi) Şehzadebaşı. Mütebeddil. Süveyş Kanalı'na erişildiği anlaşılıyor.

9 Teşrinisani 1330 [22 Kasım 1914] (Pazar) Şehzadebaşı. Yağmur. Pirgos'un cenup sırtlanna kadar gidilerek, atlı zabitan seyahati yapıldı ve gece tekrar karargâha avdet edildi.

10 Teşrinisani 1330 [23 Kasım 1914] (Pazartesi) Şehzadebaşı. Yağmur. Artvin zabt olundu. Ruslar Çoruh'un karşısına atıldı.

11 Teşrinisani 1330 [24 Kasım 1914] (Salı) Şehzadebaşı. Kapalı. Ordu Kumandanlığının müsaadesiyle manevradan feragat edildi.

12 Teşrinisani 1330 [25 Kasım 1914] (Çarşamba) Şehzadebaşı. Kapalı. Bizim fırkaya mensup Üçüncü Cebel Topçu Taburu bugün Selimiye'ye geçerek, Üçüncü Fırka'nın emr-i kumandasına girdi. Buna mukabil Üçüncü Fırka'ya mensup Topçu 3Y, 1 sahra taburu Rami cihetine nakledilerek Topçu 2Y, 3T teşkil ile İkinci Fırka'nın emr-i kumandasına girdi.

13 Teşrinisani 1330 [26 Kasım 1914] (Perşembe) Şehzadebaşı. Yağmur. Beykoz'a gittim.

14 Teşrinisani 1330 [27 Kasım 1914] (Cuma) Beykoz. Yağmur.

15 Teşrinisani 1330 [28 Kasım 1914] (Cumartesi) Beykoz. Kapalı. Cihangir'e uğrayarak Şehzadebaşı'na avdet ettim. Veraset ilamını tekrar Medine'de Hacı Hafız Ömer Efendi'ye gönderdim.

16 Teşrinisani 1330 [29 Kasım 1914] (Pazar) Şehzadebaşı. Kapalı, mütebeddil.

17 Teşrinisani 1330 [30 Kasım 1914] (Pazartesi) Şehzadebaşı. Güneş. Kolordu'ya azimet ve avdet.

Levent Şahverdi Arşivi

18 Teşrinisani 1330 [1 Aralık 1914] (Salı) Şehzadebaşı. Güneş, mütebeddil. 16. Fırka ile manevra yaptık. İkitelli deresinin garbından kırmızı ve mavi ordular çarpışıyor. Küçükçekmece-Ayastefanos'a çıkan mavi fırka, kırmızı fırkaya karşı Kalfaköy civannda hareket ediyor. İki koldan yürüdü. Çiftburgaz ve Tifos üzerinden 2. Fırka çevirerek, 16. Fırka'yı mağlup etti.

13000 neferen 18 efrat yaralandı azimet ve avdet (30) kilometre.
2000 hayvan 0

19 Teşrinisani 1330 [2 Aralık 1914] (Çarşamba) Şehzadebaşı. Güneş.
19/ 20 Teşrinisani gecesi harp oyunu oynandı.

20 Teşrinisani 1330 [3 Aralık 1914] (Perşembe) Şehzadebaşı. Güneş. İki sene kıdem zammı ile taltif olunduğuma dair tebligat. Kolordu Kumandanıyla Birinci Alay'ı dolaştık. Beykoz'a gittim.

21 Teşrinisani 1330 [4 Aralık 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş. Makineli tüfekten bir takım Irak'a müteveccihen hareket etti.

22 Teşrinisani 1330 [5 Aralık 1914] (Cumartesi) Beykoz. Mütebeddil. Şehzadebaşı'na avdet ettim.

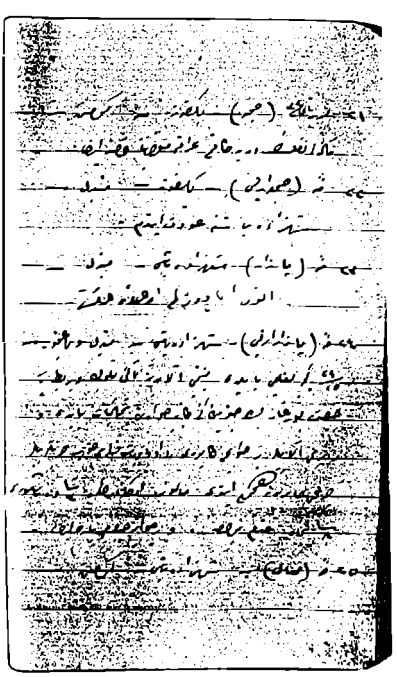

23 Teşrinisani 1330 [6 Aralık 1914] (Pazar) Şehzadebaşı. Mütebeddil. Enver, Yavuz'la Erzurum'a hareket.

24 Teşrinisani 1330 [7 Aralık 1914] (Pazartesi) Şehzadebaşı. Mütebeddil ve yağmur.

24/25 Teşrinisani, gece lağımı yapıldı. Beşinci Alay'dan altı bölük ve bir batarya Çiftburgaz'ın cenubundaki tabya civarında tahkimat yaptı ve Birinci Alay'la bir topçu taburu Davutpaşa Kışlası cenup sırtlarıyla Çırpıcı çayırından hücum etti. Manevra öğleden sonra saat 3'te başladı. Saat 8'de hitam buldu. Bir hayvan hafifçe yaralandı.

Levent Şahverdi Arşivi

25 Teşrinisani 1330 [8 Aralık 1914] (Salı) Şehzadebaşı. Güneş.

26 Teşrinisani 1330 [9 Aralık 1914] (Çarşamba) Şehzadebaşı. Güneş.
26/27 Teşrinisani, harp oyununa devam olundu.

27 Teşrinisani 1330 [10 Aralık 1914] (Perşembe) Şehzadebaşı. Güneş. Beykoz'a gittim. (Enver Paşa Erzurum cihetine gitti).

28 Teşrinisani 1330 [11 Aralık 1914] (Cuma) Beykoz. Güneş. Şehzadebaşı'na avdet ettim. (Selamlığa bizden tabur gitmemiştir !!)

29 Teşrinisani 1330 [12 Aralık 1914] (Cumartesi) Şehzadebaşı. Kapalı.
29/30 Teşrinisani, Müşir Goltz Paşa gece saat 11'de geldi. Sirkeci'de istikbal ettik. Bizden bir bölük ve bir mızıka var idi. Levazım Reisi Topal İsmail Hakkı Paşa, Harbiye Müsteşan oldu.

30 Teşrinisani 1330 [13 Aralık 1914] (Pazar) Şehzadebaşı. Güneş. Birinci Fırka ile karşılıklı manevra yaptık. 1Y, bir topçu taburu Silahtarağa'dan, 5Y, 6Y ve obüs ve iki sahra taburu Taşköprü'den Geçitler'e hücum etti. Silahtarağa boş bırakıldığından, 1Y geçti ve üzerine kuvvet celp etti. Kısm-ı küllî de Taşköprü'den geçti ve akşam Beyoğlu'ndan avdet olundu. Obüs taburu istihkam bölüğü, bir köprücü terettübü ve kolordu süvari bölüğü beraber idi.

Mevcut:	13000 efrat,	3000 hayvan	
	37 zayiat, % 0,3	0	azimet ve avdet (40) kilometre.

1 Kânunuevvel 1330 [14 Aralık 1914] (Pazartesi) Şehzadebaşı. Güneş. Meclis-i Mebusan küşat edildi. Selamlık resmine memur oldum. 5Y kâmilen ve 2Y, 2T memur idiler.

2 Kânunuevvel 1330 [15 Aralık 1914] (Salı) Şehzadebaşı. Güneş. Dahiliye Nazın Talat Bey'in, Harbiye Nazın Vekili olduğu tebliğ olundu.

3 Kânunuevvel 1330 [16 Aralık 1914] (Çarşamba) Şehzadebaşı. Kapalı. Mütebeddil. 3/6 harp oyununa devam olundu. Kırmızı tarafın (İstanbul'a taarruz eden) galibiyetiyle, hitama erdi.

Levent Şahverdi Arşivi

4 Kânunuevvel 1330 [17 Aralık 1914] (Perşembe) Şehzadebaşı. Kapalı. Eskişehir, Karahisar, Kütahya depo taburlan Beşinci Kolordu'ya iltihak etmek üzere hareket ettiler. Beykoz'a gittim.

5 Kânunuevvel 1330 [18 Aralık 1914] (Cuma) Beykoz. Yağmur. Ruslar Lehistan'da mağluben geri çekiliyorlar.

6 Kânunuevvel 1330 [19 Aralık 1914] (Cumartesi) Beykoz. Kapalı ve yağmur. Şehzadebaşı'na geldim. Sünusi Mısır hududuna girdi.

7 Kânunuevvel 1330 [20 Aralık 1914] (Pazar) Şehzadebaşı. Sürekli yağmur.

8 Kânunuevvel 1330 [21 Aralık 1914] (Pazartesi) Şehzadebaşı. Kapalı ve güneş.

9 Kânunuevvel 1330 [22 Aralık 1914] (Salı) Şehzadebaşı. Mütebeddil. Fırka Erkân-ı Harbi İstanbul sevahilinin tarassudu için posta mahallerini keşif ve tayin etti. Akşam üstü Levâzımât-ı Umûmiye Reisi İsmail Hakkı Paşa telefona çağırarak, Beşinci Kolordu Kumandanlığımı tebrik etti.

10 Kânunuevvel 1330 [23 Aralık 1914] (Çarşamba) Şehzadebaşı. Güneş.

11 Kânunuevvel 1330 [24 Aralık 1914] (Perşembe) Şehzadebaşı. Güneş. Bugün Sarayburnu ile Çırpıcı deresi arasında on dokuz tarassut postası tayin ettim ve akşam avdetimde 5. Kolordu Kumandanlığı'na tayinimi Kolordu tebşir ve tebliğ etti. Beykoz'a gittim.

12 Kânunuevvel 1330 [25 Aralık 1914] (Cuma) Beykoz. Kapalı. Şehzadebaşı'na avdet ettim.

13 Kânunuevvel 1330 [26 Aralık 1914] (Cumartesi) Şehzadebaşı. Mütebeddil. Kolordu kumandanını, harbiye müsteşarını, levâzımât-ı umûmiye reisi ve Liman Paşa'yı ziyaret ve teşekkür ettim ve öğleyin alay kumandanıyla, tabur kumandanlarına, kolordu kumandanına bir veda ziyafeti verdim ve Göztepe'de 5. Kolordu Karargâhı'na muvasalat ettim.

Levent Şahverdi Arşivi

14 Kânunuevvel 1330 [27 Aralık 1914] (Pazar) Göztepe'de. Güneş. Ordu Kumandanı Mahmut Kâmil Paşa (selefim), muamelatı devr etti ve erkân-ı harbiye reisi ve idareden kolordu hakkında malûmât-ı lâzıme istihsal ettim.

15 Kânunuevvel 1330 [28 Aralık 1914] (Pazartesi) Göztepe. Yağmur ve kapalı. Mahmut Kâmil Paşa'ya bir veda ziyafeti verildi.

16 Kânunuevvel 1330 [29 Aralık 1914] (Salı) Göztepe. Kapalı ve yağmur. Bostancı iskelesinden Kınalı, Burgaz, Heybeli, Büyükada'ya gidilerek, oradaki kıtaat ve mevazi görüldü.

17 Kânunuevvel 1330 [30 Aralık 1914] (Çarşamba) Göztepe. Güneş. 15. Fırka'nın işgal ettiği mevazi (Fenerbahçe - Bostancı'daki) teftiş edildi.

18 Kânunuevvel 1330 [31 Aralık 1914] (Perşembe) Göztepe. Yağmur, kapalı. Ordu Kumandanı Kâmil Paşa umumi ziyafet verdi. Beykoz'a geldim.

19 Kânunuevvel 1330 [1 Ocak 1915] (Cuma) Beykoz. Güneş. Cuma namazından sonra Zât-ı Şâhâne tarafından Valide Camii'nde huzura kabul olunduk (Hasan Askeri Bey ve Salih Zeki Bey ile beraber), badehu Müsteşar Fethi Bey delaletiyle Zincirlikuyu'da Yusuf İzzettin Efendi tarafından huzura kabul olunduk. Akşam Göztepe'ye avdet ettim.

20 Kânunuevvel 1330 [2 Ocak 1915] (Cumartesi) Göztepe. Kapalı, yağmur. Bostancı-Dragos tepesi arasındaki 13. Fırka'nın bilumum topçu mevazii ile 38. Alay mevazii görüldü (3T, 1T, 2T) sırasıyla sağdan sola doğru mevzi almışlardır.

21 Kânunuevvel 1330 [3 Ocak 1915] (Pazar) Göztepe. Yağmur.

22 Kânunuevvel 1330 [4 Ocak 1915] (Pazartesi) Göztepe. Mütebeddil. Kalamış'ta Onbirinci Süvari Alayı'nı teftiş ettim. Halil Bey Fırkası'na verilen Üçüncü Bölük henüz derdest-i teşkîldir.

23 Kânunuevvel 1330 [5 Ocak 1915] (Salı) Göztepe. Güneş.

Levent Şahverdi Arşivi

24 Kânunuevvel 1330 [6 Ocak 1915] (Çarşamba) Göztepe. Güneş. 42/2 Maltepe'den İzmit'e hareket etti.

25 Kânunuevvel 1330 [7 Ocak 1915] (Perşembe) Göztepe. Yağmur. Beykoz'a gittim. 13. Fırka hazırlık emrini aldı.

26 Kânunuevvel 1330 [8 Ocak 1915] (Cuma) Beykoz. Güneş. Eyüp Sultan'ı badezziyare Cihangir'e, badehu Göztepe'ye avdet ettim.

27 Kânunuevvel 1330 [9 Ocak 1915] (Cumartesi) Göztepe. Güneş. Öğleden sonra, Sultan Murad Çiftliği civarında Onbirinci Fırka'ya resmigeçit yaptırdım.

28 Kânunuevvel 1330 [10 Ocak 1915] (Pazar) Göztepe. Kapalı. Ümraniye'de 38Y teftişinde bulundum. (5. K[af]) Kolordu hazırlık emri aldı.

29 Kânunuevvel 1330 [11 Ocak 1915] (Pazartesi) Göztepe. Kapalı. Levazım reisi ve ordu kumandanı beraberce Bulgurlu, Sultan Murad köşkü ve Maltepe'deki alaylann ve kıtaatın melbusat ve teçhizatı nazar-ı dikkatten geçirildi.

30 Kânunuevvel 1330 [12 Ocak 1915] (Salı) Göztepe. Yağmur.

31 Kânunuevvel 1330 [13 Ocak 1915] (Çarşamba) Göztepe. Yağmur. Onbeşinci Fırka Dudullu'nun cenubunda bir müfreze manevrası yaptı. Biz de bulunup kritik ettik: Topçuların vaziyetine göre mevzi almaması, ileri tebdil etmemesi, süvarilerin yanlarda dolaşmaması, piyadenin mesturen çevirme harekâtını icra etmemesi nazar-ı dikkati celp etti.

1 Kânunusani 1330 [14 Ocak 1915] (Perşembe) Göztepe. Yağmur. Beykoz'a gittim.

2 Kânunusani 1330 [15 Ocak 1915] (Cuma) Beykoz. Kapalı.

3 Kânunusani 1330 [16 Ocak 1915] (Cumartesi) Beykoz. Güneş. Göztepe'ye avdet ettim. 15. Fırka'nın hareketi emri verildi.

Levent Şahverdi Arşivi

4 Kânunusani 1330 [17 Ocak 1915] (Pazar) Göztepe. Güneş.

5 Kânunusani 1330 [18 Ocak 1915] (Pazartesi) Göztepe. Güneş. Ordu Kumandanı Mahmut Kâmil Paşa geldi ve ihtiyaç miktannı alarak avdet etti.

6 Kânunusani 1330 [19 Ocak 1915] (Salı) Göztepe. Kapalı. 44. Alay'la bir bölüğü ve makineli tüfek ve 2. Müfrezesi'ni teftiş ettim.

7 Kânunusani 1330 [20 Ocak 1915] (Çarşamba) Göztepe. Güneş. 15. Fırka'nın şimendiferle bugün hareketi mukarrer iken, bahren hareket Cuma gününe tehir olundu. Tekrar karar tebdil olundu. Yalnız iki alay bahren gidecektir.

8 Kânunusani 1330 [21 Ocak 1915] (Perşembe) Göztepe. Kapalı. 44. ve 45. Alaylar'ı teftiş ettim. Beykoz'a gittim. 4. Alay Boğaz'dan Kandilli'ye ve 41. Adalar'dan Kartal'a geldi.

9 Kânunusani 1330 [22 Ocak 1915] (Cuma) Beykoz. Kapalı, rüzgâr. Alessabah Haydarpaşa'ya geldim. Akdeniz, Mahmut Şevket Paşa, Şam, Gülcemal vapurlanna 44Y ve 45Y irkâp olundu. Akşam tekrar tahliyesiyle şimendiferle sevki emri verildi ve bilahire şimendiferle sevkiyatın da yanna kaldığı anlaşıldı. Enver Paşa, Erzurum'dan bu sabah erkenden geldi.

10 Kânunusani 1330 [23 Ocak 1915] (Cumartesi) Göztepe. Mütebeddil, rüzgâr. 45/1den iki bölük badezzeval saat 1'de hareket etmiş iken, tekrar Bostancı'da indirilerek konaklanna gitti.

11 Kânunusani 1330 [24 Ocak 1915] (Pazar) Göztepe. Mütebeddil, rüzgâr. Dün Ondördüncü Fırka'dan bir nefer firarından dolayı kurşuna dizildi.

12 Kânunusani 1330 [25 Ocak 1915] (Pazartesi) Göztepe. Güneş. Otomobille Küçüksu çayınna gidilerek 46. Alay'ın sancak merasimi icra kılındı ve resmi geçid ve yoklama icra edildi ve badehu Üsküdar'a avdet. Dersaadet tarikiyle Beykoz'a geldim.

Levent Şahverdi Arşivi

13 Kânunusani 1330 [26 Ocak 1915] (Salı) Beykoz. Güneş. Göztepe'ye geldim. Onbeşinci Fırka'nın hareketinin büsbütün geri kaldığı anlaşıldı. Bilâhire Halil Bey Fırkası'na iltihak etmek üzere Kırkdördüncü Alay'ın hareketi emr olundu.

14 Kânunusani 1330 [27 Ocak 1915] (Çarşamba) Göztepe. Kapalı. Mevlid-i Nebevî Kandili.

5. Kuvve-yi Seferiye'ye giden alaylar: 13. Fırka'dan 37Y yerine 46Y, 14. Fırka'dan 40Y yerine 55Y, 15. Fırka'dan 43Y yerine 56K teşkil edildi.

15 Kânunusani 1330 [28 Ocak 1915] (Perşembe) Göztepe. Güneş. 44. Alay'ı badetteftiş Beykoz'a gittim.

16 Kânunusani 1330 [29 Ocak 1915] (Cuma) Beykoz. Rüzgâr. Kırkdördüncü Alay'ın Birinci Taburu'nun üç bölüğünü Haydarpaşa istasyonunda teşyi ettim. 13. Sıhhiye Bölüğü'nü teftiş ettim. Göztepe'ye avdet eyledim.

17 Kânunusani 1330 [30 Ocak 1915] (Cumartesi) Göztepe. Rüzgâr. 10. Develi Kolu Haydarpaşa çayırında teftiş ile Dersaadet'e gidip avdet eyledim.

18 Kânunusani 1330 [31 Ocak 1915] (Pazar) Göztepe. Yağmur ve kar. Haydarpaşa çayırında 8. Piyade Cephane Kolunu badetteftiş Bulgurlu'ya hareketle, 46. ve 4. Alaylar'dan ikişer ki ceman dört bölüğün Hovik Bey tarafından yapılan teftişinde bulundum.

19 Kânunusani 1330 [1 Şubat 1915] (Pazartesi) Göztepe. Güneş. Sabahleyin karargâhı ve telgraf bölüğünü teftiş ettim. Akşam üstü 56Y'nin sancak merasiminde bulundum.

20 Kânunusani 1330 [2 Şubat 1915] (Salı) Göztepe. Soğuk ve yağmur. Kartal ve Yakacık'a gidilerek 55. Alay sancak merasiminde bulunduk ve alayı teftiş ettik.

21 Kânunusani 1330 [3 Şubat 1915] (Çarşamba) Göztepe. Yağmur. Develer Paşabahçesi'nden Dudullu'ya (11-12) saatte ve öküz arabaları onsekiz saatte

Levent Şahverdi Arşivi

gelmiştir. Yirmi kilometre mesafeyi bilamel şu suretle kat etmişlerdir. Bir iki saattir (Süveyş Kanalı'nda muharebe).

22 Kânunusani 1330 [4 Şubat 1915] (Perşembe) Göztepe. Mütebeddil, soğuk. Cihangir'e gittim. Gece peder-i merhûmun ıskatını yaptık ve Hatm-i Şerif ve Mevlid-i Nebevî kıraat olundu. Gece orada kaldım.

23 Kânunusani 1330 [5 Şubat 1915] (Cuma) Cihangir. Güneş. Beykoz'a gittim.

24 Kânunusani 1330 [6 Şubat 1915] (Cumartesi) Beykoz. Güneş. Göztepe'ye avdet ettim.

25 Kânunusani 1330 [7 Şubat 1915] (Pazar) Göztepe. Güneş. Dudullu civarında Otuzsekizinci Alay (iki bölük noksan) ile Kırkaltıncı Alay karşılıklı manevra yapmışlardır. Harbiye Nazın ve Ordu Kumandanı da hazır bulunmuştur.

26 Kânunusani 1330 [8 Şubat 1915] (Pazartesi) Göztepe. Kapalı. Kırkdördüncü Alay'ın yerine Birinci Kolordu'dan verilen Üçüncü Taburlar gene (3 taburdur) Altmışıncı Alay namını alarak, Onbeşinci Fırka'nın bir alayını teşkil ettiler. Bugün öğleden sonra bu yeni alayı Sultan Murad Çiftliği civarında teftiş ettim.

27 Kânunusani 1330 [9 Şubat 1915] (Salı) Göztepe. Kapalı, yağmur. Göksu'ya giderek erzak ve cephane kollannı teftiş ettim. 1., 3. (görmedik), 5., 7. Piyade (2. yoktur), 4., 6. (8. yoktur). Piyade Cephane Kollan ikinci önüne ve 4., 5., 6., 8., 9. Ağır Erzak Kollan ve bir iki hava cephane kolu teftiş edildi. Ancak Beykoz'daki üç cephane kolu (öküzlü) dokuz saatte Göksu'ya gelemediklerinden görülemedi.

28 Kânunusani 1330 [10 Şubat 1915] (Çarşamba) Göztepe. Yağmur.

29 Kânunusani 1330 [11 Şubat 1915] (Perşembe) Göztepe. Güneş. Cihangir'e uğrayıp, Beykoz'a gittim.

Levent Şahverdi Arşivi

30 Kânunusani 1330 [12 Şubat 1915] (Cuma) Beykoz. Güneş. Üçüncü Ordu Kumandanı'nın (Hafız Hakkı Paşa'nın) haber-i vefâtı.

31 Kânunusani 1330 [13 Şubat 1915] (Cumartesi) Beykoz. Güneş. Göztepe'ye avdet ettim.

1 Şubat 1330 [14 Şubat 1915] (Pazar) Göztepe. Kapalı. Onüçüncü Fırka'nın Dudullu civannda yaptığı manevrada bulunarak, akşam karargâha avdet ettim.

2 Şubat 1330 [15 Şubat 1915] (Pazar) Göztepe. Güneş. Kırkbeşinci Alay Birinci ve İkinci tabur (5 bölük) Maltepe'den irkâp ve Bostancı civanna ihrac ve Üçüncü Tabur (5 bölük ve makineli tüfek) ihraca mâni olmak üzere İçerenköy civannda bir manevra icra olundu. Badetteftiş avdet olundu.

3 Şubat 1330 [16 Şubat 1915] (Salı) Göztepe. Kapalı. 56Y, 2T Bölük teftiş icra olundu. Kayışdağı garbında menbaa doğru, akşama kadar devam eden teftişte bulunduk. İkinci Ordu Kumandanı Mahmut Kâmil Paşa, Üçüncü Ordu Kumandanlığı'na tayin olunmuştur. (Hafız Hakkı Beyin vefatı).

4 Şubat 1330 [17 Şubat 1915] (Çarşamba) Göztepe. Kapalı ve güneş. Kırkbeşinci Alay Şerif Ali Çiftlik civarında tabur ve alay tatbikatı icra etmiş ve teftiş olunmuştur. Bu akşam Mahmut Kâmil Paşa Üçüncü Ordu Kumandanlığı'na tayinen Haydarpaşa'dan hareket etmiştir. Teşyi ettik. Vehip Paşa gelinceye kadar vekâleten 2. Ordu'ya Liman Paşa kumanda etti.

5 Şubat 1330 [18 Şubat 1915] (Perşembe) Göztepe. Kapalı. Beykoz'a geldim.

6 Şubat 1330 [19 Şubat 1915] (Cuma) Beykoz. Güneş. Göztepe'ye avdet ettim. Düşman donanmasının Kumkale ve Seddülbahir'i bombardıman etmesi üzerine kolordu mevzilerini işgal emrini aldı. Bir alay ve bir batarya adalara geçirildi ve Onüçüncü Fırka Maltepe'ye Kandilli'den hareket etti. Ondördüncü Fırka, iki alayıyla Fenerbahçe-Bostancı arasını işgal etti. Bombardıman tesirsiz olmakla, piyadeler konaklarına iade kılındı.

Levent Şahverdi Arşivi

7 Şubat 1330 [20 Şubat 1915] (Cumartesi) Göztepe. Güneş. 13. Fırka Maltepe'ye gece gelmişti, bu sabah tekrar Kandilli'ye hareket etti ve adalardan üç tabur ve bir bölük ve iki batarya kaldı. Diğer kıtaat yerlerine avdetle yalnız mevzilerde toplar kaldı. İkinci Ordu Kumandanlığı'na tayin kılınan Vehip Paşa'nın Medine'ye geldiği istihbar kılındı.

8 Şubat 1330 [21 Şubat 1915] (Pazar) Göztepe. Kapalı. Fenerbahçe-Bostancı arasına müdafaa mevziine girmiş olan Onbeşinci Fırka'yı teftiş ile bazı tadilat yaptım.

9 Şubat 1330 [22 Şubat 1915] (Pazartesi) Göztepe. Yağmur. Liman Paşa geldi. 13. Fırka dörder taburlu alaylar tatbikatını yaptı. Dudullu civannda manevrayı müteakip avdet olundu.

10 Şubat 1330 [23 Şubat 1915] (Salı) Göztepe. Kapalı, rüzgâr.

11 Şubat 1330 [24 Şubat 1915] (Çarşamba) Göztepe. Yağmur. Onbeşinci Fırka'nın dörder taburlu alaylar manevrası var idi. Küçük ve Büyük Bakkalköyleri'yle Dudullu arasında muharebe cereyan etti. Liman Paşa da bulundu.

12 Şubat 1330 [25 Şubat 1915] (Perşembe) Göztepe. Yağmur. Onbeşinci Topçu Alayı'nın İkinci Taburu'nu teftiş ettim. Bugün İngiliz ve Fransızlar on zırhlı ile Kumkale ve Seddülbahir'i bombardıman ve iskât ettiler. Beykoz'a geldim.

13 Şubat 1330 [26 Şubat 1915] (Cuma) Beykoz. Mütebeddil. Haydarpaşa istasyonunda İkinci Ordu Kumandanı Vehip Paşa'yı istikbal ettim. Göztepe'ye geldim. Düşman Çanakkale Boğazı'nı bombardıman etmiştir.

14 Şubat 1330 [27 Şubat 1915] (Cumartesi) Göztepe. Kapalı. 13/1 topçu endahtı icra olundu. Düşman Çanakkale bombardımanına devam etti. İkinci Ordu Kumandanı Vehip Paşa karargâha geldi.

15 Şubat 1330 [28 Şubat 1915] (Pazar) Göztepe. Yağmur, mütebeddil. Çanakkale'de bugün bombardıman yoktur. Bitlis'te Ermeni eşkiyasının zuhuru.

Levent Şahverdi Arşivi

16 Şubat 1330 [1 Mart 1915] (Pazartesi) Göztepe. Kar, hafif. Mirlivalık'a terfiimi Seryaver Salih Paşa tebrik etmiştir. 56Y Alayı'nın Birinci ve ikinci taburlarının kıtaatını gördüm. Seddülbahir bombardıman edildi. Meclis-i Mebusan tatil edildi.

17 Şubat 1330 [2 Mart 1915] (Salı) Göztepe. Güneş. Kırkaltıncı Alay'ın --- endahtında bulundum (Hekimbaşı Çiftliği civannda).

16/17 Şubat, gece düşman Boğaz'dan torpidolan geçirmek istemiş ise de, biri gark olduğundan diğerleri firar etmiştir. Bugün de düşman Çanakkale'yi ve Muanz körfezindeki mevazimizi bombardıman etmiştir. 17 Şubat'ta terfi ettiğime dair irâde-i seniye, İkinci Ordu'dan resmen tebliğ olundu.

[Ek yapılmış:] Dün 2. Ordu Karargâhı, Harbiye Mektebi'nden (Bulgurlu) köyüne nakledildi

18 Şubat 1330 [3 Mart 1915] (Çarşamba) Göztepe. Yağmur. İkinci Ordu Kumandanı'yla beraber Fenerbahçe-Çiftehavuzlar arasındaki mevazi teftiş edilmiştir. İngilizler Çanakkale Boğazı'nı yarım saat kadar bombardıman etmiştir. Adalar tahliye olunarak 14. Fırka Kartal'a geçti.

19 Şubat 1330 [4 Mart 1915] (Perşembe) Göztepe. Güneş. İkinci Ordu Kumandanı'yla beraber Çiftehavuzlar-Bostancı arasındaki mevazi teftiş edilmiştir. Akşam saat 4'te İkinci Ordu Karargâhı, fırka kumandanlanyla beraber ordu kumandanı nezdinde toplanarak vaziyet münakaşa ve ordu kumandanının fikri ahz ve telakki olundu.

Çanakkale bombardımanı devam etmiştir.

20 Şubat 1330 [5 Mart 1915] (Cuma) Göztepe. Güneş. Elbiseleri terzide, mirliva üniformasına badettebdil, selamlıkda şeref-i müsûle nâil oldum. Zât-ı Şâhâne "Ben çok tarih okudum, vaktimi boş geçirmedim. Bununla biliyorum ki, düşman donanması Boğaz'dan geçemez", buyurdular. Badehu Veliahd Yusuf İzzettin Efendi hazretlerine gittik ve akşam Beykoz'a geldim. İngilizler Çanakkale'yi ve İzmir'i bombardıman ettiler ve Çanakkale Boğazı civarına asker çıkarmak istediler, makruhen ricat ettiler.

Levent Şahverdi Arşivi

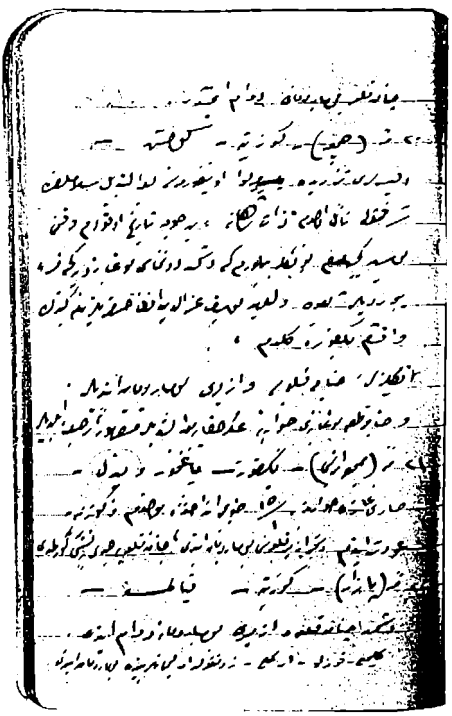

21 Şubat 1330 [6 Mart 1915] (Cumartesi) Beykoz. Yağmur, mütebeddil. Sarıgazi civannda 15/1 topçu endahtında bulundum ve Göztepe'ye avdet ettim. Düşman İzmir kalesini bombardıman etti, Çanakkale'ye ciddi bir teşebbüsü görülmedi.

22 Şubat 1330 [7 Mart 1915] (Pazar) Göztepe. Kapalı. Düşman Çanakkale ve İzmir'i bombardımana devam etti. Kilimli, Kozlu, Ereğli, Zonguldak limanlarını da bombardıman etti.

23 Şubat 1330 [8 Mart 1915] (Pazartesi) Göztepe. Kapalı. Düşman Çanakkale ve İzmir'i hafif bombardımana devam etti. Çanakkale'yi, Saros Körfezi'nden dahi bombardıman ediyor. İnfluenzadan esîr-i firâşım.

24 Şubat 1330 [9 Mart 1915] (Salı) Göztepe. Kapalı ve mütebeddil. Hastayım. Düşman Çanakkale'de yalnız Seddülbahir'deki piyade siperlerimizi bombardıman etmiştir. Urla'yı da topa tutmuştur.

25 Şubat 1330 [10 Mart 1915] (Çarşamba) Göztepe. Kapalı. Düşman Seddülbahir ve Kumkale'yi bombardıman etmiştir.

26 Şubat 1330 [11 Mart 1915] (Perşembe) Göztepe. Kapalı. Hastayım, haneme gitmedim. Dün gece (25/26 Şubat) düşman torpil taharri gemileri Çanakkale Boğazı'na takarrüplerinde topçu ateşiyle tard ve def ve bir ikisi gark edilmiştir. Demirhisar torpidosu Çanakkale'den çıkarak iki kruvazör ve bir nakliye sefinesini gark ederek, İzmir'e salimen muvasalat etmiştir. Bugün Boğaz'ı uzaktan tarassut etmiştir. Bombardıman yoktur.

27 Şubat 1330 [12 Mart 1915] (Cuma) Göztepe. Yağmur, hafif kar. Düşman Çanakkale'ye karşı ciddi bir teşebbüste bulunmamıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

28 Şubat 1330 [13 Mart 1915] (Cumartesi) Göztepe. Güneş. Düşman Çanakkale'ye karşı bir teşebbüste bulunmamıştır. Venizelos sukut etmiştir.

1 Mart 1331 [14 Mart 1915] (Pazar) Göztepe. Güneş. Bir düşman zırhlısı Kumkale ve Seddülbahir'i bombardıman etmiştir.

28 Şubat/1 Mart gecesi torpil toplamaya gelen düşman sefaini ateşle tard edilmiştir. Kaymakam Kâzım Karabekir 14. Fırka Kumandanı oldu.

2 Mart 1331 [15 Mart 1915] (Pazartesi) Göztepe. Güneş. Düşman Çanakkale boğaz harici sırtlannı bir zırhlı ile hafif bombardıman etti. Akşam Beykoz'a geldim.

2 Mart, Ermeni çetelerine karşı ve onlara hareket için milis teşkilatı ve teşkilât-ı milliye yapılıyor.

3 Mart 1331 [16 Mart 1915] (Salı) Beykoz. Mütebeddil. Düşman Çanakkale'yi tarassutla iktifa etmiştir.

3/4 Mart, cebel 14Y Bandırma'ya hareket, saat 12.

4 Mart 1331 [17 Mart 1915] (Çarşamba) Beykoz. Kapalı. Göztepe'ye gündüz geldim. Düşman Çanakkale'yi bugün bombardıman etmemiştir.

5 Mart 1331 [18 Mart 1915] (Perşembe) Göztepe. Güneş. Düşmanın onaltı zırhlı ve üç kruvazörü bugün Çanakkale'yi yedi saat bombardıman etmiştir. Buve [Bouvet] zırhlısıyla bir torpido batınldı ve İrrezistibıl [Irresistible] ve Oşın [Ocean] zırhlıları ciddi hasara uğradı ve bilahire battı.

6 Mart 1331 [19 Mart 1915] (Cuma) Göztepe. Güneş. Rusların Odessa'da altmış sefîne-i nakliye cem ettikleri istihbar kılındı. Düşman bugün Çanakkale'yi bombardıman etmedi. Eyüp Sultan'a giderek Beykoz'a azimet ettim.

7 Mart 1331 [20 Mart 1915] (Cumartesi) Beykoz. Kapalı. Zeytun'da Ermeniler isyan ve jandarmalara tecavüz ettiler.

Göztepe'ye avdet ettim. Düşman Çanakkale'yi bombardıman etmemiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

8 Mart 1331 [21 Mart 1915] (Pazar) Göztepe. Rüzgâr ve yağmur. Düşman Çanakkale'yi bombardıman etmemiştir.

9 Mart 1331 [22 Mart 1915] (Pazartesi) Göztepe. Kapalı. Çanakkale'de bombardıman yoktur. Goliva [Goliath] zırhlısı Bozcaada'nın şimalindeki Mavra adacığı civanna oturmuştur. Prezmil teslim oldu.

10 Mart 1331 [23 Mart 1915] (Salı) Göztepe. Mütebeddil. Çanakkale bombardıman edilmedi.

11 Mart 1331 [24 Mart 1915] (Çarşamba) Göztepe. Güneş. Çanakkale bombardıman edilmedi.

12 Mart 1331 [25 Mart 1915] (Perşembe) Göztepe. Mütebeddil. Çanakkale bombardıman edilmedi. Beykoz'a gittim.

13 Mart 1331 [26 Mart 1915] (Cuma) Beykoz. Güneş. Çanakkale bombardıman edilmedi. Göztepe'ye geldim. Saroz körfezinden buraya dört düşman sefinesi 200 gülle atmıştır.

14 Mart 1331 [27 Mart 1915] (Cumartesi) Göztepe. Güneş. Çanakkale bombardıman edilmedi. 3. Fırka gidiyor. Çanakkale'de bugün 13. Fırka kırmızı müfreze Kayışdağı menbaı (4 tabur, 2 batarya) ve mavi müfreze İngiliz Ali Bey Çiftliği (5 tabur, 3 batarya) olmak üzere manevra yaptı ve Taşlıtepe civarında müsademe oldu. Ben ve Ordu Kumandanı Vehip Paşa bulunduk.

15 Mart 1331 [28 Mart 1915] (Pazar) Göztepe. Güneş. Bugün Çanakkale bombardıman edilmedi. Riva deresini teftiş için Kalebayırı'nda bulunduğumuz sırada, on kadar sefineden mürekkep Rus filosunun Riva'nın oniki kilometre şarkındaki Trebrene'ye doğru gelerek Riva'ya tebdîl-i istikamet ettikleri ve 10,20 evvelde iki büyük sefine-i harbiyesinin bir saat kadar ateş ederek şimâl-i şarkî istikametinde avdet ettikleri görülmüştür.

[Ek yapılmış:] (Düşmanın 128 mermi atarak fenerleri ve Riva'yı bombardıman ettiği anlaşıldı).

Levent Şahverdi Arşivi

16 Mart 1331 [29 Mart 1915] (Pazartesi) Göztepe. Kapalı. Ordu Kumandanı ile beraber Moda'daki ağır topçu mevzii keşif olundu. Çanakkale'de bombardıman yoktur. Beşinci Ordu Kumandanlığı'na tayin kılınan Liman Paşa yerine, Vehip Paşa Birinci Ordu Kumandanı'na vekâlet ediyor. Bilahire Goltz Paşa tayin oldu.

17 Mart 1331 [30 Mart 1915] (Salı) Göztepe. Kapalı. İkinci Ordu Kumandanı'nı, Bulgurlu karargâhını görerek bazı tertibat hakkında görüşüldü. Çanakkale'de bombardıman yoktur. Ruslar bugün Kozlu, Zonguldak, Ereğli'yi bombardıman ettiler.

18 Mart 1331 [31 Mart 1915] (Çarşamba) Göztepe. Kapalı. Çanakkale'de bombardıman yoktur.

19 Mart 1331 [1 Nisan 1915] (Perşembe) Göztepe. Güneş. Çanakkale'de bombardıman yoktur.

Vehip Paşa ile beraber motorbotla Anadolu Kavağı'na gidilerek Boğaz kumandanı ve Cafer Tayyar Bey ve Hovik Bey'le beraber sûret-i müdâfaa kararlaştırıldı ve Beykoz'a avdet ettim. 14. Fırka Karadeniz sahilini muhafaza etmek üzere Ömerli mıntıkasına harekete başladı. Evvela 55. Alay Ömerli ve civarına bugün hareket etti. (Yavuz, Hamidiye, Mecidiye, dört muhrip Karadeniz'e çıktılar).

20 Mart 1331 [2 Nisan 1915] (Cuma) Beykoz. Kapalı. Çanakkale'de bombardıman yoktur. 13. Fırka'nın 4. Alayı Riva-Anadolu Feneri arasını işgal etmek üzere Savat harabesine hareket etti. Arnavutköy (Beykoz şarkında) tahliye olundu.

21 Mart 1331 [3 Nisan 1915] (Cumartesi) Beykoz. Kapalı. Düşman iki zırhlı ve birkaç torpil taharri gemisiyle Çanakkale Boğazına yaklaşıp ateş etmiş ise de, gördüğü mukabele üzerine çekilmiştir.

21 Mart, bir torpil gemisi batırılmıştır. Göztepe'ye avdet ettim.

Odessa civarında iki Rus vapuru batırılmış ve Mecidiye kruvazörü torpile çarpıp batmıştır. Çanakkale'ye giden Üçüncü Fırka'nın iki bataryalı bir cebel taburu kolordumuza (15. Fırka'ya) verildi. Yerine bir sahra taburu (15. 2T) gönderilecektir.

Levent Şahverdi Arşivi

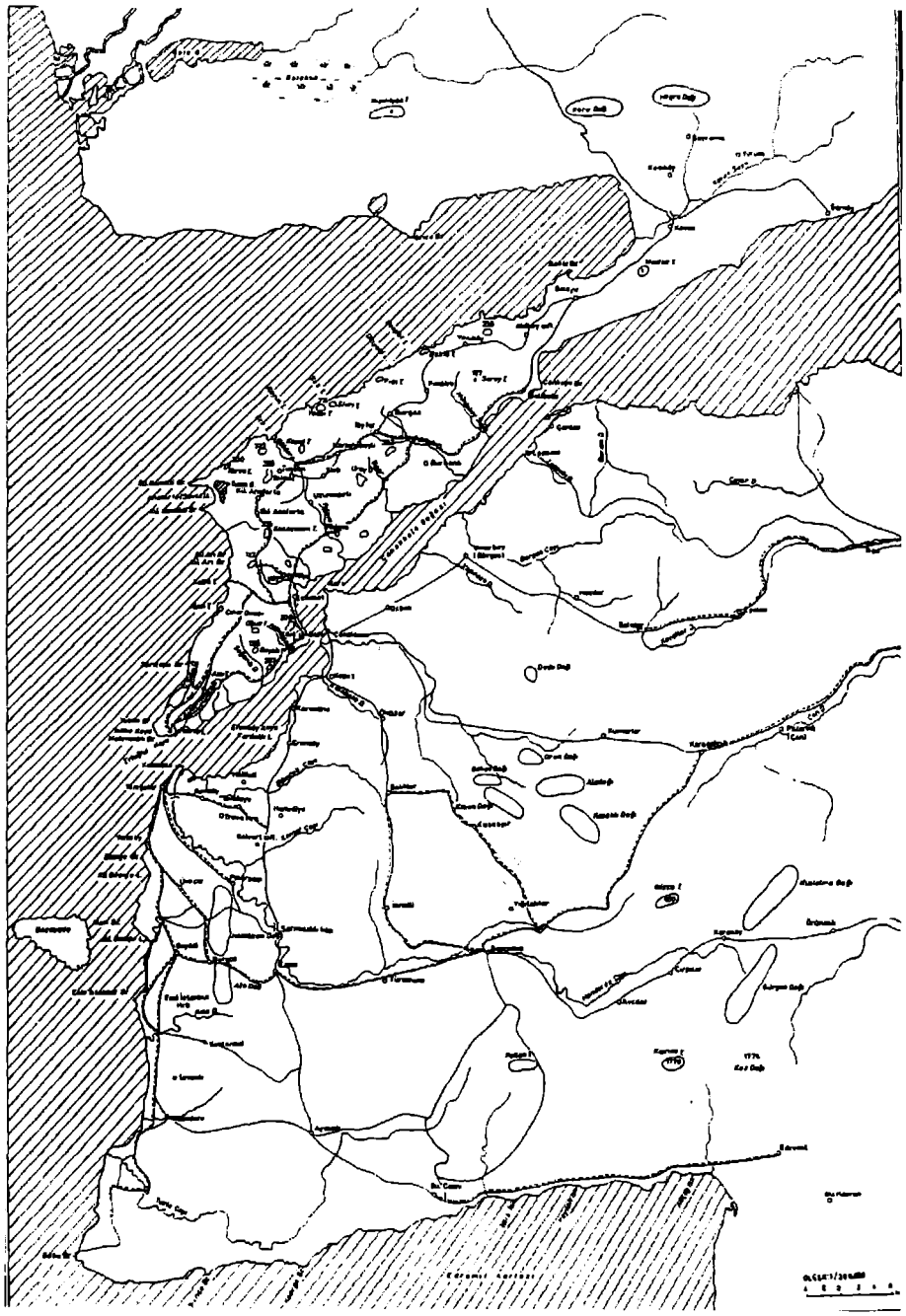

Çanakkale Harekat Alanı. *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi,* V. Cilt, Çanakkale Cephesi Harekatı, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1997.

Levent Şahverdi Arşivi

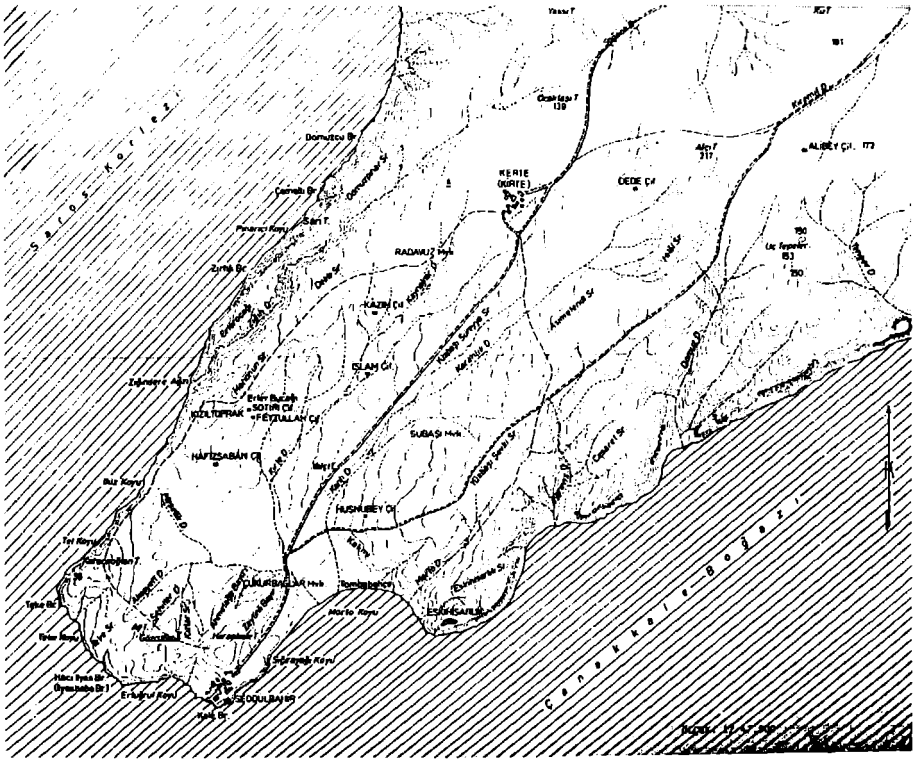

Seddülbahir Muharebe Bölgesi. *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi,* V. Cilt, Çanakkale Cephesi Harekatı, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1997.

22 Mart 1331 [4 Nisan 1915] (Pazar) Göztepe. Güneş. İki zırhlı Çanakkale'yi bombardıman etti, üç yüz mermi attı.

23 Mart 1331 [5 Nisan 1915] (Pazartesi) Göztepe. Hafif yağmur. Çanakkale'ye gidecek sahra taburuyla gelen seri cebel taburunu ve yeni teşekkül eden adi cebel taburunu ve bir sahra ve bir cebel cephane kollarını teftiş ettim ve 60. Alay'ın iki taburunun dördüncü bölüğü umumi teftişinde bulundum. Çanakkale'de bombardıman yoktur.

24 Mart 1331 [6 Nisan 1915] (Salı) Göztepe. Devamlı yağmur. Çanakkale'de bombardıman yoktur. Sahra 15Y, 2T Çanakkale'ye geçmek üzere Haydarpaşa'dan vapura bindi.

25 Mart 1331 [7 Nisan 1915] (Çarşamba) Göztepe. Güneş. Çanakkale'ye bombardıman yoktur.

Levent Şanverdi Arşivi

26 Mart 1331 [8 Nisan 1915] (Perşembe) Göztepe. Güneş. Çanakkale'dc bombardıman yoktur. İnoz'in Dragodina Limanı'na düşman yirmi tane atıp iki sandal asker ihraca teşebbüs etmişse de, muhafızlann ateşiyle avdet etmişlerdir. Fenerbahçe hastahanesiyle süvari kaltak iskeletlerini gördüm. Beykoz'a gittim.

27 Mart 1331 [9 Nisan 1915] (Cuma) Beykoz. Güneş. Eyüp Sultan'da edâyı cumayı ve ziyâret-i makberi müteakip, Göztepe'ye geldim. Çanakkale'de bombardıman yoktur.

28 Mart 1331 [10 Nisan 1915] (Cumartesi) Göztepe. Güneş. Talim yapmak üzere Arnavutköy'e karargâha gittim. 46K Arnavutköyü'nde ve 38Y Arpacı Çiftliği'nde geceledi, ileri karakol tertibatı yapıldı. Çanakkale'de bombardıman yoktur.

29 Mart 1331 [11 Nisan 1915] (Pazar) Arnavutköy. Yağmur. Her iki taraf yekdiğerine taarruz edcrek, Karlıdağ cihetlerinde müsademe oldu. Vehip Paşa da manevrada bulundu. Çanakkale'de bombardıman yoktur.

30 Mart 1331 [12 Nisan 1915] (Pazartesi) Göztepe. Güneş. Bugün, Ejder istimbotuyla 13. ve 14. Fırka Kumandanlan'yla beraber Şile'ye kadar gidilerek, avdet olundu. Sahilin asker ihracına müsait mahalleriyle sûret-i işgal ve tahkimi görüldü. İrve grubu dolaşıldı (Elmastabya-Soğanada) ve geçitlerde Rus donanmasının attığı 30.5'luk bir tanenin Elmastabya civarında açtığı huni görüldü ve akşam Göztepe'ye avdet olundu. Çanakkale'de bombardıman yoktur.

31 Mart 1331 [13 Nisan 1915] (Salı) Göztepe. Yağmur. Çanakkale medhalini bir-iki düşman sefinesi uzaktan yanm saat kadar bombardıman etti.

1 Nisan 1331 [14 Nisan 1915] (Çarşamba) Göztepe. Güneş, kapalı. Selimiye'de bahriye taburunu teftiş ettim, pek fena buldum. Ermeni köyünde 14. Fırka erzak ambar çadırlarını bitteftiş, fırka karargâhı olan Şerifler Çiftliği'ne muvasalat ettim. Majestik, Çanakkale'de Gelibolu şibh-i cezıresinde Kayatepe'yi bombardıman etti.

2 Nisan 1331 [15 Nisan 1915] (Perşembe) Şerifler Çiftliği. Güneş. Doğancılar-Rumeli'den 41Y bir taburundan (55/3) ve Hüseyinli-Şerifler Çiftliği 42Y ve

Levent Şahverdi Arşivi

55Y (bir tabur neferle) hareket ederek Kirazyanak-Karatepeler arasında müsademe oldu. Ormanda açılmak ve şekl-i muharebe zararsız oldu. Göztepe'ye avdet ettim. Ruslar, Ereğli-Zonguldak'ı bombardıman ettiler. Bazı torpidolar Çanakkale medhaline yanaşmak istedilerse de tard olundular. Majestik --- --- Çanakkale medhalini bombardıman etti.

3 Nisan 1331 [16 Nisan 1915] (Cuma) Göztepe. Güneş. Beykoz'a gittim. Muarız körfezinde düşmanın iki tayyaresi düşürülmüştür.

4 Nisan 1331 [17 Nisan 1915] (Cumartesi) Beykoz. Güneş. Liba'da 60Y ve Maltepe 56Y ve 45Y hareketle Kızıltepe civannda müsademe ettiler. Manevrada bulundum. Göztepe'ye avdet ettim. Çanakkale'de bir İngiliz tahtelbahri gark edilmiştir.

5 Nisan 1331 [18 Nisan 1915] (Pazar) Göztepe. Kapalı. Hovik Bey de beraber olduğu halde Anadolukavağı'nda Çobantepe'ye gidilerek, iki jandarma taburu teftiş edildi. Goltz Paşa Birinci Ordu'da işe başladı. 1., 4., 5. Kolordular Goltz Paşa kumandasında Birinci Ordu'yu teşkil ediyorlar. 2., 6. Kolordular, İkinci Ordu'yu teşkil ediyorlar. Çanakkale Boğazı'na yaklaşan altı torpidodan ikisi batırılmış, diğerleri kaçmıştır. Demirhisar bir İngiliz nakliye gemisi batırmış, Sakız'a iltica etmiş, kendi kendisini berhava eylemiştir.

6 Nisan 1331 [19 Nisan 1915] (Pazartesi) Göztepe. Mütebeddil. Çanakkale'de bir şey yoktur.

7 Nisan 1331 [20 Nisan 1915] (Salı) Göztepe. Kapalı. Mavi 14. Fırka Alacalı-Dumalı'ya çıkmış, Üsküdar'a yürüyüp, 5. Kolordu'nun henüz Anadolu'da Üsküdar'da kalan iki fırkasını işgal ve Rumeli'ye geçirmemek vazifesiyle muvazzaf. Kırmızı Kolordu 13., 15. Fırkalar düşmanın tardına memur. Kâzım Bey (14.) Ömerli'ye yürüdü. Süvari tozlannı asker zannıyla tereddüt etti. Üç saat sonra hücuma kalktı ise vakit geçti, çekildi. 13. Fırka Hüseyinli'yi zabt etti. 14. Fırka Ömerli'yi aldı. Riva köprüsü tahrip, iki zırhlı Çanakkale'ye uzaktan yüz mermi atmıştır.

8 Nisan 1331 [21 Nisan 1915] (Çarşamba) Ömerli. Soğuk, yağmur. Benim kumandam tahtında hücum 14. Fırka'ya devam etti. Bu, Kokarpınar civarında

Levent Şahverdi Arşivi

mevzi aldı. 13. Fırka ile (20 alayla ve cebel taburuyla takarrüp) hücum ettim. 15. Fırka ---llu'daki 3 bölük ve bir topla saatlerce oyalandığından hücum muvaffak olamadı. Goltz Paşa, Enver Paşa manevrada bulundu. Çanakkale'ye bombardıman yoktur.

9 Nisan 1331 [22 Nisan 1915] (Perşembe) Göztepe. Güneş, mütebeddil. Beykoz'a geldim. Çanakkale'de bombardıman yoktur.

10 Nisan 1331 [23 Nisan 1915] (Cuma) Beykoz. Güneş. Göztepe'ye geldim. Çanakkale'de bombardıman yoktur. Maydos'a tayyareler bomba attılar.

11 Nisan 1331 [24 Nisan 1915] (Cumartesi) Göztepe. Kapalı. Kılıç Ali Camii'nde Mevlid-i nebevî kıraatini müteakip, Hürriyet-i Ebediyye tepesinde merâsim-i mahsûsa icra ve 5Y tarafından --- bir resm-i geçid icra olundu, ben de bulundum. Muanz körfezinde düşmanın bir zırhlı, iki kruvazörü ateşle tard edildi.

12 Nisan 1331 [25 Nisan 1915] (Pazar) Göztepe. Güneş. Dün sekiz Rus harp sefinesi, Karaburun istikametinde saat 8 evvelden gelerek, bombardımana başlamışlardır. Muraddere, Yok burnuna yüzelli mermi attıktan sonra avdet etmişlerdir. 4Y'den bir şehit, iki mecruh vardır. Akbaba, İncirtepe, Fener'de ahaliden onbir zayiat vardır. Yanm saat ateşi müteakip düşman çekildi. Anadolukavağı, Macartabya'da mermi düşmüştür.

Bugün nakliye demir ve marangozhaneleriyle, Maltepe'deki uyuz develer ve sanayi takımlan teftiş edildi. Çanakkale Boğazı'ndan bir düşman tahtelbahri Marmara'ya dahil olmuştur. Gelibolu yanmadası garbında Kayatepe, Teke, Anburunlan, Çiftdere'ye ve Kumkale'ye düşman asker ihraç etti. Boğaz'a hücum eden bir torpido gark edildi.

13 Nisan 1331 [26 Nisan 1915] (Pazar) Göztepe. Kapalı ve güneş. Bostancı-Erenköy arasında 45Y 1T tabur teftişi icra olundu. Yetişmemiş olduğundan tekrar teftiş edileceği bildirildi. Düşman tahtelbahri Marmara'da (Doğan Arslan) civarında zuaf gemisi tarafından görülmüştür. Asakirimiz taarruzlannda muvaffak olarak düşmanı sahile sürmüşlerdir. Bir hayli esir dahi almışlardır (Kumkale sırtlarında).

Levent Şahverdi Arşivi

14 Nisan 1331 [27 Nisan 1915] (Pazartesi) Göztepe. Hafif yağmur. Cülûs-ı Hümâyûn: Mabeyn-i Hümâyûn'a zevalde gidilerek, tebrikat ifa edildi. Düşmanın dört livamızdan Kayatepe'de münhezim olduğu ve kısmen firar ve kısmen teslim olduğu ve Çiftdere'de dahi düşmanın tard edildiği, ancak Arıtepe cihetlerinde bazı düşmanın henüz bulunduğu anlaşıldı. 16. Fırka Maydos'a sevk olunmaktadır. 15. Fırka'nın hareketi için dahi hazırlık emri verildi. Beykoz'a gittim.

[Ek yapılmış:] Düşman 16 zırhlı ile medhale ateş açmış ise de bir şeye muvaffak olamamıştır.

15 Nisan 1331 [28 Nisan 1915] (Çarşamba) Beykoz. Kapalı. Göztepe'ye geldim. 56Y ve mitralyöz ve cebel 2T hareket emrini aldılar. 66 ---, ---. 56Y, 3T, 2 bölük ve 56Y, 2T, 2 bölük ve makineli tüfek 45, saat 6 evvelde hareket ettiler. Dün mağlup olan düşman bugün yeni kuvvetler çıkarmaktadır. Şirket, 68, 39/ 7 evvel, 56Y, T2.

16 Nisan 1331 [29 Nisan 1915] (Perşembe) Göztepe. Güneş. K45 iki taburu Maydos'a hareket emrini aldılar ve hareket ettiler. Düşmanın (Kayatepe) sahilinde bir kilometre kadar kısmında düşman yanaşabildi. Diğerleri kâmilen tard ve tenkil olunmuştur. Plevne (saat 4,5 evvel) seri cebel 2T; --- (saat 4,5 evvel), seri cebel, 2 hafif cephane; Mahmut Şevket Paşa (56Y, 3T).

17 Nisan 1331 [30 Nisan 1915] (Cuma) Göztepe. Güneş. Ayasofya'da (Gazilik) selamlığı icra olundu. 46Y bir taburu ve hava taburu Maydos'a hareket etti. Akşam üstü ve gece 38Y ve sıhhıye ve fırka karargâhı da hareket etti. 470 mecruh bulunuyor. Kolordu seyyar hastahane arabaları Haydarpaşa'ya naklolundu.

Şükrü Bey'e veda için Haydarpaşa'ya azimet ve avdet ettim. İstihkam Taburu bugün Maltepe'ye cem edilmiştir. Düşmanın Saros Körfezi'ne teşebbüs ettiği ihraç hareketi akim bıraktınldı. Kayatepe civanndaki düşman beşyüz metreye kadar sahile sürülmüş ve orada gemi toplarının himayesine iltica etmiştir.

18 Nisan 1331 [1 Mayıs 1915] (Cumartesi) Göztepe. Güneş. Bugün de Üçüncü Fırka mürettebatından istihkam 5K ve Süvari 6, iki piyade, bir hava, bir cebel cephane kolu Maydos'a hareket emrini aldı. Düşmanın bir tahtelbahri daha

Levent Şahverdi Arşivi

gark edilmiştir. Düşman Kayatepe ve Seddülbahir civannda sahilde gemi topları himayesinde harp ediyor.

19 Nisan 1331 [2 Mayıs 1915] (Pazar) Göztepe. Güneş. Rus donanması bu sabah saat 9,35'te Elmastabya, İrve, Soğan Adası'nı bombardımana başladılar. Bilahire Boğaz'ın Rumeli cihetini bombardıman ederken, Boğaz'dan mukabele olunmakla şimale doğru çekilip gittiler. 2,5 saatte 250 mermi endaht etmiştir. Çanakkale zaferinden Sultan Reşad'a gazi ünvanı verildi.

Dün hareket emrini alan kıtaat ve kuvvetler bugün irkâp ve hareket ettiler. 7500 yaralımız gelmiştir. Bunun otuzda biri kadar da şehidimiz vardır, deniliyor. 15Y, cebel 3, adi ve iki hafif erzak kolu ve ekmekçi takımı Maydos'a hareket emri aldı. Düşmanın bir tahtelbahri Çanakkale'de gark edildi.

Seddülbahir'deki düşman Kumkale cihetinden topla sıkıştırılmıştır.

20 Nisan 1331 [3 Mayıs 1915] (Pazartesi) Göztepe. Güneş. Rus donanması bugün öğleden sonra üç saat kadar Rumeli civannda bütün cepheden Karaburun'u bombardıman ile çekilip gitmiştir. Goltz Paşa gelerek, kolordumuzun vaziyeti ve vazifesi hakkında evamir telakki olunmuştur. Anburun'daki düşman sol cenahıyla ilerlemek istemiş ise de sahile def ve tard edilmiştir. (18 Nisan-26 Nisan) Derince'ye sevke başlanan 12. Fırka, Beşinci Kolordu kumandasına verilmiştir.

21 Nisan 1331 [4 Mayıs 1915] (Salı) Göztepe. Güneş. 12. Fırka, Birinci Kolordu'nun emrine verildi. 2. Fırka bir diğer mahale sevk olunuyor. Beşinci Ordu'nun takviyesi için tertip edilen on bin nefer bizzat Haydarpaşa çayınnda teftiş edilerek Mahmut Şevket Paşa vapuruna irkâp edildi ve gece yansına kadar irkâp ile uğraşıldı. 700 yaralı daha Çanakkale'den geldi. Zayiat on bin nefere baliğ oluyor. 12. Fırka yerine Derince'ye gelmekte olan 8. Fırka, Beşinci Kolordu'nun emrine verildi. Bugün Seddülbahir ve Anburnu Kayatepe'de müsademat devam etti. Garbî Galiçya'da Rus cephesinin yanldığına dair şenlik yapıldı. Ruslar yarım saat kadar İğneada'yı bombardıman ettiler.

22 Nisan 1331 [5 Mayıs 1915] (Çarşamba) Göztepe. Kapalı. Çanakkale'de vaziyet tebeddül etmemiştir. Gece Onikinci Fırka'nın dahi Gelibolu'ya nakliyatına başlanmıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

23 Nisan 1331 [6 Mayıs 1915] (Perşembe) Göztepe. Kapalı. Çanakkale'den Arıburnu civarında bir düşman taburu mahvedilmiştir. Aile top korkusundan Cihangir'e indiğinden, oraya indim.

24 Nisan 1331 [7 Mayıs 1915] (Cuma) Cihangir. Kapalı. Seddülbahir'de taarruz eden düşman eski yerlerine püskürtüldü. Bizim 15. Fırka Soğanlıdere'ye çıkarak taarruz etmiş, düşmanı geri sürmüştür. Yaralılan gelmeye başladı. Şimdiye kadar oniki bin yaralı gelmiştir. Aileyi Beykoz'a götürdüm. Yavuz Karadeniz'e çıkıyor, akşamüstü top sesleri işitildi. Ruslann bir gemisini gark ve iki gemisi esir aldığına dair havadis şayi oldu.

25 Nisan 1331 [8 Mayıs 1915] (Cumartesi) Beykoz. Güneş. Çanakkale'de müsademat devam etti. Üçbin neferin daha kolordumuzdan Beşinci Ordu'ya izamı Başkumandanlık'tan emredildi. Bugün Edirne ve Çatalca'dan Selimiye'ye gelen dört ağır batarya (Mantelli) ile sıhhıye hidematına memur Haydarpaşa'da (---) Dördüncü Seyyar Hastahane'yi ve Haydarpaşa ambarında projektör tecrübesini bilicra, Göztepe'ye geldim.

26 Nisan 1331 [9 Mayıs 1915] (Pazar) Göztepe. Güneş. Beşinci Ordu'ya sevki emrolunan yüzde yirmileri görmek üzere Haydarpaşa ve Ermeni köyüne kadar gittim. Birçok perakendelere rastgelip hareketlerini tesri ettim ise de, akşama kadar hareket mümkün olamadı. Öğleden sonra saat yedide şirket vapurlarıyla hareket ettiler.

26/27 Nisan, Arıburnu'ndan taarruz eden düşman dört defa hücum etmiş, üç taburu mahvedilmiştir. Seddülbahir'de yapılan taarruzda tesirsiz kalınmıştır.

27 Nisan 1331 [10 Mayıs 1915] (Pazartesi) Göztepe. Kapalı. Rus donanması bu sabah Boğaz'ı bombardımana gelmiş ise de, Şile civanndaki Yavuz'un hücumuna duçar olunca ricat etmiş ve takip olunmuştur. Dün Çanakkale'de düşman vaziyeti tebeddül etmedi.

28 Nisan 1331 [11 Mayıs 1915] (Salı) Göztepe. Kapalı. Dudullu civarında K60 tatbikatında bulundum. Depo 43 ve Depo 44 taburlarını teftiş ettim. 2. Fırka Çanakkale'ye ve Sekizinci Fırka da onun yerine Birinci Kolordu'ya geçmek emri

Levent Şahverdi Arşivi

geldi. Çanakkale'de düşman, zâyiât-ı mühimmeye duçar olduğundan bugün hücumlarını tekrar etmedi.

29 Nisan 1331 [12 Mayıs 1915] (Çarşamba) Göztepe. Kapalı, sis. Çanakkale'de mühim bir şey yoktur.

30 Nisan 1331 [13 Mayıs 1915] (Perşembe) Göztepe. Kapalı. Morta limanında (Seddülbahir'de) bir İngiliz zırhlısı Golyat [Goliath], donanmamız (Muâvenet-i Milliye) tarafından gark edilmiştir. Beykoz'a gittim.

1 Mayıs 1331 [14 Mayıs 1915] (Cuma) Beykoz. Kapalı. Göztepe'ye avdet ettim. Arıburnu'nda muharebeler olmuştur. Seddülbahir'de nisbeten sükûnet vardır.

2 Mayıs 1331 [15 Mayıs 1915] (Cumartesi) Göztepe. Güneş. Çanakkale'de mühim bir şey olmamıştır. İttifâk-ı Müselles aleyhine harb-ı kıyâm eden (Salandra) Kabinesi sukut etti. Goltz Paşa ile beraber Çakır Reis ganbotuyla Şile'ye ve oradan atla Riva'ya hareket ve gece avdet ettik ve top mevzileri keşfolundu. Bir Rus tahtelbahri Kefken civarında bu sabah bir yelken sefinesi gark etti. Atla hîn-i seyehâtla düşman filosunun karaya takarrüp ve badehu tebaüt ettiği görüldü. Boğaz civarında dahi düşman tahtelbahirlerinin Yavuz'u tarassut ettikleri görüldü.

3 Mayıs 1331 [16 Mayıs 1915] (Pazar) Göztepe. Güneş. Düşman Çanakkale'yi hafif bombardıman etti ve dün gece Anburnu'ndan yapılan düşmanın taarruzu, 1500 zayiatla püskürtüldü. İki ağır erzak kolu Beşinci Ordu'ya (15. Fırka'ya) gönderildi.

4 Mayıs 1331 [17 Mayıs 1915] (Pazartesi) Göztepe. Güneş. Haydarpaşa çayırında koşulu ağır batarya (12)'yi gördüm ve Haydarpaşa Tıbbiye Mektebi yokuşuna cerr ettiler. İyi buldum. Badehu Fenerbahçe'deki yaralıları ziyaret ile avdet ettim. Yedi parça Rus sefaini (Alaçalı) istikametinden Kefken'e gittikleri görüldü. Seddülbahir'de küçük bir tepe tarafımızdan istirdat edildi. Bir Fransız kruvazörü Mekri civarına, diğer biri Finike civarına cüzî asker ihraç etmiş ise de tard olunmuşlardır.

Levent Şahverdi Arşivi

5 Mayıs 1331 [18 Mayıs 1915] (Salı) Göztepe. Güneş. Bir İngiliz sefinesi Edremit'e gelerek o civardaki bataryaya seksen gülle atmış ve edilen mukabele üzerine savuşmuştur. Çanakkale medhaline uzaktan düşman bombardıman etti. Karada mühim bir şey yoktur.

6 Mayıs 1331 [19 Mayıs 1915] (Çarşamba) Göztepe. Kapalı. Selimiye'deki dört Mantelli bataryasından ikisi Birinci Kolordu'ya gönderildi.

Anburun'a geceden hücum edilmiş sağ ve sol cenahtaki ileri mevazi ve iki mitralyöz zabt olunmuştur. Öğle vakti bizim sağ cenahımıza bir mukabil taarruz icra etmiş ise de püskürtülmüştür.

6/7 Mayıs gecesi nısfülleylden sonra sağ cenah ve merkez sol cenaha yaptığı mukabil taarruzlar akim kalmıştır.

7 Mayıs 1331 [20 Mayıs 1915] (Perşembe) Göztepe. Güneş. Bu gece Leyle-i Regaib olduğundan Cihangir'e gidildi ve Beykoz'a azimet ettim. Bugün Çanakkale'den birçok yaralılar geldi. Seddülbahir'de düşman, gemileri himayesiyle sol cenahımıza taarruz etmiş ise de mukabil taarruz ve süngü hücumlarıyla tard ve tenkil edilmiştir.

8 Mayıs 1331 [21 Mayıs 1915] (Cuma) Beykoz. Güneş. Göztepe'ye geldim. Bugün Çanakkale'den üç bin kadar mecruh gelmiştir. Birinci Kolordu karargâhı, Birinci Fırka'ya hareket emrini almıştır. Anburnu'na bizim İkinci Fırka'nın Birinci Alay'ı hücum etmiştir.

İtalya-Avusturya hududunda müsademat başladığı mervidir. Çanakkale'de karada hafif müsademat ve bir iki düşman gemisi medhal civarını bombardıman etti.

9 Mayıs 1331 [22 Mayıs 1915] (Cumartesi) Göztepe. Yağmur, kapalı. Öğleden evvel 8'den itibaren Seddülbahir'den hücum eden düşman iki bin maktul bırakarak ricat etmiştir. Bir mitralyöz zabt ve bir tayyare ıskat edilmiştir. Bizden 43 şehit.

10 Mayıs 1331 [23 Mayıs 1915] (Pazar) Göztepe. Yağmur. Pelenk-i Derya ganbotu bir tahtelbahir tarafından gark edilmiştir. Emden kahramanları Dersa-

Levent Şahverdi Arşivi

adet'e muvasalat eylemişlerdir. Arıburnu'nda düşman bir gece hücumu yapmış, tard edilmiştir. (İtalya, Avusturya'ya ilân-ı harb etti.)

11 Mayıs 1331 [24 Mayıs 1915] (Pazartesi) Göztepe. Kapalı. Beş Rus sefîne-i harbiyesi Akçaşehir önlerinden cenûb-ı gârbîye doğru hareket etmiştir. Rus Potemkin (Pantaleon) zırhlısı bizim tahtelbahir tarafından gark edilmiştir.

12 Mayıs 1331 [25 Mayıs 1915] (Salı) Göztepe. Yağmur ve güneş. Yedi parça Rus sefîne-i harbiyesi, sabahleyin Riva açıklannda görüldü ve biraz sonra çekilip gitmiştir. Bir düşman tahtelbahri İstanbul limanında bir mavnayı berhava etmiştir. Birinci fırkanın hareketi karaya tahvil olundu. Anburnu açıklannda düşmanın Triyumf [Triumph] zırhlısı tarafımızdan, Alman tahtelbahri torpil ile berhava edilmiştir. Çanakkale'de hafif müsademe olmuştur.

13 Mayıs 1331 [26 Mayıs 1915] (Çarşamba) Göztepe. Kapalı ve güneş. Ahiren mekkarilerden tebdil olunan arabalı cephane kollarını badetteftiş Emden kahramanlan şerefine Bahriye Nezareti'nde verilen ziyafette bulundum. Bir Fransız kruvazörünü Bodrum'a çıkardığı haberi --- (21) nefer itlaf ve esir edilmiştir, bir zabit + 16 + 5. Çanakkale'de mühim bir şey yoktur.

14 Mayıs 1331 [27 Mayıs 1915] (Perşembe) Göztepe. Güneş, kapalı. Beykoz'a geldim. Seddülbahir civannda düşmanın Majestik [Majestic] zırhlısı bir Alman tahtelbahri tarafından gark edildi. Agamemnon zırhlısı da torpillenmiş ve İmroz'a cerr edilmiştir.

Çanakkale'de mühim bir şey yoktur. Yeni harp madalyası ihdas olundu.

15 Mayıs 1331 [28 Mayıs 1915] (Cuma) Beykoz. Güneş. Göztepe'ye geldim. Çanakkale'de bir tebeddül yoktur.

16 Mayıs 1331 [29 Mayıs 1915] (Cumartesi) Göztepe. Güneş. Anburnu'ndaki düşman merkezi siperi zabt edildi ve Seddülbahir'de sağ cenahımız 400 metre ilerledi.

17 Mayıs 1331 [30 Mayıs 1915] (Pazar) Göztepe. Kapalı, gece yağmur. Çanakkale ve Anburnu'nda düşman sağ cenahımıza ve merkezde aldığımız siperlere baskın icra etmiş ise de, püskürtülmüştür.

Levent Şahverdi Arşivi

18 Mayıs 1331 [31 Mayıs 1915] (Pazartesi) Göztepe. Güneş. Alaylann dörder taburlu olması hakkındaki emir üzerine teşkilata başlanılmıştır. Arıburnu'nda mühim bir şey yoktur. Seddülbahir'de bizim sol cenahımız düşmanın mühim bir siperini zabt ve tahrib etmiştir.

19 Mayıs 1331 [1 Haziran 1915] (Salı) Göztepe. Kapalı. Manevrada bulunmak üzere Ermeni köyü üzerinden Polonez köyüne hareket ettik. 55Y, 60Y ve Sahra Top 14 (bir tabur sahra ve bir tabur cebel) Polonez'de tecemmü etti. Biz de Polonez'de geceledik ve ileri karakol tertibatını teftiş ettim. Çanakkale'de karada ve denizde bir şey yoktur.

20 Mayıs 1331 [2 Haziran 1915] (Çarşamba) Polonezköy. Güneş. Sabah saat 7'de müfreze hareket etti ve Çavuşbaşı Çiftliği'nden Budakdere gerisinde Budakdere çayın, 159 rakımlı tepelere hücum etti. Bir alay sağda bir alay solda 4Y (dört tabur, biri ---) ve bahriye taburu ve 12'lik ağır toplar ve iki mantel bataryalanyla ve iki tabur sahra topçu ile buna mukabele (3 batarya) etti. Goltz Paşa bulundu, hareket fena oldu.

– Emirlerin layıkıyla tefhim ve tefehhüm edilmemesi, yalnız haritalar üzerinde emir verilmekle iktifa

– Topçunun uzaktan tesiri

– Avcılann batayeti ve sıkılığı ve şaşkınlığından.

Çanakkale'de mühim bir şey yoktur.

21 Mayıs 1331 [3 Haziran 1915] (Perşembe) Göztepe. Güneş. Çanakkale'de mühim bir şey yoktur. Prejemisl [Przemysl] Almanlar tarafından zabt edildi. Kuzguncuk tarikiyle Beykoz'a gittim.

22 Mayıs 1331 [4 Haziran 1915] (Cuma) Beykoz. Güneş. Kuzguncuk tarikiyle Göztepe'ye avdet ettim. Düşman Seddülbahir'de taarruza başlamıştır. Beş mitralyöz zabt ettik. Alman tahtelbahri tarafından Bozbaba civannda bir düşman gemisi gark edildi.

23 Mayıs 1331 [5 Haziran 1915] (Cumartesi) Göztepe. Güneş. Seddülbahir'deki düşman taarruzu bugün de devam etmiştir. Arıburnu'nda 23/24 gecesi

Levent Şahverdi Arşivi

büyük bombalar atarak düşman bir siperimize girmiş ise de, mukabil taarruzla def ve tard edilmiştir.

24 Mayıs 1331 [6 Haziran 1915] (Pazar) Göztepe. Güneş. Harbiye Nazın'yla beraber Anadolukavağı, Fener, Riva, Şile'ye gidilerek, orada gecelenmiştir (Adliye römorkörü sis, körfezden --- --- ve --- da dalyana girdik). Şile'de Belediye Reisi'nin hanesinde yattık. Bugün Seddülbahir'de mukabil taarruzla düşman mağlup ve tard edildi ve iki günlük harpte düşmanın 17 makineli tüfeği iğtinam olunmuştur.

25 Mayıs 1331 [7 Haziran 1915] (Pazartesi) Şile. Güneş. Kalaycı-Ermeni köy tarikiyle Göztepe'ye avdet ettik. İki Rus gemisi Sakarya ağzı cihetlerinde görülmüştür. Çanakkale'de mühim bir şey yoktur. Dün düşman Dikili'nin cenubundaki (Açanoz) limanını bombardıman etmiştir.

26 Mayıs 1331 [8 Haziran 1915] (Salı) Göztepe. Güneş. 26/27 Arıburnu'nda düşman sağ cenahımıza iki defa hücum etmiş ise de, telefât-ı külliye ile sühuletle püskürtülmüştür.

27 Mayıs 1331 [9 Haziran 1915] (Çarşamba) Göztepe. Güneş. Çanakkale'de mühim bir şey yoktur.

28 Mayıs 1331 [10 Haziran 1915] (Perşembe) Göztepe. Güneş. Karadeniz'de Midilli (---pakoni) torpido muhribini gark etti. Seddülbahir'de düşmanın hafif taarruzu def edildi. Ayastafanos'ta (14'ten) teşekkül ediyor.

29 Mayıs 1331 [11 Haziran 1915] (Cuma) Göztepe. Güneş. Cihangir'e uğrayarak Beykoz'a gittim (ihtifal).

28/29 Mayıs, düşman Anburnu'nda sağ cenahımıza ve Seddülbahir'de solumuza hücum etmişse de püskürtülmüştür.

30 Mayıs 1331 [12 Haziran 1915] (Cumartesi) Beykoz. Güneş. Göztepe'ye avdet ettim.

29/30 Mayıs, Seddülbahir'de düşman sağ cenahımıza hücum ve tard edildi ve bugün düşman Anburnu'nda top endaht etti.

Levent Şahverdi Arşivi

31 Mayıs 1331 [13 Haziran 1915] (Pazar) Göztepe. Kapalı. Çanakkale'de mühim bir şey yoktur. Oltu cihetindeki düşman mevazii işgal edilmiştir.

1 Haziran 1331 [14 Haziran 1915] (Pazartesi) Göztepe. Hafif yağmur, güneş. 3. Develi kol ve altı hafif kol ve hasta ve yaralı develer istihkam ve amele taburlarını teftiş ettim.

31 Mayıs/1 Haziran gece Seddülbahir cihetinde bir keşif kolumuz bir mitralyöz ve onbeş tüfek almıştır.

2 Haziran 1331 [15 Haziran 1915] (Salı) Göztepe. Güneş. Çanakkale'de mühim bir şey yoktur.

3 Haziran 1331 [16 Haziran 1915] (Çarşamba) Göztepe. Yağmur. Otomobil ile Ermeni köyüne, hayvanla Polonez, Arnavutköy, Ali Bahadır üzerinden Riva'ya geldik. Goltz Paşa da geldi. (5. K) karargâhı Ömerli'ye çekildi.

Anburnu'nda bir alay, sağ cenahta düşman siperlerinden bir kısmını zabt etti.

4 Haziran 1331 [17 Haziran 1915] (Perşembe) Riva. Güneş. Goltz Paşa ile beraber mevakii teftiş ederek, Karaburun'a geldik ve dere içinde karargâhta çadırda kaldım. Çanakkale'de mühim bir şey yoktur. (5. K[af]) karargâhı Domalı'ya geldi.

5 Haziran 1331 [18 Haziran 1915] (Cuma) Karaburun Karargâhı. Güneş. Goltz Paşa ile sahil mevaziini dolaşarak Şile'ye gittik. Çanakkale'de mühim bir şey yoktur.

6 Haziran 1331 [19 Haziran 1915] (Cumartesi) Şile. Güneş. Goltz Paşa ile Şile'ye Ömerli şosesiyle hareket. İki saatte Üvezli civanna geldik. 55Y manevrasında bulunduktan sonra karargâha (Karaburun tepe) avdet ettim. Seddülbahir'de düşman merkezimize hücum ettiyse de püskürtüldü.

7 Haziran 1331 [20 Haziran 1915] (Pazar) Karaburun. Kapalı, güneş. Milas tarafına düşman 300 Rum şakisi çıkarmış ise de, tepelenmişlerdir.

Seddülbahir'de sol cenahımıza düşmanın hücumu tard edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

8 Haziran 1331 [21 Haziran 1915] (Pazartesi) Karaburun Tahlisiye. Güneş. Seddülbahir'de düşmanın bütün cephe üzerine hücumu tard edildi.

9 Haziran 1331 [22 Haziran 1915] (Salı) Karaburun. Güneş. Karakiraz'a kadar gidilerek, yol taharri olundu. Lemberg zabt olundu. Çanakkale'de bir şey yoktur. Oltu istikametinde harben ilerledik.

10 Haziran 1331 [23 Haziran 1915] (Çarşamba) Karaburun. Güneş. Korne üzerinden dahil yolundan Boyalık'a azimet ve sahil yolundan avdet olundu. Dördüncü Alay kıtaatı teftiş olundu. Akçaşehir ve Sakarya cihetlerinde bir düşman tahtelbahri görüldü. Çanakkale'de mühim bir şey yoktur. Oltu cihetinde Karadağ tarafımızdan zabt olundu.

11 Haziran 1331 [24 Haziran 1915] (Perşembe) Karaburun. Güneş. Domalı, Doğancılar, Alacalı üzerinden yollar ve kıtaat köprüleri ve sahil siperleri teftiş edilerek Karaburun'a avdet olundu. Çanakkale'de mühim bir şey yoktur. Zât-ı Şâhâne'ye muvaffakiyetle ameliyat yapıldı.

12 Haziran 1331 [25 Haziran 1915] (Cuma) Karaburun. Kapalı, güneş. Şimâl-i şarkî cihetinden sabah saat 6'da birkaç top sesi işitildi (Sakarya). Cankurtaran sandalıyla Karaburun'dan beş saatte Beykoz'a geldim. Seddülbahir'de düşmanın merkezimize hücumu zayiatla püskürtülmüştür.

13 Haziran 1331 [26 Haziran 1915] (Cumartesi) Beykoz. Güneş. Kandilli'den İngiliz Ali Bey Çiftliği'ne giderek, 60/2 teftişinde bulundum. Muharebe talimlerini iyi buldum. Hayvanla Beykoz'a avdet ettim. Seddülbahir'de düşmanın sol cenahımıza hücumu def edilmiştir. Goltz Paşa (5. K[af]) (6. K[af]) teftişleri icra etti.

14 Haziran 1331 [27 Haziran 1915] (Pazar) Beykoz. Güneş ve yağmur ve güneş. Ümraniye'de (Bulgurlu) 60/2 teftişinde bulundum. Goltz Paşa da geldi. Badehu otomobille Ömerli'ye ve hayvanla Karaburun'a avdet ettim. Karaburun'da 12 mil kadar açıkta bir tayyare görülmüştür. Arıburun'da ateş baskınıyla bir kısım düşman siperleri tahrip edildi ve sol cenah alındı.

Levent Şahverdi Arşivi

15 Haziran 1331 [28 Haziran 1915] (Pazartesi) Karaburun. Güneş. Düşman Anburnu'nda solumuza hücum etti, tard olundu. Seddülbahir'de umum cebheye hücum etti, kâmilen tard edildi. Merkezde düşmanın iki siperini zabt ettik.

16 Haziran 1331 [29 Haziran 1915] (Salı) Karaburun. Güneş. Alessabah 7'de Adliye ile Anadolu Feneri'ne ve oradan Goltz Paşa'nın istimbotuyla Beykoz'a ve oradan vapurla köprü ve otomobil ile Goltz Paşa'nın hanesine giderek ziyafette bulundum ve Göztepe'ye gece geldim. Büyükvalidem Kâmile Hanım vefat etmiştir. Seddülbahir'de muharebe devam etti. Düşmanın bilhassa sağımıza tevcih ettiği hücumlar tard olundu.

17 Haziran 1331 [30 Haziran 1915] (Çarşamba) Göztepe. Kapalı ve yağmur. Otomobil ile iki saatte Ömerli'ye ve hayvanla iki saatte Karaburun'a geldim ve büyükvalidemin vefatını haber alarak, karadan beş saatte --- - Buzhane - Arnavutköy'den gece Beykoz'a muvasalat ettim.

16/17 Haziran, Arıburun'da düşmanın merkezimize hücumu tard edildi ve sağımız hücum ederek iki hat siper zabt edildi. Seddülbahir'de düşmanın soluna hücum ettik. Bütün gün, her iki cenahta muharebe lehimize devam etmiştir.

18 Haziran 1331 [1 Temmuz 1915] (Perşembe) Beykoz. Kapalı. Cihangir'e giderek teyzemle görüştüm ve imamla görüştüm. Büyükvalidemin hanesi bize ve parası ve eşyası kardeşi İsmail Bey'e ait olduğu anlaşıldı ve büyükvalidem bir gün evvel Eyüp Sultan'a defnolunduğundan göremedim. Çanakkale'de hafif müsademat devam ediyor.

19 Haziran 1331 [2 Temmuz 1915] (Cuma) Beykoz. Kapalı ve mütebeddil. Alessabah saat 5'te hareketle, saat 11'de Karaburun'a geldim. Seddülbahir'de düşmanın sol cenahına hücum ettik ve düşmanın nakliye gemilerini def ettik. Süvari 11Y Şile civannda toplanıyor.

20 Haziran 1331 [3 Temmuz 1915] (Cumartesi) Karaburun. Güneş. Akşam saat 6,5'ta iki büyük nakliye sefînesi, iki torpido himayesinde Zonguldak'a girdi. Çanakkale'de hafif müsademe devam etti.

Levent Şahverdi Arşivi

21 Haziran 1331 [4 Temmuz 1915] (Pazar) Karaburun. Güneş. Hovik Bey'le Karaburun'dan Adahisar'a kadar siperler teftiş edildi ve bir vazife verilerek, Dördüncü Alay Adahisar'a celp olundu. 5. Kolordu Arnavutköy'den hareket emrini aldı ve İkinci Ordu'ya verildi.

Çanakkale'de hafif müsademat devam etti. Seddülbahir'de büyük bir Fransız nakliyesi Alman tahtelbahirleri tarafından gark edildi.

22 Haziran 1331 [5 Temmuz 1915] (Pazartesi) Karaburun. Güneş. Sabah saat 6'da Karaburun'dan hareketle, iki saatte Ömerli'ye geldik ve otomobil ile iki saatte Göztepe'ye avdet ettik. Çanakkale'de mühim bir şey yoktur.

23 Haziran 1331 [6 Temmuz 1915] (Salı) Göztepe. Güneş. Çanakkale'de mühim bir şey yoktur.

24 Haziran 1331 [7 Temmuz 1915] (Çarşamba) Göztepe. Güneş. Harbiye Nezareti'ne gidilerek, Vehip Paşa ile görüşüldü. Saros Körfezi'nin şimalinde Beşinci Ordu'nun gerisini muhafaza etmekten ibaret olan vazife yerine, Seddülbahir mıntıkasını işgal etmek vazifesi verildi. Gotz Paşa ile veda ettik. Kazma ile metin fakat aheste ilerlenmesini, bazen tek topun sedde ithaliyle münferit düşman müdafaalarının kırılmasını tavsiye buyurdular. Cihangir'den teyzemle bilveda Göztepe'ye avdet ettim.

Bu sabah, Üsküdar'dan Sirkeci'ye hafif ve ağır erzak kollarının sevkiyatına başlandı. Seddülbahir'de sağ cenahımızın karşısındaki iki düşman siperi tarafımızdan zabt olunmuştur.

25 Haziran 1331 [8 Temmuz 1915] (Perşembe) Göztepe. Güneş. Sevkiyata devam olundu.

26 Haziran 1331 [9 Temmuz 1915] (Cuma) Göztepe. Güneş. Eyüp Sultan'da salâ-yı Ccuma eda olunarak Beykoz'a geldim.

27 Haziran 1331 [10 Temmuz 1915] (Cumartesi) Beykoz. Güneş. Badelveda akşam 5 vapuruyla hareket ve saat 11,5 sonra Sirkeci'den trenle hareket edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

28 Haziran 1331 [11 Temmuz 1915] (Pazar) Trende. Güneş ve sıcak. Saat 1,5 sonrada Uzunköprü'ye muvasalat edildi (saat 14) zarfında otomobil ile saat 3,5 sonrada Uzunköprü'den hareket ve Keşan ve Edirne'den saat 11,5 sonrada Gelibolu'ya muvasalat edildi ve Saros Grup Kumandanı Feyzi Bey'in karargâhında geceledik.

29 Haziran 1331 [12 Temmuz 1915] (Pazartesi) Gelibolu. Güneş. Otomobil ile Yalova'da Liman Paşa ve Ak---'da Ali Bey ile görüşülüp, Salim Bey Çiftliği'nde İkinci Ordu karargâhına geldim. Alçıtepe garbındaki topçu, obüs tarassut mevziinde Vehip Paşa'yı ve şiddetli harbi gördüm. 7. Fırka'nın sol cenahı ile 4. Fırka'nın cephesindeki iki alay birkaç yüz metre geriye çekilmişlerdi.

29/30 Haziran, İkinci Mıntıka Kumandanlığı deruhde etmek emrini aldım (Nihat Efendi).

30 Haziran 1331 [13 Temmuz 1915] (Salı) Salim Bey Çiftliği. Güneş. Dördüncü Fırka tarassud mevkiinde mevazii tetkik ile 4. ve 7. Fırkalar arasında bir aralık keşif olundu ve badezzeval düşmanın 4. ve 6. Fırka cephelerine taarruzu def olundu.

1 Temmuz 1331 [14 Temmuz 1915] (Çarşamba) Salim Bey Çiftliği. Güneş. Aralığın kapatılması için her iki fırka erkân-ı harbiyesiyle ikişer zabit keşfe memur oldular ve gece siper hafriyatı için tedâbir-i lâzıme ittihaz olundu. Dördüncü Fırka tarassut mevziine gittik ve topçu ve piyade ateşi teati olundu.

2 Temmuz 1331 [15 Temmuz 1915] (Perşembe) Salim Bey Çiftliği. Güneş. 7. ve 4. ve 6. Fırkaların tarassut mevkileri kısmen ikinci ve üçüncü hat teftiş olundu ve 4. ve 6. Fırka karargâhlan şiddetli topçu ateşine maruz kaldık.

3 Temmuz 1331 [16 Temmuz 1915] (Cuma) Salim Bey Çiftliği. Güneş. 14. Fırka Kumandanı (Karabekir) Kâzım Bey'le 4. Fırka tarassut mevkiine gidilerek vaziyet görüşüldü.

4 Temmuz 1331 [17 Temmuz 1915] (Cumartesi) Salim Bey Çiftliği. Güneş. Yedinci Fırka tarassuduna gidilerek, her iki fırka arasındaki aralığın adem-i vücûdu tah-

Levent Şahverdi Arşivi

kik olundu. (Ordunun krokisi yanlış). 4/5 Temmuz, düşman keşif kolu 6. Fırka sağ cenahına (10 Y) siperlerine girmiş ise de mütekabilen süngülenerek üç esir alınmıştır.

5 Temmuz 1331 [18 Temmuz 1915] (Pazar) Salim Bey Çiftliği. Güneş. Kolordu karargâhı mahallini imtihan etmek üzere, Ali Bey Çiftliği civarını dolaştım. Askerle temasta bulunmak üzere --- karargâhına geldi. 60Y Ali Bey Çiftliği şimaline vasıl oldu ve bugün saat 8 sonrada Hovik Bey 7. Fırka ve Kâzım Bey 6. Fırka cephesi kumandasını deruhte ettiler ve 42Y ve Topçu 14Y, iki tabur Saros Grubu Kumandanlığı'nın taht-ı emrine verildi.

6 Temmuz 1331 [19 Temmuz 1915] (Pazartesi) Salim Bey Çiftliği. Güneş. Yedinci Fırka karargâhına giderek, 13. Fırka Kumandanı Miralay Hovik Bey'e sedlerin sûret-i işgali hakkında talimat verildi.

7 Temmuz 1331 [20 Temmuz 1915] (Salı) Salim Bey Çiftliği. Güneş. Veliahd-ı Saltanat Yusuf İzzettin Efendi hazretleri karargâhı teşrif buyurdular. Bir altın saat ihda ettiler. Almanlann Lehistan-ı Rusi'de tekrar muvaffakiyetle taarruza geçtiklerini istihbar ettik.

8 Temmuz 1331 [21 Temmuz 1915] (Çarşamba) Salim Bey Çiftliği. Güneş. Akşam saat 7'den itibaren Kâzım Bey (14. Fırka Kumandanı) sol cenah kısmını (eski 4. ve 6. Fırka mıntıkaları) teslim alacak. Bu cihetle İkinci Mıntıka, iki fırka kumandanı idaresinde bulunacaktır (Hovik, Kâzım Beyler).

9 Temmuz 1331 [22 Temmuz 1915] (Perşembe) Salim Bey Çiftliği. Güneş. 7. Fırka Kumandanı bu gece Gelibolu'ya hareket ediyor (fırkanın kısm-ı küllîsi değişti). 14. Fırka (sabık 4. Fırka) tarassud mahaline gidilerek vaziyet tetkik edildi. Düşman mevziini tahkim ediyor. Bugün düşmanın bir zırhlısı medhal civanna gelerek İntepe'yi bombardıman ederek çekilmiştir. Dün tayyareler mevzilerde hayli zayiata sebeb oldular.

10 Temmuz 1331 [23 Temmuz 1915] (Cuma) Salim Bey Çiftliği. Güneş. Düşman mevaziinde bir faaliyet ve takviye kıtaatının vürudu görülüyor. Bizim taarruzumuzu bekledikleri anlaşılıyor.

Levent Şahverdi Arşivi

11 Temmuz 1331 [24 Temmuz 1915] (Cumartesi) Salim Bey Çiftliği. Güneş. Ali Bey Çiftliği şimalindeki yeni karargâh mevzii görüldükten sonra 13. Fırka'ya gidildi ve Hovik Bey'le tarassut mevziine gidildi, yeni karargâha avdet olundu. Gece Anburnu'nda devamlı top ve tüfek atışlan işitiliyordu.

12 Temmuz 1331 [25 Temmuz 1915] (Pazar) Ali Bey Çiftliği şimalindeki dere. Güneş. Bütün büyük ağırlıklar --- Yargaz-Biga mitralyöz kollan bulunuyor. Mevazi tamamıyla 5. Kolordu kıtaatı tarafından teslim alındı. Sağda 42., 4. ve solda (55.) ve 41. Alaylar mevzie girdi. 6. Alay ihtiyatta topçular henüz tamamıyla değişemedi. Peyderpey değişir. Düşmanın Ağustos efrenci iptidalarında umumi bir taarruz icra edeceği, Saros'tan Anadolu cihetine bir ihraç teşebbüsüne kıyam edeceği ihbar olunuyor. Fırka 14, 41Y, 5K dört manga Yassıtepe'de düşmanın bir siperini bağtaten zabt etti ise de (40 tüfek iğtinam edildi), bilahire avdete mecbur oldu. Dün gece olduğu gibi, bu gece de tarafımızdan top ateşi tacizi yapıldı. 4. Fırka tarassut mevziine azimet ettim.

13 Temmuz 1331 [26 Temmuz 1915] (Pazartesi) Ali Bey Çiftliğinde dere. Güneş. 1., 10. Fırkaların grup tarafına --- . Bir Fransız tahtelbahri Çimenlik tabya civannda gark ve mürettebatı esir edildi.

13/14 Temmuz, Kerevizdere bizim 121 sandık cephanemiz düşman bombası tarafından ateş aldı, berhava oldu. Askerin nısf hatta rub istihkak aldığını, bazı tafsilatı arz için ordu karargâhına (Salim Bey Çiftliği'ne) gittim. 14. Fırka'nın turuk-ı neferiye ve sedd-i külliyenin pek fena olduğunu bilistihbar, fırka tarassut mevziine gittim. Kâzım Bey ilerde olduğundan erkân-ı harbine tebligat-ı lâzıme ifa ettim. Düşmana bu gece de taciz ateşi yapılmıştır.

Cihangir yangını- fi 14 Ramazan [27 Temmuz 1915] - bindörtyüz hane ve evimiz yandı.

14 Temmuz 1331 [27 Temmuz 1915] (Salı) Ali Bey Çiftliği şimalindeki dere. Güneş. Fırkanın birer bölük daha istihkam verilerek, ameliyat-ı tahkîmiye tesri edildi.

15 Temmuz 1331 [28 Temmuz 1915] (Çarşamba) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Harbiye Nazın, Salim Bey Çiftliği'ne geldi, bir saat sonra gitti. Alçıtepe garbındaki râh-ı mestûrdan 13. Fırka tarassut mahaline ve oradan üçüncü hattan

Levent Şahverdi Arşivi

14. tarassut mevziine gittim ve 14. Fırka Kumandanı Kâzım Bey'le beraber Salim Bey Çiftliği'ne giderek, Vehip Paşa'ya ahvali arz ettim.

16 Temmuz 1331 [29 Temmuz 1915] (Perşembe) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Düşman sabit balonuyla Anburnu-Kirte sahili arasında istikşafatta bulundu.

17 Temmuz 1331 [30 Temmuz 1915] (Cuma) Ali Bey Çiftliği civan. Güncş.

17/18 Temmuz, Kanlıdere'den Kerevizdere'ye kadar mıntıkayı ve birinci hattı teftiş ettim. Fırka kumandanları ve diğer zabitan iş başında idiler. İşler henüz bir tertib ve intizama girmeye başlamıştı. Düşmanın siperlerimizi tahrip için büyük bomba, büyük mitralyöz ve siperlerinde tabiye edilmiş cebel toplan kullandığı görüldü. (Bana Harp Madalyası verildi).

18 Temmuz 1331 [31 Temmuz 1915] (Cumartesi) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Cenup Grubu Karargâhı'na gidilerek, bir gece evvelki teftiş netayici arz olundu.

18/19 Temmuz, Anburun dün sol cenahını düşman sıkıştınyordu, müteaddit siperler.

19 Temmuz 1331 [1 Ağustos 1915] (Pazar) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Dördüncü Fırka ve Sekizinci Fırka Faik Paşa kumandasında 2. İhtiyat Kolordusu'nu teşkil edecektir. Bu suretle 4. Fırka kumandamızdan çıktı. 5. Kolordu kâmilen, 13. ve 14. Fırkalardan ibaret kaldı.

20 Temmuz 1331 [2 Ağustos 1915] (Pazartesi) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş. Düşman her iki mıntıka hududu civarını ağır topçuyla dövmeğe başladı.

20/21 Temmuz, Birinci Fırka'nın 7Y, 7K düşmana taarruzunda muvaffak olamadı. Bir hafta oldu Cihangir'e uğranamadı.

21 Temmuz 1331 [3 Ağustos 1915] (Salı) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Zığındere ağzına gelen iki zırhlı kruvazör, balon uçurup üç günden beri olduğu gibi Alçıtepe'yi (dördüncü grubu) ateş altına aldı.

22 Temmuz 1331 [4 Ağustos 1915] (Çarşamba) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. İstihmam ettim. Düşman siperlerimizi topçusuyla dövdüğünden bir takımla susturuldu. 4. Fırka'dan (Celal), 6. Fırka'dan (Şakir) Beyler tekaüt edildiler.

Levent Şahverdi Arşivi

23 Temmuz 1331 [5 Ağustos 1915] (Perşembe) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş ve biraz bulutlu. Vehip Paşa ile beraber 14. Fırka'nın ikinci hat siperleri ve nukat-ı istinâdiye dolaşıldı, matluba muvafık bulundu. Düşmanın bir zırhlısı gelip İntepe'yi bombardıman etti. Varşova'nin sukutu istihbar kılındı.

24 Temmuz 1331 [6 Ağustos 1915] (Cuma) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Topçu ve 14. Fırka tarassut mevziine gittim. On kıta düşman harp sefinesi cenuptan gelerek İmroz Adası'nda Pergos (Pergo/Kömürlimanı) limana girdiler. Limanda yirmibeş kadar sefine vardır. Abul---dud sukut etti.

23/24 Temmuz, Arıburnu sol cenahına hücum ederek, düşman bir alay siperlerini zabt etti ve Vorster ve Hemşayır [Hampshire] Alayları 10. Fırka'nın ve 29. ve 30. Alaylan'na hücum ettilerse de püskürtüldü. Bizim Dördüncü Grup ateş etti. İki zabit, 60 nefer esir aldık. Düşman öğleden sonra saat 2'de topçu ateşi açtı. Saat 3'de piyade hücuma kalktı ve saat 5'te ateş hafifledi, hücumu tard edildi ve ilk hat siperlerimize girenler esir edildi.

24/25 Temmuz, Anburnu sol cenahında taarruz icra olundu.

25 Temmuz 1331 [7 Ağustos 1915] (Cumartesi) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Topçu ve 14. Fırka tarassuduna gittim. Düşman, bir alay kadar Saros şimalinde Karaçalı ve iki fırka kadar Geyikli'ye çıkarmıştır. Feyzi Bey Geyikli'ye ve Faik Paşa Saros Grubu'na tayin edildi. 4. Fırka şimal grubuna keşif. 8. Fırka kemâ fi'-s-sâbık Birinci Mıntıka (14. K[af]) emrindedir. Anburnu soluna dört gündür düşman taarruz ederek biraz siper zabt etmiştir. Evvel saat 7'den itibaren düşman ikinci mıntıka cephesine ağır topçu ateşi tevcih etti. Saat 10'da piyade hücumu yaptı, püskürtüldü. 13. Fırka'nın taarruz siperleri, mukabil hücumla istirdat olundu. 12 İngiliz nefer esir alındı. 55Y düşman hücumunu tard etti. 42Y mukabil hücumla Yassıtepe siperlerini zabt etti, --- yerine çekildi. Saat 8.25 sonrada düşman 55Y --- hücumlan tard olundu.

Şarköy civannda, Barbaros zırhlısı derununda otuz bin topçu mermisi ile tahtelbahir tarafından gark edildi.

26 Temmuz 1331 [8 Ağustos 1915] (Pazar) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Topçu tarassut mevziine gittim. Bolayır civarında bir tayyaremiz bir tahtelbahri gark etti. Düşman Anburnu'nu sıkıştınyor. Bize karşı birkaç defa şiddetli atcş açtı ise de, hücum etmedi. Akşam saat 7-8,15 sonrada düşmanın dün 46Y cephesini

Levent Şahverdi Arşivi

zabt ettiği ve kırmızı bayraklarla irae ettiği sipere topçu ihsaratından sonra hücum ile, bir kısmı istirdat olundu. Anburnu'nda dün gece muharebe devam etti.

27 Temmuz 1331 [9 Ağustos 1915] (Pazartesi) Ali Bey Çiftliği civan. Kapalı ve güneş. İngiltere Kralı'nın resm-i tezevvücü sene-i devriyesi. Düşman, Tuzla Gölü şarkındaki Mestantepe'den tard ve 30 esir alındı ve Sazlıdere ve Karaçalı'ya çıkan düşman 20 maktul bırakarak tard olundu. Düşmanın Anburnu hücumu devam etti. Kocaçimen dağına doğru Anburnu sağ cenahına ilerledi. İmdat olarak her mıntıkaya bir alay gönderdik. Bizden 41Y (3 tabur) ve Topçu 14Y, 2T ---dere ve ---li köyüne gitti. Düşman öğleden sonra 14. Fırka cephesine müşterek bombardıman ve topçu ateşi icra ve mukabele oldu.

28 Temmuz 1331 [10 Ağustos 1915] (Salı) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş. Anburnu'nda muharebe devam ediyor. Düşman Conkbayın'ndan tard edildi. Bu akşam ve gece sağ cenahımızı şiddetli ateş altına aldı.

29 Temmuz 1331 [11 Ağustos 1915] (Çarşamba) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Saat 2 sonradan saat 4,5'a kadar 55Y ve 42Y kısmen siperlerini düşman şiddetli top ateşi altına aldı, mukabele edildi. Piyade hücum etmedi. Fırka (14) ikiyüz kadar zayiat verdi. Akşam 4Y kısmını dahi dövdü.

30 Temmuz 1331 [12 Ağustos 1915] (Perşembe) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Saat 6,30 akşamdan saat 7'ye kadar topçu ihsaratından sonra, piyade taarruzuyla 42Y kaybettiği siper 60K tarafından istirdat olundu. Karargâh civarına tayyarenin attığı bombadan bir neferimiz şehit, bir nefer mecruh.

31 Temmuz 1331 [13 Ağustos 1915] (Cuma) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş, sıcak. Düşman sabah erkenden zabt olunan siperi, topçu ve bomba ateşiyle tazyik ettiyse de mukabele ile susturuldu. Bir tahtelbahrimiz Adalar Denizi'nde düşmanın on bin tonluk bir nakliye sefinesini, derunundaki askerlerle beraber gark eylemiştir. 30 Temmuz'da harp madalyası kanunu çıktı.

Levent Şahverdi Arşivi

V. BÖLÜM[1]

III. Defter

1 Ağustos 1331 - 31 Temmuz 1334

[17 Ağustos 1915 - 31 Temmuz 1918]

1 Kahverengi, bantlanmış ve kenarında kalemi olan 200 sayfalık defter.

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

Ağustos'dan itibaren Seddülbahir Cephesindeki Vakayi :

1 Ağustos 1331 [14 Ağustos 1915] (Cumartesi) Ali Bey Çiftliği civan, bir buçuk kilometre şimâl-i şarkında (Eski Değirmendere menbaı). Güneş. Arıburnu cihetinde biraz top muharebesi. Birinci Fırka cephesinde tarafımızdan bir lağım atıldı. Bunun üzerine düşman hücum korkusuyla birçok topçu cephanesi israf etti. 29 Temmuzda (Van) istirdat olundu. Bir tahtelbahir Adalar Denizi'nde Royal İngiliz nakliyesini gark etti.

2 Ağustos 1331 [15 Ağustos 1915] (Pazar) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Cenup Grubu Karargâhı'na giderek cephane ve taltif hakkında maruzatta bulundum. Düşman bir alayla Anafarta garbında Kireçtepe'ye hücum ettiyse de tard olundu.

3 Ağustos 1331 [16 Ağustos 1915] (Pazartesi) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş. Saat 2,30 evvelden 3,30'a kadar düşman, 13. Fırka sağ cenahı şiddetli topçu ateşiyle döverek bomba ile hücum etti ise de püskürtüldü. Sipere giren bir nefer süngülendi. Düşman Kireçtepe'yi bir fırka ile bilhücum zabt ettiyse de bilmukabele hücum ile tard edildi. Düşman Mürefte civarında Samsun Vapuru'nu batırdı.

4 Ağustos 1331 [17 Ağustos 1915] (Salı) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Düşman sol cenahımızı bomba ile ve topla çok dövdü ve saat 11 sonra bazı düşman keşif kollarının Ağahalkaburun'daki siperlerimize girdiği haber alındı ise dc bilahire yapılan keşfiyatta düşmanın siperlerimize girmeyip, ileri sürdüğü takarrüp hendeğinde bulunduğu anlaşılmıştır.

5 Ağustos 1331 [18 Ağustos 1915] (Çarşamba) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Topçu tarassut mevkiine gittim. Kudsi Bey tepesi karşısındaki düşman siperlerinin hattı hususunda Emin ve Fırka Kumandanı Kâzım Beyler ile görüştüm.

Levent Şahverdi Arşivi

Badezzeval dokuzla on arasında Kerevizdere mevziindeki düşman siperlerine yapılacak baskın esnasında müfreze zabitiyle birkaç nefer şehit olduğundan muvaffak olunamadı.

6 Ağustos 1331 [19 Ağustos 1915] (Perşembe) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş. Grup Kumandanlığı'nın nezdine gittim, vaziyeti görüştük. Düşmanın soldan ileri sürdüğü siperi tahrip için seri cebel mermisi istedim. Bu gece çıkanlan müfreze dört beş şehit, on mecruh vererek siperi tahrip edememiştir. Kozlu sukut etti. --- çiftlik: bilhücum zabt olundu.

7 Ağustos 1331 [20 Ağustos 1915] (Cuma) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş, biraz rüzgâr. Saat 6,30 sonrada karargâhımız civarında bir tayyare bir bomba attı. Bilahire zırhlıdan bombardıman edildi, yalnız bir hayvan mürd oldu. Yemen'de Lahic [Lahej] zabt, İngilizler Aden'e def edildi.

8 Ağustos 1331 [21 Ağustos 1915] (Cumartesi) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Gece saat 3,5 evvelde Yassıtepe'de bir cebel topuyla 41 mermi atılarak, Kerevizdere üzerindeki ileri sürülen düşman siperi kısmen tahrip olunmuş ise de piyade hücumuyla büsbütün tahrip olunamamıştır. Bir fırka düşman Susak kuyusu-İsmailoğlu tepesi cenubuna taarruz etti, telefât-ı külliye ile tard olundu.

9 Ağustos 1331 [22 Ağustos 1915] (Pazar) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş. İtalya dahi bize ilân-ı harb etmiştir. (13 Mayısta) Avusturya ilân-ı harb etmedi. Tüfek ve bomba ateşiyle düşman Arıburnu'nda Kanlısırt'a hücum etmiş ise de tard edilmiştir.

10 Ağustos 1331 [23 Ağustos 1915] (Pazartesi) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş ve rüzgâr. Harbiye Nazın geldi. 8. nokta-i istinâda kadar gidip avdet etti. Bu gece Kerevizdere cenubundaki düşman siperine yapılan küçük taarruz muvaffak olamadı. Düşmanın orada cebel topuyla makineli tüfeği olduğu anlaşıldı. Cenup Grubu Karargâhı'na giderek 14. Fırka mevziinin tehlikesini bildirdim.

11 Ağustos 1331 [24 Ağustos 1915] (Salı) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş ve rüzgâr. Saat 9 evvelde Yassıtepe sağından üç manga düşman hücum ettiyse de yerlere serildi.

Levent Şahverdi Arşivi

Van vilayetinin tahlisi hatıratından: Kolordu karargahının Diyarbekir'den hareketi.
(Ahmet Çakmak Koleksiyonu)

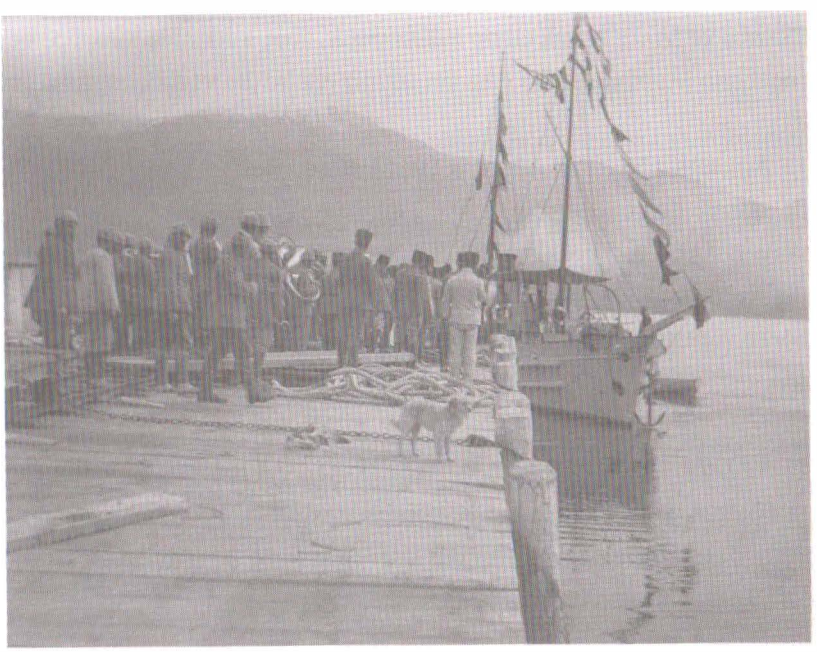

Van gölünde Ermeni'den igtinam edilen İhsan Paşa Gambotu'nun seyr-i sefere mübaşereti merasimi.
(Ahmet Çakmak Koleksiyonu)

Levent Şahverdi Arşivi

12 Ağustos 1331 [25 Ağustos 1915] (Çarşamba) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş, hafif yağmur. Akbaş'ta bir düşman tahtelbahiri üç erzak vapurunu torpilledi. Saat 3,35 evvelde düşman şedit piyade, mitralyöz, top ve bomba ateşiyle 14. Fırka cephesini dövdü. Şehitler tepesine otuz kadar piyade hücum etti ise de mahvoldular. Yassıtepe'de düşman bomba mahallini tahrip için hücum eden iki mangamız zayiata uğradı, muvaffak olamadı. Düşman bugün mütemadi topçu ateşle bataryalanmızı, 6. istinadı ve Aytabya'yı dövdü, torpil attı. Kerevizdere'deki düşman siperi ağır topçu ile dövüldü, gece hücum edildi. 12 şehit, 15 mecruh verdik, muvaffak olamadık.

13 Ağustos 1331 [26 Ağustos 1915] (Perşembe) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş, yağmur (gece). İstihmam ettim. Şehitler tepesinde düşmanın ileri sürülen siperi tahrip edildi. Brestlitovsk [Brest-Litovsk] sukut etti.

14 Ağustos 1331 [27 Ağustos 1915] (Cuma) Ali Bey Çiftliği civan. Rüzgâr, bulutlu. Saat 9,20 sonrada Kerevizdere'de sürülen düşman siperine cebel topuyla 30 mermi atılıp, ufak bir piyade ve istihkam müfrezesiyle hücum ve beş tahrip kalıbı patlatılmış ve birkaç havali tahrip edilebilmiştir. Saat 4 sonrada Kireçtepe ve Azmak cenubuna (Anafartalar'da) düşman taarruz etti ise de, telefatla püskürtüldü.

15 Ağustos 1331 [28 Ağustos 1915] (Cumartesi) Ali Bey Çiftliği civarı. Rüzgâr, güneş. Kolordu (topçu) tarassut mevkiine gittim. Cepheyi top, havan ve bomba ile taciz ediyordu. Düşmanın Şehitler tepesine sürdüğü amudi siperlerini muvaffakiyetle topa tuttuk.

14/15 Ağustos'ta düşmanın Anafarta cephesine yaptığı hücum ateşle püskürtüldü.

16 Ağustos 1331 [29 Ağustos 1915] (Pazar) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Düşman bugün de cephemizi top ve bomba ateşiyle taciz ve taarruz siperlerini tahrip etti. Kerevizderesi'ndeki düşman siperlerine karşı 30 hatvede de bir mukabil siper yaptık. Düşman balonla tarassut etti.

17 Ağustos 1331 [30 Ağustos 1915] (Pazartesi) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Kolordu (topçu) tarassut mevkiine gittim. Bugün düşman topçu ve bomba

Levent Şahverdi Arşivi

Erciş Muharebesi'nden sonra muzaffer kıtaatımızın kumandanları huzurunda mürûru.
(Ahmet Çakmak Koleksiyonu)

ateşi hafif idi. Akşama doğru ateş şiddetlendi ve birinci hat siperlerimizi dövdü. Düşman balonla tarassut etti. Saat 9,30 sonrada kolordu cephesine şiddetli bir piyade ateşi yaptı, 20 dakika sonra kesti. Kara ve deniz toplanyla düşman Anafartalar'da İsmailoğlu tepesiyle Anafarta'yı ve bir motorla Ece Limanı'nda Dursun köyünü bombardıman etti. Yine Lalababa'da bir motor ihtiyatını bombardıman edip, iki gemi batırdı.

18 Ağustos 1331 [31 Ağustos 1915] (Salı) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş. Düşman topçu ve bomba ile siperlerimizi tacize devam etti ve Kerevizdere'deki birinci siperine mukabil, blokhauzumuzu topçusuyla tahrip ve ihrak etti. Siperinin ilerlemesine gayret ve tarafımızdan mümanaat olunmaktadır (H---'dan ---a mitralyöz ve piyade ateşiyle ve keşif kuvvetleriyle) (5. K[af])'ın dokuz depo taburundan 47. Fırka teşekkül etmiştir.

19 Ağustos 1331 [1 Eylül 1915] (Çarşamba) Ali Bey Çiftliği civarı. Rüzgâr. Cenup Grubu Karargâhı'na giderek düşmanın hücûm-ı muhtemeline karşı terti-

Levent Şahverdi Arşivi

bat arz ettim, tasvip olundu. Cephede hafif topçu muharabesi oldu. Kerevizdere'deki blokhauzumuzu tekrar yaptık. Gr--- istihkam kısmen Almanlar tarafından işgal edildi.

20 Ağustos 1331 [2 Eylül 1915] (Perşembe) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş ve rüzgâr. Sağ cenahta (13. Fırka) 90 metrelik ileride bir siper yapılarak işgal olundu. 14. Fırka sol cenahında Kerevizdere'deki düşman ileri siperleri Hockins topu ile kısmen tahrip edildi. Düşmanın top ve bomba ateşi hafif devam etti. Soğanlıdere'yi bahriye topuyla dövdü. Düşman bomba ile Kerevizdere'deki blokhauzumuzu tahrip ettiler. Limni civarındaki bir düşman nakliyesi batırıldı (Savslane) isminde.

21 Ağustos 1331 [3 Eylül 1915] (Cuma) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Top ve bomba ile cepheyi ve bataryalarımızı düşman ziyadece taciz etti. Hockins topuyla düşmanın Kerevizdere'deki blokhauzuyla otuz metrelik siperi oldukça tahrip edildi. Tüm blokhauzu tekrar yaptık. Soğanlıdere'yi bahriye topuyla dövdü. Birinci Fırkada bir lağım patlattık, düşman telaşa düştü. Gece şiddetli piyade ateşi ve bomba devam etti. Sabaha doğru hafifledi. Kerevizdere blokhauzuna taarruzla düşmana telefat verdirdik.

22 Ağustos 1331 [4 Eylül 1915] (Cumartesi) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş. Tarassut mevziine gittim. Düşman, topçu ve bomba ile cepheyi ve bataryaları tacize devam etti. Bu gece de top ve bomba ile de, mitralyöz ateşiyle dahi tacizata devam etti. Üç bini mütecaviz mermi, beşyüze karib bomba attı. Soğanlıdere'yi bahriye topuyla dövdü, ihtiyattan bir mecruh vardır. Kerevizdere blokhauzuna muvaffakiyetle bomba attık. Nara Burnu'nda bir İngiliz tahtelbahiri gark ve 3 zabit, 25 nefer esir edildi ve Armutlu civannda da bir düşman tahtelbahiri gark edildi. Gr--- kâmilen zabt olundu. Enver Paşa'nın ferikliği hakkında talimat.

23 Ağustos 1331 [5 Eylül 1915] (Pazar) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Düşman bugün de birinci ve ikinci hat siperlerini dövmeğe devam etti. Kerevizdere'deki düşman blokhauzu Hockins topuyla kısmen tahrip ve bir manga ile taciz olundu. Saat 10 sonrada, düşman gerileri topçu ateşiyle taciz edildi. Saat 6,5 evvelde, 41K (3 tabur) Anafartalar'da Soğanlıdere'ye geldi.

Levent Şahverdi Arşivi

24 Ağustos 1331 [6 Eylül 1915] (Pazartesi) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş. Düşmanın top ve bomba ateşi hafifledi, gece yine devam etti. Kervizdere blokhauzunu bir manga ile taciz ettik. Dün tahrip olunan blokhauzumuzu tamir ettik. Akşam altı düşman sefinesi cenubdan şimale doğru geliyorlardı. Biri Tekeburnu'na, diğeri Arıburnu'na ve daha yukarı istikametinde hareket ediyorlardı. Tekeburnu'nda düşman bir balon uçurup Anadolu'yu bombardıman etti.

25 Ağustos 1331 [7 Eylül 1915] (Salı) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş, rüzgâr. Bugün düşmanın top ve bomba ateşi hafif idi. Akşama doğru düşman Birinci Fırkası'nın gerilerini balon uçurup tarassut etti ve bir miktar topçu ile dövdü. Grup Karargâhı'na giderek cephane ve efrat ihtiyacını arz ettim. Gece düşman bomba ile hatlarımızı dövdü. Kerevizdere blokhauzunu döverken kendi blokhauzunu dahi tahrip etti.

26 Ağustos 1331 [8 Eylül 1915] (Çarşamba) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş, rüzgâr. Sabah tarassut mevkiine gittim. Düşmanın topçu ve bomba ile tacizatı şiddetle devam etti. 3000 mermi, 700 bomba atıldı. Vehip Paşa ile Şimal Grubu'nun (Anafartalar'dan) gelen 41K'ı Soğanlıdere'de teftiş ettim 13. Fırka Kumandanı Hovik Bey, 12. Fırka Kumandanlığı'na tayinen hareket etti. Yerine 12. Fırka Kumandanı Selahattin Bey oldu. Kerevizdere blokhauzu taciz olundu. Saros'a bir İtalyan torpidosunun bir zırhlı ile beraber girdiği görüldü.

27 Ağustos 1331 [9 Eylül 1915] (Perşembe) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş, rüzgâr. 13. Fırka Kumandanı Selahattin Bey geldi. Düşman topçu ve bomba tacizatına mukabil, düşmanın altıncı ve üçüncü hat siperlerini topçu ile döverek tesir istihsal ettik. Bir topumuz harap oldu. Düşman Çiftdere menbaında balon gemisinden balon uçurup, bir kruvazör Birinci Mıntıka'nın sağını dövdü. Kerevizdere'ye sokulan üç torpido solumuza ateş etti, fakat ateşimizle uzaklaştı. Düşman blokhauzunu taciz ettik. Grandük Nikola Rus Başkumandanlığı'ndan azil ve Kafkasya Vali ve Kumandanı oldu.

28 Ağustos 1331 [10 Eylül 1915] (Cuma) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş, rüzgâr. Rüzgârın şiddettinden düşmanın top ve bomba tacizatı hafif oldu. 13. Fırka sağ cenahı ilerisinde yeniden yapılan bir siper ikmal ve işgal edildi (90 metre-

Levent Şahverdi Arşivi

lik diğer bir siper akdemce ikmal ve işgal olmuştu). Düşman blokhauzunu bomba ile ve bir manga ile taciz ettik. Düşmanın bizim blokhauzumuza tecavüz eden bir miktar efradı, bomba atamadan firara icbar edildi.

29 Ağustos 1331 [11 Eylül 1915] (Cumartesi) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş, rüzgâr. Düşmanın bomba ve top ateşi hafif idi. Altı günden beri Tekeburnu istikametine düşmanın akşama doğru üç dört yüklü nakliye sefainin geldiği müşahede olunuyor. Suvla ve Pergos Limanlan'nda ise fazla sefain görülmüyor.

30 Ağustos 1331 [12 Eylül 1915] (Pazar) Ali Bey Çiftliği civan. Bulutlu ve rüzgâr. Düşman bomba ve top ateşiyle tacizatına devam ettiğinden topçumuzla bomba mahalleri ve ileri sürdüğü taarruz siperleri ateş altına alındı. 9. kısımdaki tacize mukabil düşman da bir lağım açmaktadır. Midilli'de bir düşman zırhlısıyla iki nakliye gemisi tahtelbahirimiz tarafından Anadolu sahilinde gark edilmiştir. Kirte sularında torpillenen (Arabika) muavenet kruvazörü ve zırhlı sefinesi tahakkuk etti.

31 Ağustos 1331 [13 Eylül 1915] (Pazartesi) Ali Bey Çiftliği civan. Bulutlu, hafif yağmur. Saat 5,5 evvelde düşman Birinci Mıntıka'ya şiddetli bir ateş baskını yaparak bizi uyandırdı, tarassuda gittim. Öğleden evvel bir defa daha ve öğleden sonra iki defa daha baskın (ateşle) yaptı. Beş bine karip mermi ve bomba sarf etti. Akşam üzeri Bozcaada'dan beş vapur Tekeburnu'na ve Limni cenubundan sekiz vapurun şimale doğru çekildikleri görüldü. Düşman gece de hafif piyade ateşi yaptı. Tahtelbahirlerimize karşı düşman torpil gemileri Boğaz'a torpil döküyorlar.

1 Eylül 11331 [14 Eylül 1915] (Salı) Ali Bey Çiftliği civarı. Bulutlu ve rüzgâr. Düşman dünkü gibi cephemize şiddetli topçu ateşi ve bazen bomba atmaktadır (arasıra). Onüçüncü Fırka'ya gidip vaziyet hakkında görüştüm ve Grup Karargâhı'na gittim.

2 Eylül 1331 [15 Eylül 1915] (Çarşamba) Ali Bey Çiftliği civarı. Şiddetli yağmur, bulutlu. Saat 5,25. Evvelde 14. Fırka sağ cenahı bir çeyrek şiddetli topçu ateşi ile dövdü. Akşam üzeri dahi birinci hattı ve gerilerini şiddetle bombardıman etti. Sağ cenahta balon uçurdu ve --- bir de kabil-i sevk balon

Levent Şahverdi Arşivi

uçuruyor. Her akşam dört beş yüklü gemi Tekeburnu istikametine gelmekte berdevamdır. Liman Paşa saat 7 sonrada gelip, beraberce 14. Fırka tarassuduna ve 8 numerolu nokta-i istinâdı gezip, avdet etti ve Sırbistan üzerine hareketin başladığını haber verdi. Kerevizdere ve Şüheda tepesi düşman blokhauzlanna muvaffakiyetle bomba atıldı.

3 Eylül 1331 [16 Eylül 1915] (Perşembe) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş, bulutlu. Saat 7. Evvelde 6. nokta-i istinâd ve civannı şiddetle dövdü. Öğleden sonra da birinci hattı ve turuk-u ittisâliyeyi şiddetle dövdü ve bir miktar bomba attı.

4 Eylül 1331 [17 Eylül 1915] (Cuma) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş, rüzgâr. Vehip Paşa Ordu Karargâhı'na gittiğinden, öğleden nısfülleyle kadar Cenub Grup Kumandanlığı Vekaleti'nde bulundum ve Grup Karargâhı'na gittim. Rüzgâr şiddetli olduğundan düşman solumuza bomba atamadı ve top ateşi nisbeten hafif idi. Gurûb-ı şemsten sonra, şiddetli top ve bomba ateşini müteakip bir takım düşman Kerevizdere blokhauzumuza taarruz etti ise de oradaki iki manga tarafından tard ve bir neferi süngülendi ve oradaki avcı kolumuza ilerleyen bir keşif kolundan ateşle birkaç mecruh vererek tard edildi. Düşmanın Rumca tekellümü işitildi.

5 Eylül 1331 [18 Eylül 1915] (Cumartesi) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş, rüzgâr, mehtap. Düşmanın gündüz bomba ve topçu ateşi hafif idi. Saat 7.45 sonrada 13. Fırka cephesine şiddetli topçu ve bomba ateşi açtı. Bir saat devam etti, mukabele edildi. Akşam üstü Léon Gambetta isminde bir Fransız sefinesi (İntepe'yi) bombardıman etti. Vehip Paşa ile beraber 5. ve 6. nokta-i istinâdlan ve 13. Fırka tarassut mevkiiyle karargâhını dolaştık.

6 Eylül 1331 [19 Eylül 1915] (Pazar) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Düşman top ve bomba endahtıyla tacizata devam etti. Bir kruvazör dördüncü grup bataryalannı bir saat kadar büyük toplarıyla bombardıman etti. Düşman her gün üç dört gemisi Tekeburnu'na yükle gelip gitmekte berdevamdır. --- --- zabt olundu.

6/7 Eylül gece Dördüncü Alay'ın soluna ilerleyen bir manga Fransız keşif kolu tard ve bir nefer siper civannda itlaf edildi. Belgrad bombardımanı başladı.

Levent Şahverdi Arşivi

7 Eylül 1331 [20 Eylül 1915] (Pazartesi) Ali Bey Çiftliği civarı. Şiddetli rüzgâr. Düşman top ve bomba tacizatına devam etti. Cephemizdeki İngilizlerin Fransızlarla tebdil edilmekte olduğu istidlal olunuyor. Saat 7,5 sonrada kolordu ve fırka kumandanlan, grup karargâhlan Vehip Paşa'ya medüvven yemekde bulunduk.

8 Eylül 1331 [21 Eylül 1915] (Salı) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Düşman top ve bomba tacizatına devam etti. Düşmanın hastahane gemilerinde faaliyet çoktur. --- düşman ---'dan infilakla Şüheda tepesini top ve bomba ile sıkıştırıp, yüz metre siper tahrip ve 15 şehit ve 26 mecruh oldu. Bir kruvazör dördüncü grup bataryalarını dövdü. Kerevizdere'de düşmanın bir nöbetçi mahalliyle bir hendek tesviye edildi.

9 Eylül 1331 [22 Eylül 1915] (Çarşamba) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş, rüzgâr, soğukça. Düşmanın tesviye olunan Kerevizdere tarassut mahalline gelmek isteyen bir zabit, dokuz nefer itlaf edildi. Düşman cephesindeki efradı bugün kısmen mübadele ile meşgul oldu (üç dört tabur kadar). Düşman hafif tacizatta bulundu.

10 Eylül 1331 [23 Eylül 1915] (Perşembe) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş, rüzgâr. Gece soğuk. Tarassut mevkiine gittim. Düşman kıtaatını tebdil ediyordu. Topçu tacizatı pek hafif idi. Bulgaristan seferberlik ilan etmiştir (8 Eylül).

11 Eylül 1331 [24 Eylül 1915] (Cuma) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş, rüzgâr. Düşmanın top ve bomba endahtı hafif idi, kıtaatını tebdile devam etti. Düşman bilhassa gece top ve bomba ile Şüheda tepesini tazyik etti. Yunanistan seferberlik ilan etti. Gönderdiğimiz 4. ve 8. Fırkalarla, --- iki alayı tarafından Conkbayın'nın istirdat edildiğine dair grup takdirnamesi geldi.

12 Eylül 1331 [25 Eylül 1915] (Cumartesi) Ali Bey Çiftliği civan. Mütebeddil. Hava müsaid olduğundan düşman Dördüncü ve 55. Alay cephelerini ve Şüheda tepesini bomba ile ve biraz topçu ile sıkıştırdı. Gece bütün cepheyi, bilhassa Kudsi Bey ve Şüheda tepelerini, top ve bomba ile taciz etti. Kerevizdere Kurtkırlan'nı keşfe gelen beş Fransız'dan dördü itlaf, biri esir edildi (175Y'de).

Levent Şahverdi Arşivi

13 Eylül 1331 [26 Eylül 1915] (Pazar) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş. Gümüş İmtiyaz Madalyası ile taltif olundum. Düşmanın bugün havanın müsaadesi cihetiyle topçu ve bomba tacizatına germi verdi. İmroz'dan düşman balonu Limni cihetine gidip avdet etti. Gece ateş devam etti. 1500 mermi ve 200 torpil endaht etti. Kerevizdere ve Şüheda tepesi dövüldü. Kerevizdere'de bir esir daha alındı. Dünkü vakada 5 neferli keşif kuvveti düşmanın 15 neferini tarumar etti. Altı neferi telef ve iki neferi esir ve beş tüfek aldığı anlaşılmıştır. Düşmanın bir kruvazörü sağımıza ateş etti.

14 Eylül 1331 [27 Eylül 1915] (Pazartesi) Ali Bey Çiftliği civarı. Kapalı, rüzgâr (lodos) şimdiye kadar her gün poyraz idi. Düşman bermutat tacizata devam etti. Saat 7 sonrada Cenup Grubu Karargâhı'na giderek kereste hakkında (Yargaz ormanlarının katı) maruzatta bulundum. Yolda iken düşmanın şiddetli bir piyade topçu ve bomba ateşi açtığı ve tarafımızdan mukabele olduğunu gördüm. 6. Kısım sağında düşmanın boru çalıp, "Allah Allah" sedasıyla elli nefer kadar hücuma kalktıysa da, derakab ateşle püstürtüldü. Birinci Fırka da Anafartalar'da dahi düşman bu misilli ateş baskınları aynı zamanda yapmıştır. Seddülbahir önünde düşmanın bir torpidosunun Anadolu bataryaları ateşiyle gark olduğu zannolunuyor. İngilizler Kutülamara'yı zabt etti.

15 Eylül 1331 [28 Eylül 1915] (Salı) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş ve lodos. Düşman bir mikdar tacizata devam etti. Saat 7,45 evvelde Kirte civarındaki siperlerimize bir ateş baskını yaptı. Şüheda tepesi karşısındaki lağımcının mukabil açtığı lağımda bir iştial vuku buldu. Bizim lağıma bir şey olmadı. Garp Cephesi'nde İngiliz-Fransız hücumu 70 saat bombardımandan sonra Almanların --- ve Arg--- civarında iki fırka cephesini zabt ile, Almanları iki kilometre geri çekilmeğe icbar etti.

16 Eylül 1331 [29 Eylül 1915] (Çarşamba) Ali Bey Çiftliği civarı. Mütebeddil, lodos. Bermutad düşman top ve bomba ile tacizatta bulundu. Kıtaatını tebdilde devam ediyor. Cedel tepesindeki düşman ---na bir piyade mangasıyla tecavüz olunarak kısmen tahrip olundu. Saat 8,15 sonrada Seddülbahir Tekeburnu garbında şiddetli bir infilakı müteakip iki büyük --- sadası duyuldu ve bir yangın görüldü (Domuzpazan-Azmakdere). Üçüncü Mıntıka itibarı ile Cenup Grubu'na ilhak edildi. 3. Fırka buraya gelip tesellüm edecektir.

Levent Şahverdi Arşivi

17 Eylül 1331 [30 Eylül 1915] (Perşembe) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş. Bermutat düşman top ve bomba ile tacizatta bulundu. 13. Fırka Karargâhı'na giderek Selahattin Bey'le taarruz hakkında görüştüm. Gece Şüheda tepesindeki düşman siperlerine bomba atılarak taciz edildi ve kısmen tahrip olundu.

18 Eylül 1331 [1 Ekim 1915] (Cuma) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş (sıcak). Gündüzleyin hafif tacizât var idi, akşama doğru ziyadeleşti. Saat 9,35 sonrada kısa bir ateş baskını yaptı (topçu). Şüheda tepesindeki düşman ileri siperini taciz ettik. Kabil-i sevk balon biraz İmroz civarında dolaştı. Akşam üstü beş yüklü gemi Tekeburnu'na İmroz'dan geldi. 3. Mıntıka Kumandanı --- ve 1. Mıntıka Kumandanı Cafer Tayyar Bey oldu.

19 Eylül 1331[2 Ekim 1915] (Cumartesi) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş, sıcak. 13. Fırka tarassuduna gittik. Düşmanın ihraçtan şimdiye kadar sûret-i terakkî ve hücumu ve mukabil taarruzlar hakkında arazi üzerinde Selahattin Bey'den izahat aldım. Bizim düşmanı denize dökmek üzere yapacağımız istihzarata esas hazırlamak lazımdır. Bugün nisbeten hafif top ve bomba ateşi olundu. Düşmanın Tekeburnu'nda devriyelerle top ve hayvan naklettiği (Bozcaada'ya) görüldü. Düşman siperlerine (10. Fırka karşısında) beyaz çaprazlı siyah flamalar rekz ediyor, fazla hasta çadırları kurdu. Düşman kabil-i sevk balonu Tekeburnu Merkep Adası'na gidip, siperlerimiz üzerinde biraz dolaşıp, İmroz'a avdet etti. Cedel tepesiyle Fuat Bey deresindeki düşman hafriyatlarını bu sabah keşif kollarıyla taciz ettik.

20 Eylül 331 [3 Ekim 1915] (Pazar) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş, sıcak. Bugün düşman top ve bomba ile ziyadece tacizatta bulundu. Saat 5,15 sonradan, saat 6,15 sonraya kadar düşman şiddetli bir ateş baskını yaparak, saat 5,30'da Şüheda tepesinde bir lağım patlattık ve hufreyi keşif kolumuz işgal etti. Düşmanın bir bomba mahalliyle, beş metrelik bir siper kısmen tahrip olundu. Bu baskındaki zayiatımız 4 şehit, 11 mecruh. Düşmanın pek ziyade zayiat verdiği melhuzdur. Saat 8 sonra, şiddetli bir piyade ateşi oldu.

21 Eylül 331 [4 Ekim 1915] (Pazartesi) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş. Saat 5,20. Evvelde 3 tabur Kerevizdere ağızına gelerek ateşe başladıysa da, yerine tam isabetle yangın zuhur ettiğinden kaçtılar. Saat 9. Evvelde umumi cephede düş-

Levent Şahverdi Arşivi

man topçu mevâziini anlamak için bir topçu ateş baskını yapıldı. Düşman bermutat top ve bomba ile tacizata devam etti. Fransızlar Selanik'e elli bin nefer çıkardılar, 18 Eylül. (Ajans onbeş bin diyor).

22 Eylül 331 [5 Ekim 1915] (Salı) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş. Düşman bermutad top ve bomba ile tacizâtta bulundu. Kabil-i sevk balon üç gündür İmroz ve Merkep Adası arasında cevelan etmektedir. Kerevizderesi'ne gece gelen düşman torpidolan tard edildi.

23 Eylül 331 [6 Ekim 1915] (Çarşamba) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Bermutat düşman tacizatta bulundu. Vehip Paşa Bulgarlarla müştereken hareket için Dersaadet'e gitti. Biz de beraber gideceğiz (Bulgaristan'a). --- Boğaz Kumandanı Cevat Paşa geldi. Düşman bugün de kıtalannın tebdiliyle meşgul oldu. Tekeburnu'ndaki hasta çadırları (36) iblağ etti. Balon İmroz, Tekeburnu arasında dolaştı. Torpidoları Kerevizdere ağzından topla tard olundu. Şüheda tepesindeki düşmanın en önündeki yeni bir siperi zabt ve bir miktar kum torbası alınarak yine avdet edildi. Vehip Paşa ile görüşmek üzere gruba gittim. Alman ve Avusturyalılar Tuna, Sava, Drina'dan hududu geçerek Sırbiye'ye dahil oldular.

24 Eylül 331 [7 Ekim 1915] (Perşembe) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş. 13. Fırka Karargâhı'na giderek hazırlık hakkında tebligatta bulundum. Bugün düşman bermutat top ve bomba tacizatında bulundu. Düşman yeni hasta çadırlarını elliye iblağ etti. Gece, Cedel ve Şüheda tepesindeki keşif kollarımız düşman siperlerine bomba atarak tahkimata mâni oldular. 13. Fırka geri çekilerek ve bu gece 4Y mıntıkası Fırka 14 tarafından teslim alınmak üzere emir verilmişken, Cevat Paşa'nın Liman Paşa Karargâhı'nda verdiği telefonla tehir olundu. (Venizelos) istifa etti. İtilaf süferası Sofya'dan infikâk ettiler.

25 Eylül 331 [8 Ekim 1915] (Cuma) Ali Bey Çiftliği civan. Bulutlu ve yağmur. Düşman bermutat tacizatta bulundu ve 13. Fırka'nın Kirte, Kanlıdere arasını 10. Fırka'nın 28Y teslim aldı, 60Y Soğandere'ye çekildi. İki mantelli bataryası geldi. Mevziye girmedi. Gece şiddetli fırtınada düşmanın ateş baskınına mukabele olundu. Düşman Tekeburnu'ndan üç topu Merkep Adalan'na gönderdi. Hasta çadırlarını 60 iblağ etti.

Levent Şahverdi Arşivi

26 Eylül 331 [9 Ekim 1915] (Cumartesi) Ali Bey Çiftliği civan. Bulutlu.

25/26 Eylül gecesi şiddetli yağmur.

Düşman hafif tacizatta bulundu. Belgrad, Alman ve Avusturyalılar tarafından zabt edildi (Mareşal Mekensen).

27 Eylül 331 [10 Ekim 1915] (Pazar) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş. Düşman bermutat tacizatta bulundu. Bugün Kumandan Vekili Cevat Paşa ile beraber Dördüncü Alay hatt-ı mutavassıtı ile, 5. vc 6. istinat noktalarını dolaştık. Düşmanın kabil-i sevk balonu Tekeburnu'na gelip İmroz'a döndü.

28 Eylül 331 [11 Ekim 1915] (Pazartesi) Ali Bey Çiftliği civan. Bulutlu ve yağmur. Cevat Paşa ile 14. Fırka'nın birinci ve hatt–ı mutavassıt ve ikinci hat siperleriyle 7., 8. nokta-i istinatlannı dolaştık. Düşman top ve bomba ile tacizatta bulundu. Bulgar-Sırp hudutlarında müsademat başladı.

29 Eylül 331 [12 Ekim 1915] (Salı) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş, poyraz. Bugün zeval zamanı, düşmanın Şüheda tepesindeki lağımı kazaen ateş alarak, kendi siperlerinin (10) metresini tahrip etti ve topçu ve --- neferlerle düşman Şüheda tepesini sıkıştırdı.

30 Eylül 331 [13 Ekim 1915] (Çarşamba) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş, rüzgâr, poyraz. İkinci Ordu Karargâhı Keşan'a hareket etti. Düşman tacizatına devam etti.

1 Teşrinievvel 1331 [14 Ekim 1915] (Perşembe) Ali Bey Çiftliği civarı. Güneş, rüzgâr, poyraz. Düşman hafif tacizatta bulundu. Bu akşam 15. Fırka çekildi, 56Y mevzie girip 4Y değiştirdi ve 10. Fırka kumandasına girdi ve 13. Fırka piyadesiyle Soğanlıdere'de tecemmü etti (15. de). 45Y ve 38Y ---deresi ile Soğanlı menbaı civarında ordugâha girdi ve Topçu 15Y, 2T Birinci Mıntıka'da topçu 4, üç bataryasını bu gece tebdil etti. Tifoya aşılandım. Bulgaristan Sırbistan'a ilân–ı harb etti (27 Eylül).

2 Teşrinievvel 1331[15 Ekim 1915] (Cuma) Ali Bey Çiftliği civan. Güneş, poyraz. Düşman hafif tacizatta bulunuyor. Saat 3,15. Evvelde Kerevizdere'deki

Levent Şahverdi Arşivi

düşman blokhauzunu lağım ile berhava etmek istedik, fakat temîn-i ittisâl hendeğini bozabildik. General Kersman (yeni Ordu Topçu Kumandanı) grup topçu tarassudundan mevaziini gördü. Bugün düşman Tekeburnu'ndan bir kısım askerini gemilere bindirdiği görüldü. Düşman ileri hattını kirpilerle tahkim ediyor. Gece Şüheda tepesindeki düşman siperlerine keşif kollanmız bomba attı ve bir keşif kolumuz Kerevizdere düşman blokhauzunu zabt etti. İçindekiler kaçarken "Ebu-Cehl" diye bağırdı, bir tüfek alındı.

3 Teşrinievvel 1331 [16 Ekim 1915] (Cumartesi) Ali Bey Çiftliği civarı. Bulutlu. Saat 1,55 evvelde, düşman Şüheda tepesindeki lağımı ateşledi, bize bir zarar olmadı. Birkaç dakika sonra bizim de mukabil lağım ateşlendi, geri tepti. Bir Alman küçük zabiti maktul, bizim bir istihkam zabiti mecruh oldu. Birkaç nefer de barut gazlarından bayıldı. 13. Fırka Soğanlıdere'den, Havuzlar deresiyle Sarafim Çiftliği arasına nakletti. Düşman bugün ziyadece tacizatta bulundu. Kerevizdere'de zabt ettiğimiz blokhauzunu şiddetli topçu ve bomba ile döğdü ve zabt etti. Bugün de Tekeburnu'nda asker Merkep Adası'ndaki nakliye gemilerine götürüldü. Düşman demir mazgallar ve demir kirpilerle birinci hattını tahkim ediyor. Gece Kerevizdere düşman blokhauzunu almak için hücum olundu, alamadık.

4 Teşrinievvel 1331 [17 Ekim 1915] (Pazar) Ali Bey Çiftliği civan. Bulutlu. Düşman bermutat tacizatta bulundu. Topçu 13Y, 1T geri çekildi. Yerine 1Y, 1T geldi. Vehip Paşa'dan ve Beşinci Ordu'dan gelen emirde Beşinci Kolordu Karargâhı'nın Kadıköy'e hareketi emrolundu. Bu suretle Mıntıka Kumandanlığı'na bu gece nihayet verildi.

5 Teşrinievvel 1331 [18 Ekim 1915] (Pazartesi) Ali Bey Çiftliği civan. Bulutlu, hafif yağmur. Karargâhın kısm-ı azamı hareket etti. Ben kalıp 13. Fırkanın fırka müstakil kıtaatının harekatını tanzim için Cenup Grup Kumandanı Cevat Paşa ile görüştüm. Badehu otomobille Havuzlar'a giderek Vehip Paşa ile beraber 13. Fırka'yı teftiş ettim. Vehip Paşa'ya hal ve keyfiyeti bildirdim.

6 Teşrinievvel 1331 [19 Ekim 1915] (Salı) Ali Bey Çiftliği civarı. Bulutlu. Bugün bu mıntıkaya muvasalatımın tam yüzüncü günüdür. Saat 7 evvelde karar-

Levent Şahverdi Arşivi

gâhtan hareketle Yalova'da Beşinci Ordu Karargâhı'na geldim. Liman Paşa ile bilveda, Vehip Paşa ile beraber Kavaklı köprüsüne kadar, İsmet Bey (E. H. R.) [Erkân-ı Harb Reisi] beraber geldik, oradan ayrılarak Kadıköy'e geldim.

4 Teşrinievvel, Vranya Bulgarlar tarafından işgal olunmuştu. Radovişte, İştip, Bereketli, Straçin hattını bugün Bulgarlar zabt etti.

7 Teşrinievvel 1331 [20 Ekim 1915] (Çarşamba) Kadıköy (Avreşne). Bulutlu, fırtına, poyraz. Otomobille Yeniköy üzerinden Şarköy'e gittik. İkinci Ordu namına erzak getiren üç vapurdan (Plevne), bir tahtelbahir tarafından sabahleyin gark edildi. Şarköy hükümete gidip otururken şiddetli bir infilak ile (Hanefi) vapurun denize garkını gördük. (Gelibolu) vapuruna dahi torpil attı ise de bir şey olmadı, boşa gitti. Şarköy'de geceledik.

8 Teşrinievvel 1331 [21 Ekim 1915] (Perşembe) Şarköy. Bulutlu, rüzgâr, poyraz, soğuk. Otomobil ile Kadıköy üzerinden Keşan'a ordu nezdine geldim, konak ve kuvvet miktarı hakkında maruzatta bulundum. Gece Keşan'da kaldım. İkinci Ordu'ya mensup 2., 3. Fırkalar Uzunköprü'de tecemmü etti. İkinci Kolordu'ya mensup 4. Fırka Keşan'a vürud etmeğe başladı. Bizim 13. Fırka Havuzlar'dan hareketle Yalova'ya geldi. Düşman Dedeağaç'ı 13 sefine ile, badehu beş daha ilave olunarak 18 sefine ile gece geç vakte kadar bombardıman etti, kışlaları tahrip eyledi.

9 Teşrinievvel 1331 [22 Ekim 1915] (Cuma) Keşan. Bulutlu, rüzgâr, poyraz. Kadıköyü'ne geldim, karargâh burada tecemmü etti. Çadırları Şarköy civarına gönderdim. 13. Fırka Yalova'dan Cevizli'ye geldi. İkinci Rütbeden Demir Salip Nişanı'yla taltifimi Liman Paşa tebşir etti. Bulgarlar Kumanova ve Köprülü'yü zabt ettiler.

10 Teşrinievvel 1331 [23 Ekim 1915] (Cumartesi) Kadıköy. Hafif yağmur, poyraz. Karârgâh Müstecab Çiftliği ile Şarköy arasında yol civarında tesis olundu. 13. Fırka Bolayır, Eksamil civarına geldi. Topçu 13Y Soğanlıdere'den hareketle Yalova'ya geldi. Bulgarlar Üsküp'ü zabt etti.

Levent Şahverdi Arşivi

11 Teşrinievvel 1331 [24 Ekim 1915] (Pazar) Müstecab Çiftliği civarı. Hafif yağmur, poyraz. 13. Fırka Gaytan dere civarına gelerek ordugâh kurdu. Topçu 13Y Yalova'dan hareketle Bayırköyü'ne gelmiştir.

12 Teşrinievvel 1331 [25 Ekim 1915] (Pazartesi) Müstecab Çiftliği civan. Güneş. 13. Fırka ordugâhlarını tanzim ve tebdil ile meşgul oldu (Gaytandere, Şarköy, Yeniköy yolu arasında) Topçu 13Y Bayırköyü'nden hareketle, Bolayır'a gelmiştir. Fırka kıtaatının ordugâhları için fırka ve alay kumandanları ile beraber Müstecab Çiftliği civarını dolaştım.

13 Teşrinievvel 1331 [26 Ekim 1915] (Salı) Müstecab Çiftliği civan. Hafif yağmur. Topçu 13Y Bolayır'dan hareketle Yeniköy'e gelmiştir. Kolordu Keşan'a hareket emri aldı. İkamet mıntıkası Hasköy, Çorlu, Kızhan, Mahmutköy'dür. Bir düşman tayyaresi Keşan'a bomba atarak birkaç maktul ve mecruh verdirmiştir.

14 Teşrinievvel 1331 [27 Ekim 1915] (Çarşamba) Müstecab Çiftliği civan. Güneş, lodos. Topçu 13Y Yeniköy'den Kadıköyü'ne gelmiştir. Bir deniz tayyaremiz Çanakkale'ye giderken sakatlanarak Şarköy'e indi. Bulgarlar ile Almanlar telaki etti. Tuna tariki açılmış oldu. Ruslar Varna'yı bombardıman ederken bir tahtelbahir tarafından (---) torpillendi, çekildiler.

15 Teşrinievvel 1331 [28 Ekim 1915] (Perşembe) Müstecab Çiftliği civan. Güneş, lodos, sıcak. Yeniköy, Eksamil üzerinden Doğanarslan'da 17. Kolordu Kumandanı --- Paşa'ya iâde-i ziyâreti müteakip, Kadıköy üzerinden Keşan'a geldim. Karargâh ve topçu dahi hareket etti (Kadıköy'den Yerlisu'ya). Bulgarlar Za---ar ve ---ac --- zabt ettiler. Fransızlarla Gevgili ve ---la--- civarında Bulgarlar şiddetli müsadematta bulunuyorlar.

16 Teşrinievvel 1331 [29 Ekim 1915] (Cuma) Keşan. Güneş, sıcak. Birinci Kolordu kıtaatını görerek, Vehip Paşa ile Uzunköprü'ye hareket ettik. Mehmet Ali Paşa'da misafir kaldım. 13. Fırka Şarköy civarından hareketle, 4Y Ömerli'de, 60Y Bayramiç ve 46Y Evreşa'da kaldı. İlk Macar vapuru Vidin'e geldi.

Levent Şahverdi Arşivi

17 Teşrinievvel 1331 [30 Ekim 1915] (Cumartesi) Uzunköprü. Güneş. Nazır Paşa geldi, İzzet Paşa da beraberdi. Birinci Kolordu (2., 3. Fırka) ve 4. Fırka (2. Kol) yürüyüşlerini nazar-ı dikkatten geçirip, Keşan'da yemek yedi, Gelibolu'ya geçti. Beraberce Keşan'a geldik. 4Y Malkara, 46Y Maverya'ya geldi, 60Y Kadıköy, Yeniköy, Mahmutköy, Maverya'ya yerleşti. Fırka 13. karargâhı Maverya'ya geldi. (Akbaş)'da bir Fransız tahtelbahiri (La Turkuvaz) karaya oturup esir edildi. Topçu 13Y Bulgar köyüne geldi. Fransız kabinesi değişti (Brian Reis-i Vükelâ).

18 Teşrinievvel 1331 [31 Ekim 1915] (Pazar) Keşan. Bulutlu, yağmur. Fırka 13 karargâhı Bulgar köyüne, 4Y Kemne ve Hasköy civarına, 46Y Haliç civarına gelip yerleşti.

19 Teşrinievvel 1331 [1 Kasım 1915] (Pazartesi) Keşan. Mütebeddil, güneş. Vehip Paşa ile beraber Bulgar köyünde Topçu 13Y ve Mahmut köyünde 60Y teftiş ettim. Albreht [Albrecht] Bey geldi. Almanlar (Kara---) zabt ettiler. İki haftadır devam eden İtalyanların İzonzo hücumu (150) bin zayiatla akim kaldı (25 fırka).

20 Teşrinievvel 1331 [2 Kasım 1915] (Salı) Keşan. Güneş. Nazır Paşa avdetle Mahmut köyünde 60Y ve Bulgarköy ile şose civannda 4Y ve 46Y ve Topçu 13Y teftiş etti, ben de bulundum. Almanlar (Çaçak)'ı zabt etti.

21 Teşrinievvel 1331 [3 Kasım 1915] (Çarşamba) Keşan. Güneş. Bolayır, Eksamil'den hareket etti. 5. Fırka kumandamıza verilmiş ve her bir ihtimale karşı Saros Körfezi'ni müdafaa etmek üzere Kadıköy (Evreşa) civarında konaklaması emrolunmuştur. Sırplar Bulgarlardan (Akpalanga)'yı istirdat ettiler.

22 Teşrinievvel 1331 [4 Kasım 1915] (Perşembe) Keşan. Yağmur. 5. Fırka Kiliseli (Süleymanlı)'da açık ordugâhta müheyyâ bulunuyor. Bir monitor (İnoz)'u [Enez] bombardıman etti. Zaimis, Meclis'te itimat reyi kazanamadı, istifa etti.

23 Teşrinievvel 1331 [5 Kasım 1915] (Cuma) Keşan. Güneş. Dördüncü Alay (Kemne) mıntıkasından (Karapınar-Karlıköy) mıntıkasına nakletti. Niş Bulgarlar tarafından, ---ara--- Almanlar tarafından zabt olunmuştur. Çanakkale'de bir İngiliz tahtelbahiri gark ve 3 zabit, 6 nefer esir alındı.

Levent Şahverdi Arşivi

24 Teşrinievvel 1331 [6 Kasım 1915] (Cumartesi) Keşan. Güneş. 13. Fırka karargâhı Bulgar köyünden, Keşan cenubunda Teke karyesine naklederek düşmanın birkaç gemisi Saros Körfezi'ne gelip gitti. Almanlar (Kralova)'yı zabt etti (120) top. Bulgarlar (Usturumca ---lak ---le) hattında Fransızların taarruzunu def ettiler.

25 Teşrinievvel 1331 [7 Kasım 1915] (Pazar) Keşan. Bulutlu, mütebeddil. Topçu 13Y Bulgar köyünden Maverya'ya geçti. Birinci Hicaz Taburuyla, İkinci Taburdan iki kol Kilisa'dan Keşan'a vürud etti. Seddülbahir'de merkeze ateş baskını yapıp bombacılarını ileri sürmüş ise de tard olunmuştur. Almanlar (Kruşevac)'ı zabt etti (4500) esir.

26 Teşrinievvel 1331 [8 Kasım 1915] (Pazartesi) Keşan. Bulutlu, mütebeddil. Hava biraz soğudu. Kollan teftiş ettim. Onuncu Fırka Havuzlar'da tecemmü etmiştir. Bulgarlar Leskofca, Kesnac, Kalkandelen kasabalarını zabt ettiler.

27 Teşrinievvel 1331 [9 Kasım 1915] (Salı) Keşan. Mütebeddil. Düşman Saros Körfezinden (Yerlisu)'ya oniki mermi endaht etmiştir, bir tayyare işaret vermiştir. Avusturyalılar ---elvanice'yi aldı.

28 Teşrinievvel 1331 [10 Kasım 1915] (Çarşamba) Keşan. Güneş. Onuncu Fırka Havuzlar'dan akşam hareket etmiştir. Maverya'ya gidilerek, Topçu Alay Kumandanı'yla görüşüldü. Süvari 11Y, Karlıköy'e geldi. Bir düşman tayyaresi bugün Uzunköprü istasyonuna bir bomba attı, bir şey olmadı. 3. Fırka civarına attığı iki bomba ile 6 şehit ve 19 mecruh oldu. Bugün düşman monitörü ve Kovan köprülerini ve oradan geçen askeri bir saat kadar bombardıman etti ise de, bir ziyan olmadı.

29 Teşrinievvel 1331 [11 Kasım 1915] (Perşembe) Keşan. Bulutlu, lodos. 5. Fırka'dan üç tabur Saros Körfezi'ne karşı ileri sürüldü. Gece tekrar geri alınması emrolundu ve Avusturya'dan Uzunköprü'ye gelen 24 santimlik obüs bataryasını Gelibolu'ya naklederken düşmanın bir baskınını men edecektir. 10. Fırka bu sabah Yalova'ya geldi. Gece Bayırköyü'ne hareket edecektir. İki monitör Saros'a gelerek Bolayır'a beş mermi atıp savuşmuşlardır.

Levent Şahverdi Arşivi

30 Teşrinievvel 1331 [12 Kasım 1915] (Cuma) Keşan. Mütebeddil, gece yağmur yağdığından hava soğuktu. 10. Fırka gece Bayırköyü'nden Gelibolu'ya hareket etti. Yeni Başvekil Skulidis Yunan Meclis-i Mebusanı'nı fesh etti.

31 Teşrinievvel 1331 [13 Kasım 1915] (Cumartesi) Keşan. Güneş. Maverya'ya kadar gidilerek motorlu bataryanın cephanesinin Yerlisu'da taht-ı temine alınması tertip edildi. Düşmanın tayyaresi Keşan'a gelip avdet etti. Attığı bombadan iki nefer mecruh, sekiz deve maktul, altı deve mecruhtur. 10. Fırka Gelibolu'dan Eksamil'e hareket ediyor (gece). 24'lük obüsün cephanelerini Yerlisu'ya nakletmeye başladık. Bulgarlar --- (---)'i zabt etti.

1 Teşrinisani 1331 [14 Kasım 1915] (Pazar) Bulutlu, lodos şiddetli. Akşam fırka (10) Ekzamil'den Kadıköyü'ne geldi. 28Y Bayramiç, 29Y ---deki 30Y topçu ve saire fırka da Kiliseli (Süleymanlı)'dan gece 5. Fırka Mahmut köyüne hareket etti. Muvakkat Batarya Kumandanı Avusturya yüzbaşısı bugün otomobil ile Gelibolu istikametine geçti. Seddülbahir'de sol cenahımıza sekiz bin mermi ve bomba endaht etti.

2 Teşrinisani 1331 [15 Kasım 1915] (Pazartesi) Keşan. Güneş, yağmur, şiddetli lodos. Akşam gece şiddetli dolu devam etti. 5. Fırka Mahmut köyünden Paşayeğen'e kolordusuna iltihak etti. Düşman Seddülbahir'de sol cenahımıza 3 bin bomba endaht etti. Merkezi kara ve deniz toplanyla dövüp ikinci hücumda ileri siperlerimize girmiş ise de mukabil taarruzlanmızla tard olunmuştur.

3 Teşrinisani 1331 [16 Kasım 1915] (Salı) Keşan. Bulutlu, lodos. İki tayyare Uzunköprü cihetine gidip avdet etti. Bilatesir Kuleliburgaz köprüsüne altı bomba attılar. Düşman Seddülbahir merkezine tekrar hücum ettiyse de tard edildi. Bir kısım siper düşman elinde. Bulgarlar, Pirlepe, Busduvar, Geylan'ı zabt etti.

4 Teşrinisani 1331 [17 Kasım 1915] (Çarşamba) Keşan. Güneş, şiddetli lodos. Vehip Paşa Dersaadet'e azimet ettiğinden yerine Vekaleten İkinci Ordu Kumandanlığı'nda kaldım. Almanlar Kurşunlu'yu ve Avusturyalılar Pa---'ı zabt ettiler. Seddülbahir merkezindeki siperi düşman tekrar bombardıman ederek işgal etti.

Levent Şahverdi Arşivi

5 Teşrinisani 1331 [18 Kasım 1915] (Perşembe) Keşan. Güneş. Saat 1 sonrada, 10. Fırka'yı teftiş için Kiliseli (Süleymaniye) havalisine gittim. 30Y'yı orada ve diğerlerini yerlerinde teftiş ettim. Otomobil kırıldığından hasta arabasıyla Turhan civanna kadar ve oradan yeniden celp edilen bizim otomobil ile nısfülleylden sonra (iki saat) Keşan'a avdet ettik. Bir düşman tayyaresi 28Y (Bayramiç) üzerine iki bomba atarak iki mekkâriyi yaralamıştır. Uzunköprü istasyonuna da bilatesir birkaç bomba atmıştır.

6 Teşrinisani 1331 [19 Kasım 1915] (Cuma) Keşan. Güneş, ayaz. 24'lük motorlu batarya Keşan'a geldi. Üç parça 12 top nakliye (6,5) kilometre menzili vardır (130: 140 kilo mermi sikleti). Düşman tayyareleri Uzunköprü istasyonuna birkaç bomba attılar, bir tesiri olmadı. Dün gelen harp tayyareleri Uzunköprü'de biraz uçtu.

7 Teşrinisani 1331 [20 Kasım 1915] (Cumartesi) Keşan. Güneş, ayaz, poyraz. Yerlisu (Kısırkaya'ya) giderek motorlu havanların salimen Saros'a geçmesine nezaret ettim. Saat 8,45 sonrada Kavak köprüsünü geçtiler. Avusturyalı ve Almanlar Yenivaroş, Senice, ---, ---, --- işgal ettiler.

8 Teşrinisani 1331 [21 Kasım 1915] (Pazar) Keşan. Bulutlu, poyraz. Almanlar Yenipazar'ı zabt ettiler. Priştine şimalinde, Lap boğazında muharebe ediyorlar. Seddülbahir merkezde siperlerimize yerleşmek isteyen düşman mukabil taarruzla tard edildi.

9 Teşrinisani 1331 [22 Kasım 1915] (Pazartesi) Keşan. Bulutlu, poyraz. Enver Paşa Bulgaristan'a gitti.

10 Teşrinisani 1331 [23 Kasım 1915] (Salı) Keşan. Bulutlu, poyraz. Birinci Mızraklı Süvari Alayı Edirne'ye gitmek üzere Keşan'dan geçti. Yerlisu'dan süvari livası hareket ediyor, yerine 46Y gelmiştir. Vehip Paşa Dersaadet'ten avdet etti. Prepol Avusturyalılar tarafından zabt olundu. İngilizler (Bağdad'da; Bağdad'dan 40 kilometre) ileri müdafaamızı zabt ettiler.

11 Teşrinisani 1331 [24 Kasım 1915] (Çarşamba) Keşan. Güneş, ayaz. Anafartalar'dan top sedası işitildi. Avusturyalılar Metroviçe'yi ve Almanlar Pirişti-ne'yi zabt ettiler.

Levent Şahverdi Arşivi

12 Teşrinisani1331 [25 Kasım 1915] (Perşembe) Keşan. Bulutlu, poyraz. Vehip Paşa Çanakkale'ye hareket etti. İkinci Ordu Vekâleti'nde kaldım. Arıburnu'nda bir düşman siperi tarafımızdan zabt edildi.

13 Teşrinisani 1331 [26 Kasım 1915] (Cuma) Keşan. Güneş, bulut, yağmur. Vehip Paşa gece avdet etti. Bağdad civarında İngilizler mukabil taarruzlanmızla mağlup edilerek takip olunuyor. Avusturyalılar ---ı zabt ettiler. Bulgarlar ---'da Sırplılan mağlup ederek --- üzerine tard ettiler.

14 Teşrinisani 1331 [27 Kasım 1915] (Cumartesi) Keşan. İlk defa olarak kar, yağmur ve devamlı kar tuttu. Süvari 11Y, Karlı köyünden Edirne'ye hareket etti. Bulgarlar dün Kosova'yı zabt ettiler.

15 Teşrinisani 1331 [28 Kasım 1915] (Pazar) Keşan. Kar devam ediyor etraf bembeyaz. Prizren Bulgarlar tarafından zabt edilmek üzeredir. Bulgarlar Kruşova'yı zabt ettiler.

16 Teşrinisani 1331 [29 Kasım 1915] (Pazartesi) Keşan. Şiddetli kar fırtınası, soğuk. Otomobil ile mezunen Dersaadet'e gitmek üzere hareket edildi ise de Paşayeğen ile Keşan arasındaki birinci yokuşu otomobil çıkamadığından, hayvanla Paşayeğen'e gidilerek Faik Paşa'da o gece misafir kaldık. Şedit bir muharebeyi müteakip, Bulgarlar Prizren'i zabt ve 50 top ve 17 bin esir aldılar.

17 Teşrinisani 1331 [30 Kasım 1915] (Salı) Paşayeğen. Gayet soğuk, yerler buz, güneş. Araba ile Uzunköprü'ye muvasalat ettim. Yolda otuz hayvanın incimat ettiği görüldü. 5. Kolordu'dan kırk deve ve 10. Fırka'dan 4 nefer ve 10. Kolordu'dan 6 nefer ve 2. Kolordu'dan 1 nefer incimat etmiştir. Bulgarlar (---d)'ı zabt ettiler.

18 Teşrinisani 1331 [1 Aralık 1915] (Çarşamba) Uzunköprü. Güneş, soğuk ve buz. Uzunköprü'den şimendifere binip (Yavlıköy) dönmek lazım geldiğinden, müddet-i mezûniyetin azlığına binaen, az müddet feragatle araba ile Keşan'a avdet ettim. Danişment civarında karaya oturan ve dört römorkörle yüzdürülmeğe uğraşılan düşman sefinesinin tahribi için hava ve cebel topları

Levent Şahverdi Arşivi

tahrik olundu. Kutülamara- Aziziye arasında İngilizler yine mağlup edilerek iki ganbot zabt edildi.

19 Teşrinisani 1331 [2 Aralık 1915] (Perşembe) Keşan. Güneş, buz. Bir takım topçu mahalline yetiştiyse de, üç günden beri karaya oturan gemiyi bulamadı, zira yüzdürülmüştü. Üç kruvazör ve 7 torpido Saros Körfezine gelerek zeval zamanı Kavak köprüsünü bombardıman etti. Avusturyalılar Taşlıca'yı zabt etti. Kutülamara garbındaki Bağkale tarafımızdan istirdat olundu.

20 Teşrinisani 1331 [3 Aralık 1915] (Cuma) Keşan. Kapalı, lodos, buzlar eridi. Birinci Kolordu Mısır'a müteveccihen Halep'e hareket ediyor. Bulgarlar Yakova'yı zabt ettiler. Luma nehri gerisinde Sırplılar inhizama duçar olunarak, 100 top, 200 otomobil terk ettiler.

21 Teşrinisani 1331 [4 Aralık 1915] (Cumartesi) Keşan. Kapalı, mülayim. Birinci Kolordu Kumandanı Mehmet Ali Paşa geldi ve da etti. Fransızlar ricat etti, Bulgarlar ---lak, Tikveş'i zabt ettiler (Resne)'yi de aldılar.

22 Teşrinisani 1331 [5 Aralık 1915] (Pazar) Keşan. Güneş, mütebeddil. Bulgarlar ile Almanlar Manastır'ı zabt ettiler. Bulgarlar (Debre)'yi aldılar.

23 Teşrinisani 1331 [6 Aralık 1915] (Pazartesi) Keşan. Güneş, mütebeddil. Civardaki kıtaatı teftiş ettim.

24 Teşrinisani 1331 [7 Aralık 1915] (Salı) Keşan. Güneş. Karapınar'a gidilerek, 4Y hücum mevzileri görüldü. Morta Anafartalar Grubu Kumandanlığı'na tayin olunduğuma dair emir aldım. İpek zabt olundu. Ohri'yi Bulgarlar aldı. Kayaltepe ve Palamutluğu 3 kruvazör, 2 monitör bombardıman etti.

25 Teşrinisani 1331 [8 Aralık 1915] (Çarşamba) Keşan. Güneş. Fethi Bey'le beraber Keşan'dan hareketle, Yalova'da Liman Paşa ile görüştükten sonra, akşam üzeri Anafartalar Grubu Karargâhı olan (Çamteke)'ye muvasalat ettim. Akbaş civarında bir düşman tayyaresi top ateşiyle ıskat ve ihrak edilmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

26 Teşrinisani 1331 [9 Aralık 1915] (Perşembe) Çamteke. Kapalı. Büyük Anafarta ve Abdurrahman bayın ve Kocaçimen'den dolaşarak 7. Fırka tarassuduyla 15. Kolordu tarassuduna ve karargâhına uğrayıp avdet ettim. ---, --- da Fransızlar ve İngilizler, Bulgarlar tarafından mağlup ve ricate icbar edildi.

27 Teşrinisani 1331 [10 Aralık 1915] (Cuma) Çamteke. Kapalı. İsmailoğlu tepesi, Yusufcuk tepelerine gidilerek, 9. Fırka cephesi görüldü. Suvla'da balon uçurdu, Büyük Anafarta'yı bombardıman etti.

28 Teşrinisani 1331 [11 Aralık 1915] (Cumartesi) Çamteke. Kapalı. Kuradere karyesi civarında, 8. Fırka'nın bir taburuna Liman Paşa huzurunda hücum talimleri yaptırıldıktan sonra 8. Fırka karargâhı ve tarassut mahalli ve Conkbayırı görüldü ve cebel tarassudundan şimal grubu tetkik edildi. Düşman Turşun'u bombardıman etti. Hastahanede 8 nefer şehit vardır. (Ece) balon uçurdu. Kutülamara ileri mevazii askerlerimiz tarafından zabt edildi. Tirgovişte'yi Avusturyalılar aldı.

29 Teşrinisani 1331 [12 Aralık 1915] (Pazar) Çamteke. Kapalı. Turşun üzerinden Kireçtepe ve Kanlıtepe ve birinci hat siperlerine gidildi. 11. Fırka cephesi görüldü. Düşman Suvla'da balon uçurdu. Kireçtepe'deki (15)'lik bataryayı bombardıman etti. Akşam Büyük Anafarta'yı bombardıman etti. Düşman birkaç günden beri gündüz ve gece ara sıra topçu ateşi baskınlan yapıyor. Seddülbahir'de Şüheda tepesine ateş baskını ve hücum teşebbüsü akim bırakıldı. Kutülamara şarkında Şeyh Sait tarafımızdan zabt edildi. Bulgarlar Toyran-Gevgili ve Ustruga'yı zabt ettiler.

30 Teşrinisani 1331 [13 Aralık 1915] (Pazartesi) Çamteke. Güneş, mütebeddil. 26. Fırka'nın 59. Alayı talimleri görüldü. Uzunsafer ve Kumköy üzerinden grubun tamirhane ve imalathaneleri ve cephane istihkâm depolan görülerek avdet edildi. Düşmanın ateşi bugün hafif idi. Yine balon uçurup 9. Fırka'yı ağır toplanyla dövdü. Kayacıkağılı'nda sabahleyin üç, akşam ise dört lağım patlattı.

1 Kânunuevvel 1331 [14 Aralık 1915] (Salı) Çamteke. Güneş. Liman Paşa karargâhımıza geldi. 26. Fırka'nın münavebeten 16. Kolordu alaylannı tebdil et-

Levent Şahverdi Arşivi

mesi karargir oldu. 12. Fırka seylabdan ve soğuktan pek müteessir olarak yüzlerce mağruk ve müncemiden fevt vuku bulmuştur. Balon gemisi gelerek Anafarta'yı bombardıman ettiler.

2 Kânunuevvel 1331 [15 Aralık 1915] (Çarşamba) Çamteke. Rüzgâr, poyraz, soğuk. Küçük Anafarta'dan 12. Fırka tarassuduna gidilerek mıntıka görüldü. Kayacıkağılı'nda bir lağım dehliziyle, düşman dehlizi birleşerek revolver teati olundu. Bununla iki dehliz birleşmiş ve iki yerde revolver teatisi olunmaktadır.

3 Kânunuevvel 1331 [16 Aralık 1915] (Perşembe) Çamteke. Güneş. 6. Fırka Karargâhı'yla tarassuduna gidildi. Kayacıkağılı sol ve 1. hat siperlerinde bir lağım dehlizi görüldü. Akşam düşman Kayacıkığılı'nda iki lağım attı, tesirsizdir. Gece 9. Fırka keşif kollan düşman keşif kollarını tard ederek bir hayli eşya igtinam etmişlerdir. Avusturyalılar Akova'yı zabt ettiler ve ---'ya dayandılar.

4 Kânunuevvel 1331 [17 Aralık 1915] (Cuma) Çamteke. Güneş. Bir düşman tayyaresi Turşun köyü civarında ağır humbaracı bölüğüne 34Y ordugâhına bir bomba atarak 14 şehit ve 38 mecruh verdirdi. Düşman birkaç gün evvel Haydarpaşa rıhtımında --- vapurunu gark ettiğinden iaşe hususu pek sıkıştı. Kayacıkağılı'nda düşman üç lağım attı ve bir monitörle Yalova'yı bombardıman ederek, bir hastahanede bir hayli zayiat vardır. Bir Alman kadını da maktul oldu.

5 Kânunuevvel 1331 [18 Aralık 1915] (Cumartesi) Çamteke. Sis. Dün gece Anburnu'nda zuhur eden yangın bugün de devam etti. Bugün altı tayyare 9. Fırka üstünde dolaştı. Ece Limanı'na, Turşun köyü civarına, bilazarar iki bomba attılar.

6 Kânunuevvel 1331 [19 Aralık 1915] (Pazar) Çamteke. Kapalı ve güneş. Turşun köyü civarında bir taburu bitteftiş, 12. Fırka tarassuduna gittim. Saat 7,15 sabahleyin Kayacıkağılı'nda muvaffakiyetle bir lağım attık, yirmi kadar düşman siperini bozduk. Saat 11 evvelde Lalababa Ordugâhı, Kayacıkağılı ve Şahin siperini yeni obüs mermiyatıyla baskın ettik. Yüz mermi sarf ettik. Öğleden sonra Alçıtepe'yi düşman denizden şiddetli dövdü. Sedası tepeden sürekli işitiliyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

Düşmanın Cenup Grubu sağ cenah ve merkezine yaptığı taarruz tard ve def edilmiştir. Anburnu hizasında balon gemisi vardı. Ece Limanı'na bir monitör, iki torpido geldi.

7 Kânunuevvel 1331 [20 Aralık 1915] (Pazartesi) Çamteke. Kapalı. Düşmanın saat 2 evvelde otuz kadar sefâin-i harbiyesinin, birçok nakliye sefainin Tuzlagölü ağızıyla Azmak ağzına fenerler dikerek ş---ve römorkörlerle nakliyat icra ettiği anlaşılmış, evvela bir taarruz ihtimali varit olmuş ise de, bilahire ordugâhlarına ateş verdiği görüldüğünden çekildiği anlaşılmakla, bütün keşif kollan ve bilumum hatlarla taarruza başlanmıştır. Yalnız Şühedatepe'de tüfek ve bomba ateşi olmuştur. Saat 2 sonrada bütün sahil işgal olundu. Bir hayli tüfek, mühimmat, erzak, kazma, kürek, melbusat, hasta çadırları igtinam edildi. Kum köyü civarına bir tayyare bomba atarak bir şehit, beş mecruh vardır. Denizden iki kruvazör ve birkaç torpido Kemikli'leri bugün vakit vakit bombardıman etti ve ordugâhları düşman ihrak etti. Seddülbahir'de tarafından şiddetli top sesleri işitiliyor. 6. Fırka'ya giderek Kayacıkağılı'ndaki düşman siperlerini ve lağım tertibatını gördüm.

8 Kânunuevvel 1331 [21 Aralık 1915] (Salı) Çamteke. Kapalı, rüzgâr, yağmur. Seddülbahir'de top sesleri işitiliyor. Sığın, Azmak, Kemikli civarında görülen bir kruvazör ile bir torpido gitmişlerdir. Yaylatepe gerisinde düşmanın metruk bir obüs topu bulundu.

8/9 Kânunuevvel, Seddülbahir merkezinde çıkan iki keşif kolu düşman siperlerini boş buldu ise de yalnız Eser köprüden ateş alarak barınamadı.

9 Kânunuevvel 1331 [22 Aralık 1915] (Çarşamba) Çamteke. Rüzgâr, yağmur. Seddülbahir'de topçu muharebatı işitiliyor. (15)'lik iki obüs bataryasını oraya gönderdik. Saros Körfezi'nde birkaç düşman gemisi görüldü.

10 Kânunuevvel 1331 [23 Aralık 1915] (Perşembe) Çamteke. Kapalı. Lalababa'ya giderek İngiliz mevaziini badetteftiş avdet ettim. Harbiye Nazın Enver Paşa Seddülbahir'e gidip torpido ile avdet etti. Seddülbahir'de topçu muharebesi işitiliyordu.

Levent Şahverdi Arşivi

11 Kânunuevvel 1331 [24 Aralık 1915] (Cuma) Çamteke. Mütebeddil, güneş. Seddülbahir'de nisbeten sükûnet var idi. Ağır topçu cephanesinin ve toplann Cenup Grubu'na nakline devam olundu. Bir kruvazör ve bir torpido Ağıldere ve Kemiklilere 70-80 mermi atmıştır.

12 Kânunuevvel 1331 [25 Aralık 1915] (Cumartesi) Çamteke. Güneş. 12. Fırka (Küçük Anafarta- Turşunköy) civannda Maydos ve Serafim üzerinde saat 9 evvelde Cenup Grubu'na (Soğanlıdere'ye) izam kılındı. Kemal Yeri, --- Kanlısırt ve Şüheda tepesi ve Deniztepe ve Bük noktası ve Arıburnu'nda ve Sarıyar ve Yüksektepe ve Cesaret tepesi görülerek avdet edildi. Cesaret tepesinde son attığı iki lağımla 53 nefer şehit olmuş, on beş nefer toprak altından çıkarılmıştır. Birinci, ikinci, üçüncü hava siperleri kamilen harap olmuştur. Altı düşman tayyaresi --- üzerinde cevelan etti.

13 Kânunuevvel 1331 [26 Aralık 1915] (Pazar) Çamteke. Kapalı. İkinci Ordu'ya iltihak emrini aldım. 5. Ordu Karargâhı'na giderek veda ettim. 8. Fırka Cenup Grubu'na gitmek üzere hazırlık emrini aldı.

14 Kânunuevvel 1331 [27 Aralık 1915] (Pazartesi) Çamteke. Gece şiddetli yağmur, badezzeval güneş. Otomobil ile Anafartalar Grup Karargâhın'dan hareketle, Keşan'da kolorduya iltihak ettim.

15 Kânunuevvel 1331 [28 Aralık 1915] (Salı) Keşan. Kapalı. Kolordumuzun Halep'e gideceği anlaşıldı (İkinci Ordu ile beraber).

16 Kânunuevvel 1331 [29 Aralık 1915] (Çarşamba) Keşan. Güneş. Bizim kolorduya Beşinci Ordu'dan bir fırka daha verilecek, üç fırkalı olacaktır. 13., 14. Fırkalanmız var idi. 14. Fırka Seddülbahir'de kaldı, 13. , 10. verdiler.

17 Kânunuevvel 1331 [30 Aralık 1915] (Perşembe) Keşan. Güneş. Karapınar'da Dördüncü Alay'ın bir bölüğünü teftiş ettim ve Şehzadegândan Abdürrahim, Abdülhalim ve Osman Nuri Efendiler geldiler. Almanya'da tahsilde bulunuyorlardı. 2. Ordu'nun berren Dersaadet'e ve Kânunusani ibtidasından itibaren şimendiferlerle Halep'e nakli emri geldi ve 14. Fırka da kolordumuza verilmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

Hindistan muhtariyetinin müzakeresine İngiltere müsaade etti. Ruslar birkaç günden beri ---nın cenubuna taarruz ediyorlar.

18 Kânunuevvel 1331 [31 Aralık 1915] (Cuma) Keşan. Güneş. 60Y Malkara'ya ve 46Y Yerlisu'dan 60Y'ın bulunduğu Mahmut köyü ve civarına ve 4Y Karapınar'dan Bulgar köyüne geldiler.

19 Kânunuevvel 1331 [1 Ocak 1916] Kânunuevvel 1331 (Cumartesi) Keşan. Kapalı, poyraz. 60Y Malkara'dan (Muharremli) ve 46Y ve 4Y Malkara'da 2 ve Topçu 13Y Karapınar'dan Bulgar köyüne ve Fırka 13 karargâhı Teke köyünden Malkara'ya hareket ettiler.

20 Kânunuevvel 1331 [2 Ocak 1916] (Pazar) Keşan. Kapalı. Karargâh otomobil ile Tekfur Dağı'na geldi. 60Y Tekfur Dağı'na geldi 46Y ve 4Y Muharremli'ye kadar geldi. Topçu 13Y Malkara'ya geldi.

21 Kânunuevvel 1331 [3 Ocak 1916] (Pazartesi) Tekfur Dağı. Güneş. 46Y ve 4Y Tekfur Dağı'na geldi ve Topçu 13Y İnecik'e geldi. 29Y (1T yok) Yokruva'da (Emirli'nin dört kilometre şarkında)

22 Kânunuevvel 1331 [4 Ocak 1916] (Salı) Tekfur Dağı. Kapalı ve hafif yağmur. 60Y Çeşmeli Çiftliği'ne hareket etti. Topçu 13Y, Tekfur Dağı'na geldi. 29Y (1T yok) (Muharremli)ye geldi.

23 Kânunuevvel 1331 [5 Ocak 1916] (Çarşamba) Tekfur Dağı. Kapalı. 60Y Payaslı Çiftliği'ne ve 46Y ve 4Y Çeşmeli Çiftliği'ne ve Topçu 13Y Çorlu'ya hareket etti. Köprücü treni Tekfur Dağı'na geldi. 29Y (1T yok) Tekfur Dağı'na geldi.

24 Kânunuevvel 1331 [6 Ocak 1916] (Perşembe) Tekfur Dağı. Kapalı, mütebeddil. 29Y, 1T, Topçu 10Y, 1T, 2T, 30Y, 10. Fırka karargâh ve gece Tekfur Dağı'na geldi. Fırka Kumandanı Selahattin Bey'e talimât-ı lâzıme verildi.

25 Kânunuevvel 1331 [7 Ocak 1916] (Cuma) Tekfur Dağı. Kapalı, hafif yağmur. Otomobil ile Çorlu ve Silivri üzerinden yedi saatte Makriköyü'ne geldim.

Levent Şahverdi Arşivi

28Y Tekfur Dağı'na girdi. 60Y Büyükçekmece'ye girdi. Kolordu Silivri'de tevakkuf etti. Arnavut Esat Paşa Avusturya'ya ilân-ı harb etti, fakat Avusturya ehemmiyete almadı.

26 Kânunuevvel 1331 [8 Ocak 1916] (Cumartesi) Makriköyü. Güneş. Levazımat Reisi ve İkinci Ordu Kumandanı ile görüştüm. Silivri-Ereğli arasında kolordunun yerleşmesi takarrür etti. Beykoz'a gittim.

27 Kânunuevvel 1331 [9 Ocak 1916] (Pazar) Beykoz. Kapalı. Otomobil ile Silivri'ye geldim. Düşman Seddülbahir'i terk ile tamamen tahliye etti. Halic-i Sait'te Kutülamara'ya geçmek isteyen bir İngiliz fırkası mağlup edildi.

28 Kânunuevvel 1331 [10 Ocak 1916] (Pazartesi) Silivri. Yağmur. 13. Fırka konak mahallerine (Fener-Çanta-Değirmendere'ye) avdet etti. 5. Fırka'dan 13Y Çanta'ya geldi ve esliha ve cephanesini bizim kolorduya devretti.

29 Kânunuevvel 1331 [11 Ocak 1916] (Salı) Silivri. Mütebeddil. 13Y Bigados'a geçti ve Topçu 13Y toplan Çorlu'dan Balabanlı'ya celp olundu. Silivri'yi dolaştım. Yevmiye 200 çuval dakik yapar bir buhar değirmeni vardır. Avusturyalılar Berana'yı ve Çetine civarında (Lofça) dağını zabt ettiler.

30 Kânunuevvel 1331 [12 Ocak 1916] (Çarşamba) Silivri. Mütebeddil. 14. Fırka Yalova'ya geldi. Kolordunun konak mıntıkası değişti (Küçükçekmece ve Çanta deresi arası) 5. Fırka Bigados'a geçti, Halep'e gidiyor. Asâkir-i Osmaniye Kermanşah'a girerek ahali tarafından hüsn-i istikbâl edildi. Avusturyalılar (Decan)'ı aldı.

31 Kânunuevvel 1331 [13 Ocak 1916] (Perşembe) Silivri. Güneş. İstihkam taburu Silivri'den Büyükçekmece'ye hareket etti. 14. Fırka Gelibolu'ya geldi. Avusturyalılar Çetine'yi zabt ettiler. Karadağ Kralı teslîm-i silâh ile musalahaya talip oldu.

1 Kânunusani 1331 [14 Ocak 1916] (Cuma) Silivri. Yağmur. 5. Kolordu Karargâhı Kalikratya'ya geldi. Bir buçuk saatte otomobil ile geldim. Fırkalar mıntıka-

Levent Şahverdi Arşivi

lanna hareket etti (10. Fırka Çatalca, 13. Fırka Silivri). Beş günden beri Rusların Kafkasya cephemizdeki taarruzları muvaffakiyetle tard olunuyor.

2 Kânunusani 1331 [15 Ocak 1916] (Cumartesi) Kalikratya. Yağmur. 14. Fırka Bolayır'a geldi. Avusturyalılar Deyr-i Pazar Riyeka'yı zabt ettikden sonra muhasemat tatil oldu.

3 Kanunusani 1331 [16 Ocak 1916] (Pazar) Kalikratya. Yağmur. 14. Fırka (Yeniköy- Kadıköy) havalisine gelmiştir. Kolbaşı Ballı köyündedir.

4 Kanunusani 1331 [17 Ocak 1916] (Pazartesi) Kalikratya. Mütebeddil, güneş. Kalikratya'daki hayvanat ahırlarını dolaştım. 14. Fırka kolbaşısı İnecik köyündedir. İlk Berlin treni (60) saatte İstanbul'a geldi.

5 Kânunusani 1331 [18 Ocak 1916] (Salı) Kalikratya. Güneş. Bugün Playa, Arnavutköy, Çamlıca'daki cephane kollannı teftiş ettim.

6 Kânunusani 1331 [19 Ocak 1916] (Çarşamba) Kalikratya. Güneş, mütebeddil. Küçükçekmece'deki beş hafif ve bir ağır kolu teftiş ettim ve Küçükçekmece'de istihkâm taburunu badetteftiş, araba meselesi için Dersaadet'e gittim. Levazım Reisi'yle Ordu Kumandanı'nı bulamadım.

7 Kânunusani 1331 [20 Ocak 1916] (Perşembe) Beykoz. Güneş. İkinci Ordu Kumandanı'na iaşe ve iskân ve maâş-ı müstelzime mevaddı üzerine maruzatta bulunduktan sonra, bir saat üç çeyrekte otomobil ile Kalikratya'ya avdet ettim.

8 Kânunusani 1331 [21 Ocak 1916] (Cuma) Kalikratya. Güneş. İngilizler Kutülamara'nın 30 kilometre şarkındaki Salahiye mevziimize taarruz ettiler, üç bin telefatla tard olundular.

9 Kânunusani 1331 [22 Ocak 1916] (Cumartesi) Kalikratya. Mütebeddil, rüzgâr. Bir buçuk saatte otomobil ile Galata rıhtımına gidip Musul torpidosuyla saat 9 evvelde Çanakkale'ye hareket ettik. Dokuz saatte muvasalat ettik. Nihat Paşa'da

Levent Şahverdi Arşivi

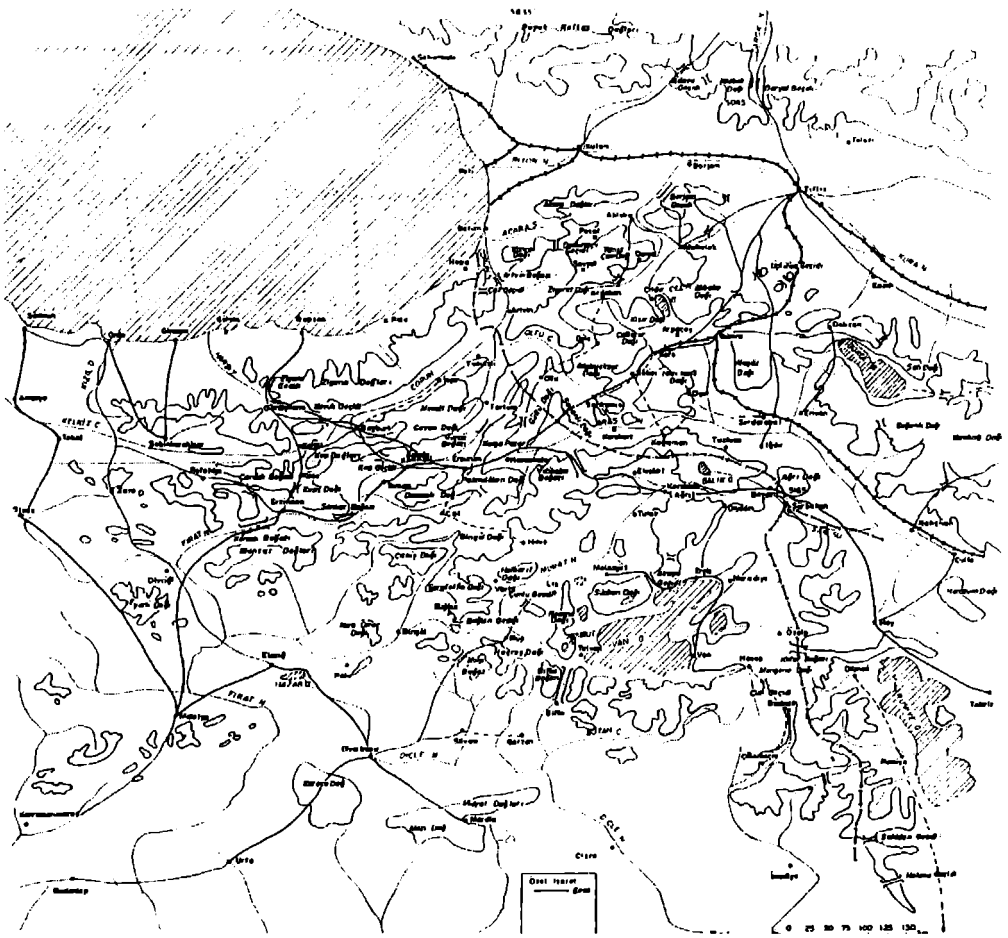

Kafkas Harekat Alanı Coğrafi Durumu. *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi,* I. Cilt, Kafkas Cephesi, 3. Ordu Harekatı, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1993

Levent Şahverdi Arşivi

Hacı Paşa Çiftlikleri'nde misafir kaldık. İki düşman tahtelbahirinin geçtiği (Marmara'ya) haber alındı.

10 Kânunusani 1331 [23 Ocak 1916] (Pazar) Hacı Paşa Çiftliği. Güneş. İstimbot ile Soğanlıdere'ye, hayvanla 83 rakımlı tepeye, Seddülbahir, Tekeburnu, Sığın dere dolaşarak avdet olundu. Seddülbahir ve Tekeburnu'nda onbir gemi batırıp, düşmana güzel seddü'l-liman yapmıştır.

Fransızlar Seddülbahir'de eski (Masena) zırhlısını batırmıştır. Fransızlar diğer gemilerle İngilizler kum --- mahall-i mahfûza yapmışlardır. Düşmanın evvelen buralarını terk edip Sığındere ağzında toplandığı ve oradan son kademesini irkâp ettiği Nihat Paşa tarafından bildirildi. Avusturyalılar Bar, Ölgün, Nişik, Podgoriçe, Danilograd şehirlerini aldılar.

11 Kânunusani 1331 [24 Ocak 1916] (Pazartesi) Hacı Paşa Çiftliği. Güneş. Motor ile Kerevizdere ağzına hareketle, --- ve civan ve Hisarlık'daki tarassut mevkiini gördük. Badehu akşam avdetle Musul torpidosuyla gece Dersaadet'e avdet ettik. Avusturyalılar İşkodra şehrini zabt ettiler. 41Y Büyükçekmece'ye geldi.

12 Kânunusani 1331 [25 Ocak 1916] (Salı) Musul torpidosu-Şahin Paşa Oteli. Mütebeddil, güneş. Saat 3 evvelde Galata rıhtımına çıktık. Şahin Paşa Oteli'nde geceyi geçirip otomobil ile Kalikratya'ya avdet ettik. 14. Fırka'nın son alayları 42. ve 55. Büyükçekmece'ye geldi. 10. Fırka'nın Üçüncü Ordu'ya azimeti hakkında emir aldım. Bizden dört hafif ve dört ağır erzak koluyla üç piyade, bir hava ve iki cebel cephane kolu gidiyor.

13 Kânunusani 1331 [26 Ocak 1916] (Çarşamba) Kalikratya. Mütebeddil. 28Y ---eşatros'tan Dersaadet'e hareket etti.

14 Kânunusani 1331 [27 Ocak 1916] (Perşembe) Kalikratya. Güneş. 10. Fırka Karargâhı Dersaadet'e hareket etti ve diğer alaylar da takip ettiler. 28Y Yedikule'ye vardı.

Levent Şahverdi Arşivi

15 Kânunusani 1331 [28 Ocak 1916] (Cuma) Kalikratya. Mütebeddil, güneş. Fatih Camii Şerifi'nde umum kıtaatından efrat bulunmak üzere Mevlid-i Nebevîi kıraat olundu. Ben gitmedim. Avusturyalılar tarafından Gusine zabt olundu.

16 Kânunusani 1331 [29 Ocak 1916] (Cumartesi) Kalikratya. Güneş. 14. Fırka Karargâhı güç hal ile Küçükçekmece'den Büyükçekmece'ye geldi. Avusturyalılar Şingen'i zabt ettiler.

17 Kânunusani 1331 [30 Ocak 1916] (Pazar) Kalikratya. Güneş. 47. ve 49. Fırkaların İzmir'e gittiği istihbar kılındı.

18 Kânunusani 1331 [31 Ocak 1916] (Pazartesi) Kalikratya. Bulutlu, yer yer rüzgâr, soğuk. Trabzon'un tehlikede olduğu ve Rusların Deveboynu'na (Erzurum civarında) kadar geldiği istihbar edildi.

19 Kânunusani 1331 [1 Şubat 1916] (Salı) Kalikratya. Kapalı ve soğuk. 14. Fırka Kumandanı (Rodern Stern) Bey ile 25. Fırka Kumandanı Fuat Bey'in becayişleri icra olundu ve (Rodern Stern) Bey bugün hareket etti. Veliahd Yusuf İzzettin Efendi hazretleri intihar ettiler.

20 Kânunusani 1331 [2 Şubat 1916] (Çarşamba) Kalikratya. Kapalı. Silivri'ye girilerek 13. Fırka Vehip Paşa tarafından teftiş edildi. Akşama avdet ettik. Kolordu'nun Halep'e gideceği istihbar kılındı.

21 Kânunusani 1331 [3 Şubat 1916] (Perşembe) Kalikratya. Güneş. Vehip Paşa hazretleriyle beraber Büyükhalkalı'da 55Y ve Küçükçekmece ile Büyükçekmece arasında 14. Fırka'nın aksâm-ı mütebâkiyesini teftiş ettik.

22 Kânunusani 1331 [4 Şubat 1916] (Cuma) Kalikratya. Güneş. 5. Kolordu Halep civarına nakledilmek emrini aldı.

23 Kânunusani 1331 [5 Şubat 1916] (Cumartesi) Kalikratya. Mütebeddil. Mufassal emir saat 10,5 evvelde, nizâm-ı harble beraber geldi. Harekât-ı harbiyece doğruca Karargâh-ı Umûmiye ve idarece Dördüncü Ordu'ya merbut buluna-

Levent Şahverdi Arşivi

caktır. 13. ve 14. Fırkalar gidiyor. Kolordu erkân-ı harbiye reisini, devairi ve tertîb-i orduyu görüp takîb-i mesele için gönderdim.

24 Kânunusani 1331 [6 Şubat 1916] (Pazar) Kalikratya. Bulutlu. İdare reisiyle sertabibi takip meselesi için İstanbul'a gönderdim, her fırkadan adamlar tayin ve izam kılındı.

25 Kânunusani 1331 [7 Şubat 1916] (Pazartesi) Kalikratya. Güneş. Beş şirket vapuruyla (Patmos) (Gelibolu) (Paşabahçe) vapurları 60Y maa-makineli tüfek bölüğü Silivri'den Derince'ye bugün nakle başladılar.

26 Kânunusani 1331 [8 Şubat 1916] (Salı) Kalikratya. Güneş. Takîb-i masâlih için erkân-ı harb reisini Dersaadet'e gönderdim ve 46Y Silivri'den Derince'ye hareket etti.

27 Kânunusani 1331 [9 Şubat 1916] (Çarşamba) Kalikratya. Güneş. 4Y ve tekmil ağırlıklar ve fırka bakiyesi Silivri'den Derince'ya hareket etti, yalnız topçu alayı kaldı. O da Büyükçekmece'den irkâp olunacaktır. Bugün iki nakliye ve beş cephane kolumuz, üç seyyar hastahane ve bir kolordu sıhhiye bölüğünü teftiş ettim. --- Avusturyalılar tarafından zabt olundu.

28 Kânunusani 1331 [10 Şubat 1916] (Perşembe) Kalikratya. Bulutlu. Karargâhımız Makriköyü'ne geldi. Birinci Ordu Kumandanı Esat Paşa'ya gidip, nevakısı söyledim. Birlikte Nazır Paşa'yı görmek istedik, bulamadık. Beykoz'a gittim. Lodos şiddetli olduğundan 13. Fırka'nın nısf hayvanatı Silivri'de kalıp sevk olunamadı. Sevkiyatta bir yüzbaşı boğuldu (Emin Efendi).

29 Kânunusani 1331 [11 Şubat 1916] (Cuma) Beykoz. Bulutlu. Makriköyü'ne geldim. Eyüp Sultan'a gidip, badessalât ve ziyaret, avdet ettim. Rami, Davutpaşa ahırlarını keşfettim. Topçu 13Y, 3T Büyükçekmece'den irkâp ile Derince'ye gittim.

30 Kânunusani 1331 [12 Şubat 1916] (Cumartesi) Makriköy. Bulutlu. 55Y teftiş ettim. Kol hafif (4) de gördüm. Birinci Seyyar Hastahane Haydarpaşa'ya

Levent Şahverdi Arşivi

geçti ve Topçu 13Y, 3T Büyükçekmece'den irkâp olunarak Derince'ye hareket etti. Harbiye Nazın Karargâh-ı Umûmi ile beraber Bağdad'a hareket etti. Bulgarlar (Elbasan'ı) zabt ettiler.

31 Kânunusani 1331 [13 Şubat 1916] (Pazar) Makriköy. Hafif yağmur. 41Y teftiş ettim. Kol (4) ağır gördüm. 55Y 1T berâ-yı tathîr ve iskân Haydarpaşa'ya geçti. 14. Fırka kumandanı Fuat Bey geldi.

1 Şubat 1331 [14 Şubat 1916] (Pazartesi) Makriköy. Bulutlu. 42Y teftiş ettim. 14. Fırka'nın teftişini bitirdim. 55Y 2T Haydarpaşa'ya geçti.

2 Şubat 1331 [15 Şubat 1916] (Salı) Makriköy. Bulutlu. Kolordu Karargâhı Vefa'ya nakletti. 55Y 3T Hasan Paşa'ya geçti. Ruslar, Erzurum cephesine taarruz ediyorlar.

3 Şubat 1331 [16 Şubat 1916] (Çarşamba) Vefa. Mütebeddil. Erzurum'un Sukutu. Erzak iaşesi (50 bin lira). Melbusat için İsmail Hakkı Paşa'yı gördüm ve kolların ahvalini söylemek üzere Birinci Ordu'ya gittim. 55Y 4T maa-mitralyöz Haydarpaşa'ya geçti. Beykoz'a gittim.

4 Şubat 1331 [17 Şubat 1916] (Perşembe) Beykoz. Mütebeddil. 13. Fırka'nın da Erzurum cephesine sevki ihtimal ve tasavvuru Başkumandanlık'tan bildirildi. 41Y 4T Haydarpaşa'ya geçti. Süvari 11Y, 1T 4T Kadıköy cihetine geçti.

5 Şubat 1331 [18 Şubat 1916] (Cuma) Beykoz. Yağmur. Hanemde kaldım. 10. ve 13. Fırkaların 5. Kolordu'yu teşkil edeceği ve Üçüncü Ordu'ya gideceklerine dair Başkumandan Vekâleti'nden emir aldım. Avusturyalılar Koçana'yı işgal etti.

6 Şubat 1331 [19 Şubat 1916] (Cumartesi) Beykoz. Yağmur. Yedikule'de yeni gelen iki hafif erzak kolunu badetteftiş Nişantaşı'nda Birinci Ordu Kumandanlığı'na giderek yeni merciine dair maruzatta bulundum. Erkân-ı Harb Reisi Albreht [Albrecht] Bey kalb hastalığından berâ-yı tedâvî Almanya'ya gideceğini bâtahrir bildirdi.

Levent Şahverdi Arşivi

7 Şubat 1331 [20 Şubat 1916] (Pazar) Beykoz. Güneş. İsmail Hakkı Paşa'yı ve muâmelât-ı zâtiyeyi görüp, melbusat ve para vesaireyi takip ettim. Avusturyalılar (Şayak --- Loşne Berat)'ı işgal ettiler.

8 Şubat 1331 [21 Şubat 1916] (Pazartesi) Beykoz. Kapalı. 41Y kâmilen dört günde Üsküdar cihetine nakledilmiştir.

9 Şubat 1331 [22 Şubat 1916] (Salı) Beykoz. Gece rahmet, gündüz güneş. 14. Fırka Karargâhı Doğancılar'a nakletti.

10 Şubat 1331 [23 Şubat 1916] (Çarşamba) Beykoz. Kar, güneş. Saat 2,5 sonradan Haydarpaşa'dan berâ-yı teftîş, şimendiferle yedi saatte Derince'ye vardım. Avusturyalılar Draç civarında İtalyanlan mağlup ederek, Drac'a ilticaya mecbur ettiler. Almanlar Verdün civarında Fransızlardan 10 kilometrelik bir cephe zabt ettiler.

11 Şubat 1331 [24 Şubat 1916] (Perşembe) Derince. Güneş. On saat zarfında Onüçüncü Fırka'nın tekmil kıtaatı teftiş edilerek Paşabahçe vapuruyla, saat 7 sonrada Derince'den yedi saatte Sirkeci'ye geldim. Süvari 11Y, 1K ve 60Y 3T'den iki bölük ve hayvanat ve 60Y 3T dan iki bölük (mütebaki) Ulukışla'ya hareket ettiler.

12 Şubat 1331 [25 Şubat 1916] (Cuma) Vefa. Kapalı ve hafif yağmur. Ayasofya'da Selamlık ve Mevlid-i Nebevî kıraati . Bir hafif erzak kolu 60Y 2T ve üç bölük ve bilahire bir bölük ve 60Y 3T'den iki bölük Derince'den otomobille hareket ettiler. Obüs taburu Münzevi kışlada yerleşti (Gelibolu'dan geldi). 42Y kâmilen Üsküdar'a naklolundu.

13 Şubat 1331 [26 Şubat 1916] (Cumartesi) Beykoz. Kapalı. Münzevi'de obüs taburunu yeni gelen Topçu Kumandanı Salih Bey'le teftiş ettim. Makineli tüfek 38 bahren Trabzon'a nakledilmek üzere Derince'den vapura bindi. 60Y 4T iki bölük ve makineli tüfek 60 ve ekmekçi takımı, sıhhıye bölüğü alay erkânı ve 60Y, 1T'den bir bölük Derince'den Ulukışla'ya hareket etti. Avusturyalılar harben Draç'ı zabt ettiler. Almanlar Verdün tabyalarını zabt ediyorlar.

Levent Şahverdi Arşivi

14 Şubat 1331 [27 Şubat 1916] (Pazar) Beykoz. Yağmur. (Erzurum, Muş, Bitlis)'in sukut ettiği deveran ediyor. 3. Sahra Kolu Haydarpaşa'dan ve Topçu 13Y, 1K ve 60Y, 1T üç bölüğü, Derince'den otomobille hareket ettiler.

15 Şubat 1331 [28 Şubat 1916] (Pazartesi) Beykoz. Yağmur, kapalı. Topçu 10Y 2T Keşan'dan Rami'ye hareket edip 46Y, 1T dört bölük ve 46Y, 16K ve Topçu 13Y, 2K Derince'den hareket ettiler. Vehip Paşa'nın Üçüncü Ordu Kumandanlığı'na tayinen hareket ettiği anlaşıldı.

16 Şubat 1331 [29 Şubat 1916] (Salı) Beykoz. Güneş. 46Y, 3T, 4T'den ki üçerden ceman 6 bölük ve hafif cephane kolu Derince'den hareket ettiler. İzzet Paşa İkinci Ordu Kumandanı oldu. Verdün muharebesi devam ediyor.

17 Şubat 1331 [1 Mart 1916] (Çarşamba) Beykoz. Güneş. İsmail Hakkı Paşa ile ve Nişantaşı'nda Esat Paşa hazretleriyle görüşerek, nevakısı arz ettim. 46Y Alay'ın iki taburu Derince'den Ulukışla'ya sevk olundular. 4. Hafif Erzak Kolu Haydarpaşa'dan Derince'ye sevk olundular.

18 Şubat 1331 [2 Mart 1916] (Perşembe) Beykoz. Hafif yağmur. Kolordu Karargâhı'nın serian hareketi için Birinci Ordu'dan emir geldi. 4Y, 3T, 4T Derince'den Ulukışla'ya hareket.

19 Şubat 1331 [3 Mart 1916] (Cuma) Beykoz. Gece şiddetli yağmur ve güneş. Eyüp Sultan'ı bizziyâre, salât-ı cumayı eda ve ölmüşlerimin kabirlerini ziyaret ettim. Karargâhın Birinci Fırkası, şube 1, 4, 5, 6 hareket etti. Otomobillerin tamiri yetişmediğinden biz geç kaldık (yanna). Fırka 13 karargâhı hareket.

20 Şubat 1331 [4 Mart 1916] (Cumartesi) Vefa. Kapalı, güneş. Saat 4,5 sonrada Haydarpaşa'dan hareketle, saat 10 sonrada İzmit'e geldik. Saat 11 sonrada hareket ettik. Mahmut Kâmil Paşa da saat 7 sonrada Haydarpaşa'ya gelecekti.

21 Şubat 1331 [5 Mart 1916] (Pazar) İzmit Bilecik arası, trende. Güneş. Saat 10 evvelde Bilecik'e geldik. 4Y, 2T'den son iki bölüğe tesadüf ettik. Saat 1,5

Levent Şahverdi Arşivi

sonrada Bilecik'ten hareket. Saat 5,5 sonrada Eskişehir'e muvasalat ettik. Saat 8,5 sonrada Eskişehir'den hareket ettik.

22 Şubat 1331 [6 Mart 1916] (Pazartesi) Akşehir. Güneş. Saat 9 evvelde Akşehir'e geldik. Saat 9,5 evvelde hareketle 12'de Ilgın'a geldik.

23 Şubat 1331 [7 Mart 1916] (Salı) Konya. Güneş. Saat 2,5 evvelde Konya'ya geldik. Konya'dan evvel (Meydan) nam mahalde patinaj oldu, kırk vagonu çekemedi bir lokomotif. Aynı zamanda makasçı ancak 35 vagon sığan treni ikiye böldü, o surette çıkardı. Altı saat kaybettik.

Saat 6 evvelde Konya'dan hareket. Saat 9 evvelde Karaman'a ve 12,5 sonrada Ereğli'ye geldik. Kömürsüzlük bahanesiyle orada tam yirmidört saat bekledik. 28K --- Suşehri'nden Kelkit'e yürüyecektir. Diğerleri Erzincan'a yürüyüşe devam edecekdir. Süvari bölüğü (Ağvanis)'de tevkif edildi.

24 Şubat 1331 [8 Mart 1916] (Çarşamba) Ereğli. Güneş. Saat 12 evvelde hareketle bir istasyon sonra iki otomobil vagonu arasında irtibat koptu. (Çayhan) istasyonunda %25 milini çekemediğinden tren ikiye aynldı. Saat 4 sonrada Ulukışla'ya geldi. Ahmet Fevzi Paşa ile görüştük.

25 Şubat 1331 [9 Mart 1916] (Perşembe) Ulukışla. Güneş. Saat 8,5 evvelde otomobil ile hareket ve saat 5 sonrada Kayseri'ye muvasalat ettim.

46Y, 4T ve istihkam 4K Kilisehisar'a, 42Y, 2T, 3T ve top 13, 1T Develi Karahisar'a, 46Y 1T İncesu'ya, 60Y, 1T Kayseri'ye girdi. 4Y 2T Çayhan'dan, 4Y, 3T, 4T Ulukışla'dan Niğde'ye hareket etti. Yalnız 4Y, 4T bir bölük tabur kumandanıyla Ereğli'den Niğde'ye hareket etti. 4. Hafif Kol (Develihisar'a) girdi. Topçu 13Y, 2T ve 13. Fırka karargâhı Ereğli'den Ceyhan'a hareket etti. Onuncu Fırka Karahisar- Şirvan üzerinden Kelkit'e hareket emrini aldı. Doğrudan orduya ---. Vehip Paşa bugün Erzincan'a girmiştir.

26 Şubat 1331 [10 Mart 1916] (Cuma) Kayseri. Kapalı. Saat 7 evvelde hareketle, saat 5,5 sonra otomobil ile Sivas'a girdik. Sivas civarında çamur çok ve diğer otomobil yolda kaldı. Kayseri'ye gelirken yolda zabitini katleden 60Y 1T'den bir neferin idamına badelhükm emr verdim. Ve kıtaatını fena sevk eden

Levent Şahverdi Arşivi

60Y 4T Binbaşı Ali Galip Efendi'nin kumandadan alınarak Erzincan'a mevkufen gelmesini emrettim.

27 Şubat 1331 [11 Mart 1916] (Cumartesi) Sivas. Yağmur. Saat 8,5 evvelde yük otomobillerinden benzin alınarak ve Zara'da gümüş lehimle otomobili bittamir Kösedağı'nı aştık. Kurbağa karakolu civarında altı saat gece kar üstünde kaldık. Öküzlerle cerr edilerek (Şerefiye)'ye geldik, saat (10,5) sonrada geldik. Burada birçok muhacirin kafilesine rast geldik.

28 Şubat 1331 [12 Mart 1916] (Pazar) Şerefiye. Kar. Etraf kar içinde ve kar yağıyor. Karabayır'ı öküzlerle çekerek otomobili geçirdik. Saat 8 evvelde Şerefiye'den hareket ve saat 4 sonrada Suşehri'ne muvasalat.

29 Şubat 1331 [13 Mart 1916] (Pazartesi) Suşehri. Kapalı. Saat 9 evvelde hareket. (Kindik) civarında yay kırıldı, ağaçla tamir ve Çobantekkesi civarında mandalarla cerr ettirildi. (Kanlıtaş) civarında gece çamura, kara batıp mandalarla Refahiye'ye cerr ettik. 1 Mart 332, saat 3 evvelde Refahiye'ye girdik.

1 Mart 1332 [14 Mart 1916] (Salı) Refahiye. Kar. Saat 9,5 evvelde (yaylı) ile hareketle mandalarla cerr ettirerek saat 4,5 sonrada Melikşerif'e geldim. Çamur pek ziyade idi.

2 Mart 1332 [15 Mart 1916] (Çarşamba) Melikşerif. Kapalı, kar. Saat 8,5 evvelde hareket ve saat 3 sonrada (Kıranhan)'a geldim. 2400 rakım düşman Tercan'ı (Mamahatun'u) işgal etti. Kerim Paşa güç hal ile kaçabildi.

3 Mart 1332 [16 Mart 1916] (Perşembe) Kıranhan Karakolu. Kapalı, yağmur. Saat 8,5 evvelde hareketle saat 2,5 sonrada Erzincan'a geldim. Otomobil ile saat 5,5 sonrada ordu karargâhı olan (Petric)'e geldim.

4 Mart 1332 [17 Mart 1916] (Cuma) Petric. Kapalı, güneş. Kerim Paşa attan düşüp omuz kemiği kırılmış. Otomobil ile geçerken görüştük. Vali Tahsin Bey ile beraber Erzincan'a avdet ettim. Nurettin Bey Erzincan'da (5. K[af]) kumandanlı-

Levent Şahverdi Arşivi

ğını istiyor, 3. Ordu geri hidematına memur, benimle becayiş istiyor. Vehip Paşa razı olmadı.

5 Mart 1332 [18 Mart 1916] (Cumartesi) Erzincan. Güneş. Dersimliler Kemah boğazını kat ve üç jandarmayı katlettiler. Mans tarafında Başköy taraflarında dahi ikiyüz kişilik çeteler (Kürt) vardır. Ruslar, Karakoç hattını zabt ile (Müşkerek) havalisine kadar, Çoruh'dan ilerlediler. Dört taburla Sadak'taki 1. Fırka Kumandanı Selahattin Bey'in Bayburt'a hareketini, Vehip Paşa'nın emriyle emrettim.

6 Mart 1332 [19 Mart 1916] (Pazar) Erzincan. Kapalı, kar. Saat 8,5 evvelde hareketle, saat 5 sonrada Sadak'a geldik. Sipikor'da kar ziyade idi. Sadak karyesinde kaldık. Selahattin Bey bir bölükle Bayburt'a geldi. Binbaşı Hakkı Efendi iki ihtiyat taburuyla düşmanı Müşkerek, Danzot, Pozahbur hattında tevkif etti.

7 Mart 1332 [20 Mart 1916] (Pazartesi) Sadak. Kar. Saat 6,5 evvelde hareketle, saat 5 sonrada Bayburt'a geldim. 30Y, 1T, 2T, 28Y, 3T Sadak ve Kelkit'ten Bayburt'a geldiler. Dua ve resmigeçit yaptırdım. Düşman Danzot cihetini top ve piyade ile sıkıştırdı.

8 Mart 1332 [21 Mart 1916] (Salı) Bayburt. Kar. Saat 7 evvelde hareketle, saat 12'de Müşkerek'e girildi. Pozahbur civarında Yertepekaya üzerinde ileri karakol görülerek, saat 10 sonrada Bayburt'a avdet edildi. Hafif top ve tüfek sesleri var idi. Halit ve Selahattin Beyler beraber.

9 Mart 1332 [22 Mart 1916] (Çarşamba) Bayburt. Güneş. Saat 6,5 evvelde hareketle, saat 6,5 sonrada Sadak'a geldim. Düşman bu akşam (Danzot) işgal etti. Çoruh - Lazistan Müfrezeleri'ni kumanda etmek üzere Beşinci Kolordu Karargâhı'nın Bayburt'ta bulunması emrini aldım. 60Y ve 46Y'den bir tabur, ki ceman beş tabur, Erzincan'a yürümeye devam ve 4Y ve 46Y'den mütebaki yedi tabur Sivas'tan 13. Fırka Karargâhı'yla beraber Harbut'a yürümesi Başkumandanlık'tan emr olundu. Ahonis şimalindeki tepe ile Danzot (6 kilometre) hattındaki bir taburumuz 2 kilometre geride --- garp ve şimalindeki sırta çekildi.

Levent Şahverdi Arşivi

10 Mart 1332 [23 Mart 1916] (Perşembe) Sadak. Güneş. Saat 6,5 evvelde hareketle saat 5,5 sonrada Bayburt'a geldim. Düşman --- zabt ile Mişankas'a doğru ilerledi, 11 şehit, 13 mecruh vardır. Bir keşif kolumuz (Pertakapan) kayalığını zabt etti. 30Y, 1T Müşkerek'e girdi. Gece iki tabur daha Maden'e sevk olunuyor. (28Y, 3T ve 20Y, 3T) ve iki top. ---'de --- olundu. Pazahbur şarkındaki ileri hatta düşmanın 9/10 Mart'ta bir baskını tard olundu. --- ve Taş---'daki keşif kollanmız müsademe etti.

11 Mart 1332 [24 Mart 1916] (Cuma) Bayburt. Güneş. Düşman Danzot civarında diğer bir tepeyi zabt etti 30Y, 2T Kan --- istikametine sevk olundu.

12 Mart 1332 [25 Mart 1916] (Cumartesi) Bayburt. Güneş. Saat 6 evvelde hareketle, saat 1 sonrada Kop cephesinde Aktaş'a geldim. Saat 7,5 sonrada Bayburt'a avdet ettim. 30Y 4T ve bir cebel bataryası Bayburt'a geldi. Danzot civarında düşman bir tepeyi taarruzla, Çoruh kıtaatından bir bölüğü tard ve zabt etti ise de 30Y 2K tarafından bilhücûm istirdat olundu. 10 şehit, 13 mecruh ve düşmanın 40 maktulü vardır.

13 Mart 1332 [26 Mart 1916] (Pazar) Bayburt. Güneş. (Of sukut) Sabahleyin üç düşman gemisi iki cebel topu bombardımanla Lazistan Müfrezesi sol cenahı hatt-ı bâlâya çekildi. Düşman Baltacı deresini geçti. Çoruh havzasında hareket eden üç tabur (Çalahor Ahvanis) hattına kadar ilerledi. Üç Rus esir edildi ve 16. Türkistan Alayı'nın Çoruh havzasında olduğu anlaşıldı. Saat 6 sonrada düşman Of'u işgal etti.

14 Mart 1332 [27 Mart 1916] (Pazartesi) Bayburt. Kapalı. Gece bir bölükle mukabil taarruzla Of'un civar tepeleri istirdat olundu ise de, merkez ve sağ cenaha takviye ziyade olduğundan müfreze çekildi. Çoruh havzasında Şeyhköy-Karakoç-Süngülü hattını işgal ettik. Düşman Bozdağ ve ---h-t istikametine çekiliyor. Düşman Masad cephesinde bir tabur ve iki bölük süvari ile --- ve Ağviran'daki Palu Taburu'nun iki bölüğüne baskın yaparak oraları işgal etti, 7 şehit, 4 mecruh, 30 esir. 2. Alayı'na bir bölükle taarruz ettiyse de Aşağı Canviren'i zabt edemedi, 3 şehit, 2 mecruh. Düşmanın 30 kadar zayiatı vardır. 30Y 4T Bayburt'tan saat 11 sonrada Masad hanına sevk olundu. Pertakapan'a

Levent Şahverdi Arşivi

girmek isteyen piyade ve süvariden mürekkep düşman kuvveti ateşimizle men ve tard olundu.

15 Mart 1332 [28 Mart 1916] (Salı) Bayburt. Güneş, mütebeddil. Bir bölükle bilhücum Karakoç'un şark sırtlan işgal olundu, 1 şehit, 5 mecruh. Dün Lazistan Kumandanı Avni Paşa yerine Hacı Hamdi Bey tayin olundu (---klı). Düşman (Kaçalak) tepesine çekildiğinden (Solaklı) deresinden Samurkan deresine çekildi ve orada durmasını emrettim. 28Y, 3T Hantes'den Kan'a hareket emrini aldı. Bayburt'ta ordu emrindeki iki tabur ve bir bataryanın (Sürmene'ye) Lazistan Müfrezesine izamı ordudan emr olundu. Aşağı Canviren'deki kuvvetimiz ---e çekildi. Düşman Ağviran'dan tard edildi, telefatı (30).

16 Mart 1332 [29 Mart 1916] (Çarşamba) Bayburt. Yağmur, mütebeddil. Bayburt'a 28Y 4T ve bir cebel bataryası (ilave kuvvetten Sürmene'ye gitmek üzere) Armutlu'ya gitti. 28Y 3T Müşkerek'ten Hart nahiyesine hareket etti. ---sur'daki düşman (Kırık) istikametine çekildi. Pertakapan cenubuna 80 piyade geldi. (Öğne)lere doğru bir Kazak müfrezesinin ilerlediği istihbar edildi ve şimalden gelen yolların tutturulması Fırka (10)'a emrolundu. Düşman Sinek ve Öğneler ahalisini Of cihetine göndermiştir. Timursuyu hanlarına bir jandarma müfrezesi ikame olundu.

17 Mart 1332 [30 Mart 1916] (Perşembe) Bayburt. Yağmur, mütebeddil. 28Y 3T 4T ve cebel bataryası (Ereğli-Ay---m)'e hareket etti. Rivayete nazaran asker dahi bugün, Of önünde bir düşman sefinesi torpilledi (rivayet). Ve gece 16/17 Mart, Zakaroğlu hanları şarkındaki otuz kişilik müfrezemize 80 neferle yapılan düşman baskını def edildi. Sabah ve gece ---sur şarkındaki iki bölük düşmana yaptığımız ateş baskınıyla Kınk ve Lemk cihetlerine ricat ettiler.

18 Mart 1332 [31 Mart 1916] (Cuma) Bayburt. Kapalı. Saat 4,5 evvelde düşman (---) garbındaki ileri karakol bölüğümüze (30Y)'dan baskın yaparak, bölük kumandanı emriyle bölük geri çekiliyor. Badehu Şeyhköy şarkındaki ileri müdafaa üç taburla taarruz ederek bir küçük tepeyi alıp (B) tepesinin cenûb-ı şarkında ileri şosesine (500) neferle yaptığı taarruz püskürtüldü. Karakoç cephesindeki taarruzu durduruluyor. Yalnız Çoruh şimalindeki müfrezemiz Danzot hattına çeki-

Levent Şahverdi Arşivi

liyor. Müsademe akşama kadar devam etti. Saat 9 sonrada düşman merkez ve sol cenahta ateş baskını yapar. Karakoç garbındaki askerimiz Pasin'nin cenûb-ı şarkına çekiliyor. Akşama doğru iki düşman taburuyla iki mitralyöz Hamukan ve Küçükdere arasına ilerlerlediler. Akşama doğru dümdarlanmız harben çekiliyor, 28Y 3T ve 4T ve bir cebel bataryası (Dogla Karatepe) hareket etti. Lazistan Kumandanı Hamdi Bey de bunlan karşılamak üzere (Bafra)'ya geldi. Dümdarlanmız Hamukan'ı terk ile Küçükdere gerisine çekildi.

19 Mart 1332 [1 Nisan 1916] (Cumartesi) Bayburt. Mütebeddil. Düşman iki tabur, iki top ve iki mitralyözle Danzot hattına taarruz ediyor. 30Y 4T B tepesinden (Kalederesi şarkında) Şeyh köyüne doğru taarruz ediyor. 30Y, 3T Şeyhköy sırtlarında müdafaa ediyor. 400 neferlik bir düşman kuvveti --- garbındaki Taşlık'ta bulunan bölüğümüzü Masad hatt-ı müdafaasına tard eyledi. Düşman Danzot'u aldı ve (Ahvanis)'e Çoruh'a sarktı ve cephede taarruzumuzu tevkif ile Karakoç-Artans'dan Tahsi ve cenubuna yürüdü. Ve B tepesinin cenûb-ı şarkına iki bölük ve top vazıyla tepeyi dövmeye ve Dize'den iki bölükle Vartanik'e sarkmaya başladı. Müşkerek'ten Selahattin Bey (10. Fırka Kumandanı) Pozahbur hattına (eski hat) çekerek ıslaha karar ve emir verdi. Bugün Ereğli'ye gelen süvari bölüğünü Kan'a gönderdim. Trabzon cephesinde Küçükdere'yi geçmek isteyen bir düşman taburuyla müsademat olunmuştur. Düşman Ağviran şimalindeki tepeyi işgal etti.

20 Mart 1332 [2 Nisan 1916] (Pazar) Bayburt. Hafif yağmur ve sis. Düşman birbuçuk taburuyla Yamalıdağı'ndan solumuzu çeviriyor (Çakmanis)e doğru iniyor. Düşmanın ---tepe Kılınc Laduri Şeyhköy istikametlerinde (B) tepesine hücumu, 15 Türkistan, tard olundu ve hücumu tekrar etti, --- ve tard olundu. Trabzon cephesinde düşman Küçükdere'deki dümdarlanmızı piyade ve topçu ateşiyle tazyik ediyor ve Hamurkan'a dört sefine gelip, ikisi hamulesini çıkanyor. Hamdi Bey --- - ---daki 28Y 3T 4T ve cebel bataryasının hareketini tanzim ediyor. Vehip Paşa ve Vali Tahsin Bey Bayburt'a gelmek üzere Erzincan'dan hareket ettiler. Gece yola çıkıp sabahleyin gelebildiler.

21 Mart 1332 [3 Nisan 1916] (Pazartesi) Bayburt. Sis, kapalı. Düşman Zakaroğlu hanlan sırtındaki keşif kolumuza baskın yaptı, tard olundu. B tepesini ke-

Levent Şahverdi Arşivi

şif koluyla işgal ve kuvvet tasarruf etmek üzere Kaledere'ye kuvveti çektik. Cephede sükûnet vardır. Mans'tan batarya ile süvari bölüğü geldi. Bir tahtelbahir refakatıyla Hamurkan'daki düşman ordugâhını ve mevazii topa tuttu ve bir düşman gemisi ihrak ve gark etti. Düşman Karadere'nin altı kilometre cenubundaki (Tul)'a doğru ilerledi. Biraz topçu ve ileri karakol muharebesi oldu. Akşam'a doğru üç Rus sefinesi görülüp, birisi bizim mevazii biraz bombardımanla Of'a döndü. Küçükdere'yi terk ile Karadere-Araklı gerisine çekildik. Pifra Ağnas'taki jandarmalanmızı düşman tard ettiğinden, 28Y, 3,4T kısm-ı küllîsiyle ---kova gelmişti, Pervane'ye alındı. (Hasan Rıza intihar etti). Düşmanın Çamurayağı hanında ve Horyan'daki üç taburu Öğne ve Madur dağında bazı taarruz kıtaatı göründü.

22 Mart 1332 [4 Nisan 1916] (Salı) Bayburt. Güneş. Vehip Paşa ile Müşkerek'e gidip geldik. Pertakapan, Danzot taraflarında hafif tüfek ateşi. Düşman B tepesini --- işgal fazla kuvvetin Şeyhköy'e ve Karaseyid'e çekdi. 28Y 4T iki bölüğün (Cezirek) civanndan baskın --- tahakkuk etti. Trabzon cephesini (Karadere-Araklı) iki düşman torpidosu bombardıman etti. Düşmanın cephede hafîf müsadematı devam etti.

23 Mart 1332 [5 Nisan 1916] (Çarşamba) Bayburt. Güneş. Vehip Paşa Trabzon'a hareket etti. Lazistan cephesinde sol cenah keşif kollanmız düşman taarruzu üzerine geri çekildi ve bir torpido sol cenahımızı topa tuttu. (Pifra) burnuna koyduğu bir cebel topuyla Ş--- kıtaatımızı dövdü. Pertakapan'da keşif kolu ateşi, düşman Baksi civarına Danzot'tan ve geriden kuvvet cem ediyor. İleri karakolu ve Deliktaş karakolumuza 400 metre yaklaştı.

24 Mart 1332 [6 Nisan 1916] (Perşembe) Bayburt. Güneş. 60Y 3T geldi. Düşmanın bir bölük ve makineli tüfek kuvveti, saat 4 evvelde Sapdıran'dan (iki maktul, 10 mecruh vardır, 17. Türkistan alayı) bize ve diğer bir kuvveti (Kurt Mahmut)'daki 30. Fırka postasına taarruz etti ise de, püskürdü. Düşman süvarileri (---de) 2. Süvari Fırkası cephesine doğru faaliyet gösteriyorlar. Bugün de Danzot'tan Baksi'ye bir buçuk tabur indirdi. Trabzon cephesinde keşif kolu müsadematı vardır. Bizim keşif kollarının faaliyeti üzerine Trabzon cephesinde saat 8,5 sonrada cephede şiddetli ateş başladı. Cilasor'da dahi keşif kolu müsadematı olmuştur. Lazistan sol cenahını bir düşman torpidosu bombardıman etti.

Levent Şahverdi Arşivi

[Ek yapılmış, fakat bu bilgi yanlıştır, doğrusu 19 Nisan 1916:] (Goltz fevt, 6 Nisan 915)

25 Mart 1332 [7 Nisan 1916] (Cuma) Bayburt. Mütebeddil, yağmur. 30Y 3T Tan'a tahrik olundu. 30Y 2T Bayburt'a geldi ve Maden'e sevk olundu. Badehu gece müsademe, düşman Zaza deresinin hattına cepheden 100 süvari ile Ağviran'dan ve Aşağı Kitre'den piyade ile baskın yaptı. Yamalı dağına bir düşman bölüğü çıktı.

Kale'ye iki defa taarruz etti. Birincisinde 25 maktul ile tard oldu. Üçüncü defa B tepesinden bir bölükle takviye ve taarruz olundu. Bir düşman bölüğü Vartanik Masad boğazına ilerliyor. Danzot civannda düşman topuyla bizim topçu biraz atıştı. Cilasor'da keşif kolu müsademesi vardır. Düşman tarafı 9. Kolordu'nun Seki ve Kötür köprüsüne iki gece baskını yapıldı. Seki siperleri istirdat ve Kötür'den tard olundu. 154 alayında bir maktul bulundu. Düşman Ağaviran'dan elli maktul ve mecruh verdirilerek tard olundu ve Kaledere tepesini bu gece bir müddet topla düşman dövdü. Trabzon cephesinde ---agul iki torpido ile dolaştı. İki gemi Of civarına ağır ihracatta bulundu.

26 Mart 1332 [8 Nisan 1916] (Cumartesi) Bayburt. Güneş, mütebeddil. Düşman Koşkur'un cenub ve cenûb-ı garbındaki tepelere iki taburla, saat 11 evvelde taarruz etti. Bizim kıtaat Dikilitaş ve Mişankas'ı tahliye ile, garp sırtlarına çekildi. Kaledere tepesine imdada İşhan Taburu gönderildi. 60Y 2T orada terk edildi. B tepesinden Kaledere tepesine düşman taarruz etti ise de bir zabit, seksen maktul verip, tard olundu. Tan'dan evvela 60Y 3T'den bir bölük, badehu kâmilen tabur ve Çoruh şimalinden 1Y 2T Mişankas'a tahrik edildi ve düşman bir taburla A—r-n'a taarruz ve işgal etti. Trabzon cephesinde Pervane'de top sesleri vardır. İki zırhlı, yedi torpido himayasinde sekiz vapur Hamurkan'a ihracatta bulunmuşlardır. 60Y 1T 4T ve makineli tüfek 60, Bayburt'a geldi. Kolordu süvari bölüğü harita ikame olunarak şimal cephesinin teminine memur oldu.

27 Mart 1332 [9 Nisan 1916] (Pazar) Bayburt. Güneş. Vehip Paşa'nın emriyle kendisiyle görüşmek ve Lazistan cephesini teftiş için Gümüşhane'ye hareket ettim. Dün akşam Masad şarkındaki ileri karakollarımıza taarruz eden düşman (200) telefatla püskürtüldü. Düşman 2Y 1T Kalederesi cenûb-ı garb tepesine taar-

Levent Şahverdi Arşivi

ruz etti. Kuvvetimiz badettakviye düşmanı tevkif etti. 200 süvari Zakaroğlu sırtlarına taarruz etti. 2250 tepesinin garbındaki boyuna, Gümüşhane Taburuna 300 neferle taarruz etti, tevkif olundu. Pifra'dan ilerleyen düşman altı maktul ile püskürtüldü. Düşman iki gemi ile Of'a yeni kıtaatı geldi. Saat 8 evvelde hareket, saat 4 sonrada Gümüşhane'ye muvasalat. Vehip Paşa nısfülleyle karip buyurdu, mülakat olundu.

28 Mart 1332 [10 Nisan 1916] (Pazartesi) Gümüşhane (Daltaban). Güneş (Zigana'da kar). Saat 5 evvelde hareketle saat 6 sonrada Maçka'ya muvasalat. Zigana'ya yayan çıktık. 3K cephesini düşman sıkıştırdı, takviye olundu. Düşman taarruzu Kaledere tepesinin cenâb-ı garbındaki tepenin garp bayırlarına 300 metre takarrüp etti, tevkif olundu.

29 Mart 1332 [11 Nisan 1916] (Salı) Maçka (Cevizlik). Kapalı, yağmur. Saat 6 evvelde hareketle, Trabzon'da Vali Cemal Bey'le bir saat mülakatı müteakip sahil ve Yanbolu deresiyle Büyük Hara'ya muvasalat. Saat 4 sonrada düşman Kaledere ve Ziyaret tepesini sıkıştırdı. 60Y 1T Kaledere'ye ve 60Y 4T Maden'e sevk olundu. 60Y 1T mukabil taarruzla düşman Kaledere garbındaki sırttan püskürtüldü ise de takviye olunarak mevzilerini istirdat ettiler. Pertakapan cephesine düşmanın bini mütecaviz piyadesi, mitralyözleri geldi. Vartanik-Ağaviran cihetinde düşmanın bin piyade, iki yüz süvarisi görüldü. 200 neferle düşmanın Ziyarettepe'ye yaptığı taarruz püskürtüldü. Düşmanın Şenik'de bir taburu vardır, bir müfrezesi (Hanege'ye) gelip avdet etti.

30 Mart 1332 [12 Nisan 1916] (Çarşamba) Büyük Hara. Kapalı, yağmur. Ahudağı ve merkez mevazii gezildi. Pervane-Ahudağı arasında hüsn-i muhâfazası ve merkezin takviyesi ve sahilin mustahfazlarla setr ve muhafazası tebliğ edildi. Cephede hafif nöbetçi ateşi var idi. 30/31 Mart, birinci Alay cephesine Karadere'yi geçerek taarruz yapmak istedi. İki maktul ve iki esir verdi. Ziyaret tepesinde 60Y 4T Rusların, 13K Türkistan'ın üç bölüğünü mukabil taarruzla imha ve bir zabit ve on nefer esir etti.

31 Mart 1332 [13 Nisan 1916] (Perşembe) Büyük Hara. Güneş. (Arsin) üzerinden Trabzon'a avdet ettim. İki düşman tayyaresi sol cenahımızda dolaştı.

Levent Şahverdi Arşivi

Attığı bombalardan iki hafif mecruh vardır. Bir tayyare Trabzon'a gelerek, Boztepe bataryasına bilâzarar iki bomba attı. Akşama kadar topçu muharebesi devam etti. Santa'ya Trabzon ve Maçka'dan bir müstahfaz taburu sevk olundu.

1 Nisan 1332 [14 Nisan 1916] (Cuma) Trabzon (Vali Cemal Bey'de misafir kaldım, Soğuksu'daki köşkte). Sis, mütebeddil. Saat 6 evvelde hareket ve saat 11,5 sonrada Ardasa'ya muvasalat ettim. Düşman iki zırhlı ve beş torpido ile sol cenahı bombardıman etti. Ve gece de bir buçuk taburla Ağnas'dan Karasu'yu geçerek Ahudağı'nı zabt ve 28Y 4T iki bölüğü firar ettiğinden, sağ cenahımız müşkülata uğradı. Merkez iki hücumu def etti. Dört gemi ile (Kalisos)'a ihraç yaptı. Akşam üstü müfrezemiz Yanbolu deresi gerisine çekildi.

2 Nisan 1332 [15 Nisan 1916] (Cumartesi) Ardasa. Mütebeddil, güneş. Saat 7 evvelde hareket, saat 8,5 sonrada Bayburt'a muvasalat ettim. Düşman Trabzon cephesine taarruzla, Dikene-Foşe hattına müfreze çekildi. Akşama kadar taarruz devam ettiğinden efrat dağılmaya başladı. Bilmecburiye efradı cem için Kalafka deresi gerisine çekildi. Yine düşmanın iki sefine ve altı torpidosu solumuza ateş ediyordu. İki düşman taburu arasında Pervane müfrezesi (27Y 3T) k--- Zaza'ya muntazaman çekildi. Gümüşhane'den Yağmurdere'ye bir mustahfaz taburu sevk olundu. Düşmanın Filas Kemer dağına üç bölükle ilerlediği haber verildi. Düşman 30. Fırka cephesine ve Kop'a taarruz etti. Aktaş'ı aldı, kıtaatı mevzi-i asliyesine sürdü. (2600) tepesine ilerlemek istiyor. 60Y 4T Kop'a sevk olundu. Gümüşhane'den Dom Anzarya'ya ve Geçid karakolundan Keşiş köyüne birer telefon tahririni --- tebliğ ettim, ---, ---.

3 Nisan 1332 [16 Nisan 1916] (Pazar) Bayburt- Güneş, Rüzgâr Şiddetli-

Müşkerek 30Y 1T cephesine gece ve sabah altı bölükle düşmanın yaptığı taarruz def ve 150 zayiat verdirilmiş ve 6 esir alınmıştır. Düşman Onuncu Fırka'ya Dumanoğlu komuna taarruz etti ve 2600 rakımlı tepeye tırmandı. Kop tepesine yaptığı taarruz evvelen topla püskürtüldü, bilahire 200 metreye kadar inatlaşarak anudane harp oldu. 2600 şark sırtında düşman baskınıyla, 89/1 perişan oldu. Lazistan cephesinde düşman gemi atışlanyla taarruz ederek Kalafka'yı terkle hatt-ı asliye çekilerek, cepheden 60Y'den celp ettiğimiz müretteb bir taburla Kop'u takviye ettik.

Levent Şahverdi Arşivi

4 Nisan 1332 [17 Nisan 1916] (Pazartesi) Bayburt. Rüzgâr şiddetli. 90Y ve 89Y 2T bilhücum 2600 tepeyi zabt ve Ruslan gece tard ettiler. Düşman sabahleyin Kop cephesine taarruzla, ileri mevazii tahliyeye mecbur olduk. Kop-Tahtlı hattına çekildik. Bilahire burasını da terkle Kop komu civanna mevzi aldık. Düşman 2600 tepeye taarruzla zabt ettiyse de, istirdat olundu. 30. Fırka'ya düşman saat 4,5 sonrada şiddetle taarruz ediyor Akdağ cephesine bir bölük süvari ve bir tabur piyadenin yaptığı taarruz Milo Taburu'nun iki bölüğü tarafından 70 maktul bıraktınlarak tard edildi. Trabzon cephesinde düşmanın nakliyat gemi ateşleri ve tayyare keşfiyatı üzerine, bilâmukavemet kazayı terkle [son üç kelimenin altı çizilmiştir] bir kısmı Polathane ve Hamdi Bey Maçka istikametine ricat etti. Yarın 46Y 1T [LEKE] Bayburt'a, 33üncü Fırka Altıntaş'a gelecektir.

5 Nisan 1332 [18 Nisan 1916] (Salı) Bayburt. Yağmur ve güneş. Gece ve zevale kadar sükûnetle geçti. Akdağ'a bugün de bir tabur taarruz ettiyse de püskürtüldü. Akşama doğru Şuğuk-Kurt Mahmut'tan Karasu cenubuna gelen düşman, Altıntaş cephesine ateş açtı, müsademe devam ediyor. (2600) tepede düşman kuvvetini bir taburla takviye ve beyaz elbiseler giydiğinden, gece hücuma karşı yine 33. Fırka'dan iki alayla takviye olundu. Bugün öğleden evvel, 33. Fırka Altıntaş'a ve 46Y 1T Bayburt'a geldi. 5. Kolordu karargâhının son kademesi dahi Bayburt'a girdi (ekmekçi takımı dahi).

6 Nisan 1332 [19 Nisan 1916] (Çarşamba) Bayburt- Yağmur ve Güneş.

Düşman Cevizlik'i işgal etti. Dümdarımız (Hordokop)a çekildi. Lazistan Müfrezesi Hamsi köyünde tecemmü ediyor. Bugün 2600de (Lic) civarında hafif piyade ve Lic'de düşman tarafından topçu ateşi oldu. 46Y 1T Madene sevk olundu. 34. Fırka Sadak civarında. Dün geceki kar fırtınasında Kaledere tepesine bir buçuk metre kar yağdı, askeri bastırmıştır. Müfreze kurtarılmış, bir ---, dört nefer donmuştur. Polathane'nın garbında, Akçakale'de düşman, muhacirleri bombardıman ederek kadın çocuk yirmi kişi şehit olmuştur.

7 Nisan 1332 [20 Nisan 1916] (Perşembe) Bayburt. Güneş, mütebeddil. Düşman alessabah 2600 tepeye ve Dumanoğlu komuna taarruza başladı. Çamağıl ve ---t sırtlarında ileri karakollarla hafif müsademe vardır. Çakmanis yaylasına hatt-ı bâlâdan inen 80 nefer düşman kolu ateşle püskürtüldü. 2600'den düşman,

Levent Şahverdi Arşivi

153Y, telefat-ı külliyeye duçar olup mukabil taarruzla tenkil ve şimaldeki tepe istirdat ve bir zabit, iki küçük zabit, 36 nefer esir alındı. Düşmanın ikinci bir taarruzunda 24 esir daha alındı. Dumanoğlu garbında bir topçumuz tam isabetle köreldi. Saat 3,5 sonrada düşman taburuyla bittakviye mukabil yaptı. ---gali'de 40 kişilik bir düşman keşif kolu ateş baskınıyla dağıtıldı. Limonsuyu hanlarına düşman keşif kollan takarrüp etti. Lazistan'da dümdanmız Eskani civarındaki tepeyi istirdat etti, 6 düşman maktul.

8 Nisan 1332 [21 Nisan 1916] (Cuma) Bayburt. Mütebeddil. Düşman 2600'deki alayını tebdil ve Kop cephesine (Altıntaş-2600 rakımlı tepe işgali-Musatepe) hücum etti. Bir tabur kuvveti Yamalı dağdan Çakmanis deresi merkezinden sol cenahımıza taarruz etti. Hortokop mevziimize dört defa hücumla tard olundu, 25 şehidimiz vardır. İki alayla Kalenima'ya taarruz, Polathane'ye asker ihraç, Safer tepesinde çevirme ile mevzii sükut ettirdi. (Iskefye) deresi gerisine çekildik. Düşman donanması Giresun şarkındaki (Kalecik) Limanı'nı topa tuttu. 29Y 2T, 3T Bayburt'a geldi. 34. fırka Pir Ahmet'e vardı. (Cami'de Mevlid-i Nebevi okuttuk).

9 Nisan 1332 [22 Nisan 1916] (Cumartesi) Bayburt. Güneş. Dün gece düşman 2600 şimalindeki boyuna baskın yaparak zabt ve oradaki cepheyi yardı ise de şimal ve cenuba sevk olunan kuvvetlerle tesbit olundu. Bu sabah şiddetle devam eden müsademat ve mukabil taarruzla düşman mağluben çekildi, 500 maktul bıraktı. Düşmanın 153Y bir taburu, 154Y üç taburu ve 116. Drojina var idi. Altıntaş cihetlerine mütebakisi def olundu. Danzot tarafında keşif kolu ve Masad tarafında ileri karakol müsadematı oldu. (Akyunus) köprüsüne ilerleyen 30 düşman tard edildi. Çakmanis deresine inen düşman kıtaatı sabit olundu, müfrezesini takviye eden kıtaat ve Çalahor'daki süvari müfrezesi tarafından mağlup perişan edildi ve 200 kadar maktul vardır. Hortokop sırtlarında hafif müsademe devam etti. Larhan'larda keşif kolu müsadematı vardır. Düşman donanması Büyük Liman'a teslim teklif etti. Ahali beyaz bayraklarla teslime hazırlanıyorlar.

10 Nisan 1332 [23 Nisan 1916] (Pazar) Bayburt. Güneş. Kop'ta Yassıtepe'ye manga ve takım kuvvetindeki avcılarla hafif taarruz tard, müsademe, Müşkerek'te ileri karakol müsadematı, Hortokop dümdanna saat 2,5 sonradaki düşman taarruzu tard edildi. 34. Fırka Anzarya hatlarına vardı.

Levent Şahverdi Arşivi

11 Nisan 1332 [24 Nisan 1916] (Pazartesi) Bayburt. Yağmur, mütebeddil. Dumanoğlu komunu 12'lik obüsle bombardıman ederek telefon dairesini tahrip ve bir nefer şehit olmuştur. 2600 ve Yassıtepe'de hafif piyade muharabesi, gece şiddetli ateş, Müşkerek grubunda hafif piyade ateşi.

Goltz Paşa Bağdad'da vefat etti (6. Ordu Kumandanı), 6 Nisan 1916. [hata, 6 Nisan 1332 veya 19 Nisan 1916 olmalıydı]

12 Nisan 1332 [25 Nisan 1916] (Salı) Bayburt. Güneş. 2600 şimalindeki boyun noktasını piyade ateşi ile tazyik ediyor. Bu sabah Lic'e iki tabur düşman askeri geldi, bir tabur da Pağpavurd köprüsü civarında görüldü. Çoruh cephesinde düşman kıtaatını tebdil ediyor. 60/3 (Mişankas)'dan Maden'e ve oradan Kop hatlanna sevk olundu. Makineli 38, Hamsi köyünden gelerek Çoruh cephesi emrine verildi. Düşman üç taburla sahil müfrezesinin sağ cenahını ihata ediyor. (Yeniköy'de) keşif kolu müsadematı oldu.

12/13 Nisan'da Hortokop'a düşmanın yaptığı baskın püskürtüldü. Bir bölük düşman (Kezge)'ye geldi. Diğer bir bölük düşman (Çorak) karyesine geldi ise de, tard edildi. Bogalı cihetinde 70 kişilik bir düşman kuvveti ateşle tard edildi.

13 Nisan 1332 [26 Nisan 1916] (Çarşamba) Bayburt. Güneş. Düşman Lic'deki alayını geri çekdiği görüldü. Dünkü gelen alayla tebdil ettiği anlaşıldı. Bugün de 2600 şimalindeki boyun noktasını piyade ateşiyle dövdü. (Kezge)'ye gelen kuvvet Arpalı'ya çekildi. Reşid yaylasında Pulur dağında düşmanın bir taburluk çadırlı ordu karargâhı görüldü. Lazistan dümdarında hafif müsademe, sol cenahta (Komera)'ya tecavüz tard, --- ve --- tepeyi boş bulup, işgal etti, garba doğru sarkıyor. (Selahattin Adil Bey) cephe kumandanlığını deruhte etti.

14 Nisan 1332 [27 Nisan 1916] (Perşembe) Bayburt. Güneş. Cülus tebrikini müteakip hastahaneleri dolaştım. 102Y bin mevcuduyla bugün Bayburt'a geldi. Düşman on gemi ile Trabzon'a asker çıkarmıştır. Cevizlik'e üç tabur daha gönderdi. 2600 şimal boyun noktasında piyade ateşi oldu. Çimağıllılar'dan ilerleyen otuz kişilik düşman, ateşle tard edildi. Bogalı (İmam)'a ilerleyen seksen düşman neferi ateşle tard edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

15 Nisan 1332 [28 Nisan 1916] (Cuma) Bayburt. Mütebeddil. Kavlatan'a bir düşman taburunun girdiği ve Hanege şimalinde bir keşif kolumuzun iki saattir bir düşman bölüğü ile müsademe ettiği bildirildiğinden, Hart Müfrezesi'nin bir kısım (Filas)'a sevk olunduğu gibi, 102Y'den bir tabur (Hart) sevk olundu. Kop ve Müşkerek cephelerinde hafif ateş teati olundu. Masad yolunda düşmanın yüz kişilik bir kolu görülmüş ve gerisi çekilmiş olduğundan o cephe takviye olundu. 46Y 4T Altıntaş'a geldi.

16 Nisan 1332 [29 Nisan 1916] (Cumartesi) Bayburt. Yağmur. Kop cephesine giderek Yassıtepe'yi gezdim, cepheyi teftiş ettim. Dün gece fırtına ile beraber düşman Karasu grubu sağına iki defa ufak baskınlar yaptı ise de bir şey olmadı. Dün Mişankas cihetinde toplanan düşmanın kıtaatını birleştirdiği anlaşıldı. Dün Kavlatan'a gelen düşman bugün savuşmuştur ve Boğalı taraflarında düşmanın bir keşif kolu tard olundu. Sahil müfrezesinde (Hızır Nebi) civarında düşmanın bir keşif kolu tard edildi. 18. Fırka Horos dağlarına sevk olundu. Teselsüleri 2Y 1T Kop'tan Masad'a sevk olundu. Kutülamara sukut etti, 5 general, 13 bin nefer esir vardır. Melikarı cephesine (36. Fırka)'ya düşman iki tabur kuvvetle ilerledi ise de muvaffak olamayıp geri çekildi.

17 Nisan 1332 [30 Nisan 1916] (Pazar) Bayburt. Yağmur, mütebeddil. Nısfülleylden sonra düşman 2600 ve Dumanoğlu komu arasına taarruzla 89/1'den iki bölüğü geriye attı ise, mukabil taarruzla eski mevziler istirdat olundu. Trabzon tarafında Beypınarı şimalindeki tepede de bulunan düşman keşif kolu def ve tard edildi. 102Y (iki tabur) Balahor'a sevk olundu.

18 Nisan 1332 [1 Mayıs 1916] (Pazartesi) Bayburt. Mütebeddil, yağmur. Kızılköprü-Almışka tarafındaki tahkimatı teftiş ettim. Tahtlı dağ tarafında hafif piyade ateşi Kop cihetinde alınan bir Rus esiri 341 Drojina Taburundan ve Müşkerek'te alınan bir esir de elyevm mezkûr cephe 14., 15., 16. Türkistan Alayları'yla iki Plaston Taburu'nun bulunduğunu bildirdi. Kutulama'daki düşman kuvveti tarafımızdan tard olundu. Karadağ Tonyalılar tarafından tutuldu. Santa'dan Karakapan'a taarruz eden düşman onbeş maktul ve otuz mecruh vererek tard edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

19 Nisan 1332 [2 Mayıs 1916] (Salı) Bayburt. Güneş, yağmur. Dün nısfülleylden sonra düşman iki koldan Dumanoğlu komunun sağına taarruzla bir saat kadar uğraştı, tard edildi. Kop merkezine ve Mişankas hattına yaklaşmak isteyen düşman keşif kollan def edildi. Tahtlı şimalinde Yassıtepe'de tek tük ateş olmuştur. Bu gece düşman Dumanoğlu komu merkezine taarruzla bir bölük cephesine girdi ise de, mukabil taarruzla tard edildi, bizden 10 esir aldı. Limonsuyu hanlan ve Balahor civanna gelen iki düşman keşif kolu tard ve tarafımızdan Toroslu cenup sırtlan işgal olundu. Hızır Nebi kayasında bir baskında düşmana beş maktul verdirilip tard olundu. Trabzon'da on düşman gemisi vardır.

20 Nisan 1332 [3 Mayıs 1916] (Çarşamba) Bayburt. Güneş. Hortokop mevziinde düşman makineli tüfek ateşi yapıyor. Karakaya'ya Santa'dan taarruz etti, def olundu. Bilahire üçyüz nefer takviyesiyle, taarruz akşama kadar devam ve tard olundu. Kop cephesinde hafif ateş devam etti.

---den (2122)'den ilerleyen düşman kuvveti def edildi (Salmankas) keşif kolumuza düşman beş top attı.

20/21 Nisan, Akdağ'a 300 düşman taarruz ettiyse de, def edildi. Hızır Nebi kayasına düşman top attı.

21 Nisan 1332 [4 Mayıs 1916] (Perşembe) Bayburt. Güneş, mütebeddil. Enver ve Vehip Paşalar Sığırcı'da karşılanarak Coşan tarassuduna gidilmek üzere iken Limalı boynunda kalındı, aç dönüldü. Ben, Kop'tan Bayburt'a avdet ettim. Hanege'ye ilerleyen 200 nefer ateşle tard olundu. (Sidiksa)'dan ilerleyen bir gönüllü kolu düşmanı Haşka'ya tard ve Haşka'yı zabt eylemiştir. Visera'dan gelen 80 piyade düşmanı da tard etmiştir. Dumanoğlu komuna yanaşmak isteyen iki düşman keşif kolu tard edildi. Gerek bu defa iki defa daha, gerekse 2600 tepeye takarrüp eden düşman keşif kollan da def edildi. Eregil karşısında Çimağıllar'da hafif ateş oldu. Bir keşif bölüğümüz (Çitanos) cenubundan ateş alıncaya kadar ilerledi.

22 Nisan 1332 [5 Mayıs 1916] (Cuma) Bayburt. Güneş. Visera ve Şenik köyleri de düşmandan istirdat olunmuştur. Karasu grubunda düşmanın ordugâhı topçu ile dövülerek altmış maktul verdirilerek firara icbar edildi. Eregil grubuna yaklaşan bir düşman müfrezesine beş maktul verdirilerek tard edildi. Topçu ateşi-

Levent Şahverdi Arşivi

mizle Kop siperleri dövüldü. Müşkerek tarafından topçu ateşi oldu. Mişankas'ta düşman ileri karakollarında faaliyet vardır. 9. Kolordu sağ cenahında süvariler ve mücahitler Arlık-Akdağ hattını zabt ve düşmanın 155Y aksamını Gökdeş üzerine tard ettiler ve bir süvari alayı Bayburt'tan Tuzla deresiyle (Çikreküm) 'e çekildi. Taşkesen kayasından giden bir bölüğümüz Kutula'yı zabt etti. Düşmanın gece (Kusera) 'ya yaptığı baskın telefatla tard edildi.

23 Nisan 1332 [6 Mayıs 1916] (Cumartesi) Bayburt. Kapalı. Gece (Tahtlı dağına) yapacağımız baskın gecikmekle tehir olundu. Düşman Karasu grubunu obüsle ve Kop merkeziyle Kop hanlarını sahra toplarıyla dövmektedir. Dünkü topçu ateşimize mukabele olduğu anlaşıldı. Kutula'ya Kaneki köprüden taarruz eden 40 düşman tard edildi. İngiltere Dublin ve İrlanda isyanını bastırmaya muvaffak olmuştur.

24 Nisan 1332 [7 Mayıs 1916] (Pazar) Bayburt. Güneş. Tahtlı'ya yapılan gece baskın muvaffakiyetle neticelendi (3 şehit, 25 mecruh). Düşmanın bir bölük 589 Drojina telefatla tard. Diğer bölük Hart civarında kayalıkta sıkıştırıldı, pek ziyade zayiat verdi, 9 esir aldık. Yassıtepe'nin şark cenubundaki bir tepeyi de zabt ettik. Düşman Dimek deresinin şimal sırtlarına bir bölük sevk ettiyse de tard olundu. 2600 rakımlı tepeyi düşman takviye ve akşama kadar obüs ve cebel topları-la harp oldu. 546 ve 566 ve 341 Drojinalı Kop cephesinde ve 156Y ve 588 Drojina Lic tarafında olduğu anlaşıldı. Sahilde Kurutepe'de keşif kolu müsademesi oldu vc Akdağ'ında gece biraz ateş oldu. Gece düşmanın iki bölükle Akdağ ve Tombultepe'ye taarruzu def edildi.

Bogalı'daki keşif kolumuz bir düşman keşif kolunu dört maktul verdirerek tard etti. Gümüşki'den ilerleyen bir düşman müfrezesi, üç saat müsademeden sonra Karakapan Müfrezesi tarafından tard edildi. Çitanos cenuba ilerleyen keşif kolumuz tesadüf ettiği düşman keşif kolunu tard etti. İstera'da düşman zabit keşif kolu, gönüllülerimiz tarafından dört maktul ve dört mecruh verdirilerek def edildi.

25 Nisan 1332 [8 Mayıs 1916] (Pazartesi) Bayburt. Kapalı, yağmur. Kop cephesi ve Tahtlı dağda saat 4 evvelden beri topçu, saat 7 evvelden beri piyade ateşi (2600'de) vardır. Tahtlı dağına dört cebel, dört mitralyöz çıkarıp 60/4 Kop'a nümayiş taarruzu yapıp 46/1 ile Yassıtepe'den, 29/1 ile Kenantepe'den 2600'e

Levent Şahverdi Arşivi

hücum olundu. Düşman 5 zabit, 250 nefer esir ve bir makineli tüfek ganimet bırakarak çekildi. 2600 tepe kâmilen işgal olundu. Düşman takriben bir taburla Haşka-Kalkiya'ya ilerleyip mezkûr karyeleri ihrak etti ve Beypınan şarkındaki (Yeri) karyesi bilamüsademe işgal olundu ve düşman şarka ricat etti. Keşge'ye ilerleyen düşman keşif koluyla Limonsuyu keşif kolumuz arasında müsademe olarak düşman Sultan Murathan istikametine tard edildi.

26 Nisan 1332 [9 Mayıs 1916] (Salı) Bayburt. Kapalı, yağmur. Kenan-Kop hattı kamilen işgal olunarak keşif kollarımız Pertakapan'a doğru ilerledi. Üsera 6 zabit, 306 + 9 = 315 nefer ve 4 + 1 = 5 mitralyöz baliğ oldu. Gece Akdağ'ın Eregil cihetine ilerleyen bir düşman keşif kolu ateşimizle tard edildi. Düşman Lic'in iki kilometre şimal şarkında kalmakta (iki top), Aktaş'ta (bir bölük, bir obüs) mukavemet ediyor ve top ateşi yapıyor. Düşmanın şimalindeki dört topla Tahtlı'nın şimal boynunu dövüyor ve Eregil gurubu sağ cenahında piyade muharebesi oldu. 500 düşman Akdağ'a taarruz etti, tard olundu. Iğdır'daki dört top Masad boğazına ve Ziyaret tepesine ateş etti. Monut-Masad ve piyade ateşi oldu. Toroslu'ya ilerleyen bir düşman kolu ateşle tard edildi. Düşman Zıpka-Toroslu köprüsünü tahrip etti. 32. Fırka Ördek Hacı'ya geldi. Saat 10 sonraya kadar düşman Akdağ-Masad'a nümayişine devam ederek, o zaman nihayet vermiş ve ordugâhını Çimağıl suyunun şark cenubuna çekmiştir. Kutula'ya bir düşman müfrezesi tazyik yapmış ise de, tard olunmuştur. Üç günden beri Rus donanması Samsun-Trabzon açıklarında dolaşıyor.

27 Nisan 1332 [10 Mayıs 1916] (Çarşamba) Bayburt. Kapalı, hafif yağmur. Dün gece Mişankas cihetine bir düşman kolu takarrüp etmekle ateşle tard edildi. Bugün Tahtlı'nın şarkındaki düşman siperleri tahrip olundu. Düşman topu iskat edildi. Diğer bir top Eregil merkezini dövdü. Düşman üç taburla Lic cephesini takviye etti ve Kenan tepesine takarrüp etti. Bir keşif kolu tard olundu. İbsil'e gelen bir düşman müfrezesi Haldizen milislerinin ateşiyle tard edilmiştir. 32. Fırka Kop cephesine geldi.

Meryem Ana köprüsünde yedi kişilik bir keşif kolumuz maktul bulundu. Rumlardan şüphe vardır. Hatt-ı harb gerisindeki Hamsiköy ve civar Rum kurasının hicreti hakkındaki tebligata karşı adem-i itâatla (Konağa) mağarasına iltica ettiler, bizden dört mecruh vardır (usatla müsademede). Santa'da Ziyaret dağı soluna ilerleyen düşman keşif kolu tard edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

28 Nisan 1332 [11 Mayıs 1916] (Perşembe) Bayburt. Kapalı, mütebeddil. Düşman iki taburla Destmal-Çatalkaya istikametlerinden Tahtlı-Kop hattına taarruz ediyor. Piyade taarruzu tevkif olundu. Akşama kadar iki cebel ile düşmanı şimalinden iki obüsle Aktaş'tan Kop'u ve iki sahra ile Lic cephesini dövdü. Düşman hafif --- bir saat kadar sahil sol cenahımızı ve Vakfıkebir kazasını bombardıman etti. Düşman bu gece projektörle Kaledere tepesindeki tahkimatımıza mani olmak istedi.

29 Nisan 1332 [12 Mayıs 1916] (Cuma) Bayburt. Güneş, yağmur. Düşman bu gece Tahtlı dağını ve Kop gediğini 154Y iki tabur ve bir Drojina ile bittaarruz elde ettiyse de, bilmukabele Tahtlı gediğini ve Tahtlı'nın bir kısmı elde edildi. Dağın şarkı düşmandadır. 95Y tarafından Tahtlı istirdat olundu, 76 esir alındı ve bir piyade düşmanın Kop ve 2600 tepeleriyle Eregil'e yaptığı taarruzlarda tard ve tenkil edildi. Obüs bataryası Erzincan'dan Bayburt'a geldi. 97, 99Y Kop'tan Bayburt'a geldi. 102Y iki tabur Kale'den Anzarya-Bekçiler'e hareket etti. B tepesinden Ziyaret tepesine biraz top atmıştır. Parus şimalinde düşmanın kırk kişilik bir keşif kolu görülmüştür. Düşman Madur dağından Boğalı yaylasındaki keşif kolumuza sekiz top atmıştır. Konağa mağarasına iltica edenler Rumlar teslim oldu.

30 Nisan 1332 [13 Mayıs 1916] (Cumartesi) Bayburt. Mütebeddil, yağmur. Düşman Çengeldağı-Çatalkaya'da tahkimat yapıyor. Aşkale'den birkaç tabur kuvveti geldi. Manut'tan Masad boğazına tesirsiz birkaç top attı. Öğne'den Hanege'ye ilerleyen bir düşman keşif kolu geri çekildi. Sultan Murathanı'ndan Maden cenubuna ilerleyen bir düşman keşif kolu ateşimizle tard edildi. Düşman (Kusera)'ya tesirsiz ateş baskını yaptı ve Haşka yaylası garbında şiddetli ve devamlı keşif kollan müsademesi oldu. Şaloba'da bir düşman keşif taarruzunda iki nefer itlaf ile kol tard edildi. Haşka yaylasındaki düşman keşif kollarımıza karşı top attı. Büyük Liman'da iki düşman torpidosu iskandil ile meşgul oldu. Peçeriç süvarilerimiz tarafından işgal ve girmek isteyen düşman süvarileri ateşle tard olundu. Düşman Koska sırtlarından gece Kaledere tepesine birkaç top endahtıyla tahkimatımıza mani olmak istedi. Haşka yaylasından gece düşmanın yaptığı baskın tard olmuştur.

1 Mayıs 1332 [14 Mayıs 1916] (Pazar) Bayburt. Güneş, yağmur, açıldı. Meryem Ana karakolunun dört kilometre şimâl-i şarkındaki tepeyi baskın ile zabt ettik. Piştokli cenup sırtına yaptığımız baskında muvaffak olamadık. Haldizen'e

Levent Şahverdi Arşivi

gelen 150 düşman, milislerin ateşiyle def edildi. Danzot cephesine devamlı ateş oldu. Tahtlı dağına bir düşman taburu çıktı. Ziyaret tepesine düşman elli top attı. Akdağ'da hafif ateş. Karasu grubuna iltica eden iki Alman, iki Rus neferi Ruslann hücum edeceklerini haber verdiler. Kınalıköprü'den Meryem Ana deresi boyunca ilerlemek isteyen düşman keşif kolu tard edilmiştir. Düşman Kenan tepesine onbeş bombacı ile baskın yaptı, tard edildi. Müşkerek cephesinde mukabil yaylım ateşler oldu. Gece Mişankas cephesine gelen düşman keşif kolu tard edildi.

2 Mayıs 1332 [15 Mayıs 1916] (Pazartesi) Bayburt. Güneş. Kenantepe'de hafif piyade ateşi 102Y 3T Hart'tan Anzarya'ya, 99Y 97Y (bir tabur piyade) Masad'dan Murathanoğullan'na gitti. Akdağ cihetinde Masad-Kuskur yolundaki bölükle düşman arasında hafif piyade ateşi teati olundu.

2/3 Mayıs, düşman Akdağ- Ziyarettepe arasında dört yerde piyadesiyle ilerlemek istedi ve aynı zamanda Kaledere'yi de ateşle sıkıştırdı, tard olundu. 1 şehit ve 6 mecruhumuz vardır. 200 düşman Haldizen-Celansor keşif kolumuza taarruz ve milislerin yardımıyla tard olundu. Trabzon cihetine ve Ziyaret tepesine gece baskın yaptı, def edildi. (Taşkesen Karakapan) (Kazıklı yayla) Müfrezeleri'ne de baskın yaptı, tard edildi. Bizim tayyare keşfinden, Mamahatun'un pek zayıf ve Kop cephesinde düşman tarafından kuvvetler bulunduğu anlaşıldı.

3 Mayıs 1332 [16 Mayıs 1916] (Salı) Bayburt. Güneş, kapalı. Kaledere-Mişankas cephelerinde hafif piyade ateşi. Pertakapan'e 13 yük otomobili geldi. Düşman peyderpey Kop cephesini takviye ediyor. Çapakçur Müfrezesi düşmanın bir süvari alayıyla bir piyade taburunun hücumunu tard ve Bağce-H---kan cihetine def edilmiştir. Düşmanın bir tabur ve dört mitralyözü Haldizen'e hücumla, beş saat müsademe neticesinde milisler tepenin cenup sırtlarına çekildiler.

4 Mayıs 1332 [17 Mayıs 1916] (Çarşamba) Bayburt. Güneş, yağmur. Mülazım Kenan tepesi, Masad, Müşkerek guruplarında hafif piyade ateşi var idi. Düşman Karıklı hanları birbuçuk kilometre şimâl-i garbındaki tepede, ileri karakol bölükleriyle müsademe ve tard edildi ve Ziyaret dağı müfrezesine yaptığı gece baskını tard oldu. Bir düşman keşif kolu Şenik istikametine tard ve takip olundu.

Levent Şahverdi Arşivi

5 Mayıs 1332 [18 Mayıs 1916] (Perşembe) Bayburt. Güneş, yağmur. 31. Fırka Arvanis'den Kop hanlanna muvasalat etti. 33. Fırka karargâhı Murathanoğulları'na nakletti. Öğne'lere giden bir keşif kolumuza Öğne-i Süfla civarından düşman 12 mermi attı. Düşmanın Limonsuyu hanı istikametine ilerleyen bir keşif kolu Altuni ve Sultan Muradhanı istikametine tard edildi. Boğalı'ya ilerleyen diğer bir müfrezesi keşif kolumuz tarafından geriye def edildi. Haldizen'in şimal sırtlarında düşman tavakkuf etmiştir. Trabzon Sürmene'den 13 --- (6)sı --- ve 5 sefine Odessa'ya hareket etmiş ve 1 nakliye sefinesi Trabzon'da kalmıştır.

6 Mayıs 1332 [19 Mayıs 1916] (Cuma) Bayburt. Güneş, yağmur, fırtına. Düşman Akdağ ve Kuskur yolundaki 2350 tepeye topçu ateşi icra etti, çatal teşkil ettiği zannolunur. Trabzon-Sürmene Polathane havalisinde bugün 49 sefine görülmüştür. Bunlann 26 gemisi yeni gelmiştir. Karasu grubunda ve Mülazım Kenan tepesinde piyade ateşi ve topçu endahtı olmuştur. Kontrolümüzle düşman sefineleri ihraç yapamadı. Kısmen Giresun taraflanna açıldılar. Karıklıhan şimalindeki bölüğe gece baskın yapan düşman tard olundu. Tarafımızdan (Zanha)'ya bir baskın icra edildi, yetmiş metrede kaldık. 3 şehit, 13 mecruh vardır. Meryem Ana karakolunun dört kilometre şimalindeki bölüğümüze vaki düşman gece baskını tard edildi.

7 Mayıs 1332 [20 Mayıs 1916] (Cumartesi) Bayburt. Yağmur, fırtına. 52Y Eregil'den Kop hanlarında tecemmü etti. Mülazım Kenan, Kaledere, Müşkerek gruplannda hafif piyade ateşi var idi. Limonsuyu hanın bir kilomete şimalindeki tepeye gelen bir düşman bölüğü mukabil taarruzla Sultan Murathanı istikametine tard olundu. Bogalı-Kezge şimal sırtlarında düşman kuvvetleri görüldü. Gece Mülazım Kenan, Karasu cephelerine ilerlemek isteyen düşman keşif kollan tard edildi. Yayvantepe'ye (400) düşmanın baskını dahi tard edildi. Masad ve Müşkerek gruplannda hafif ateş oldu.

8 Mayıs 1332 [21 Mayıs 1916] (Pazar) Bayburt. Güneş, Yağmur, mütebeddil. Düşman Kop karşısındaki kuvvetlerini tebdil ediyor. Keşif kollarımız Haldizen-İpsil'de düşman olmadığını Şenik'te bir tabur, Şerah-Öğne-i Süfla arasında iki top bulunduğunu bildirdiler. Düşman Pulur-Madur'da biraz cenubuna ilerleyerek Boğalı yaylasını işgal etmiştir. Sahil grubunda keşif müsademeleri oldu. Avustur-

Levent Şahverdi Arşivi

yalılar İtalyanlara taarruzla, on bin esir, bir hayli top ve mitralyöz alarak İtalya arazisine girmişlerdir.

9 Mayıs 1332 [22 Mayıs 1916] (Pazartesi) Bayburt. Güneş. 52Y Bayburt'a badezzuhur Hart'a sevk oldu. 4Y ve 46Y (---ta---) Kiğı şimalinde Fem'de tecemmü etti. 25Y Suşehri'ne yürüyüştedir.

8/9 Mayıs'da Hortokop ve Hamurya ileri mevaziine düşman makine tüfek ve piyade ateşi ile baskın yaptı. Aşkale'den Pertakapan'a bir alay geldi. Yayvantepe'de hafif piyade ateşi vardır.

9/10 Mayıs, Karasu cenubuna ve Yayvantepe'ye ilerleyen düşman keşif kollan tard olundu. Kanklıhan şimalindeki Çataltepe'ye iki defa ve Meryem Ana şimalindeki Düztepe'ye baskın yapan düşman def edildi. Baskın yapanların Ermeni olduğu ve Türkçe "Ahmet atma" diye bağırdıkları işitildi.

10 Mayıs 1332 [23 Mayıs 1916] (Salı) Bayburt. Güneş, yağmur, mütebeddil. Düşmanın gece Zanha'daki kuvvetimize yaptığı bomba baskını püskürtülmüştür. Müşkerek cephesinde bugün sisden bilistifade bir düşman keşif kolu takarrüb etmiş ise de tard olunmuştur. Bugün Pertakapan'a bir alay daha geldi.

11 Mayıs 1332 [24 Mayıs 1916] (Çarşamba) Bayburt. Kapalı, güneş. Mıntıkanın yüksek nukatına kar yağıyor. Kop cephesinde iki tabur kadar düşman kuvvetinin geri gittiği görüldü. Danzot cihetinde düşmanın keşif kolunun bulunduğu Birtaşlıtepe tarafımızdan işgal olundu. Düşmanın yandan tesiri üzerine, terkle yüz metre gerisindeki tepe tutuldu. Mülazım Kenan ve Kop tepelerinde siperlere piyade ateşi vardır. Düşman iki makineli ile ileri kıtaatımıza tesirsiz ateş etmiştir.

12 Mayıs 1332 [25 Mayıs 1916] (Perşembe) Bayburt. Güneş. Masad'da cebel topçu mevzii ve civarına gidilerek Akdağ Ardıçlıtepe arası görüldü ve Masad'da Petkir Taburu Maden hanlan civarında Sanköy Taburu ve 14K makineli tüfek teftiş olundu. 120 düşman başlarına kısmen fes giyerek, "Ahmet, Mehmet" diyerek Limonsuyu hanına tecavüzle, bilmüsademe oradaki keşif kolumuzu ricate icbar etmiş ise de, yetişen kuvve-i imdâdiyenin mukabil taarruzu üzerine Sultan Murathanı istikametine firar etmişlerdir. Düşman sabahleyin Sakarsu'ya (2122)

Levent Şahverdi Arşivi

rakımlı tepeye ilerlemek istemiş, ateşle tard olunmuştur. Boğalı yaylasındaki düşman Bağçecik karakollanmıza uzaktan tesirsiz ateş etmiştir.

13 Mayıs 1332 [26 Mayıs 1916] (Cuma) Bayburt. Güneş. Bayburt kalesini gezdim, Kılıçarslan binasıdır. Sahil grubunda (Kuretepe)'de şiddetli keşif kol müsadematı olmuştur. Danzot garbındaki tepeye ilerleyen düşman kolu sekiz zayiat verdirilerek topla tard edilmiştir. Düşmanın Kuretepe'ye bir tabur ve top ve mitralyözle taarruz ederek keşif kolumuzu İskefye'nin şarkına çekilmeğe mecbur ettiği anlaşılmıştır. Diğer bir düşman bölüğü Şenik'ten (Visera)'ya gelerek oradaki keşif kolumuzu Karadağ şarkına çekilmeğe mecbur etti. Limonsuyu hanlarına taarruz eden düşman 300-400 raddesinde olup hanı işgal etmiş ise de mukabil taarruzla (Yurd tepesi) ve Sultan Muradhanı istikametine tard ve han istirdat olmuştur. Badezzeval Şerah'dan 2122 rakımlı tepeye ilerleyen iki düşman takımına karşı keşif kolumuz ateş ederek Sakarsu'ya çekilmiş ve takviye olunmuştur. Bilahire düşmanı Şerah cihetine tard etmiştir. Gece Kara Abdal cihetine sokulan iki kuvvetli düşman keşif kolu tard edilmiştir. Estera'ya akşam üstü tarafımızdan top ve mitralyözle himaye edilmiş bir hücum yapıldı, 3 bölük düşman 150 maktul bırakarak çekildi. Karasu geçidlerini (Köse Mecid) iskandil eden bir düşman keşif kolu tard edildi.

14 Mayıs 1332 [27 Mayıs 1916] (Cumartesi) Bayburt. Güneş. Yorus burnuna Kuretepe'ye karşı yapılan mukabil taarruzumuz düşman yakınına kadar ilerledi. Düşmanın mukabil taarruzuyla geri püskürtüldü, 12 şehit, biri zabit, 43 mecruh.

Kenantepe ve Yayvantepe'de bermutat hafif piyade ateşi olmuştur.

15 Mayıs 1332 [28 Mayıs 1916] (Pazar) Bayburt. Kapalı, yağmur. Limonsuyu hanına taarruz eden bir düşman bölüğü bilmukabele püskürtülmüştür. Avusturyalılar Tirol'den taarruzu teşdide başladılar.

16 Mayıs 1332 [29 Mayıs 1916] (Pazartesi) Bayburt. Kapalı, yağmur. 2. Süvari Fırkası ve bir piyade taburu Karasuyun cenubuna geçerek Peçeriç'i işgal etti. Bir tabur düşman Kutula şarkında Meryem Ana deresine inerek Kutula'ya taarruz etmek istemiş ise de, tard olunmuştur. (Düşman topçu ve makineli tüfekle piyadesini himaye etmiştir). 18. Fırka cephesini topçu ateşiyle dövüyor. Bu gece

Levent Şahverdi Arşivi

Kaledere tepesi cenûb-ı garbîsindeki sırta ve bir de Ardıçlıtepe'ye saat 10,30 sonrada düşmanın yaptığı iki baskın, top ve tüfek ve bomba ile tard edilmiştir.

17 Mayıs 1332 [30 Mayıs 1916] (Salı) Bayburt. Mütebeddil, yağmur. Trabzon cihetinde düşmanın nısfülleylden sonra Ziyarettepe ileri mevaziine yaptığı baskın def edildi. Karakapan'da 6 neferlik bir postamıza baskın yaparak, bir şehit ve üç esir olmuştur. Bugün 9. Kolordu ve 13. Fırka aksamı Tuzla hattına taarruz ederek, 15 avcı kıtaatı, bir piyade ve bir süvari alayından ve bir batarya kuvveti düşmanı suhuletle Mamahatun ---l istikametine tard etmişlerdir. Haçkiri, Ağba, Kürsan, Mamahatun cenubundaki Tuzla'nın cenup sırtlan ve ---k komu, ---k komu tarafımızdan işgal edildi. Düşman Mamahatun ambarlannı yakdı. Trabzon cihetine Ahtemena'ya İpsil'den ilerleyen düşman tard olundu. Haldizen'den İpsil'e gelen düşman (Yente)'ye tard olundu. Sakarsuyu'na ilerleyen düşman tard olundu, Turnalı yaylayı tahkim ediyor. Kutula şarkına sokulan düşman Meryem Ana deresi şarkına tard edildi. Gece düşman Ziyaret dağı Karakapan'a baskın yaptı, tard edildi. Hortokop'a gece baskın yaptı, def edildi. 36. Fırka Başköy- ------hattını zabt, 600 düşmanı şark ve şimale tard etti. Kapıaçar gediğine ilerleyen iki düşman bölüğü tevkif edildi.

17/18 Mayıs, Mamahatun tarafımızdan istirdat olundu. Liçik'de düşman mukavemet ve takviye ettiğinden orasını zabt edemedi.

18 Mayıs 1332 [31 Mayıs 1916] (Çarşamba) Bayburt. Güneş, yağmur. Mülazım Kenan, Yayvan tepelerde bermutat piyade ateşi. Lazistan cephesinde ---keşif kolu müsadematı vardır. Haşka-Kalkiya'ya giden keşif kollarımız düşmanı tard ettiler. Düşmanın iki bölüğü Soğanlı dağlan şimalindeki 2122 tepeyi işgal etti. Bizim keşif kolu cenuptaki tepeyi işgal ile sebat etti. 60 düşman Hanege'ye ve 60 diğer düşman (Kavlatan)'a doğru yürüdü. Milislerin Öğne-i Ulyâ garbından gerilerine ve düşman üzerine Kavlatan'a gelenler 3 saat müsademeden sonra münhezimen firar etti, 2 tüfek alındı ve düşmandan 8 maktul + 12 mecruh = 20. Hanege'ye gelenler de ricat etti. Limonsuyu'na gelen 40 düşman da bu esnada tard ve def edildi. Süvari fırkası Vartik 2000 - 2050 hattını işgal etti. Bizim bir piyade ve bir süvari bölüğü bunun şimalinde irtibat tesis etti. Germik şimalinde bir keşif kolumuz vardır. Baş Çimağıl'a gelen 150 düşman piyadesi ateşle tard ve def edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

19 Mayıs 1332 [1 Haziran 1916] (Perşembe) Bayburt. Kapalı, yağmur. Gece Yayvantepe'ye ilerleyen iki düşman keşif kolu tard edildi, 96Y ve bir süvari bölüğü Molla Ahmet komundan geçen derenin garb sırtlarına geçerek, orasını tahkim ediyor ve süvan fırkasıyla irtibat tesis ediyor. Mayram'da 2650 rakımlı tepeyi topla döverek, bir süvari bölüğü 50 piyade ile hücum vc zabt etti. Düşman 2660 rakımlı tepeyi takviye ile orada mukavemet ediyor. Ağba 2150- 2100 Bıyıkveren, Almayık, Rczzak Bey'in komu, Kışlak işgal olundu. 17. Fırka Mamahatun cenubunda ihtiyattadır. 36. Fırka (Liçik)'i işgal ve düşmanı Kızılçubuk'a tard etti. Başköy Erzanı civarında düşmanın iki taburuyla muvaffakiyetle harp etmekdedir. 2122 tepesi Soğanlı keşif kolumuz tarafından tekrar işgal olundu. İkinci mıntıkanın taarruzundan şimdiye kadar 26 esir alınmıştır.

20 Mayıs 1332 [2 Haziran 1916] (Cuma) Bayburt. Mütebeddil. Düşman 2660'dan 2650'ye taarruz ediyor, 800 metrede tevkif olundu. Kuvvetimizi takviye ettik, mukabil taarruzla düşmanı tard ve boyundaki kayalığı işgal ettik. 59Y, 95? [95? sonradan eklenmiş] soluna taarruzuyla şark sırtlarını işgal etti. Süvari fırkası ve 23. Fırka'dan bir alay 2250'ye muvasalatla 2660'ı tazyik ederek, düşman akşam çekilmeğe başladı. Bilahire takviye olunmakla sebat etti. Karasu cenubuna geçen 95Y ve 96 Kışlak'a gelen Yusuf İzzet Paşa'nın kumandasına girdi ve her iki mıntıka cenahlarıyla müştereken Pertakapan'a taarruz emrini ordu verdi. Sakarsu'ya ilerleyen düşman keşif kolu tard olundu. Bir maktul, iki yaralı esir alındı. 31 Mayıs 1916 Skarjak Muharebe-i Bahriyesi'nde, Almanlar İngilizleri mağlup etti. İngilizler 2 drednot, 4 zırhlı, 5 muhrip, 16 torpido kaybettiler. Almanlar üç zırhlı, bir kaç torpido kaybettiler. Ruslar iki buçuk alayla Ha--- hududuna tecavüz ettilerse de mağluben ricat ettiler.

21 Mayıs 1332 [3 Haziran 1916] (Cuma) Bayburt. Güneş. Sabahleyin 2660'da müsademe başladı. Zevale doğru sükûn buldu, tepe düşman elindedir. 95Y ve 96 Kurt Mahmut'ta tecemmü ediyor. 28. Fırka ve 46Y Süvari Fırkası Ardıclıhan-K---'de 2350'ler hattını tutmak üzere taarruz ediyor ve akşam bu hattı tuttu. Düşman Karakilise San Çiftlik'den iki alayla Ağba'ya müfrezesine taarruz ediyor. 2150- 2300'ü terk ettik diğer mevaziide sebat ettik. Kop ve Yayvantepe'den Aktaş'a ve Ay tabyaya taarruza başladık. Tavil Ali'de düşmanın iki topunu susturduk. Çatalkaya'dan solumuzu döven düşmana tesir için Tahtlı'dan şark şi-

Levent Şahverdi Arşivi

maline taarruza başladık ve Karasu grubu dahi taarruza iştirak etti. Aytabya zabt ve Liç şarkındaki düşman firara icbar edildi ve mevazii işgal. Bir zabit, 11 nefer esir ve iki makineli tüfek igtinam ettik. 2660'dan 200 nefer Bacavurd köprüsüne gelirken ateşle dağıtıldı. Düşman cephesini Pertakapan'dan ve Aşkale'den iki taburla takviye etti. Cephelerde 152Y sağında Plaston Don ve sağında Drojinalar var idi. Düşmanın üç taburu Cevizlik'in civannda mola ederken Zanha'daki topçumuz tarafından ateşle perişan ve dûçâr-ı zâyiât edildi. Bu alayın Cevizlik'deki kuvveti tebdil ettiği anlaşıldı. Akşam İkinci Mıntıka Kıtaatı (2660) işgal etti. Boğalı yaylasından düşman Çulha, Bağçecik postalarımıza ve Arpalı'dan Limonsuyu hanlanna tesirsiz ateş etti. Başköy şark sırtlarına (36. Fırka) taarruzla zabt eden düşman iki bölüğü, mukabil taarruzla tard ve def edildi.

22 Mayıs 1332 [4 Haziran 1916] (Pazar) Bayburt. Kapalı, yağmur.

21/22 Mayıs, düşman şiddetli top, tüfek, bomba ateşiyle Yeri-Kara Abdal şimal-i şarkındaki ileri mevaziimize hücum etti, tard oldu. Karakapan ilerisinde Çatalkaya'ya Zanha'ya yapılan baskınlar da def edildi. Düşmanın aynı zamanda sahil grubu soluna yaptığı ateş baskını da tesirsiz idi.

Sabahleyin Kop cephesi taarruza devamla Aktaş işgal. Baş Çimağıl, Dimek garbı, Çatalkaya garbı, Aktaş-Sapdıran hattına vasıl oldu. Düşman Kap-Çumoğlu komu ve kısmen Aşkale'yi yakmaktadır. 17. Fırka ve Haçkiri Müfrezesi'nin taarruzuyla düşman alayı 2250'den şarktaki 2250'ye tard olundu. Bugün Cevizlik'in cenubuna ilerleyen diğer bir düşman alayı mitralyöz ve top ateşimizle perişan ve dûçâr-ı zâyiât edilmiştir. Geri çekilen bölük de aynı vaziyetle Zanha köprüsünde topçu ile perişan edilmiştir. Agba müfrezesine karşı düşmanın alayı 2150 ve Ağviran cihetlerine bir alayla yaptığı taarruz def edildi ve 13. Fırka kıtaatı Çırmut cenub sırtlarını zabt ettiler. 2. Mıntıka şimdiye kadar 66 esir aldı ve 13. fırka 2 cebel top ve 2 mitralyöz igtinam etti. Şimdiye kadar bizim (3. Mıntıka) aldığı esir 34 + 10 makineli = 44 neferdir. Bolıkan'dan 36. Fırka'ya taarruz eden düşman alayı tard edilmiştir.

23 Mayıs 1332 [5 Haziran 1916] (Pazartesi) Bayburt. Güneş, mütebeddil.

22/23 Mayıs, gece iki defa Kusera'ya düşman baskın yaptı ise de tard edildi.

Düşman 2550'den 2250 istikametinde 17. Fırka'ya şiddetli taarruz ediyor. Aynı zamanda Haçköy Müfrezesi'ne de taarruz etti ise de bilmukabele püskürtül-

Levent Şahverdi Arşivi

dü. 2550 garbındaki 2250'de düşman taarruzunu tevkif ile tahkimat yapıyor. 95Y ve 96Y tarafına Çırmut-Tavil Çavuş garp sırtlan işgal edildi ve Kop kıtaatımız tarafından Pertakapan'ın cenup ve şark sırtlan bilmüsademe zabt ve altı esir alındı (14 esir 156Y + 11 makineci = 25). Şehitdere'den taarruza kalkan iki düşman bölüğü topçu ateşimizle tard edilmiştir. Düşmanın 17. Fırka cephesinde 2350'ye yaptığı ikinci taarruz da püskürtüldü. Üçüncü taarruz da sol cenaha piyade ve süvarilerimizin yaptığı mukabil taarruzla püskürtülüp mağluben Ekşi yaylası istikametine çekilmiştir.

24 Mayıs 1332 [6 Haziran 1916] (Salı) Bayburt. Güneş. Gece Zanha taraflarına düşman bir ateş baskını yapmıştır. Bir nefer şehidimiz vardır. Bugün bir alay düşman kuvveti Estela'dan Haşka yaylasına geçmiş, hücum ihtimaline binaen tedabir ittihaz olunmuştur. Soğanlı şimalinde 2122 tepesine düşmanın yaptığı gece baskını def edildi. Hortokop ileri mevzii karşısındaki düşman bu akşam hilâfı mutâd birkaç defa bağrıştılar. Ahtemena- Estera ileri hattımıza düşman biraz top attı, tesirsiz idi. Biz de onyedi mermi atarak düşmanın Şenik civarındaki ordugâhını perişan ettik. Bugün Pertakapan cenub sırtlarına tesirsiz top attı. Çengel dağında ve Suruc cephesinde hafif piyade ateşi oldu. Danzot'a bir tabur geldi. Düşmanın bir torpidosu Şarlıpazar'ı, Vakıfkebir'i bir müddet bombardıman etti.

25 Mayıs 1332 [7 Haziran 1916] (Çarşamba) Bayburt. Güneş, yağmur. Teke'ye gelen 25Y Şaphane cihetine tahrik olundu. Çırmut garbındaki müfrezemizle düşman her iki cenaha bu gece baskın yaptı, tard olundu. Şehitdere'de keşif kollan müsadematı oldu. 2122 rakımlı tepeye düşman baskın yaptı, müsademe devam ediyor. Bugün tepeyi düşman işgal etti, 3 piyade esir var. (13) Çataltepe'ye gece taarruz eden düşman takviye olunmakla, ileri kıtaatımız Karlıklıhan cenubundaki (12) tepeye çekildi. Muharebe devam ediyor. Mukabil taarruzla Çatal tepeyi istirdat ve işgal ettik. (6) numaralı tepeye gece baskın yapan düşman bölüğü tard olundu. Hafif müsademe vardır. İleri mevziimizi (Hortokop) düşman top ve makineli tüfekle dövmekdedir.

Gospodinos manastınndaki iki mangamıza düşman bir bölükle baskın yapmış altı maktul vermiş ise de, mangalarımız cenuptaki noktayı istinada almış ve manastırdaki düşman ateş altındadır. Düşman firar ediyor. Kara Abdal-Yeri'deki kıtaatımıza düşmanın yaptığı gece baskını def edildi. Düşman Pertakapan kaya-

Levent Şahverdi Arşivi

nın şark ve cenup sırtlanna keşif kollanyla gece baskını yapmış ise de, tard edilmiştir. Şarkdan Kutula cihetine ilerleyen dörtyüz düşman Meryem Ana deresine ateşle tazyik olunarak firar ettirilmiştir. Estela'dan Cevizlik'e giden iki düşman bölüğü Zanha köprüsünde topçu ateşimizle perişan edildi.

26 Mayıs 1332 [8 Haziran 1916] (Perşembe) Bayburt. Güneş, yağmur. Maden'e gidip Milo Taburu'nu teftiş ettim. Gece Kolaşa'dan gelen kırk kişilik bir düşman kuvveti tarafından Ziyaret dağının ileri mertebelerine iki defa yapılan baskın def edildi. Keşif kolumuz Gospodinos manastırına girerek, düşmanın orayı tahliye ettiği anlaşıldı. Dün akşam Hanege'nin altı kilometre şimalindeki Mezraa yaylasına gelen bir bölük düşman gece Gagarid ileri karakollarımızı yoklamış ise de, ateşle def edilmiştir. Bugün öğleden sonra 30 nefer (Gagarid)'e taarruz ettiyse de, püskürtüldü. 15 milis Mezraa'daki 150 düşmana ateş baskını yaparak Öğnelere firara icbar ve iki mekkari igtinam ettiler. Sahil grubunda düşmanın sol cenahımıza yaptığı baskın def oldu, yalnız bir postamız geri çekildi. Düşman sisten bilistifade bir taburla Yeri şimalindeki tepeyi zabt ve bilahire, gerek Yeri'den gerek Haşka yaylasından, Kara Abdal cenûb-ı şarkına taarruzla, orasını da aldı ise de kısmen istirdat edildi. Saat 6 sonrada bir alayla Haşka yaylasının cenûb-ı garbî sırtlanndan taarruzunu tecdit ve teşdit ettiğinden bilmecburiye ileri karakol bölüklerimiz mevzi-i asliye (yalnız Yeri'den) çekildiler. Yente'den bir düşman keşif kolu İpsil'e gelip gitti. Yurd, Yanmca tepelerinde, Boğalı, İmam kuvvetli düşman müfrezeleri tarafından tutuldu.

27 Mayıs 1332 [9 Haziran 1916] (Cuma) Bayburt. Güneş. İpsil'e gelen bir düşman keşif kolu Yente'ye ateşle tard edildi. Gagarid dağına bir bölük düşman taarruz etti ise de, tevkif olundu. Bilahire düşman taarruzu takviye ile tepeyi zabt etti, müfrezemiz Hanege'ye çekildi. 19Y, Limonsuyu hanlarına Sultan Muradhan'dan üç tabur ilerledi ve top ateşi açıldı, tevkif olundu. Bilahire sisten bilistifade Kavlatan ileri mevziimize sokulan iki bölük düşman ateşle karşılandı. Gece Ziyaret dağına baskın yapan düşman tard oldu. Gece baskınıyla düşman Bağçecik ve Çulha'yı aldı. Keşif kolumuz cenup sırtlarındadır. Zanha'ya düşman baskını tard edildi. Gece sükût bulan muharebe bugün zevalden sonra başlayıp düşmanın Yeri cenubundaki mevzi-i aslimize taarruzu def olundu. 2 zabit mecruh, 5 nefer şehit, mecruh 18, kayıp 23. Mukabil taarruzla düşmanın yüzü mütecaviz maktu-

Levent Şahverdi Arşivi

lu vardır. Sahil grubu sol cenahtaki düşmanın hücumunu def ve mukabil taarruzla dün kaybettiğimiz posta mevzii istirdat olundu ise de, düşmanın takviyesi üzerine tepe zayi oldu. 33. Fırka Hart mıntıkasına mevzie idhal olundu. Milo Taburu'yla bir batarya Maden'den Hart'a tahrik olundu. 300 düşman Gospodinos manastırına girmek istemiş ise de, ateşle tard olundu. Akşam düşmanın Bağçecik'den Erikli'ye ve karadan Kezge'ye yaptığı taarruzlar def edildi.

28 Mayıs 1332 [10 Haziran 1916] (Cumartesi) Bayburt. Güneş, yağmur. Yamaçlı dağ yamacında yakından tacizatta bulunan bir düşman siperini tüfek bombasıyla döverek, düşmana tahliye ettirip tahrip ettik. Haldizen'e gelen elli düşman tard ve def edildi.

Düşmanın Kezge köprüsüne taarruzu def edildi. Düşman aldığı yerleri tahkimle meşguldur. Hortokop mevziimizi düşman topla bugün dövdü, Yeri'den düşmanın taarruzu tevkif olundu. Yeri'nin cenubundaki ileri mevziimize süngü hücumu yaptı, tard oldu, 35 esir edildiyse de asker çapula daldığından, düşman mukabil taarruzla tekrar aldı. Kara Abdal'a taarruz def edilerek, mukabil taarruzla kaybettiğimiz Yeri cenubundaki ve şimalindeki ileri mevziimizi istirdat ettik. Gece bomba hücumu ile düşman Yeri şimalini istirdat etti.

27/28 Mayıs'da sahil gurubunun sol cenahına vuku bulan taarruz sabaha kadar devam etmiş, düşman tard olunmuştur. Bizim 18. Fırka solundaki muharebâtta 5 şehit ve 50 mecruhumuz vardır. Düşmanın kırk kadar maktulu görüldü. İtalya'nın (Salandra) kabinesi sukut etti.

29 Mayıs 1332 [11 Haziran 1916] (Pazar) Bayburt. Güneş. Hart-Akkoyunlu yaylası ve Yandeke hanı ilerisine kadar gittim. 33. Fırka kumandanına fikrimi izah ettim. Sis ziyade olduğundan, etrafımı göremediğimden avdet ettim. Düşman sahil grubu sağ cenaha hücum etti. Yalnız Estera şimalindeki bir ileri postamızı zabt edebildi, bütün cephede tard edildi. Mukabil taarruzla posta dahi istirdat olundu. İki makineli tüfek ve bir tüfek sehpası igtinam olundu. Düşmanın gece istirdat için taarruzunu def ettik.

30 Mayıs 1332 [12 Haziran 1916] (Pazartesi) Bayburt. Güneş. Gece yapılan baskınla düşman (300) neferle Bağçecik'in şarkına çekilmeğe mecbur ettik. Gagarit'e yaptığımız baskında ateşle karşılanıp çekildik. Düşman fasılalı top ateşiyle çe-

Levent Şahverdi Arşivi

virip, siperlerimizi dövdü. Cevizlik'e otomobillerle kumanda heyeti geldi. Düşman dört topla Estera'nın bir kilometre şimalindeki tepeyi döverek, bir taburla Şenik'den hücum ettiyse de, tard edildi. İkinci Mıntıka sağındaki Oğuz, düşman tarafından harben işgal edildi. Ruslar Prokodin ---a'da Avusturyalılan ricate icbar etti.

31 Mayıs 1332 [13 Haziran 1916] (Salı) Bayburt. Güneş. Gümüşhane'ye gittim, Vehip Paşa da geldi. Estera tepesinde bilmüsademe düşmandan iki mitralyöz daha alındı. Düşman bilâtesir Hortokop'a topçu ateşi icra etmiştir. Rus 5. Kolordu'nun Trabzon'da olduğu, bir esir zabit tarafından ifade olundu.

1 Haziran 1332 [14 Haziran 1916] (Çarşamba) Daltaban (Gümüşhane). Güneş. Gece Dimek garbındaki siperlerimize düşman iki defa piyade ve mitralyözle ateş baskını yaptı. İmam'dan Bağçecik'e inen düşman ateşle tard ve Kezge köprüsüne gelen düşman akşama tebit edildi. ---e hücum eden düşman evvela bölüklerimizi geri attıysa da, mukabil taarruzla Salarut'a tard edildi, yetmiş maktulü vardır. 12 tüfek igtinam olundu. Salarut kayalığına yapılan baskında muvaffak olamadık, düşman orada tutundu. (6) tepeye ve Kayalı köprüsüne düşmanın baskınları tard edildi. Hızır-ı Nebi'yi topçu ateşiyle düşman dövdü. Çataltepe'ye bir taburla hücum ve tard edildi. Düşmanın nısfülleyle kadar devam eden taarruzu def edildi. Sakar suya düşman 2122'den top ateşi açtı.

2 Haziran 1332 [15 Haziran 1916] (Perşembe) Daltaban. Güneş. Akkoyunlu'ya gelerek Ziyaret dağında mevzii gördüm. Çatalkaya'da düşmanın tahkimatı topçumuzla men edildi ve düşmanı siperlerinden tebit ettik. İki alay kadar düşmanın Taş Ağıl ve Masad'a doğru gittiği görüldü. Haldizen'e hücum eden düşman tard edildi. Bir Tatar neferi iltica etti. Gagarid tepesi garbındaki (Saydı) kayasını düşman akşam zabt etti.

3 Haziran 1332 [16 Haziran 1916] (Cuma) Akkoyunlu. Güneş. Vızvız tepesinden mevzii görüp Hart üzerinden Bayburt'a avdet.

Gece düşman Kara Abdal'ın şimal-i şarkı ileri mevziine hücum ve zabt ettiyse de, istirdat olundu, tekrar zabt ve tekrar Kerem kayası istirdat olundu. Gagarid'den düşman akşam bir bölükle taarruz ederek, 52Y postasını tard, bir buçuk kilometre cenuptaki tepeyi işgal ve bu gece istirdat edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

4 Haziran 1332 [17 Haziran 1916] (Cumartesi) Bayburt. Güneş, yağmur. Tahtlı'ya gidib Kop cephesini teftiş ettim.

52Y 2T ve Milo Taburu'ndan bir bölükle 29Y 4K Gagarid cenubundaki düşmana yapılan taarruzla, düşman muvaffakiyetle tard ve şiddetli takip olunarak Gagarid tepesi ve 52Y 3T'de Seyyidi tepesi ve taşlığı zabt olunarak düşman Öğne-i Süfla'ya firar etti. 30 şehit, 2 zabit, 62 mecruh, bir zabit vardır. Düşman 800 mevcudlu (19 t) alayından 584 Drojina beş bölük, 5 mitralyöz, 4 top idi. Balahor'un şimal-i şarkındaki düşman topçu ve piyade ile mevziine tard ve evvelki siperlerimiz istirdat olundu. 17. Plaston'la bir esir ve 15 tüfek igtinam olundu ve 11T istihkam, evvelce bıraktığı çadırlar kurtanldı. Rusların (Çernevici) zabt ettikleri, resmen Avusturyalılar tarafından ilan olundu. Ruslar Kasr-ı Şirin'den takip ile Reha Bey ötesine ve Süleymaniye şimalinden ---'den tard ile Sakız'ın şimaline tard ve def edildi.

5 Haziran 1332 [18 Haziran 1916] (Pazar) Bayburt. Güneş. Gece düşmanın Kerem kayasına (Kara Abdal şimal-i garbında) iki baskını tard edildi. 18. Fırka cephesinde piyade ateşi devam etti. Gündüz düşman sahil grubu sol cenahına topçu ateşi devam etti. Ordu önünde bir düşman torpidosu bir kayığı batırdı. Lord Kitchner (Hampşir) [Hampshire] zırhlısıyla beraber gark ve nabut oldu. (5 Haziran 1916).

6 Haziran 1332 [19 Haziran 1916] (Pazartesi) Bayburt. Güneş. Tahtelbahirlerimiz düşmanın ikisi dolu, dört nakliye sefinesiyle bir yelken gemisini batırdı. Düşman obüsüyle Hortokop siperlerini dövdü, mevzilerini bozdu. 13. Fırka 6 tabur ve 9. Fırka 9 tabur, Hart mıntıkasında tecemmü etti. 18. Fırka sol cenahında şiddetli keşif kolu müsadematı oldu.

7 Haziran 1332 [20 Haziran 1916] (Salı) Bayburt. Güneş. Karargâhla Akkoyunlu'ya geldim, Vehip Paşa Hart'a geldi. Gece düşmanın Ziyaret dağı merkezine yaptığı baskın tard edildi. (Zanha)'ya düşmanın tüfek ve bombalarla yaptığı baskın da def edildi. Sahil gurubu sol cenahında tarafımızdan tertip olunan üç baskın kolundan birisi muvaffak olarak (---a) sırtlarını zabt etti. Bir düşman tayyaresi Kop cephesi- Mamahatun cihetlerinde uçtu. Düşman Petro torpido muhribi Giresun'dan garba gidip badehu avdet eyledi.

Levent Şahverdi Arşivi

8 Haziran 1332 [21 Haziran 1916] (Çarşamba) Akkoyunlu. Güneş. 13. Fırka Akkoyunlu'ya geldi.

9 Haziran 1332 [22 Haziran 1916] (Perşembe) Akkoyunlu. Güneş.

8/9 Haziran, nısfülleylden sonra 29/1, 29/2 ve Milo Taburları (2122)ye ve 4Y Yurt tepesine ve 26Y Arpalıtepe ve Yanmcatepe'ye baskın yaparak, zabt ve 7 zabit ve 650 nefer [bu sayılar Latin rakamlan ile yazılıdır], bir hayli esir aldılar. 33. Fırka Salarut ve Bağçecik baskınında muvaffak olamadı ve Ziyaret Müfrezesi Kolaşa sırtlanna doğru baskınla ilerledi. Ziyaret dağı 6 kilometre şimalindeki Taşlı tepeyi zabt etti, Piştokli cenup sırtını aldı. Ancak (Piştokli) kilisesini zabt edemedi. 4Y Sultan Murad tepesine yaptığı taarruz zayiatla tevkif olundu. Gece taarruzu da neticesiz kaldı. Düşman siperlerinden 50-100 metrede yerleşildi. Gece 33. Fırka Pulur ve 9. Fırka Madur dağlarını işal etti. Boztepe'ye azimet ve avdet. Düşmanın Kolaşa Santa sırtlarına mukabil taarruzu telefatla tard edildi.

10 Haziran 1332 [23 Haziran 1916] (Cuma) Akkoyunlu. Güneş. Sultan Murad tepelerine azimet ve Akkoyunlu'ya avdet.

Soğanlı dağ müfrezesi Zalimor'u işgal etti. 40Y Sultan Muradhanı şimalindeki tepeleri ve Sankaya, Sıcak tepesini harben işgal ve dört mitralyöz ve on esir aldı. Pulur civannda durmak isteyen bir düşman kuvveti tard ile 33. Fırka (Eyvel)'e doğru ilerledi. Düşman 10. ve 11. Plastonlara Piştokli manastırına yapılan baskınla, siperler zabt olunmuş ise de düşman takviye alamadı, bilmukabele istirdat olundu. Ziyaret tepesi şimalinde düşmandan aldığımız siperleri düşman topçusuyla dövdü. Hortokop mevziimize düşmanın yaptığı gece baskını tard olunarak, bilmukabele baskınla düşmanın Gospodinos civar siperlerini işgal ettik. Zigana Grubu'nda düşmanı tesbit için ileri sürülen bir bölüğe, bir taburla düşmanın yaptığı taarruz def edilmiştir. Gece beş bölük manastırdan geri alındı (topçu ateşiyle çok zayiat veriyordu). Sahil Grubu'nun gece baskınlanyla Hızır Nebi kayası şimalinden Mühimyertepe ve Kortepe arasında taarruzla posta mevazii zabt edildi.

11 Haziran 1332 [24 Haziran 1916] (Cumartesi) Akkoyunlu. Sis, soğuk, şedit poyraz. Aşur yaylası cenubunda 33. Fırka Kumandanı Miralay Şevket Bey'le görüşerek Hart Cephesi Kumandanlığı'nı tebliğ ettim. Sisin kesafetinden Madur'a çıkmadan avdet ettim. Masad ileri mevaziine düşmanın gece yaptığı baskın tard

Levent Şahverdi Arşivi

olundu. Kutula şarkında Kınalı köprüye düşmanın yaptığı baskın def edildi. Düşman topçu ile Hortokop mevziimizi dövüyor. Düşmanın Kara Abdal ileri mevziine yaptığı baskın def edildi. Vehip Paşa Gümüşhane'ye gitti. Kara Abdal'dan ileri sürülen keşif kıtaatımız düşmanla şiddetli müsademe etti, 11 şehit ve 35 mecruh verdi, geri çekildi ve düşmanın tekrar ettiği mukabil taarruzu tard edildi. Düşman Zanha'dan bir topla Hortokop solunu dövüyor. Topla Hızır Nebi tepesini dövdü. Sahil grubu soluna düşmanın yaptığı muhtelif baskınlar tard ve def edildiler.

12 Haziran 1332 [25 Haziran 1916] (Pazar) Akkoyunlu. Güneş, sis. 26Y ve 9. Fırka Karargâhı Torunsuz'a gitti.

Düşman Şenik'i yaktı. Şenik ve Harcisi köprülerini tahrip etti. Çutaruks'a çekiliyor. (Anaso)'da bir keşif kolu vardır. Ağaçbaşı yaylasında bir düşman bölüğü tahkimatla meşguldür. İki düşman taburu Horyan cenubundaki alçak tepedcdir. Yılankaya ve Keziros'da bir keşif bölüğümüz vardır. Düşman Foşa'yı tahliye ile Pervane'ye çekiliyor. Düşman Gümüşki hanını tahliye ve tarafımızdan işgal olundu. Gümüşki'nin şimal tepesi ve Piştokli manastırı elyevm düşmanın elindedir. (Şenik)'e keşif kolumuz girdi. Hatt-ı Pazar şimalinde keşif kollarıyla milisler müsademe etti.

13 Haziran 1332 [26 Haziran 1916] (Pazartesi) Akkoyunlu. Devamlı sis, güneş. Madur-Pulur'a azimet ve avdet ettim. Ağaçbaşı yaylasındaki düşman Soğuksu hanlarına çekildi. Ağaçbaşı yaylasını işgal ettik. Horyan'dan Gonor deresini geçmek isteyen düşman keşif kolu, ateşimizle tard edildi. Gümüşki cenubundaki tepeyi düşman zabt ile keşif kolumuz Çatalkaya'ya çekildi ve burası düşman tarafından topa tutuldu. Gospodinos manastırına taarruz eden düşman bölüğü telefatla tard edildi. Diktaş-Yente sırtlan tarafımızdan işgal olundu.

14 Haziran 1332 [27 Haziran 1916] (Salı) Akkoyunlu. Güneş. Kop cephesinde Ruslardan gelen parlamanter birkaç zabit Avusturyalılara galebelerinden bahsettiğinden bu gece muhtelif mahallerden baskınlar icra edilmiş ve düşman ileri mevzilerini terkle mevzi-i asliyelerine çekilmiştir. Ruslar (Şenik)'deki mills efradımıza baskın yaptılar, tard edildiler. Eşe-Haroksa'daki düşmanla K---tos ve cenubundaki kıtaatımız arasında ateş teatisi oldu. Düşmanın Kara Abdal'a yaptığı baskın tard edildi. Düşman Gonor'un beş kilometre cenubundaki Kapantaşı'ndaki

Levent Şahverdi Arşivi

bölüğümüzü tard, tepeyi işgal ile Reşid yaylası şimalindeki kıtaatımızla ateş teatisi etmektedir. 60Y 2T 50Y bir tabur mukabil taarruzla düşmanın elindeki iki tepeyi aldılar. Gece dahi baskın yaparak biraz daha ilerlediler. Ağaçbaşı yaylasına yapılan baskına müteakip düşman mukabil taarruzla kıtaatımızı tekrar geriye püskürttü. 60Y 3T Akkoyunlu'ya geldi. Düşman guruba yakın Zigana cephesini topla dövdü, üç siper tahrip etti, başka zayiat yoktur.

15 Haziran 1332 [28 Haziran 1916] (Çarşamba) Akkoyunlu. Güneş. 9. Fırka (27Y meşiyyen) Şaphane'de tecemmü etti. 60Y 3T Madur'a gitti. Gece Kop'ta düşman projektörle cephesini tenvir etti, hafif piyade müsademesi. Masad Grubu'nda Ziyaret dağında piyade müsademesi oldu ve Akdağ'a yapılan düşmanın baskını (boğaz cihetine) telefatla tard edildi. Düşman Kaledere ve Mişankas cihetini topçu ile dövdü. Kaçalak tepesinden ilerleyen iki düşman taburu (15., 17. Plaston'dan) iki top ve iki mitralyöz, Süvari 11Y ile ileri karakol bölüğünü harben geriye sürerek Sultan Muradhanı dört kilometre şimalindeki tepeyi işgal etti. Merkezde Kapantaşı yaylasını zabt ile düşmanı tepeye sürdük. Akşam üstü hücumla tepeyi zabt ettik. İki düşman torpidosu Giresun'u bombardımanla, bazı kayıkları tahrip etti. Hızır-ı Nebi kayası şimalindeki tepeyi düşman topçu ile döverek faik kuvvetlerle bilhücum istidrat eyledi. Zigana garbında topçu müsademesi oldu.

16 Haziran 1332 [29 Haziran 1916] (Perşembe) Akkoyunlu. Güneş. 36 saat devam etti. Kapantaşı müsademesinde düşmandan üç mitralyöz alınmıştır, yüzü mütecaviz zayiat vardır. Harmankokulu'dan düşman biraz piyade ateşi icra ediyor (Ağaçbaşı sırtı cenubundaki mevaziimizde). Çatalkaya otuzar neferlik düşmanın dört baskın kolu tard edildi. Akdağ'da Sarıgöl Taburu cephesine Rusların yaptığı baskında Kayadibi solundaki bölük çekilmiş ise de, mukabil taarruzla mevzi istirdat olundu, 5 kayıp + 2 mecruh. Ziyaret dağı - Kaledere Mişankas'dan çıkanlan keşif kollarımız düşmanla müsademe ettiler. Yaylaköy'de düşmana baskın yaparak, düşmanı tard ettik. Köy aramızdadır. Saat 3 evvelde, düşmanın Ağaçbaşı yaylasında başlayan taarruzu tevkif ve 60Y 1T, 3T mukabil taarruz edilmiş ve Sultan Murad grubundaki topçuyla düşman ---da alınmıştır. 50-100 metreye kadar düşmana yaklaştık. Yılankayası'nda dahi ateş vardır. Kapantaşı ve Ağaçbaşı yaylası müsademelerinde şimdiye kadar 7 zabit + 150 nefer mecruhu-

Levent Şahverdi Arşivi

muz vardır. Gece Ağaçbaşı yaylasıyla Harmankokulu tepesi askerimiz tarafından zabt edilmiştir, bomba muharebesi yapılmıştır.

17 Haziran 1332 [30 Haziran 1916] (Cuma) Akkoyunlu. Güneş. Şaphane üzerinden Karakapan'a geldim, mevzii tetkik ettim.

16/17 Haziran, düşman top ve bomba ile (Kalkandos) hücum ile ileri karakollanmızı İskefye garbına sürdü. Gece top ve tüfek ve mitralyöz ateşiyle Yılankaya'yı düşman dövmeye başladı, badezzeval bire kadar devam. Sultan Muradhanı'nın dört kilometre şimalindeki tepenin tahliye edildiği anlaşılmakla, düşman tevkif edilerek 8 kilometre şimalinde mukavemet etmek istediyse de, top ve tüfek ve süngü ile tard olundu. Kaçalak cenubundaki derelere kadar düşman sürüldü. 17 nefer esir alındı ve süvari ve piyade, eski mecruhlanmız kurtarıldı.

18 Haziran 1332 [1 Temmuz 1916] (Cumartesi) Karakapan. Yağmur ve sis. Vehip Paşa ile görüştüm, karargâhı Taşköprü'ye kurduk. Gece Ziyaret dağının ileri mevaziine düşman top ve tüfek ve bomba ile taarruz ettiyse de def edildi. Kapantaşı ormanında noksan bir makineli tüfek daha igtinam oldu.

19 Haziran 1332 [2 Temmuz 1916] (Pazar) Taşköprü. Yağmur, sis. Vehip Paşa geldi, görüştük. Zigana Grubu'yla, 18. Fırka cephesine düşmanın gece baskını tard. Düşman Çoruh cephesine boydan gece baskın yaparak, Kaledere'yi ve Ziyaret dağını (iki topumuzu aldılar) ve Demirkapı'yı zabt ve Demirkapı'daki 20/12 bölüğü esir eden Yedinci Bölük'den bir zabitle, yirmi nefer kurtuldu. Bunun üzerine Trabzon'a taarruz emri verilmişken, tehir ederek 9. Fırka'yı (25Y meşiyyen) Çoruh cephesine tahrik. Düşman Yamalı dağı eteklerindeki taburda Çakmaz garbına tard etti ise de, diğer hücumları püskürtüldü. Yılankaya şimaline 99. Alayı'nın yaptığı baskında, 3 mitralyöz ve 2 şnayder cebel ve 4 Rus bon--- top aldık. Rusların Dimek garbındaki metruk siperlerini işgal etmesi üzerine, mukabil hücumla iki bölüğü tard ve siperler kısmen işgal edildi. Gece kısm-ı diğeri de düşman tarafından terk ve firar ettiler. Yüz kadar zayiatımız vardır. (23 t) Şenik şark cihetlerindeki Rusların, yaban domuzlarını gece Türk hücumu zannıyla ateş ederek firar ettiklerini köylüler bildirdi.

20 Haziran 1332 [3 Temmuz 1916] (Pazartesi) Taşköprü. Güneş, rüzgâr. Ramazan-ı Şerif. Şaphane üzerinden Balahor'a geldim. Karargâhı burada tesis et-

Levent Şahverdi Arşivi

tim. Araba ile Bayburt'a azimet ve gece avdet ettim. Düşmanın Çiyanos'dan 6. Tepe'ye taarruzu ve Kutula'ya tecavüzü tard. Harmankokulu ileri karakollanna sokulan düşman taburu mukabil yan taarruzla kısmen tard ve kısm-ı mütebâkîsi gece baskınla def edildi. Düşmanın 2350 tepeye taarruzu tard ve Mişankas cenup taşlığı düşman zabt ettiyse de, mukabil taarruzla 46/4 tard ve yüzü mütecaviz esir alındı. Akdağ ve Boğaz'da, Tombultepe'de muharebe şiddetli.

20/21Haziran'da Tombul tepeyi düşman zabt etti. Çoruh şimalindeki kıtaat Kan şark sırtlanna çekilmeğe mecbur oldu ve burasını da düşman kısmen soldan zabt etti.

21 Haziran 1332 [4 Temmuz 1916] (Salı) Balahor Ordugâhı. Güneş. 26. Alay zevalden evvel Bayburt'a ve Masad'a kısmen yetiştirildi. Mukabil taarruzla Kan'ın şark sırtlanndan düşman kâmilen tard ve istirdat olundu. Akdağ, Ziyaret cenubundaki tepe elimizdedir. Dimek'e düşmanın yaptığı gece taarruzu tard. 18. Fırka gece Dimek mevzinden baskın, def. 9. Fırka ve 28K (iki tabur) Balahor'a geldi. Piştokli manastır tepesinin cenubundaki Yeşil tepeyi düşman tahliye ederek, tarafımızdan işgal olundu. Bugün Çilekli-Zenida hattına düşmanın taarruzu def edilmiştir. Düşman Hızır Nebi tepesini şiddetli bombardıman etmiştir. Yılankayası, Kapantaşı'nda keşif kolu müsadematı olmuş, düşman kaçınlmıştır. Soğuksu hanlannda ve Okşoho'da bulunan düşmana şarapnel baskını yapılarak ordugâhlanndan kaçınlmıştır.

20/21 Haziran, Müşkerek Grubu'na sokulan düşman tard edildi.

22 Haziran 1332 [5 Temmuz 1916] (Çarşamba) Balahor. Güneş. Bayburt'a geldim. Düşman gece hücumla 2350 şimâl-i şarkı kısmına girmiştir. Gündüz muhabere devam ediyor. Mişankas kayalığını tekrar zabt etti. Haldizen'de taarruzumuz devam ediyor. Eski mevaziimizi istirdat ettik. Sultan Murad Grubu sağ cenaha, Harmankokulu ve Kapanbaşı'na, Eyvel ve Yılankaya'ya düşman taarruz ediyor, def ve tard olundu (gece baskınla). Ziyarettepe'ye iki defa (34. Fırka) taarruz ediyor, tard olundu. Gece yaptığı baskınla Kara Abdal ilerisindeki düşmüş mevaziini aldık fakat Yeri tepesinde düşman siperleriyle 25 metre mesafede taarruzumuz tavakkuf etti. Muharebe devam ediyor. Düşman topçu ateşi altında geri çekilmeye mecbur olduk. 27Y (iki tabur) Balahor'dan Bayburt'a sevk olundu. 9. Fırka karargâhı Balahor'dan 2350'ye tahrik olundu. Akdağ mıntıkası Çoruh'tan

Levent Şahverdi Arşivi

ayrılıp Kop'a verildi. Hızır Nebi cihetinde bazı postalan, gece taarruzla (21/22 Haziran) istirdat ettik. Masad hanı şarkındaki tepeyi taarruzla terk ettik ve düşmanın bir taburu yolu takiben ilerlediğinden topçu ateşiyle perişan edilerek tepe istirdat olundu. Düşman Eregil Grubu solunu topçu ile dövdü. Akdağ'da muharebe devam ediyor.

23 Haziran 1332 [6 Temmuz 1916] (Perşembe) Bayburt. Güneş. Dimek garbındaki postaya düşman baskını def edildi. Akdağ şimal ve cenubunda düşmanın yaptığı gece baskını ve topçu ateşiyle Akdağ'ı düşman zabt etti ve Masad şarkındaki tepeyi tekrar tahliye ettik. Düşman Kuskur boynu garp sırtlarını işgal etti. Müşkerek cihetine yaptığı baskın tard olundu. 34. Fırka baskın taarruzuyla Kolaşe şimal tepelerini zabt ve Manastır tepesi (Piştokli) dahi alındı. İki mitralyöz igtinam olundu. Düşman Kutula'yı topla dövdü. Düşmanın Kara Abdal'a taarruzu def olundu. Kuskur boynundan düşmanın cenûb-ı garbîye olan taarruzu def ve tepeler istirdat olundu. Şerah'a gelen bir takım düşman tard ve karye tarafımızdan işgal olundu. 2350 tepesiyle Mişankas kayalığını tekrar bilhücûm istirdat ettik. Eyvel'den düşman tard ve Eşa istikametine takip olundu. Horyan cenubundaki ileri karakollara sokulan düşman bölükleri tard edildi. (Şimalyüz)'e iki defa taarruz eden düşman tard oldu.

24 Haziran 1332 [7 Temmuz 1916] (Cuma) Bayburt. Güneş. Gece taarruzla Kuskur boynuna kadar mevazii kâmilen düşmandan tathir olundu. Akdağ şimâl-i garbındaki tepe, düşman tarafından baskınla alındı. Mukabil taarruzla istirdat olundu ve Kuskur şarkındaki tepeyi de zabt ettik. Düşman baskınla Zenza'yı zabt etti, mukabil taarruz yaptıksa da alamadık. Şerah'a gelen bir düşman bölüğü tarafımızdan tard olundu. Düşmanın o cephesini bir taburla takviye ettiği görüldü.

24/25 Haziran, Çengel dağından Kop'a iltica eden dört nefer, bu gece Rusların büyük mikyasta bir baskın yapacaklarını bildirdi.

25 Haziran 1332 [8 Temmuz 1916] (Cumartesi) Bayburt. Güneş. Düşmanın Çataltepe'ye gece baskını püskürtüldü. İkinci mıntıkaya saat 1,45 evvelde düşman yaptığı baskınla sol cenahı (96Y) geriye attığından bizim sağ cenah açık kalmış ve aynı zamanda Kop cephesine de taarruz ettiğinden Sapdıran komuna doğru cephe gerisine sokulan düşman 94Y ve 92Y ve 8/1 kısm-ı azamîsi esir ve bir

Levent Şahverdi Arşivi

top ve dört mitralyöz zabt ettiğinden cenahımız Akdağ'a çekilmiş, bilahire bütün cephe Eregil, Tahtlı, 2600 tepesine ricat etmiştir. Kızıloğlan ve Masad'da müsademe olunuyor. Akdağ şimâli garbındaki siperi düşman tekrar aldı. Mişankas'a bir taburla düşman hücum etti, tard oldu. Masad hanına ilerleyen düşman tevkif olundu. 2350 tepesini düşman topçu ile Mişankas ve Pozahpur'a ilerleyen düşman tard. Düşman Kop'a kadar takip etti. Süvari 11Y, iki bölük ve dört tabur imdat gönderdik. Düşman Ay tabyayı zabt etti.

26 Haziran 1332 [9 Temmuz 1916] (Pazar) Bayburt. Güneş. Düşman 2600 rakımlı tepeyi zabt ve mukabil taarruzumuzu tard ettiğinden Kanlıkaya-İmalı-Coşan hattına Kop cephesi çekildi. Düşman takip etmedi. Masad boğazında müsademe devam etti. Paçan'a gelen düşman Gorgoras'a tard edildi. Milisler Gorgoras'ı dahi zabt etti (Burnats-Kop cephesi karargâhı).

27 Haziran 1332 [10 Temmuz 1916] (Pazartesi) Bayburt. Güneş. Burnats'a giderek İmalı boynuna ve Kanlıkaya (2100) tepesine giderek, Kop yeni cephesini tetkik ettim. Düşman Masad hanı garbındaki 2250 rakımlı tepe ve boyun noktasını gece baskını ile zabt, 26/3 ve 23/3 bölükleriyle Milo'yu bastırdı. Akşama kadar harp olduysa da Timur Ali Efe'nin 30/3 iki bölüğüyle mukabil taarruz ve topçu ateşlerimizle tard ettik, bir makineli igtinam ettik. Yine ikinci taarruza 25 Haziran'dan beri devam eden muharebatta çok zayiata duçar olunduğundan Çifteler, Kızılca, 2100, 1950, 2150, 2660 Mayram dağlanna çekildi. 2. Mıntıka Karargâhı Mamahatun'dan Aleksan'a çekildi. 3. Ordu Engice dağına bir fırka sevki emrettiğinden 25/3, 2 ve 46/4 ve 91Y, 92Y, 94Y Süleyman İzzet Bey'le beraber sevk emri verildi.

28 Haziran 1332 [11 Temmuz 1916] (Salı) Bayburt. Güneş. Çataltepekaya'ya taarruz ve Ziyaret tepesine, Kalkan deresine iki defa baskın tard olundu. Saat 4 evvelden beri düşman topçusu Zigana'yı dövüyor. İki tabur piyade taarruz ve tard edildi. Kınalı köprü hanı Gospodinos manastırını işgal eden düşman, def edildi. Meryem Ana deresinde keşif kolu müsademesi. 18. Fırka sol cenahı topçu ve piyade hücumuna maruz kaldı, tard olundu. Estela'dan ilerlemek isteyen düşman tard olundu. Sahil grubu sol cenahına üç gemi bombardıman ederek taarruzla ileri karakollanmızı İskefye deresi gerisine attı. Mevzi-i aslîde sebat ettik. İskef-

Levent Şahverdi Arşivi

ye'yi geçen bir düşman bölüğü tard olundu. Vakfıkebir bombardıman etti. Sultan Murad sağ ve sol cephelerine taarruz, gece baskınıyla tard olundu. Milisler Gorgoras'tan Paçan'a ve Hatt-ı Pazar'a çekildi. Madur Grubu'nun ileri mevaziine kâmilen taarruz eden düşman, tard olundu. Ziyaret ileri karakoluna saat 6 sonrada düşman taarruz etti, tevkif olundu. Gece Kop deresi İmalı cihetine geçen düşman, 46/4 mevazii zabt ettiyse de mukabil taarruzla istirdat olundu. Mürettep fırkanın (Engice)'ye sevkine başlandı. Düşman akşama doğru Kanlıkaya garbındaki (2100) tepesini topla döverek, avcılannı ileri sürmeye başladı. Topçu ateşiyle tevkif olunmakla tarafeyn arasında topçu müsademesi oldu. İkinci Mıntıkada Kızılca'da düşmanın baskını tard olundu. 27., 32. Fırkalar da taarruzla düşman Mamahatun'u zabt etti. Fırkalar Mamahatun'un garp sırtlanna çekildi.

29 Haziran 1332 [12 Temmuz 1916] (Çarşamba) Bayburt. Güneş. Düşmanın üç koldan Çataltepe'ye yaptığı baskın tard. Çapanos cenubundaki (6. Tepe)'ye yapılan baskın def. Saat 4 evvelden beri düşman Maden Grubuna topçu ateşi açarak piyade ile taarruza başladı. Aynı zamanda İmalı soluna taarruz ediyor ve burada (İmalı'da) bir bölüğümüzü tard ile ileri mevzie girdi. Bir tabur 2600'den Altıntaş'a ilerliyor. Kanlıkaya yönüne düşman girdi, 60/2 tarafına, süngü hücumuyla tard olundu. Coşan'a dahi taarruz başladı. Sıkıştırıyor. Bir taraftan (Külek komuna) gidiyor.

Evrek şarkında bir sahra topumuz tam isabetle bozuldu. Akşama doğru Kanlıkaya ve 2100 İmalı garbına taarruzu teşdit etti. 2250 (Masad-ı garbî)'ye iki tabur düşman taarruz etti, tevkif olundu. Nısfülleyle yakın Coşan ve İmalı gruplannın pek ziyade tazyik olunmaları feryadı üzerine, Kop Cephe Kumandanlığı'na asker Arvans, Sığırcık, Bornans, Evrek, Maden, Losong, Mişankas garp sırtlanna çekildi. Düşman gece 2350'ye de hücum etti. Kıtaat süngü hücumuyla düşmanı tard etti, sonra Afule-Losong garbına çekildi. Hızır Nebi kayasını düşman topla dövdü. Hatt-ı Pazar'ı milisler işgal etti. Trabzon'u iki zırhlı bombardıman etti. İkinci Mıntıka Höbek Kütür Ağoşin hattına çekildi ve 32. Fırka Peçeriç- Kağışta hattındadır.

30 Haziran 1332 [13 Temmuz 1916] (Perşembe) Bayburt. Güneş. Düşman Maden'i işgal ve Maden Grubuyla İmalı soluna akşama kadar taarruz etti. 4/1 Maden yolunu sedde gönderildi. Akşam Maden Grubu ricat etti. Gece güç hal ile

Levent Şahverdi Arşivi

Kiv garp sırtlarında tutturuldu. Düşman aynı zamanda İmalı ve Coşan gruplarına da taarruz ettiğinden, Kop cephesi geri hattına çekildi. Cephe karargâhı (Kiv).

1 Temmuz 1332 [14 Temmuz 1916] (Cuma) Bayburt. Güneş.

Saat 8 sonrada hareketle Balahor'a geldik. Düşman Kiv garp sırtlarını aldı. Maçur garp sırtlarındaki tahkimata çekildik. Sığırcı'dan dahi taarruz etti. Mişankas baskını tard olundu. Mezke burnunu zabt etti. Hart cephesi ileri mevzii hattını tutarak cenuba çektik. Düşman ---lı Kapantaşı hattını zabt ve takip etti, tevkif olundu. Çoruh cephesini dahi hatt-ı müstahzara çekdik. 18. Fırka cephesinde muharebe oldu. Ziyarettepe'ye baskın tard olundu. Kutula'ya top ateşi.

2 Temmuz 1332 [15 Temmuz 1916] (Cumartesi) Balahor. Güneş. Düşman gece taarruzu üzerine Maçur garp sırtlarındaki kıtaat hatt-ı müstahzardan kısmen çekildiğinden iadelerine uğraşılmış ve imkan olmadı. Çoruh'un garbına ricat emri verildi. Düşman (Elmişka'da) 9. Fırka sol cenahı bozdu ve Fırka Kumandanı Sabri Bey Ahsung'dan çekilirken şehit oldu. Korçakor'u düşman tazyik etti. Hart cephesini ve Çimağıl müfrezesini Mam-Niv-Zülfe-Pendamil hattına çekmek emrini verdik. Gece kıtaat yeni hattına çekilmek emrini aldı. Düşman dün şiddetle Çatalkaya'ya, 6 Tepe ve Zigana Grubu'na ve 18. Fırka'ya ve Estera şimal sırtına şiddetli taarruz etti ve tard olundu. Estera'ya birkaç defa tazyik olundu, tard olundu. (Şimalyüz)'ü zabt etti ve [LEKE] gece de hücum tard olundu. Hart cephesine --- müsademat olundu.

Düşman Kop cephesine dahi taarruz etmiş, harp akşama kadar devam etmiştir. Arvans soluna biraz girildi.

3 Temmuz 1332 [16 Temmuz 1916] (Pazar) Balahor. Güneş. 3/4 Palur'a geldim. Düşman nısfülleylden sonra taarruzla Bayburt garbındaki Osman tepesini zabt etti. Bizim kıtaat Bayburt'un beş kilometre garp sırtlarındadır. Kop cephesi dünkü muharebe neticesinde Merzolinik komu şimalindeki 2100 Uzunhaçlı garbı-Salhar-Haşya hattına çekildi. Çoruh cephesinin de Hindi garbı-Alibulak garp sırtlan ve 1800 hattına çekilmesi emrini verdi.

4 Temmuz 1332 [17 Temmuz 1916] (Pazartesi) Palur. Güneş. Hafif yağmur. Düşman Hart cephesine hafif taarruz etti, tard olundu. Pendamil'den Hart

Levent Şahverdi Arşivi

cephesi solunu geriye attı. Gece baskınla Çataltepe'yi zabt ve 34. Fırka'yı cenuba sürdü. Karakapan'ı dahi zabt etti. Kop cephesinin merkez ve soluna taarruz ederek geriye attı. (Kargalık)'dan mukabil taarruzumuz bir fayda vermedi. Merzolinik 2100, Karakaya, Taş, Mantafar, Zekli, Hakih, Pülürek, Rüşdi, Şorah, Çiçiniş garbına ve Zülfedağı, Çorak suyu, Taşkesen, Turnagül, Firanse, Horos dağları hattına çekildik.

5 Temmuz 1332 [18 Temmuz 1916] (Salı) Palur. Güneş. Düşman Çoruh ve Hart cephelerine taarruzla geriye püskürttü. Gece baskınla Hart cephesi solu Ardıç cenubuna atıldığından Lazistan cephesini de Harşit deresi cenubuna çekmek emrini verdi ise de, Zigana hatt-ı balasında kalması emr verildi. Düşman süvarisi (Sunur'a) girdi, cepheyi ikiye yardı.

6 Temmuz 1332 [19 Temmuz 1916] (Çarşamba) Palur. Güneş. (Sadak'a) geldim. Düşman sabahlcyin Kısanta sırtlarını topçu ile dövdü. Selahattin Bey'den haber alamadığımızdan, Cephe Kumandası'nı Kâzım Bey'e tevdi üzere iken cevap alındı, kendisiyle görüştük. Düşman Palur'a dahi hücum ederek, Palur şimal ve cenûb-ı şarkındaki sırtlarda düşman tesbit olundu. Düşman süvarisi Köse'ye girdiğinden cephe yanıldı. Süvari 11Y, Köse istikametine sevk olundu. Düşman Kop sağ cenahına taarruz ettiğinden geri çekildi.

7 Temmuz 1332 [20 Temmuz 1916] (Perşembe) Sadak Güneş. Saat 8,5 sonrada hareketle Kelkit'e geldim. Düşman süvarisi ve piyadesi Kop soluna (Hayik) taarruz etti, def olundu, taarruza devam ediyor, Çoruh cephesine vuku bulan taarruz üzerine geriye çekiliyor. Hart cephesiyle irtibat hasıl oldu ve iki taburu Gelinpertek ve Köse civarında mevzie girdi. Düşman bunlara dahi taarruz ediyor. Lazistan cephesi Birinci Kale-Gümüşhane-Ardasa-Fol deresi garbı hattına çekildi, gördüğü tazyik ve muharebe üzerine. Sahil grubunun solunu gemiler bombardıman etti.

8 Temmuz 1332 [21 Temmuz 1916] (Cuma) Kelkit. Güneş. Saat 1 sonra hareketle İncirti'ye geldim.

7/8 Temmuz'dan itibaren Kop Cephesi, İkinci Mıntıka emrine girdi ve 10. Kolordu Kumandan Vekâleti ismini aldı. Düşman gece sabaha yakın Köse garbındaki

Levent Şahverdi Arşivi

mevazie hücum ve bir çok telefatla beraber 29Y Kumandanı ve Onuncu Tabur Kumandanı Sait esir olmak üzere, birçok zayiat verdirerek kıtaatımızı perişan bir halde Kelkit'e tard etti. Karargâh süvarileriyle dolaştırılarak Pirsur şarkında ve Karaçam-Melşan garbında mevzide tutturuldu. Düşman zevalden sonra şiddetle işbu mevazie dahi taarruz etti. Erzak ve cephane kollannı Sadak'tan Kelkit'e götürerek cephaneyi geriye naklettirdim. Çaltepe'den düşmanın cenuba indiğine dair yanlış bir haber üzerine İncirti'ye geldim. Çoruh cephesi solunun açılması üzerine Sadak şimal sırtlanna çekilmesini tasvip ettim. Düşman bir alayla Zigana Gurubu'yla 33. Fırka arasına taarruz ediyor, kıtaat girdi, İlya dağı-Yeniköy garp sırtlarına çekildi. 33. Fırka'yı Lazistan'a ve 34. Fırka'yı Hart'a verdim ve İncirti'den 34Y Kelkit'e sevk ettim. 10. K[af] dahi Hayik üzerine mevziye süvari ve piyade hücumunu tard ettiyse de, akşama kadar düşmanın takviye bulması ve Çoruh'a çekilmesi üzerine o da Karlankas şimaline çekildi. Çoruh'a 3050 Yenice hattına çekildi. Tandırlık tepesi Hart'tadır. Şiddetli muharebe ile akşama kadar sebat eden 28Y bu gece Kara Mustafa gerisine, Kara Mustafa hanı-Eyünbulak hattına çekildi. 33. Fırka da Çaşuttaşı-Horsula kırdı. Yeniköy'e düşman girdi. Sahil grubu kuvâ-yı külliye Kulderesi hattında dahi duramıyarak Harşit cenubuna çekilmeye başladı.

9 Temmuz 1332 [22 Temmuz 1916] (Cumartesi) İncirti. Güneş. Akşamüstü Şiran'a hareket ettim. Saat 4 evvelden beri düşman Kelkit şarkındaki Hart cephesine hücum ediyor. Ordugâhta top sesleriyle uyandım. Üç saat muharebeyi müteakip kıtaatımız Pirsur-Tandırlık şarkından Hoso-Aşkah garp sırtlarına çekildi. Taşlıburun'a kadar tazyik olunan kıtaatımız, bilahire Kızılca şarkına kadar ilerledi. Akşama doğru birçok kıtaat bilhassa süvarilerin görülmesi üzerine Çoruh-Hart Lazistan cephesinden Ovacık, Sidirge, Terkes, Kurdalan, Elmalı dağı garbına çekilmeleri emri verildi. Şimale doğru Karakol-Kel Ahmet mağarasını 33. Fırka tutacaktır. Mevzii 28/3 İkisu'da şiddetli bir düşman taarruzuna duçar olarak münhezimen (Çoluşane) çekildi. Kelkit sukut etti. Bir düşman taburu Erikbeli'nden kıtamızı tard ile Körtün'e itti. Düşman İkisu-Herek'den iki alayla hücum ederek püskürtüldü ise de, 9/10 Temmuz gecesi 18. Fırka Çoluşane-Balahor-Kırkkilise hattına çekildi.

10 Temmuz 1332 [23 Temmuz 1916] (Pazar) Şiran. Güneş. Bugün 21 gün harbten sonra ilk defa 3. Mıntıka Cephesi'nde sükûnet teessüs etti. 18. Fırka'da

Levent Şahverdi Arşivi

yine harp olmuştur. Düşman 10. Kolordu'ya hücum ile Ziyaret-Pandule'yi alarak mezkûr cepheyi 3450, Kazgan tepe, Sipikör dağlan, Kabaktepe, Kızılgüney, Kalur hattını işgal etmek üzere geriye çekiyordu. Çoruh cephesiyle irtibat hasıl oldu. Ağalık yayla garbında (2300) Tepeyurt Kerdelhisar hattını tutmak emri verildi. Sahil Grubu Sislidağ- Çavuşludere garbında tecemmü ediyor. 3. Ordu Karargâhı bu gece 10/11 Temmuz, Refahiye'ye nakletti. Sazlıpazartepe'ye gelen bir bölük düşman oradaki keşif kollarımızı tebit etmiştir. Düşman 18. Fırka'ya Bonbulak --- hücum ederek Hevareşhane ve Hit deresine çekilmiştir. Düşman bir alayla Hevareşhane'de 28Y üzerine hücum ve Soruyane-Daise hattına ricate icbar etti.

11 Temmuz 1332 [24 Temmuz 1916] (Pazartesi) Şiran. Güneş, hafif yağmur. Şiran'da altı kolera vakası zuhur etti. Tepeyurt'u Çoruh cephesi bi'l-müsademe istirdat etti. İki tabur kadar düşman kuvveti şarktan Elmalı-Müfti hana geldi. Mıntıkalan ayırdık. Kel Ahmet mağarası (dahil) Harik cephesine ve Körtün Çayıra (dahil) Lazistan cephesine verildi. Sahil Grubu müstakilen bizimle muhabere edecekdir. Çoruh karargâhı Kabaktepe'de, Hart karargâhı Eski Cami'de, Lazistan karargâhı (Çakıtepe)'dedir. Düşman bugün iki alayla 10. Kolordu'yla sağ cenahından ve merkez solundan hücum etti, Şahinbaba Karacaviran. Bir süvari fırkası Balahor'dan saat 7 evvelde Çemen dağı hatt-ı bâlâsına çıkarak Muhar istikametine yürüdü. 11/12 Temmuz gecesi İspaha çayınndan İkinci Mıntıka ve Çoruh cephesi 2930- Muhar istikametinde taarruz edecektir. Düşman iki alayla 18. Fırka'ya taarruz ederek Avliyana'ya attı. Ordu Karargâhı Suşehri'ne nakletti. Çifteköprüler'de iki düşman taburu, Numune İstihkam Bölüğü Trabzon Jandarma Taburu'yla müsademe etti ve hayli zayiat verdi.

12 Temmuz 1332 [25 Temmuz 1916] (Salı) Şiran. Güneş. Düşman Kaşha'ya bu sabah hücumla süngü ile Kel Ahmet mağarasını zabt etmiştir. Kızılca'dan Taşlıburun'a ilerleyen düşman piyadesi, topla tevkif olundu. Erzincan'a düşman girdi. İkinci Mıntıka Kemah boğazı, İsis, Yerhanı, İspaha çayın, Çimendağı hattını tuttu. Çimendağı şimalinde düşmanın iki tabur ve bir süvari alayı 9. Fırka tarafından hücum edilerek tard edildi.

13 Temmuz 1332 [26 Temmuz 1916] (Çarşamba) Şiran. Güneş. Düşman Kel Ahmet mağarasından Torona'ya hücumla orayı zabt etti. Asker cenuba çekil-

Levent Şahverdi Arşivi

di. Kaşha-Manşe'den dahi Kaşha cenubundaki tepeye hücum ediyor. Mehmet Bey'den Turmuşlu'ya diğer bir kolu ilerliyor. Çamuroluğu, Kel Ahmet, Torona'dan birer, ki ceman üç düşman taburunun Tuzlu tepe-Güllü hattına taarruzu üzerine kıtaatımız Karakol, Kenek, Elma, Alis cenup sırtlanna çekilmiştir. Düşmanın Çemen dağlarına mukabil taarruzu 9. Fırka tarafından tard edildi. Düşman Kemah ve Yerhanı'na doğru takarrübe başladı ve Kemah boğazına düşman taarruz ediyor. Bir düşman taburu Bülbüloğlu hanına gelerek Alis'e doğru kısmen ilerledi.

14 Temmuz 1332 [27 Temmuz 1916] (Perşembe) Şiran. Güneş. Düşmanın Tuzlutepe'den Karakol cenub-ı garbındaki yeni mevziimize yaptığı gece baskını tard edildi. Dersimliler yine bizim askere silah atmağa başladılar. Düşmanın bugün Karakol cenûb-ı garbındaki kıtaatımıza yüz elli neferle yaptığı taarruz def edilmiştir. 3, 1/26 - 3, 1/27 Çoruh'dan Hart cephesine Eski Cami'ye çekildi. Düşman Kemah boğazına taarruz etti. 28. Fırka Endihor dağına ve 36. Fırka 2485 rakımlı tepeye çekildi.

15 Temmuz 1332 [28 Temmuz 1916] (Cuma) Şiran. Güneş. Düşmanın, Karakol cenub-ı garbisindeki ileri mevziimize yaptığı gece baskınında, oradaki bölükler geri çekildiğinden mevkiin istirdadı emrolundu ve istirdat olundu. Sahil Grubu Tirebolu ve Harşit deresi garbına çekildi. Çavuşludere hattında keşif kıtaatı kaldı. Ahali Rusları istikbale gidiyor. 28Y ve 4Y ve 33. Fırka aksamıyla Turna deresi garp ve cenubuna ilerleyen düşman alayına (dört tabur) karşı mukabil taarruzla, düşman derenin şarkına tard ve takip olundu.

16 Temmuz 1332 [29 Temmuz 1916] (Cumartesi) Şiran. Güneş. Kabaktepe şarkında 4/1 ile gece düşman arasında ileri karakol ateş teati olundu. Dokuzuncu Kolordu'ya (ikinci mıntıkada) sabahtan beri düşman taarruz etmekdedir. İleri mevazi terk olundu, mevzii aslide sebat edildi ve 10. Kolordu şarkına doğru mukabil taarruz yaparak düşmanı Halber sırtlarına tard etti. 27Y kıtaatı Bülbüloğlu hanı garbındaki düşman dümdarları da Turna deresi şarkına tard ile iki silah, birkaç bomba elde etmiştir.

17 Temmuz 1332 [30 Temmuz 1916] (Pazar) Şiran. Güneş. Dün Hart cephesine bir, bugün Çoruh cephesine 3 ki ceman 4 nefer Alman, Rus mülteci, Rus-

Levent Şahverdi Arşivi

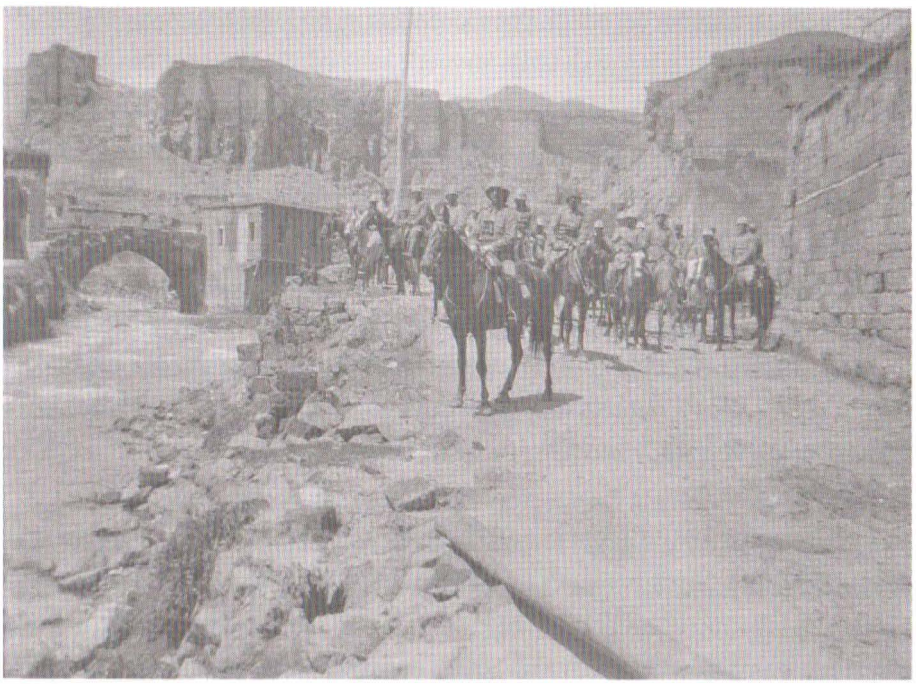

Tahlis ve istirdat edilen harap Bitlis. (Ahmet Çakmak Koleksiyonu)

lann yann taarruz edeceklerini ihbar ettiler. 15Y Kafkas Avcı'ya mensup olup, 4 Kafkas Avcı Fırkası Kelkit civanndadır. Görele'de bir düşman tayyaresi denize düştü, tayyareci ve râsıt esir, tayyare igtinam edildi. Hart cephesinde Komaztepe'deki ileri kıtaatımıza düşman ateş açarak bir nefer mecruh oldu. Elmaçukuru şarkındaki ileri kıtaatımıza takarrüp eden düşman keşif kolu tard ve takip olunmuştur. Görele gerisideki keşif kolumuz düşman tarfından tard edildi. Düşman üç taburla Çavuşlu dereye ilerleyip Sisli dağında bir taburu tahkimatla meşgul. 2. Mıntıkada 28. Fırka düşman tazyiki üzerine Kuyulutepe, Üçkardeş arasına çekildi. Beşkilise'ye giden bir keşif kolumuz düşmanın 13 neferlik postasını telef etmiş, yalnız iki nefer mecruhen kurtulmuştur. Yerine takviyeye gelen düşman kuvveti (keşif kolu) dahi tard edilmiştir. Tayyaremiz Kelkit'teki karargâh ve ordugâha bomba attı ve üç alay piyade ve bir süvari alayı bulunuduğunu keşfetti.

18 Temmuz 1332 [31 Temmuz 1916] (Pazartesi) Şiran. Güneş. Düşman Tuzlutepe'den Karakol sırtlanna taarruz ediyor, cenuba çekilerek mukabil taarruzla düşmanı telefatla Tuzlutepe'ye tard ettik. Elmaçukuru şark sırtlarına taarruz

Levent Şahverdi Arşivi

eden bir bölük düşman def edildi. Pernek cenubuna, bir keşif kolumuzu tard ile giren düşman Çaldağı'ndan sevk ettiği kuvvetle tebit edildi. Tepeyurt'tan saat 4,30 evvelde düşmanın Kızılca ve Kelkit civarındaki ordugâhlarını topçu ateşi baskınına alınarak bir hayli telefat ve zayiat verdirildi.

19 Temmuz 1332 [1 Ağustos 1916] (Salı) Şiran. Güneş. Bir düşman bölüğü makineli tüfekle taarruz ederek Çavuşludere garbındaki keşif kolumuzu tard etti, 2 mecruhumuz vardır. Çömlekçi dere şarkında (Seli) köyüne bir düşman keşif kolu girdi. Düşman (Tepeyurd)'un cenup şarkındaki Taşlıtepe'ye manga manga takarrüp ediyor. İkinci Mıntıka'da Karadağı akşama yakın obüslerle dövdü. Düşman bir bölük ve mitralyözle Karşı Pazar'a taarruz etti, tevkif olundu.

20 Temmuz 1332 [2 Ağustos 1916] (Çarşamba) Şiran. Güneş. Düşman saat 4 evvelde Güllü cenup postamıza baskın yaptı, tard olundu. Terkes şarkındaki postamıza takarrüp eden bir düşman keşif kolu tard olundu. Düşman Tirebolu ve Giresun'u bombardıman etti. 1510 Elmalı dağından karakol ve cenûb-ı şarkına avcı halinde ilerliyor. Piyade muharebesi başladı. Bölüğümüz karakolun garb sırtlarına çekildi. Çavuşlu Pazar'a taarruz eden düşman pusuya düşürülüp 2 zabit, 40 nefer zayiat verdirildi. Keşif bölüğümüz Görele'ye çekildi. Düşman Görele sırtlarını topla dövüyor. Seli'ye gelen düşman tard ve karye istirdat olundu. Düşman taarruzuna devamla Karşı Pazar'a girdi. Askerimiz garp sırtlarına çekilip düşmanı tevkif etti.

21 Temmuz 1332 [3 Ağustos 1916] (Perşembe) Şiran. Güneş. Top ve tüfek sedalarıyla uyandık. Düşman gece 2300 garp şimali sırtındaki Çoruh cephesi sağına taarruz ederek orasını zabt etti. Tepeyurt'ta dahi taarruzla orasını da aldı, istirdadına emr verildi. Düşman Geylan yaylasına baskın yaptı, tard olundu. Gevgili Komaztepe Nergis şark sırtlarında muharebe devam ediyor. Düşman bu ileri mevazii aldı. Zangar mevzi-i aslîsine taarruz ediyor. Terkes garp sırtlarını aldı. İncirti-Firenki hattına kadar ilerledi. Akşam üstü bir mukabil taarruz yaptık ama düşman sebat etti, kısmen firar etti, yine çekildi. 150 metrede kaldı. Hanzuri cenup ve şimal sırtlan Kabaktepe, Firenki, İncirti garbı, Zangar tepesi, Zimor, Taşlıtepe hattında bulunuyor. İkinci Mıntıka'da dahi bugün harp oldu. Beşkilise'ye takarrüp eden düşman keşif kolu tard olundu. Vehip Paşa hazretleri Şiran'a geldi.

Levent Şahverdi Arşivi

22 Temmuz 1332 [4 Ağustos 1916] (Cuma) Şiran. Güneş. Karatepe'ye giderek vaziyeti gördük. Gece Taşlıtepe'ye düşman baskın yaparak orasını zabt etti. 52Y'deki üç Rus makineli tüfeği aldılar. Mukabil taarruzumuz biraz ilerledi, fakat Taşlıtepe'yi alamadık. Bugün Çoruh ve Hart cephelerinde şiddetli muharebe oldu. Alay Çoruh'a çekilmeye mecbur oldu. Bilahire Çilhoros tepesine dört düşman hücumu da tard ve Zangar tepesine birkaç düşman hücumu da tard olduktan sonra, akşam karanlığındaki düşman hücumuyla çekilmeye mecbur oldular. Aynı zamanda İkinci Mıntıka'da düşman hücumu tesiriyle geri çekildi. Şu hat tutuldu: Canboğul, Çağıl şarkı, Karatepe, İslamtursun, Aşağı Huzman garbı, İmor garbı, Menküt, 2930, 2740, Alamelek, 2506, Hanzuri.

23 Temmuz 1332 [5 Ağustos 1916] (Cumartesi) Şiran. Güneş. Zihar'a geldik. Vehip Paşa da Alucra'ya gitti. Saat 6 evvelde düşman Telme şark sırtlanna bir taburla taarruz ederek, ileri mevâzii zabt etti. Telme garbındaki mevziimizden ve Karatepe'den yapılan top ve mitralyöz ve tüfek ateşleriyle düşmanın ileri harekatı telefatla tevkif olundu. Ziyarettepe'den Sisli dereye ilerleyen düşman süvari alayı, piyade ve top ateşimizle Karataş'a çekilmeye mecbur oldu. Düşman 2930 ve 2740 rakımı tepeleri hücumla zabt ettiğinden, İkinci Mıntıka Hanzuri-Yeniköy-Çıtakkilise hattına çekildi. Çoruh sağ cenahında Menküt'ten Yeniköy mezrası garbına çekildi. Kemah kolu, Kemah şarkında düşmanın taarruzuna duçar oldu, mukabele ediyor. Çoruh cephesi yeni mevziine çekilirken sağ ve sol cenahlarından duçâr-ı hücûm oldu. Sağ cenah hücumu püskürttü ise de, diğer kuvvetlerle ihata edildiğinden zayiatla çekildi.

24 Temmuz 1332 [6 Ağustos 1916] (Pazar) Zihar. Güneş. Düşman Çağıl'daki tahkimatımıza mani olmak için yaylım ateş ettiyse de, bir tesiri olmadı. Çilhoros şimalindeki caddenin boynundan ilerleyen bir düşman taburu, topçu ateşimizle yayılmış ve ilerleyemeyerek Tursuntepe şark sırtlanna çekilmiştir. Keretam'dan ilerleyen düşman süvarileri ateşimizle def edildi. Akşam üzeri Huzmal taraflarına bir düşman kıtası takarrüp ettiği gibi Canboğul-Karakapan-Çamurlutepe istikametinde dahi düşman 800 metre takarrüp etti ve gece Canboğul'u zabt etti. Garpta kıtaatımız ahz-ı mevzi eyledi. Bülbüloğlu hanından bir düşman bölüğü, bir mitralyöz ve topla taarruz ederek, oradaki keşif kolumuz mevzi-i aslîsine çekildi. İkinci Ordu taarruz ederek 7 top (2-15'lik ve 5 sahra) ve 8 mitralyöz ve

Levent Şahverdi Arşivi

200 esir aldı. Bitlis'e altı kilometre yanaştı. İkinci Mıntıka düşmanın tazyikiyle Yayla-Resuloğlu-Kışlak mezraası-Hanzuri hattına çekildi.

25 Temmuz 1332 [7 Ağustos 1916] (Pazartesi) Zihar. Güneş. Düşman 34. Fırka cephesine ilerlettiği piyadelerini geriye çekdi ve Hart'tan Aksipert'e sürdüğü keşif kollarını himayesiyle tahkimat yapıyor. İkinci Mıntıka karşısında dahi hafif kuvvetler terk edilmiştir.

25/26 Temmuz, saat 8 sonrada 24. Fırka mukabil taarruzla Bülbüloğlu hanı garp sırtlarındaki düşmanı tard ile yine keşif kolunu oraya ikame etti. Düşman İkinci Mıntıka cephesinde biraz faaliyet gösterdi, ama tepe tebdil olmadı. İkinci Ordu (Bitlis'i) zabt etti.

25/26 Temmuz, baskınla Canboğul garb tepesi istirdat edildi.

26 Temmuz 1332 [8 Ağustos 1916] (Salı) Zihar. Güneş. İkinci Ordu (Muş) zabt etti. Düşman iki bölük ve makineli tüfekle Görele deresinin şark sırtlanna taarruz ederek, keşif bölüğümüzü garp sırtlarına çekilmeye mecbur etti. İstirdat olunan Canboğul garp tepesinde akşama kadar ara sıra şiddetli müsademe devam etti. Her iki taraf arasındaki mesafe 300 metredir. Düşmanın bir bölüğü Eğerbeli yönüne 500 metre takarrüp etmiş, bilahire takviye olunmuş ise de tevkif edilmiştir. Diğer bölüğü şiddetli ateşle Bülbüloğlu hanı garbındaki ileri postamıza taarruz etmiş ise de sebat ve tard olmuştur.

27 Temmuz 1332 [9 Ağustos 1916] (Çarşmba) Zihar. Güneş. Canboğul'a yapılan baskında muvaffak olduk. Tepeleri kâmilen zabt ile 4 nefer esir aldık. Telme'ye yapılan baskın 500 metre ilerleyip, orada tevkife mecbur oldu. Düşmanın Eskicami civarında yaptığı baskın tard edildi. Düşman bir tabur iki top ve iki makineli tüfekle Görele deresi garbındaki keşif kıtaatımıza taarruz etmiş ve kıtaatımız sebat etmiştir. Diğer bir taburla sağ cenahtan çevrildiğinden keşif kolumuz Karaburun hanı şarkına çekildi. 2. Ordu Kiğı'yı istirdat etti.

28 Temmuz 1332 [10 Ağustos 1916] (Perşembe) Zihar eteği. Güneş. Karşı Pazar'a taarruz edilerek düşman Çavuşlu deresi şarkına tard edildi. 33. Fırka'nın yapacağı baskın gündüze kaldığından, zevale kadar hayli top ve tüfek muharebesi olduysa da zayiattan tevakki için baskın tehir olundu. On tüfek igtinam ettik. (İmor)'un şarkındaki düşman ordugâhı topa tutularak perişan edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

29 Temmuz 1332 [11 Ağustos 1916] (Cuma) Zihar. Kapalı ve hafif yağmur. Dişim ağrıyor. Sahil Grubu'nda keşif kollarımız yedi Rus neferini esir ettiler. Hart cephesinde 19K Türkistan'dan bir Rus neferi esir edildi. Çoruh cephesinde 18Y T bir Rus esir edildi.

30 Temmuz 1332 [12 Ağustos 1916] (Cumartesi) Zihar. Güneş. Müşkene dağı şarkına giden bir keşif kolumuz bir düşman bölüğünün hücumuna maruz kaldı. Düşmanı tevkif etti. Müşkene dağı iki bölüğümüz ve şimale giden bir keşif kolumuz dahi kırk neferlik bir düşman keşif kolunu tard etti.

31 Temmuz 1332 [13 Ağustos 1916] (Pazar) Zihar. Güneş. Sahil Grubu'nda sol cenaha düşmanı bütün gün ateş etmiştir. Telme civarında bir keşif kolunu tard etmiştir. Hemedan Osmanlılar tarafından işgal olunarak, üç yüz Rus esir edildi.

1 Ağustos 1332 [14 Ağustos 1916] (Pazartesi) Zihar. Güneş. Çoruh cephesi Dördüncü Kısım, Hart Beşinci, Lazistan Altıncı, Sahil Grubu Yedinci Kısım namını almıştır. 52Y cephesine sokulan bir keşif kolu tard edildi, bir bölük kumandanı esir alındı. Ruslar (Pülümür) üzerine Erzincan'dan sevkiyata başladılar.

2 Ağustos 1332 [15 Ağustos 1916] (Salı) Zihara. Güneş. Uzun'a gittim, 6. Kısım gezecektim, sis olduğundan avdet ettim. Karaşebin'den ilerlemek isteyen yirmi düşman süvarisi piyade keşif kolu ateşimizle tard edildi.

3 Ağustos 1332 [16 Ağustos 1916] (Çarşamba) Zihara. Güneş. Düşmanın Canboğul ileri mevziine yaptığı baskın tard edildi. Aksipert cephesine giden bir keşif kolumuz, bir düşman keşif kolunu tard etti. Sahil Grubu'na düşman bir bölükle (Seli) karyesini işgal etti. Oradaki keşif kolumuz garba çekildi.

4 Ağustos 1332 [17 Ağustos 1916] (Perşembe) Zihara (Kelvaris). Mütebeddil. Karatepe-Canboğul arasında gece tarafeyn keşif kolları arasında müsademeler oldu. Selli köyüne giden bir keşif kolumuz yüklü iki mekkâri igtinam etti. Çağıl şark şimali sırtlarındaki düşman tahkimatını top ile tahrip ve efradı firara icbar ettik. Seli cihetine yaklaşan bir keşif kolumuz, düşmanın on neferini itlaf ederek bir beygir ve bir miktar kablo igtinam etmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

5 Ağustos 1332 [18 Ağustos 1916] (Cuma) Zihara (Kelvaris) Güneş. 11 kolordu, 18. Fırka Karargâhı'na Lokman yaylası şimâl-i şarkına gittim (Çatalkaya). 29Y'den bir bölük düşmana baskın yaparak 18Y T'den bir esir aldı ve düşmanın ikinci siperlerini dahi zabt ile, kırk kadar düşmana zayiat verdirdi ve avdet etti. 3 şehit, 3 mecruh. Fırka (34) düşman baskın yaparak siperleri zabt ilc, Birinci Plaston'dan bir neferi maktul buldu, apoletlerini getirdi. 28Y de baskında 13Y t'ten bir nefer esir etti. Düşmanın sahil cihetinden dahi şarka doğru çekildiği anlaşılıyor. Bizim kıtaat Görele deresine doğru takip ediyor. Düşman 16 taburla İkinci Ordu'nun merkez ve soluna (Kiğı) taarruz ediyor.

6 Ağustos 1332 [19 Ağustos 1916] (Çarşamba) Çatallıkaya. Güneş. 18. Fırka Karargâhı'ndan kalkarak gerek mezkûr fırka cephesini, gerekse 34. Fırka cephesini görüb Uzun'a geldim. Düşman 33. Fırka cephesine bin nefer kadar getirdi. 18. Fırka Sanbaba civanna gelen düşman keşif kollan Çakman istikametine tard etti. Sahil müfrezesi keşif kollan Görele deresi garbına vasıl oldu. İkinci Ordu Cephesi'nde düşman (Kiğı'yı) tekrar aldı.

7 Ağustos 1332 [20 Ağustos 1916] (Perşembe) Uzun. Güneş. Kelvaris'e avdet ettim. Görele'ye baskın yapan keşif kolumuz, kazaya girdi ise de, bomba ve mitralyöz ateşine duçar olduğundan, tepe garbına çekildi. Eseli'de düşman vardır. 10. Fırka da İmor'a baskın yapan düşman ileri mevziimize girdi ise de, mukabil taarruzla tard edildi. 33. Fırka cephesinden iki bin kadar düşman şarka gitti. 18. Fırka'dan bir tabur (Çakman'ı) işgal etti. Bir keşif kolumuz (Güvende Pazan'nı) işgal ve oradaki Ruslan tard etti.

8 Ağustos 1332 [21 Ağustos 1916] (Cuma) Kelvaris. Güneş, fırtına, yağmur. 34. Fırka baskın yaparak Ruslardan bir esir aldı. 3. Plaston Taburu'na Görele deresi şarkında bir baskın yaptık, onüç süvari hayvanı igtinam ettik. Seli karyesinden düşmanı tard ile Gedek dağına takip ediyor. Düşmanın Görele'den bir tabur ve bir tahtelbahir ve torpido ile denizden yaptığı mukabil taarruz tevkif olundu. İleri kıtaatımız Görele deresi şarkına geçmiştir. Düşman otuziki taburu mütecaviz bir kuvvetle 2. ve 3. Kolordulara taarruz etti, tevkif olundu.

Levent Şahverdi Arşivi

9 Ağustos 1332 [22 Ağustos 1916] (Cumartesi) Kelvaris.

8/9 Ağustos Yağmur, Güneş. Kozağaç'tan, Yayla ve 2930 garp sırtlarına giderek mevzii tetkik ettim, Kozağaç'a geldim. Gedek dağına ilerleyen keşif bölüğümüz, düşmanın bir taburuna bittesadüf baskın ateşiyle, düşmanı zayiata duçar ettiyse de binnihaye Eseli Maden'i tekrar düşman işgal etti. Düşman Yayla cenubunu topla biraz dövdü. 13. Fırka'nın yaptığı baskınlarda 4 şehit + 8 mecruh = 12 verdik. Tursunzir garbında 13. Plaston olduğunu anladık. Güvende'de vuku bulan müsademede düşman mağlup olunarak, tard edildi. --- dahi beşyüz mevcudunda düşman Akçal cihetine mağluben def edildi. Kıtaatımız Şadi yaylalarını işgal etti. Düşmanın temadi eden taarruzu üzerine 3. Kolordu, Masla deresi, Elmalı, Karir dağı hattına çekildi.

10 Ağustos 1332 [20 Ağustos 1916] (Pazar) Kozağaç. Güneş. Kozağaç'tan Uluşiran üzerinden Karakapan yönüne gidilerek, arazi bittedkik Kelvaris'e avdet ettim. Düşman Görele deresi şarkında gece keşif bölüklerimize taarruz ederek, garba attı. Düşman Bitlis-Muş cephesine ilerliyor.

11 Ağustos 1332 [24 Ağustos 1916] (Perşembe) Kelvaris. Güneş. Sahil Grubu'nda düşman taarruzuna devamla, keşif kıtaatımızı Çanakçı deresi garbına tard etti. Gedek dağı cephesinden iki saat imtidadında yürüyüş kolu Görele'ye gelmiştir. Düşmanın sahilde Yağlıkuyumcu'dan Çanakçı deresini mürur teşebbüsü müdafaamızla akim kalmıştır. Düşmanın dört alayla taarruzu üzerine Bitlis kolu şehir şimalindeki Başhan hattına ve Muş kolu şehir cenubundaki Kortik-Kozak hattına çekildi.

12 Ağustos 1332 [25 Ağustos 1916] (Cuma) Kelvaris. Güneş. Düşmanın sağ cenahta 28Y sağına yaptığı baskında ileri mevaziimize girmiş ise de, mukabil taarruzla tard edilmiştir. 6. Kısım solunda Elçeken'den gelen bir düşman keşif kolu, Çamhan'ın üç kilometre şimalinde bilmüsademe tard edilmiştir. Bitlis-Muş cihetindeki İkinci Ordu sağ cenahın, düşmanın taarruzu üzerine geri çekildiği anlaşıldı ve düşmanın 3. Kolordu'ya taarruz hazırlığında bulunduğu hissolunduğundan, merkezden yararak 3. Kolordu cephesindeki düşmanın yan ve gerilerine düşmek üzerine Tokyayla'dan Karakoç cephesine 2. Ordu taarruz etti. Düşman Kortik-Kamşan-Bilican ve Ağtaş hattına sürüldü.

Levent Şahverdi Arşivi

13 Ağustos 1332 [26 Ağustos 1916] (Cumartesi) Kelvaris. Güneş. Bülbüloğlu hanı garbındaki tepeden sabit postamıza düşmanın yaptığı baskın tesirsiz kaldı. Hor---'daki 25Y ve 26Y Kovik'e hareket etti. Sahilde düşman, sol cenah mıntıkamızı topla dövdü ve henüz Cimide-Kannca cihetindeki keşif bölüğümüze bir taburla taarruz ederek, --- Çanakçı deresi garbına tard etti. Düşman altı bölük ve top ve mitralyözle sahil grubu da Danişmend'e taarruz ederek Çanakçı deresini geçmiş ve bizim müfreze üserasıyla çekilmiştir.

14 Ağustos 1332 [27 Ağustos 1916] (Pazar) Kelvaris. Güneş. Çağıl şarkındaki ve 29Y sağında Yayla şarkındaki düşman siperlerine baskın yapıldı. Düşman birkaç ateşi müteakip kaçtığından esir alınamadı. 2. Ordu Sığı, Kızılağaç, Kırmercik, Tapdüzü, Timurat hattına vasıl oldu. Sahil Grubu'na Mürsel şarkındaki düşmana taarruz edilerek Cimide-Danişmend hattına tard edildi. Taarruzumuz devam ediyor. Düşman büyük bir topla Çavuşlu mansabı garbındaki kıtaatımızı sabahtan akşama kadar dövdü.

15 Ağustos 1332 [28 Ağustos 1916] (Pazartesi) Kelvaris. Güneş. Düşman Selli dereden ve Telme şarkından kıtaatımıza baskın yaptıysa da bilazayiat tard edildi. Düşman bir 1,5 ve iki cebel topuyla sahil grubu sol cenahını şiddetli bombardımanla beraber, piyadesiyle taarruz etti. Taarruz tevkif olundu. Cimide-Danişmend hattına yaptığımız baskında muvaffak olduk.

Düşman Çanakçı deresi şarkına tard edildi, tekrar taarruz olunarak Cimide'de, karyesinde tutunabildi. 4Y Taşlıcatepe'ye bu gece baskın yapacaktır.

16 Ağustos 1332 [29 Ağustos 1916] (Salı) Kelvaris. Güneş. Ulu Şiran'a ve Yassıtepeye, badehu 9. Fırka Karargâhı'na gittim, taarruz emri verdim. 4Y 1T Taşlıtepe'ye yaptığı baskında muvaffak olarak birinci hatta girdi ise de, 52Y ve 4Y ve 2T, iki bölük Canboğul şimalindeki tepelere gidemediğinden avdete mecbur oldu. 58 şehit ve 113 mecruh ve 3 zabit mecruh. Düşmanın Bülbüloğlu hanı garbındaki postamıza yaptığı baskın tard edildi. Bataryalar yetişemediğinden 9. Fırka taarruzu tehir olundu. 7., 8. Fırkalar Harabe-Melikan hattına ilerledi, 400 esir aldı ve 14. Fırka Melikan garp sırtlarını aldı. 2. Kolordu (1., 47.) Yenihan, Karakoç, Mercan hattına çekilerek orada düşmanın taarruzunu tard etti. Rus müfrezeleriyle müttehiden Kürtler Çemişkezek'e hücum etti. Romanya Avusturya'ya ilân-ı harb etti, 27 Ağustos 1916.

Levent Şahverdi Arşivi

17 Ağustos 1332 [30 Ağustos 1916] (Çarşamba) 9. Fırka Karargâhı (Yassıtepe şimali). Güneş. Cafoğlu şimalindeki tepeye girdik. Ordu kumandanıyla görüştüm. Romanya'ya ilân-ı harb ettik. Halikan- Çıtak hattındaki 53. Fırka'ya düşmanın ikinci taarruzu tard edildi ve 2. Kolordu'ya düşmanın tekrar taarruzu tard edildi. Bin maktul bıraktı.

18 Ağustos 1332 [31 Ağustos 1916] (Perşembe) Cafoğlu şimalindeki tepe. Güneş. Yassıtepe tarassuduna gidip, geldim. 3. Ordu bütün cephede keşif taarruzu yaptı. 30. Fırka Karadağ'a (2760) hücum etti ve düşmanı ileri mevazilerinden tard etti. Bahaettin Bey şehit oldu. 46Y Keztepe'ye ve 26Y Kurugöl şimalindeki tepeye baskın yaptı. 46Y boyun noktasında 3 top, bir hayli esir alındığı halde düşmanın mukabil taarruzu üzerine, efrat yağmaya dağıldığından ricat etti. 26Y dahi düşman ileri mevâziine girdiği halde mukabil taarruzla geriye çekildi. 26/4 bir bölük kısmen esir düştü ve 9. Fırka 39 esir aldı, 29Y dahi 26Y solundaki Taşlı tepeyi zabt ve 6 esir aldı ise de yan ateşle terke mecbur oldu ve Yeniköy mezraası garbında dahi düşmanın mukabil taarruzuna uğrayarak çekildi. 20Y Telme şark sırtlarını zabt ve mukabil taarruzla terk etti. Canboğul şimalinde akşama kadar sürekli muharebe oldu ve düşmanın bir kısım siperleri zabt ve tahrip edildi (19Y t) apolet bulundu. 34. Fırka'da --- boynu ve Şimera'ya keşif kuvvetleri sevkle müsademe etti. 18. Fırka da Akcal ve Beşir cihetlerine keşif kollan sevk etti. Kargakaya zabt ve bir esir alındı. Sahil Grubu Cimide-Danişmend'e yaptığı baskında muvaffak olamadı. Düşman mukabil taarruza geçti ise de, tevkif olundu. 53. Fırka taarruzla düşmanı Görik istikametine tard etti. 2. Kolordu Kumandanı Faik Paşa şehit oldu.

(6 Kânunuevvel 1916) Bükreş zabt [Tarihler latin rakamlan ile
(6 Kânunuevvel 1917) Mütareke sonradan eklenmiştir]

19 Ağustos 1332 [1 Eylül 1916] (Cuma) Cafoğlu şimalindeki tepe. Güneş. Vehip Paşa avdet etti. Düşman sahil grubunda Karadağa hücum etti, tard edildi. 47. Fırka (Kırınercik) ve 12. Fırka (Kars)'a ilerledi. Düşman Kartalık, 2380, Bilican hattına çekildi.

20 Ağustos 1332 [2 Eylül 1916] (Cumartesi) Cafoğlu şimalindeki tepe. Güneş. Kelvaris'e avdet ettim. Düşman Harşit civarında, Kaynaş, Çıtak hattındaki

Levent Şahverdi Arşivi

keşif kıtaatımıza hücum ettiyse de tard olundu. Düşman takviye olunduğundan biz de kıtaatımızı takviye ettik. Düşmanın İkibaca'ya gelen keşif kolu tard edildi.

21 Ağustos 1332 [3 Eylül 1916] (Pazar) Kelvaris. Güneş, hafif yağmur. Düşman geceleri 9. Fırka ve 4., 5. Kısım cephelerini projektörle tenvir ediyor. Beşir'de Uluköy'de bulunan kırkar neferlik düşman müfrezeleri müsademeler ile zayiat verdirilerek tard olundu. 28Y cephesine 18Y T' den üç nefer iltica etti. Düşman gece İkinci Mıntıka'ya top, bomba ve makineli tüfek ateşiyle bir taarruz nümayişi yaptı. 2. Ordu da 2. Kolordu faik düşman kuvvetlerine tesadüfle Sığı, 2260, Karakoç hattına çekildi.

22 Ağustos 1332 [4 Eylül 1916] (Pazartesi) Kelvaris. Güneş. Akşam üstü hava soğudu. Sahil grubunda Cimide cihetinde düşmanla bilmüsademe üç Rus itlaf edildi. Telme şarkında bir düşman projektörü topçu ateşimizle söndürüldü. 2. Kolordu kıtaatı muharebeyi kabul etmiyerek Sığı, 1350, Masikan, Çorsan hattına çekildi.

23 Ağustos 1332 [5 Eylül 1916] (Salı) Kelvaris. Bulutlu. Çıtakcı deresi şarkına baskın yapan keşif kollanmız üzerine düşman birçok top ve tüfek atmıştır. Bugün Keztepe'de tahkimat yapan düşman, topçu ile men edildi. Düşman Kurugöl yönüne tel örgüsü yapıyor. 53. ve 1. Fırkalara vaki düşman taarruzlan tard ve tevkif olundu.

24 Ağustos 1332 [6 Eylül 1916] (Çarşamba) Kelvaris. Güneş. Kurugöl ve Tursunzir taraflannda keşif kolu müsademesi oldu ve Kurugöl'de düşman projektörü söndürüldü. İkibaça'ya gelen düşman keşif kolu iki maktul bırakarak tard olundu. Selliköy cihetinde 15Y T'den bir esir ve dört tüfek alındı. Bir düşman tayyaresi hatlarımız üzerinde dolaştı (9. Fırka, 4., 5. Kısım) Cimide-Danişmend'de muharebe oldu. Düşman taarruzu def edildi. Çorsan-Kenan hattına (47.'den) taarruz ile mevzi-i asliye giren düşman tard edildi.

25 Ağustos 1332 [7 Eylül 1916] (Perşembe) Kelvaris. Güneş. 46. ve 27. Alaylar fırkalarına iltihak ettiler. Mıntıka cephesinde biraz tarafeyn topçu ateşi oldu. Gece düşman projektörlerine ateş edildi. Düşman 53. ve 47. Cephelere baskın ve taarruz yaptı, tard edildi. Tutrakan zabt olundu ve altı Romanya alayı esir edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

26 Ağustos 1332 [8 Eylül 1916] (Cuma) Kelvaris. Güneş. 34. Fırka Panika'da bir düşman keşif kolunu tard etti. 9. Fırka topçu ateşiyle düşman tahkimatına mani oldu. 14. ve 53. ve 1. Fırkalara düşmanın yaptığı taarruz def edildi.

27 Ağustos 1332 [9 Eylül 1916] (Cumartesi) Kelvaris. Güneş, kapalı. 18. Fırka keşif kolu Uluköy şarkında düşman keşif koluyla bi'l-müsademe ikisini itlaf ve birini esir etmiştir (489 alaydan). Anastos karyesinde esliha ketm ettiklerinden, üç Rum'u bilmuhakeme salben idam ettirdim. 14. ve 1. Fırka cephelerine düşmanın yaptığı baskın ihtiyatlanmızla telefatla tard edildi.

28 Ağustos 1332 [10 Eylül 1916] (Pazar) Kelvaris. Kapalı (mutedil). Bu gece mevâki-i mürtefiaya kar yağmıştır. Akşama doğru yağmur ve fırtına. Keztepe'de toplu bulunan düşman efradı, topçu ateşiyle dağıtıldı. Düşman Sahil Grubu'nun sol cenahına neticesiz topçu ateşi icra etti. Muş cihetinde muharebe devam ediyor. Düşman tard edildi. Büyüksu ile Küçüksuyu arasındaki mevakie hücum eden düşman kısmen mevaziimize girdi. --- Kara--- dağı şimal --- kadar ilerledi ise de mukabil taarruzlanmızla tard olundu (3 zabit, 60 esir alındı). Büyüksu garbında 32. Fırka cephesine taarruz eden düşman taburlan tard edildi (Gediksu).

29 Ağustos 1332 [11 Eylül 1916] (Pazartesi) Kelvaris. Kar, güneş, mütebeddil. Kar fırtınasından bilistifade Avliyana deresinin garbından düşmanın yaptığı baskın tard olundu. 24. Fırka'dan soğukdan bir nefer ve üç hayvan incimat etti.

30 Ağustos 1332 [12 Eylül 1916] (Salı) Kelvaris. Güneş. Suşehri'nde Ordu Karargâhı'na gittim. 18. Fırka'da bir metre kar altında bir zeminlik yıkıldı. Silistre'yi Bulgarlar zabt etti.

31 Ağustos 1332 [13 Eylül 1916] (Çarşamba) Suşehri. Güneş. Yıldız dağından Eğirgedik'e taarruz eden bir kısım düşman kuvveti tard edildi. 49. Fırka'yı Ordu Kumandanı'yla teftiş ettim.

1 Eylül 1332 [14 Eylül 1916] (Perşembe) Suşehri. Güneş. Kelvaris'e avdet ettim. Güzere'nin şarkına geçen keşif kolumuz bir düşman keşif kolunu tard ile 489Y dan bir esir aldı.

Levent Şahverdi Arşivi

2 Eylül 1332 [15 Eylül 1916] (Cuma) Kelvaris. Güneş. Akcal civarında bir keşif kolumuz düşman keşif koluyla bilmüsademe bir esir aldı (489Y). 5. Fırka ve 11. Kafkas Fırkalarının suret-i teşkili hakkında görüşmek üzere Selahattin Bey-ler'i karargâha celp ile emirleri tebliğ ettim.

3 Eylül 1332 [16 Eylül 1916] (Cumartesi) Kelvaris. Güneş, mütebeddil ve kapalı. Otuzdördüncü Fırka Cephesi'ne ilerleyen kuvvetli düşman keşif kollan za-yiatla tard edildi ve Eğerbeli'de 506Y dan bir nefer esir edildi. Cimide ve Danış-mend'e yapılan baskın ile düşman Çanakçı deresi şarkına tard edildi. Düşman bi-lahire takviye edilerek mukabil taarruza geçti ve eski mevziine istirdat etti. 34. Fırka'nın Avliyana cihetinde kurduğu pusuya düşen elli neferlik düşman keşif ko-lu perişan edilerek, dokuz esir alınmıştır. Dersimliler (Altın Hüseyin) mevkiinde Ruslarla müsademe ediyorlar.

4 Eylül 1332 [17 Eylül 1916] (Pazar) Kelvaris. Güneş. 34. Fırka cihetine düşman gece ateş baskını yapmış ise de, tesiri olmadı. Dört Romen ve üç Rus fir-kasıyla Bulgar mıntıkaları arasında üç gün Musa Bey-Mangal hattında devam eden muharebe, muvaffakiyetle neticelenmiş ve Romen ve Ruslar takip edilmek-dedir. Makedonya'da dahi muharebeler devam ediyor. 4/5 Eylül, süvari fırkası Kız Ağa'dan Kara Yakup Gazi'ye hareket etti, ---lere gidecekdir. Almanlar ve Bul-garlar Kavala'yı aldı ve 4. Yunan Ordusu teslim oldu.

5 Eylül 1332 [18 Eylül 1916] (Pazartesi) Kelvaris. Güneş. Keztepe, Kuru-göl, Karbeli tepelerinde düşmanın tahkimatı topçu ile men ve topla kıtaatı dağıtıl-mıştır. Görele cihetinde sol cenahımıza düşmanın yaptığı baskın tard edilmiştir. Düşman orayı bombardıman ediyor.

5/6 Eylül, Şiddetli ve devamlı yağmur yağdı.

6 Eylül 1332 [19 Eylül 1916] (Salı) Kelvaris. Yağmur, yükseklere kar. Me-vazide fırtına ve kar devam etmiş ve teşkilatın tatbikiyle uğraşılmıştır. Bulgarlar Mecidiye'nin garbındaki Acemler istasyonunu işgal etti.

7 Eylül 1332 [20 Eylül 1916] (Çarşamba) Kelvaris. Güneş, soğuk. Düşman 34. Fırka cephesine biraz topçu ateşi icra etti, mukabele olmakla ateşi kesmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

Rus ve Rumenler Tuzla --- --- hattında mukavemet ederek, Alman, Türk, Bulgar taarruzunu tevkif ettiler.

8 Eylül 1332 [21 Eylül 1916] (Perşembe) Kelvaris. Güneş. Bu gece cephenin ekser aksamında tarafeyn keşif kolu müsademeleri oldu ve sahil sağ cenahta düşmandan iki esir aldık. Düşman Keztepe'den 9. Fırka cephesine birkaç şarapnel attı. Sahilde sol cenahımızda piyade müsademesi oldu. Romanya'lılar (Ha---nseg)'den tard ve --- ve Ç--- boğazı Avusturyalılar ve Almanlar tarafından istirdat olundu.

9 Eylül 1332 [22 Eylül 1916] (Cuma) Kelvaris. Güneş. Gece Telme civarındaki ileri mevziimize düşman iki manga ile baskın yaparak siperimizi işgal ettiyse de mukabil hücumla istirdat olundu. Düşman sahil gurubu sağ cenahında Manastırbükü şark şimalindeki takıma taarruzla siperlerimizi zabt etmiştir. Mukabil taarruzla istirdadına muvaffak olamadık.

10 Eylül 1332 [23 Eylül 1916] (Cumartesi) Kelvaris. Güneş. Bugünden itibaren 2. Mıntıka mülga oldu. 5. ve 11 Kafkas Fırkalarıyla Sahil Grubu'nda ve Suşehri'ndeki 49. Fırka'dan mürekkep olunarak 2. Kafkas Kolordusu teşekkül etti. 5. Kısım cephesine düşman bugün ateş baskınları yaptıysa da bir tesiri olmadı. Keliyani'de düşmanın bir bölükle yaptığı taarruz def olundu.

11 Eylül 1332 [24 Eylül 1916] (Pazar) Kelvaris. Güneş. Düşman bu gece taarruzla Karatepe ilerisindeki siperlerimize girmiş ise de tard edilmiştir. Manastırbükü sırtlarında bugün de düşmanla müsademe oldu ve o civarda 492'den bir esir alındı (Devegözü).

12 Eylül 1332 [25 Eylül 1916] (Pazartesi) Kapalı ve yağmur, yüksekler kar. Suşehri'ne geldim ve 2. Ordu Kumandanlık Vekâleti'ne başladım. Düşman, Çağıl şarkına baskın ile siperlerimize girmiş ise de, mukabil taarruzla tard ve bir küçük zabit esir alındı. Bizden 5 şehit ve 12 mecruh vardır. Çıtak Karadağ arasındaki mevziimize taarruz eden üç düşman bölüğü telefatla tard edildi. Şadi cenûb-ı garbına taarruz eden düşman def edildi.

11/12 Eylül, düşmanın Kargakaya'ya yaptığı baskın tard edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

13 Eylül 1332 [26 Eylül 1916] (Salı) Suşehri. Yağmur, yükseklere kar. 49. Fırka'dan bir alay Suşehri'nden Kara Yakup'a tahrik olundu.

12/13 Eylül, bu gece Kargakaya'dan düşmanın yaptığı baskın tard edildi. 2. Kısım'da Karadağ'da ileri mevâziimize giren düşman mukabil taarruzla tard edilmiştir.

14 Eylül 1332 [27 Eylül 1916] (Çarşamba) Suşehri. Kapalı, yüksekler kar. Yedinci Kısım sağ cenahına baskın yapan düşman tard edildi. Harşit tuğyan etti, geçit vermiyor. Manastırbükü'nde 492Y'den bir esir alınmıştır.

15 Eylül 1332 [28 Eylül 1916] (Perşembe) Suşehri. Kapalı. Girit, Adalar ve Selanik'te Yunan Kralı aleyhinde ihtilaller olmuştur. Düşman 5. Fırka sağ cenahına birkaç top atmıştır.

16 Eylül 1332 [29 Eylül 1916] (Cuma) Suşehri. Güneş. Kargakaya'ya düşman takarrüp eden bir keşif kolu tard edildi. Dereköprü ileri postamıza taarruz eden düşman mukabil taarruzla tard ile 50 maktul verdirilmiş ve eski mevki istirdat olunmuştur. Çakman şimalinde Elçeken civannda bir düşman keşif kolu dört maktul verdirerek tard olundu.

17 Eylül 1332 [30 Eylül 1916] (Cumartesi) Suşehri. Güneş. Dersimliler Kemah karyelerine taarruza başladılar. Serpuşge'de Rus keşif kolları tard ve 506Y'den bir esir alındı. Düşman sahil grubunu topla dövdü. Hermaştad civannda Falkenhayn 1. Rumen Ordusu'nu münhezim etti.

18 Eylül 1332 [1 Ekim 1916] (Pazar) Suşehri. Güneş. Vehip Paşa geldi. Ruslar Bülbüloğlu hanı garbındaki 100 tabur ileri mevazii baskınla Sarı tepeyi zabt ettiler, bir şehit vardır. Mukabil taarruzla istirdat ettik.

19 Eylül 1332 [2 Ekim 1916] (Pazartesi) Suşehri. Güneş. Karahisar'a geldim. Dün Sahil Gurubu'nda Karadağ cenub-ı şarkına iki mitralyözle taarruz eden düşman bölüğü tard olundu. Badezzeval düşman bittakviye hücumu tekrar etti ve tard olundu. Düşman Sahil Grubu solunu akşama kadar bilatesir topla dövmüştür. Romanyalılar bir fırka ile Rahova'da Tuna'yı geçti ve Ruslar iki fırka ile ---ace'ye taarruz ettiler, tard olundu.

Levent Şahverdi Arşivi

20 Eylül 1332 [3 Ekim 1916] (Salı) Karahisar. Güneş. Kelvaris'e geldim. Düşmanın Çilhoros cenûb-ı garbındaki Ziyarettepe'de görülen toplu efradı, topçu ateşiyle perişan edilmiş ve bir kısım zeminlikleri ihrak edilmiştir. Kurugöl tepesine düşman projektör kurup Çakman taraflarını tenvir ediyor. Düşman iki tabur ve altı top (3 obüs ve 3 cebel) ve 3 makineli ile ---'yı ve Çanakçı mansıbı şarkındaki kıtaata taarruz etmiştir ve Küpeli civarındaki bölüğü geriye atmıştır ve 3 tabur, 3 top ve 6 mitralyöz de İkizce-Karadağ ve Çıtak hattına taarruzla, İkizce ve Karadağ'ı zabt etmiştir ve 3 torpido muhribi denizden sol cenah ve gerimizi dövüyordu. Akşama kadar devam eden muharebede düşman Çıtak, Kuzgun, Kuskunlu, İregör hattında tevkif edilmiştir.

21 Eylül 1332 [4 Ekim 1916] (Çarşamba) Kelvaris. Güneş. Gece Telme cenubundaki tepeye taarruz eden düşman bölüğü mukabil süngü hücumuyla tard ve siper istirdat olundu. (Akgüney) cihetine sürülen keşif kolumuz düşmanla müsademe etti. Düşman sabahdan beri Kuzköy-Çıtak hattına ve sahilde İregör mevkiine taarruz ediyor. Çıtak'da bir düşman taburu telefatla tard ve bir esir alındı (491Y). Kuzköy şarkındaki düşman taarruzu dahi tard ve mukabil taarruzla takip olundu, 50 maktul sayıldı. (Harik) cihetine taarruz eden iki bölük düşman tevkif ve telefatla tebip olundu. Kuzgun'daki düşman muharebesi devam ediyor. Düşman Harşit mansıbından (Çevir---) kadar ırmağın şark sırtlarını işgal ve bazı haneleri ihrak etti. Harşit garbındaki Samsun Taburu'ndan bu cihette bir takım kaldı. Düşman Harşit mansabı ve cenubunda iki buçuk tabur ve torpido ile taarruz etti. Düşmanın bir takımla Beşkilise cenubunda vuku bulan taarruzu tard edildi. Avusturyalılar Rahova'daki Romanya demir köprüsünü tahrip ve Alman ve Bulgarlar Ruslan mağluben firara icbar ettiler.

22 Eylül 1332 [5 Ekim 1916] (Perşembe) Kelvaris. Güneş, kapalı, yağmur, kar. Telme ve Çağıl civarında düşmanın keşif baskınları tard edildi. Düşmanın Bülbüloğlu garbına Artabel şimaline yaptığı keşif baskınları tard olundu. 15 nefer maktul. Sahil grubunda düşman Kuzköy-Harik hattındaki ileri kıtatımıza sabahtan beri taarruz ediyor ve Harşit mansabı garbındaki Münferidtepe'yi ve sol cenahımızı topla dövmekdedir ve bir torpido Tirebolu'yu bombardıman etti. Düşman Odukızıl, İnceburun'a kadar ilerledi.

Kenan çukuru, Seki, Çıtak hattında, sağ cehahımızın ileri kıtaatı müdafaa etmektedir. Sol cenahta (Harşit garbında) hafif piyade ateşi oldu.

Levent Şahverdi Arşivi

23 Eylül 1332 [6 Eylül 1916] (Cuma) Kelvaris. Kapalı, mütebeddil. Düşmanın Bülbüloğlu garbına yaptığı baskın püskürtüldü. Sahil Grubu'nda Kaynaş-Çıtak hattında ileri kıtaatımız bulunuyor. Sol cenahta piyade mitralyöz ateşi oldu ve Tirebolu'ya birkaç top attı.

24 Eylül 1332 [7 Ekim 1916] (Cumartesi) Kelvaris. Kapalı, mütebeddil. Sahil Gurubu solunda hafif top ateşi var. Kargakaya ileri karakollannda piyade ateşi var. Kurugöl, Uluköy, Elçeken hattındaki ileri karakollarımıza düşman top ve tüfek endahtıyla tacizatta bulunmuştur. Sahil Grubu sağında düşman İkibaca, Manastırbükü ve Seki hattında ileri karakol müsadematı olmuş ve Seki'de dört düşman maktul olmuştur. Almanlar (Kronştadı) aldılar.

25 Eylül 1332 [8 Ekim 1916] (Pazar) Kelvaris. Güneş, mütebeddil. Kurban Bayramı. Düşmanın Kargakaya'ya ilerleyen keşif kolu tard edildi. Harşit ağzındaki Münferidtepe'ye düşman top ateşi ve Köseler cihetine mitralyöz ateşi icra etmiştir.

26 Eylül 1332 [9 Ekim 1916] (Pazartesi) Kelvaris. Kapalı, güneş. Düşman Sahil Grubu sol cenahı alettemadi topla dövmektedir. Kenan çukuru, Seki, Çınarcık sırtlanndaki keşif kollanmıza düşman akşama kadar taarruz etmiştir. Ekser mahallerde tard edildi.

27 Eylül 1332 [10 Ekim 1916] (Salı) Kelvaris. Güneş. Gece düşman Canboğul'a ateş baskını yaptı, tesirsizdir. Çıtak-Kuzköy'deki keşif kollarımıza düşmanın baskını tard edildi. Üç gündür muharebe eden Çıtak'daki kuvvetimiz düşmanın takviye kıtaatı alarak tecdîd-i hücûm etmesi üzerine, geriye çekilmiştir. Düşman topçusuyla sol cenah siperlerimizi dövmüş ve bilmukabele topçumuz tarafından tebdîl-i mevzi edildi. Deregözü'ndeki keşif kolumuz düşman keşif kolunu tard etti.

28 Eylül 1332 [11 Ekim 1916] (Çarşamba) Kelvaris. Güneş. Ziyarettepe'deki düşman zeminlikleri top ateşiyle kısmen tahrip edildi. Sahil Grubu'nun sağ cenahta Harşit şimalinde hafif piyade muharebesi oldu. Düşman uçlardaki topuyla sol cenahımızı dövdü.

Levent Şahverdi Arşivi

29 Eylül 332 [12 Ekim 1916] (Perşembe) Kelvaris. Güneş. Düşman Kurugöl tepesinden Güzeltepe'ye top ateşi icra etmekde ve mukabele olunmakdadır. Çağıl-Canboğul arasındaki siperlerimize takarrüp etmek isteyen düşman (gece) tard olundu. Düşman sahil gurubunda sol cenahta topçu ateşi icra etmekdedir. Çınarcık ve Seki hattında keşif kolu müsadematı olundu. 491Y'den bir maktul elde edildi. Beşir civannda kırk kişilik bir düşman keşif kolu iki zayiatla tard edildi.

30 Eylül 1332 [13 Ekim 1916] (Cuma) Kelvaris. Kapalı. Şimera'ya gelen düşman efraddan biri telef, ikisi cerh ile tard edildi. Seki ve Kuzköy'de keşif müsadematı olmuştur. 24 Eylül, Almanlar Transilvanya'da Kronştad'ı zabt ettiler.

1 Teşrinievvel 332 [14 Ekim 1916] (Cumartesi) Kelvaris. Kapalı, Güneş. Telme garbına baskın yapan düşman tard olundu, bir şehidimiz vardır. Beşirköy'-deki düşman efradına keşif kolumuz taarruz ettiğinden, düşman topçusuyla efradını himayeye mecbur olmuştur. 37. Fırka sağ cenahında keşif kolu müsadematı ve solunda topçu ateşi oldu. Çıtak'tan ilerleyen bir düşman takımı tard edildi.

2 Teşrinievvel 1332 [15 Ekim 1916] (Pazar) Kelvaris. Güneş. Düşman kuvvetli keşif kollarıyla 46T (Karatepe) cephesine baskın yapmış ise de tard olundu. 2. Mıntıka'da Karadağ'dan 30Y cephesine baskın yapan düşman tard olundu. Düşmanın 6. Kısım'da Kargakaya cihetine baskını tard olundu. Düşman Çakman şimâl-i şarkına top ateşi yapıyor. 7. Kısım'da sol cenahı ve Tirebolu'yu topçu ile dövüyor.

3 Teşrinievvel 1332 [16 Ekim 1916] (Pazartesi) Kelvaris. Güneş. Düşman sahil grubunun sol cenahını topla dövmüştür ve aynı zamanda Tirebolu'ya dahi endaht etti.

4 Teşrinievvel 1332 [17 Ekim 1916] (Salı) Kelvaris. Güneş. Düşman gece Telme garbı ve Çağıl şarkındaki iki siperimize baskın yaptı. Birinci defasında tard oldu ve ikinci defasında zabt ettiyse de, tekrar mukabil taarruzla istirdat olundu. (1) nefer gayıb, 3 zabit (1) mecruh.

37. Fırka solunda düşman topçu ateşi yaptı. Kartaltepe'de süngü talimi yapan düşman efradını topçu ateşiyle dağıttık. Düşmanın Manastırbükü ve Kaynaş

Levent Şahverdi Arşivi

sırtlarına bir bölük, iki mitralyözle taarruzu def olundu. Kuzköy ve Kenan çukuru sırtlarına kurduğu iki topla düşman (Zendin) kayıp sırtlarını dövmektedir.

5 Teşrinievvel 1332 [18 Ekim 1916] (Çarşamba) Kelvaris. Güneş. Düşman Tirebolu'yu ve sahil sol cenahını topçu ile dövüyor. Beşirköy'de düşmanın bir keşif kolu tard edildi. Serpuşge civarında bir düşman keşif kolu tard ve bir esir alındı.

6 Teşrinievvel 1332 [19 Ekim 1916] (Perşembe) Kelvaris. Güneş. Düşman yüz kişiyle Eski Cami şarkındaki keşif kolumuza taarruzla, mevziine çekilmeye icbar etti. Keşif kolumuz bilahire yine eski mevziini işgal etti. Düşman Telme garbı ile Çağıl şimâl-i şarkındaki siperlerimize bilatesir ateş baskını yaptı. Düşman bu gün de topçu ile Tirebolu ve sol cenahımızı dövdü. Yıldız dağından dereye inen düşman efradı üzerine keşif kuvvetimiz ateş ederek, bir maktul, 2 mecruh verdirilmiştir.

7 Teşrinievvel 1332 [20 Ekim 1916] (Cuma) Kelvaris. Güneş. Düşman bermutat Tirebolu ve sol cenahımızı dövmektedir. Rus mültecileri işbu ayın onunda taarruz edeceklerini ifade ediyorlar.

8 Teşrinievvel 1332 [21 Ekim 1916] (Cumartesi) Kelvaris. Güneş. Kargakaya civarında takarrüb eden düşman keşif kolu tard edilmiş, 2 maktul ve 1 mecruh vardır. Bu gece sol cenahda Harşit'e inen düşman keşif kolları tard edildi. Düşman topçusu ile bermutat sahil sol cenahı dövülmektedir.

9 Teşrinievvel 1332 [22 Ekim 1916] (Pazar) Kelvaris. Güneş. Düşman bermutad sahil sol cenahını topla dövmektedir.

10 Teşrinievvel 1332 [23 Ekim 1916] (Pazartesi) Kelvaris. Güneş. Düşman bermutad sahil sol cenahını topla dövmektedir. Bu gece bütün cephede baskınlar tertip edilmiş ve düşman müteyakkız bulunmuştur. Yalnız Avliyana, Serpuşge arasındaki postamız (3 esir almıştır).

37'den sol cenah baskın, keşif kolundan bir şehit ve bir mecruhumuz vardır. Düşman topçusu Göndere ve Artabel'i hafif dövdü. Köstence ve Mecidiye tarafımızdan zabt edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

11 Teşrinievvel 1332 [24 Ekim 1916] (Salı) Kelvaris. Güneş. Düşman gece Beşkilise cenubundaki Erikli'ye bilatesir ateş baskını yaptı. Kozan şarkındaki Kelkaya'da keşif kolları müsademesinde 489Y'den bir esir aldık. Leş çukuru cenubundaki yokuşta düşen düşman iki maktul, birkaç mecruh vererek tard olundu.

12 Teşrinievvel 1332 [25 Ekim 1916] (Çarşamba) Kelvaris. Güneş. Düşman sol cenah Tirebolu'ya bermutat topçu ateşi icra etmektedir. --- ve Prede zabt olunmuştur. Fransızlar Verdün'de --- istihkamını istirdat ettiler. Almanlar Verdün hücumundan vaz geçtiler.

13 Teşrinievvel 1332 [26 Ekim 1916] (Perşembe) Kelvaris. Güneş. Kalur'a (5. Fırka Merkezi) gittim. Düşmanın gece Telme, İmor, Estidam civannda yaptığı keşif baskınlan tard olundu. Düşman sol cenahta (Köseleri) topla dövmüştür.

14 Teşrinievvel 1332 [27 Ekim 1916] (Cuma) Kalur (Mağara Kilise). Güneş. Vehip Paşa ile 2150'ye gidilip, avdet edildi. Sol cenahta baskın yaptık. Düşman Keztepe'den Karabayrak komunu topçu ile bir müddet dövmüştür. Düşman topçusu bermutat sahilde sol cenahımıza ateş etmiştir. Avise istikametine giden bir keşif kolumuz 70 nefer düşmana tesadüfle bilmüsademe, 2 şehit ve 3 kayıp vererek avdet etmiştir. Düşman Yıldız dağı ve Torona cihetindeki topçusuyla müdafaamızı biraz dövdü. Fatsa'nın 4 saat şarkında Tavla iskelesinde 120 kişilik bir çete sandal ile kaçarken bastınlarak, on maktul verdirilmiştir. 3 kişi elde edildi.

15 Teşrinievvel 1332 [28 Ekim 1916] (Cumartesi) Kalur. Güneş. Kelvaris'e avdet ettim. Düşmanın Telme civarında ilerleyen bir keşif kolu, gece tard edildi. Düşman bermutat sol cenah siperlerini topçu ile dövdü. Düşman Eğergediği, Aşa[ğı]güney, Zendin cihetindeki askerimize top ateşi icra etmiştir. Düşman 28Y ve 30Y cephelerindeki kuvvetini tebdil etti. 30Y cephesini tebdil eden kuvveti topçu ateşimizle dövüldü.

16 Teşrinievvel 1332 [29 Ekim 1916] (Pazar) Kelvaris. Kapalı, soğuk. Vehip Paşa avdet etti. Düşmanın Telme garb ve cenubundaki siperlerimize gece ilerleyen keşif kuvveti pusumuza uğradı, def edildi. Düşman bermutat sahil sol cenahını topla dövmektedir. Çıtak cenubundan ilerleyen ve Elceğiz civannda bu-

Levent Şahverdi Arşivi

lunan kuvvetli iki düşman keşif kolu telefatla tard edilmiştir. Kaynaş cihetine taarruz ile tard edilen düşman takviye edilerek, tecdîd-i taarruz etmekle tevkif olundu. 11. Fırka cephesinde hafif tarafeyn topçu ateşi oldu.

17 Teşrinievvel 1332 [30 Ekim 1916] (Pazartesi) Kelvaris. Güneş, kapalı. Düşmanın Çağıl şimalinde Çamlıtepe'ye iki defa yaptığı baskın tard edildi. Düşmanın Telme civarındaki ileri kıtaatımıza yaptığı baskın da tard olundu. Düşman mutad sahil sol cenahını topla dövdü. Kelkaya cihetindeki keşif kolumuz (ileri kıtaatımız) düşmanın (bir tabur) taarruzuyla geri çekildi, 3 top ve 2 mitralyöz. Şadi köprüsü elimizdedir. Kaynaş cihetine taarruz eden düşman tard edildi.

18 Teşrinievvel 1332 [31 Ekim 1916] (Salı) Kelvaris. Güneş. İkibaca ve Kaynaş şarkındaki keşif kıtaatımız dün düşman takibatı üzerine biraz geri çekildiler, fakat yine Harşit'in şarkında mevzi aldılar. Düşman bermutat sol cenahı topla dövmektedir. Kaynaş cenubundaki keşif kolumuza düşman taarruzu def olundu.

19 Teşrinievvel 1332 [1 Kasım 1916] (Çarşamba) Kelvaris. Güneş. Sahil sol cenahını düşman topçusu bermutat dövüyor. Sol cenahta düşman kıtaatını tebdil ediyor.

20 Teşrinievvel 1332 [2 Kasım 1916] (Perşembe) Kelvaris. Güneş, mütebeddil, soğuk. 46T ileri mevaziine düşmanın yaptığı baskın tard edildi. 11. Fırka'nın yaptığı baskın ve pusular neticesiz kaldı. Sahil sağ cenah keşif koluna taarruz eden düşman iki maktul bıraktınlarak (489Y) tard edildi.

21 Teşrinievvel 1332 [3 Kasım 1916] (Cuma) Kelvaris. Güneş, soğuk. Dün Çarşamba ve Terme cihetlerine üç düşman torpidosuyla, bir nakliye sefinesi gelerek eşkiya çıkarmıştır. Bu gün düşman sefinelerin Trabzon cihetine geçtiği görüldü. Düşman bermutat sol cenahı topçu ile dövdü. Ziyarettepe'deki toplu kıtaatı topla dağıttık. Bilahire yapılan tahkikata göre düşman eşkiya çıkarmayıp orada müctemi 300-400 Ermeni Rum eşkiyasını, Telme kasabasını badelihrak, sefineye alıp götürmüştür.

Levent Şahverdi Arşivi

22 Teşrinievvel 1332 [4 Kasım 1916] (Cumartesi) Kelvaris. Güneş ve mütebeddil, rüzgâr, soğuk, yağmur. Düşman Kurugöl tepesinden Arpacık tepesindeki siperlerimize 35 mermi endaht etti.

Düşman sabahtan beri Tirebolu'yu ve sol cenahımızı obüs ve diğer toplarla şiddetli dövüyor. İkibaca-Şadi, keşif müsadematı oldu, Kaynaş-Kuzan keşif kollanmızı topla dövdü, makineli tüfekle takviye olmuş bölüklerle taarruz ederek Kuzan-Kaynaş geri çekildi, 2 şehit, 3 mecruh vardır.

23 Teşrinievvel 1332 [5 Kasım 1916] (Pazar) Kelvaris. Güneş, şiddetli soğuk, rüzgâr, tepelere kar. Düşman Karatepe, Telme, Çağıl ilerisindeki ve civanndaki ileri mevaziimize bu gece kuvvetli keşif kollanyla mutat bir baskın yaptıysa da tard olundu. Lehistan Krallığı tekrar teşkil olundu.

24 Teşrinievvel 1332 [6 Kasım 1916] (Pazartesi) Kelvaris. Yağmur, rüzgâr. Düşman bermutat sahil sol cenahını topçu ile dövmektedir. Kozan- Kaynaş garp sırtlanndaki keşif kollanmıza şiddetli piyade ve hafif topçu ateşi icra etti. Çıtak civanndaki düşman ordugâhı topçu ateşimizle dövülmüş ve tebdîl-i mevki ettirilmiştir. 9Y'yi tebdile başladık. Serpuşge civanndaki postamız iki esir almıştır.

25 Teşrinievvel 1332 [7 Kasım 1916] (Salı) Kelvaris. Kapalı. Sahil sol cenahında düşman obüsleri sahte topçu mevzii dövmektedir. Lejyon Taburu Müfrezesi Kara Ahmetli'ye bir baskın yaparak, makineli tüfekleri ele geçirmiş ise de düşmanın mukabil taarruzu ile bırakıp çekilmeye mecbur oldu. Akçal'a baskın yapan müfreze düşmanın ilk siperlerini zapt etmiş, düşmanın şiddetli ateşi ile geriye çekilmiştir. Düşmanın bu sabah Şeyhli'ye yaptığı baskın tard edildi. Düşman bermutad sol cenah ve Tirebolu'yu dövmüştür.

26 Teşrinievvel 1332 [8 Kasım 1916] (Çarşamba) Kelvaris. Güneş. Bermutad düşman Tirebolu'yu ve merkez sol cenahı topla dövmektedir. 9Y tebdili bugün hitam buldu. Güzeltepe mıntıkası, Birinci Kafkas Kolordusu'na Onuncu Fırka'ya teslim edildi.

27 Teşrinievvel 1332 [9 Kasım 1916] (Perşmbe) Kelvaris. Güneş. Düşman bermutat 37. Fırka'nın merkez ve sol cenahını topçu ile dövmüştür. Pozatlı'da

Levent Şahverdi Arşivi

topçumuz ile Çilhoroz cihetindeki düşman topçusu arasında biraz topçu ateşi olmuştur. Hug Amerika Reisi oldu. Dahiliye Nazın, Suşehri'ne geldi. Ruslar gece 37. ve 11. Fırkalar cephesinde nümayişler yaptı.

28 Teşrinievvel 1332 [10 Kasım 1916] (Cuma) Kelvaris. Güneş. Düşmanın Kaynaş cihetindeki keşif kolumuza yaptığı baskın tard edildi. 37. Fırka merkezine düşman topçu ateşi icra etti.

29 Teşrinievvel 1332 [11 Kasım 1916] (Cumartesi) Kelvaris. Güneş. Sümüklügediği'ne geldim. 60T sağına takarrüp etmek isteyen düşman keşif kolu tard olundu. 37. Fırka merkezine düşman topçusu tesirsiz ateş etmiştir. Vilson [Wilson]'un tekrar Reis-i Cumhur olduğu teeyyüt etti.

30 Teşrinievvel 1332 [12 Kasım 1916] (Pazar) Sümüklügediği. Güneş. Yakacık tepesinde iki fırka (11., 37.) hudûd-ı dâhilileri bittayin, Tepealan hanlarına vardım. 37. Fırka --- Çukur garbındaki düşman mevaziine baskın yaparak, maktuller üzerinden 489 apolet alınmıştır. Düşman 37. Fırka merkez ve sol cenahını bermutat topçusuyla dövmüştür.

31 Teşrinievvel 1332 [13 Kasım 1916] (Pazartesi) Tepealan Hanı. Zendin sırtlannı badetteftiş Tönker'de 111Y karargâhına gittim.

Dört bacalı bir düşman muhribi Duna tarafına geçip, bilahire Trabzon'a avdet etti. Düşman topçusu 37. Fırka merkezi sol cenahına tesirsiz topçu ateşi icra etti. Elceğiz'de düşmanın yüz neferle yaptığı (20/21 Teşrinievvel) gece baskını tard edildi. (Göldüzü) cihetinde düşman keşif kolu ateşle tard ve üç maktul bıraktırıldı.

1 Teşrinisani 1332 [14 Kasım 1916] (Salı) Tönker. Güneş. Çatalkaya'dan mevzii görüp Arpacık'a geldim. Düşman topçusu tesirsiz 37. Fırka cephesinin muhtelif mahallerini dövmüştür.

2 Teşrinisani 1332 [15 Kasım 1916] (Çarşamba) Arpacık. Mütebeddil, şiddetli rüzgâr. Tepealan hanlarına geldim. 9Y Karaburun'daki 33Y mevazii teslim aldı. 33Y Halikan ve civarında ihtiyat alındı. İnceburun'da duran bir

Levent Şahverdi Arşivi

düşman bölüğü, 111Y tarafından topçu ateşiyle dağıtıldı. Düşman bilatesir 37. Fırka sol cenahı topçu ile dövdü.

3 Teşrinisani 1332 [16 Kasım 1916] (Perşembe) Tepealan Hanı. Hafif yağmur ve rüzgâr. Sümüklügediği'ne geldim. Vehip Paşa İstanbul'a gitti. Ordu Kumandan Vekili oldum. İkibaca cihetinde bir baskın yaparak bir düşman zabiti katlolundu, apolet 222'dir. Düşman 37. Fırka merkez ve sol cenahına tesirsiz top ateşi icra etti. Cebel-i Horos'tan düşman topçusu 46T mevaziine tesirsiz top ateşi yaptı. Düşman Balıkhisar cihetinden sahra topuyla 29T ve 30T cephelerini tesirsiz ateş altına aldı.

4 Teşrinisani 1332 [17 Kasım 1916] (Cuma) Sümüklügediği. Mütebeddil ve güneş. Kelvaris'e avdetle yeni yapılan karargâh binalannı gördüm. Lejyon Taburu Harşit şarkına baskın yaparak, düşmana 20 telefat verdirmiştir. Düşman 60T soluna baskın yapıp, makineli tüfek ateşiyle ileri siperimizi aldı ise dc, mukabil taarruzla istirdat olundu. Bir şehidimiz vardır. Düşmanın bir maktulü vardır. Düşman 4T cephesine dahi baskın yaptı ise de tard edildi.

37. Fırka merkez ve sol cenahını düşman topçusu bermutat dövdü. 37. Fırka sağ cenahına düşman bilatesir 65 mermi endaht etti.

5 Teşrinisani 1332 [18 Kasım 1916] (Cumartesi) Kelvaris. Mütebeddil. Düşman Avliyana'ya tesirsiz top attı. 110Y sağına çıkan keşif kolumuz, Uluköy gerisindeki düşman mangasını itlaf ederek 489 ve 505 ait iki çift apolet getirdi. Aldığı mecruh esir vefat etti. Düşmanın Miralay cephesine bugün icra ettiği top ve mitralyöz ve biraz piyade ateşi tesirsiz kaldı. Yukarı Huzman cihetinden gelen düşman keşif kolu tard edildi. Düşmanın Avliyana ve 288 cihetlerine piyade kuvvetleri sevk ettiği görüldü. Bir mübadele olması muhtemeldir. Tergociyu'da [Tirgu Jiu] Almanlar, Romenleri mağlup ederek Krayova [Craiova] üzerine yürüdüler.

6 Teşrinisani 1332 [19 Kasım 1916] (Pazar) Kelvaris. Kapalı. 2. Ordu'nun 3., 2., 4. Kolorduları karşısındaki düşman çekilmekdedir. Düşman topçusu 37. Fırka sol cenahıyla Tirebolu'yu dövmüştür. Düşmanın Bağır Paşa, Şeytan dağlan, Çoriş, Şerafettin dağlan hatt-ı aslîsine çekilerek, önünü bazı ileri kıtalann setrettiği anlaşılıyor.

Levent Şahverdi Arşivi

7 Teşrinisani 1332 [20 Kasım 1916] (Pazartesi) Kelvaris. Kapalı, mütebeddil. 11. Fırka'nın yaptığı baskınlarda düşman müteyakkız bulunduğundan bir netice elde edilemedi. İmor şarkındaki düşman efradı, topçu ateşimizle dağıtıldı. Sahil sağ ve sol cenahlarına düşman topçusu bilatesir ateş etti. Düşman topçusu 34. Alay cephesine ateş ederek bir şehit, bir mecruhumuz oldu. Kiğı'yı işgal ettik. Sırplar Manastır'ı işgal ettiler. Fransızlar, Düvel-i Müttefike süferasını Atina'dan tebit teklifinde bulundular.

8 Teşrinisani 1332 [21 Kasım 1916] (Salı) Kelvaris. Güneş. Düşmanın yüz neferle 60T ilerisinde Çamlıtepe şarkındaki keşif kolumuza yaptığı baskın neticesinde keşif kolumuz geriye çekildi. 109Y (sahil solu) cephesindeki gece baskınında bir şey elde edemedik. Düşman ile 11Y (sahil sağı) cephesinde topçu müsademesi oldu. Düşman Arslancıkbaşı'nı biraz topla dövdü. Badezzeval düşmanın top, makineli tüfek ve piyade ateşi himayesiyle sürdüğü keşif kollarıyla 110Y arasındaki müsademede bir neferimiz mecruh oldu. Almanlar (Kratova)'yı zabt etti. Fransuva Jozef, 86 yaşında fevt oldu.

9 Teşrinisani 1332 [22 Kasım 1916] (Çarşamba) Kelvaris. Güneş. 110Y ve 109Y tarafından yapılan baskınlardan bir semere hasıl olmadı. 109Y mevazii bermutat düşman topçusu dövüyor. 111Y karşısında İnceburun'daki düşman bölüğü topçu ateşimizle dağıtıldı. Tayyare keşfinde düşmanın bir batarya ve ikiyüz arabasının Kelkit'ten şarka gittiği görüldü.

10 Teşrinisani 1332 [23 Kasım 1916] (Perşembe) Kelvaris. Güneş. Düşman 28T cephesini projektörle tenvir etti. 4T cephesine evvelen keşif kolu baskını yapıp tard edilince kuvvetli ikinci yaptığı baskın yan ateşimizle def edildi. Düşman Arslancık'a birkaç top attı.

5. Fırka merkezindeki Karatepe'ye de iki gündür fasılalı top atıyor. Düşman bugün Güvendepazan'na tesirsiz 27 mermi attı.

11 Teşrinisani 1332 [24 Kasım 1916] (Cuma) Kelvaris. Güneş. Düşman gece Tepedam cenûb-ı şark derelerini bir projektörle tenvir etti. Kaleibedirma'ya yapılan baskında 490Y'den bir mecruh esir aldık. İmparatoriçe Mariya'nın battığını Rus esirleri söylüyor. Makedon Ordusu Tuna'yı geçti, Aleksandriya üzerine yürüyor. Düvel-i Müttefike süferası Pire'den Dedeağaç'a müteveccihen hareket etti.

Levent Şahverdi Arşivi

12 Teşrinisani 1332 [25 Kasım 1916] (Cumartesi) Kelvaris. Mütebeddil. 29T Çamlıburun'a düşmanın yaptığı baskın tard edildi. Sefger'in şimâl-i garbında 4T keşif kolu yakından düşman keşif koluna bittesadüf, iki şehit, bir mecruh verdi. Düşmanın zayiatı daha fazladır. Grandük Nikola'nın Enzeli'den, kuvve-yi külliye ile İran'a gittiği istihbar olunuyor. Altın İmtiyaz Madalyası'yla taltif olundum.

13 Teşrinisani 1332 [26 Kasım 1916] (Pazar) Kelvaris. Kapalı, güneş. Düşman bu gece Eski Cami ve Telme cenubundaki ileri siperlerimize baskın yaptıysa da tard olundu. Aşağı Huzman köyüne takarrüp eden düşman keşif kolu tard edildi. 30T sağında yüz düşman neferinin yaptığı baskın tard edildi. 109Y Harşit sağına bir baskın yaparak düşmanı taciz etti. Vastan'ı işgal ettik.

14 Teşrinisani 1332 [27 Kasım 1916] (Pazartesi) Kelvaris. Güneş. Vehip Paşa dün akşam Kayseri'ye gelmekle, kumandayı deruhde etti. Düşman projektörle 28T cephesini tenvir etmiştir. Zendin'den ve 309Y düşman topçusu tesirsiz endaht etmiştir. Mükafat endahtı, kolordu karargâhında yapıldı ve 5. Fırka hücum Taburu'ndan Mülazım Muhittin Efendi kazandı. Venizelos, Almanya ve Bulgaristan'a ilân-ı harb etti. Bulgarlar Yerköy'den Tuna'yı geçerek Bükreş'e yürüdüler.

15 Teşrinisani 1332 [28 Kasım 1916] (Salı) Kelvaris. Güneş. 46T cephesine takarrüp eden kuvvetli bir düşman keşif kolu ateşimizle tard edildi. Aşağı Yonca yoluna sevk olunan bir keşif kolumuz, düşmanın pususuna düşerek bir esir vermiş ise de bilahire ateşimizle esir kurtarılmış, düşmana iki maktul verdirilmiştir. 110Y ve 111Y cephelerine tesirsiz top ateşi icra etti. Grandük Nikola Nikolayevic'in Kafkas Ordusu Başkumandanlığı'ndan alınarak, Avrupa Ordulan'na verileceği işar olunuyor.

16 Teşrinisani 1332 [29 Kasım 1916] (Çarşamba) Kelvaris. Güneş. Düşman Acembol ve Kabak tepelerden 18. Alay ileri kıtaatına baskın yaptıysa da tard edilmiştir. Düşmanı 37. Fırka sol cenahına obüs ve sahralar ile ateş etmektedir, 120 mermi. Düşman Galis karyesi civarında tesirsiz birkaç mermi attı. Romanya'da Kampulung [Cimpulung] ve Petişti [Piteşti] zabt olundu.

17 Teşrinisani 1332 [30 Kasım 1916] (Perşembe) Kelvaris. Güneş. Arpacıktepe ilerisine sürülen keşif kolumuz Kabaktepe'ye doğru düşman keşif kolunu

Levent Şahverdi Arşivi

tard etti. Düşman 2150 rakımlı (28T) tepeye 21 mermi attı, bir tesir olmadı. Beşir köyüne ilerleyen keşif kolumuza düşman, bilatesir 32 mermi attı. Hallaccı sırtlanna 10 mermi ve bir torpido. Gelikçi mahallesindeki siperlerimize 24 mermi endaht ctti. Bulgarlar Bükreş cenubundaki Komana [Comana]'ya geldiler.

18 Teşrinisani 1332 [1 Aralık 1916] (Cuma) Kelvaris. Güneş. Düşman bilatesir Zendin ve 109Y civannı topla dövdü. Sadaklı karyesinden bazı haneleri yakan düşmana ateş edilerek, 3 maktul ve birkaç mecruh verdirildi. Dördüncü Sibirya Kolordusu'nun ---de yaptığı taarruz püskürtüldü. İtilaf Yunan'ın esliha ve mühimmatını istedi, kabul edilmedi. Pire'ye çıkan İtilaf askerine, Yunan askeri müsademe etti. İtilafçılar çekildi.

19 Teşrinisani 1332 [2 Aralık 1916] (Cumartesi) Kelvaris. Güneş. Düşmanın gece 30T soluna yaptığı baskın tard olundu. Canboğul cenup eteğindeki 4T mevkiine düşmanın kuvvetli bir keşif kolunun taarruzu def olundu. Bilahire top, makineli tüfekle taarruzu tekrar ettiyse de, tekrar tard olundu. Düşman Göndere ve Beşir cihetlerini topla dövüyor. Avliyana'nın cenûb-ı şarkında bir mangalık keşif kolumuz 60 kişilik düşman pususuna uğrayıp müsademe olup esir düşmüşlerdir. İstidam deresine inen 30 düşman topla perişan ve 13 nefer esir edildi ve 6 nefer gelmediğinden itlaf olunmuştur. 27. Fırka solundan birkaç topun geri gittiği görüldü. Düşmanın Argaşu'daki mukavemeti kırıldı. Bükreş cenûb-ı garbındaki taarruzu def edildi. Dobruca'daki yedinci hücumlar da püskürtüldü. Kaynaşlar'daki taarruzlan da tevkif olundu.

20 Teşrinisani 1332 [3 Aralık 1916] (Pazar) Kelvaris. Kar. Her tarafta sis ve kar sebebiyle mühim bir şey olmadı. Cepheyi dolaştım, geri çekildik. (5. ve 11.) sis sebebiyle tehîr-i hareket ettik. Tirgovişte'yi zabt edenler, Alman Ordulan'yla diğerleri birleşti. Rumen ve Ruslar münhezimen firar ediyorlar.

21 Teşrinisani 1332 [4 Aralık 1916] (Pazartesi) Kelvaris. Mütebeddil ve kar. Dumanocağı üzerinden Pozatlı sırtlanna gidip, 46T cephesi görüldü (İneköy'e) indik. 60T Çamlıtepeye baskın yapmak isteyen kuvvetli düşman keşif kolu tard edildi. Düşman Karadağ'dan 110Y mevaziine bilatesir 200 mermi endaht etti. Bermutat düşman sahra ve obüsleri 109Y mevaziini bilatesir dövdü.

Levent Şahverdi Arşivi

22 Teşrinisani 1332 [5 Aralık 1916] (Salı) İneköy. Mütebeddil. Karatepe, Canboğul görülerek Norşun'a indik. Düşman 60T Eski Cami şarkındaki tepe ile onun cenubundaki Taşlıtepe'ye kuvvetli bir keşif koluyla baskın yaptı, tard olundu. 40 neferlik bir düşman keşif kolu 11. Fırka'da Eğerbeli'ndeki ileri karakola baskın yaptı, def edildi. Avliyana'ya inen düşman kuvveti sevk olunan keşif kolumuzun ateşiyle tard ve tebit edildi. Yıldız dağından 34T cephesine ilerleyen 40 düşman topçu ile perişan edildi. Acembol'daki düşman topçusu Karmata ve Göndere'ye 28 mermi attı. Düşman topçusu Gedek dağından Harşit karyesine 15 mermi attı.

23 Teşrinisani 1332 [6 Aralık 1916] (Çarşamba) Norşun. Kar ve sis. 11. Fırka'ya gitmekten feragatle ikinci hat görülüp Dumanocağı'ndan Kelvaris'e avdet ettim. Dün gece 110Y keşif kolu Şadi tarafına baskın yapıp, 4 tüfek aldı. Maktullerden aldığı apolette 491 vardır. Düşman topçusu bermutat 110Y ve 109Y cephelerini topçu ile dövdü. Düşmanın Kemah Çardaklı boğazlarına yarın taarruz edeceği, casus tarafından haber edildiğinden ordunun emriyle 5. Fırka bu gece ve yann sabah baskın ve nümayiş taarruzu yapacaktır. Bükreş zabt olundu. Dün de (Silenya) zabt olunmuştu. Bugün --- ve --- da zabt edildi.

24 Teşrinisani 1332 [7 Aralık 1916] (Perşembe) Kelvaris. Kapalı, sis. Yapılan baskında 29T bir bölükle Menküt garbındaki Taşlıtepe'ye pek ziyade yaklaşmış ve iki düşman bölüğünün şedid mukabelesi üzerine, bir müddet muharebe ederek geri çekilmiştir. 28T bir takım İmor nokta-i istinadına ilerleyip düşman keşif kollarını tard ve düşmanın takviyesi üzerine avdet etti. 30T keşif kollan Yukan Huzmal cenubundaki düşman keşif kollarını tard ile mevkilerini işgal etti. 46T bir bölükle Selli dere cenubundaki ormana girdi ve düşman zeminliklerini işgal etti. 60T Zangar şimâl-i garbı etekleri tel örgüsüne kadar ilerledi. Düşmanın şiddetli ateşi üzerine avdet etti. 4T Çağıl, Telme, Canboğul'a şiddetli ateş etti. Düşman topçusu Çamlıtepe'ye ateş etti. Bizim topçu sis münasebetiyle ara sıra düşman mevaziine ateş etti. 33Y, 2T saat 4,40'da Sanca'ya yetişti. 33Y; 3,1T Güllüköy'de hazırlandı. Yıldız dağındaki düşman siperlerini topçu ile kısmen tahrip ettik.

25 Teşrinisani 1332 [8 Aralık 1916] (Cuma) Kelvaris. Mütebeddil, güneş. Düşman Bülbüloğlu garbındaki ileri mevziimize baskın yaptı, tard olundu. Yıldız dağında tahrib ettiğimiz siperleri taciz eden düşmanı, topçu ile perişan ettik ve ta-

Levent Şahverdi Arşivi

cizata mâni olduk. 109Y cephesindeki geri giden düşman toplarını tahkik için düşman siperlerini topla tahrib ve efradı firara icbar ettik. Üç düşman topu mukabele etti. İtilaf Yunanistan'ın ablukasını ilan etti.

26 Teşrinisani 1332 [9 Aralık 1916] (Cumartesi) Kelvaris. Kapalı, yüksekler kar. Düşman topçusu bilatesir 98T ve 110Y ve 109Y mevaziini dövmüştür. Avliyana grubunda tahkimat yapan efradımıza birkaç tesirsiz mermi attı. Rusya Başvekili İştormir sukut etti ve Duma açılamadı, bir müddet daha ictimaı tehir oldu. Yerine (Jeyof) çıktı. Bulgarlar --- Silistre'den Tuna'yı geçti.

27 Teşrinisani 1332 [10 Aralık 1916] (Pazar) Kelvaris. Güneş, mütebeddil, kapalı ve gece kar. Düşman Pozatlı ve Telme garbına baskın yaptıysa da tard olundu. Kaynaş ve 111Y cephesinde hafif topçu muharebesi oldu. Düşman İkibaca cihetine götürdüğü bir topla Şadi yaylası şarkını bilatesir dövdü. Bulgarlar Çernavora'dan Tuna'yı geçti. Jofer azledildi.

28 Teşrinisani 1332 [11 Aralık 1916] (Pazartesi) Kelvaris. Etraf kar, kapalı, yükseklere kar, güneş. Kelkit canibine inmek etmek isteyen bir düşman keşif kolu, 30T ateşle tard edildi. 37. Fırka cephesinde düşman dumanlı top kullanmıştır.

23 Teşrinisani, İskit-Grey sukut etti. Loyd Corc [Lloyd George] Başvekil oldu.

29 Teşrinisani 1332 [12 Aralık 1916] (Salı) Kelvaris. Güneş. (Tünlek)'e baskın yapılarak maktullerden 491 işaretli dört apolet alındı. Düşman topçu Gödek dağından Şadi yaylasına ve Uraz Halil'den Hızır İlyas tepesine tesirsiz biraz ateş etmiştir. Bugün düşmanın dört tayyaresi Kemah karyesi, Refahiye üzerinde cevelan icra ve bomba remy ettiler. Düşman Karadağ'dan Boynu yoluna tesirsiz 21 mermi attı ve birkaç mermi de bilatesir 111Y cephesine attı. Kaleibedirma'ya gelen düşman heyet-i erkânı, tarfımızdan 112 mermi atılarak geriyc attı. Düşman toplarının mukabelesinde obüs topu zuhur etmedi.

30 Teşrinisani 1332 [13 Aralık 1916] (Çarşamba) Kelvaris. Güneş. Düşman Telme garbındaki Çifte tepelere baskın yaptıysa da tard edildi. Düşman topçusu Zendin cenubundaki topçumuza bilatesir kırkbeş mermi attı. Biz de bilahire attık. Grandük Nikola'nın tekrar Kafkas'a avdet ettiği istihbar kılındı. İttifâk-ı Murabba

Levent Şahverdi Arşivi

Amerika İspanya'ya fiili muharebenin şerefleriyle mütenasip bir sulh akdine müheyya olduklarını bildirdi. Düşmanın ---ice üzerinden mukavemeti kınlmış tekrar ricate başlamıştır.

1 Kânunuevvel 1332 [14 Aralık 1916] (Perşembe) Kelvaris. Kapalı, güneş. Zendin cenubundaki topçumuzla düşman topçusu tesirsiz olarak yekdiğerinc on mermi attılar.

2 Kânunuevvel 1332 [15 Aralık 1916] (Cuma) Kelvaris. Güneş. Düşmanın kuvvetli keşif kollannın 46T ve 60T ileri kıtaatına yaptığı baskın tard edildi. Düşman topçusu Zangar'dan İslam Tursun ve Kelif köylerine birkaç mermi attı ve 37. Fırka da düşman Zendin şimaline ve 111Y cephesine tesirsiz birkaç top attı ve Tirebolu'ya 20 mermi attı. Mekenzen (Buzanu) şehrini zabt etti.

3 Kânunuevvel 1332 [16 Aralık 1916] (Cumartesi) Kelvaris. Mütebeddil. Düşmanın Eski Cami şarkındaki Nurlutepe ve Taşlı tepelere yaptığı baskın ateşle tard ve def edildi. Düşman topçusu Çakmak ve Artabel (Eğerbeli) cihetine tesirsiz ateş etmiş ve bilmukabele Yıldız dağındaki siperleri dövmüştür. Ruslar Dobruca'dan çekiliyorlar, takip ediyoruz. Kartal, ---ova hattını tuttuk. Düşmanın Kalaca'ya iki gün topçu istihkâmından sonra süvari ve piyade ile yaptığı taarruz def edildi.

4 Kânunuevvel 1332 [17 Aralık 1916] (Pazar) Kelvaris. Kapalı, yağmur ve kar. Düşman gece 60T cephesi ilerisindeki Çamlıtepe ve sahildeki ileri postamıza baskın yaptıysa da tard edildi, bir maktülde 490 apoleti bulundu. San Şeyh şimalindeki düşman bataryası bilatesir 2150 mıntıka-i istinadına 70 mermi attı. Gece 110Y sağına düşmanın yapmak istediği baskın tard edildi. Düşman 37. Fırka cephesine tesirsiz biraz topçu ateşi icra etti.

5 Kânunuevvel 1332 [18 Aralık 1916] (Pazartesi) Kelvaris. Gece şiddetli kar, mütebeddil, fırtına. Düşmanın İslam Tursun şarkına ve Telme garbına kuvvetli iki keşif koluyla yaptığı baskın tard olundu. Pozatlıtepe ilerisine düşman tesirsiz birkaç mermi attı. Şimera cihetinde bir düşman keşif kolu ateşimizle tard edildi. Artabel ve Kurtmezan gedikleri kapandı. Bin müşkilatla irtibat temin olunabilmekdedir. Avliyana ile irtibat iki gündür münkatıdır. Babadağ zabt olundu.

Levent Şahverdi Arşivi

6 Kânunuevvel 1332 [19 Aralık 1916] (Salı) Kelvaris. Kapalı, rüzgâr, yağmur ve yükseklerde kar. Düşman 2150 10Y mevziini bir projektörle tenvir etti. 37. Fırka'nın tertip ettiği baskınlardan düşmanın nüfuzu hasebiyle bir netice çıkmadı. 34. Alayla bugün de irtibat maktudur. Romanya Aras 164 bine baliğ oldu. İtilafçılar sulhü reddetti. Yunan Ordusu Mora'ya naklolunuyor.

7 Kânunuevvel 1332 [20 Aralık 1916] (Çarşamba) Kelvaris. Yağmur. Tünlek'ten 110K ileri keşif kollarımız ve Serpuşge'den Avliyana Grubu'na baskın yapmak isteyen düşman tard edilmiştir. 34. Alay'ın merkezinde irtibat tesis olunamadı. Akşama doğru irtibat tesis olundu. Avliyana cenubuna ilerleyen bir düşman kuvvetinin tard edildiği anlaşıldı.

8 Kânunuevvel 1332 [21 Aralık 1916] (Perşembe) Kelvaris. Mütebeddil, yağmur. Düşman Çilhoros'daki projektörle tenviratta bulundu. Eski Cami şarkına yaptığı baskın tard olundu. Kaynaş cenubundaki keşif kıtaatımıza düşmanın yaptığı baskın tard olundu.

9 Kânunuevvel 1332 [22 Aralık 1916] (Cuma) Kelvaris. Yağmur. Düşmanın Telme garbına yaptığı baskın tard olundu. 37. Fırka'dan Karadağ'daki düşman gece yaylım ateşler icra ve bomba ve top endaht etti (korkusundan). Düşman Yıldız dağından 34Y cephesine birkaç top attı ve Avliyana'ya piyade ve yaylım ateşi yaptı. Anbartaşı ilerisinde tahkimatla meşgul efradımıza Yonca burnu taraflarından birkaç top attı. Rusların Babadağ Aşköy, Norkuya hattındaki son mukavemetleri kırılmıştır. Vilson [Wilson] tarafına sulh teklif olundu.

10 Kânunuevvel 1332 [23 Aralık 1916] (Cumartesi) Kelvaris. Mütebeddil. Düşman 37. Fırka cephesine bilatesir topçu ateşi (hafif) icra etti. 10 ve 12. Alaylar gerisinde ve Kelkit'te yangın dumanları görüldü. Düşman topçusu bugün Canboğul, Bayattepe'ye ve 110Y cephesine tesirsiz ateş etti. Amerika sulh için tavassut etti. Düşmanın [LEKE] (16. t)'yi Plastonlarla tebdil ettiğini bir mülteci ifade ettiğinden, görülen ateşler ve Çaldağı'na bir taburun geri gitmesi bundan münbaistir. Tulçe---'yi zabt ettik.

11 Kânunuevvel 1332 [24 Aralık 1916] (Pazar) Kelvaris. Mütebeddil. Düşman yine tam cenub-ı şarkındaki tepeye gece baskın yaptı, tard olundu. Düşman

Levent Şahverdi Arşivi

4T solundaki Küçük Taşlıtepe'ye baskın yaparak 11 şehit, üç mecruh, 2 esirimiz vardır. Düşman obüsü 2150 tepeye (28T) tesirsiz birkaç mermi attı. 110Y cephesine düşman topçusu tesirsiz 30 mermi attı. Bugün 33Y Ambartaş ve Artabel'de 34Y mevaziini tebdilen teslim almaya başladı. İsviçre de sulh teklifinde bulunuldu. İshakca'yı zabt ettik.

12 Kânunuevvel 1332 [25 Aralık 1916] (Pazartesi) Kelvaris. Hafif yağmur, mütebeddil. 109Y cenub-ı garbı baskın yaparak, düşmanın ileri mevaziini zabt etti. Makineli tüfek bomba ateşine ehemmiyet vermeyerek bir saat müsademe oldu. 1 zabit kayıp + 4 nefer = 5 şehit + 9 mecruh = 14 zayiatımız vardır. Portatif çadır ve eşya igtinam etti. Düşman siper ve barakalan tahrip etti. 490 numarasına havi apoletler bulundu. 110Y cephesine bu sabah düşman tesirsiz top attı. Mukabele olundu. Eflak'tan Mekensen hücum ediyor.

13 Kânunuevvel 1332 [26 Aralık 1916] (Salı) Kelvaris. Kapalı, hafif yağmur. İmor cenûb-ı garbındaki postamıza düşmanın yaptığı baskın tard edildi. Tirebolu'da derdest olunan bir Rus casusunun ifadesine nazaran, Ruslar 25 Kânunuevvel, taarruza hazırlanıyorlar. Tirebolu'ya donanma himayesinde asker dökecekler ve --- tepesine mukabil taarruzlarda bulunacaklardır. Bugün Balıkhisar karyesi garbında dört çift manda koşulu bir top nakli görüldü. Düşman San Şeyh şimaline de bir obüs yerleştirmişti. --- İshakca'yı zabt ettik. Bir casus hali takınan nefer Mustafa nişanlı olup, topçudan kaçıp lejyona girmiş, oradan da kaçarak yalanlar uydurmuştur. Düşmanın --- kanalındaki mevziimize taarruzu def edildi.

14 Kânunuevvel 1332 [27 Aralık 1916] (Çarşamba) Kelvaris. Kapalı. Düşmanın Karatepe şark cenubundaki ileri postamıza yaptığı baskın tard edildi. 60Y solunda ovada tahkimat yapan efradımıza düşman tesirsiz beş bomba attı. 98T'den sürülen keşif kolu düşman keşif koluyla müsademe etmiş ve düşman makineli tüfek kullanmıştır. Zayiatımız yoktur (Uluköy cenubunda). 34Y kargâhı Kevser köyüne geldi. 100Y kamilen ve 54T iki bölüğü ikamet mıntıkalanna gelmişlerdir. (---co--- Sarat) Almanlar tarafından zabt edildi. 5 günlük muharebede Ruslardan onbin esir alındı.

Levent Şahverdi Arşivi

15 Kânunuevvel 1332 [28 Aralık 1916] (Perşembe) Kelvaris. Hafif kar, kar, yağmur, sis. Düşman gece Şerirlitepe ve Çifte tepelere kuvvetli keşif kollanyla yanaşmak istemiş ise de tard edilmiştir. Bir torpido ile Halkova karşısına bir düşman kumanda heyeti gelip badelistikşaf torpido ile avdet etmiştir. Düşman topçusu 110Y cephesine 60 mermi attı.

16 Kânunuevvel 1332 [29 Aralık 1916] (Cuma) Kelvaris. Hafif kar, devamlı kar. 109Y da 15/16 Kânunuevvel, gecesi düşman gitti. Kendi mevziinde tenvir tabancası ile tenvir etti. 110Y cephesinde bermutat keşif kollan müsademesi olmuştur. 34Y üç tabur (üç bölük noksan) Krantı Günerköy, Şumul havalinde toplandı. Sisten bilistifade Anbartaşı şarkındaki boyna takarrüp eden düşman keşif kolu tard edildi.

17 Kânunuevvel 1332 [30 Aralık 1916] (Cumartesi) Kelvaris. Güneş, kapalı. Düşman 29T sağına ateş baskını yaptı. 46T cephesinde keşif kolu müsademeleri oldu ve 4T solunda düşmanın yaymak istediği baskın, keşif kolumuzun süngü hücumuyla def olundu. Süngüyle iki mecruhumuz var. 15 obüs bataryası trenle geldi. İskandinavya hükümetleri de sulh teklifinde bulundular.

18 Kânunuevvel 1332 [31 Aralık 1916] (Pazar) Kelvaris. Kapalı, kar yağıyor. Casus Mustafa'nın Rus tarafına geçip Lejyon Taburu'ndan firar ettiği, Keşanlı olduğu ve yalan söylediği anlaşıldı. Elma cihetinde ve Eğergediği cihetindeki keşif kollarımız düşman keşif kollarını tard etti. 100 düşman neferi Aralcık şimâli şarkındaki düşman ileri mevaziine geldi. Ruslar cephemizde taarruz emri almışken, bilahire tehir olunmasına dair emir aldıklarını Aralcık'ta esir olan bir Rus zabiti söyledi. İngilizlerin Dicle cenubuna taarruzu def olundu. 1 Kânunusani 1917.

19 Kânunuevvel 1332 [1 Ocak 1917] (Pazartesi) Kelvaris. Çok kar yağıyor. Mütemadi ve kesif kar yağıyor. Düşman bu gece İslam Tursun cenubundaki sırttaki postamıza baskın yapmış, tard olmuş ve bir saat sonra 400 neferle postayı sararak bir piyade ve on nefer kaybolmuş, diğerleri bomba muharebesiyle çekilmişlerdir. Bilahire kafasından dipçikle mecruh, bir nefer daha kurtulup gelmiştir. Düşman bilahire çekildi, mezkûr posta mevziini işgal etti. Eski Cami şarkındaki postamıza 100 düşmanın yaptığı baskın tard edildi. 110K cephesine Karadağ

Levent Şahverdi Arşivi

şimalinden düşman topçusu bilatesir 40 mermi attı. İtilaf Devletleri sulh teklifimizi reddetti.

20 Kânunuevvel 1332 [2 Ocak 1917] (Salı) Kelvaris. Otuz saattir ve mütemadiyen kesif kar yağıyor. Yeniköy mezrası cihetindeki çamlıkta keşif kolu müsademesi olmuştur. 29Y sol cenahına baskın yapan 90 neferlik bir düşman postamızı karakol hattına sürmüş ise de karakol hattından yapılan mukavemet üzerine püskürtülmüş (13. t)'den bir esir ve bir maktul bulunmuştur. Bu gece 20/21 Kânunuevvel, saat 8 sonrada 46T cephesine iltica eden iki Rus neferi bir bölüğün bu gece baskın yapmak üzere İslam Tursun ormanında ihtifa ettiklerini ihbar ettiler.

19/20 Kânunuevvel, saat 3 evvelde düşmanın Elceğiz cenubundaki 98T postalanna yaptığı baskın def edilmiştir.

21 Kânunuevvel 1332 [3 Ocak 1917] (Çarşamba) Kelvaris. Kar yağıyor. 20/21 Kânunuevvel'de mültecilerin ifadesi vechiyle 80 düşmanın yaptığı baskın, ateşle tard olundu. 23. Alay'dan 3 nefer Galis deresinde tipiden boğuldu. 110Y'de hafif piyade müsademesi. 29T cephesine düşman tesirsiz 14 mermi attı. Atgözü'den Erikli'ye 200 düşman geldi. 60 düşman Atgözü'ne gitti. Maçin zabt olundu. İngilizlerin İmam Muhammed'e taarruzlan def olundu.

22 Kânunuevvel 1332 [4 Ocak 1917] (Perşembe) Kelvaris. Mütebeddil. Yukarı Huzman garbında 40 düşmanın yaptığı baskın 30T tarafından tard olundu. 110Y cephesinde hafif piyade ateşi oldu. Düşman 29T ve 110Y cephesine biraz top attı. İngilizler Kutülamara şarkında İmam Muhammed'e taarruz ettilerse de def edildiler. Kut'taki siperler istirdat olundu ve Felahiye'deki taarruzlan da def edildi.

23 Kânunuevvel 1332 [5 Ocak 1917] (Cuma) Kelvaris. Açık. Şiran-Kelkit yolu üzerinde Eski Cami civannda parlamanter kabul edilebileceğine dair yazılan kâğıdı hâmilen dün gönderdiğimiz neferi Ruslar tuttu. Bu akşam iade ediliyor. 29T cihetinde hafif piyade ateşi var. Telme cenûb-ı şarkî sırtlan gerisine 120 düşman geldi. 37. Fırka alaylarının 22/23 Kânunuevvel'de tertip ettikleri baskın müfrezeleri bir netice vermedi. 110Y cephesinde hafif piyade ve topçu ateşi oldu. 600 ila 800 düşman Avcılı'dan (Karabıyık)'a gelmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

24 Kânunuevvel 1332 [6 Ocak 1917] (Cumartesi) Kelvaris. Sis. 2 düşman bölüğü Yedi mitralyöz tepesine gelmiş ve murat miktar geri gitmiştir. Bir düşman taburu 33Y cephesine geçmiş, düşmanın kıtaatını tebdil ettiği anlaşılmıştır. Sevide deresindeki keşif kolumuz Akçal'dan bu dereye inen düşman keşif koluna 3 maktul, 1 mecruh verdirmiştir. 23/24 Kânunuevvel, Lejyon Taburu'nun yaptığı baskında bir şehidimiz oldu. 200 düşman Kayadibi'nden Avcılar'a geldi. Bugün Esbiye açıklannda gayet uzaktan, şimale siper aldılar. 12 tifo görüldü. Düşmanın Benestri muhribi süratle garptan şarka geçti. 200 düşman 98T karşısında Küçük Kabaktepe'den Büyük Kabaktepe'ye geçmiş, ---'de kaybolmuştur. Düşman siperlerini tathir ediyor. 100 düşman sahilde Kara Ahmetli'den cenubundaki dereye indi. Bir düşman torpidosu Giresun'a 30 mermi ve Ayvasıl'a birkaç mermi atmıştır. İbrail zabt olundu. İngilizlerin İmam Muhammed'e taarruzlan mukabil taarruzlarla def olundu.

25 Kânunuevvel 1332 [7 Ocak 1917] (Pazar) Kelvaris. Güneş. Düşman 111Y ve 109Y cephelerine biraz top ateşi icra etti. Zagapa'daki süvari bölüğünü sahil muhafazası için Giresun'a yann hareket edecektir.

26 Kânunuevvel 1332 [8 Ocak 1917] (Pazartesi) Kelvaris. Güneş. 25/26 Kânunuevvel'de Selli dere garbındaki düşmanın beyaz örtülü düşman keşif kolu bizim bir postamıza baskın yaparak, bir esir almış ve bir neferi cerh etmiştir. 25/26 Kânunuevvel, 110Y 1T iki bölükle Şadi cephesindeki düşmana baskın yaparak, siperlerini zabt ve 15 maktul verdirilmiştir. ---şanı dahi zabt olundu.

27 Kânunuevvel 1332 [9 Ocak 1917] (Salı) Kelvaris. Güneş. Lejyon Taburu lağvedildi. Saat 2 evvelde Türnik civannda 20 düşman bulunan bir haneyi abluka ederek baskın yapan 110Y 1T düşmana bir hayli telefat verdirdi. ---i mahv ve haneyi ihrak etti. Mecruh bir esir bakıldı. Yıldız dağındaki düşman topçusu Artabel köyüyle 99T cephesine bilatesir 30 mermi attı. Aşağı Haydürük'de odun kesen efradımıza düşman bilatesir birkaç mermi attı. 111Y cephesinde topçu ateşi teati olundu. Kudretli cebel takımı Göçi'ye vardı. Kutülamara şimaline düşman hücumu tard olundu.

28 Kânunuevvel 1332 [10 Ocak 1917] (Çarşamba) Kelvaris. Kapalı. Kolordu istihkâm bölüğü Şemuk'e ve oradaki 100T Armutlu'ya tahrik olundu. Kaynaş

Levent Şahverdi Arşivi

şimalinde Kozan'a yaptığımız baskın ateşle karşılandı. Düşman 10 hane ihrak etti. Keşif kolumuz avdete mecbur oldu. 111Y Köseler'e düşman topçusu ateş etti.

29 Kânunuevvel 1332 [11 Ocak 1917] (Perşembe) Kelvaris. Güneş. 5. Kafkas Fırkası'nca yapılan baskınlarla, 11. Kafkas Fırkası'nca kurulan pusulardan bir netice hasıl olmadı. Aralcıktepe'de 98T'e bir Rus zabiti iltica etti. Düşman Çalan şarkına İslam Tursun'a ve Beşirköy cihetlerine tesirsiz top attı. Soruyana'dan gelen 2 düşman bölüğü, biri Avliyana cenubundaki kıtaatımız karşısındaki düşmanı değiştirmiş, diğeri derede kalmıştır. Kutülamara şarkına düşman hücumu tard olundu.

30 Kânunuevvel 1332 [12 Ocak 1917] (Cuma) Kelvaris. Güneş. Yukarı Huzmal ve Sisli dere cenubuna yaptığımız baskınlar neticesiz kaldı. Saat 7,30 sonrada düşmanın Kelif ve Telme cenubuna 200 düşmanın yaptığı baskında ondört neferlik bir keşif kolumuz Küçük Çamlıtepe civarında (60T) esir oldu. Dün 100 nefer Tünlek'i takviye etti. Düşman gece Dandu ve Harşit köprüsüne ateş ederek, bir hane yakılmış ve bir onbaşı, üç neferimiz hafif mecruh olmuştur. Çınarcık ve Kuzgun cihetindeki keşif kollarımıza düşman daha kuvvetle taarruz ederek (2) şehidimiz vardır. Düşman Çınarcık'a topçusuyla ateş etti. Kozan'da pusumuza düşman uğrayarak, 3 maktul bırakarak firar etmiştir. 491Y, 110Y keşif kolu Tünlek garbında civarında düşmanın bir neferini itlaf ile 491Y ait obüsler almıştır. 110Y sol cenaha yüz mermi attı. Elli mermi atarak düşman topunu iskât ettik. 109Y'de yirmibeş mermi ile Halcakova garbındaki düşman siperlerinde tesirat görüldü. Düşman da topçu ile mukabele etti, Tirebolu'ya da birkaç obüsu attı. Kövancık'da düşman keşif kollanyla 111Y keşif kollan müsademe etti. Sebattepe ile Canboğul karşısındaki düşman müsadematında bir neferimiz şehit oldu. Düşmanın 2 maktulu vardır. Düşman Sebattepe'ye birkaç mermi attı. Biz de Cengeriş şarkındaki topla Zangartepe'de tahkimat yapan düşmana birkaç mermi atarak, tahkimatına mani olduk. Osmanlıların Avrupa'dan tardı İtilaf şerâit-i sulhiyesinden biri olmak üzere, Vilson [Wilson]'a bildirildi.

31 Kânunuevvel 1332 [13 Ocak 1917] (Cumartesi) Kelvaris. Kapalı, kar yağıyor. Düşman Çınarcık'ı ihrak etti. Karakapan şarkındaki Üçtepeler şimalindeki deredeki postamıza düşmanın yaptığı baskın tard edildi. Zangar garbı, Sellidere ve

Levent Şahverdi Arşivi

Yeniköy mezraasına yaptığımız baskınlardan bir netice çıkmadı. Düşmanın ileri karakol zeminlikleri boş bulunduğundan bilihrak avdet olundu. 37. Fırka baskınlarından dahi bir semere hasıl olmadı. Düşman bugün Sebattepe, Taşlıtepe'den bilatesir 41 mermi attı. Düşman topu Zendin siperlerine de tesirsiz birkaç mermi attı. Bizim top da düşman siperine tesirli endaht yaptı.

1 Kânunusani 1332 [14 Ocak 1917] (Pazar) Kelvaris. Kapalı, hafif kar. Bu gece nısfülleyle yakın düşman 2150 Pozatlı ve Sebattepe ve Manadur tepelerine ikişer mermi attı. Düşmanın 40 neferle Sebattepe'ye yaptığı baskın tard edildi. --- istihkâmından iki bölük Esbiye'ye ve Süvari 11Y Giresun'a vardı. Kaleibedirma'daki düşman efradına 38 mermi attı. Düşman topçusu da bilatesir mukabele etti.

2 Kânunusani 1332 [15 Ocak 1917] (Pazartesi) Kelvaris. Mütebeddil, güneş. Düşman topçusu Harşit karyesini bilatesir dövmüştür. 110Y cephesinde hafif piyade ateşi oldu.

3 Kânunusani 1332 [16 Ocak 1917] (Salı) Kelvaris. Kapalı. Düşman bu gece 20 neferle 2150 cenubundaki postalara ve 60 neferle İmor deresindeki keşif kolumuza baskın yaptıysa da, tard edildi. 110Y hafif piyade ve topçu ateşi var. 109Y'de Krup [Krupp] topuyla Avcılı'da tahkimat yapan düşman efradına 24 mermi endaht ettik. Düşmanın Kutülamara şarkına taarruzu def olundu.

4 Kânunusani 1332 [17 Ocak 1917] (Çarşamba) Kelvaris. Güneş. Düşmanın bu gece --- 40 neferi 60T ilerisinde Çamlıtepe yolumuza düşerek, bir maktul ve iki mecruh bırakarak firar etmiştir. Bizim 2 hafif mecruhumuz vardır. Çağıl şarkındaki postamıza takarrüp eden 20 düşman ateşle tard edildi. Düşman topçusu bilatesir 109Y cephesinde Hızır İlyas tepesindeki, tahkimat yapan efradımıza ateş etmiştir.

3/4 Kânunusani, Şadi civarındaki 110Y keşif kolumuz düşmana baskın yapmış ve topçusunu telef etmiş ise de kendilerinde bir şehit oldu. 110Y Şadi yaylası civanndaki keşif kolumuza 60 düşman, saat 1 evvelde iki koldan baskın yaptıysa da, 3 saat müsademe ile tard olundu, bir mecruhumuz vardır. Kara Ahmetli'de toplu bir düşman bölüğünü müessir topçu ateşi altına aldık. Düşman Sarı Şeyh'ten 2150 siperlerimizi dövdü. Biz de düşman siperlerini topçu ile dövdük.

Levent Şahverdi Arşivi

Saat 2 sonrada, 50 düşman 30T merkez ve sağına teker teker gelip mevzi aldılar. Piyade ve makineli ateşimizle kaçtılar. Saat 11,45 evvelde Sellidere cenup ormanına bir düşman takımı geldi. İslam Tursun şark cenubunda evvelce 46T tarafından tutulan hatta ilerlemek istedilerse de, ateşimizle tard olundular. Topçumuz ormana 20 mermi attı. Topçumuz Zangar'da tahkimat yapan düşmanı dövdü ve Telme şarkındaki düşman topçusuna birkaç mermi attı. Düşman bilatesir 25T siperlerine birkaç mermi attı. Her halde düşman bugün 5. Fırka mevaziini yokladı.

5 Kânunusani 1332 [18 Ocak 1917] (Perşembe) Kelvaris. Güneş. Düşman Zendin hanına bilatesir birkaç top mermisi endaht etti. 110Y cephesinde ve 18Y cephesinde hafif piyade ateşi (keşif kollan arasında) olmuştur.

6 Kânunusani 1332 [19 Ocak 1917] (Cuma) Kelvaris. Güneş. Avliyana cenubundaki bölüğümüzün postalanna beyaz elbiseler giyerek baskın yapmak isteyen düşman tard olundu. 110Y cephesinde Şadi ve Kaynaş keşif kollanmıza düşman faik kuvvetlerle baskın yaparak haneleri zabt ve ihrak etmiş ise de, bi't-takviye taarruzla eski mevazi istirdat olundu. Düşman Çıtak keşif kolumuza da kuvvetli baskın yaptı ve top da attı (15 mermi) ise, tard edildi. Çınarcık'daki keşif kolumuzu düşman kuvvetli baskınla pükürttü ise de, bilmukabele eski mevzi istirdat olundu. Hiçbir zayiatımız yoktur. Düşman Zendin'den tesirsiz top attı. Aralcık'da keşif kollan müsademesi oldu. Dün akşamdan beri düşman Harşit şark ormanlarını yakıyor. Düşman Kutülamara şarkında tahliye ettiğimiz bir karakol mevziini zabt etti.

7 Kânunusani 1332 [20 Ocak 1917] (Cumartesi) Kelvaris. Kapalı. Aşağı Huzmal'a baskın yapan düşman keşif kolu tard edildi. 110Y Uluköy civannda üç esir aldı. Kudretli cebel takımıyla Karadağ'daki düşman ordugâhı perişan edilmiş ve düşman toplan müessir ateş altına alınmıştır. Bilahire bu düşman ordugâhı ihrak olundu. Kara Ahmet cenubuna dereye inen 400 düşmanı piyade ve topçu ateşiyle dağıttık. Düşman bilatesir mukabelede bulundu. 350 düşman Ardasa'dan Macera'ya geldi. Düşman 2150 cenubuna San Şeyh'den 9 mermi attı. Düşmanın Kutülamara şarkına taarruzu def edildi.

8 Kânunusani 1332 [21 Ocak 1917] (Pazar) Kelvaris. Kar, yağmur. Düşman bu gece, 7/8 Kânunusani, Tepedam şark şimal siperlerimize iki defa bilatesir

Levent Şahverdi Arşivi

ateş baskını yaptı. 37. Fırka da Van ve civanna gece birkaç mermi attı. Kuvvetli düşman keşif kolu Harşit mansıbına yanaştıysa da tard olundu. Telme cenûb-ı garbında çifte tepeleri işgal için sevk olunan kuvvetimiz düşmana iki maktul verdirerek düşmanı firara icbar etti, 3 mecruhumuz vardır.

9 Kânunusani 1332 [22 Ocak 1917] (Pazartesi) Kelvaris. Kar yağıyor. Düşmanın 2150 cenubunda 29T soluna ve Sefger şarkında 4T' ye yaptığı baskınlar tard edildi. Akşam üzeri 2150 cenubunda keşif kollarımız odun almaya gelen (18. t)'den iki esir aldık.

10 Kânunusani 1332 [23 Ocak 1917] (Salı) Kelvaris. Kar yağıyor. 5. Fırka karşısında 150 düşman neferini topçu ateşiyle dağıttık. Beşkilise şarkındaki keşif kolumuza sokulmak isteyen bir düşman keşif kolunu tard ettik.

11 Kânunusani 1332 [24 Ocak 1917] (Çarşamba) Kelvaris. Mütebeddil, açıyor. Düşman 5. Fırka sağında 2150 tepeye bilatesir birkaç mermi attı. 15'lik obüs takımı iaşesizlikden Karahisar'da Kınık köyüne, bölüğü nezdine yerleşti.

12 Kânunusani 1332 [25 Ocak 1917] (Perşembe) Kelvaris. Kar yağıyor. 110Y cephesinde hafif piyade musademesi oldu. Düşmanın Felahiye ve Kutülamara cenubuna vuku bulan taarruzu tard edildi. Bir kısım siperimize girdi (11 Kânunusani 1332).

13 Kânunusani 1332 [26 Ocak 1917] (Cuma) Kelvaris. Kapalı, kar, fırtına. 110K cephesinde hafif piyade ateşi vardır. Avliyana cephesinde de hafif piyade ateşi vardır. Düşmanın Kutülamara cenubuna tekrar eden taarruzu tard edildi.

14 Kânunusani 1332 [27 Ocak 1917] (Cumartesi) Kelvaris. Kesretle kar yağıyor. 110Y cephesinde hafif piyade ateşi vardır. Düşman bilatesir Zendin başına seksen mermi attı, mukabele olundu. Bir düşman torpidosu Tirebolu'dan garba gitti. Kutülamara şarkına düşmanın taarruzu def edildi.

15 Kânunusani 1332 [28 Ocak 1917] (Pazar) Kelvaris. Kapalı. 110K da hafîf piyade muharebesi oldu. Düşman Tünlek'den Elceğiz'deki 29T mevaziine bila-

Levent Şahverdi Arşivi

tesir 15 mermi attı. Manadur'da çığ düştü. 52T'den 12 nefer çığ altında kaldı. Düşman sahilde Ortacamitepe şarkındaki obüs topuyla, 109Y mevaziini dövdü, bir piyademiz baraka yıkılıp şehit, 7 mecruh vardır. Şinayderimiz mukabele ettiğinden, düşman obüsu topçumuza devamlı ateş etmiştir.

16 Kânunusani 1332 [29 Ocak 1917] (Pazartesi) Kelvaris. Kapalı. Bir düşman torpidosu Giresun'da kayıklan bombardıman etti. 30 kayık tahrip etti. Diğeri garba doğru seyir etti. Bir tayyare Tirebolu'ya iki bomba attı ve üç düşman torpidosu garp ve şarka seyr ile Giresun'dan geçtiler. Düşmanın Dicle cenubuna yaptığı taarruz def edildi (15 Kânunusani 1332).

17 Kânunusani 1332 [30 Ocak 1917] (Salı) Kelvaris. Kapalı. Düşmanın Çağıl şarkına yaptığı baskın def olundu. 110Y hafif müsademe vardır.

16/17 Kânunusani, Harşit mansabındaki adacığa düşman torpidolan tesirsiz beş on mermi attı ve bugün mezkûr mansıb açığında iki bacalı bir düşman sefinesi dolaştı. Düşmanın Dicle cenubundaki ve Kutülamara şarkındaki mevaziimize hücumu tard edildi.

18 Kânunusani 1332 [31 Ocak 1917] (Çarşamba) Kelvaris. Kapalı. Kozan ve Kaynaş'taki keşif kollanmıza düşman, piyade ve makineli ateşi yapıyor. Topçusuyla dünden beri ateş etti. 111Y ve 109Y cephelerine cebel ve obüsle düşman bilatesir ateş etti. Bir düşman sefinesi Tirebolu açıklanndan dolaştı.

19 Kânunusani 1332 [1 Şubat 1917] (Perşembe) Kelvaris. Güneş. Düşmanın Kaynaş, Kozan, Seki keşif kollanmıza taarruzu def edildi. Düşman bomba topuyla bilatesir Harşit'e birkaç mermi endaht etti. Çıtak'daki düşman barakalarına tam isabetlerle, düşman efradı firar etti. Şiddetli tahtelbahir muharebesi ilan ve İngiltere, Fransa ve İtalya'nın ablukası bîtaraflara tebliğ olundu (1 Şubat 1917). Düşman Dicle cenubunda taarruz ederek bir taburun birinci mevziini zabt etti.

20 Kânunusani 1332 [2 Şubat 1917] (Cuma) Kelvaris. Kapalı. Düşmanın 46T cephesine beyaz elbiselerle yaptığı baskın tard oldu. Şadi cenubuna 110Y, 1T, 25 neferimiz baskın yaparak, düşmandan on telef ve üç esir ettiler. 492Y kırk düşmandan mütebakisi zeminlikleri bırakıp kaçtı. Kuzgun civanndaki keşif kolu-

Levent Şahverdi Arşivi

muza düşman faik kuvvetle taarruz ettiğinden yine Harşit şarkında olmak üzere biraz geri çekildi. Düşman topçusu Zendin'den Dol arasını bilatesir dövmektedir. Düşmanın 109Y cephesine sürekli topçu endahtına mukabele olundu.

21 Kânunusani 1332 [3 Şubat 1917] (Cumartesi) Kelvaris. Gece kar, gündüz mütebeddil. Düşmanın 46T cephesine yaptığı (40 neferle) baskın tard edildi. Fırka (47) cephesinde Ruslar gece şiddetli ateşler yaparak ve nümayişler icra ederek, "Üç güne kadar (göreceksiniz)", diye seb ve tahkiratta bulunmuşlardır. Sait Halim Paşa istifa ile Talat Bey kabine teşkiline memur oldu. Düşman Dicle cenubundaki birinci hat siperlerimizle ikinci hat siperlerimizden bir kısmını zabt etti.

22 Kânunusani 1332 [4 Şubat 1917] (Pazar) Kelvaris. Güneş. Düşman bilatesir Canboğul'a birkaç mermi attı. Akçal şimâl-i şarkındaki düşman topçusu Beşirköy'e giden efradımıza birkaç mermi attı. Orta Camiizir'de 109Y tarafından gönderilen baskın kolu mevâzi-i feriye yapan düşmanla müsademe ederek, avdet etti. Cebel Horos'dan birer taburluk dört yürüyüş kolunun Kelkit'e gittiği görülmüştür.

23 Kânunusani 1332 [5 Şubat 1917] (Pazartesi) Kelvaris. Güneş. 111Y tarafından Orta Camiibâlâ'ya tertib edilen baskın kolu ileri siperleri boş bulduysa da, mevzi-i aslîden ateşle karşılandığından, taarruzuna bilanetice avdet olundu. Şadi civarındaki keşif kolumuza düşman bu gece ateş baskını yaptıysa da bir tesiri olmadı. Sait Paşa'nın istifasıyla, Talat Paşa Kabinesi teşekkül etti (22 Kânunusani 1332).

24 Kânunusani 1332 [6 Şubat 1917] (Salı) Kelvaris. Güneş. Düşmanın Kozan şark ve cenubundan Harşit'e doğru yaptığı iki baskın tard edildi. Düşman topçusu Zendin-Dol arasını bilatesir dövmekdedir. Amerika Almanya ile kat-ı münâsebet etti (23 Kânunusani 1332).

25 Kânunusani 1332 [7 Şubat 1917] (Çarşamba) Kelvaris. Güneş. Düşman 28T, 60T, 25T ileri mevaziine nısfülleylde "Hurra" sedalanyla yaylım ateşi yaptı ve Canboğul'a bilatesir on mermi attı ve 27T postasına 50 düşman baskın yaptı, tard olundu. Tünlek ve Kara Ahmetli'ye yaptığımız baskınlardan bir netice hasıl olmadı. Nasuh Bey Kolordu Erkân-ı Harb Reisi, Lütfü Bey 49. Fırka Kumandanı.

Levent Şahverdi Arşivi

26 Kânunusani 1332 [8 Şubat 1917] (Perşembe) Kelvaris. Hafif kar. Düşmanın 2150'de 28T keşif kollarına yaptığı baskın tard olundu. 111Y Güldüzü şimâl-i şarkına yaptığı baskın şiddetli ateşle karşılandı. 34Y 9Y'yi tebdil ediyor.

27 Kânunusani 1332 [9 Şubat 1917] (Cuma) Kelvaris. Devamlı kar yağıyor. 60T cephesinde keşif kolları müsademesi oldu. Badehu Camitepe'ye takarrüp eden düşman keşif kolu tard olundu. Kuzgun'daki keşif kolumuza taarruz eden düşman tard olundu, üç mecruhumuz vardır. Seki'de tahkimat yapan düşman efradı piyade ateş baskınlanmızla dağıtıldı. Telme cenubuna düşmanın yaptığı baskın tard edildi. Sebattepe'ye düşmanın yaptığı baskında bir maktul vererek tard olundu. Bir şehit ve bir mecruhumuz vardır. Sisten bilistifade Toruna yaylasındaki ileri karakolumuza düşmanın iki takımla yaptığı baskın tard olundu. 110Y 2T cephesinde Mahalle ---nin Harşit üzerindeki köye düşman 80 neferle baskın yaptı, tard olundu. Düşmanın Dicle cenubuna yaptığı taarruz def edildi. Yalnız sol cenahımızda düşman arazi kazandı.

28 Kânunusani 1332 [10 Şubat 1917] (Cumartesi) Kelvaris. Güneş. Düşmanın 2150 cenubunda Yeniköy mezrasındaki postamıza, Çağıl'ın cenubundaki tepeye yaptığı baskınlar tard edilmiştir. Düşmanın (Keten Çukur)'undaki postamıza dün gece 27/28 Kânunusani, iki defa yaptığı baskın (7) maktul bıraktırılarak tard olundu. 9Y tebdil olunarak Krantı-Kötürköy'de tecemmü etti. Dicle cenubunda düşmanın sağ cenahımızı hafif taarruzunu def ettik.

29 Kânunusani 1332 [11 Şubat 1917] (Pazar) Kelvaris. Güneş. Sağda 2150 cenubundaki postamıza seksen düşmanın yaptığı baskın tard edildi. 110Y'de mahalle şark cenubundaki köprünün şark cihetine baskın yapan düşman tard olundu. Cavit Bey Maliye Nazın oldu.

30 Kânunusani 1332 [12 Şubat 1917] (Pazartesi) Kelvaris. Mütebeddil. Çağıl cenubuna baskın yapmak isteyen düşman tard olundu. Zangar'dan Eski Cami vadisine gelen bir düşman bölüğünü topçu ateşi altına aldık. Düşman Canboğul'a topçu ateşi icra etti. Bir şehit ve bir mecruhumuz vardır. Düşmanın Felahiye'ye taarruzu tard edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

31 Kânunusani 1332 [13 Şubat 1917] (Salı) Kelvaris. Güneş. Yukan Huzman'dan düşmanın küçük bir baskını 30T keşif kolları tarafından tard edildi. 110Y cephesinde hafif piyade ve topçu ateşi oldu. Düşmanın Dicle cenubuna yaptığı taarruz def olundu.

1 Şubat 1332 [14 Şubat 1917] (Çarşamba) Kelvaris. Kar mütemadi, mebzulen yağıyor. Düşman Ambartaşı şimal-i şarkında Karatepe'ye baskın yaptı, tard olundu. Üç şehidimiz, bir mecruhumuz vardır. Düşman Avcılı'dan 109Y cephesine bir kol ile baskın yapmak istemiş ve topla mevzilerimize ateş etmiş ise de tard olunmuştur. Düşman topçusu 98T cephesinde Kuzugöl'den Güvendepazan'na ve 110Y cephesinde Zendin ve Dol'a ve 111Y ve 109Y cephelerine tesirsiz otuzar kadar mermi atmıştır.

2 Şubat 1332 [15 Şubat 1917] (Perşembe) Kelvaris. Kar yağıyor. Düşman gece Çalan ve 2150 cenubundaki postamıza bilatesir piyade ateşi baskını yapmıştır. Düşman Kuzgun'da köprü sehpalannı ihzar ediyor. Artabel deresindeki pusumuza düşen düşman keşif kolundan bir nefer telef, bir nefer esir edildi ve düşman 37. Fırka sol cenahına tesirsiz top attı. Düşman Kutülamara'da Dicle cenubundaki siperlerimizden bir kısmını zabt etti.

3 Şubat 1332 [16 Şubat 1917] (Cuma) Kelvaris. Mütebeddil. Düşmanın 46T 60T postalarına yaptığı baskın tard olundu. Düşman yirmişer neferlik üç koldan Sebattepe'ye baskın yaparak ve çifte nöbetçiyi şehit ederek zabt ettiyse de 100Y ihtiyatları tarafından istirdat olundu, 2 şehit + 1 mecruhumuz var.

4 Şubat 1332 [17 Şubat 1917] (Cumartesi) Kelvaris. Güneş, badezzeval kar yağıyor. Düşman 111Y ve 109Y mevâziine tesirsiz birkaç mermi atmıştır. 110Y cephesinde hafif piyade ateşi olmuştur. Dicle cenubundaki mevaziimizin tahliyesinden sonra düşman ileride postalarımızın terkiyle on kilometre cenuba çekildi ve düşmanın Felahiye'ye yaptığı taarruz tard edildi.

5 Şubat 1332 [18 Şubat 1917] (Pazar) Kelvaris. Güneş. Düşmanın nısfülleylde Yeniköy deresinden 2150 cenubundaki postamıza baskın yapıp, bir bölükle de solundan taarruz etmekle, bir şehit ve birkaç kayıp verilerek siperlere çekil-

Levent Şahverdi Arşivi

miş ve mukabil taarruzla terk ettikleri siper istirdat olmuştur. Yedi Makineli tepesini tathir eden düşmanı topçu ateşiyle men ettik. Akçal cenub-ı şarkındaki düşman mitralyözü bilatesir Sanbaba istikametine ateş etti. 109Y cephesini düşman obüsu ve cebelleriyle dövdü, iki mecruhumuz vardır.

6 Şubat 1332 [19 Şubat 1917] (Pazartesi) Kelvaris. Güneş. Yedi Mitralyöz tepesine gelen kırk düşman neferi topçu ateşiyle dağıtılmış ve iki mecruh verdirilmiş. Telme cenubundaki Çifte tepelere gelen düşman mangası, topçu ve piyade ateşlerimizle def edilmiştir. Çukur tepedeki düşman efradı topçu ateşimizle dağıtılmış ve düşman topçusu 27. Fırka merkez ve sol cenahını tesirsiz dövmüştür.

7 Şubat 1332 [20 Şubat 1917] (Salı) Kelvaris. Güneş. Düşman Taşlıca tepeden bilatesir Canboğul'a birkaç mermi attı ve 37. Fırka cenahlanyla merkezini bilatesir topçu ile dövdü ve Kaleibedirma cenubunda tahkimat yapan düşman efradını mitralyöz ateşiyle dağıttık. Düşman İkinci Mıntıka soluna baskın yaparak üç esir aldı. İkinci Mıntıkaya iltica eden bir Rus neferi Şubat'ın onbeşinde Rusların taarruz edeceklerini ifade etti (1. Kafkas Kolordusu).

8 Şubat 1332 [21 Şubat 1917] (Çarşamba) Kelvaris. Gece kar, mütebeddil. Düşmanın 60T postalarına ve Sebattepe'ye yaptığı baskınlar tard olundu. Düşman geride tenvir tabancası atarak baskın kollarını topluyor ve 109Y cephesine tesbit ettiği obüsleriyle tesirsiz birkaç mermi attı ve bugün 37. Fırka merkez ve sol cenahını topçu ile bilatesir dövdü ve 109Y solunu dövmek üzere bin metreye sokulan bir muhrip, baş tarafına bir mermi isabetiyle Trabzon istikametine süratle firar etti. Güvendepazarı 3,5 kilometre şark-ı şimâlindeki postamıza baskın yapan düşman tard edildi. Avliyana'daki 97Y keşif koluna düşmanın yaptığı baskında bir şehit ve üç neferimiz esir oldu. Düşmanın İnözü cihetine yaptığı baskın tard oldu. İki tüfek igtinam olundu.

9 Şubat 1332 [22 Şubat 1917] (Perşembe) Kelvaris. Kapalı, hafif kar, mütemadiyyen kesretli kar yağdı. Yeniköy mezrası, Yukarı Huzmal, Selli dere, Çağıl şarkına yaptığımız baskınlarda düşmanın mevzi-i aslîden ateşle karşılması üzerine, bilanetice kollanmız avdet etti. Canboğul'dan düşman mevaziine ateşle yaptı-

Levent Şahverdi Arşivi

ğımız baskına düşman topçu ile mukabele etti. 109Y'den Orta Camiizir'deki düşman siperlerine tertip edilen baskın kolu şiddetli ateşle karşılanarak, 6 şehit ve 6 mecruh vererek avdet etti. Bugün Sebattepe'ye düşman mütemadi ateş ederek bir neferimiz mecruh oldu. odun taşıyan düşman efradına ateş ederek bir neferleri mecruh oldu. Düşmanın dört liva ile Felahiye'ye yaptığı taarruzdaki muvaffakiyeti telefatıyla gayr-i mütenâsibdir.

10 Şubat 1332 [23 Şubat 1917] (Cuma) Kelvaris. Hafif kar, mütemadiyyen kar devam ediyor. 29Y San Şeyh ve 30Y Huzmallar ve 46T İslam Tursun şarkı ve 54T Sebattepe şarkı ve 52Y 2880 tepe istikametine baskın kollan tertip ettilerse de, ateşle karşılanarak avdet ettiler. 46T düşmanın bir keşif bölüğünü zayiatla tard ederek bir tüfek igtinam etti ve Yedi Mitralyöz tepesine baskın esnasında birkaç şarapnel attık. 97Y Küçük Kabak tepeye, Seki ve Kovancık ilerilerine yapılan baskınlar ateşle karşılandı. Kovancık'da Ağaçköprü mânii yanlarak İmor'a girilmiş ve iki tüfek alınmıştır. Düşmanın Çınarcık'a yaptığı baskın tard edildi. Kaynaş'a yaptığı ateş baskınında bir şehidimiz vardır. Düşmanın Güvendepazar'ı 3,5 kilometre şimâl-i şarkındaki tepeye 70 neferle gece (9/10 Şubat) iki defa yaptığı baskın tard olundu. Düşman Akçal cenûb-ı şarkına Beşir'e bilatesir birkaç mermi attı. Ziyaret tepeden Akşit şarkına gelen 200 düşman topçu ateşimizle sırtlar gerisine ilticaya ve tekrar siperlerine girmeğe mecbur oldu. Bugün 5. Fırka karşısında düşmanın nöbetçilerini birkaç misli tertip ettiği görüldü. Beşirköy'e kadar (odun almak üzere) 50 neferimiz düşmanın pususuna düşerek, dördü ağır ve ikisi sağlam altı esir düşman eline düşmüş ve düşman pusu müfrezesini topçu ateşi ile himaye ederek geri çekilmiştir. 110Y 1T'den bir keşif kolu Şadi cenubunda onbeş neferlik bir düşman keşif kolunu telefat verdirerek tard etti. Maktulun apoleti (492Y). İngilizler Kutülamara'yı zabt etti.

11 Şubat 1332 [24 Şubat 1917] (Cumartesi) Kelvaris. Mütebeddil. Düşmanın gece 3T merkezine ve 60Y soluna Şiran vadisinden iki takımla yaptığı baskınlar tard olundu. Canboğul deresinden 4Y soluna yapılan düşman baskını, süngü hücumuyla tard olundu, iki mecruhumuz vardır. Düşman gece 34Y cephesine ateş baskını yaptı ve Canboğul şimâl-i şarkındaki tepelere dört şarapnel attık, ateş kesildi. 37. Fırka merkez ve sol cenahından mutat baskın müfrezeleri Harşit'i (tuğyan etti), geçemiyerek avdet etti. Düşman 28T cephesine 2150 hattına sekiz mermi attı, bir neferimiz hafif mecruh oldu.

Levent Şahverdi Arşivi

12 Şubat 1332 [25 Şubat 1917] (Pazar) Kelvaris. Güneş. 30T Yukarı Huzman'a giden baskın kolumuz boş bulmuş ve daha ilerilemiş ise de düşmana tesadüf etmemiştir. 54T düşman ateş baskını yaptı.

11/12 Şubat, Çınarcık şimaline ve Kaleibedirma cenubuna yaptığımız baskınlar düşman tarafından ateşle karşılandı, bilanetice avdet olundu. Düşman Acembol'dan 102K'a bilatesir piyade ateşi icra etti. San Şeyh şarkındaki düşman topçusu 2150'ye bilatesir birkaç mermi attı. Kutülamara tarafımızdan tahliye olunarak, garba doğru kıtaatımız çekildi.

13 Şubat 1332 [26 Şubat 1917] (Pazartesi) Kelvaris. Güneş. (Gece 12/13 Şubat, Çok ayaz ve soğuk). 28T'den İmor şarkına, 30T'dan Huzmal cenûb-ı şarkına, 60T'den Zangar cenûb-ı garbına baskın yapan kollarımız düşmanla badelmüsademe bilanetice avdet ettiler. 34Y'den düşmana gece ateş baskını yaptı ve top da attıysa da düşman mukabele etmedi. Elceğiz cenubundaki postalarımıza baskın yapan 50 düşman tard olundu.

12/13 Şubat, Şadi cenubuna ve Güldüzü cenubuna ve Halkova garbına yaptığımız baskınlarda ateşle düşman mukabele etti. Bir saat müsademeden sonra avdet olundu, dört mecruhumuz vardır. Dicle cihetinde bir düşman ganbotu topçu ateşimizle batırıldı. Dicle cephesinde kıtaatımız (Davyer) civarında yeni mevziilerine çekiliyorlar.

14 Şubat 1332 [27 Şubat 1917] (Salı) Kelvaris. Gece kar, mütebeddil. Selli dere ve Tursunzir cenubuna yaptığımız baskınlar ateşle karşılanarak, bilanetice avdet olundu. Sebat tepeden düşmana gece ateş baskını yapıldı. Çağıl şarkındaki postamıza düşmanın yaptığı baskın tard olundu. İkinci defa daha kuvvetler takarrübü görülerek üzerine ateş edilerek hatt-ı asliyeye çekilmiş, bilahire yine eski mevziini elde etmiştir. İki tayyaremiz Erzincan ovasında istikşaf icra ettiler, fazla bir kuvvet görmediler. Erzincan'daki düşman ordugâhına iki bomba attılar.

15 Şubat 1332 [28 Şubat 1917] (Çarşamba) Kelvaris. Güneş. Düşmanın Karakeban'da Üçtepeler ileri postasına yaptığı baskın tard olundu, iki şehidimiz vardır. Kaleibedirma cihetine yapılan baskın ateşle karşılanarak bilanetice kolumuz avdet etmiştir. Düşmanın iki tayyaresi Erzincan'dan Refahiye'ye gelerek, biri bir nahiye civarına diğeri bir kazaya iki bomba attılar. Beşir köyüne giden keşif kolu-

Levent Şahverdi Arşivi

muza düşman topçusu Akçal cenûb-ı şarkından tesirsiz birkaç mermi attı. Yedi Mitralyöz tepesi şimâl-i şarkındaki düşman efradı topçu ateşimizle yedi sekiz zayiat verdi. Üç zeminlik tahrip ettik, Güllü'deki düşman topçusu bilatesir Canboğul'a 9 mermi attı. Karadağ'daki topçu bilatesir 110Y cephesine 9 mermi attı. 17Y t Menküt garbındaki 18Y t.'i tebdil etti.

1 Mart 1333 [1 Mart 1917] (Perşembe) Kelvaris. Mütebeddil. Alafranga yılı kabul. Sabaha karşı 29T ve 91T arasına (her iki kolordu hatt-ı mevziine) kırk elli kişilik bir kuvvetle baskın yapmak istemişse de, 29T postalannın muavenetiyle tard olunmuştur. Tepedam'daki topçumuz 30T cephesindeki düşmana tesbît-i mesâfe için beş on mermi endaht etmiştir.

2 Mart 1333 [2 Mart 1917] (Cuma) Kelvaris. Mütebeddil. Düşman 110Y, 111Y, 109Y cephelerine tesirsiz topçu ateşi yapmıştır. Diğer cephelerde sükûnet vardır. San Şeyh'ten Menküt'e bir düşman taburu gelmiştir.

3 Mart 1333 [3 Mart 1917] (Cumartesi) Kelvaris. Mütebeddil kar, yağmur. Tepedam şarkındaki boyun noktasında bu sabah keşif kolumuza düşmanın yaptığı baskın ile 34Y mıntıkasında Üçtepeler'e düşmanın yaptığı baskın tard olundu. 4T'den Çamlıtepe'ye yapılan baskında mezkûr tepe boş bulunmuş ise de cenubundaki posta bastırılarak üç kişi itlaf ve iki nefer esir edilmiştir. San Şeyh'ten Eydiş'e istikametine bir düşman taburu gitmiştir. Kara Ahmetli'de bir düşman mekkâri kolu mitralyöz ateşiyle iki insan mecruh ve üç mekkâri mürd oldu. Düşman bunun üzerine bilatesir yetmiş seksen mermi endaht etti. Keten Çukuru ve Kuzgun'daki keşif kollanmıza düşman bilatesir ateş baskını yaptı.

4 Mart 1333 [4 Mart 1917] (Pazar) Kelvaris. Kar yağıyor. Kuvvetli bir düşman baskın kolunun Çağıl cenubuna yaptığı teşebbüs ateşle tard edilmiştir.

3/4 Mart, düşmanın Çınarcık'a yaptığı baskın tard edildi, bir mecruh kaybımız vardır.

5 Mart 1333 [5 Mart 1917] (Pazartesi) Kelvaris. Mebzulen kar yağıyor. İkibaca'dan Harşit'e yaklaşan bir düşman keşif kolu, Elceğiz deresindeki 98T keşif kolunun ateşiyle tard edilmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

4/5 Mart, kırk düşman Şadi garbındaki 12 neferlik keşif kolumuza baskın yaptı, tard olundu. Aynı gece Seki cenubundaki 6 neferlik bir kolumuza, düşman bir bölük ve makineli tüfekle taarruz ederek, postamız diğer postalar himayesiyle Harşit kenarına çekildi. Bir takımla badettakviye düşman eski mevzii istirdat etti. Her iki baskında biri mecruh olarak, iki neferimiz kayboldu. İkibaca garbında yirmi kişilik bir düşman keşif kolu Harşit'i geçmek istemişlerse de 110Y keşif kolunun ateşiyle tard olunmuşlardır.

6 Mart 1333 [6 Mart 1917] (Salı) Kelvaris. Güneş. Telme vadisi şarkında 60T postalarına iki manga düşmanın yaptığı baskın tard edildi. Saat 1 evvelde Bülbüloğlu hanı garbındaki postalarımıza düşman baskın yaparak tepeyi işgal etti. Mukabil taarruzlarla istirdat ettik. 5 mecruh, 2 şehit, 1 esir vardır. Yedi Mitralyöz tepesine gelen düşmanın elli mekkarisi topçumuzun ateşiyle dağıldı. 109Y cephesine düşman tesirsiz birkaç mermi attı.

7 Mart 1333 [7 Mart 1917] (Çarşamba) Kelvaris. Kapalı ve kar. Düşman topçusu bilatesir 109Y cephesine 4T sol cenahına birkaç mermi attı ve 2150 cenubundaki mitralyöz mevkii San Şeyh şarkındaki düşman topçusu döverek müdafiini tahrip etti ve 9T sol cenahına Menküt'ten bir tabur gelerek oradaki kıtayı tebdil etti.

6/7 Mart, düşman 32Y cephesine 150 neferle bir baskın yaparak hatt-ı aslîye girdi, 75 esir alarak avdet etti (iki siperi de).

8 Mart 1333 [8 Mart 1917] (Perşembe) Kelvaris. Mütebeddil.

7/8 Mart, saat 11 sonrada 80-90 düşman piyadesi Üçtepe'nin şark cenubundaki dere içindeki postamızı bilamüsademe basarak esir etmiş ve postanın yolundan bölük merkezine çıkarak zeminliklerde bulunan 4 zabit, 52 nefer ve bir makineli tüfeği alarak avdet etmiştir. 60T soluna düşmanın yaptığı baskın tard olundu. Bülbüloğlu hanı garbındaki Kırmızı tepeyi 150 düşman neferi gece 7/8 Mart, baskınla zabt ettilerse de gündüz istirdat olundu.

7/8 Mart, Şadi, Kaynaş, Çınarcık, Kuzgun, Keten Çukuru nısfülleylden evvel ve sonra mükerreren vaki olan baskınları kamilen def edildi. Kuzgun'daki keşif kolumuz Harşit garbına çekildi. Düşman bir keşif kolunun mevziini zabt ile tahkim etti. Düşman topçusu bilatesir Kelif köyü garbına, 60T sol cenahına ve 100T

Levent Şahverdi Arşivi

mevaziine ateş etti. 109Y, 110Y 111Y cephesine düşman topçusu bilatesir ateş etti. Kafkas Ordu Grubu'nu Ahmet İzzet Paşa teşkil etti.

9 Mart 1333 [9 Mart 1917] (Cuma) Kelvaris. Güneş. Alessabah iki torpido Giresun'u ve görülen dört torpidodan ikisi 37. Fırka sol cenahı ve ikisi Tirebolu'yu bombardıman etti.

8/9 Mart, 98T'den Uluköy ve İkibaca istikametlerine çıkarılan iki keşif kolundan Ulu köyüne giden, Harşit köprüsü başında düşman keşif kollarıyla müsademe ve diğer keşif kolunun muavenetiyle düşman tard ve iki mecruh esir alınmış ise de İkibaca'dan gelen 50 neferlik düşman kuvveti üzerine esirleri bırakarak çekilmişlerdir. Tepedam garbındaki topçumuzun ateşi üzerine düşman 2150'ye devamlı ateş ederek tel örgü manialarından birkaç metrelik yeri tahrib etmiştir. Kara Ahmetli civarındaki düşman mekkârileri makineli tüfek ateşiyle dağıtıldı.

7/8 Mart, 110Y tarafına Çatalkaya'ya yapılan baskında 492K'den bir esir, sekiz obüs, üç tüfek alındı. Bağdad'ı tahliye ettik.

10 Mart 1333 [10 Mart 1917] (Cumartesi) Kelvaris. Kapalı.

9/10 Mart, düşmanın Kelif şarkına ve Kırmızıtepe'ye yaptığı iki baskın tard olunmuştur. Saat 3,30 evvelde 60 düşman neferi Kara Keten deresinden ilerleyip 101T sağındaki postayı basarak, 1 şehit, 3 esir aldıklan ve hatt-ı aslîye mukabelesi üzerine çekildi. Çınarcık'da ateş teati olundu, bir neferimiz mecruh olduğu Harşit'in tuğyanı cihetiyle Çınarcık ve Keten Çukuru'ndaki keşif kollarımız garp sahiline alındı. 37. Fırka alaylan cephesine düşman ehemmiyetsiz birkaç mermi attı. Saat 6,30 sonrada düşman 6 cebel, bir obüs topuyla Harşit mansıbındaki adacıktan sahile kadar şiddetli bombardıman ve makineli tüfek, piyade ateşi yapmıştır. Bir saat devam etmiştir. Avcılı'dan 60 nefer ve sahilden diğer bir kol Harşit'i geçmeğe teşebbüs etmişlerse de, tard olundular. 2 mecruhumuz vardır. Düşmanın Dicle cenup sahilindeki taarruzu tevkif edildi.

11 Mart 1333 [11 Mart 1917] (Pazar) Kelvaris. Kar yağıyor.

10/11 Mart, 2150 cenup ve şarkındaki keşif kollarımıza düşmanın yaptığı baskınlar tard edildi. Çağıl şimalindeki keşif kolumuza düşmanın yaptığı baskın tard olundu. 101Y sağ cenahına çıkan keşif kolu düşman ateşine uğrayarak geri çekildi. İngilizler Bağdad'a girdi.

Levent Şahverdi Arşivi

12 Mart 1333 [12 Mart 1917] (Pazartesi) Kelvaris. Güneş. Düşmanın 11/12 Mart, Kara Şeyh şarkına ve 100T sağ cenahındaki ormanda bulunan postaya yaptığı baskınlar tard olundu. Kenek'deki düşman topçusu 100T cephesinden on mermi attı. Kuzgun'dan Zendin cihetine tesirsiz topçu ateşi yaptı, 111Y cephesine piyade ateşi icra ederek bir neferimiz mecruh oldu.

11/12 Mart, Tünlek cenûb-ı garbında kurulan pusumuza 6 Rus uğramış, biri itlaf, biri esir edilmiştir. Harşit üzerindeki ahşap köprüleri söktürdüğünden Kaynaş civarındaki keşif kolumuzu Harşit garbına aldık.

13 Mart 1333 [13 Mart 1917] (Salı) Kelvaris. Mütebeddil, kar yağıyor. Kara Keban cihetinde yaptığımız baskında düşman siperlerine girilmiş ise de düşman ateşi üzerine bilanetice avdet olunmuştur. Bir mecruhumuz vardır. Yarım kilo barut igtinam olunmuştur. Zevalde bir tabur düşman piyadesi Bülbüloğlu hanlar Memiş Bey'e doğru gitti. Kenek'ten düşman topçusu bilatesir Üçtepeler'e on mermi attı.

14 Mart 1333 [14 Mart 1917] (Çarşamba) Kelvaris. Güneş. 2150 cenubundaki nokta-i istinâd cenubuna 300 düşman, saat 10 sonrada (12/13 Mart) baskın yapmış, mukabil taarruzla düşman tard edildi. 29T'den 3 şehit, 11 mecruh (7) kayıp vardır. Aynı zamanda 38T cephesinde İmor istikametindeki keşif kollarımıza taarruz ettiyse de tard edildi, bir şehit, bir mecruhumuz vardır. Aşağı Huzmal şarkındaki kayadan 30-40 kadar düşman neferi gece yaylım ateş icra etti. 4T'de sahil cenubundaki tepe 200 düşman 13/14 Mart, saat 8,30 sonrada üç koldan taarruz yapmış ve mevzideki 60 neferimiz süngü ve bomba ile mukabele etmiş ve bilahire hatt–ı asliyeye çekilmiş, badehu takviye olunarak tepeyi istirdat etmişlerdir. 26 nefer Güllü şarkındaki düşman topçusu, Canboğul ve Üçtepeler'e sekiz mermi attı, bir zabit hafif mecruh oldu. Düşman topçusu Akçal'dan Güvende'ye bilatesir 12 mermi attı. Piyadesi Acembol tepesinden 102T karakollarına ve Akçal'dan Beşir köyüne bilatesir yaylım ateşi yapmıştır. Düşman Kuzgun'dan Dol'a ve Kara Ahmetli'den 111Y cephesine tesirsiz topçu ateşi yaptı. Çin de Almanya ile kat-ı münâsebât etti.

15 Mart 1333 [15 Mart 1917] (Perşembe) Kelvaris. Mütebeddil, kapalı, kar yağıyor. Bülbüloğlu hanı cenubuna 50 düşmanın yaptığı baskın ateşle tard olun-

Levent Şahverdi Arşivi

du. Halkova çarşısında talim eden bir düşman bölüğü, topçu ateşimizle dağıtıldı. Düşman 109Y cephesine tesirsiz topçu ateşi yaptı. Halkova çarşısı hizasına bir torpido geldi, bir heyet çıkardı. Bir takım köprü sehpalannı ve keresteyi, köprü edevatını Halkova çarşısına Ruslar naklediyorlar. Rusya'da, Petersburg'da ihtilal ve ihtilalciler hükümeti zabt ile, hûkûmet-i muvakkate teşkil ediyorlar.

16 Mart 1333 [16 Mart 1917] (Cuma) Kelvaris. Kar yağıyor. 30T sol cenahına ve 4T sağ cenahına düşmanın yaptığı iki baskın tard olundu. Düşmanın 15/16 Mart, Seki şarkındaki keşif kolumuza 40 neferle yaptığı baskın mukabil taarruzla tard edildi. Harşit şarkındaki keşif kolumuza 80 düşman taarruzla, bir buçuk saat müsademeden sonra düşman ricat etmiştir, iki şehidimiz vardır. 109Y cephesine düşman tesirsiz birkaç mermi attı. Düşman, Bağdad'ın ve Kermanşah'ın sükûtuna dair Seki'de beyannameler attı.

17 Mart 1333 [17 Mart 1917] (Cumartesi) Kelvaris. Karlı. 46T'yi Teftiş ederek İneköy'e gittim. 29T yaptığı baskında düşmandan üç esir almış ve bir makineli tüfek tahrip etmiştir. 4T Çamlıtepe'ye baskın yaparak düşman hatt-ı aslîye çekildi ve ateşle karşılandı, İkibaca'yı aldılar, 46T Selli dere şarkına girdik. Küredam ateş baskını yaptı. Düşman Eski Cami şarkındaki tepelere gelerek yedi bomba attı. 101T baskın müfrezesi düşmanı müteyakkız bulunmuştur. 30T'nin yaptığı baskında düşman ateşle mukabele etti, bir mecruhumuz vardır. Düşmanın Sanbaba şarkındaki ileri karakolumuza yaptığı baskın tard olundu.

18 Mart 1333 [18 Mart 1917] (Pazar) İneköy. Karlı. Sefger, Vürudet, Karatepe, İneköy. Rus İhtilali'ni haber aldım. Düşmanın bir bölük ve iki makinelisinin Seki şarkındaki postamıza yaptığı baskın tard edildi. 109Y, 111Y mevaziine düşman bilatesir topçu ateşi yaptı. Beşirköy civarında keşif kollan müsademesi oldu. Düşmanın pususuna uğrayan gayr-ı müsellah efrattan 8 kayıp ve bir nefer mecruhumuz vardır.

19 Mart 1333 [19 Mart 1917] (Pazartesi) İneköy. Güneş. Uluşiran, Kurtun, Krantı'da 9Y teftiş, karargâha avdet.

18/19 Mart, Vehip Paşa'nın rahatsızlığı cihetiyle, Ordu Vekaleti'ni ifa için Suşehri'ne azimetim emrolundu.

Levent Şahverdi Arşivi

20 Mart 1333 [20 Mart 1917] (Salı) Kelvaris. Güneş. Araba ile Karahisar'a geldim (Ali Efendi beraber).

19/20 Mart, Tepedam şarkındaki keşif kollanmıza saat 11 sonrada yüz kadar düşman neferi baskın yaptı, bilmüsademe tard edildi. Bir şehit ve üç neferimiz kayıptır. 60T sol cenah ileri karakollanna saat 11,30 sonrada düşmanın yaptığı baskın tard edildi.

19/20 Mart, saat 7,15 sonrada üç makineli ve bomba topu himayesinde Kaynaş, Manastır, Kozan cihetlerinden kuvvetli piyade sevk ederek Harşit köyü civanndaki daimi köprü şarkındaki keşif kollanmıza taarruzla bir buçuk saat muharebeden sonra keşif kollarımız Harşit garbına çekildi, bir mecruhumuz vardır. Düşmanın taarruzu üzerine, köprü tarafımızdan tahrip ve kaçan düşman ateşle takip olundu. 13Y, 15, 17. t (6) Rus neferi iltica etti. Düşman 2150 ve Zendin ve Arslancık'a bilatesir bir müddet ateş etti. Uluköy'den gelen kırk düşman neferi Güvendepazar'ın dört kilometre şimâl-i şarkındaki tepedeki postalanmıza baskın yaptı. Düşman tard ve takip olundu ve bir tüfek alındı.

21 Mart 1333 [21 Mart 1917] (Çarşamba) Karahisar. Güneş. Otomobil ile Suşehri'ne geldim. Tepedam şarkına düşmanın yaptığı baskın tard edildi. Düşman bilatesir 2150 ve Kelkit çayı şimalinde tepeye (30T) ve Manadur tepesine Dol, Arslancık, Taklı sırtlarına ve Harşit mansıbındaki Münferid tepeye bir müddet top attı ve Çorak şarkındaki (Harşit şarkında) keşif kolumuza da düşman bilatesir birkaç mermi attı. Pozatlı'daki topçumuz Aşağı Huzman'daki düşman zeminliklerine birkaç mermi attı.

20/21 Mart, Beşinci Fırka cephesindeki 200 düşman Ortab garbındaki 2100 tepeye baskın yaparak (2) makineli tüfek (2) zabit, 17 nefer esir etti.

22 Mart 1333 [22 Mart 1917] (Perşembe) Suşehri. Güneş. Vehip Paşa'nın rahatsızlığı paratifüs ve hafifdir.

21/22 Mart, düşman Aralcık'ın ikibuçuk kilometre şimal-i şarkına, saat 1 evvelde baskın yaptı, def edildi ve aynı gece düşman Harşit köprüsü garbına topçu ile ateş baskını yaptı. Saat 3,45 sonrada iki düşman tayyaresi Tirebolu ile Orta Camiizir arasında bir müddet tayerandan sonra avdet etti. Düşman topçusu 2150, Karakeban, Güvende köyüne ateş etti. Topçumuz da İmor şarkına birkaç mermi attı. Düşman bilatesir 110Y cephesine altmış ve 111Y cephesine 30

Levent Şahverdi Arşivi

mermi attı. 109Y cephesine düşman toplan bir müddet ateş ettiler. 100Y iki taburu 31 Y'i tebdil etti.

23 Mart 1333 [23 Mart 1917] (Cuma) Suşehri. Güneş. Yekdiğerini müteakip iki düşman tayyaresi ve bir düşman torpidosu 37. Fırka sol cenahında istikşaf yaptılar. Zevalde Elme deresi istikametinden gelen 20 düşman neferi tard ve 3 maktul terk ettirildi. (505Y) Elme şarkındaki bir düşman mitralyözü bilatesir Gültepe'deki postalarımıza ateş etti. Devegözü civarındaki düşman topçusu Günvendepazar'ın şimâl-i şarkındaki postalarımıza birkaç mermi attı. Düşman Gedek dağı garbından Harşit köyü cenubu ile Çorak köprüsü şimaline 30 mermi attı. Şadi şimal sırtlarında ve Çorak köprüsü şarkındaki keşif kollarımıza üç mitralyözle düşman bir müddet ateş etti. Kel Ahmet'ten Ambartaşı'na düşman birkaç mermi attı. Arslancık'a düşman 30 mermi attı ve düşman 109Y'yi topçu ile dövdü, bir şehit ve bir mecruhumuz vardır.

22/23 Mart, saat 1 evvelde Çorak garbındaki köprü şarkında bulunan keşif kolumuza 50 düşman baskın yaptı, tard olundu ve baskın esnasında düşman topçusu Çorak köprüsüne birkaç mermi attı. Harşit'ten mürur ile düşmana 37. Fırka'ca yapılan baskında 2 mağruk, 3 şehit, 2 mecruh, 4 kayıp vardır. 17Y cephesine 100Y'den dört Rus iltica etti.

24 Mart 1333 [24 Mart 1917] (Cumartesi) Suşehri. Güneş. Karaburun'da bir torpido himayesinde bir düşman deniz tayyaresi tayeran tecrübeleri yaptı. Düşman topçusu 2150, Canboğul'a Ambartaşı'na, İncir köyüne, Karakeban'a tesirsiz ateş etti. Topçumuz Yedi Mitralyöz tepesine ateş etti. Mukabeleten düşman Sandıklı tepeden Sebattepe'ye ve Canboğul'a mitralyöz ateşi icra etti. Halkova çarşısına gelen bir düşman bölüğü topçu ateşimizle dağıtıldı.

23/24 Mart, Şadi cenubuna yaptığımız baskında düşmanın teyakkuzu hasebiyle bilmüsademe avdet olundu. 23/24 Mart, saat 10,30 sonrada düşmanın Eğergediği Manadur arasından yapmak istediği baskın def edildi. 23/24 Mart, saat 8,30 sonra ve saat 4,40 evvelde Canboğul cenubundaki dereden 4T sol cenahına düşmanın iki defa yapmak istediği baskın tard edildi. Düşmanın bir tayyaresi Kemah'a gelip, avdet etti.

25 Mart 1333 [25 Mart 1917] (Pazar) Suşehri. Güneş. 49. Fırka Kumandanı bölüğün kumandasını deruhte etti. 10. Fırka Kumandanı Ağvanis'e hareket etti.

Levent Şahverdi Arşivi

Saat 3,20 sonrada bir düşman tayyaresi Espiye, Külevare cenubuna doğru istikşafatta bulundu. Bir düşman torpidosu 37. Fırka sol cenahına birkaç mermi attı. 2150 cenubuna ve İmor garbındaki keşif kolumuza baskın yapan düşman kuvvetleri tard edildi. Karatepe'nin şimal ve şimâl-i şarkına yüzer kişilik düşman baskın kollan bomba, piyade, makineli, topçu ateşiyle tard edildi. Birçok kan izleri ve bir Plaston maktulu görüldü. Baskın zamanında Çamlıtepe'deki düşman mitralyözü de ateş etti. 4T sol cenahında keşif kollanmıza takarrüp eden düşman tard edildi. Güvendere köyü şarkındaki postalanmızla Akçal cenûb-ı garbındaki düşman postalan arasında ateş teatisi edildi. Düşman topçusu Ambartaşı'na, Dol civanna, Çorak ve Toymuş, Tünker civanna, Taklı sırtlarına tesirsiz bir hayli mermi attı. 109Y cephesinde düşman efradı, "On güne kadar musalaha olacak" diye bağırdılar. 49. Fırka sol cenahındaki pusuya düşman düşürülerek bir maktul ve 3 esir alındı (19. t). Düşmanın Deyale'den şehir yan tarafına yaptığı taarruz tard ve mukabil taarruzla düşman takip ve 180 esir (Lahoz Fırkası'ndan) ve 6 mitralyöz alındı.

26 Mart 1333 [26 Mart 1917] (Pazartesi) Suşehri. Güneş.

25/26 Mart, 2150 cenubuna düşmanın yaptığı baskın tard edildi. 50 düşman neferi Terbelitepe'ye gelip yaylım ateşi ederek Keretam istikametine gittiler. Küçük Taktepe'ye yaptığımız baskın müntic-i muvaffakiyet olmadı. Seki'de tahkimatla meşgul düşman efradı ateşle dağıtıldı. Kuzgun'dan Harşit'e ilerleyen düşman postasına ateş edilerek iki maktul verdirilmiştir. 104Y cephesinde ileri kıtaatımıza takarrüp eden bir düşman keşif kolu, ateşimizle tard edildi. Gazze'ye düşmanın yaptığı taarruz da telefatla tard olundu.

27 Mart 1333 [27 Mart 1917] (Salı) Suşehri. Güneş. 4T sol cenah postasına takarrüp eden düşman keşif kolu tard edildi, bir mecruhumuz vardır. Düşman topçusu 2150'ye birkaç mermi attı.

26/27 Mart, Manadur'daki postanızı düşman basarak beş esir aldı. Düşman topçusu Oyrac'a ve Seki şarkındaki keşif kollanmıza ateş etti. 111Y, 109Y cephesine düşman topçusu birkaç mermi attı. 49. Fırka 154Y cephesine bir Rus neferi iltica etti (19Y. t). Gazze civannda dört İngiliz fırkasıyla (bir piyade, üç atlı süvari fırkası) iki gün devam eden muharebe neticesinde İngilizler def edildi, 200 esir aldık. Terkos civarında dün istikşaf yapmak istiyen düşman sefine ve tayyareleri, tayyarecilerimiz tarafından tard ve tebid edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

28 Mart 1333 [28 Mart 1917] (Çarşmba) Suşehri. Kapalı, fırtına. 2150 civarındaki keşif kolumuza baskın yapan düşman tard edildi, bir şehit vardır. Üçtepeler ilerisine baskın yapan düşman tard edilmiştir. 37. Fırka merkez ve sol cenahında düşman bomba ve mitralyöz ve piyade ateşi icra ederek ateş yakmış ve nısfülleyle kadar ilân-ı şâdmânî etmiştir, bir zabit şehit, bir mecruh. Harşit karyesi şarkında tahrip edilmiş olan köprü civarına düşman bomba topu ve piyade ateşi icra etmiştir. Bir zabitimiz mecruh oldu. Öğleden sonra düşmana 33 mermi topçumuz attı. Düşman da bilmukabele 94 mermi attı. Fırka (49) kıtaatı kâmilen Üçüncü Fırka'yı tebdil etti.

29 Mart 1333 [29 Mart 1917] (Perşembe) Suşehri. Kapalı, rüzgâr. Düşman topçusu Arslancık'a tesirsiz birkaç mermi attı.

30 Mart 1333 [30 Mart 1917] (Cuma) Suşehri. Yağmur. Saat 11,30 sonrada (29/30 Mart) İmor'dan gelen 50 düşmanın 2150'ye yaptığı baskın tard oldu. Saat 1 evvelde düşmanın Üçtepeler şimaline yaptığı baskın tard olundu.

29/30 Mart, Seki köprüsü şarkındaki keşif kolumuza bir düşman bölüğü baskın yaptı. Şiddetli mukabele ile tard ettik. Bir nefer esir aldık ve beş tüfek igtinam ettik, bir mecruhumuz vardır. 29/30 Mart, elli düşman Zarapot deresi ağızındaki postaya takarrüple dört neferimizi esir etti. 29/30 Mart, Elme cenubuna baskın yaptık. Düşmandan bir nefer esir ettik (505Y) beş nefer maktul bulundu. Düşman Harşit karyesine tesirsiz birkaç top attı. Saat 2,30 evvelde Güzeltepe'ye düşman sokulmak istedi, tard olundu. Düşman torpidosu Duna (Çamburun) ve Giresun yakınında Çaylakkale civarında tayyare hangarını bombardıman etti, hasar vardır.

31 Mart 1333 [31 Mart 1917] (Cumartesi) Suşehri. Güneş. 2150 şimaline ve Tepedam garbına düşman topçusu 20 mermi attı.

30/31 Mart, saat 12,30 evvelde 4T dan sevk olunan baskın müfrezesi Çamlıtepe'de ateşe uğradı, 1 şehit, 1 mecruh vardır. Sabaha kadar 30 düşman Karakeban deresinden ilerlemek istediyse de ateşle tard edildi. Taklı civanndan düşman obüsu birkaç mermi attı. 30/31 Mart, düşman tarafından 2150 şimaline ve Çağıl şimaline yapılan baskın tard edilmiştir. Saat 4,30 evvelde 152Y soluna takarrüp eden düşman keşif kolu tard olundu. İngilizlerin Dicle ve Deyale'ye taarruzları tevkif olundu ve külli zayiatla tard olundu.

Levent Şahverdi Arşivi

1 Nisan 1333 [1 Nisan 1917] (Pazar) Suşehri. Güneş.

31 Mart /1 Nisan, 2150 civarına ilerleyen yüz düşman ateşle tard olundu. Saat 2 evvelde Çağıl cenubundaki dereyi takiben gelen düşman keşif kollarımızı postalar hattına çekilmeye mecbur etti. Topçu ateşimizle geri çekilmeye mecbur edilerek, eski mevaziimizi işgal ettik. 31 Mart /1 Nisan, Şimera karyesine yapılan baskında düşman ateşle mukabele etti. Keşif kolumuz avdet etti. Düşman Şimera karyesini ihrak etti. 31 Mart /1 Nisan, Uluköy köprüsü cenup mahrecindeki kırk neferlik düşman postasına baskın yaptık. Düşman mukabele etti ve Kuzugöl tepesi şimalindeki posta ile Şeyhköy cenubundaki mitralyöz ve postalan ateş muharebesiyle baskın kolumuzu tevkif etti ve köprü postası geri çekildi. Baskın kolumuz bilanetice avdet etti. Düşman topçusu Karatepe şarkına Dol sırtlarına, Harşit cenubuna, Arslancık'a, İneköy şarkına ateş etti.

2 Nisan 1333 [2 Nisan 1917] (Pazartesi) Suşehri. Mütebeddil. Düşmanın Sebattepe ve Üçtepeler'e yaptığı baskın tard edildi. Kabaktepe'den Aralcık'a ilerleyen bir düşman keşif kolu ateş ederek avdet etti ve düşman topçusu Aralcık'a bilatesir on mermi attı. 200 düşman Kaleibedirma'dan cenuba yürürken, topçumuz endahtıyla dağıldılar ve bunun üzerine düşman topçusu 111Y bir müddet ateş etti. Düşman topçusu Harşit köyü cenubuna top attı.

3 Nisan 1333 [3 Nisan 1917] (Salı) Suşehri. Kapalı. Elli düşman Şarkî ve Garbî Canboğullar arasındaki boyun mıntıkasına ve 54Y sağ cenah postasına yaptığı iki baskın tard olundu. Galis deresi cenubundaki postamıza 60 düşman neferinin yaptığı baskın bomba ve piyade ateşiyle tard ve takip olundu. Düşman topçusu Limniş'teki cebel zeminliklerine ve Aralcıktepe şimaline ve Şabankaleye, Zendin şimaline ateş etti. Şabankale ve Zendin'deki toplanmız bilmukabele kırk mermi endaht etmiştir. Düşman Kuzgun karyesinde oniki hane ihrak etti. Almanlar Estehud'da köprü başını zabt ve 150 mitralyöz ve 130 zabit ve 9500 nefer esir ettiler.

4 Nisan 1333 [4 Nisan 1917] (Çarşamba) Suşehri. Yağmur. Vehip Paşa Suşehri'nden Dersaadet'e hareket etti. Eski Cami garbındaki sırtlara gelen üç mangalık bir düşman kolu keşif kollarımızın ateşiyle tard edildi. Köseler ve Arslancık sırtlarını düşman topçusu dövdü, bir nefer mecruhumuz vardır. Taklı ve İneköy

Levent Şahverdi Arşivi

şarkına düşman topları ateş etti. Birkaç Rus kruvazör ve tayyare gemileri Karadeniz boğazına gelerek Kölüs'e birkaç bomba attılar. 34Y Kınntı'da tecemmü etti ve 9Y mevazii teslim aldı.

5 Nisan 1333 [5 Nisan 1917] (Perşembe) Suşehri. Kapalı, mütebeddil. İki Rus torpidosu saat 5 evvelde Terme boğazını bombardıman ederek, 30 nefer ihraç ve oradaki birkaç sefineyi ve birkaç şakiyi ve erzakı alarak, şarka doğru seyr ve avdet etti [Rusların debarkman yaptıklarına dair haylice telaş görüldü]. (Seki) şarkındaki keşif kolumuza saat 1 evvelde bir düşman takımı taarruz etti, tard olundu. Arslancık- Taklı sırtlarına düşman bilatesir top attı. 4/5 Nisan, düşmanın Tepedam şarkına yanaşan düşman keşif kolları ateşle tard edildi. 4T sol cenahına yanaşan düşman keşif kolları tebit edildi. Düşmanın Üçtepeler'e yaptığı baskın def edildi. Düşman karadan Tirebolu'yu bombardıman ederek harik zuhur etti. Saat 9 sonrada (4/5 Nisan) düşman 154Y soluna baskın yaptı, tard olundu. Amerika Kongresi Almanya'ya ilân-ı harb kararını tasdik etti.

6 Nisan 1333 [7 Nisan 1917] (Cuma) Suşehri. Yağmur.

5/6 Nisan, saat 9 sonrada düşmanın Sebattepe'ye yaptığı baskın piyade ve mitralyöz ateşiyle def edildi. Saat 4 evvelde tarafımızdan Bülbüloğlu hanı garbındaki düşman postalanna baskın yaptık. Düşmanın mukabil taarruzuyla geriye çekildik. Süngü muharebesinde düşmana 12 maktul verdirildi, 7 mecruhumuz vardır. 154Y merkezine düşmanın yaptığı baskın tard edildi.

7 Nisan 1333 [7 Nisan 1917] (Cumartesi) Suşehri. Güneş. Otomobil Kezik-Çobantekke arasında çamura saplandığından Refahiye'ye avdetle geceyi orada geçirdik. Saat 3 evvelde düşman Akçal'dan Kargakaya şark şimalindeki keşif kolumuza baskın yaptı, tard olundu. Beşir-Akçal istikametine sevk olunan keşif kolumuz, Beşir köyünde 60 düşmana tesadüfle müsademeye başladı. Sağ ve soldan kuvvetimiz takviye olunarak düşman tard olundu, 3 maktul (489Y) ve 10 mecruh vardır. Düşman topçusu Canboğul'a ateş etti, bilmukabele topçumuz Yedi Mitralyöz tepesini dövdü. Düşman topçusu Güvendepazan üç kilometre şimalini ve Arslancık, Tünker, Taklı, Tirebolu'yu dövdü. Bir düşman sefine-i harbiyesi Karaburun'dan şimale doğru seyr etti.

Levent Şahverdi Arşivi

8 Nisan 1333 [8 Nisan 1917] (Pazar) Ortaköy. Güneş, yağmur. Hayvanla Refahiye'ye geldik. Düşman topçusu Aşağı Haydürek'i dövdü. Bilmukabele Ziyarettepe'ye topçumuz müessir ateş etti. Düşman topçusu Güvendepazarı dört kilometre şimâl-i şarkındaki mevziimize, Mahalle cenûb-ı şarkı sırtlarına 111Y cephesine bilatesir bir hayli mermi atmıştır.

9 Nisan 1333 [9 Nisan 1917] (Pazartesi) Refahiye. Güneş. Yusuf İzzet Paşa ile beraber Elmalı'ya geldim. Telme şarkındaki düşman topçusu ovada tahkimat yapan efradımıza beş mermi attı, bir mecruhumuz vardır. Düşman topçusu Mahalle cenubuna, Harşit cenubuna, Şabankale'ye bilatesir bir hayli ateş etti. Düşman Sebattepe önündeki siperlerine beyaz bayrak dikerek, "Yakında sulh olacak" diye bağırmışlardır.

10 Nisan 1333 [10 Nisan 1917] (Salı) Elmalı (28Y Karargâhı). Güneş. Kemah'a geldim ve 3/107 mevziine giderek, mevazii gördüm. Bir düşman tayyaresi saat 7,15 evvelde Erzincan'dan Kıran hanlarına ve (Kedek'e) gelerek avdet etti. Düşman topçusu Limniş'e, Toymuş garp sırtlarına, Şabankale civarına, Arslancık'a ateş etti.

11 Nisan 1333 [11 Nisan 1917] (Çarşamba) Kemah, Kedek'e (9. Fırka karargâhı) geldim. Güneş, hafif yağmur.

10/11 Nisan, saat 8 sonrada Bülbüloğlu hanları cenubundaki Karatepe'de gece postamıza düşmanın yaptığı baskın tard olundu. Düşman topçusu Harşit mansabındaki adaya, Aralcık'ın 2,5 kilometre şimâl-i şarkındaki sırtta tahkimat yapan efradımıza Güvendepazarı şimalindeki mevaziimize, Zendin'e, Arslancık'a birkaç mermi attı. Saat 6 evvelde Çönerek tepesine takarrüp etmek isteyen düşman keşif kolu tard edildi.

12 Nisan 1333 [12 Nisan 1917] (Perşembe) Kedek. Güneş. Karadağı görüp Çukurcuğa (49. Fırka karargâhı) geldim.

11/12 Nisan, Canboğul eteklerindeki 4T keşif kolumuza 30 düşman baskın yaptı, 2 neferimizi esir etti. 11/12 Nisan, Aralcık'ın dört kilometre şimâl-i şarkındaki keşif kolumuza takarrüp eden düşman keşif kolu ateşle tard edildi, bir zabit maktulen elde edildi (489Y). Düşman topçusu Şabankale'ye, Zendin'e, İneköyü

Levent Şahverdi Arşivi

cenubuna bir kaç mermi attı. ---i ---dan bir düşman sefîne-i harbiyesiyle, bir nakliye gemisi Karaburun'a gelip, bir tayyare uçurdu. Tayyare Esbiye ve Adabük'e tayeran etti ve muhrip bunu Esbiye'ye doğru takip ile avdet ettiler.

13 Nisan 1333 [13 Nisan 1917] (Cuma) Çukurcuk. Güneş, yağmur. Pardi'ye atla ve Suşehri'ne otomobil ile avdet ettim ve 10. Fırka'yı gördüm.

12/13 Nisan, saat 11,30 sonrada Tepedam şarkındaki bölüğün keşif kollarına takarrüp eden 25 düşman tard edildi. 12/13 Nisan, saat 10,30 sonrada Çağıl cenubuna ilerleyen bir düşman keşif kolu def edildi. Canboğul cenub eteklerine takarrüb etmek isteyen kırk elli neferlik bir düşman baskın kolu piyade ve bomba ateşleriyle tard edildi. 12/13 Nisan, saat 3,30 evvelde 26T sol cenahındaki postaya düşman baskın yaparak beş neferimizi esir etti. 12/13 Nisan, saat 10,30 sonrada Aralcık'ın dört kilometre şimâl-i şarkında tertip edilen pusumuza 40 neferlik bir düşman baskın müfrezesi yanaştı, ateşle tard edildi, [dünkü zabit naaşını almak için olacaktır]. Karakeban'daki topçumuz düşmanın siper ve zeminliklerini tahrip etti. Kedek köyü şimalindeki düşman topçusu tesirsiz mukabelede bulundu. Düşman topçusu Harşit köyü cenubuna, İneköyü'ne, Taklı sırtlarına biraz ateş etti. Bir düşman tayyaresi bir torpido refakatiyle Tirebolu ve Espiye hizalannda dolaştı.

14 Nisan 1333 [14 Nisan 1917] (Cumartesi) Suşehri. Güneş. Saat 1 evvelde 4T sol cenahındaki Taşlıtepe'ye iki koldan takarrüp etmek isteyen düşman piyade ve bomba ateşleriyle tard edildi. Düşman topçusu Mahalle şimaline, Dandu, Dol ve 111Y cephesine ateş etti ve akşama doğru Zendin'e düşman topçusu sık sık ateş etti. Yüz mermi attı. Karadağ'da düşman mevaziinde faaliyet görüldü ve düşmanın Plaston kıtaatını ikame ile 155Y'i tebdil ettiği zannolunuyor. Eymor, Karayiğen civarına düşman topçusu ellişer mermi attı. Düşmanın Dicle'de taarruzu ve iki tarafımızdan ihata hareketi tevkif edildi.

15 Nisan 1333 [15 Nisan 1917] (Pazar) Suşehri. Güneş. Düşman Akdoğan tepesine iki mermi attı. Düşman 37. Fırka cephesinde ve 5. Fırka cephesinde musika ile icrâ-yı şâdmânî etti. 2150'ye düşman beş altı mermi attı. Düşman topçusu Dol, Köseler, Hallaclı sırtlarına birkaç mermi attı ve Karadağ'da Merkeztepe'ye birkaç mermi attı. Düşman 37. Fırka cephemiz ilerisinde

Levent Şahverdi Arşivi

kırmızı ve beyaz bayraklar rekzetti. Düşmanın bir kumanda heyeti Karadağ siperlerine gelerek teftişatta bulunmuşlardır.

16 Nisan 1333 [16 Nisan 1917] (Pazartesi) Suşehri. Güneş.

15/16 Nisan, saat 11,30 sonrada Canboğul eteklerine düşmanın takarrüp eden keşif kolu tard edildi, bir mecruhumuz vardır. Düşman topçusu Manadur tepesine birkaç mermi attı. (Mavranos)'da kurulan pusuya altı düşman ve altı mekkâri düşerek üç düşman maktul olmuş ve altı hayvan igtinam olunmuştur. Düşman topçusu Güvende ve Sanbaba'ya birkaç mermi attı. Eymir, Tünker, Köseler sırtlarına düşman top attı. Düşmanın bazı efradının kırmızı ve beyaz bayraklarla dolaştığı görüldü.

17 Nisan 1333 [17 Nisan 1917] (Salı) Suşehri. Kapalı. Düşmanın bir tayyaresi 107Y ve 108Y mevazii üzerinde tayeranla avdet etmiştir. 37. Fırka cephesinde düşman Eymir cenubuna ve 109Y mevâziine bilatesir topçu ateşi icra etmiştir. 16/17 Nisan, Tavgiz şark sırtlarına giden müfrezemiz ateşle karşılanarak bilazayiat avdet etmiştir.

18 Nisan 1333 [18 Nisan 1917] (Çarşamba) Suşehri. Güneş. 30T cephesinden Kelkit şimalinden çıkan baskın müfrezesi düşman ateşine maruz kalarak, bilazayiat avdet etmiştir. 26Y'den sevk edilen baskın müfrezesi Karakeban şimâl-i şarkında ateşle karşılandı. İki defa da düşman topçusu Şabankale'ye, Zendin şimaline, Arslancık'a, Köseler'e bir hayli mermi endaht etti. Bilmukabele Halkova çarşısındaki düşman topçusuna ve Badaaltı karakoluna müessir topçu ateşi icra ettik. Kıran hanları civarında şiddetli ateş işitilmiş, bazı efradın toplandıkları görülmüştür. Dahili bir ihtilal emaresi olması melhuz bulunmuştur.

19 Nisan 1333 [19 Nisan 1917] (Perşembe) Suşehri. Kapalı.

18/19 Nisan, 2150 cenubundaki nokta-i istinâddan 29Tden çıkan baskın kolu düşman tarafından ateşle karşılandı. 28T İmor mansabındaki nokta-i istinâda sevk edilen baskın kolumuz ateşle karşılandı. Pozatlı şimâl-i şarkına takarrüp eden bir düşman takımı bomba ve tüfek ateşiyle tard edildi. 18/19 Nisan'da Eğer köyündeki postamıza baskın yapmak isteyen düşman tard olundu. Düşman topçusu Karayiğen, Arslancık, Köseler, Hallaclı, Taklı, İneköy sırtlarına yüzü müte-

Levent Şahverdi Arşivi

caviz mermi attı ve Kaynaş'a topçumuz endaht ettiğinden düşman mukabelede bulundu. Düşmanın iki piyade ve iki süvari fırkasıyla Gazze'ye yaptığı taarruz tevkif, soldan mukabil taarruzla düşman sağ cenahı ricate icbar edildi. Geztepe-Kartaltepe arasından iki düşman taburunun bölük bölük geri çekildiği görüldü.

20 Nisan 1333 [20 Nisan 1917] (Cuma) Suşehri. Mütebeddil.

19/20 Nisan'da 4T keşif kollarına takarrüp etmek isteyen düşman keşif kolları ateşle tard edildi. Kaleibedirma cihetinde görülen bir takım düşman, makineli ateşimizle dağıtıldı ve düşman topçusu makineli mevziimize bilatesir yirmi mermi attı. Düşman topçusu Harşit cenubuna, Arslancık, Köseler, Hallaclı'ya ve 109Y mevziine endaht etti. İki neferimiz mecruh oldu. Düşman efradının musiki ile ve silah atarak icrâ-yı ahenk ettikleri görüldü. 19/20 Nisan, saat 8 sonrada Müşkerektepe'ye baskın yapan düşman bir buçuk saat müsademeden sonra tard olundu ve Tornan'da bu müfrezeden bir İslam Rus neferi iltica etti (103Y). Saat 1,55 evvelde Kıranhan-Melikşerif şosesinin cenubundan baskın yapmak isteyen 150 düşman, yanın saat müsademeden sonra tard edildi. Amerika ile kat-ı münâsebet ettik.

21 Nisan 1333 [21 Nisan 1917] (Cumartesi) Suşehri. Güneş. Giresun bombardıman. Saat 10,15 evvelde Giresun'a gelen iki toripoyla bir müsellah posta gemisi harb tertibatıyla Ada civarına kadar ilerleyerek tahta fabrikasını, yeni kışlayı, debbağhaneyi ve gazhaneyi, banka ve telgrafhane ve tayyare hangarını bombardıman etti. Saat 1,50 sonrada işbu müsellah gemi Ordu kasabasına da birkaç mermi atarak şimâl-i garbî istikametine gitti. Bir şehit ve bir mecruh vardır. Ordu'da hükümet ve menzil dairesi, misafirhane-i askerinin şimal duvarları yıkıldı. Düşman topçusu Arslancık'a ve 109Y cenubuna birkaç mermi attı. Dicle cephesinde düşmanın müteaddit fırkalarla yaptığı taarruz tard edildi.

22 Nisan 1333 [22 Nisan 1917] (Pazar) Suşehri. Kapalı, rüzgâr, yüksek dağlara kar yağdı.

21/22 Nisan, Canboğul deresinden 4T sol cenahına takarrüp eden düşman bomba ve ateşle tard edildi. Düşman topçusu Eymir, Karayiğen, Zendin, Arslancık, Tünker, Köseler, 109Y cephesine tesirsiz birkaç mermi attı. Bermutat Rus kruvazörüyle bir muhrip Terme boğazından bir kayık alarak şarka doğru Esbiye açıklarına seyr etmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

23 Nisan 1333 [23 Nisan 1917] (Pazartesi) Suşehri. Mütebeddil.

22/23 Nisan, Çağıl cenubundaki tepe gerisine takarrüp eden düşman tard edildi. Mevlüt çayı hizalarına bir düşman sefinesi yaklaşıp projektörle tenviratta bulundu. Düşman topçusu Danzo, Şabankale, Dol, Köseler'e bilatesir ateş etti.

24 Nisan 1333 [24 Nisan 1917] (Salı) Suşehri. Kapalı, şiddetli rüzgâr. Karaburun'dan Tirebolu'ya bir muhrip refakatiyle bir düşman tayyaresi gelip avdet etti. 29T sağından düşmana yapılan baskın ateşle karşılandı. 4T tarafına Çamlıtepe cenubuna yapılan baskın düşman ateşiyle tard edildi. Sadaklı'dan Harşit'e inmek isteyen kırk düşman neferi ateşle siperlerine girmeye icbar edildi. Şarktan gelen iki muhrip, Kızılırmak karakoluyla, Kumcagaz karakolları arasındaki Köse köyüne otuz mermi atarak, şarka doğru seyr etmişlerdir.

25 Nisan 1333 [25 Nisan 1917] (Çarşamba) Suşehri. Kapalı. Saat 2 sonra Samsun-Bafra arasındaki Kumcagaz ve Dereköy arasında düşman torpidosu karaya elli mermi atarak, yirmi şakiyi almak teşebbüsü tarafımızdan ateşle men edildi. 30T'den sevk edilen baskın kolu düşman tarafından ateşle karşılandı. Saat 1 evvelde Avcılı'dan Harşit'i geçmeğe iki kere teşebbüs etti (bir takımla ve projektör ziyasıyla) tard olundu.

24/25 Nisan, saat 11 sonrada Kıranhan şosesi cenubundan 29T cephesine bir manga ile takarrüp eden düşman tard olundu ve düşman 26. Fırka cephesinde tenvir tabancası attı. Düşman topçusu Arslancık'a ve Hallaclı'ya tesirsiz ateş etti.

26 Nisan 1333 [27 Nisan 1917] (Perşembe) Suşehri. Kapalı. 60T Zangar eteklerine bir baskın yaptı, ateşle karşılandı. 26T pususuna düşmanın bir baskın kolu uğrayıp, ateşle tard olundu. 26T tarafından Elme deresine bir baskın yapıldı, ateşle karşılandı. Düşmanın Eğerbeli'ne yaptığı baskın, pusumuza uğrayarak ateşle tard edildi. Tarafımızdan Avliyana cihetinden Eğerbeli şimaline bir baskın yapılmış ise de, düşman postası bulunamadı. Kabaktepe'ye giden baskın kolumuz, düşman baskın koluyla bir saat müsademeden sonra avdet etti. Bir zabit, bir nefer şehit ve dört nefer mecruh, bir kayıp. Projektörle düşman Harşit mansabındaki Münferid adaya tenvir ve top ve mitralyöz ateşi icra etti. 46T'den Akşit köyüne baskına giden müfrezemizin pususuna düşman tesadüfle, ateşle tard edildi. Beşkilise'ye yaptığımız baskından bir netice elde edilemedi. İmor şarkındaki 50 düşman neferi topçu ateşi-

Levent Şahverdi Arşivi

mizle dağıtıldı. Saat 3,30 evvelde Çorak şarkındaki keşif kolumuza düşman bir mitralyözle 150 nefer taarruz etti. Evvela tard oldu, takviye alarak düşman taarruzunu çevirme hareketiyle tekrar ettiğinden müfrezemiz Harşit garbına alınarak köprü tahrip edildi. Düşman topçusu Harşit karyesi cenubuna, Zendin, Dol, Hallaclı sırtlanna tesirsiz ateş etti. Düşman topçusu Güzeltepe'ye yedi mermi attı.

27 Nisan 1333 [27 Nisan 1917] (Cuma) Suşehri. Kapalı, yağmur. Düşman mevaziinden piyade ve bomba ateşi yaptı. Karakeban deresinc inen 12 neferimiz, 30 neferlik düşman pususunu tard ve bir mecruh esir elde etti (15. Plaston). Elme deresi şarkında tel örgüsü yapan düşman efradı ateşle men edildi. Düşman topçusu Karayeğen ve Oyraca'ya birkaç mermi attı. Düşmanın Güzeltepe'ye yaptığı baskın tard olundu.

28 Nisan 1333 [28 Nisan 1917] (Cumartesi) Suşehri. Yağmur, mütebeddil. Sivas'a geldim.

27/28 Nisan, saat 11 sonrada Çağıl cenubundaki keşif kolumuza taarruz eden 40 düşman takarrübü bomba ve piyade ateşimizle tard edildi. 27/28 Nisan, saat 11,30 sonrada 17Y cephesine takarrüp eden bir düşman mangası ateşle tard edildi. Düşman topçusu Mahalle cenubuna, Eymir, Arslancık, Köseler sırtlarına beş on mermi attı. Harşit mansabındaki Münferid adaya yapılan seddi men etmek üzere düşman gece projektörle bittenvir topçu mitralyöz ve piyade ateşi icra etti.

29 Nisan 1333 [29 Nisan 1917] (Pazar) Sivas. Güneş, yağmur. Amasya'ya geldim. Saat 1 evvelde bir düşman kuvveti Ambartaşı şarkındaki Kırmızıtepe'ye baskın yapstıysa da, ateşimizle tard olundu. Saat 1 sonrada 153Y karşısındaki düşman emniyet tertibatını kaldırarak, yirmişer kişilik grup halinde ellerinde beyaz bayrakla dolaşmışlar, "Yaşasın Hürriyet" diye bağırmışlardır.

30 Nisan 1333 [2 Nisan 1917] (Pazartesi) Amasya. Mütebeddil, yağmur. Samsun'a geldim. Saat 3 evvelde Karakeban'ın Üçtepeler şarkındaki derede görülen düşman keşif kolu bomba ve piyade ateşleriyle tard olundu. 17Y 50T'den Hanzuri deresine gönderilen 14 kişilik zabit keşif kolumuza düşman 100 neferle baskın yaptı, tard olundu. Bir şehit ve yedi mecruhumuz vardır. Harşit mansabındaki ada civarındaki seddimizi düşman 70 mermi ile kısmen tahrip etti.

Levent Şahverdi Arşivi

1 Mayıs 1333 [1 Mayıs 1917] (Salı) Samsun. Mütebeddil. Çarşamba üzerinden Terme'ye geldim ve boğazı teftiş ettim. Düşman topçusu Arslancık, Taklı, İneköy ve 109Y sol cenahına ateş etti.

2 Mayıs 1333 [2 Mayıs 1917] (Çarşamba) Terme. Mütebeddil, yağmur. Ünye'ye azimet ve Çarşamba'ya avdet ettim. 28T'den İmor şimâl-i garbına giden keşif kolumuz düşman keşif koluyla müsademe etti. Düşmandan bir maktul, bizden bir esir vardır. Şadi şimalinden Harşit deresine takarrüp eden 30 düşman neferi on maktul verdirilerek tard edildi. Saat 5,30 sonrada Karadağ merkezindeki 153Y 1T sağına takarrübe çalışan 20 düşman neferi ateşle tard olundu. Düşman 1/2 Mayıs, projektörle 111Y ve 109Y mevaziini tenvir ve tarafeynden topçu ateşi teati olundu. Kara Ahmetli şimalinde düşman mekkârileri topçu ateşimizle dağıtıldı. Mukabeleten düşman bilatesir topçumuza kırk mermi attı. Düşman topçusu Köse taraflarına birkaç mermi attı. Halkova karşısındaki düşman projektörlerine topçumuz ateş etti, iki tam isabet oldu. Bunun üzerine düşman sahile topçu mevziimize kırk mermi attı. Saat 10 evvelde bir düşman torpidosu Harşit mansabındaki Münferid adaya bilatesir 13 mermi attı.

3 Mayıs 1333 [3 Mayıs 1917] (Perşembe) Çarşamba. Yağmur, Güneş. Samsun'a geldim, kıtaatı, hastahaneleri teftiş ettim. 37. Fırka merkez garbında, "Türkler ve Almanlarla musalaha yapacağız" diye Ruslar bağırdılar. Düşman topçusu Arslancık'a, Harşit cenubuna, İneköyü sırtlanna birkaç mermi attı. Saat 3 sonrada üç düşman tayyaresi 37. Fırka sol cenah mevaziinde tayeran ve Karaburun'a avdet ettiler. Tayyareleri iki düşman torpidosu takip ediyordu.

4 Mayıs 1333 [4 Mayıs 1917] (Cuma) Samsun. Güneş, yağmur. Merzifon'a uğrayıp Amasya'ya geldim. Düşman topçusu Karakeban'a, Dandu'ya, Şabankale'ye, Tünker şarkına bilatesir bir hayli mermi atmıştır. Düşmanın üç tayyaresi 37. Fırka sol cenahında iki defa tayeran etti. Bu esnada iki düşman torpidosu Harşit mansabı karşısında durmuşlardır.

5 Mayıs 1333 [5 Mayıs 1917] (Cumartesi) Amasya. Güneş, soğuk. Sivas'a geldim. Gila yaylasındaki düşman topçusu ileri mevziimize birkaç mermi attı.

Levent Şahverdi Arşivi

6 Mayıs 1333 [6 Mayıs 1917] (Pazar) Sivas. Güneş. Kıtaatı, hastahanelcri teftiş ve iaşe komisyonuna karar verdim.

5/6 Mayıs, saat 11 sonrada 102T postalanna 20 düşman baskın yaptıysa da tard olundu. Düşman topçusu 37. Fırka sol cenahına ateş etti. Saat 9,30 evvelde bir düşman tayyaresi ve bir torpido 37. Fırka sol cenahında dolaştı.

7 Mayıs 1333 [7 Mayıs 1917] (Pazartesi) Sivas. Güneş. Suşehri'ne geldim. Saat 7,45 evvelde bir düşman tayyaresi Karadağ ve Bulgar çayınna gelip Erzincan'a avdet etti. Düşman topçusu Aralcık'ın 3,5 kilometre şimâl-i şarkındaki keşif kolumuza, Manadur'a 102Y mevaziine Dandu, Arslancık, Çatalkaya, İneköy'e bir hayli mermi atmıştır.

8 Mayıs 1333 [8 Mayıs 1917] (Salı) Suşehri. Güneş. Saat 3 evvelde baskın için ilerleyen 20 düşman neferi Uluköy istikametine sevk olunan keşif kolumuzla bilmüsademe tard edildi. Düşman topçusu Aralcık'ın 1,5 kilometre şimali şarkında tahkimatla meşgul efradımıza, Arslancık'a bir hayli mermi attı. Bir düşman muhribi Yasun, Çeşmeönü ve Eskiperşembe'yi bombardıman ederek şarka gitti. Bir düşman tayyaresi Harşit nehri üzerinde tayeran etti. Kabaktepe'de bir Rus yüzbaşısı mükâleme talep etti ve bizim kumandanlan kendi alay ve tabur kumandanlarıyla görüştüreceğini bildirdi.

9 Mayıs 1333 [9 Mayıs 1917] (Çarşamba) Suşehri. Güneş.

8/9 Mayıs, saat 8,40 sonrada Eğerbeli'nden geçerek 52T'ye baskın yapmaya teşebbüs eden düşman âmil-i bizzat lağım infilakı ve ateşimiz ile tard edildi. Düşman topçusu Mahalle civarına ve Arslancık'a tesirsiz birkaç mermi attı. Saat 7 evvelde Tavginir civanna giden keşif kolumuz, düşmanın on neferlik bir keşif kolunu Tavginir şark şırtlanna tard etti. Öğleden sonra 36. Fırka sağında Çöynük deresi içinden silah sesleri işitildi ve Maksud Uşağı ve Tavginir sırtlanndaki keşif kollanmız bir bölükle takviye edildi. Düşmanla piyade ateşi teatisi oldu. Dersimlilerin bugün Ruslara yapacakları taarruz teehhür etti. Bugün bir taarruz yaptıkları bilahire İkinci Ordu'dan bildirildi (Gamarik- Çöynük taraflannda).

10 Mayıs 1333 [10 Mayıs 1917] (Perşembe) Suşehri. Güneş, yağmur. Keşif için uçuracağımız tayyare Melikşerif'te bir anza ile yere indi, bilacz avdet etti.

Levent Şahverdi Arşivi

9/10 Mayıs, düşmanın Kuşkaya'daki projektörüyle tenvir ve 109Y de makineli ateş icra etti. Düşman topçusu Eğerbeli civarında lağımlanmızın bulunduğu ve Manadur'a bilatesir kırkbeş mermi ve Söğüteli, Beşir, Aralcık ve şimaline, Zendin garbına ve Arslancık'a birkaç mermi attı. Saat 8'de bir keşif kolumuz Maksud Uşağı'ndaki düşman keşif kolunu ateşle şarka doğru tard etti.

11 Mayıs 1333 [11 Mayıs 1917] (Cuma) Suşehri. Mütebeddil, yağmur.

10/11 Mayıs, saat 11 sonrada Eğerbeli'ndeki postamıza 15 düşman neferi baskın yapmak istediyse de tüfek ve bomba ateşimizle tard olundu. 10/11 Mayıs, saat 9 sonrada ve saat 1 evvelde Taklı sırtlarını projektörle bi't-tenvir, mitralyöz ateşi icra etti. Acembol ve Akçal şimâl-i şarkındaki düşman siperlerine 15 mermi attık. Düşman Söğüteli köyüne 23 mermi atarak mukabele etti. Düşman topçusu Hallaclı sırtlarına tesirsiz birkaç mermi attı. Cephede düşmanın kıtaatını tebdil etmekte olduğu tarassut edilmekdedir.

12 Mayıs 1333 [12 Mayıs 1917] (Cumartesi) Suşehri. Güneş, yağmur. Saat 2,45 evvelde 46T pususuna 20 düşman neferi uğramış ve ateşle tard edilmiştir. 37. Fırka sol cenahına düşman sabaha kadar projektörle tenvir ve mitralyöz ateşi icra etti. Düşman topçusu Mahalle cenubuna, Harşit cenubuna, 111Y mevaziine bilatesir bir hayli mermi atmıştır.

13 Mayıs 1333 [13 Mayıs 1917] (Pazar) Suşehri. Mütebeddil, yağmur. Düşman Köseler sırtlarına bir müddet topçu ve mitralyöz ateşi icra etti.

14 Mayıs 1333 [14 Mayıs 1917] (Pazartesi) Suşehri. Güneş, yağmur.

14/15 Mayıs, düşman topçusu bilatesir Aralcık şimâl-i şarkına otuz mermi attı. Düşman Birinci Kolordu cephesindeki kıtaatını tebdile devam ediliyor.

15 Mayıs 1333 [15 Mayıs 1917] (Salı) Suşehri. Güneş, yağmur. Düşman topçusu Gedek dağından (Toymuş) civarına 18 mermi atarak kısmen siperlerimizi tahrip etmiştir ve Gila yaylasındaki düşman topçusu Üçtepeler'de tahkimat yapan efradımıza tesirsiz birkaç mermi atmıştır.

16 Mayıs 1333 [16 Mayıs 1917] (Çarşamba) Suşehri. Mütebeddil, yağmur.

15/16 Mayıs, saat 10,30 sonrada elli düşman neferi Çağıl şimaline baskın

Levent Şahverdi Arşivi

yapmağa teşebbüs ettiyse de tard edildi. Düşman topçusu Aralcık'ın 2,5 kilometre şimâl-i şarkına, Eymir, Arslancık, Hallaclı sırtlarına tesirsiz ateş etmiştir. Kıranhanı şosesi cenubunda, Karadağ'da ve Yanık vadisinde Rus zabitanı mükâleme talebinde bulunmuşlardır ve yapılan mükâlemede yakında musalaha edeceklerini bildirmişlerdir.

17 Mayıs 1333 [17 Mayıs 1917] (Perşembe) Suşehri. Güneş, yağmur. Gurub Kumandanı İzzet Paşa Suşehri'ne geldi. Bir düşman tayyaresi 37. Fırka cephesinde ve Harşit vadisi üzerinde ve Tirebolu civarında tayeran ile Karaburun'a avdet etti. Diğer bir düşman tayyaresi Gedek ve Karadağ üzerinde tayeran ederek Erzincan'a avdet etmiştir. Saat 2 evvelde, on kadar düşman neferi 102T cephesine takarrüp ve ateş ettiklerinden bilmukabele ateşle tard olundular. Düşman topçusu Aralcık'ın 2,5 kilometre şimâl-i şarkına, Mahalle, Harşit, Dandu, Eymir, Arslancık, Köseler, Hallaclı ve Çatalkaya civarına bir müddet ateş etmişlerdir.

18 Mayıs 1333 [18 Mayıs 1917] (Cuma) Suşehri. Güneş, yağmur. Saat 12,40 evvelde 50 düşman 4T sağına (projektörle badettenvir) takarrüp ettiyse de tard olundu. Düşman topçusu Aralcık'ın 2,5 kilometre şimâl-i şarkına Arslancık, Köseler, Hallaclı sırtlarına bilatesir ateş etti. Ruslar 49. Fırka cephesinde ve 5. Fırka cephesinde (Sebattepe) mükaleme memurlan göndererek tarafeyn ateş etmemeleri hakkında görüşüldü.

19 Mayıs 1333 [19 Mayıs 1917] (Cumartesi) Suşehri. Güneş, yağmur. İzzet Paşa ile birlikte Ağvanis'te Üçüncü Fırka'yı badetteftiş Refahiye'ye geldim.

18/19 Mayıs, Bülbüloğlu hanında Kırmızıtepe'ye baskın yapan düşman tard olundu. Düşman topçusu Arslancık, İneköy sırtlarına ateş etti.

20 Mayıs 1333 [20 Mayıs 1917] (Pazar) Refahiye. Kapalı, yağmur. Kemah'a geldim. Saat 4 evvelde Mahalle (37. Fırka sağı) cenûb-ı şarkındaki köprü şarkında bulunan keşif kıtaatımıza düşman birkaç el yaylım ateş ederek iki bomba attı. Düşman topçusu Arslancık Tünker sırtlarına ve Zazalar istikametinden Kürt şimâl-i şarkındaki 28Y cephesine bir hayli mermi attı. Düşmanla mükâlemede Rus efradı "sulh-i ebedî" istediklerini bildirmişlerdir.

Levent Şahverdi Arşivi

21 Mayıs 1333 [21 Mayıs 1917] (Pazartesi) Kemah. Mütebeddil.

20/21 Mayıs, saat 11 sonrada 30 kadar düşman piyadesi Kabak tepelerden baskın yapmak istemiş ise de, ateşle tard edilmiştir. Düşman topçusu Aralcık şimaline 109Y mevaziine, Aktaş ve Keklikkıran taraflanna ateş etti. 505Y Sebattepe'ye bir Rus neferi iltica etti. Bülbüloğlu hanlan garbında ve Avcılı şimalinde düşmanla mükâleme edildi. Ruslar, "Topçumuzdan sakınınız, biz piyadeler ateş etmeyeceğiz" diye bağırmışlardır.

22 Mayıs 1333 [22 Mayıs 1917] (Salı) Kemah. Güneş. Kedek (9. Fırka karargâhına) geldim. Krandah dağında silah sesleri işitildi. Düşman topçusu Artabel köyüne, Sanbaba ve Güvende köylerine, Aralcık 2,5 kilometre şimâl-i şarkına, Tünker, Hallaclı sırtlanna ateş etti. Kaleibedirma civanndaki düşman mitralyözü Taklı cihetine ateşle iki neferimiz mecruh oldu.

23 Mayıs 1333 [23 Mayıs 1917] (Çarşamba) Kedek. Kapalı, yağmur. Çukurçemen'e geldim. Düşman topçusu Keklikkıran Anbartaşı civanna ateş etti ve Ambartaşı'ndan altı mermi ile mukabele olundu. 49. Fırka'ya 23. t'ten bir musika çavuşu iltica etti. 49. Fırka'nın kadro halinde Dersaadet'e izamı hakkındaki emri tebliğ ettim.

24 Mayıs 1333 [24 Mayıs 1917] (Perşembe) Çukurçemen. Yağmur ve kar. Refahiye'ye geldim. Düşman topçusu İneköy sırtlanna tesirsiz on mermi atmıştır.

25 Mayıs 1333 [25 Mayıs 1917] (Cuma) Refahiye. Yağmur. Suşehri'ne avdet ettim. Düşman topçusu Keklikkıran tepesine, Arslancık İneköyü'ne ateş etti. Bir düşman tayyaresi Karaburun üzerine gelip, avdet etti. İki düşman torpidosu Sinop nokta ambarlanyla sekiz kayığı bombardıman etti.

26 Mayıs 1333 [26 Mayıs 1917] (Cumartesi) Suşehri. Güneş, yağmur. Karahisar'a gidip geldim. Bir düşman torpidosu Terme şarkındaki Melic mevkiini ve Çarşamba'daki Gureba karakolunu bombardıman etti ve Gureba karakoluna 30 nefer çıkanp karakol ile mısır ambannı bilihrak avdet etti. Ünye garbında Akçay karakolu civannda düşman motoru eşkiyayı almak istemiş ise de, karakol efradının ateşi üzerine muvaffak olamamıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

27 Mayıs 1333 [27 Mayıs 1917] (Pazar) Suşehri. Yağmur. İzzet Paşa Sivas'a avdet etti.

27/28 Mayıs, otuz düşman (Seki) garbındaki keşif kolumuza taarruz ettiyse de bir saat müsademeden sonra tard olundu. Düşman topçusu Dandu, Şabankale, Arslancık, Hızır İlyas, Çatalkaya'ya ateş etmiştir. Karadeniz Boğazı'nda iki Rus torpil gemisi gark edildi.

28 Mayıs 1333 [28 Mayıs 1917] (Pazartesi) Suşehri. Güneş, yağmur. Düşman topçusu Üçkardaş tepesine Mavranas, Serpuşge'ye, 111Y cephesine, 109Y soluna ateş etmiştir. Vakt-i zevâlde düşmanın üç torpidosuyla iki nakliye sefinesi Harşit ağzına çekilmiş, badehu şarka avdet etmiştir.

29 Mayıs 1333 [29 Mayıs 1917] (Salı) Suşehri. Güneş, yağmur. Guze'nin ricat teklifi. Düşman Halkova çarşısı garbına büyük kırmızı bir bayrak rekzetmiştir. Saat 4,40 evvelde üç düşman muhribi Sinop cihetine gelerek, Akliman'ı bombardımandan sonra Sinop Limanı'nı badettahrib Ortaköy'de kayıkları bombardıman etti. Bunlara tek bacalı muavin kruvazör bililtihak Çakıroğlu'ndaki un ve kereste fabrikasıyla jandarma karakolunu tahrip, Gerze'den çay ağzına kadar kayıkları bombardıman etti. Saat 5,30 evvelde bir muavin kruvazör tayyare uçurup Samsun'u üç buçuk saat bombardıman etti. Sinop cihetinden gelen bir muhrip dahi bir saat bombardımandan sonra beyaz bayrakla bir motor gönderip limandaki motorları istedi, verilmediğinden iki tayyare uçurup yarım saat daha bombardımanla Sinop'taki gemileri beklediler. Yedi pavyon, un fabrikası, tevkifhane, Bank-ı Osmanî, gazhane, 12 kayık harap ve dûçâr-ı hasâr oldu. İki kadın şehit ve bir mecruh ve üç asker mecruh vardır. Bir düşman tayyaresi Çarşamba'nın Irmak ağzına bilatesir dört bomba attı.

30 Mayıs 1333 [30 Mayıs 1917] (Çarşamba) Suşehri. Yağmur, mütebeddil.

29/30 Mayıs, yüzelli kadar düşman neferi 46T cephesine baskın yaptıysa da tard olundu. Saat 1,30 evvelde Anbartaşı şarkındaki Karatepe'ye 20 düşman neferinin yaptığı baskın ateşle tard edildi. Üçtepeler'e bir Rus neferi iltica etti. Saat 6 evvelde bir muavin kruvazör ve bir torpido (Ünye)'yi iki saat bombardıman etti. Bir cami, gazhane, onbir kayık, Katar karakolu dûçâr-ı hasâr oldu. 2 şehit ve 1 mecruh vardır. Saat 9 evvelde bir muavin kruvazör, bir

Levent Şahverdi Arşivi

torpido, bir motor Ordu şarkında (Ebulhayr) Limanı'nda kayıkları bombardıman etti. Badehu Ordu Limanı'na gelerek bir tayyare uçurdu, yüz mermi attı ve saat 1,30 sonrada şarka doğru hareket etti: hapishane, jandarma, nokta-i düyûn-u umûmiye, rüsûmât-ı liman, ahz-ı asker, telgrafhane, adliye daireleri, menzil ve aşar ambarları, gureba hastanesi, çarşı cami-i şerifi, Protestan kilisesi, mustahfaz karakolu ki ceman 37 bina hasarzede oldu. 6 maktul, 10 mecruh vardır.

31 Mayıs 1333 [31 Mayıs 1917] (Perşembe) Suşehri. Güneş, yağmur.

30/31 Mayıs, 25 düşman neferi 2150 cenubundaki nokta-i istinâda ve 60T cephesinde Karatepe şarkına yaptığı baskınlar tard olundu. Düşman topçusu Avliyana'ya, Aralcık tepesine, Gövendepazan'na ve sahilde Çatalkaya'ya ateş etti. İki düşman tayyaresinden biri Elmalı'ya, diğeri Kemah cihetlerine gidip Erzincan'a avdet ettiler.

1 Haziran 1333 [1 Haziran 1917] (Cuma) Suşehri. Güneş. Düşman topçusu 109Y sol cenahına birkaç mermi atmıştır. 14 numaralı bir Alman tahtelbahiri Sinop Limanı'na geldi. 49. Fırka kadrosu birinci kademesi (Melikşerif)'den hareket etti.

2 Haziran 1333 [2 Haziran 1917] (Cumartesi) Suşehri. Güneş. Düşman topçusu Keklikkıran'da 106K mevaziine, Arslancık'a birkaç mermi attı. 15Y t'ten bir Rus neferi 46T'ye iltica etti. Bir düşman tayyaresi Kemah'a gelip Erzincan'a döndü. Alman tahtelbahiri Sinop'dan bir semt-i mechûle hareket etti.

3 Haziran 1333 [3 Haziran 1917] (Pazar) Suşehri. Güneş.

2/3 Haziran, saat 11,15 sonrada yüz düşman neferi İslam Tursun cenubundaki ormana girip mevaziimize bomba attı, ateşle tard edildi. Düşman topçusu 34Y cephesine, Dol garbına, Arslancık'a, Çatalkaya'ya tesirsiz birkaç mermi attı. Düşman Ortahan'ın üç kilometre şarkında Fırat üzerine köprü yapıyor.

4 Haziran 1333 [4 Haziran 1917] (Salı) Suşehri. Güneş. Otomobil ile Asarcık'a ve oradan hayvanla Kulakkaya'ya gittim.

3/4 Haziran, saat 8 sonrada Küçükkabak tepeden ilerleyen bir düşman keşif kolu tard edildi. Düşman topçusu Avliyana'ya, Ziyarettepe'ye (102T), 111Y

Levent Şahverdi Arşivi

mevziine ateş etti. Bir düşman tayyaresi Mayadun, Sanca, Karatepe üzerinden tayaranla Kelkit'e avdet etti.

5 Haziran 1333 [5 Haziran 1917] (Salı) Kulakkaya. Güneş. Giresun'a geldim.

4/5 Haziran, saat 7 sonrada onbeş düşman neferi Kuzugöl şimalinden o cihetteki postamıza baskın yaptıysa da tard edildi. Saat 3,30 evvelde Mahalle cenubundaki köprü şarkındaki keşif kolumuza düşman taarruza başlamış, iki mitralyözle ateş açmış, Tünlek garbındaki düşman piyadesini nehre doğru sürmüş ve topçu ile muvakkat köprüyü tahrip ettiğinden, 15 neferden ibaret keşif kolumuz geriye alınmıştır. Düşman topçusu 111Y 109Y mevâziine Arslancık'a, Aralcık'ın şimâl-i şarkına ateş etti. Bir düşman tayyaresi 2150, Kalur, Haydürek, Pozatlı üzerinde tayaranla Kelkit cihetine avdet etti.

6 Haziran 1333 [6 Haziran 1917] (Çarşamba) Giresun. Güneş. Motorla Ordu'ya geldim, motor bozuldu. Duna cihetlerinde bir düşman torpidosu görüldü ve Ünye cihetlerinde bir kayığı aldı. Düşman topçusu Dol, Arslancık, Çatalkaya, İneköyü, Tirebolu'ya ateş etti. Bir düşman tayyaresi Refahiye'ye gelip avdet etti. Diğer bir düşman tayyaresi (5. Fırka) cephesinde Terye civarında tayeran etti.

7 Haziran 1333 [7 Haziran 1917] (Perşembe) Ordu. Güneş.

6/7 Haziran, saat 11 sonrada İmor garbına ilerleyen 25 düşman neferi ateşimizle tard edildi. Torona yaylasına fırka (11) bir düşman neferi iltica etti. Düşman topçusu Avliyana cihetine, Güvendepazan'na, Karayiğen hanı şimaline, Arslancık sırtlarına ateş etti, bir onbaşımız şehit oldu.

8 Haziran 1333 [8 Haziran 1917] (Cuma) Ordu. Güneş. Hapishaneye geldim, saat (16).

7/8 Haziran, yüz kadar düşman neferi Pozatlıtepe şarkına baskın yaptı, tard olundu. Düşman topçusu Manadur, Aralcık şimal-i şarkına, Taklı, İneköyü'ne birçok ateş etti. Bir düşman tayyaresi Kalur'a gelip, Kelkit cihetine avdet etti. Üç düşman tayyaresi Refahiye'ye 27 bomba attı. İki nefer hafif mecruh oldu. Harp tayyaremiz düşmanı takip ederek her iki tayyaresini Erzincan ovasında gayrı muntazam surette sukuta icbar etti.

Levent Şahverdi Arşivi

9 Haziran 1333 [9 Haziran 1917] (Cumartesi) Hapishane. Güneş. Mesudiye'ye geldim, saat (10).

8/9 Haziran, saat 10 sonrada elli düşman piyadesinin Kara Şeyh şarkına yapmak istediği baskın piyade ve makineli tüfek ateşiyle tard edildi. 8/9 Haziran, saat 9,20 sonrada (İkisivri)'deki düşman piyade ve mitralyöz ateşi icrasını müteakip elli piyade neferi "Hurra" sedasıyla ilerilemişlerse de, ateşle tard olunmuşlardır. İki neferimiz mecruh olmuştur. Düşmanın bir bölüğü 36. Fırka cephesinde Tortan civarına ilerileyip ileri mevaziimize ateş açmış ve edilen mukabele üzerine (Tavginir) çekilmiş ve Ortahanda tecemmü ettiği görülmüştür. Tortan garbına giden keşif kolumuza düşman topçusu birkaç mermi atmıştır. Düşman topçusu Çıtakkilise garp sırtlarına, Güzel tepeye, Avliyana'ya ve şimaline, Aralcık tepeye, Güvendepazarı'na, 109Y mevâziine ateş etti. Bir düşman tayyaresi Karatepe ve Ziyarettepe üzerine tayeranla Kelkit cihetine avdet etti.

10 Haziran 1333 [10 Haziran 1917] (Pazar) Mesudiye. Güneş. Kumluhisar üzerinden Suşehri'ne döndüm, saat (14).

9/10 Haziran, saat 10 sonrada 2150 cenubundaki nokta-i istinâda bir bölük düşman neferiyle ateş etti, bilmukabele çekildi (Eski Cami) civarına gelen on kişilik bir düşman keşif koluyla aynı suretle, ateşi müteakip çekilip gitmiştir. Büyük Kabak tepedeki düşman topçusu açığa çıkıp, endahta başlaması üzerine bilmukabele iskât ve cephanesi infîlak ettirildi. Düşman topçusu Dikme, Aralcık, Güvendepazarı, Eymir, İneköyü'ne bir hayli mermi endaht etmiştir. Düşmanın bir tayyaresi Melikşerif'e gelip avdet etti. Diğeri Kemah üzerine geldi, Marik dağlarında kayboldu. Diğer bir düşman tayyaresi Pozatlı ve Karatepe üzerinde tayeranla Karatepe şimaline tesirsiz iki bomba endaht ederek Kelkit cihetine avdet etti. Bir düşman torpidosu saat 6,40 evvelde Akçay karakolunu tahrip ve Melic ağzına 20 mermi endaht ile eşkiyayı bilâhire almak istediyse de, edilen mukabele üzerine muvaffak olamayıp şarka seyr etti ve Duna burnundan geçerek, Kiraz Liman'a birkaç mermi endaht etti. Şarka doğru seyrine devam edildi.

11 Haziran 1333 [11 Haziran 1917] (Pazartesi) Suşehri. Mütebeddil.

10/11 Haziran, saat 10 sonrada 200 düşman neferi 60T cephesinde Karatepe şarkındaki ileri karakollarımıza takarrüple ateş ettiler. Gördükleri şiddetli mu-

Levent Şahverdi Arşivi

kabele üzerine çekildiler. Aynı saatte Pozatlı tepenin sağ cenah bölüğüne 60 düşman neferi takarrüp ettiyse de bilmukabele tard olundu. Düşman obüsleri 109Y sol cenahına otuz mermi endahtıyla onbeş metrelik siper tahrip eylemiştir.

12 Haziran 1333 [12 Haziran 1917] (Salı) Suşehri. Mütebeddil. Akşam yağmur.

11/12 Haziran, 2150 cenub nokta-i istinadı ilerisindeki keşif kolumuza 50 düşman neferinin yaptığı baskın makineli ateşle tard edildi. Düşman topçusu Manadur, Eymir, Şabankale 111Y, 109Y cephelerine tesirsiz ateş icra etti. Bir düşman torpidosu Akçay ve Melic taraflarına gelip bir top endaht ve bazı işaret itasıyla çetelerini araştırmış ise de cevap alamadığından avdet etti.

13 Haziran 1333 [13 Haziran 1917] (Çarşamba) Suşehri. Mütebeddil, yağmur. Beş bölük kadar düşman Menküt'ten Kartaltepe'ye iki posta halinde gelip, iki bölük avdet etti. 4T karşısında Çamlı tepedeki düşman bölük de tebdil olundu ve bir düşman taburu Emrük'den Atgüney'e geldi. Düşman topçusu Arslancık'a, Çatalkaya ve Tirebolu'ya ateş etti. Tirebolu'da zuhur eden harikten yüzelli hane muhterik oldu.

14 Haziran 1333 [14 Haziran 1917] (Perşembe) Suşehri. Güneş.

13/14 Haziran, saat 11,40 sonrada 250 düşman neferi 108Y sağ cenahına (Fırat şimali) elli düşman neferi Kelekkıran civannda, Râkımsız tepedeki ileri karakollarımıza elli düşman neferi 106Y (Kürd) şarkındaki ileri karakollarımıza ve saat 12,30 evvelde bir düşman kuvveti Kelek deresi kademi cenubundaki tepede bulunan ileri karakol postamıza baskın yapmış ise de tard edilmiştir. Aynı gece de yüz düşman neferi 106Y Aktaş'ın cenubuna (Semerkaya) şarkındaki ileri karakol takımımıza tecavüz ettiyse de, tard edildi. 2 şehit, 6 mecruh vardır. 13/14 Haziran, 30T sol cenahına on neferlik bir düşman takarrüple bomba attıysa da bilmukabele tard olundu. Kırk elli düşman 4T cephesinde Çamlıtepe cenubundaki Kırmızı tepeyi basıp bomba attıysa da tard edildi. Düşman topçusu 2150 cenubundaki nokta-i istinâda Şabankale şarkına, Arslancık şimaline tesirsiz ateş etti. Yunanistan Kralı Kostantin istifaya icbâr edilerek, yerine Aleksandır geçirilmiştir.

15 Haziran 1333 [15 Haziran 1917] (Cuma) Suşehri. Güneş.

14/15 Haziran, saat 11 sonrada 10 düşman neferi İmor şark sırtlarına ve 15

Levent Şahverdi Arşivi

Haziran, saat 12,30 evvelde aynı kuvvette bir düşman kolu İslam Tursun köyüne takarrüple bomba ve piyade ateşi yaptıysa da tard olundu. Düşman tayyaresi Çilhoroz'dan Karatepe şimaline gelip iki bomba atarak Kelkit istikametine gitti. 60T'ye, 16Y t.'den üç Rus iltica etti. Düşman topçusu Manadur ve Eğergedik'e kırk mermi attı. Topçumuzun mukabelesiyle sukut etti. Kabak tepeden Dikme sırtlarına 32 mermi ve Dol sırtlarına 26 mermi attı. Yarım saat piyade ve mitralyöz ateşi yaptı. Meydana çıkan topçusu, topçu ateşimizle iskât ve firara icbar edildi. Düşman topçusu 111Y 1T cephesine 150 mermi ve 109Y 2T cephesine birkaç mermi attı. Düşman Taklı istikametinde piyade yaylım ateşi yaptı. Bir düşman tayyaresi Karaburun'da görüldü ve Görele'ye avdet etti. Karadağ'daki düşman topçusu 28Y mevâziine ateş etti. Düşman topçusu Kelekkıran'a ateş etmiş ve mukabele olunmuştur. Saat 4,30 evvelde bir düşman kruvazörü Kızılırmak önünde, garptan şarka gitmiştir.

16 Haziran 1333 [16 Haziran 1917] (Cumartesi) Suşehri. Güneş. Bir düşman tayyaresi alessabah Suşehri'ne geldi ve tayyaremiz tarafından Refahiye'ye kadar takip olundu.

15/16 Haziran, saat 11 sonra bir takım düşman 2150 cenubundaki nokta-i istinâd cenubunda bulunan keşif kolumuza taarruzla ateş ettiyse de, bilmukabele tard olundu. 16 Haziran, saat 12,30 evvelde yirmi düşman neferi İmor deresinden gelerek Tepedam istikametine yaylım ateş yaptıysa da, ateşimizle def edildi. 15/16 Haziran, saat 11,30 sonrada bir takım düşman 46T sol cenah Küçük karakoluna baskın yapmak istediyse de tard olundu. 15/16 Haziran, saat 11,30 sonrada elli düşman neferi (Kürd) şarkındaki 106Y postasına baskın yapmak istediyse de ateşle tard olundu, bir mecruhumuz var. Ellişer neferlik iki düşman kuvveti 108Y 3T sağ cenah ileri karakol postalarına yanaşmak istediyse de ateşle tard edildi. Düşman topçusu Güzel tepeye, 2150 nokta-i istinad civarına, Bülbüloğlu hanı garbına, Köse, Taklı, İneköyü'ne, Karadağ'da 28Y mevaziine, İkisivri'deki mevaziimize, Kelekkıran mıntıkasına ateş etti. Saat 5,15 evvelde düşman tayyaresi Pozatlı ve Karatepe'ye gelip Zangar istikametine avdet etti.

17 Haziran 1333 [17 Haziran 1917] (Pazar) Suşehri. Güneş.

16/17 Haziran, saat 11,30 sonrada 2150 sağ cenah bölüğü keşif koluna (28T) otuz neferlik bir düşman kuvveti ve 17 Haziran, saat 1 evvelde aynı kuvvette diğer bir düşman keşif kolu takarrüp ettiyse de her ikisi piyade ve bomba

Levent Şahverdi Arşivi

ateşimizle tard olundu. 17 Haziran, saat 2 evvelde 2150 şark eteğindeki takarrüp etmek isteyen bir düşman keşif kolu ateşle def edildi. 102Y sol cenahındaki Acembol tepesi cenub garbındaki nöbetçilerimize 17 Haziran, saat 1 evvelde takarrüp eden 20 düşman neferi tard edildi. Düşman Tepedam şarkına mitralyöz ateşi yaptı. Düşman topçusu Köseler, Hallaclı, 109Y cephesine ve Kelekkıran tepesine tesirsiz ateş etti. Düşman tayyaresi 30T ve Karatepe üzerinde tayeranla İneköy'e iki bomba attı. Diğer bir düşman tayyaresi Pozatlıtepe üzerinde tayeran etti. Her iki tayyare topçu ateşimizle Kelkit cihetine uzaklaştırıldı.

18 Haziran 1333 [18 Haziran 1917] (Pazrtesi) Suşehri. Güneş.

17/18 Haziran, saat 11,30 evvelde 2150 nokta-i istinad cenubunda keşif kolumuza takarrüb eden düşman keşif kolu ateşimizle tard edildi. 17/18 Haziran, saat 12 evvelde Kıranhan şosesi cenubunda 16T ileri karakollarına 50 düşman neferi baskın yaptıysa da def edildi. Düşman topçusu 2150 nokta-i istinada Limniş 60T,4T cephelerine, Manadur, Cizre dere şarkına, Aralcık cihetine ateş etti. Dört düşman tayyaresi Deve mezraası, Melikşerif üzerinde tayerânla 24 bomba attı. 2 nefer mecruh oldu.

Bir düşman tayyaresi 13Y cephesinde tayaranla, Kelkit cihetine avdet etti. Diğer bir düşman tayyaresi Tirebolu cihetine gelip Karaburun'a avdet etti. Aynı zamanda bir düşman torpidosu Harşit mansabına gelip Karaburun'a döndü.

19 Haziran 1333 [19 Haziran 1917] (Salı) Suşehri. Güneş.

18/19 Haziran, saat 11,30 sonra Aşağı Huzman'ın cenubunda (28T solu) keşif kolumuza baskın yapmak isteyen yirmi kişilik bir düşman kolu ateşimizle tard edildi. 18/19 Haziran, nısfülleylde Carlaklar cenûb-ı şarkındaki (17Y) mevaziine yanaşan elli neferlik bir düşman kuvveti def edildi. Hinzori deresinde (106Y 1T) ileri karakoluna baskın yapan onbeş düşman neferi tard olundu. Düşman topçusu 2150 nokta-i istinâdı civarına 30T mevâziine ateş etti. Bir düşman tayyaresi Karatepe'ye dört bomba atıp, Kelkit istikametine avdet etti. Diğer bir düşman tayyaresi Kemah istikametine gelip, 108Y mevazii üzerinde tayeranla Erzincan'a döndü.

20 Haziran 1333 [2o Haziran 1917] (Çarşamba) Suşehri. Yağmur.

19/20 Haziran, saat 11 sonrada 2150 cenub nokta-i istinâdına düşman topçusu ve bilâhire piyade bölüğüyle bir mitralyöz ateşe başlamış ve mukabele olunarak saat

Levent Şahverdi Arşivi

2 evvele kadar ateş devam etmiştir. Aynı zamanda (saat 11 sonra) İmor gölü şimalinden düşman bölüğü Tepedam şarkında siperlerimize taarruza kalkmış, bir buçuk saat mukavemetten sonra şimalden diğer mühim bir düşman tenvirat ateşi üzerine iki takımımız geri çekilmiş ve ihtiyat bölüğüyle müştereken yapılan mukabil taarruzla, saat 2,30 evvelde siperlerimiz istirdat olunmuştur. 3 mecruh (12) maktul, 19 kayıp geriye firar ettiği anlaşılmıştır. 19/20 Haziran, saat 11 sonra 46T cephesine yaklaşan düşman ateşle tard olundu. Kartal ve Güzel tepelerdeki tarafeyn topçulan ateş teati ettiler. 17Y toplan düşman ordugâhına ateş ederek düşmana 10-15 mecruh verdirildi.

21 Haziran 1333 [21 Haziran 1917] (Perşembe) Suşehri. Kapalı. Saat 12,30 evvelde Tepedam şarkına 80 kişilik bir düşman kuvveti baskın yapmak istediyse de ateşle tard edildi. 20/21 Haziran, nısfülleylde elli kişilik bir düşman kolu (Seki) şarkındaki keşif kolumuza taarruz ettiyse de ateşimizle def olundu.

20/21 Haziran, saat 9,20 sonra: saat 1,30 evvel, 36. Fırka sağ cenahındaki düşman kuvveti tenvirat icrasıyla ateş etti. Kürtlerin bir baskını olması muhtemeldir. Düşman topçusu 2150 nokta-i istinâdına Pozatlıtepe'ye Arslancık'a ateş etti.

22 Haziran 1333 [22 Haziran 1917] (Cuma) Suşehri. Güneş.

21/22 Haziran, düşman piyadeleri 30T merkezine ve 4T cephesine (Çamlıtepe'den) 110Y 1T cephesine yaylım ateşler ve mitralyöz ateşi yaptı. Kelekkıran komu şimalinden bomba ve piyade ateşi ve Tavginir cihetinden iki defa düşman yaylım ateşi oldu. Yıldız dağından ateş eden düşman piyadesine, topçumuz iki mecruh verdirdi. Düşman topçusu 109Y cephesinde Semerkaya, Dandu, Arslancık, Köseler'e ateş etti.

23 Haziran 1333 [23 Haziran 1917] (Cumatresi) Suşehri. Yağmur.

22/23 Haziran, düşman Yıldız dağından piyade ve mitralyöz ateşi yaptı ve biraz topçu ateşi teati olundu. 111Y cephesinde düşman projektörle tenvir ve mitralyöz ve top ateşi yaptı. Düşman topçusu bugün Arslancık'a, Karadağ'a (28Y) ve Hüvend cenûb-ı şarkına (Kürdlere Timur Ağa'ya) tesirsiz birkaç mermi attı.

24 Haziran 1333 [24 Haziran 1917] (Pazar) Suşehri. Kapalı.

23/24 Haziran, saat 10,30 sonrada Kelekkıran şarkında (106Y 1T) postalarına baskın yapan altmış düşman neferi tard olundu (bir şehit). Saat 1 evvelde

Levent Şahverdi Arşivi

Sadaklı (Kaynaş cenubu) da Harşit'e takarrüp eden düşman keşif kolu def olundu. 23/24 Haziran, Çamlı tepeden düşman 4T cephesine bir saat kadar ateş etti. 11. Fırka cephesinde Fırat tarafeyninde dahi düşman gece ateşler icra etti. 31Y Karebayrak'a sürüldü. Bir obüs bataryası (10,5) Karebayrak, bir ağır obüs bataryası (2 top) Refahiye'ye ve süvari livası iki alay Niksar'dan Zara'ya ve bir alay Samsun'dan Niksar'a tahrik edildi.

25 Haziran 1333 [25 Haziran 1917] (Pazartesi) Suşehri. Kapalı.

24/24 Haziran, Onbirinci Fırka merkezinde Alitaş cenubunda düşman piyadeleri ateş baskını yaptı. Sabahleyin Çöynük deresinde (36. Fırka sağında) düşmanın silah sesleri duyuldu. Düşman topçusu Şabankale'ye, Zendin başına tesirsiz ateş etti.

26 Haziran 1333 [26 Haziran 1917] (Salı) Suşehri. Güneş. 111Y mıntıkasında tarafeynden bir hayli topçu ateşi teati olundu. Bir düşman tayyaresi Tirebolu'ya gelip Karaburun'a avdet etti. 109Y mıntıkasında yüzelli mermi sarfıyla müessir topçu ateşi baskını yaptık. Düşman dörtyüzü mütecaviz mermi sarfıyla bilatesir mukabelede bulundu.

27 Haziran 1333 [27 Haziran 1917] (Çarşamba) Suşehri. Kapalı, yağmur. Saat 5 evvelde (Tortan) istikametine sevk edilen keşif kolumuz düşmanın pususuna uğrayıp bir şehit ve bir mecruh ve bir esir vermiş (36. Fırka 108Y) ve badettakviye Tortan'ın garp sırtlarında ahz-ı mevziyle düşmanla ateş teatisine devam etti.

26/27 Haziran, piyade topçusu ve mitralyözle Kelkit, İmor çaylan mültekasındaki düşman nokta-i istinâdına ateş baskını yaptık ve 26/27 Haziran, Karadağ'da düşman piyadesi 28Y cephesine ateş etti. Düşman topçusu 2150 ve nokta-i istinâdlanna ve Çalan şarkına ateş etti. Bilmukabele İmor şarkındaki düşman siperlerini topçu ile dövdük. Bir düşman tayyaresi Kemah'a gelip avdet etti. Bir düşman muhribi Esbiye'ye gelip Karaburun'a avdet etti.

28 Haziran 1333 [28 Haziran 1917] (Perşembe) Suşehri. Güneş.

27/28 Haziran, saat 11 sonrada 29T den yüz neferimiz Yeniköy mezrası cihetindeki düşman siperlerini baskınla zabt ve badettahrib bilazayiat avdet etti, düşman firar etti. Saat 2 evvelde Karakeban cihetinde (İzzet tepe) ilerisindeki postala-

Levent Şahverdi Arşivi

nmıza takarrüp eden tard edildi. 27/28 Haziran, İmor şimalindeki düşman nokta-i istinadına piyade ve mitralyöz ve topçu ateşi baskını yaptık. Gece 36. Fırka cephesinde düşman tenvirat ve taarruz-ı piyade ve mitralyöz ateşi yaptı. Bugün İmor şarkındaki düşman nokta-i istinâdını topçumuz hayli tahrip etti. Düşman topçusu bilatesir mukabele etti. Düşman topçusu Dandi, Şabankale, Zendin vc 109Y mevaziine ikiyüzü mütecaviz mermi attı. Topçumuz Çınarcık'daki düşman piyadesini dağıttı.

Düşmanın iki muhribi şimal-i garbda Samsun hizalanna gelip, Harşit ağzına seyr ile oradan Gülekce, Tirebol ve 109Y mevâzii ve Harşit adacığını kara toplarıyla müştereken bombardıman etti, bir şehit, bir zabit ve 3 nefer mecruhumuz vardır.

29 Haziran 1333 [29 Haziran 1917] (Cuma) Suşehri. Güneş.

28/29 Haziran, saat 11 sonrada otuzu mütecaviz düşman (Elme) şimâl-i garbında 52T postasına baskın yaparak sekiz neferimizi esir etti. Saat 1,30 evvelde oniki düşman neferi 17Y 49T cephesine takarrüp etmekle ateşle tard olundu. Düşmanın Geztepe ordugâhı kudretli cebellerimizle ateş altına alınarak, tebdîl-i mahalle icbar edildi. Düşman topçusu Toymuş, Zendin, Şabankale'ye, Limniş, Sefger, Canboğul ve Keltepe'ye (bir şehit, bir mecruh) Avliyana ve Manadur'a ateş etti, mukabele olundu. Bir düşman tayyaresi Mayadun'a geldi ve Kelkit cihetine avdet etti. Diğer bir düşman tayyaresi Kemah, Bulgar çayın üzerinden Erzincan'a döndü.

30 Haziran 1333 [30 Haziran 1917] (Cumartesi) Suşehri. Güneş. Başkumandan Vekâleti'nden Vehip Paşa'nın Yedinci Ordu Kumandanlığı'na tayin edildiği bildirildi.

29/30 Haziran, Kaleibedirma şarkında düşmana piyade ve mitralyöz ateşi baskını yaptık. Düşmanın mukabelesine rağmen düşman postası dağıtıldı. Düşman topçusu

Levent Şahverdi Arşivi

Ruslardan igtinam olunan tayyare (3 Temmuz 33) (Sırrı Çakmak Koleksiyonu)
1- Üçüncü Ordu-yu Hümayun Kumandan Vekili Mirliva Fevzi Paşa Hazretleri
2- Birinci Tayyare Bölüğü Kumandanı Şükrü Bey.
3- Sekizinci Tayyare Bölüğü Kumandanı Yüzbaşı Yakup Sami Bey.
4- Üçüncü Ordu Yaveri Mülazımıevvel Ali Bey.
5- Yedinci Tayyare Bölüğünde Tayyareci Vecihi Feham [Hürkuş] Efendi.

Avliyana ve Aralcık cihetleriyle Zendin'e bilatesir ateş etti. Bir düşman tayyaresi Kalur'a gelerek, Kelkit cihetine avdet etti. Çift motorlu bir düşman tayyaresi, Alucra civarında yere inmeğe mecbur olarak, râkibleri esir ve tayyare sağlam olarak igtinam edildi. Bu sabah iki düşman muhribi şarktan gelerek Terme açıklarında dolaştılar.

1 Temmuz 1333 [1 Temmuz 1917] (Pazar) Suşehri. Güneş. Bu sabah Yerasin'in cenubunda (36. Fırka sağı) Kürtler ile Ruslar bir buçuk saat müsademe ettiler. Düşman topçusu ile (Erzincan-Refahiye) şosesi tarafından (29Y) ateş teati olundu. Düşman topları bilatesir İmor, Hallaclı, Taklı'yı dövdü. Bir düşman muhribi bir motorbotla garptan gelerek (Ordu-Duna) önünde bir müddet tevakkufla, motor şarka ve diğeri şimale gitti. Ruslar Galiçya'da taarruza başladılar.

Levent Şahverdi Arşivi

2 Temmuz 1333 [2 Temmuz 1917] (Pazartesi) Suşehri. Güneş.

1/2 Temmuz, saat 10 sonrada 30 düşman neferi 60T sağ cenahına takarrüp etti. Ateşle tard olundu. Saat 1,30 evvelde İkisivri'den cephemize takarrüp eden onbeş düşman neferi ateşle def edildi. Zangar'daki düşman topçusu Karatepe'deki topçulanmız ateş teati ettiler. Düşman topçusu Manadur, Zendin, Arslancık, İneköyü'ne ateş etti. Bir düşman tayyaresi Kemah ve Bulgar çayın üzerinden tayeranla Erzincan'a avdet etti. Bir düşman torpidosu bu sabah Gerze önünden Sinop'a doğru gitti. Bilahire şarka doğru hareketle Giresun önünden geçti. Vehip Paşa'dan Üçüncü Ordu Kumandanı imzasıyla telegraf aldım. Mezun zabitanın avdetini emrediyor.

3 Temmuz 1333 [3 Temmuz 1917]T (Salı) Suşehri. Güneş. Tepedam şarkındaki siperlerimize düşman mitralyözle ateş ederek (bir şehit ve bir mecruh oldu). Ziyarettepe ve Çilhoroz'daki düşman topçusuyla Pozatlı'da topçumuz ateş teati ettiler (150) mermi, bir nefer şehidimiz vardır. Düşman topçusu Beşkilise, Acembol cenubundaki mevaziimize İmor, Şabankale, Arslancık'a ateş etti. Bir düşman tayyaresi Erzincan'dan Kemah civanna gelip, Dersim cihetine geçti. Dün Yunanistan kat-ı münâsebât etti.

4 Temmuz 1333 [4 Temmuz 1917] (Çarşamba) Suşehri. Güneş.

3/4 Temmuz, saat 7 sonrada Bülbüloğlu garbında Karatepe'ye yanaşan düşman keşif kolu tard edildi. Bu esnada düşman topçusu mevziimize birkaç mermi attı. 3/4 Temmuz'da düşman 30T sağ cenahına piyade ateşi yaparak, bir neferimiz mecruh oldu. Karadağ'daki düşman topçusu 28T mevaziine ve diğer düşman Avliyana, ---, Acembol cenubundaki Ziyaret tepeye, İneköyü'ne ateş etti. Bir düşman tayyaresi Kedek'e gelip Erzincan'a avdet etti. Diğer bir düşman tayyaresi Cebelihoros'dan gelip Seydibaba'da Beşinci Fırka Karargâhı'na dört bomba attı (iki nefer mecruh). Alucra'ya yere inen çift takımlı ve çift pervaneli düşman tayyaresini tayyarecilerimiz uçurarak Suşehri'ne getirdiler.

5 Temmuz 1333 [5 Temmuz 1917] (Perşembe) Suşehri. Güneş. Saat 8 evvelde Tortan garbına sevk olunan keşif kolumuz takviye olunarak Tortan şarkındaki düşmanı Tavginir istikametine tard etmiştir. Düşman topçusu (Ertabel)'e ateş ettiğinden bilmukabele iskat edildi. Düşman topçusu bilatesir (Eymir)'e ateş etti. Bir düşman tayyaresi Melikşerif üzerinden geçip tayeran ile Erzincan'a avdet etti.

Levent Şahverdi Arşivi

6 Temmuz 1333 [6 Temmuz 1917] (Cuma) Suşehri. Güneş. Düşman topçusu Semerkaya'ya, 28Y (Karadağa), İkisivri garbına, Avliyana, Cerze garbına, Eymir'e ateş etti. İkisivriler cenubunda ve Geztepe'deki düşman ordugâhlan tarafımızdan topa tutularak düşman efradı karmakarışık oldu. Bir düşman tayyaresi Kemah cihetine gelip Erzincan'a avdet etti.

7 Temmuz 1333 [7 Temmuz 1917] (Cumartesi) Suşehri. Güneş. İkinci Ordu Kumandanlığı'na tayin oldum.

6/7 Temmuz, Semerkaya'ya takarrüp eden düşman kuvveti ateşle tard edildi. 6/7 Temmuz, Karakeban deresindeki düşman postalarına baskın yapan kuvvetimiz ateşle karşılandığından avdet etti. Kapulutepe şimalindeki tepeye gelen bir düşman bölüğü topçu ateşimiz altına alındığından, düşman topçusu mukabele etti. 10Y mıntıkasında (2150) topçularımızla düşman topçulan ziyadece ateş teati etti. Düşman topçulan (2 cebel ve bir obüs bataryası) Pozatlı'daki 46T de mütemerkiz bir ateş icra ve temadi ettirdiler. Topçumuz müessir mukabelede bulundu. Bir düşman tayyaresi Kemah cihetine, diğer biri Çemen ve Karadağlardaki mevaziimiz üzerinde tayeranla Erzincan'a avdet etti. Diğer bir düşman tayyaresi Pozatlı'ya gelip Kelkit'e avdet etti.

8 Temmuz 1333 [8 Temmuz 1917] (Pazar) Suşehri. Güneş.

7/8 Temmuz, saat 9 sonrada Karadağ'da (28Y) düşmana takarrüp eden keşif kolumuz ateşle karşılandı, bir mecruh. 7/8 Temmuz, saat 11,30 sonrada 25 düşman 60T cephesine takarrüple piyade ve bomba ateşi icra etti, def olundu. 7/8 Temmuz, nısfülleylde 50 düşman Cerze grubundan Ziyarettepe'ye baskın yaptıysa da ateşle tard edildi. Saat 2,15 evvelde Karadağ'da (28Y) mevaziine takarrüp eden düşman keşif kolu ateşle tard olundu. Kelekkıran'da ve Kıranhan şosesi civarındaki topçularımız ile karşılarındaki düşman toplan ateş teati ettiler. Düşman topçusu Güzeltepe'ye ve Canboğul'a ateş etti. Canboğul'dan mukabele olunarak düşmanın zeminlikleri kısmen tahrip ve efradı perişan edildi. Ziyaret tepedeki düşman ordugâhlarına tarafımızdan isabetli mütemerkiz bir topçu ateşi icra edildi. Düşman topçusu Sebattepe ve Karakeban, Karatepe'ye tesirsiz ateş etti.

9 Temmuz 1333 [9 Temmuz 1917] (Pazartesi) Suşehri. Güneş.

8/9 Temmuz, saat 11,30 sonrada Zazalar yoluyla Aktaş şark cenup sırtlan-

Levent Şahverdi Arşivi

na takarrüp eden 25 düşman ateşle tard olundu. 8/9 Temmuz, saat 7,40 sonrada Güzeltepe'de 31Y ileri karakol bölüğüne 130 düşman baskın yaptıysa da bir saat kadar müsademe ile tard olundu (2 mecruhumuz). Düşman piyade ve mitralyöz ateşiyle baskın kolunu himaye etti. Topçumuz Karadağ'da düşman mevziini dövdü. Düşman topçusu İneköy Çatalkaya'ya ateş etti. Giresun şarkında Aksu ağzı açıklarına düşman harp sefinesiyle bir motoru takarrüple motor şarka, sefine şimâl-i garbiye seyr ve tebaüt etti.

10 Temmuz 1333 [10 Temmuz 1917] (Salı) Suşehri. Güneş.

9/10 Temmuz, saat 8,15 sonrada Güzeltepe'ye düşmanın piyade ve mitralyöz ateşi himayesiyle yaptığı baskın ateşimizle tard olundu. 9/10 Temmuz, Semerkaya'ya takarrüp eden düşman tard oldu. Düşman topçusu Kelekkıran'a, Güzeltepeye, 2150'ye, Manadur, Avliyana garbına, Mahalle, Toymuş, Eymir, Arslancık ve 109Y mevaziine ateş etti.

11 Temmuz 1333 [11 Temmuz 1917] (Çarşamba) Suşehri. Güneş. (Yakacık Taş)'daki düşman piyadesi topçumuz tarafından ateşle dağıtıldı. Kelekkıran'daki Fırat'taki topçumuz düşman zeminliklerini müessir surette dövdü. Obüslerimiz 2506 ve gerilerine ateş etti. Düşman topçusu Mahalle, Hallaclı, İneköyü'ne ateş etti. Bir tayyaremiz Kelkit'e giderek düşman karargâhını bombaladı ve istikşaf yaptı. Bir düşman tayyaresi Kemah'a gelip avdet etti.

12 Temmuz 1333 [12 Temmuz 1917] (Perşembe) Suşehri. Güneş.

11/12 Temmuz, düşman 4T soluna ve Elme deresinden 33Y mevaziine Döngel 37. Fırka cephesine piyade ve makineli ateşi icra ve sol cenahı tenvir etmiştir. Aynı zamanda düşman topçusu Mahalle, Dandi, Şabankale, Zendin Tünker, 109Y mevaziine ateş etmiştir. Bugün düşman topçusunun İkisivri'deki topçumuza ateşi üzerine, Yanık ve Karadağ'daki düşman ordugâhlan müessir surette döğülmüştür. Acembol'dan 102T mevaziine düşen düşman topu, Ziyarettepe'ye sürülen topçumuzun müessir ateşiyle susturuldu. Limniş'e düşman topları ateş açtığından bilmukabele Çamlıtepe'deki düşman mevazii dövüldü. Düşman topçusu Canboğul'a ateş açtığından bilmukabele Yedi Mitralyöz tepesi şimalindeki düşman piyade ve makineli tüfek siperleri tahrip olundu. Bir düşman tayyaresi Kemah istikametine gelip, 108Y mevâzii üzerine bilatesir bir bomba endahtıyla Erzincan'a döndü.

Levent Şahverdi Arşivi

13 Temmuz 1333 [13 Temmuz 1917] (Cuma) Suşehri. Güneş.

12/13 Temmuz, düşman Acembol tepesinden yaylım ateş ve tenvirat icra ve iki bomba endaht etti. Dünkü ateşimizle düşman Zazalar gediğini ve Yanık vadisindeki ordugâhlannı kaldırdı. Düşman topçusu Taklı'ya tesirsiz ateş etti.

14 Temmuz 1333 [14 Temmuz 1917] (Cumartesi) Suşehri. Güneş.

13/14 Temmuz, saat 11 sonrada Karakeban deresindeki düşmana baskın yapan müfrezemiz ateşle karşılanarak avdet etti. 13/14 Temmuz, saat 9,30 sonrada Karatepe arasına baskın yaptıysa da ateşle tard edildi. Düşman aynı zamanda top attı. 13/14 Temmuz, saat 11,40 sonrada 17Y soluna takarrüp eden düşman keşif kolu tenvir ile firar etti. 13/14 Temmuz, saat 11,20 sonrada Semerkaya'ya düşmanın yaptığı baskın ateşle tard edildi. Düşman topçusu Carlaklar, 29Y cephesine Güzel tepeye, Canboğul'a, Limniş, Karatepe'ye ateş etti, mukabele olundu. Bir düşman tayyaresi 108Y mevziine bilatesir dört bomba atarak Erzincan'a avdet etti.

15 Temmuz 1333 [15 Temmuz 1917] (Pazar) Suşehri. Güneş. Hastalandım. Üçüncü Ordu Cephesi'nde oldukça şiddetli topçu ateşi olmuştur.

16 Temmuz 1333 [16 Temmuz 1917] (Pazartesi) Suşehri. Güneş. Hastalandım. Üçüncü Ordu Cephesi'nde neticesiz baskınlar icra edildi.

17 Temmuz 1333 [17 Temmuz 1917] (Salı) Suşehri. Güneş. Hastayım. Üçüncü Ordu Cephesi'nde bermutad topçu ateşi ve ehemmiyetsiz keşif kolu müsademeleri oldu.

18 Temmuz 1333 [18 Temmuz 1917] (Çarşamba) Suşehri. Güneş. Hastayım. Vehip Paşa Suşehri'ne geldi. Üçüncü Ordu'da bir tayyaremiz Erzincan'a kadar giderek tayyare hangarına bomba attı ve tarafımızdan oldukça şiddetli topçu ateşi oldu. 17/18 Temmuz, Seki şarkındaki keşif kolumuza gece baskın yaparak, köprünün garbına çekilmeye mecbur etti (5 esir ve 1 şehit) vardır.

19 Temmuz 1333 [19 Temmuz 1917] (Perşembe) Suşehri. Güneş. İyiyim. Üçüncü Ordu mıntıkasında topçu ateşi oldu. Uluköy istikametinden gelen bir baskın

Levent Şahverdi Arşivi

müfrezesi tard olundu. Bir düşman torpidosu kayıklan bombardıman ve ihrak etti ve Karatepeye bir mikdar asker çıkarıp telgraf ve telefon hatlarını kat etti (Duna civarında). Almanlar Zeburof (Seneret) arasından taarruzla Rusların uç hattını yardılar.

20 Temmuz 1333 [2 Temmuz 1917] (Cuma) Suşehri. Güneş. Otomobil ile Sivas'a geldim (Yaver Ali beraber). Üçüncü Ordu Cephesi'nde İmor istikametinden gelen bir baskın müfrezesini tard ettik. Selli dere ve Ziyarettepe cenubundaki düşman siperlerine baskın yaparak siperleri bozduk ve telgrafı tahrip ettik.

21 Temmuz 1333 [21 Temmuz 1917] (Cumartesi) Sivas. Güneş. Otomobil ile Hekimhan'a geldim (Bayram). Üçüncü Ordu Cephesi'nde fasılalı piyade ve topçu ateşi oldu.

22 Temmuz 1333 [22 Temmuz 1917] (Pazar) Hekimhan. Güneş. Otomobil ile Malatya'ya geldim. Üçüncü Ordu'da iki düşman torpidosu kara toplarıyla müştereken Harşit mansabındaki Münferid adayı bombardıman ve üç mitralyözle 200 düşman piyadesi hücüm ettiyse de tard olundu. Akşam taarruzu tekrar ederek adaya girdi ve 26 neferimizi esir ettiyse de ateşle tard edildi.

23 Temmuz 1333 [23 Temmuz 1917] (Pazartesi) Malatya. Güneş. Otomobil ile Elaziz'e geldim.

24 Temmuz 1333 [24 Temmuz 1917] (Salı) Elaziz. Güneş. Harbut'u dolaştım. Üçüncü Ordu Cephesi'nde düşmanın 5. Fırka sağ cenahına ve Ardasa garbına yaptığı baskınlar tard olundu.

25 Temmuz 1333 [25 Temmuz 1917] (Çarşamba) Elaziz. Güneş. Üçüncü Ordu Cephesi'nde düşmanın Güvendepazan şarkına yaptığı baskın zayiatla tard edildi.

26 Temmuz 1333 [26 Temmuz 1917] (Perşembe) Elaziz. Güneş. Otomobil ile Maden'e geldim. Üçüncü Ordu Cephesi'nde düşmanın 36. Fırka'ya yaptığı iki baskın ile 25/26 Temmuz, Tepedam şarkına ve Sefger şarkı ileri postalarımıza yaptığı baskınlar ateşle tard edilmiştir. 4,5 (3. Ordu) + 2,5 (2. Ordu) = 7 ay Ordu Kumandanı

Levent Şahverdi Arşivi

27 Temmuz 1333 [27 Temmuz 1917] (Cuma) Maden. Güneş. Otomobil ile Diyarbekir'e geldim. Üçüncü Ordu cephesinde topçu ateşi teati olundu. İkinci Ordu Cephesi'nde bu sabah Karasu köprüsünü geçip Muş istikametinde ilerileyen bir düşman keşif kolu ateşimizle tard edildi. Düşman 4. Kolordu Pülümer cihetinde Yoncalık mevziimize baskın yaparak mevzii işgal ve ahalinin bir mikdar mevaşisini almış ise de, mukabil taarruzla telefât-ı külliye verdirilerek tard edilmiştir.

28 Temmuz 1333 [28 Temmuz 1917] (Cumartesi) Diyarbekir. Güneş. Ali Paşa'dan kumandayı devraldım. Üçüncü Ordu Cephesi'nde topçu ateşi teati olundu.

27/28 Temmuz, saat 11 sonrada ve Vergüniş Aktamar iskelesi arasındaki postalanmıza baskın yapan elli düşman ateşle tard olundu. Tayyarelerimiz Erzurum ve Mamahatun cihetine istikşafat yaptılar. Almanlar, Galiçya'da Rus cephesini yanp (Tarnopol)'u zabt ettiler.

29 Temmuz 1333 [29 Temmuz 1917] (Pazar) Diyarbekir. Güneş. Üçüncü Ordu'da 9. Kafkas Fırkası ile 11. Kafkas Fırkası soluna takarrüp eden düşman keşif kollan tard edildi. Düşmanın bir bölük süvarisi Muş şimalindeki Çeriş tepesine taarruz ettiyse de tard olundu. Norşun'a gelen otuz düşman süvarisi bilmüsademe ---z'e def olundu.

30 Temmuz 1333 [30 Temmuz 1917] (Pazartesi) Diyarbekir. Güneş. Bir düşman süvari alayı Ebulbahar köyüne girmiştir.

29/30 Temmuz, Sason müfrezesinden Til karyesinde pusu kuran 30 neferlik zabit keşif kolumuza 50 düşman süvarisiyle müsademe ederek, düşman bir maktul ve bir esir vermiştir. Keşif kolumuzun Azakpur'dan gelerek arkasını kesmek isteyen bir düşman süvari bölüğü Miğara komdaki himaye kıtamızın ateşiyle perişan surette geri çekilmiştir.

31 Temmuz 1333 [31 Temmuz 1917] (Salı) Diyarbekir. Güneş. Üçüncü Ordu'da düşmanın Aralcık şimâl-i şarkına yaptığı baskında mevziimize girmiş ise de taarruzla tard olmuştur.

1 Ağustos 1333 [1 Ağustos 1917] (Çarşamba) Diyarbekir. Güneş. Bitlis şimalinde saat 2,30 evvelde Taşlı sırtın garbına takarrüp eden onbeş düşman atlısı ateşle tard edilmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

2 Ağustos 1333 [2 Ağustos 1917] (Perşembe) Diyarbekir. Güneş. Şeytan dağından Kahmasur köyüne inen bir düşman keşif kolu, keşif kollanmızın ateşiyle tard ve mecruh üç Kürt derdest edildi.

3 Ağustos 1333 [3 Ağustos 1917] (Cuma) Diyarbekir. Güneş. İnak köyünde keşif kolumuz bir düşman kolunu bilmüsademe Kahmasur'a tard etti. Saat 1 evvelde bir düşman keşif kolu Bitlis şimalinde 2100 rakımlı Taşlıtepe'ye takarrüp ettiyse de, ateşle tard edilmiştir. Çernovic --- Avusturyalılar tarafından istirdat oldu. Saat 8,30 evvelde Se---'daki 45 nefer milisimiz dört Rus'u telef ve birini esir ile avdet ederken, 300 düşman süvarisi Hotan civarında hatt-ı ricatı kat ile hücum etmiş, müfrezemiz üçü zabit olarak 19 şehit ve 4 mecruh ile avdete mecbur oldu. Düşmanın 80 kadar zayiatı vardır.

4 Ağustos 1333 [4 Ağustos 1917] (Cumartesi) Diyarbekir. Güneş.

3/4 Ağustos, Van köyü cenubunda Akar, Reşoh şark sırtlanna sevk olunan keşif kolumuz düşmanla bilmüsademe avdet etti. Düşmanın 3 maktul, 2 mecruhu, bizim bir şehidimiz vardır.

5 Ağustos 1333 [5 Ağustos 1917] (Pazar) Diyarbekir. Güneş. Kabile Reisi Cafer Ağa Şahmanis-Baharris istikametinden Van şarkındaki Hoşap'a geçmiş düşmana tesadüf etmedi. (Ekrak)'da bir bölük düşman süvarisine tesadüfle düşman üç saat müsademe neticesinde 20 zayiatla Van istikametine tard etti, bir mecruhumuz vardır.

6 Ağustos 1333 [6 Ağustos 1917] (Pazartesi) Diyarbekir. Güneş. Bitlis şimalindeki Çorhor istikametine giden keşif kolumuz, düşmanın 150 neferlik baskın kolunu tard etmiş. Müsademe mahalinde (6Y Kafkas'tan) maktul bir Rus neferi bulundu.

7 Ağustos 1333 [7 Ağustos 1917] (Salı) Diyarbekir. Güneş. Bitlis şimalinde Osmanhan'a takarrüp eden 20 düşman neferi ateşle tard edildi. Muş'a ilerleyen 40 Rus neferi Çeriş tepedeki postamızın ateşiyle geri çekildi. Soluk köprüsüne bu Ruslar arasında Ermeniler var idi. Kuvvetli bir baskın kolumuz Albeki dağında 2653 tepeyi işgal ve iki esir aldı. Bir Rus taburuyla 400 Rus süvarisinin taarruzu üzerine İnak köyüne çekildi. Kiğı şimalinden bir bölüğümüz ilerledi. Deyrivaz ci-

Levent Şahverdi Arşivi

varında 25 düşman Büyüksu vadisine tard etti. Kiğı şimâl-i şarkında Ayu çukuruna giden müfrezemiz Gayru deresini geçerek ilerilemiş ise de, orada düşmanın bir tabur iki topuna tesadüfle Gayru köyüne çekildi.

8 Ağustos 1333 [8 Ağustos 1917] (Çarşamba) Diyarbekir. Güneş. Bir düşman tayyaresi Tariz dağı, Atalı, Simsor üzerinden dolaşarak şimal cihetine avdet etti.

9 Ağustos 1333 [9 Ağustos 1917] (Perşembe) Diyarbekir. Güneş. Velâdet-i Hümâyûn Selamlığı yapıldı. Beşinci Fırka cephesinde 8/9 Ağustos, saat 10,30 sonrada Tatvan cenubundaki maşatlıktaki düşman postasına baskın yaptık ise de müteyakkız bulunduğundan avdet olundu. İki nefer kaybımız vardır. Düşman 200 neferle Çöynük'den ve Dereköy'den hareketle garbî Dersim'deki Velolar karyesine baskın yaptıysa da beş maktul, birçok mecruh vererek tard edildi, dört mecruhumuz vardır.

10 Ağustos 1333 [10 Ağustos 1917] (Cuma) Diyarbekir. Güneş.

9/10 Ağustos, saat 11,30 sonra iki düşman bölüğü Van cenup müfrezesinin son postalarına taarruz etmiş ise de bir saat müsademe ve takviye neticesinde düşman tard olunmuştur. Dün (9 Ağustos) garbi Dersim mücahidînimiz Kırandah dağı civarındaki Rus karakollarına baskın yaparak, Rusları yukarı Gamarik köyüne çekmeğe icbar ettiler. Til köyüne beyanname atmaya giden müfrezemiz 60 düşmana bittesadüf geri çekilmiştir, 3 şehit ve 2 mecruhumuz vardır.

11 Ağustos 1333 [11 Ağustos 1917] (Cumartesi) Diyarbekir. Güneş. Düşmanın Harabe deresinden (Masla) deresini geçmek geçmek isteyen keşif kolu ateşimizle tard olundu. Kara Aliyan'dan Tab köyüne ilerleyen 200 düşman piyadesi Tab şimalindeki keşif kolumuzun ateşiyle Çatan'a çekildi. Bittakib, 25Y işaretli san bir kaput elde edildi. Diğer bir düşman bölüğü (Artak-r---) şimâl-i şarkına gelerek keşif kolumuzla bilmüsademe Tab düzü şimalinden çekilen Ruslarla birleştikden sonra Sefkar deresini takipen şimale geçmiştir. Çelikol civarındaki pusumuza dün, 32 düşman süvarisinden 15 maktul olarak firara icbar edilmiş ve hatt-ı mevziimize gelmiş diğer 15 Rus süvarisi de dağıtılarak avdet edilmiştir. Bir şehidimiz vardır.

Levent Şahverdi Arşivi

12 Ağustos 1333 [12 Ağustos 1917] (Pazar) Diyarbekir. Güneş. 200 Rus süvarisi 50 piyade Selkat'tan 2200 şimâl-i şarkındaki postamıza taarruz ile akşama kadar müsademe ederek Çelikol cihetine avdet etmiştir. Kırandah dağındaki düşmana baskın yapılarak iki Ermeni esir alınmıştır.

13 Ağustos 1333 [13 Ağustos 1917] (Pazartesi) Diyarbekir. Güneş. Bir düşman süvari bölüğüne beşyüz piyadesi Çelikol'dan Gülizar köyüne ilerileyip 2200 tepedeki milis müfrezemizle üçbuçuk saat müsademeden sonra şimale çekildi. Tarafımızdan bittakip bir esir alındı. Elmalı köyüne girmek isteyen 50 düşman piyadesi 30 maktul bırakarak tard olundu, üç mecruhumuz vardır. Bir düşman tayyaresi Elmalı ve Garib üzerinde dolaşıp Simsor'a bir bomba attı. Bir düşman tayyaresi Nazmiye'ye gelerek kışla ile hükümet konağına iki bomba attı. Mustafa Bey konağı cihetine çıkanlan keşif kolumuz bilamukavemet Hızırbaba dağındaki düşman siperlerini işgal etti.

12/13 Ağustos, Pülümer'e baskın yapılarak düşmana (beş) maktul verdirildi.

14 Ağustos 1333 [14 Ağustos 1917] (Salı) Diyarbekir. Güneş. Bir düşman tayyaresi Elmalı civannda tayeran etmiştir.

15 Ağustos 1333 [15 Ağustos 1917] (Çarşamba) Diyarbekir. Güneş. Düşmanın bir süvari kıtası gelerek (Muş) garp şimalindeki (Ali Zurum) karyesini yakmıştır.

14/15 Ağustos, şarki Dersim'de düşmana baskın yaparak düşmanın (Karacakal'e)deki siperi zabt ve düşmana 25 mecruh verdirilmiştir. Müsademe devam ediyor. Düşmanın 100'ü mütecaviz maktulü vardır. İki esir aldık, 60 nefer alındı.

16 Ağustos 1333 [16 Ağustos 1917] (Perşembe) Diyarbekir. Güneş. Arabayla (Silvan'a) geldim. Bir düşman tayyaresi Ovacık'a gelerek, bilatesir üç bomba atmıştır.

17 Ağustos 1333 [17 Ağustos 1917] (Cuma) Silvan. Güneş. Üseki üzerinden (Garzan'a) geldim. Düşman Van cenub müfrezesi sağına 60 düşman baskın yaptıysa da tard olundu. Düşman Pagas'da Edin'deki bölüğümüzc taarruz ettiyse de tard ve def olundu (Kiğı şark cenubu).

Levent Şahverdi Arşivi

18 Ağustos 1333 [18 Ağustos 1917] (Cumartesi) Garzan. Güneş. Ziyaret üzerinden (Bitlis'e) geldim. Bir düşman tayyaresi (Ovacık'a) bomba attı. Genç'ten Veysimerik-Kamışlı cihetine giden keşif kolumuz, düşmanın 50 süvari, 60 piyadesiyle birkaç saat müsademeden sonra düşman Miğedi'ye çekildi. Van cenup müfrezesinden (Pişvanik)'e gönderilen keşif kolumuz badelmüsademe düşman keşif kolunu çekilmeye icbar etti.

19 Ağustos 1333 [1 Ağustos 1917] (Pazar) Bitlis. Güneş. Garbî Dersim'de Akbaba-Mercan dağında düşmana taarruz edilmiş, düşman da Kırandah dağına mukabil taarruz icra etmiştir. Mercan-Tayran dağı arasında düşmanın uç hat siperleri zabt ve bir hayli eşya igtinam olundu. Şarki Dersim'de düşman ikiyüz bölükle iki koldan taarruzla Yoncalık karyesine kadar gelip birkaç hane yaktıysa da mukabil taarruzla mevzi-i aslîsine tard olundu.

Düşmanın 160 süvari ile bir makineli tüfeği Çelikol cenûb-ı şarkından 2200 şarkındaki postalanmıza taarruz ettiyse de akşama kadar bilmüsademe Melikan üzerinden Çelikol'a çekildi. İki mecruhumuz vardır. Düşmanın dokuz maktulu vardır.

20 Ağustos 1333 [20 Ağustos 1917] (Pazartesi) Bitlis. Güneş. Sağ cenahta Til-Ortab cephesi görüldü 15Y. Düşman Şarkî Dersim'de Küçük Selbus-Yoncalık hattına kuvvetli keşif kollanyla ilerlediyse de mukabil taarruzla Selbus'tan tard edildi.

21 Ağustos 1333 [21 Ağustos 1917] (Salı) Bitlis. Güneş. Sol cenahta Tahtalı Keltepe görülüp avdet olundu, 13Y. Şarki Dersim'de düşmanın zabt ettiği Fahri Baba dağında istirdat için muharabe devam etmiştir. Düşman Karacakale cenubunda Gevrek, Zağbek karyelerine bir tabur ve bir mitralyöz bölüğüyle taarruzla, 40 maktul vererek tard edildi. İki Rus 48Y esir edildi. 150 düşman Til'den Miğara komdan geçip, Kalarik'e taarruz etti. Şamlik'deki postamızın tesiriyle ricat etti.

22 Ağustos 1333 [22 Ağustos 1917] (Çarşamba) Bitlis. Güneş. Ziyaret'e avdet olundu. Fahri Baba tepesi kâmilen düşmandan istirdat edilerek düşman hatt-ı aslîsine tard edildi. Bu muharebatta biri nizamiye yüzbaşısı olmak üzere (10) şehit ve (12) mecruhumuz vardır. 200 düşman atlısı (Karta kom)'dan Karasu'ya ilerilediyse de postamızın ateşiyle tard olundu.

Levent Şahverdi Arşivi

23 Ağustos 1333 [23 Ağustos 1917] (Perşembe) Ziyaret. Güneş. Garzan üzerinden (Üseki'ye) geldim.

24 Ağustos 1333 [24 Ağustos 1917] (Cuma) Üseki. Güneş. Batman'ı sudan geçerek Silvan'a geldim. Dersim'de keşif kollan müsadematı olmuştur.

25 Ağustos 1333 [25 Ağustos 1917] (Cumartesi) Silvan. Güneş. Diyarbekir'e avdet ettim. Muş şimalindeki (Oğnuk) sabit keşif kolumuza düşmanın yaptığı baskın tard olundu. Düşmanın beş bölükle ve mızıkalı bir süvari alayı (Ali Zurum) karyesine gelerek Ebulbahar'a avdet etti. Düşman ellişer neferle (Irak-Pertak)'a baskın yaptı (Muş şarkında) tard olundu. 250 düşman Pagas üzerine ilerleyip keşif kolumuzla badelmüsademe Savuk komuna çekildi (Kiğı şimâl-i şarkında).

26 Ağustos 1333 [26 Ağustos 1917] Diyarbekir. Güneş. Bir düşman tayyaresi Çelikol'dan Palu istikametine geldi. Diğer bir düşman tayyaresi Soluk'tan Muş'a geldi. Bir düşman tayyaresi Arşik dağı, Arduşin (Genç) üzerinden Çanlıkilise'ye gitti. Dün (25 Ağustos) bir keşif kolumuz Kiğı garp şimalindeki Zuvar dağında Ruslann pususuna uğradı, 4 neferimiz esir düştü.

27 Ağustos 1333 [27 Ağustos 1917] (Pazartesi) Diyarbekir. Güneş. Düşmanın iki bölük süvari ve bir bölük piyadesi saat 3 evvelde Muş şimalinde Çeriş tepesine taarruzla postamızı geri attıysa da, ihtiyat bölüğüyle bittakviye mitralyöz ve topçu piyadesiyle yapılan mukabil taarruzla düşman perişan surette Karasu köprüsüne çekildi. Bilâhire piyadeleri terkeye alınarak [bu son üç kelimenin altı çizilidir] süvariyle Soluk'a gittiler. 7 şehit + 7 mecruh + 4 kayıp vardır. Düşmanın 20 mecruhu görüldü ve iki esir alındı. Saat 5 evvelde, 12 düşman Açmanük postamıza ateş açtı ise, yapılan mukabele ve sevk edilen süvari üzerine Kalakon-Mağa kom istikametine çekildi. Bilâhire 35 düşman süvarisi Dol'dan bu kuvvete iltihakla süvarimize taarruz etmek istedilerse de piyademizin ateşiyle tard olundular. Saat 5 evvelde 20 düşman süvarisi Kasur postamıza taarruz ettiyse de def olundu. Saat 7'de Kızılkilise'ye taarruz eden 20 düşman süvarisi takarrübü ateşle tard edildi. İki düşman bölüğü Altın Hüseyin'e ilerileyip Kal-Yağlamaz tepelerini işgal ettiyse de mukabil taarruzla tard olundu, 2 maktul + 3 mecruh.

Levent Şahverdi Arşivi

28 Ağustos 1333 [28 Ağustos 1917] (Salı) Diyarbekir. Güneş.

29 Ağustos 1333 [29 Ağustos 1917] (Çarşamba) Diyarbekir. Güneş.

30 Ağustos 1333 [30 Ağustos 1917] (Perşembe) Diyarbekir. Güneş. Şimalî Dersim'de keşif kollan arasında hafif ateş teati olundu.

31 Ağustos 1333 [31 Ağustos 1917] (Cuma) Diyarbekir. Güneş. Arşik dağından gelen bir düşman tayyaresi Arduşin üzerinden bir müddet tayeranla sol cenah üzerinden avdet etti. Diğer bir düşman tayyaresi Palu-Kız Şeyh şimalinde Mezra'a-i Garni'ye bilatesir bir bomba attı. Diğer bir tayyare (Tabdüzü) cenubunda Karababa'ya ve Palu şimalinde Zülfikar köylerine bilatesir bir bomba atmıştır.

1 Eylül 1333 [1 Eylül 1917] (Cumartesi) Diyarbekir. Güneş. Bir düşman tayyaresi Simsor istikametinden garp şimaline geçmiştir.

2 Eylül 1333 [2 Eylül 1917] (Pazar) Diyarbekir. Güneş. Almanlar (Riga'yı) zabt ettiler.

3 Eylül 1333 [3 Eylül 1917] (Pazartesi) Diyarbekir. Güneş. Şarkî Dersim'de keşif kollan arasında hafif ateş teati olundu.

4 Eylül 1333 [4 Eylül 1917] (Salı) Diyarbekir. Güneş. Düşmanın 200 atlı, 150 piyadesi Karir deresinden zevalde Toyur yaylasına doğru ilerlemiş Taşlıtepe'deki zabit keşfimizin ateşiyle durmuştur. Aynı kuvvetten bir kol (Hiş Hoşik) tepesine ilerilemiş ise de oradaki takımımızın ateşiyle tevkif ve ricat etmiştir. Karir deresi boyunca gönderilen takip keşif kolu üç Rus esiri getirdi. Düşman yirmi maktul ve yirmi mecruh verdi. Saat 8 evvelde bir bölük düşman Fahri Baba tepesini zabt ettiyse de mukabil taarruzla iki saat muharebeden sonra düşman tard edilmiştir.

5 Eylül 1333 [5 Eylül 1917] (Çarşamba) Diyarbekir. Güneş.

4/5 Eylül, saat 1 evvelde iki düşman mangası Bitlis şimalinde Ortab köyüne takarrüp ettiyse de bilmüsademe tard edildi. Bir düşman kuvveti Yağlamaz, Ser-

Levent Şahverdi Arşivi

din dağını işgal ettiyse de bilâhire çekilerek Altın Hüseyin müfrezesi eski mevzilerini tekrar aldı. Otuz düşman neferi Selbus dağından Danzik istikametine ilerlemiş ise de karye şimalindeki keşif kolumuzun ateşiyle tard edildi.

6 Eylül 1333 [6 Eylül 1917] (Perşembe) Diyarbekir. Güneş.

7 Eylül 1333 [7 Eylül 1917] (Cuma) Diyarbekir. Güneş. Osmaniye üzerinden Piran'a hareket ettik.

8 Eylül 1333 [8 Eylül 1917] (Cumartesi) Piran. Güneş. Hani'ye geldim (İzzet Paşa ile beraber). Saat 7,30 evvelde ikiyüz düşman süvarisi Topuz yaylasına ilerlediyse de edilen ateşle Şeytan istikametine çekildi, yedi maktul vardır. 2. K[af] (Kâzım K.)

9 Eylül 1333 [9 Eylül 1917] (Pazar) Hani. Güneş. Buca'ya geldim Birbas ve Serdi'de kıtaatı gördüm.

8/9 Eylül'de düşman Pagaçik ve Fahri Baba'ya taarruzla işgal ettiyse de bilmukabele tard edildi. 150 düşman (Pagası)'n şimal sırtlarını işgal ve Erik şimal postamıza taarruzla ricate icbar ettiyse de takviye kıtaatımızın ateşiyle kırk kadar zayiat verdirerek tard olundu. 100 düşman 2250'den Ermeni kalesindeki postamıza taarruz ettiyse de ateşle tard olundu. 170 düşman Mercan dağlarının dört kilometre cenûb-ı garbındaki ve bir gedikten Mercan deresine ilerilediği esnada Sürü karyesi şimalindeki karakolumuzun ve Ekrâd'ın ateşiyle def edildi.

10 Eylül 1333 [10 Eylül 1917] (Pazartesi) Lice. Güneş. 50 piyade ve 30 düşman süvarisi Kuldar şarkından 2200 şimaline ilerlemiş, ileri karakolumuzun ateşiyle Melikan istikametine çekilmiştir.

11 Eylül 1333 [11 Eylül 1917] (Salı) Lice. Güneş. Kela'dan Karaçay'a (Birinci Fırka Karargâhına) geldim.

12 Eylül 1333 [12 Eylül 1917] (Çarşamba) Karaçay. Güneş. Murad cephesine Derahbin'e azimet ve avdet. Tayran dağına gönderilen keşif kolumuz Sebil Ba-

Levent Şahverdi Arşivi

ba tepesinin dört kilometre şimalinde tesadüf ettiği 20 kişilik bir düşman keşif kolunu tard etti.

13 Eylül 1333 [13 Eylül 1917] (Perşembe) Karaçay. Güneş. Zülkarneyn suyundan Lice'ye avdet ettik.

14 Eylül 1333 [14 Eylül 1917] (Cuma) Lice. Güneş. Bir düşman tayyaresi (Bitlis)'e dört bomba attı. Bir tabur süvari bölüğü ve iki mitralyözden mürekkep düşman Fahri Baba'ya taarruzla Yoncalık'ı aldıysa da mukabil taarruzla sekiz saat devam eden müsademe neticesinde elli maktul verdirilerek tard edildi.

15 Eylül 1333 [15 Eylül 1917] (Cumartesi) Lice. Güneş. Derakol'dan Pasor'a geldim.

14/15 Eylül, saat 11,30 sonrada bir bölük düşman piyadesi Van cenup müfrezesinin bütün postalarına baskın yaptıysa da tard olundu.

16 Eylül 1333 [16 Eylül 1917] (Pazar) Pasor. Güneş. (Bayrük altı)'ya geldim (8. Fırka Karargâhı)

Bir düşman tayyaresi Bitlis'e üç bomba attı.

15/16 Eylül, Çilhor istikametine giden keşif kolumuz bir çeyrek müsademeden sonra avdet etmiştir.

17 Eylül 1333 [17 Eylül 1917] (Pazartesi) Bayrükaltı. Güneş. Terkos hattı şarkına geldim.

18 Eylül 1333 [18 Eylül 1917] (Salı) Tarkuş şarkı. Güneş. Kurga dağına hareketle Billur deresine avdet.

17/18 Eylül, saat 8,30 sonrada bir düşman takımı Van cenup müfrezesi ileri karakoluna baskın yaptıysa da ateşle tard olundu.

19 Eylül 1333 [19 Eylül 1917] (Çarşamba) Billurdere. Güneş. Koptan'a (Pasor şark şimali) geldim. Şeytan, Mercan dağlarına kar yağdı.

20 Eylül 1333 [20 Eylül 1917] (Perşembe) Koptan. Güneş. Goverti köprüsünden otomobil ile Hazro'ya geldim.

Levent Şahverdi Arşivi

19/20 Eylül, saat 10,30 evvelde 80 düşman neferi Bitlis şimalindeki Elaman hanındaki postamıza baskın yaptıysa da ateşle tard edildi.

21 Eylül 1333 [21 Eylül 1917] (Cuma) Hazro. Güneş. Diyarbekir'e avdet ettim. Saat 4 evvelde bir düşman monitörü Varis karyesiyle Aktamar iskelesini, Virgonis'deki postamızı, Reşadiye (Surp)'yi bombardımanla kırk kadar mermi atmıştır. Van gölünde harp gemisi.

22 Eylül 1333 [22 Eylül 1917] (Cumartesi) Diyarbekir. Güneş. Hamrevan'a azimet ve avdet ettim.

23 Eylül 1333 [23 Eylül 1917] (Pazar) Diyarbekir. Güneş. İzzet Paşa Elaziz'e avdet etti.

22/23 Eylül, saat 12,30da 300 düşman neferi Ortab. 2100, Taşlıtepe garbındaki bütün noktalardan üç kol ile ilerleyip Taşlıtepe'deki ileri karakol bölüğümüze baskın yapmıştır. Hüsnanlı aşiretinin ortaya çekilmesi üzerine bölük de geri çekilmiştir. Beş kaybımız, düşmanın bir maktulü vardır. Bilâhire düşman çekilerek mevziilerimiz işgal olunmuştur.

24 Eylül 1333 [24 Eylül 1917] (Pazartesi) Diyarbekir. Güneş.

23/24 Eylül, düşmanın Ortab'a ilerleyen bir keşif koluyla Tahtalı'ya yaklaşmak isteyen bir düşman baskın müfrezesi ateşiyle tard edildi. 60 düşman Pagas köyüne ilerlemek istemiş ise de, Erik dağındaki postamızın ateşiyle tard edilmiştir. (40) neferlik bir düşman kolu 2250'den (Ermeni kalesine) tecavüz ettiyse de ateşle tard olundu.

25 Eylül 1333 [25 Eylül 1917] (Salı) Diyarbekir. Güneş.

24/25 Eylül, saat 11 sonrada Bitlis şimalindeki (2100) Taşlıtepe'ye takarrüp eden düşman keşif kolu ateşle tard edilmiştir.

26 Eylül 1333 [27 Eylül 1917] (Çarşamba) Diyarbekir. Güneş. 200 piyade ve 100 süvariden mürekkeb bir düşman kuvveti alessabah Gülizar köyünün garbındaki tepede bulunan küçük karakolumuza baskın yaparak 34Y'den dokuz, dördüncü İzzet alayından dört nefer esir etmiş ve sekiz saat müsademe neticesin-

Levent Şahverdi Arşivi

de tard olunmuştur. Bir düşman tayyaresi Kerşeme dağından gelerek Şengül tepesine birkaç beyanname atmıştır.

27 Eylül 1333 [27 Eylül 1917] (Perşembe) Diyarbekir. Güneş. Kurban Bayramı.

26/27 Eylül, saat 3,30 evvelde Bitlis şimalinde Çalhor istikametine giden keşif kolumuz düşman keşif kollarıyla bilmüsademe avdet etti. 124Y Yarbas'tan Midyat'a muvasalat etmiştir.

28 Eylül 1333 [28 Eylül 1917] (Cuma) Diyarbekir. Güneş. Fırat Grubu'ndan yalnız kurtulabilen Grup Erkân-ı Harbi'nin ifadesi.

28 Eylül ve Ramadiye'ye bir İngiliz livası taarruz etti, tard olundu. Aynı zamanda düşmanın iki süvari bölüğüyle dört zırhlı otomobili Aziziye kanalını geçerek grubun gerisine ilerledi. 28/29 Eylül, mukabil taarruz için gönderilen muhtelit müfreze vazifesini ifa edemedi, 111Y.

29 Eylül 1333 [29 Eylül 1917] (Cumartesi) Diyarbekir. Güneş. Saat 3,30 evvelde Tab köyünde bulunan postamıza elli düşman baskın yaptıysa da ateşle tard ve bittakip bir nefer (25Y)'den esir edildi. Saat 5 evvelde Muş şimalinde Çeriştepe'ye 30 düşman süvarisi takarrüb etmiş ise de ateşle tard edildi. Aynı saatte 50 düşman atlısı postamıza taarruz ettiyse de tard edildi (Erkân-ı Harb'in ifadesi).

29 Eylül sabahı İngilizler yeniden Remadiye'ye taarruz ederek 181Y'i tard ve takip ve otomobillerle ihata ve esir etti. 64Y saat 2 sonraya kadar mukavemet etti, esir oldu. Bu esnada esir edilen bir Hindli yüzbaşı düşmanın iki fırka olduğunu söylemiştir.

30 Eylül 1333 [30 Eylül 1917] (Pazar) Diyarbekir. Güneş. Deli Abbas cenûb-ı şarkında (Deyale)'i geçmek isteyen (iki bölük piyade, iki top) tard edildi. 29 Eylül (hafif iki bölük süvari, bir mitralyöz ve 30 hudut askerinden) mürekkep Menzeli'deki müfrezemize İngilizler bir alay süvari ve birkaç otomobil ile baskın yaptılar. Müfrezemiz İran hududu cihetine çekildi.

1 Teşrinievvel 1333 [1 Ekim 1917] (Pazartesi) Diyarbekir. Güneş. Saat 3,30 evvelde bir bölük düşman Darabi deresini takiben gelerek Karir dağının şarkında-

Levent Şahverdi Arşivi

ki küçük karakolumuza baskın yaptıysa da ateşle tard edildi. Bitlis şimalinde Tatvan istikametine giden bir keşif kolumuz düşmana tesadüfle bilmüsademe düşmana bir mecruh verdirildi.

2 Teşrinievvel 1333 [2 Ekim 1917] (Salı) Diyarbekir. Güneş. Elaziz'c giderek Vehip Paşa ile görüştüm. Saat 4,30 evvelde iki bölük düşman süvarisi Muş civannda Kızılağaç'ın dört kilometre şarkında Kızılkilise'deki postamıza baskın yaparak bir neferimizi cerh etmiş ise de ateşimizle tard ve def olunmuştur. Bir piyade taburu, otuz süvari bölüğü, iki batarya düşman kuvveti (Vadi-i Seyid, Ebu Suheyban, Kozelbasal, Kozelmaşvi) hattına ilerledi. Kısm-ı küllîsi Medsuni cenubunda Vadi-i Martaba'da idi. Keşif kollan Vadi-i Seyid şarkına Er-Rüyke garbındaki sırtlara Birmilh'e sürdü.

3 Teşrinievvel 1333 [3 Ekim 1917] (Çarşamba) Elaziz. Güneş. Bala'daki İngiliz kuvvetleri bugün saat 2 evvelden itibaren kâmilen ordugâhlarına avdet ettiler.

4 Teşrinievvel 1333 [4 Ekim 1917] (Perşembe) Elaziz. Güneş. Gazze merkezinden çıkan keşif kollan karşılannda (Gurka) [Gurkha]'lann bulunduğunu haber veriyorlar.

5 Teşrinievvel 1333 [5 Ekim 1917] (Cuma) Elaziz. Güneş. Üç bölük düşman Hızırbaba dağından Haydar Bey konağına gelip avdet etmiştir. Gazze cephesinde (54.) İngiliz fırkasından bir zabit ve bir çavuş esir edildi.

6 Teşrinievvel 1333 [6 Ekim 1917] (Cumartesi) Elaziz. Güneş. Vehip Paşa, Malatya'ya, ben İzzet Paşa ile Diyarbekir'e avdet ettim. Bitlis şimalinde Çalhor istikametine giden bir keşif kolumuz düşmana bittesadüf kıyasıya müsademeyi müteakip düşman çekilmiştir. Amadiye'nin 70 kilometre şark şimalinde (Saltı)'nın dört kilometre garbındaki geçidi işgal eden Nasturi ve Ermenilere taarruz ederek düşmanı Oramar istikametine tard ettik.

7 Teşrinievvel 1333 [7 Ekim 1917] (Pazar) Diyarbekir. Güneş. İzzet Paşa Mardin'e azimet etti [bu son beş kelimenin altı çizilmiştir]. Saat 6 evvelde, 80 düşman neferi Ermeni kalesinin garp sırtlanndan ve 250 neferle 2250 tepeden

Levent Şahverdi Arşivi

ilerlemesi üzerine Ermeni kalesinde postamız geri çekilerek Şengül tepesinde iki buçuk saat düşmana mukavemet ettiler. Bilâhire Kiğı cenubunda (Güllübağ)'a çekildiler. Düşman Şengül'ü geçti. 2 esir, 1 şehit, biri zabit vekili olmak üzere dört mecruhumuz vardır. Düşmanın 16 kadar zayiatı vardır

8 Teşrinievvel 1333 [8 Ekim 1917] (Pazartesi) Diyarbekir. Güneş. Bitlis şimalinde 7/8 Teşrinievvel, Tatvan istikametine giden keşif kolumuz tesadüf ettiği düşman keşif kolunu bir çeyrek müsademe neticesinde tard etti. 7/8 Teşrinievvel, Alihan hanında Kirkor dağı istikametine giden keşif kolumuz tesadüf ettiği düşman keşif kolunu ateşle tard etti. S---ah ve Kars taraflanndaki düşman kuvveti üzerine üç koldan yapılan taarruzda düşmanın iki bölük süvari ve altı bölük piyadesi keşfolunmuş ve hîn-i ricatte düşmanın takibâtı topçu ateşimizle tard edilmiştir. 60 nefer kaybımız vardır. Gazze cenubundaki bir tayyaremiz muhârebe-i havâiye neticesinde düşman hatlan gerisine düştü.

9 Teşrinievvel 1333 [9 Ekim 1917] (Salı) Diyarbekir. Güneş. Van cenup müfrezesine düşmanın yaptığı (iki bölükle) baskın tard edilmiştir.

10 Teşrinievvel 1333 [10 Ekim 1917] (Çarşamba) Diyarbekir. Güneş. Yedinci Ordu Kumandanlığı'na [bu son üç kelimenin altı çizilmiştir] tayinime dair emir aldım. Düşman iki bölükle Van cenup müfrezesine baskın yapıp ateş bir saat devam ettiyse de tard olundu.

11 Teşrinievvel 1333 [11 Ekim 1917] (Perşembe) Diyarbekir. Güneş. Mustafa Kemal Paşa 1) Fırat havalisindeki Gazze ve sair Urbanla grubun doğrudan doğruya münasebata girmemesini, 2) İki ordunun 50 kilometrelik Birüssebi-Gazze cephesine çıkamayacağına nazaran Kress Paşa'nın dahi kendi kumandasına verilmesini, 3) Muayyen bir nizâm-ı harbe malik olmak üzere taht-ı kumandasında hangi kıtaatın verilecekse şimdiden tesbit ve tayin olmasını istemiş, leytü laalle ile marûz-ı istiskal olarak istifa etmiştir.

12 Teşrinievvel 1333 [12 Ekim 1917] (Cuma) Diyarbekir. Güneş. Saat 5 evvelde hareketle, otomobille beş saatte Mardin istasyonuna muvasalat ettim. Öğ-

Levent Şahverdi Arşivi

len vakti tren hareket etti. Re'sül-ayn ile Cerablus arasında geceyi geçirdim. Maan'nın 20 kilometre şimâl-i garbında bir istikşaf musademesi oldu.

13 Teşrinievvel 1333 [13 Ekim 1917] (Cumartesi) Trende. Güneş. Öğleyin Haleb'e muvasalat ile Falkenhayn ile görüştüm. Mustafa Kemal Paşa'nın çöldeki Urban'ın Almanlarca idare edilmesinden ve Sina cephesine iki ordu dahil olamayacağından münakaşaya girişerek istifa ettiğini anladım. Karargâhı pek müzebzeb bir halde buldum. Üç tabur, bir alay İngiliz kuvveti iki otomobil beraberinde olarak sekiz kilometre Hit'e yaklaşmıştı.

14 Teşrinievvel 1333 [14 Ekim 1917] (Pazar) Haleb. Güneş. Cemal Paşa geldi, görüştük. O dahi Almanların muamelesinden müşteki idi. Akşam Falkenhayn yemeğe davet etti. Erkân-ı Harb Reisi Von Dommers [Von Dommes] ile görüştüm. Birüssebi grubunda keşif kollanmız düşmandan üç esir aldılar (2. Atlı Piyade Fırkası'ndan).

15 Teşrinievvel 1333 [15 Ekim 1917] (Pazartesi) Haleb. Güneş. Fırat menzili ve geri kıtaatının teftiş ve tanzim ve iaşe ve sevki ve eski Yedinci Ordu Mıntıkası'nın idaresi için (Yedinci Ordu Kumandan Vekili) namıyla Onbeşinci Kolordu Kumandanı Ali Rıza Paşa'yı bıraktım. Yarından itibaren işe başlayacaktır. Han Yunus civarında bir muhârebe-i havâiyede bir tayyaremiz zayi oldu.

16 Teşrinievvel 1333 [16 Ekim 1917] (Salı) Haleb. Güneş. Saat 4,40 sonrada trenle hareket ettim. Geceyi Hama ve Humus arasında trende geçirdim. Düşman birkaç günden beri Essani-Ebu Galyon hattına kadar gelen zırhlı otomobilleri ve Ebu Galyon cenup garbına yerleştirdiği batarya ile keşif kollarımızın harekâtına mâni olmak istiyor.

Levent Şahverdi Arşivi

17 Teşrinievvel 1333 [17 Ekim 1917] (Çarşamba) Trende. Güneş. Rayak'ta dar hatlı şimendifere dahil olduk ve tren tebdil ettik. Saat 6 sonrada Şam'a muvasalat ettim. Yirmiden fazla süvari bölüğü ve topçu ve 20 otomobilden mürekkep bir kuvvetle düşman Kozelbasal, Bir Ebu Galyon, Martaba, Umm Acva hattına kadar ilerledi. Topçu tetkik edilmiş keşif kuvvetlerini Bir Melih-Ebu Suheyban hattına sürdü.

18 Teşrinievvel 1333 [18 Ekim 1917] (Perşembe) Şam. Güneş. Câmi-i Emeviye'yi ve Selahattin-i Eyyubi türbesini ziyaret ettim. Menzil müfettiş vekili Behçet Bey'le görüşerek çöle ve sevkiyata ve iaşeye dair malumat aldım ve Ondokuzuncu Fırka Kumandanı ile görüştüm. Kozelbasal-Umm Acva hattına ilerleyen düşman süvarisi akşam geri çekildi. Sahilde gemilerin faaliyeti (Askalan)'da vardır.

19 Teşrinievvel 1333 [19 Ekim 1917] (Cuma) Şam. Güneş. Saat 10,40 evvelde trenle hareket ettim ve geceyi Dera ile Afule arasında geçirdim. İki İngiliz livası kuvvetindeki yürüyüş kollan Tel el Fari'den Tel el Cema'ya yürüdüler.

19/20 Teşrinievvel, İngilizlerin yanaşması üzerine Kızıl Zebat tahliye olundu.

20 Teşrinievvel 1333 [20 Ekim 1917] (Cumartesi) Trende. Güneş. Sabahleyin Afule'den hareketle akşam üzeri Remle'ye geldik ve (Vadi-i Sarar)'da akşam yemek yiyip, otomobil ile menzil müfettişi Keramettin Bey'le Kudüs'e geldim (saat 11 sonra). İki İngiliz livası kuvvetindeki yürüyüş kollan Bir el Cem'a ve Bir el Milh istikametine yürüdü.

21 Teşrinievvel 1333 [21 Ekim 1917] (Pazar) Kudüs. Güneş. Sahratullah, Mescid-i Aksa, Kamame'yi gezdim. Menzil müfettişi Keramettin Bey'le muamelat-ı vakıaya dair görüşüp malumat aldım. ---va'dan (Mendur)'a yeni bir şimendifer hattı inşa edilmiştir.

22 Teşrinievvel 1333 [22 Ekim 1917] (Pazartesi) Kudüs. Güneş. Otomobil ile dört saatte Birüssebi'ye geldim ve İsmet Bey'le (3. Kolordu Kumandanı) görüşüp badezzeval Birüssebi cephe tahkimatını teftiş ettim ve vaziyet muhtelifeye dair müdâvele-yi efkâr olundu. Üç düşman tayyaresi Birüssebi'ye geldi. Bir düşman

Levent Şahverdi Arşivi

süvari livası Mesaid ve Vadi-i Muallaka civanna kadar geldi ve keşif kollannı Ebu Suheyban-El Habari hattına kadar sürdü ve öğleye doğru biraz geri çekildi.

23 Teşrinievvel 1333 [23 Ekim 1917] (Salı) Birüssebi. Güneş. Geceden bir alay süvari ve bir tabur piyade ve bir batarya ile ileri sırtlar tutularak otomobil ile 230 tepesine gittim ve Kemaltepe ve Kozelbasal taraflannı güzelce tetkik ettim. Düşmanın Tel el Fari mevkiini gördüm. Kemaltepe'deki düşmana biraz top atıldı ve biraz tüfek muharebesi oldu. Düşmanın ikinci atlı piyade fırkasından bir esir alındı ve düşmanın beş alay Kozelbasal sırtlanndan ilerledi ve iki süvari alayıyla on otomobili Sait deresinde görüldü. Saat 10 evvelde (Kress) Paşa geldi, görüştük. Vaziyete dair malumat verdi ve badezzeval otomobil ile beraberce hareket ederek 24. Fırka'dan ileri sürülen alay mevzii ve 12. Fırka'yı ve (Ebu Hüreyre) tepesini gördüm ve (Dahariye) üzerinden Kudüs'e avdet ettim. Düşman tayyareleri Birüssebi'ye geldi. İzonzo'da [İsonzo] İtalyanlara Alman ve Avusturyalılar taarruza başladı.

24 Teşrinievvel 1333 [24 Ekim 1917] (Çarşamba) Kudüs. Güneş. Bütün gün çöl evrakını tetkik ile meşgul oldum. Tayyare keşfiyatına nazaran dekovil Tel el Fari'den, Sbalat, Ebu Susen, Ebu Galyon yakınına kadar temdit olmuştur.

25 Teşrinievvel 1333 [25 Ekim 1917] (Perşembe) Kudüs. Halilürrahman'a gelerek karargâh tesis ettik. Tayyare keşfiyatına nazaran Birdef, Han Yunus, Abesan el Kebire, Şeyh Nuran, Kerem el Behdari civarlannda piyade ve süvari ordugâhlan boşalmış görünüyor. Kozmaşvi, Essane, Umm Acva, Ermele, Eş-şerif hattında süvari emniyet kıtaatı ve bunun gerisinde Sbalat, Ebu Susen, Hüreyre mıntıkasında bir piyade fırkası ve Ebu Galyon ve Ma Muallaka mıntıkasında nefer piyade süvari fırkası Halase civannda birkaç tabur ve birkaç süvari bölüğü Asluc civarında süvari livası vardır.

26 Teşrinievvel 1333 [26 Ekim 1917] (Cuma) Halilürrahman. Güneş.

25 Teşrinievvel, süvari fırkamız düşmana tesadüf için Bir ibn Türkiye civanna kadar ilerledi.

26 Teşinievvel, tayyare keşfine nazaran Direlballah, Ebuhaccac, Edduri, Tel el Fari havalisinde birer piyade fırkası, Han Yunus-Elf---cari havalisinde takriben

Levent Şahverdi Arşivi

bir süvari livası, Vadi-i Hesi ve Vadi-i Muallaka nokta-i telakisinde, Elhalase civarında, Bir el Asluc havalisinde birer süvari ve hecin-süvâr görülmüştür.

27 Teşrinievvel 1333 [27 Ekim 1917] (Çarşamba) Halilürrahman. Akşam şimşek ve yağmur.

27/28 Teşrinievvel. Yağmur. Kozelbasal ve şarkındaki tepelere alessabah 16. Fırka'nın takviye edilmiş 125. alayı tarafından keşif taarruzu icrasıyla düşmanı mezkûr tepelerden attı. Düşmanın beş süvari alayıyla iki defa yaptığı mukabil taarruz püskürtüldü, 200 maktul bıraktı. (2 zabit + 10 nefer) esir aldık (süvariler 23 nefer esir aldılar) (bir binbaşı, 14 nefer) şehidimiz, 40 mecruhumuz vardır. Geceleyin kıtaatımızı eski mevzilerine çektik. 3. Süvari Fırkamız 230 tepeyi ve 27. Fırka'dan bir piyade alayı Tavil el-Habari'yi işgal etmiştir. İngilizler Kozelbasal garbı, Ebu Suheyban garbı, Umm Acva, Asluc şimalinde 310 tepesi hattındadır. Düşmandan hîn-i taarruzda iki makineli tüfek igtinam edildi. Almanların İzonzo [Isonzo] taarruzları muvaffakiyetle devam ediyor. 80 bin esir, 600 top igtinam olunmuştur.

28 Teşrinievvel 1333 [28 Ekim 1917] (Pazar) Halilürrahman. Kapalı, yağmur. Tayyare keşfi: Düşman Umm Acva ile Elhasif arasındaki kıtaatını süvari ve topçuya malik üç piyade livasına iblağ etmiştir. Düşman emniyet kademesi Elcensire'nin garp yamacındadır. (Asluc)'daki süvari livasının bir miktar piyade ile Bir ibn Türkiye'ye sürüldüğü görüldü.

27/28 Teşrinievvel ve 28 Teşrinievvel'de Gazze'de topçu muharebatı oldu. Siperlerimizin birçokları hasarzede oldu. Bir alay kumandanımız mecruh, bir tabur kumandanı şehit, efrad zayiatımız da ziyadecedir. (Düşmanın 230 işgal ve tahkim ettiği anlaşıldı). İngilizler akşam üzeri topla Ebu Refik-Teleşşeria arasındaki şimendifer köprüsünü tahrip ettiklerinden Birüssebi'ye şimendifer nakliyatı dûçârı tatil oldu. Avusturyalılar Goriç'i istirdaden zabt ettiler.

29 Teşrinievvel 1333 [29 Ekim 1917] (Pazartesi) Halilürrahman. Güneş, mütebeddil. Grub raporu: Tayyare keşfiyatına nazaren Elhasif civarında ve garbında yaralı iki piyade fırkası tecemmü etmiş ileri kıtaatı Vadi-i Martabe, Ebu Suheyban (230), Essana, Kozelbasal hattında tahkimat yapıyor. 230'da düşman tel örgü mevzii yapıyor. Ma el Muallaka şimalinde ve Elhalasa civarında bir süvari

Levent Şahverdi Arşivi

fırkası, Asluc civannda bir süvari livası bulunuyor. Direlballah önünde bir hayli nakliye gemisi görüldü. Gazze'de topçu ateşi ziyade idi (9 şehit + 30 mecruh). Düşman iki gündür Rubin nehri ağzında balon uçuruyor. Edduri civarında alınan 14 Hindli esir 60. Fırka'nın Hind livasına mensuptur.

30 Teşrinievvel 1333 [30 Ekim 1917] (Salı) Halilürrahman. Güneş. Öğleden sonra Gazze'de topçu ateşi tezayüd etti. Denizden monitörler de ateş etti. Düşman kruvazörleri mahvoldu. Askalan'a kadar sahili ve Der Esneyt ve Beyt Hanun cenup cihetlerini ateş altına aldılar. Şimendiferi tahrip ve bin top mermisi denizde kayıp ve nakledilerek, 27 gemi dolaşıyor. Düşman Ebusuheyban'da bir tayyaremizi düşürdü. Düşmanın Vadi-i Maan'da bir piyade fırkası, Şeyh Nuran'da bir süvari fırkası vardır. Gazze cephesini düşman takviye etti. Birüssebi cephesinde tebeddül yoktur. Binbeşyüz mermi, iki top daha tahrip olundu (11 zabit, 377 nefer son günlerdeki 8. Ordu zayiatı).

31 Teşrinievvel 1333 [31 Ekim 1917] (Çarşamba) Halilürrahman. Güneş. Düşman Gazze'ye gaz endahtı yapıyor ve Gazze'ye topçu endahtı devam ediyor. Düşmanın takriben bir piyade, iki süvari fırkası ve hecin-süvâr ve Bedevilerle Vadi-i Saba tarafından ve daha şarktan dolaşarak Birüssebi mevaziimize taarruz etti. Bizim dört piyade iki süvari alayı vardı. 67Y mukavemet etmediğinden mevazi zayi edildi. 48K mukabil taarruzla istirdat edilen mevazi tekrar zayi edildi. Saat 5 sonrada Birüssebi grubuyla münkati olundu. Kasaba yanıyor. Tayyaremiz düşman süvarisine bomba ve mitralyöz taarruzu yaptılar. Saat 5,30 sonrada Birüssebi'de muharebe devam etti. Vadi-i Şeria, Ebuhof, Zehariye cenubuna alındı. 31 Teşrinievvel, saat 11 sonradan sonra kumandayı deruhte ettim.

1 Teşrinisani 1333 [1 Kasım 1917] (Perşembe) Halilürrahman. Güneş. (Ebuhof)'da süvari (8) üzerine düşman beş altı alayla taarruz etti, fakat muvaffak olamadı. Hertling (Bavyeralı) Almanya Başvekili oldu. --- cephesi yarıldı, İtalyanlardan 180 bin esir ve binbeşyüz top alındı.

2 Teşrinisani 1333 [2 Kasım 1917] (Cuma) Halilürrahman. Güneş. Ayn Deliye 93. Hecin.

Levent Şahverdi Arşivi

1/2 Teşrinisani, İngilizler Gazze cephesinin sağına ve sahile hücum ederek Et-Tir'i zabt ettiler. İki zırhlı otomobil tahrip olundu. Birüssebi'de dört süvari ve bir piyade fırkası vardır. Kuvvetli İngiliz kuvvetleri Birüssebi-Maşiraf arasına sevk olundu. Bugün iki günden beri Zahiriye ve Elhalil arasına sokulan bir hecin-süvâr müfrezesini mahvettik. 10 zabit, 102 nefer esir ettik, 2 mitralyöz, 10 otomatik tüfek aldık. Dicle'de düşman Umm Dur üzerine ilerledi. 51. ve 52. Fırkalar Tekreyt üzerine çekildiler. Bugün Birüssebi istikametine Ali Fuat Bey 16. ve 19. Fırkalarla Ebuhof'dan ve 3. Kolordu Zahiriye'den bir taarruz edilecekti, grup tarafından tehir ve men olundu.

3 Teşrinisani 1333 [3 Kasım 1917] (Cumartesi) Halilürrahman. Güneş. [4-5 piyade, 2 süvari livasıyla İngilizler Tekret mevziimize karşı Dicle garbında yayıldılar. Topçu muharebesi başladı. Muhârebe-i katiye kabul olunmayacak.] Kress Paşa'nın işan üzerine (Er-Ras, El-Likya, Vadi-i ---) istikametinde taarruzdan vaz geçildi. Şimendifer hattı Bir Salih Ebucerar'a kadar iki ordu hududu tayin kılındı. Harabe-i Attir'den Semua'ya doğru kuvvetli süvari kollan görüldü. Zahiriye cenûb-ı şarkında atlı piyade ile ve süvariler piyade muharebesi oldu ve düşmanın Zahiriye'yi bombardıman eden bataryasından iki top tahrip ve sükuta icbar edildi. Üç beş bölük iki topla Anab sırtlanna taarruz ederek iki bölük düşman ve iki mitralyöz düşman ricate icbar edildi (5 şehit, 11 mecruhumuz var). 2 Teşrinisani, bir süvari alayı Kenan el Asaf'tan Harabe-i Tel--- taraflarına sarktı ise de (6.) süvari alayımızın yandan tehdidi üzerine cenuba çekildi. Dört düşman taburu (öğleden sonra bir piyade fırkasıyla düşman hücum ve tard olundu) Esat Bey grubu (Ebuhof) ve 27. Fırka arasında Ebuhof garbından şimale geçmek istedilerse de ateşle, telefatla tard edildi. Düşman El-Lekiye şimalineki tepeyi işgal etti. İki düşman süvari alayı 482 rakımlı tepeye taarruz ettiyse de 125Y 2T tarafından püskürtüldü. Gazze garbında mukabil taarruzla birkaç siper istirdat ve 54. İngiliz Fırkası'ndan onbeş kadar esir ahz olundu. Dün (2 Teşrinisani), saat 3 sonrada beş düşman tayyaresi gemilerden uçup yakından bomba attılar. İkisi denize düştü. Bir düşman balonu Mecdel'de iskat oldu.

4 Teşrinisani 1333 [4 Kasım 1917] (Pazar) Halilürrahman. Güneş.

3/4 Teşrinisani, düşman süvari alayı (Ras el ---) zabt etti. Gazze'de şiddetli topçu muharebesi vardır. Sekiz düşman taburunun Ebuhof'a taarruzu tard edildi.

Levent Şahverdi Arşivi

Yıldınm Grubu yine eski hududu kabul etti ve Ebuhof fethi için 20. Kolordu Kumandanı Fuat Bey'i Ebuhof ve Umm Gur mıntıkasına tayin etti. Gece erkan ve reisi birlikte Ebuhof'a gitti. Tayyare keşfine nazaran bugün (4 Teşrinisani) Semua cihetlerinde düşmanın süvari alayı görüldü. İki süvari alayı ve bir batarya Vadi-i el Hak tarafında görüldü ve bugün batarya Zahiriye'yi bombardıman ederek saat 12,40 sonradan saat 5,30'a kadar muhabereyi kat etti. 57Y bir bölüğü otomobillerle, saat 1 sonrada Zahiriye'ye yetiştirdim. Beka'nın 4 kilometre şarkında (garp) düşman keşif kolları ve süvari taburu ateşimizle tard edildi. Düşmanın öğleden sonra Ebuhof garbına 77Y taburuna mükerreren yaptığı taarruz (düşman taburu 4.) telefat ile tard edildi. Ebuhof'a ve şarkına taarruza kalkan sekiz düşman taburu topçu ateşiyle dağıtıldı. 24. Fırka'dan İngilizlerin aldığını bildirdikleri iki sahra topundan biri Ebuhof şarkında elde edildi. Süvari 8Y ve Anab müfrezesinin müştereken taarruzları üzerine düşmanın Anab'ın üç kilometre şimâl-i garbındaki sırtlardan tard edildi. Düşmanın iki süvari alayı Ras el Nukb'in hemen şimalindeki süvari bataryası ve Ebuhof bataryalarının ateşiyle dağıtıldı. Altı düşman tayyaresi Teleşşeria'ya 25 bomba attı (1 şehit, 8 mecruh). 3/4 Teşrinisani ve 4/5 Teşrinisani'de düşmanın iki süvari alayı kadar kuvvetleriyle bir çok araba ve otomobilleri Umm Cerre cenubundan şimâl-i garbîye geçtikleri işitildi ve görüldü (Ras el Nukb'u takviye etti). Birüssebi kuyularına tayyarelerimiz 80 bomba attılar. Tayyare keşfine nazaran (Kozelbasal, Birüssebi, Kozelbasal) hattında düşmanın iki piyade, iki süvari fırkası vardır. (Elhasıl)'de bir piyade fırkası ve bir süvari livası var idi. Fırka Tel el Fari'ye çekildi.

5 Teşrinisani 1333 [5 Kasım 1917] (Pazartesi) Halilürrahman. Güneş. Akşam, Falkenhayn Kudüs'e geldi. 72Y 2T ve Ayntab Müfrezesi (3 bölük) (Ras el Nukb)'a taarruza başladı. Ebuhof ve Zahiriye'ye topçuları taarruzu himaye ettiler, 400 metrede taarruz tavakkuf etti. Harabe-i Attir'den ilerileyen bir düşman süvari bölüğü ateşimizle tevkif olundu. Düşmanın (Zatuta) cenubundaki tahkimat ameliyatını topçu ile men ettik. Saat 8,30 evvelden saat 5 sonraya kadar Zahiriye'yi düşman bombardıman etti, telleri münkati oldu. Düşman bataryasına tam isabetle bir müddet sükût etti. Bilâhire takrar başladı. Bugünkü muharebede sahra topu bozuldu. Yerine 5/6 Teşrinisani, bir mantel bataryası gönderdim. (57Y, 3T iki bölük neferi) bugün Kudüs'den geldi. 4/5 Teşrinisani, Anab sırtlarına hafif piyade ve makineli ateşi oldu. Aynı gece düşmanın Ebuhof garbında 77Y mevaziine

Levent Şahverdi Arşivi

yaptığı baskın tard olunarak 53. Fırka'dan dört esir alındı. İfadelerine nazaran Umm Rumamin, Birüssebi, Teleşşeria şimendifer hattı arasında 53. ve 60. Fırkalar vardır. Çok zayiat veren 74. Fırka Birüssebi'de istirahattedir. Bu akşamdan itibaren 3. Süvari Fırka Karargâhı Yutta'ya gidecek, onun yerine 19. ve 27. Fırkalara (Ebuhof grubu) Sedat Bey (19. Fırka Kumandanı) kumanda edecektir. 5/6 Teşrinisani, 8. Ordu 78Y iki taburu Züheylika'dan Teleşşeria'ya sevk edecek.

6 Teşrinisani 1333 [6 Kasım 1917] (Salı) Halilürrahman. Güneş.

5/6 Teşrinisani, saat 2 evvelde düşman Ebuhof sol cenahına şiddetli ateş baskınıyla beraber hücum etti, Ebu Semara mevkiine dahi taarruz etti. Düşmanın mükerrer taarruzları üzerine düşman mevaziimizi kısmen zabt, hatta bir bataryamızı elde etti ise de mukabil taarruzla tard ve batarya istirdat ve yirmi kadar [Ek yapılmış :] (yüzü mütecaviz) esir alındı. Saat 3 evvelde, düşman şiddetli topçu ateşini müteakip Gazali mevziine taarruz etti. 47Y iki batarya terkle Teleşşeria'ya çekildi.

Ebu Rukeyk harabesine kadar mevzi sukut etti. Sekizinci Ordu'dan dört tabur ve dört batarya yetişerek Vadi-i Şeria gerisinde mevzi alındı. Bir Mansur düşman eline geçti. Düşman Hırbet Barata'ya kadar ileriledi. Düşmanın Anab karşısında Ras el Nukb'da bir alay piyadesi vardır. Ateş vuku oluyor. Mitralyöz çoktur. Tel Arav'da bir alay süvari Harabe-i Attir'de iki bölük düşman piyadesi vardır. Bir süvari fırkası Zahiriye'nin on kilometre cenubundan garba doğru gidiyor. Süvari 8Y ve Fırka Kumandanı Esat Bey Zahiriye'ye gelerek batarya götürüldü. Tayyare raporuna nazaran: (dünki) Düşmanın lâakal üç piyade fırkası (53, 60, 74) Birüssebi ve Elhasif hattından Ebuhof Teleşşeria'ya yürüyüştedir. Grub Kumandanı Falkenhayn geldi ve vaziyeti münakaşa ettik. Sekizinci Ordu'dan alınacak bir fırka ile Teleşşeria'yı geçen düşmana taarruz tevkif ve vaziyetin ıslahı hakkındaki teklifi kabul ettik.

7 Teşrinisani 1333 [7 Kasım 1917] (Çarşamba) Halilürrahman. Güneş. Zahiriye'ye azimet ve avdet ettim.

6/7 Teşrinisani, Gazze tahliye olunarak Sekizinci Ordu Herbeya, Tumra, Huç cenubu, Cermame harabesi cenubu hattına düşman tarafından taciz olunmadan çekildi ve beş tabur, iki bataryalık bir taarruz grubu Züheylika'da ihfa olundu. Düşman 6/7 Teşrinisani, Teleşşeria'daki (saat 4) evvelde 78Y İkinci Taburu'na

Levent Şahverdi Arşivi

taarruz ederek bunları şimale attı ve aynı zamanda Ebu Harire'de taarruz etti. Hattımız geri çekildi. Mukabil taarruzla düşman tevkif olunduysa da bir süvari fırkası hâmil olan aralıktan girerek zevalden evvel (Umm Debkel) istasyonuna kadar ilerledi. Orayı zabt etti. Bunun üzerine (Ebuhof) gurubunu Üçüncü Kolordu'ya rabt ettim ve Bir Salihtepe tard ve Cerre (466) Sümre hattını işgalini emrettim. Saat 3 evvelde Ras en Nukb'e Anab'dan yapılan baskını ateşle karşılandı. Saat 4 sonrada dört torpido, iki zırhlı bir nakliye gemisi ve dört tarassut vapuru Yafa'ya yaklaşıp garp cenubuna tebdîl-i istikâmet etti ve 7/8 Teşrinisani'de Sekizinci Ordu sağ cenahında sahili bombardıman etti.

8 Teşrinisani 1333 [8 Kasım 1917] (Perşembe) Halilürrahman. Güneş. Düşman Sekizinci Ordu sağ cenahındaki (Herbeya)'da Yedinci Fırka'ya 7/8 Teşrinisani'de baskın yaparak geriye attı, mevzii zabt etti. Üçüncü Fırka, Beyt Cerca-Sumsum hattını işgal etti. Hırbet el vahaşiye'ye kadar 54. Fırka işgal edecektir. 16. ve 26. Fırkalarla Umm Kelha-Cemame hattında 19. Fırka Zak harabesinde bir dümdar mevziini alarak Sümre 466-Umm Harateyn hattına çekiliyor, beş batarya Der Asel'e geldi. Ras en Nukb'dan düşman bataryası Anab sırtlarını ve aynı zamanda Zak dümdarı dövüyor. Bir piyade livası Ebuhof'u işgal ile taarruza başladı. Bir süvari livası da Zak dümdannın sağını çevirmek istedi. Süvari topçu bataryası ateşle def olundu. Üçüncü Kolordu süvari bölüğünü Eddevayme'ye gönderdik. Avuk el Hacı Süleyman'a kadar ilerleyen düşmanın keşif kollannın araya girmesine mâni oldu. Düşman süvari ve piyadeleri El-Cemame mevziine taarruz ederek 20. kolordu muharebe ederek Hırbet el vahaşiye-Bir Ebu Salih hattına çekildi. Süvari fırkası Semua'nın on kilometre cenubuna kadar bir ileri hareket yaptı. Düşman kuvvetlerinin azlığı ve geriye çekildikleri anlaşıldı. 25 düşman tayyaresi Arak el Menşiye'ye taarruz etti. 13 tayyare Bir Salih cihetlerini keşfetti.

9 Teşrinisani 1333 [9 Kasım 1917] (Cuma) Halilürrahman - Güneş.

Sekizinci Ordu Kasr nehri gerisine çekiliyor. 52. Fırka (1700 tüfek) ---l'de ve 26. Fırka (900) Zeyna'da 16. Fırka (200 tüfek) Beyt Cibrin'de, 48Y Devayme'de, Üçüncü Kolordu süvari bölüğü Devayme'den avdetle Yutta'ya gitti. Anab müfrezesi Zahiriye'nin garp sırtlannı aldı, süvari fırkası Yutta'dan Elhalil'e geldi, Beyt Cibrin'e gönderdim. Saat 2 evvelde 53. Fırka çekilirken düşman süvarileri ateş etmiş ve bir müddet ateş muharebesi olup yalnız düşman keşif kollan takip etmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

9/10 Teşrinisani'de Üçüncü Süvari topçu bataryası Şeria'da ve Abdürrahim Efendi'nin 9Y iki bataryası Dar el Asal'dan Elhalil'e gelip Beyt Cibrin'e hareket etti. Düşman geliyor diye Sekizinci Ordu Karargâhı'nda panik olmuş ve vaziyet bozulmuştur. Et-Tine istasyonu bu gürültüde düşman gelmeksizin yakılmıştır. Kabak tepeler ve Kuru Göl tepesi bilhücûm zabt, iki mitralyöz, iki cebel topu ve bir bomba topu igtinam olundu.

10/ 11/ 1333 [10 Kasım 1917] (Cumartesi) Halilürrahman. Güneş. Saat 7 evvelde taarruzu idare için Beyt Cibrin'e geldim. Yedinci Ordu Karargâhı Beytüllahm'a naklolundu. Falkenhayn geldi, görüştük. Sekizinci Ordu'nun panik ile çekilmesi üzerine taarruz tehir olundu. Düşman piyadeleri Vadi-i Hesi cenubundan bir süvari livası Arak el Menşiye ve deniz arasında ve keşif kollan daha şimaldedir. Arak el Menşiye şarkına geçen düşman süvarisi topçu ateşiyle tard olundu. Sekizinci Ordu El-Kastine Barka hattına çekildi. 3. Süvari Fırkası Beyt Cibrin'e geldi. 19. Fırka Eddevayme'de toplandı. Dar el Asal'da 12Y depo 143Y Ayndeliye cenup sırtlan 2Y ve 57Y 3T ihtiyatla iki süvari bölüğü Essemua ve Keremli'de iki piyade depo bölüğü Hırbet el Ariz'de, 80Y 4T (140) ve hecin-süvâr bölüğü Yutta'da ve bölüklerimizden birer makineli tüfek vardır. 59. Fırka Süvari Bölüğü'nü Beyt Hırbet'e süvari fırkası nezdine gönderdim. Yedinci Ordu ile düşman teması yoktur.

11/ 11/ 1333 [11 Kasım 1917] (Pazar) Beytüllahm. Yağmur. Sekizinci Ordu --- - --- hattına çekildi, karargâh Remle'dedir. 20. Kolordu'nun Tel Essafi hattına altıncı ve 19. Fırka'nın Edna'da bir müfreze terkiyle Beyt Cibrin'e gelmesini emrettim. ---ra'dan Abdürrahim Efendi bataryalarıyla süvari bataryası yoldan geçemeyip dün Beytüllahm'a gelmişti. Bugün Beyt Cibrin'e gönderdim ve Dar el Asal müfrezesini ---'e aldırdım. 20'nci Kolordu'nun Et-Tine - El-Loz harabesi hattına çekildiği ve 16. Fırka'nın ---azi'de tecemmü ettiği ve Kemal Bey süvari müfrezesinin (iki süvari bölüğü) Acve ve Dar el --- üzerinden süvari fırkasıyla irtibata memur edildiği anlaşıldı.

12/ 11/ 1333 [12 Kasım 1917] (Pazartesi) Beytüllahm. Yağmur, güneş. Et Tine cenub-ı şarkı sırtlanna gidip, kıtaatı ileri tahrik ettim. Fırka 54 Mesmiye ---şa arasına, Fıka 53 Berkussi garbı ve Fırka (26) Dikrin garbı, 19. Fırka Zeyna Salha hattını tuttu. Süvari keşif kollarımız Bir Salih-Avuk el Hacı Süleyman'a sürüldü.

Levent Şahverdi Arşivi

Düşmanın bir süvari fırkası Hatta-Arak el Menşiye hattındadır. Musa Halil süvarileri Berkussi'ye kadar ilerledi.

Berkussi'de iki alay düşman süvarisi, birçok mitralyöz ve iki batarya düşmanla harp ederek 53 ve 54. Fırkaların mütemerkiz ateşleriyle düşman telefât-ı külliye ile tard ve 53. Fırka Berkussi'yi zabt etti. 22. Kolordu cepheden ve sahilden bir monitör ateşiyle tazyik olundu. Katre - El-Hit hattına çekiliyor. Düşman tayyareleri öğleden evvel ve sonra iki defa ve Vadi-i Sarar istasyonuna birçok bomba attılar. Harabe (Zanuta) istikametine giden bir keşif kolumuz öğlen düşman süvarisine tesadüfle, dört neferi maktul düşerek tard edilmiştir. Bir düşman süvari livası Tel Arad'a gelip, Bir el Seba'ya avdet etti. Bir süvari alayı Zahiriye'ye ilerleyip, Harabe-i Tabterid'e avdet etti. 466 eteğine taarruz eden düşman otomobillerinden biri tahrip ve bir mitralyöz igtinam olundu. Gazze civarında Alman tahtelbahirleri düşmanın bir monitör ve bir muhribiyle cephane yüklü iki büyük nakliye gemisi gark etmişlerdir.

13/ 11/ 1333 [13 Kasım 1917] (Salı) Beytüllahm. Güneş.

13/14 gecesi Enver Paşa Kudüs'e geldi. 16. Fırka Katre cenubunda, 93 tepesine sevki emrolundu ve 72Y - 3,1T Dikrin'e sevk olundu ve Fırka 26 cepheyi teslim alarak Fırka 53'ün Musa Halil şimalinde tecemmüü emrolundu ve 57Y - 2, 1T --- muvasalat ettiğinden, sağ cenahını takviye için Sekizinci Ordu'ya celp olundu. Düşman --- iki süvari fırkası Samil-El Kastine garbında görüldü. Akşama doğru biri Hamame, Tel el Mesmiye cihetine çekildi, diğeri Arak el Menşiye, Kalmusa cephesinde kaldı. Düşman Yasur, Tel et Turmus istikametinde ilerliyor. 20. Kolordu'nun düşman yan ve gerilerine icrâ-i tesîr etmesini emrettim.

Tayyare raporu: Bir tabur Vadi-i Sükrer'i geçti, Başit garbında bir süvari alayı, Esdud'da bir süvari livası Hamame'de bir süvari livası, Mecdel'de büyük çadırlı ordugâh, Vadi-i Hesi'de büyük ordugâh küçülmüş ve Gazze şimalindeki ordugâh büyümüştür. (Umm Lakis)'de bir ordugâh vardır. Düşman süvari alayı Beyt Cibrin cenubundan El-Behiyye cihetine gelmiş ise de, bizim süvari bölüğünün o cihete sevki üzerine Arak el Menşiye'ye firar etti. Eddevayme garbında ve Sumre harabesinde ve Zahiriye'de düşmanın topçu ve piyadesi görüldü. Umm Harateyn-Umm Haşram cihetlerinde düşman vardır. Bir düşman süvari livası Birüsebbi'den Zahiriye'ye doğru yolda görüldü. İki süvari bölüğü Zahiriye'den Elhalil'e ilerledi. 40 neferlik pişdarı topçu ateşiyle tard edildi. Zanuta'da bugün de kuvvetli bir düşman

Levent Şahverdi Arşivi

süvari keşif koluna tesadüfle, birkaç maktul verdirilerek tard edildi. Saat 10 evvelde iki düşman kolu Mesmiye ve Berka'ya yürüdü. Diğer bir kol da Yasur'dan Katre'ye hareket ettiğinden, henüz Eddenibe'de bulunan 16. Fırka El-Hayime istikametine sevk olundu. Sekizinci Ordu'nun Yafa-Liva hattına çekilmeğe karar vermesi üzerine Yedinci Ordu sağ cenahını da grup emriyle Ebu Şuşe, Halda, Beyt el Cemal, Beyt Natif, Umm Burc, Edna, Dura hattına çekilmek emri verildi.

14/ 11/ 1333 [14 Kasım 1917] (Çarşamba) Beytüllahm. Güneş. Enver Paşa geldi, beraberce Elhalil'e azimet, Ayn Delye sırtlarından vaziyeti gördüm ve avdet ettim. 57/3 Elhalil'den Beyt Natif'e sevk olundu. Süvari 6Y bir bölük Yutta'dan Edna'ya gönderildi. Düşmanın üç otomobili Zahiriye'den Halil'e gelirken topçu ateşiyle tard olundu. Der el Asal'a gelen düşman keşif kolu ateşle tard edildi. 19. Fırka Edna bölüğün nezdine celp etti. 72Y (3,1) ordu ihtiyatı Latrun'da, Fırka 26 Sidun-Halda tepelerinde, 250 tepede bir alay kolordu ihtiyatı, 53. Fırka Hırbet el Leki-Sura'da, düşmanın Vadi-i Sarar'da yanm bölük piyadesi vardır. Düşmanın El-Fari-Akir'de bir süvari livası vardır. Düşman süvarisi Şam'a ve Vadi-i Sarar'a ilerleyerek 20. Kolordu'nun ricatını işgâl ettiyse de intizam muhafaza olundu.

13/14 Kasım, Ebu Şuşe, Sidun, Halda, Hırbet el Leki ve şark sırtlarını 20. Kolordu işgal etti. İki süvari alayı Vadi-i Sarar istasyonunun cenûb-ı garbından iki tabur piyade ve bazı kıtaat Halda istikametine sevk etti ve düşmanın obüs ve sahralan öğleden sonra 26. Fırka'yı ateş altına aldı. Düşman süvarisi Remle cenubundan Fırka 16'ya da taarruzla, muharebe oldu. Sekizinci Ordu 22., 16., 3. ve kolorduya Ebu İbrak-Raşiye'ye çekilmesi, 14/15 Kasım, emr-olundu. Lud şimâl-i şarkında, 54. Fırka Teyre cenubuna çekilerek Lud şimâl-i şarkında postalara ve Teyre'de 20. Kolordu ile irtibat için süvarisini terk edecektir. Fakat bu emrin icrası grup tarafından men edilmiştir.

15 Teşrinisani 1333 [15 Kasım 1917] (Perşembe) Beytüllahm. Güneş. 20. Kolordu Numa Latrun Sur'a hatt-ı müstahzanna çekildi. Düşmanın iki alay süvarisi Halit sırtlannın garbında görüldü ve topçu ateşimizle tevkif edildi (53. Fırka'ya karşı) Beyt Cibrin'e henüz düşman girmedi. Düşmanın Et-Tine'de kuvvetli süvari kıtaatı görüldü ve taarruz kollannın buradan (Şam) istikametinde ileri hareketleri tarassut edildi. Zahiriye'den şimale doğru takarrüp eden düşman keşif kolları ateşle tard edildi. Cevat Paşa 8. Ordu Kumandanı oldu. Megallis'e giren düşman süvarisi civardaki

Levent Şahverdi Arşivi

keşif kolumuzun ateş baskınıyla kaçtı, tekrar geldi. Teleşşeria ve Huc'dan Umm Dabkel'e sekiz kilometre tûlunda iki yürüyüş kolu görüldü. Piyade olması muhtemeldir. Eddevayme garbından iki süvari alayı tarassut edildi. Dün düşmanın bir süvari livasıyla iki batarya ve bir piyade alayı Fırka 26'nın sağ cenahına hücüm edcrek fırkayı Beyt Numa ve Latrun hattına çekilmeğe icbar etti. Keşif kollarımız Tikrit'i tekrar işgal etti. Düşman Hacar hattında ikisi obüs olmak üzere üç topla Attir'de hücum etti, tard olundu. Bir karakol sukut etti.

16/ 11/ 1333 [16 Kasım 1917] (Cuma) Beytüllahm. Kapalı. Latrun'a gittim, 20. Kolordu mevaziini tetkik ettim.

15/16 Kasım'da 3. Kolordu karargâhı ve kısm-ı küllisi Halhul'a ve ileri hattı Terkumiye, Takvic, Halil cenubu, Nebi Naim hattını tuttu. Bugün iki süvari bölüğü (düşmanın) Ayn Delye cenub tepelerine takarrüp ettiklerinden, topçu ateşiyle tard olundu. 19. Fırka Beyt Calab'a geldi, 158Y (Leyabe) geldi. İki bölük piyade ve bir mitralyöz bölüğü El-Bire'ye geldi. Oradan Beyt ur et Tahta'ya gönderildi. Süvari 6Y Beyt Cemal'de, 58Y Beyt Natif, Süvari 8Y Terkumiye'ye kadar, süvari fırka karargâhı Beyt Natif'dedir. Bir düşman keşif kolunu Megallis civannda bizim keşif kolumuz tard ve tebit etti ve bu civarda düşmanın bir süvari alayı vardır. Süvari keşfine nazaran düşmanın iki piyade fırkasının kolbaşlan Katre ve Akir cenubuna muvasalat etmiştir. Latrun hattına takarrüp etmek isteyen düşman süvari keşif kolları tard edildi. İki zırhlı otomobil Latrun'a takarrüp ve tard edildi. Elkuyab şarkına ilerleyen bir düşman süvari alayı topçu ateşimizle tard olundu. Düşmanın süvari bölüğü Vadi-i Süleyman'dan Beyt Numa'ya doğru ilerlediği görülerek o cihet takviye edildi (bilâhire tard olunan alayın aksamından olsa gerekir). Akşam üzeri El-Kuyab ile El-Kensiye arasında bir piyade fırkasının tecemmüü, bilâhire şarka doğru hareketi görüldü (süvari fırkası olması da muhtemel).

Beyt el Likya garbında 27. Fırka ve hücum bölükleri vardır. Bugün muhârebe-i havâiyede mağlup olduk. Tayyaremizin adamları, biri mecruh olarak mezkûr bölük tarafından kurtarıldı. Falkenhayn bugün Sekizinci Ordumuz nezdine hareket etmiştir. Cemsu'da 54. Fırka'dan, 160 mevcudunda bir alay terk edildiği anlaşılmıştır.

17 Teşrinisani1333 [17 Kasım 1917] (Cumartesi) Beytüllahm. Kapalı. Karargâhı Kudüs'e naklettim. Sekizinci Ordu Elhalil, Tabsur, Cilculiye cenubu,

Levent Şahverdi Arşivi

Mecded Yaba hattına çekildi. El-Kubab – El-Kense arasındaki düşman kuvveti şarka doğru kuvvetli bir canibdar terkiyle Remle'nin şarkından şimaline doğru yürüdü. Dura'ya yaklaşan bir süvari bölüğü topçu ateşiyle tard olundu. Eddayme'ye takarrüp eden bir zırhlı otomobil, ateşle tahrip olundu. Sunûf-ı muhtelifeden mürekkeb düşman kıtaatı Vadi-i Sarar'dan Remle'ye gitti. Et-Tine'den bir şimendifer treni cenuba gitti. Tayyare keşfine nazaran Remle Vadi-i Sarar arasında, düşmanın hâl-i istirâhatte iki piyade fırkasıyla bir süvari fırkası görüldü. 158Y Luban'a geldi. Bundan iki bölük Beyt ur et Tahta'ya gönderildi. Klemanso [Clemenceau] Reis-i Nüzzar ve Harbiye Nazın oldu.

18/ 11/ 1333 [18 Kasım 1917] (Pazar) Kudüs. Kapalı. 19. Fırka El-Bire'ye gitti ve 3. Kolordu Beytüllahm cenubuna Ertasi'ye geldi. Yalnız iki süvari bölüğü, bir hecin-süvâr fırkası, iki mitralyöz, iki top Halil cenûb sırtlannda kaldı. Latrun'a takarrüb eden iki zırhlı otomobil ve El-Kubab'dan ilerleyen süvari bölüğü ateşle tard edildi. Remle'den Simsur'a üç piyade taburu ve El-Kubab'a bir süvari alayı ilerliyor. Remle-Anab arasından Lid istikametine bir piyade livası ilerliyor. Düşmanın süvari alayı Halda'dan Latrun'a ilerliyor (159- El-Kubab) hattında düşmanın üç sahra ve bir obüs bataryası, 26. Fırka cephesine ateş ediyor. 159'da düşmanın bir piyade alayı vardır. Düşmanın iki süvari alayı El-Kubab şimalinden El-Bire istikametine ilerliyor. Topçu ateşle 20. Kolordu tarafından mene çalışılıyor. El-Burc-Saffa üzerine ilerleyen düşmanın bir piyade ve iki süvari alayı Beyt Sira-Saffa arasında tavakkuf etti. Üç alay süvari ve iki tabur piyade ve bir batarya Megallis'den Beyt Cemal'e yürüyor. Saat 3,15 sonradan itibaren topçu ateşe başladı. Bir süvari livasının El-Burc'dan şimale gittiği görüldü. Dura'ya giren düşman piyadesi Elhalil cenubundaki Fevzi Müfrezesi tarafına topçu ateşiyle dağıtıldı. Dört düşman tayyaresi Elhalil üzerinde keşif yaptı.

19/ 11/ 1333 [19 Kasım 1917] (Pazartesi) Kudüs. Kapalı, yağmur. Karyet el İneb'e gidip, 53. Fırka mevaziini gördüm. 3. Kolordu El-Bire, Bir ez-Zeyd mıntıkasına ve 19. Fırka 158Y beraber Luban'a ve Üçüncü Süvari Fırkası Beytüllahm'da toplandı. 158Y'den Beyt ur et Tahta'daki bölükleri düşman tazyik ettiği sırada, Sedat Bey tarafına 72Y teşkilatı tarafından tebdil olunması üzerine düşman Beyt ur et Tahta ve Fevka'yı işgal etti. Emrimizle gönderilen (18/19 Kasım) 57Y 3T Beyt ur el Fevka cenûb-ı şarkında düşman tarafından ateşle tevkif olun-

Levent Şahverdi Arşivi

du. Düşman El-Likya'yı zabt etti. Oradaki Fırka 27 süvari ve hücum bölüklerini Beyt Anan'a çekilmeye icbar etti. Düşmanın sekiz tabur piyadesi Latrun'a geldi, bir alay süvari Beyt Numa'dan Beyt Anan istikametine ilerledi. Diğer süvari alayı Vadi-i Sarar'dan Latrun'a geldi. Bazı piyade kıtaatıyla bir süvari alayı da Dirabu'ya gelip, iki üç kilometre şarkda ve Sade'nin tarafındaki tepeleri işgal ve oradaki posta merkezini tard ve topçu ateşiyle tevkif edildi. El-Burc ve Eddevayme şarkında düşman postalan ve Beyt Cibrin'de bir düşman süvari alayı görüldü. 26. Fırka Kudüs'e geldi. 53. Fırka Karyet el İneb ilerisinde kaldı, 72Y Beyt Gura'ya gönderildi. 164Y Naalin'de bulunuyordu.

20 Teşrinisani 1333 [20 Kasım 1917] (Salı) Kudüs. Kapalı, yağmur. Beyt Gura ve Karyet el İneb'e gidip, muharebeyi gördüm. Düşman Beyt Anan-Der İbzi hattını işgal etti. Saat 12,20 sonrada iki düşman topla bir miktar yaya efradı (Betunya) garbındaki 57/3 üzerine ateşe başladı. Bir taburla (24. Fırka tarafından) takviye olundu. Daha evvelce 57/3 iki düşman süvari livası karşısında Beyt ur Fevka şarkından Betunya garbına çekildi. Ramallah garbında düşman keşif kolları görüldü. Bir süvari fırkası El-Bire'de Üçüncü Kolordu emrine verildi. Beyt Gura'da 72Y Beyt ur Fevka istikametine gelen iki süvari ve bir hecinsüvar alayını tevkif etti. Beyt Anan'a giren düşman süvari alayına (El Bakiye) sırtlarında 26. Fırka süvari ve hücum bölükleri müdafaa ediyor. Saat 10 evvelde düşman 6 tabur piyade, bir sahra, bir obüs bataryası ile 53. Fırka'ya hücum etti, Saris'i zabt etti. Mukabil taarruzla istirdat olunduysa da tekrar taarruzla 163Y'i (200) nefer toplanabildi, ricate icbar etti. 32Y Karyet el İneb sırtlarını müdafaa ediyor (160) kadar piyademiz var. Saat 9 evvelde Dura'ya giren bir tabur ve iki bölük süvari Elhalil ---akuh hattına yürüdü. İki bölük süvari (Beni Naim) 'e girdi. Bir bölük süvari Edna'dan Terkumiye'ye girdi. Elhalil sırtlarında müdafaa ile uğraşan Üçüncü Kolordu süvari bölüğünün, kolordusuna iltihakını emrettim. Bu bölük dün Halil'den çekilirken düşmanın bir piyade alayının Zahiriye'den Ayndeliye'ye ve diğerinin Dura'ya üçüncü bir alayının Sura'ya yürüdüğünü görmüş ise de, tayyare keşfiyatına nazaran bu kuvvetler görülmemiştir. 19. Fırka Nablus'a girdi.

21/ 11/ 1333 [21 Kasım 1917] (Çarşamba) Kudüs. Yağmur, mütebeddil. El-Bire'ye geldim. Saat 3 sonraya kadar muharebeyi gördüm, Nablus'a avdet ettim. Düşmanın Ayn Arik - El-Cib üzerinden 24. Fırka'nın her iki cenahını sarmak te-

Levent Şahverdi Arşivi

şebbüsatı akim bırakıldı. Topçu ateşiyle düşman tard ve ricate icbar edildi. Letatin cenubunda bir taburumuzun taarruzuyla düşman def edildi. Biri zabit 9 esir ve bir otomatik tüfek igtinam olundu. Kolordu bölüğü 3. Kolordu'ya iltihak etti. Düşmanın bir alayla (Kastal)'a ve bir alayla da Karyet el İneb'den ve bir alayla Beyt Anan (Nebi Samuel)'e yaptığı taarruzlar akşama kadar telefât-ı külliye ile tevkif edilmiş ise de, gece taarruzuna devamla düşmanın (Nebi Samuel) tepesini işgal etti. Alınan iki esirin ifadesine nazaran yeni hücumla düşmanın bir Hind alayıyla, bir İngiliz alayı hücum etmiştir. 53. Fırka Beytüllahm cephesinde bir şey yoktur. Düşman aynı zamanda (Beyt Aksa)'nın şimal sırtlannı işgal etmiştir. 19. Fırka (Tul Kerem)'e gidip grub ihtiyatı olacak. --- --- hareketle Nablus'tan 20 kilometrede geceledi.

22/ 11/ 1333 [22 Kasım 1917] (Perşembe) Nablus. Güneş. Düşmanın süvari bölüğü Bir Nebala'ya girmiş ve bir hecinsüvari bölüğü de El-Cib cenubunda şarka ilerliyor. 3. K[af] süvari bölüğü El-Cib'e girdi ve kolordu El-Cib'e iki tabur, bir batarya gönderdi ve Ramallah cenubundan topla Nebi Samuel'i dövüyor. 72Y ve 76Y Hırbet Aras-Bir Nebala üzerinden (Nebi Samuel)'e mukabil taarruz yapıyor. El-Cib civannda 3. K[af] süvari bölüğü iki defa düşman keşif süvari kollarına hücum ederek on kişiyi mütecaviz maktul bıraktırarak firara icbar ve 75. İngiliz Fırkası'ndan bir Hindli esir aldı. 20. Kolordu yedi batarya ve 3. K[af] iki batarya ile Nebi Samuel ve Biddu taraflarından gelen imdat kıtaatını ateş altına alarak, düşman telefât-ı külliye ile tevkif ve 22/23 Kasım, süngü hücumuyla 72Y tarafından Nebi Samuel istirdat olundu. Cenubdan Nebi Samuel'e ilerleyen 76Y dahi on esir aldı ve Biddu'dan El-Cib garbına ilerleyen iki düşman taburu tevkif olundu. Düşmanın Nebi Samuel civarında üç piyade alayı harbe iştirak etti. 22/23 Kasım, teslim olup Nebi Samuel Cami'indeki İngilizlerin silahlan alınmadığından, tekrar mukabeleye kıyam ettiklerinden camide muhasara edilmişlerdir. Et-Tire civarını 7 düşman tayyaresi bombardıman etmiştir, bir nefer zayiatımız vardır. 19. Fırka (Tul Kerem)'e gitti.

23/ 11/ 1333 [23 Kasım 1917] (Cuma) Nablus. Güneş. Mesudiye istasyonuna gidip badetteftiş avdet ettim. Nebi Samuel'den garba yapılan taarruzumuz ilerleyemedi. İki günden beri otuzu mütecaviz zayiatımız vardır. Düşmandan 20. Kolordu'ya 27 esir ve bir otomatik tüfek igtinam olunmuştur. Düşmanın bir alay-

Levent Şahverdi Arşivi

la El-Cib'e yaptığı taarruz, yandan 72K makineli ateşlerle ve cepheden 3. Kolordu'nun topçu ve piyade ateşiyle zayiatla tevkif edildi. Üç esir ve bir otomatik tüfek daha alındı. (Nebi Samuel)'e düşmanın yaptığı taarruz perişan bir surette tard edilmiştir. Düşman aynı zamanda Kudüs-Vadi-i Sarar şosesinin cenubuna ağır topçu ateşine başlamıştır. 24. Fırka otomobillerle 18 makineli tüfek gönderdim (58Y)ye ---. Düşman Beyt Aksa cihetlerindeki 78Y üzerine de taarruz ettiyse de, tard olundu. El-Bire'ye 50'nci Fırka hücum bölüğünü de (---)'daki otomobillerle gönderdim. Tayyare keşfiyatında ve üsera ifadesine nazaran, karşımızda 52. ve 53., 75. piyade fırkalanyla ikinci atlı piyade fırkası vardır. 62Y iki tabur Mesudiye'ye geldi. 18 Teşrinisani 1333'de Lenin taraftarları hükümeti alarak mütareke teklifinde bulundukları Ajans Royter tarafından bildirilmiştir.

24 Teşrinisani 1333 [24 Kasım 1917] (Cumartesi) Nablus. Mütebeddil, güneş. Onbeş tayyare El-Bire'ye taarruz ettiler. Düşman iki alay ile Nebi Samuel ve El-Cib'e taarruz ediyor ve aynı zamanda Kudüs'ün garp cephesini şiddetli topçu ateşiyle dövüyor. Düşmanın 5 taburla Nebi Samuel'e ve iki tabur takviye ile El-Cib'e yaptığı taarruz, 6 batarya ile himaye edildiği halde tarafımızdan zayiatla püskürtüldü. 24. Fırkanın şimdiye kadar 130 zayiatı vardır. Düşman Ayn Arik'i terk etti. 3. Süvari Fırkası tarafından işgal olundu. Bugünkü muharebede 24. Fırka El-Cib civannda, 3 esir ve bir otomatik tüfek igtinam etti. Saffa-Beyt ur et Tahta'da düşmanın bir süvari fırkası vardır. Süvari fırkamız Ayn Arik'in cenûb-ı garbî tepelerini işgal ve cenuptaki tepelerde bulunan düşmanla yaya cengi icra etti. Düşmanın Yafa'ya asker çıkardığı istihbar kılındı. Saat 7 sonrada, Ayn Arik'i geçmek isteyen bir düşman süvari bölüğü ateşle tard edildi. Düşman süvarileri Nehr el Acva mansabından geçerek Şeyh Muannis'i işgal ettiler.

25 Teşrinisani 1333 [25 Kasım 1917] (Pazar) Nablus- Güneş. 20., 3. Kolordulara gidip geldim.

24/25 Teşrinisani, saat 8,30 sonrada Vadi-i ---'a inmek isteyen bir süvari alayı tard edilerek bir nefer esir ve üç hayvan elde edilmiştir. Nebi Samuel Camii'ne takarrüp eden müfrezemiz bu gece (24/25 Teşrinisani) düşmandan bir hafif mitralyöz igtinam etti. Düşmanın 24/25 Teşrinisani'de Nebi Samuel'e yaptığı iki bomba baskını tard olunmuştur. 20. Kolordu cephesinde düşman tahkimatla meşgul oldu ve hafif topçu ateşi oldu. Düşman topçusu Kudüs-Nablus şosesini

Levent Şahverdi Arşivi

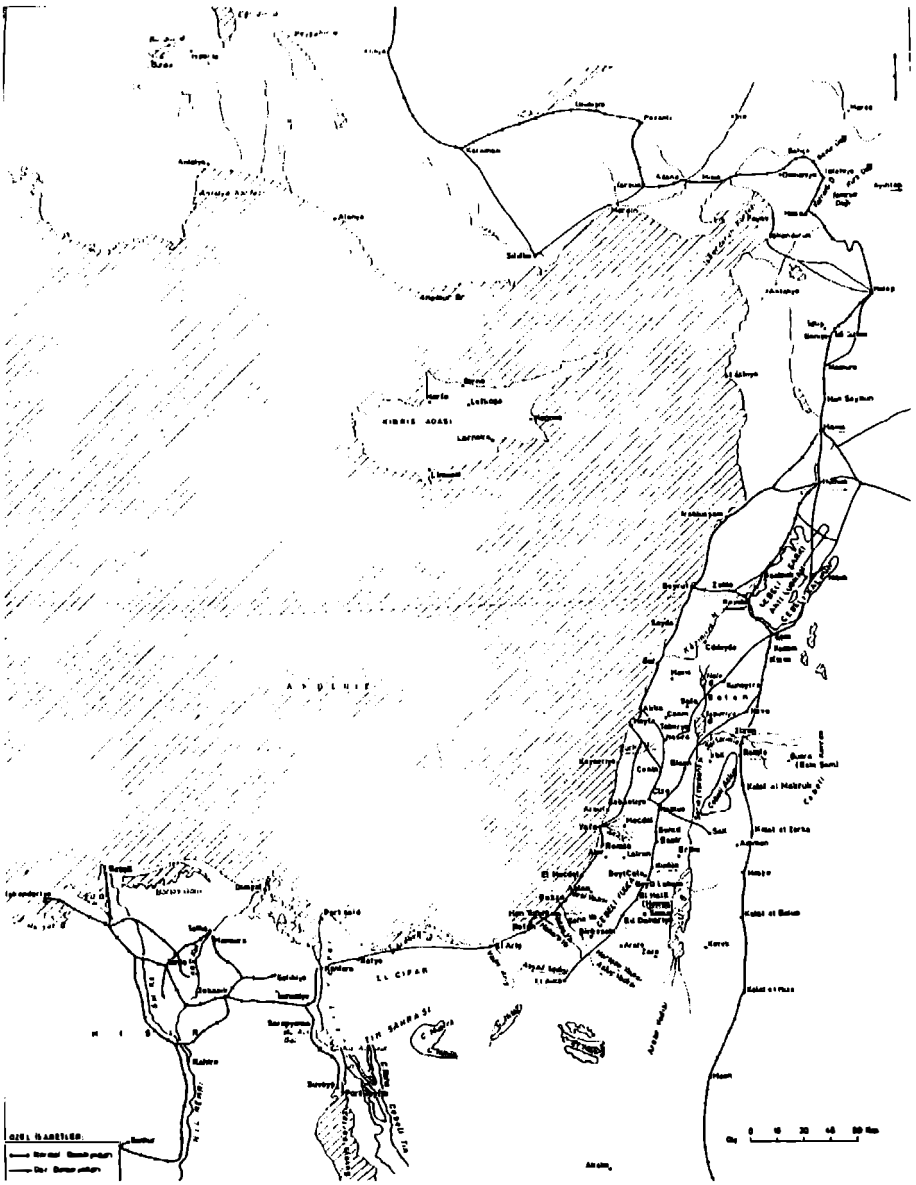

Sina Filistin Harekat Alanı Haritası. *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi,* IV. Cilt, 2. Kısım, Sina - Filistin Cephesi, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1986.

Levent Şahverdi Arşivi

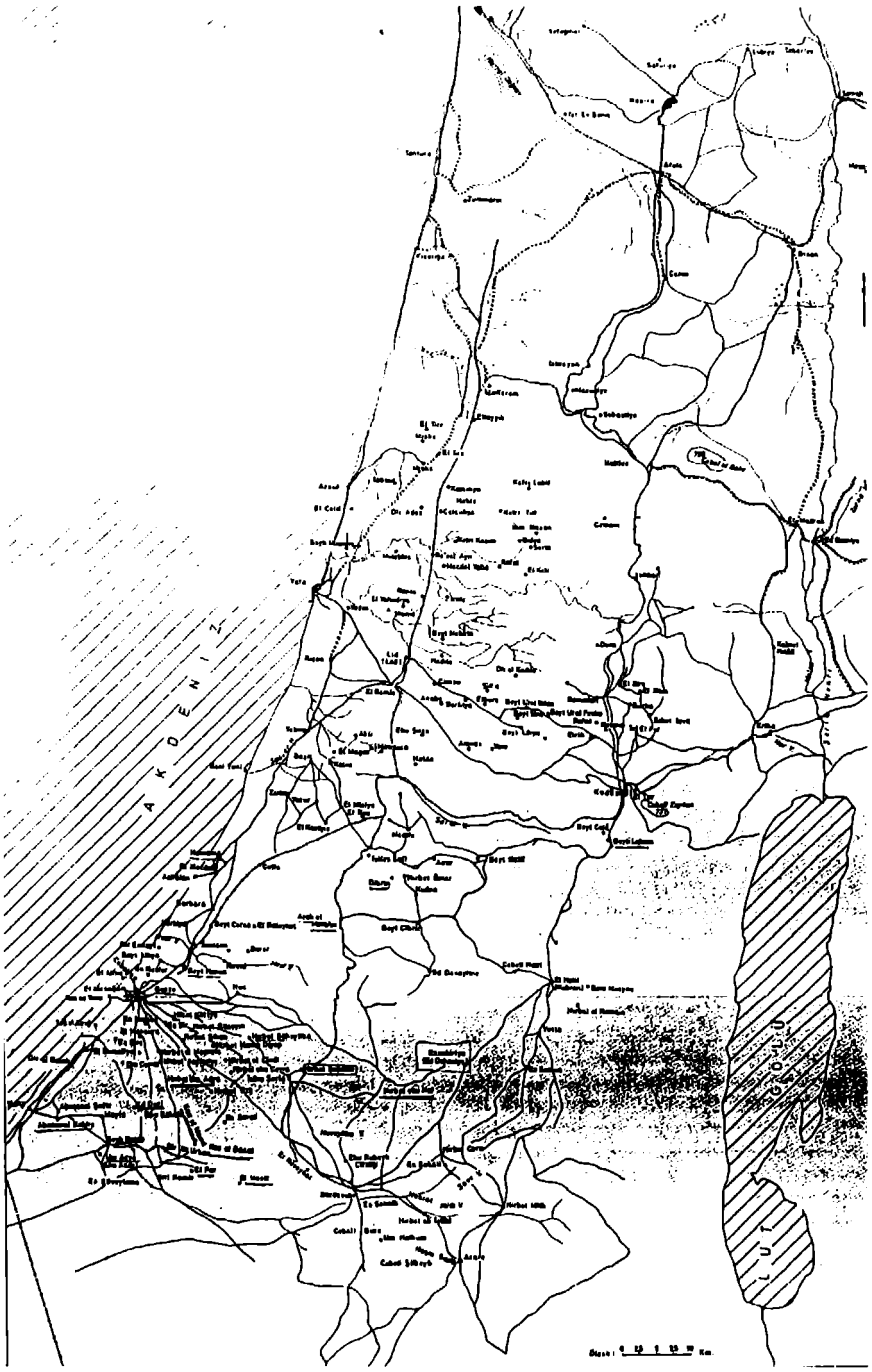

Gazze, Şeria ve Birüssebi Mevzii'nin İlerisi. *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi,* IV. Cilt, 2. Kısım, Sina-Filistin Cephesi, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1986.

Levent Şahverdi Arşivi

dövdü. Düşmanın Satak-Akur hattında bir süvari alayı vardır. Düşmanın süvari fırkası Beyt ur Tahta'dan Saffa'ya doğru garba çekildi ve telsiz telgraf istasyonu kaldırıldı. Ayn Arik'den tard olunan düşman süvari alayının ağırlığı birkaç hayvan, bir iaşe küçük zabiti esir edildi (52. Fırka'dan). 58/2 dahi Letatin'dc bir esir aldı. Düşman El-Cib köyü garbından Biddu'ya çekildi. Düşman topçusu bu köy ve civannı ateşle dövüyor. 3 şehit, 10 mecruhumuz vardır. El-Nukbe'deki düşman ordugâhlan topçu ateşimizle dağıtıldı. Beyt ur Fevka şimalindeki tepeye Süvari 8Y'den iki bölükle taarruz edilerek, zabt olundu (bir nefer şehit, bir yüzbaşı ağır mecruh). Ebu Zeytun tepesinde düşmanın bir süvari alayı vardır. 8inci Ordu (66Y) sağına hayli ilerleyerek düşman süvarisi Nehr Acva gerisine tard ve Şeyh Muannis'i istirdat etti. 6 makineli tüfek ve 11 esir alındı. Saat 5,30 sonrada düşmanın faik kuvvetleri Beyt ur Fevka şimalinde bugün aldığımız tepeye yaptığı baskın tard ve bir esir derdest olundu. Naalin'deki 164Y'nin Cilculiye'nin 2,5 kilometre şark şimalinde Hable'ye çekildiği anlaşılmıştır.

26 Teşrinisani 1333 [26 Kasım 1917] (Pazartesi) Nablus. Mütebeddil. Dün düşmanın bir piyade fırkası cenubdan Vadi-i Sarar'a gelmiştir. Bugün düşmanın bir süvari livası garptan Beyt ur Fevka'ya girmiştir. Bugün düşmanın bir piyade fırkasıyla iki bataryası Biddu'dan garp şimali istikametine çekilmiştir.

25/26 Teşrinisani, keşif kollanmız (Nebi Samuel) civarında bir İngiliz esir etmiştir. Numa'nın dört kilometre garbında bir İngiliz ağır bataryasından iki Hindli nefer iltica etmiştir. (Nebi Samuel)'de toplanan esir 60. Fırka'dan alıp bin zayiat veren 75. Fırka'yı dün (25 Teşrinisani) değiştirmişlerdir. Nefer Makedonya'dan gelmiştir. 19'uncu Fırka bilâ-vukuat Cilculiye'den Abud'a muvasalat etti. Süvari 6Y düşmandan bir otomatik tüfek aldı.

26/27 Teşrinisani, düşmanın Nebi Samuel civannda yaptığı iki baskın tard olundu ve 60. Fırka'dan bir nefer esir alındı (Tir)'de düşmanın bir süvari bölüğü vardır. 8. Ordu Kumandanı Cevat Paşa Nablus'a geldi.

27 Teşrinisani 1333 [27 Kasım 1917] (Salı) Nablus. Güneş. Birinci Krua dö fer [Croix de Fer: Demir Haç Nişanı] aldım. Bugün Sekizinci Ordu taarruz etti. Mülebbis - Et-Tire hattını tuttu. 19. Fırka Naalin - Der el Kudüs hattına geldi. 24. Fırka taarruzla Şeyh Ebu Zeytun, 747, 560 hattını işgal ve 11 esir aldı. 20. Kolordu Nebi Samuel Camii'ni tahrip ve hücum kollan sevk etti. Geceleyin müteaddit sün-

Levent Şahverdi Arşivi

gü hücumlarına rağmen düşmanın takviye kıtaatı alması üzerine kıtaatımız eski yerlerine çekildi.

28 Teşrinisani 1333 [28 Kasım 1917] (Çarşamba) Nablus. Güneş. El-Bire'ye gidip harbi gördüm. 19. Fırka Saffa'nın iki kilometre cenubuna geçti ve iki taburu tard etti. Bilâhire El-Burc'dan ve Beyt Likya'dan dört düşman taburunun mukabil hücumunu tard etti ve Beyt ur Tahta'ya 150 metre takarrüp etti. Ebu Zeytun Camii'nde makineli tüfeklerle müdafaa eden düşman bugün zeval vakti tard ve cami zabt olunarak, biri zabit olmak üzere, 6 esir alındı. Süvari fırkasıyla beraber Beyt ur Fevka'ya hareket ettiler. Süvari fırkasıyla bir esir aldı. Letatin dahi Tire istikametinde taarruz ilerledi. Tahta'daki düşman topçusu Ebu Zeytun tepesini ve süvari fırkası cephesini bugün şiddetli dövmüş, saat 5 sonrada cenuba doğru çekilmiştir. Saat 2 sonrada düşman Nebi Samuel'den ilerlemek istemişse de, tard olundu. Düşman Nebi Samuel ve El-Burc'da torpil endaht etmiş ve El-Cib karye ve civarını topçusu ile döğmüştür. 150Y 1T (500) Salta'dan Eriha'ya hareket etti ve 158Y 2T (500) Nablus'tan Han Luban'a gitti. Saat 7,30 sonrada süvari fırkamızın keşif kolu Beyt ur Tahta'ya girdi. Bugün muharebede 5 otomatik tüfek aldı. Kastal-Suba hatının garbında düşmanın iki alay süvari ve bir tabur piyadesi görüldü.

29 Teşrinisani 1333 [29 Kasım 1917] (Perşembe) Nablus. Güneş. Dün mütemadiyen tarassudatta bulunan Karyet el İneb civarındaki sabit balon, bugün tayyarelerimiz tarafından ihrak ve ıskat edildi. Düşman bugün bir taburla Beyt ur Tahta'yı takviye ve sekiz taburla Beyt Yesira'ya varıp, oradaki kıtaat 12 tabura baliğ oldu. 77Y yaptığı taarruz 300 metrede tevkif olundu. Düşmanın bir tabur ve bir bataryası Burc karyesine karşı ve bir taburu Şilta köyünde olup taarruzumuz da tard ve karye işgal olundu. Naalin tarafındaki kuvvetimize karşı da düşmanın diğer bir taburu vardır. Bu üç tabur, düşmanın 54. Fırka'sındandır. Ebu Zeytun'daki üç bataryamız Beyt ur Tahta'yı ve garbını dövüyor ve düşmanın iki topu iskât etti. Düşman topçusu Beyt ur Fevka'yı ve Beyt Aksa'yı dövdü. Bugün yapılan keşif taarruzunda Nebi Samuel Camii'nin düşman tarafından terk olunarak, civar hanelerin makineli tüfeklerle tutulduğu görüldü. 19. Fırka 28:29 Teşrinisani, tarihlerinde 21 zabit, 600 nefer kadar zayiat vermiştir. Bugün düşman mütemadiyyen El-Cib karyesini bombardıman etti ve Nebi Samuel garbında ziyadece

Levent Şahverdi Arşivi

kuvvetleri görüldü. Elhalil'e şimdiye kadar düşman girmemiştir. Devayme, İdna, Beyt Cibrin'de düşman yoktur. 158/2 El-Bire'ye vasıl oldu.

30 Teşrinisani 1333 [30 Kasım 1917] (Cuma) Nablus- Güneş.

29/30 Teşrinisani, düşman keşif kollan El-Letatin - Betunya cihetlerine sokulmak istediyse de ateşle tard edildiler. Düşman Et-Tire şimalindeki 528 tepesini gece baskınla zabt etti. Bugün badezzeval mukabil taarruzla istirdat ettik. Beyt ur Fevka'ya yaptığı gece baskını, ellinci hücum bölüğünün mukabil taarruzuyla def ve vaziyet iade edildi.

29/30 Teşrinisani, süvari fırkasından çıkan keşif kolumuzla 158Y den çıkan keşif kolu Beyt ur Tahta'ya baskın yaptı. Piyade mitralyöz topçu ateşiyle karşılandı. Şilta-Saffa hattına düşman topçusu ateş baskını yaptı, piyade ve mitralyöz ateşi sabaha kadar devam etti. 54. Fırka'dan Nasuhi Bey Müfrezesi, Naalin'e sabaha karşı (29/30 Teşrinisani) muvasalatla, oradaki 19. Fırka müfrezesi Der el Kudüs'e celp olunmuştur. Naalin cenub-ı garbındaki 19. Fırka Süvari Bölüğü düşmandan bir küçük zabit esir etti. (Anzak) süvari fırkasına mensuptur. Düşmanın üç alay süvariden fazla kuvveti, bugün saat 10 evvelde Hırbet el Maslic cenubundan Vadi-i Süleyman'a geçerken görüldü. Öğleden sonra Remle 8. Ordu tayyareleri şiddetli bombardıman edildi. Düşmanın bir hayli piyade ve süvari kuvvetlerinin 19. Fırka karşısından Remle istikametine gittiği görüldü. 150Y 1T ve hücumla bölüğü (500) ve Süvari 8Y (bin hayvan) Kudüs'e vasıl oldu (Eriha). 2Y nın 18 mitralyözü El-Bire'ye gönderildi.

1 Kânunuevvel 1333 [1 Aralık 1917] (Cumartesi) Nablus- Güneş. Cevat Paşa Sekizinci Ordu Kumandanı oldu- 33ncü 15 tabur (9 top) Nablus'dan Kudüs'e sevk olundu ve 20Y 2T 10,5 iki batarya Nablus'a geldi.

30 Teşrinisani/1 Kânunuevvel, Nebi Samuel'den ilerleyen bir düşman keşif kolu ateşle tard edildi. 19. Fırka'nın nısfülleylde (30 Teşrinisani/1 Kânunuevvel) sağ cenahıyla başladığı taarruzda El-Burc'u zabt etmiş ve 54. Fırka da El-Midye'yi alarak, Berfilya üzerine yürümüş iseler de, düşmanın mukabil taarruzu 15. Hücum Taburu ihata olunarak zayiatla geriye, eski mevziine çekildi. Düşman Şilta-Surbe hattını şiddetli dövdü. 19. Fırka'nın beş günlük zayiatı 1000'i mütecavizdir. Düşman Nebi Samuel, Betunya, El-Burc, Beyt Aksa'yı topçu ile dövdü. Düşmanın iki zırhlı otomobili ve bir takım süvarisi (El-Hadıra) gelerek keşif kolu-

Levent Şahverdi Arşivi

muzla bilmüsademe Huran'a avdet etti. Dünkü düşmanın Fevka baskınında, düşmandan bir zabitle 8 nefer esir edilmiştir (74. Fırka'dan 231 liva). Bugün öğleden evvel ve sonra iki defa düşman Fevka, Et-Tire müfrezeleri arasına piyade ve topçu ateşi açmış ise de, mukabelemiz üzerine ilerleyememiştir. 19. Fırka sağında El-Burc cephesine düşmanın bir piyade ve bir süvari fırkasının hareketi görüldü. Dünkü Et-Tire baskınında düşmandan bir yaralı esir alındı. Düşmanın 120 kadar telefatı olduğu bildirildi

2 Kânunuevvel 1333 [2 Aralık 1917] (Pazar) Nablus. Güneş. Rusların teklifi üzerine mütareke müzakeratına başlandı. Tarafımızdan Birinci Ferik İzzet Paşa tayin buyrulmuştur.

1/2 Kânunuevvel, Ur Fevka keşif kolu müsademesi oldu ve aynı zamanda 19. Fırka cephesinde ve El-Burc, Şilta taraflarında tüfek ve top ateşi oldu. Bugün düşman Nebi Samuel'i ve Fevka'yı bombardıman etti. Tahta cenubundaki düşman ordugâhını topçu ateşiyle dağıttık. Bir düşman süvari fırkası Beyt Numa'dan şimâl-i garbı ve dört düşman süvari alayı Latrun'dan (Beyt Sıra)'ya gitti. Düşman 20. ve 3. Kolordular üzerinde tayyare keşfiyatı yaptı. İngilizler Kudüs'e taarruzu tehire mecbur olduklarına dair telsiz ile neşriyatta bulundular. Gelen bizim tayyare keşfiyatı, düşmanın bütün kuvvetle Kudüs aleyhine yürümekte olduğu zannını veriyor. Düşmanın Kudüs'e karşı büyük nakliyat ve sevkiyatı olduğu, tayyare raporlarından anlaşılıyor. Müteyakkız bulunmalarını kolordulara yazdım. Almanlar İngilizleri Ka---'da bozup 6000 esir aldılar ve yüz top igtinam ettiler.

3 Kânunuevvel 1333 [3 Aralık 1917] (Pazartesi) Nablus. Güneş, rüzgâr. Saat 3 evvelde düşman Fevka'ya topçu ile ateş baskını yaptı. Bilâhire tüfek ve mitralyöz ateşiyle bilumum karyeyi istirdat etti. Saat 2 sonrada düşman topçusu ateşimiz altına alınarak sonra mukabil taarruzlarla karye istirdat oldu. 3 zabit + 45 nefer esir alındı. (229/ 74) Düşman Nebi Samuel, Fevka, Ebu Zeytun ve süvari fırkası cephesine topçu ateşi yaptı ve 20. ve 3. Kolordular üzerinde düşman tayyare keşfiyatına devam etti. Düşman Beyt Gura'da tahkimat yapıyor. El-Hadr garbında Hersuk köyüne yanaşan on neferlik düşman keşif kolu ateşle tard edildi. Karyet el İneb civarında dünki gibi bugün de on bölük kadar düşman süvarisi görülmüş, akşama garba avdet etmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

3/4 Kânunuevvel, saat 11 sonradan itibaren Ondokuzuncu Fırka, Yedinci emrine verildi ve biz de Üçüncü Kolordu'ya rabt ile Üçüncü Süvari Fırkası'nı ordu emrine aldık. El-Cib köyünü 24. Fırka'dan 53. Fırka bir taburla teslim aldı. İki batarya 10,5 obüs ve 2Y mitralyözleri (18 aded) alaya vardı. Düşman faik kuvvetlerle Deyyale ve Cebel-i --- taarruz etti. Kıtaatımız bilamukavemet emirle (Kara Tepe) şimaline çekildi.

4 Kânunuevvel 1333 [4 Aralık 1917] (Salı) Nablus. Güneş, kapalı. Saat 4 evvelde 77Y sol cenahına düşmanın yaptığı baskın tard olundu. Ondokuzuncu Fırka akşam raddelerinde alclade makineli ve piyade ateşi oldu. Sekizinci Ordu 3/4 Kânunuevvel, gecesi tarafından ateş baskınları oldu. Düşman Ebu Zeytun tepesi ve civarını ve 19uncu Fırka Cephesini muhtelif toplarla dövdü ve düşman topçusu Nebi Samuel, Nebi ---, Beyt Aksa ve El-Cib'e ateş etti. 19. Fırka cephesinden 74. İngiliz Fırkası'ndan dört esir aldı. Sekizinci Ordu 54. İngiliz Fırkası mevaziini topçu ateşi altına aldı. İngilizler Vilhelma'yı tahkim ediyorlar. 19. Fırka Fevka civarına Ayn Arik'e ve 24. Fırka'ya ---ya civarına ve süvari fırkası Ramallah'a harekete ve tebdîl-i mevzie başladılar.

5 Kânunuevvel 1333 [5 Aralık 1917] (Çarşamba) Nablus. Kapalı, hafif yağmur. Düşman 19. Fırka'nın eski cephesine ve süvari fırkası cephesine ara sıra makineli ve topçu ateşi yapıyor. 4/5 Kânunuevvel'de Kastal cephesine giden keşif kolumuz Kaloni garp sırtlarından tesadüf ettiği düşman keşif kolunu tard etti. Düşman Biddu, El-Kubeybe arasında tahkimat yapıyor. Bugün düşman Nebi Samuel, El-Cib, Ebu Zeytun tepesini topçu ile dövdü. Biddu civarında bir düşman bölüğünü topçu ateşiyle dağıttık. İki gün evvel düşmanın Elhalil'e bir piyade ve bir süvari alayının geldiği ve bir kısım kuvvetin Halhul'a kadar ilerlediği keşif kolu raporunda bildirildi. Düşman 19. Fırka'nın bilatazyik dün gece terk ettiği Şilta-Saffa hattını bugün işgal etti. Kaloni'nin 2 kilometre garbındaki sabit keşif kolumuz bir düşman keşif kolunu bugün tard ederek mecruh bir küçük zabit (onuncu --- fırkasından) esir etti. Nehr Acva'nın şimalindeki 8. Ordu sağ cenahını bugün düşman üç batarya ile dövdü. 143Y makineli teşkilatı (18 tüfek) El-Bire'ye otomobil ile gönderildi. Düşman Karatepe şimalindeki 6. Fırka'ya taarruz etti, fırkamız geri çekildi.

6 Kânunuevvel 1333 [6 Aralık 1917] (Perşembe) Nablus. Mütebeddil, yağmur. 5/6 Kânunuevvel, yağmur.

Levent Şahverdi Arşivi

5/6 Kânunuevvel, saat 8 sonrada düşmanın Beyt Doko şimalinde 57/3 cephesine yaptığı baskın tard oldu. Dört esir alındı (10. Fırka'dan 29., 30., 31.ler). Kânunusani ibtidasında iki cepheden Kudüs'e hücum edileceğini bildiriyorlar. Aynı gece Nebi Samuel'e giden keşif kolumuz üzerine düşman top ve makinalı endaht etmiş, topçumuzun mukabelesi üzerine düşman sükût etmiştir. Aynı gece Der el Kudüs ve İbn Harit köylerindeki süvari ve piyade bölüklerimize düşmanın yaptığı baskın ateşle tard olundu. Kaloni garbındaki keşif kolumuz bir keşif koluyla müsademe ederek çekilmeye mecbur olmuştur. Bu sabah Fevka cephesinde piyade ateşi var. Düşman tayyare keşfi ordu üzerine. Fevka şarkındaki Vadi-i el Cib, Beyt Aksa, Kaloni vadisi düşman topçusu tarafından dövüldü. Beş süvari alayı Halhul'a gelip, ileri kıtaatını Beyt Saar-Beyt Feccar hattına sürdü. 7 bölük düşman süvari Karyet el İneb şarkında görüldü. Suba şarkına ilerleyen iki süvari bölüğü topçu ateşimizle dağıldı. Düşman (Der el Kudüs)'e kırk mermi atmıştır.

7 Kânunuevvel 1333 [7 Aralık 1917] (Cuma) Nablus. Yağmur.

6/7 Kânunuevvel, saat 4'te Fevka'ya yaklaşan düşman keşif kolu ateşle tard edildi. O cihetteki 77Y'den çıkan baskın müfrezemiz, düşman tarafından ateşle karşılandı. Aynı gece Nebi Samuel'de keşif kollanmız düşman keşif kollarını tard etti. Makineli, topçu ateşi oldu. Düşman bugün Fevka, Der el Hasan şarkına Der el Kudüs'e topçu ateşi icra etti. Bugün 19. Fırka cephesinde piyade ve makineli ateşi var. Elhalil istikametine üç alay süvari, bir alay piyade ilerleyerek ileri kıtaatını (Artas) cenubuna sürdü ve burada görülen kuvvetli düşman keşif kolları topçu ateşimizle dağıtıldı. Beyt Cala-Beytüllahm hattı kıtaatımız tarafından tutuldu. Düşman keşif kolları El-Hadr'ı işgal etti. İleri hareket makineli ve piyade ateşiyle tevkif olundu. Düşman Saffa, El-Burc, Şilta hattında tahkimat yapıyor.

8 Kânunuevvel 1333 [8 Aralık 1917] (Cumartesi) Nablus. 7/8 Kânunuevvel, yağmur, mütebeddil, yağmur.

8/9 Kânunuevvel, El-Bire'ye geldim. Düşman, saat 3 evvelden itibaren Beyt Aksa, Ayn Kerim, Beytüllahm cephesine iki piyade ve bir süvari fırkasıyla taarruz ederek, Beytüllahm cephesindeki taarruz def edildi ise de Ayn Kerim ve Beyt Aksa düşman tarafından zabt edilerek, kuvvetli topçu istimaliyle bütün birinci hattımızı işgal ve kıtaatımızı El-Burc, Lifta, Kudüs'ün garp ve cenubuna çekilmeğe icbar etti. El-Burc'daki düşman taarruzatı piyade muharebesiyle ve diğer cephelerde

Levent Şahverdi Arşivi

topçu ve piyade ateşiyle tevkif edildiyse de, Fuat Paşa'nın müdafaa imkânı görmemesi üzerine Kudüs'ün tahliyesine karar verdim. Düşman Hırbet İbn Harit civarına kırk kadar mermi attı. Düşman Beyt ur Tahta'yı ve Saffa şimal sırtlarını tahkim ediyor. Topçumuz tahkimata mâni olmuş ve Tahta civarındaki düşman ordugâhlarını dövmüştür. Düşman topçuları da bir cebel, bir obüs bataryasıyla Fevka, Kerbut vadisi, Der İbzi, Der Hased sırtlarını dövmüştür. 3. Kolordu topları Nebi Samuel istikametine münasip hedefleri ateş ederek, 20. Kolordu'ya yardım ettiler. Ordu ihtiyatından 72Y 2T hücum taburu 20. Kolordu'ya gönderilmiş ve 3. Süvari Fırkası Er-Ram'a sevk olunmuştur.

9 Kânunuevvel 1333 [9 Aralık 1917] (Pazar) Nablus. Yağmur ve sis.

8/9 Kânunuevvel, düşmanın Naalin Müfrezesi'ne bir taburla yaptığı taarruz def edilmiştir. Bütün ağır toplar ve malzeme ve cephane kurtarıldı. Yalnız üç ağır, 12 bozuk topla Ayn Kerim cephesinde üç sahra topu Sekizinci Kolorduca dün kayıp ve terk edilmiştir. 4 tabur (158Y 4,2T; 77Y 1T; 61Y 2T) bir cebel bataryası El-Bire'ye cem edildi ve Er-Ram, Rafat, Betunya hattı tutuldu ve 32Y, 1T dahi emr-i katîm üzerine (El-Cib) de, 8/9 Kânunuevvel, kaldı. 20. Kolordu (Hizme, İsaviye, Azariye, Ebu Diz) hattına çekildi, Cebel Tur'da Mehmet Bey Süvari 8Y müfrezesi var. Düşman (Safat) tepesine top atıyor. Saat 10,30 evvelde Kudüs'e keşif düşman piyade kıtaatının girdiği görüldü. Düşmanın Fevka'ya yaptığı taarruz, oradaki bölüğümüz tarafından bomba ve süngü hücumuyla tard edildi. Düşman makineli tüfekle El-Letatin garp cephesini dövdü. Düşman tayyare faaliyeti 20. ve 3. Kolordularda ziyade idi. Kerbut vadisi şimaline ve 24. Fırka Cephesine düşman topçusu hayli mermi atmıştır. Safat'a düşmanın bir taburu geldi ve Biri Nebala'ya ilerleyen düşmanın iki bölüğü ateşle tard ve def edildi (Der el Hasan) cihetinde de piyade ve makineli ateşi oldu. Düşman İsaviye, Et-Tur hattına taarruz ederek orasını işgal etti. Kıtaatımız iki kilometre şarkta tutunmuştur.

10 Kânunuevvel 1333 [10 Aralık 1917] (Pazartesi) El-Bire. Güneş. Fevkayı tahliye ettik. Fevka civarına yanaşan düşman efradı topçu ile dövüldü. Düşman dahi Kerbut şimalini topçu ile dövdü. Betunya - El-Letatin cephesini düşman topçusu dövdü. El-Letatin'de makineli ateş teati olundu. Nebi Samuel'deki düşman kıtaatını topçu ile dövdük. Nebi Samule'den şarka, şoseye doğru düşmanın bir alayı ilerledi. Bir alayı akşam üstü Bir Nebala-Cib hattını tuttu. Diğer

Levent Şahverdi Arşivi

bir düşman alayı dün Tel el Ful'da görülmüştür. Bugün yine oradadır. Bir düşman taburu Tel el Ful'dan şimale yürüyüp topçu ateşiyle 701'de tevkif edildi. Bir düşman süvari alayıyla, bir makineli tüfek Hizme'ye karşı vaziyet almış iken, süvari fırkasının ateşiyle perişan bir halde Safat'a kaçtı. Düşmanın Safat civanndaki iki bataryasından biri iskat etti. Düşman topçusu Er-Ram'ı dövdü, bir düşman akşam üzeri topçu ateşiyle beraber bir süvari livasıyla, diğer bir yoldan Hizme'ye yaptığı taarruz 814 rakımlı tepede tevkif edildi. Düşmanın topçu ihzaratıyla Azariye'ye yaptığı taarruz tevkif edildi ise, de kıtaatımızı ziyaından vikaye için gece (10/11 Kânunuevvel) şarka 615 tepeye çekildik. Sedat Bey El-Bire'ye ihtiyat kumandanı oldu. 77Y kumandanı Saib Bey, sağ cenah mıntıkası kumandanı oldu. 61Y; 3,1T El-Bire'ye geldi. Düşmanın bugün de tayyare faaliyeti ziyade idi. Tayyarelerimiz Kudüs civannda sekiz süvari alayıyla, 12 tabur piyade tecemmüü gördüler.

11 Kânunuevvel 1333 [11 Aralık 1917] (Salı) El-Bire. Güneş. Akşam üzeri Nablus'a avdet ettim.

11/12 Kânunuevvel, saat 11 sonrada Der el Hasan ve Ebu Zeytun taraflannda piyade ve makineli ateşi olmuştur. Düşmanın topçusu Der el Kudüs, Zeytun, El-Letatin cephesini hava ve obüsleriyle dövdü. Beyt ur Fevka garbındaki düşman kıtaatına topçu ateşi icra ettik. Zeytuntepe'ye ilerleyen iki makineli düşman, nöbetçilerimiz tarafından tard edildi. Düşman topçusu Er-Ram'ı dövdü, bilmukabele düşman topçusu iskât olundu.

10/11 Kânunuevvel, bir hücum müfrezemiz (53. Fırka'dan), 814 tepesini istirdat etti. Düşmanın Ebu Diz karyesine taarruzu 615-641 hatındaki kıtaatımız tarafından tevkif edilmiş ise de düşman Ebu Diz'i işgal etmiştir. Düşmanın Azariye'den şarka doğru yaptığı taarruz tard edildi ve Et-Tur'daki bir düşman bataryası cebel bataryamız tarafından iskât ve efradı firara icbar edildi. Ebu Diz cenubunda Cebel-i Dinar istikametinde ilerleyen bir düşman kıtası topçu ateşimizin tesiriyle tevkif edilmiştir. Düşman tayyareleri El-Bire'ye ve Eş-Şeria köprüsüne bilatesir müteaddit bombalar attılar. Ethem ve Deyyale'den çekilen düşman kıtaatımız tarafından takip edilmektedir.

12 Kânunuevvel 1333 [12 Aralık 1917] (Çarşamba) Nablus. Güneş.

11/12 Kânunuevvel, Nehr İskenderun'a (Tul Kerem garbına) düşmanın debarkman yaptığına dair talim ve tatbikattan galat bir yanlışlık üzerine karargâhı-

Levent Şahverdi Arşivi

mız muhafız takımı derdest-i tahrîk iken yanlış olduğu anlaşılmıştır!!! 11/12 Kânunuevvel, Ebu Diz'in şarkında keşif kollan müsademesi oldu, sair cephelerde sükûnet vardır. Bugün Üçüncü Süvari Fırkası (El-Bire)'ye alınıb, Er-Ram, Rafat cephesi 19. Fırka'ya teslim edildi. 77Y 1T Ayn Erikli'ye gönderildi. Düşman Üçüncü Kolordu cephesini hava ve obüsleriyle dövdü. Mukabele edildi. Der Hasan sırtlarına ilerlemek isteyen bir düşman mangası tard ve Fevka şarkındaki bir düşman cebel bataryası müessir surette endaht edildi. Yirminci Kolordu cephesine düşmanın baskınlan tard edildi. Sola sarkan düşman Hırbet el Azariye'de tevkif ve Cebel-i Dinar'a ilerleyen düşman keşif kollan oradaki keşif kollanmız tarafından tard edildi. Mezkur cebel cenubunda iki düşman ordugâhı görüldü ve bir nefer-i İslam esir edildi. Düşmanın Ras ez Zeyamiye, 464, Umm Cemal hattındaki kıtaatımıza, topçu istihzaratını müteakip yaptığı hücum tard edildi. Tayyare tarassudatı: Biddu'dan şarka iki süvari alayı yürüyor. Beyt İrza şarkında 6 tabur ikamettedir. Budrus'da (Naalin garbında) düşman baskın yapıp 12 esir almıştır.

13 Kânunuevvel 1333 [13 Aralık 1917] (Perşembe) Nablus. Güneş. 3üncü Kolordu Cephesi bilhassa (Ebu Zeytun)'u düşman topçusu ve obüsleri dövmüştür. Tayyare faaliyeti bermutat. 3.'den Ceba'ya 20. Kolordu'dan bir cebel bataryası sevkini emrettim. Saat 8 evvelde düşman topçusu istihzaratını müteakip Anata, Ras el Hurube, İsaviye şarkındaki mevaziimize taarruz etti. Topçu ateşiyle üç mitralyöz harap oldu. Düşmanın taarruzu tevkif edildiyse de zayiattan ictinâben kıtaat Anata'nın beşyüz metre şarkındaki tepelere çekilmiştir. Yirminci kolordunun merkez ve sol cenahında topçu ve makineli ve piyade ateşi oldu ve akşam doğru düşman manga manga kuvvetlerini takviye etti, fakat hücum etmedi. 701 Alman Hücum Taburu Nablus'a geldi.

14 Kânunuevvel 1333 [14 Aralık 1917] (Cuma) Nablus. Güneş.

13/14 Kânunuevvel (Umm Harit) müfrezesinin pususuna düşen üç İngiliz esir aldık (Avusturalya Süvari Fırkası'ndan). Der el Kudüs ve civan 54. Fırka'nın 164Y alayınca teslim alındı. Bugün Kefrname'deki piyade bölüğünün soluna yanaşan düşman keşif kolu tard edildi. 19. Fırka istihkam bölüğü sağ cenahından (Kalandiye)'ye geldi. 20. Kolordu istihkam bölüğü, 3. Kolordudan Hizme'ye, 53. Fırka Anzadin'e gönderildi. Düşman 24. ve 19. Fırka cephelerini sahra ve obüsleriyle ara sıra dövdü. Düşman saat 3,30 evvelden itibaren iki saat topçu istihzara-

Levent Şahverdi Arşivi

tını müteakip, Ras ez Zeyamiye-464 hattına taarruz ettiyse de, telefât-ı külliye ile tevkif edildi. Aynı zamanda Umm Cemal cephesine yaptığı baskınlar tard edildi. Saat 9 evvelde Umm Cemal'e bir düşman piyade bölüğünün yaptığı taarruz def olundu. Rasim Efendi bölüğü bilhücum 615 tepesini zabt etti. Saat 1 sonrada topçu istihzaratından sonra Ebu Diz-Hırbet ed Daratiye hattından iki tabur düşman Umm Cemal'i ihatavari hücum ettiyse de zayiatla tard ve 2 leviz [lewis] igtinam edildi. Düşman topçu ve tayyare faaliyeti bermutat devam etti. Marsiya'da düşman görüldü.

15 Kânunuevvel 1333 [15 Aralık 1917] (Cumartesi) Nablus. Güneş ve rüzgâr.

14/15 Kânunuevvel, umum cephede sükûnet. Yalnız 20. Kolordu sol cenahında piyade ve makineli ateşleri oldu. Düşmanın bu sabah açtığı topçu ateşi üzerine Kibyah ve şarkında bulunan 8. Ordu Tarassut Müfrezeleri şimale çekilmiştir. Der el Kudüs'deki 164Y, 1T yerindedir. Badezzeval bu tabur şimale çekilmeğe mecbur olduğundan süvari fırkasının Abud'a gitmesi emri verildi. Düşman topçusu, İbn Harit garbı, Der Hasan, Ebu Zeytun, El-Letatin, Rafat'ı dövdü. Nebi Samuel garbında deredeki düşman kıtasını ateşle dağıttık ve Biddu garbında tebdîl-i mevzi eden düşman bataryasını ateş altına aldık. Tel el Ful ordugâhını dövdük. El-Cedire - 795 tepesini işgal ettik. 6 düşman tayyaresi Er-Ram üzerinde dolaştı. Düşman topçusu Ras Zeyamiye, Ras ---, Eriha şosesi, Umm Cemal'e endaht etti. Düşmanın Umm Tala şarkındaki postalan keşif kollanmız tarafından tard ve tebit edildi. 7 düşman tayyaresinin El-Cedire ve Şeria köprüsüne taarruzları neticesiz kaldı. Düşmanın öğleden evvel ve sonra üç batarya ile ateş istihzaratını müteakip 54. Fırka'ya yaptığı taarruz tevkif edilmiştir. Et-Tire elimizdedir. (70Y) Nablus civarına muvasalat etti.

16 Kânunuevvel 1333 [16 Aralık 1917] (Pazar) Nablus. Güneş, soğuk rüzgâr.

15/16 Kânunuevvel, Kefrname'deki 77Y, 11K sağına yaptığı düşman baskını tard edildi. Bu gece 19. Fırka 706 (Hırbet Erhayi) işgal etti. 528 tepeye giden bir keşif kolumuz makineli ateşine uğradı, İbn Harit, Tel el Feb ve Er-Ram'ı düşman topçusu dövdü. Biddu yakınında bir düşman bataryasını dövdük. Düşman El-Cib köyünü tahliye ediyor. Mutat düşman tayyare faaliyeti. 15/16 Kânunuevvel, düşmanın bir taburla 26. Fırka cephesine yaptığı baskın zayiatla tard edildi. 20. Kolordu'nun aksâm-ı sâiresinde gece piyade ve makineli ateşi oldu. Bugün

Levent Şahverdi Arşivi

Ebu Diz'in bir kilometre şarkındaki, yanaşan üç bölük düşman piyadesi cenuba tard edildi. Düşmanın bu gün de cephe üzerinde topçu ve tayyare faaliyeti vardı. (814, Hizme, Anata'ya topçu ve bomba ateşi). 3. Süvari Fırkası Abud'a girdi. 8. Ordu'da tarafeyn topçu faaliyeti ziyade idi. Tayyare keşfine nazaran her iki ordunun cenâh-ı dâhilîleri arasında bir düşman piyade fırkasının şimale doğru hareketi meşhuttur.

17 Kânunuevvel 1333 [17 Aralık 1917] (Pazartesi) Nablus. Güneş, soğuk rüzgâr. Der el Kudüs bizde ve (Kibyah düşmandadır). 54. Fırka müfrezeleri elindedir. 19. Fırka 710 tepeyi ve Bir Nebala'yı bilâmüsademe işgal etti. Düşman topçusu Ramallah'ı dövdü. El-Letatin, Rafat, Er-Ram, Kefrname'yi dahi dövdü. Bermutad tayyare faaliyeti ve tayyare müsadematı oldu. Saat 6,30 evvelden itibaren Ebu Veys, Azariye, İsaviye hattının şarkındaki mevaziimize topçu istihzaratını müteakip taarruz etti, ateşimizle tevkif olundu. Zevâlden sonra iki saat topçu istihzaratını müteakip yaptığı hücumla, saat 3 sonrada üçüncü defa badelistihzarat, yaptığı hücumlar tevkif olundular. 134 zayiatımız vardır, düşmanın zayiatı üç mislidir. İki makineli tüfek düşman topçu ateşimizle tahrip oldu. 7 düşman tayyaresi Cedire'ye 15 bomba attı, dört kişi mecruh oldu. 71Y Nablus'a geldi. Tayyare raporuna nazaren düşmanın kuvvetleri Üçüncü Kolordu cephesine yanaştı.

18 Kânunuevvel 1333 [18 Aralık 1917] (Salı) Nablus. Kapalı, rüzgâr. Der el Kudüs şimali süvari fırkamızdan iki bölükle işgal olunarak 164 (Rantis)'e, 54. Fırka sol cenahına alındı. Fevka'dan Keryut'a inen düşman piyadesi topçu ateşimizle kaçınldı. 528 tepe 24. Fırka tarafından işgal edildi. Bunun garbındaki tepede düşmanın iki bölüğü vardır. Saat 5,30 evvelde (756-795) hattına baskın yapan düşman taburu ateşle karşılandı ve mukabil taarruzla tard ve topçu ve makineli ateşiyle tevkif olundu. (701- Beyt Hanina) hattına çekildi, 250 zayiatı vardır. Bizim 70 zayiatımız var (60. İngiliz Fırkası). Diğer bir düşman taburu Beyt Hanina'dan Bir Nebala'ya ilerlediyse de, topçu ateşimizle def edildi. Saat 1 sonrada Kefrname'ye sokulan iki düşman mangası tard edildi. Düşman topçusu Ebu Zeytun'u dövdü.

17/18 Kânunuevvel, Vadi-i el Mevce'den ilerleyen bir düşman bölüğü pusumuza düştü, Ebu Veys'e tard edildi. Düşman, alessabah 814'i zabt etti. Azariye'den 464'e ilerleyen düşman bölüğü tard oldu. Et-Tur'un cenûb-ı şarkında bir

Levent Şahverdi Arşivi

düşman piyade bölüğünü topçumuz dağıttı. Der Dozi'den bir düşman süvari bölüğü Gazze'ye gitti. 3. Kolordu'da tayyare faaliyeti yoktur. 20. Kolordu'da tayyare faaliyeti bermutat.

19 Kânunuevvel 1333 [19 Aralık 1917] (Çarşamba) Nablus. Yağmur, sis. Der el Kudüs, İbn Harit, Der İbzi'yi düşman topçusu devamlı dövdü. Sisten Vadi-i Keryut'a sokulan 30 düşman neferi ateşimizle kaçtı. Beyt Gara'dan 1,5 kilometre şimâl-i şarkında tepedeki kuvvetli süvari keşif kolu makineli ateşimizle kaçırıldı. El-Letatin'i döven topçu ateşimizle susturuldu. 19. Fırka ileri mevaziinde piyade ve bomba ateşi oldu. Düşman topçusu Er-Ram'ı dövdü. Düşman Anata'ya 80 mermi attı. Cebel-i Dinar'da keşif kolumuz tesadüf ettiği İngiliz keşif kolunu Ebu Veys istikametine tard etti.

20 Kânunuevvel 1333 [20 Aralık 1917] (Perşembe) Nablus. Yağmur, sis. Der el Kudüs, İbn Harit, Der İbzi düşman topçusu bermutat ateş etti. 19. Fırka cephesinde hafif topçu ateşi oldu. Düşman topçusu 27. Fırka cephesi ve gerilerini dövdü ve sol cenahında piyade ve makineli ateşi oldu. 124 Nablus'a vürud etti.

21 Kânunuevvel 1333 [21 Aralık 1917] (Cuma) Nablus. Yağmur. (Cenin)'e gidib, hücumun tehiri hakkında Falkenhayn ile görüştüm. 8. Ordu sağ cenahında düşman Hatar köprüsünü zabt ve Avca nehri şimaline geçip tahkimat yaptı. 701 Alman hücum Taburu berâ-yı muâvenet Nablus'tan sevk olundu. Der Hasan'dan çıkan keşif kolumuz iki İngiliz esiri (10. Fırka'dan) yakaladı. Düşman topçusu Der el Kudüs, İbn Harit, Kefrname, Der İbzi, Ayn Arik, Betunya, Ramallah, Kalandiye'yi sahra ve obüsle dövdü. El-Letatin'i döven düşman topçusu mukabelemiz üzerine susdu. Düşman Vadi-i Süleyman cenubundan 58Y cephesine makineli ateş yaptı. Düşman topçusu Tel el Ful'dan Anate'yi dövüyor.

20/21 Kânunuevvel, 19. Fırka hücum bölüğü cephesi ilerisinde bir İngiliz neferi esir etti (60. Fırka'dan). Saat 5,30-saat 8 evveline kadar düşman Ras ez Zeyamiye-412 hattını topçuyla dövüp hücum ettiyse de, yalnız Ras ez Zebamiye cenûb-ı garbındaki tepeyi alabildi. Ebu Hüveylan - Ed-Deyk'e hattına karşı düşmanın topçu ateşiyle olan taarruzatta, 250 kadar zayiatımız vardır. Düşmanın kuvveti iki liva piyade ve yedi batarya topçudur. Avusturya cebel obüsü 10,5 ve iki erhard ve cebel bataryası Nablus'a geldi.

Levent Şahverdi Arşivi

22 Kânunuevvel 1333 [22 Aralık 1917] (Cumartesi) Nablus. Güneş. 8. Ordu Nehr el Falik, Celculiye, Mecdel Yaba hattına çekildi, 70Y Han Leben'e gönderildi.

21/22 Kânunuevvel, Der İbzi cenûb-ı garbında piyade ve makineli ateşi teati olundu ve 21/22 Kânunuevvel, saat 7 sonradan itibaren bütün gece 756 cenubundaki ileri takımımız üzerine taarruz ettiyse de muvaffak olamadı. Yan yarıya zayiat veren takım topçumuzun himayesiyle 756'ya alındı. 795-Hırbet el Araha'ya yanaşan düşman piyadesi tard olundu. Düşman topçusu Şukbah, Şeteyn, Der el Kudüs, Kefr Akab, Ramallah, Hizme'yi dövdü. Umumiyetle 7. Ordu cephesinde topçu ve tayyare faaliyeti oldu. Düşmanın Nebi Samuel şarkındaki obüs bataryası ateşimizle susturuldu ve cephanesi berhava oldu. 21/22 Kânunuevvel, Ras el Hurub'a ve 814 tepelerine yapılan baskın hareketimizle kuvvetli düşmana bittesadüf muvaffak olamadık. Vadi-i Nar'ı geçmek isteyen düşman keşif kolu ateşimizle Der İbn Abid'e (Der Duzi) tard olundu.

23 Kânunuevvel 1333 [23 Aralık 1917] (Pazar) Nablus. Yağmur, sis, mütebeddil. 3. Süvari Fırkası El-Leben, Abud garp ve cenubu, Der Ebu Meşel, Hırbet Artabe garbı, Der el Kudüs şimali hatını tuttu ve Der el Kudüs'de 19. Fırka Süvari Bölüğü ve bir piyade takımı vardır. Der Amar yolunu sedd ediyor. Düşman topçusu Der el Kudüs ve 19. Fırka mevaziine ateş etti ve düşmanın bugün beş tabur piyade ile 795 tepesine yaptığı taarruz bomba ve piyade ve topçu ateşlerimizle tard edildi. 2 makineli ve onüç esir alındı (60. İngiliz Fırkası'ndan). 9 zabit (105) nefer zayiatımız vardır. Yedinci Ordu cephesinde düşman topçusu taciz ateşi yapmıştır. Cebel-i Dinar'da bir keşif kolumuz düşman keşif kolunu garba tard etmiştir. 70Y El-Bire'ye vardı. Marsaba'ya yanaşan bir düşman keşif kolu ateşle tard olundu.

24 Kânunuevvel 1333 [24 Aralık 1917] (Pazartesi) Nablus. Yağmur. Fevka şarkındaki düşmanla Ebu Zeytun kıtamız piyade ve makineli ateşi teati ediyor. Düşman topçusu Der el Kudüs, İbn Harit, Ras Gerger, Kefr Akab'a ateş ediyor. 70Y Cutna'dan sağ cenahına hareket etti. 20 K[af] telleri kırıktır. Tel el Ful'un şark cenubundaki tepeye ve El-Hurube'ye giden keşif kollanmız düşmanın birer tabur ve makineli tüfekleri ateşiyle karşılanarak avdete mecbur oldular. 20. Kolordu cephesinde topçu ve piyade ateşi oldu. Nablus'tan 71Y ve 124Y Leban'a hareket etti. 48. Fırka süvari bölüğü Eriha'ya varmıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

23/24 Kânunuevvel, 151Y, 2T, 150Y makineli, 151Y makineli Eriha'ya geldi.

25 Kânunuevvel 1333 [25 Aralık 1917] (Salı) Nablus. Yağmur.

24/25 Kânunuevvel, 70Y ve 1. Fırka istihkam bölüğü sağ cenah mıntıkasını teslim aldı 77Y 19. Fırka'ya hareket etti. Düşman Der el Kudüs şarkına 15 mermi attı. (Der el Hasan) 'da hafif piyade ve makineli ateşi var. El-Letatin cephesinde ileri sürülen keşif kollarımız düşmanla müsademe ettiler. 19. Fırka'da makineli ateşi var. El-Bire'ye otomobiller giremeyip çamura saplandılar. 20. Kolordu sol cenahında hafif makineli ateşi vardır. 20. Kolordu'da fasılalı topçu ateşi oldu. 71Y ve 124Y El-Bire'ye vardı. Bir düşman piyade bölüğü bizim süvari postamızı tard ederek (Şukba) 'ya girdi. Düşman biraz muharebeden sonra tekrar Kibyah'a avdet etmekle postamız (Şukba) 'yı tekrar işgal etti.

26 Kânunuevvel 1333 [26 Aralık 1917] (Çarşamba) Nablus. Yağmur. Otomobil ile yaya ve atla Ramallah'a gece vardım. Şiteyn şimâl-i garbındaki postamızla düşman postaları arasında hafif makineli ve piyade ateşi. Düşman topçusu Der el Kudüs, İbn Harit, El-Letatin, Betunya'ya ve 19. Fırka cephesine taciz ateşi yaptı. Fevka şarkındaki düşman iki makineli ile ateş etti, mukabele olundu. 20. Kolorduda fasılalı topçu piyade makineli ateşi teati edildi. İbzi cihetlerinde düşman tayyare faaliyeti vardır. Der Dozi şarkında 45 esir alındı (53. Fırka Der --- ---)

27 Kânunuevvel 1333 [27 Aralık 1917] (Perşembe) Ramallah. Kapalı. Nısfülleylden sonra baskınla 19. Fırka (Bir Nebala, 794, 701, 751) hattını işgal ve dokuz esir aldı (60. Fırka'dan) ve 53. Fırka'da 814'ü zabt ile, sekiz esir alındı (60. Fırka'dan). Düşmanın 26. Fırka'ya yaptığı taarruz tard olundu. 2 makineli ve 2 esir alındı (53. İngiliz Fırkası'ndan) ve Süvari 7Y, Der Dozi'yi zabt ve garbına giderek (Hırbet Hacile'ye) Kudüs, Beytüllahm yolunu, düşman tahkimatını ateş altına aldı. 19. Fırka sabahleyin biraz telaş ettiğinden (72/2 düşmanın mukabil taarruzuyla tard edilmişti). 77Y iki taburla takviye olundu. Düşman (Şukba) 'ya baskın yaptı, tard olundu. Der el Kudüs'e düşman topçu ateşi yaptı. Düşman Der Hasan ve Ebu Zeytun'a taarruz ve zabt etti. 71Y ve 2Y 3T berâ-yı takviye (Betunya) 'ya gönderildi. Düşman mükerrer hücumuyla 528'i zabt etti ve 747'ye taarruzu def edildi. Ebu Zeytun'un sukutu 24. Fırka topçusunun yardım etmemesinden ileri gelmiştir. Gece bu fırka vaziyeti güzel tesbit edemediğinden,

Levent Şahverdi Arşivi

düşman taarruzu kıtaatımızı Betunya karyesine tard etti. Kudüs'den 19. Fırka'ya taarruz eden iki zırhlı otomobil, ateşimizle tahrip ve tard edildi. (Ayn Arik, Betunya, Rafat, Kefr Akab) hattına çekilerek ileride postalar terkini emrettim.

28 Kânunuevvel 1333 [28 Aralık 1917] (Cuma) Ramallah. Kapalı. Öğleyin hareketle, hayvanla Nablus'a geldim. 702 numaralı Alman Süvari Bölüğü Abud'a dahil ve süvari fırkasına dahil oldu. Şukba cenubundan Der Nizam'a ilerlemek isteyen düşman süvarisi def edildi. Düşmanla Der el Kudüs'de ateş teati olundu. Oradaki süvari bölükleri (Cemala-Der Ömer)'e alındı. İbn Harit'e bir düşman keşif kolu girdi.

27/28 Kânunuevvel, 3. ve 20. Kolordulara düşman taciz ateşi yaptı. 26. Fırka bir esir ve bir makineli daha aldı. Düşman bugün öğleye kadar ordu cephesine hafif topçu ve piyade ve makineli ateşi yaptı. Tayyare faaliyeti fevkalade idi. İbn Harit'teki 70Y bir taburu Canbe, Der Ömer arasına çekildi. Düşmanın Der İbzi şimaline yaptığı iki taarruz def edildi. Er-Ram'a ilerleyen iki zırhlı oto ateşle tard edildi. Düşman bittaarruz (814 - Er-Ram)'ı zabt etti. 26. ve 19. Fırkalar düşmanın taarruzunu tevkif ettiler. Düşman Betunya'yı (24. Fırka) zabt ile (Ramallah) cenup garbına ilerledi. Bunun üzerine 19. Fırka'nın muavenetiyle düşman tevkif olundu ve 24. Fırka akşam Ayn Siniya'ya tahrik edilerek, El-Bire, Ramallah, Ayn Arik (sağı) hattı 19. Fırka tarafından işgal olundu.

29 Kânunuevvel 1333 [29 Aralık 1917] (Cumartesi) Nablus. Kapalı. Düşman topçusu (Şukba)'nın şimaline ateş etti. Şeyh İza civannda keşif kolu teatisi oldu. 1. Fırka (Mezraa el Kabile-Ebu Kaş) cenubu ve 19. Fırka (Ramallah - El-Bire) şimali hatındadır. Saat 4 sonrada düşman şoseden ve Kalandir'den Der Liva ve Ramallah'tan bir taburla 19. Fırka ileri mevaziine taarruz etti. Gece fırka (Ramallah-Bire) iki kilometre şimaline alındı. 26. Fırka cephesine 28/29 Kânunuevvel'de düşmanın yaptığı baskın tard ve 3 esir, 1 otomobil alındı. Kolordu Ramun, Kubbet Rumamane, Ras et Tavil, En Necile, Han Hatrur, Cebel el Ektef hattına çekildi. Düşman topçusu ileri mevzii dövdü. Düşman Muhmas, Ceba, Hizme, El-Cit, Zeyamiye'yi işgal etti.

30 Kânunuevvel 1333 [30 Aralık 1917] (Pazar) Nablus. Güneş. Der Dozi'de üç kişilik bir keşif kolu (düşmanın) görüldü. Muhmas 7Y tarafından düşmandan istirdat olundu. Düşman Burka, El-Bire ve Ramallah'ı tuttu. 19. Fırka kısm-ı kül-

Levent Şahverdi Arşivi

Falkenhayn ile Filistin'de. (Fliegerabteilung 303) (Ahmet Çakmak Koleksiyonu)

lîsi Ayn Siniya'da dümdarlan (Cutna-Ayn Bidud) cenubundadır. 24. Fırka bu akşam (Atara)'ya tahrik olundu. (Ramun) Üçüncü Kolordu tarafından tutuldu. Der Divan'da 20. Kolordu'dan bir keşif kolu vardır. Bermutad tayyare faaliyeti, Şeyh İza'da makineli ateşi vardır. 19. Fırka dümdarlan keşif kolu teması vardır. Düşman topçusu 3. Kolordu ve dümdarlannı fasılalı dövdü.

31 Kânunuevvel 1333 [31 Aralık 1917] (Pazartesi) Nablus. Kapalı, hafif yağmur.

30/31 Kânunuevvel, düşman En-Necile'yi projektörle tenvir etti ve 3. Süvari Fırkası Kabar, Abud, Leben hattını tuttu, karargâhı Brukin'e kaldırdı. Düşman ordu cephesinde tahkimatla meşguldür. Düşman Şeyh İza ve 19. Fırka dümdar mevaziini topçu ile dövdü. Birinci Fırka'nın dümdar mevaziine piyade ve makineli ateşi oldu. Tayyare keşfine nazaran bir fırkadan cenuptan Remle'ye geldi. Bir fırka El-Bire, bir fırka Biddu, bir fırka Beyt Likya taraflannda tecemmü etti. Bu hesaba nazaran, Yedinci Ordu cephesinde dört fırka olduğu tebeyyün etti. Düşman (Şukba)'nın şimaline birkaç mermi attı.

I. CİLDİN SONU

Levent Şahverdi Arşivi

Bir ulusun yıkılış ve kurtuluş günlüğü... Modern Türkiye'nin kurucularından Mareşal Fevzi Çakmak'ın kaleminden, "imparatorluğun en uzun on bir yılı"nın (1911-1921) öyküsü...

Mareşal Fevzi Çakmak'ın, 1 Ocak 1911'den vefatından bir hafta öncesine, 2 Nisan 1950'ye kadar titizlikle ve askeri bir disiplinle tuttuğu günlükleri ilk kez gün ışığına çıkıyor. Yıllar süren titiz ve yorucu bir çalışmanın ürünü olarak gerçekleşen bu kitap, bugüne kadar varlığı dahi bilinmeyen bu günlüklerin 1 Ocak 1911-31 Aralık 1921 arasındaki 11 yıllık dönemini ve Mareşal'in ölümünden önceki son günlerini kapsıyor.

Yıkılan bir imparatorluğun Erkân-ı Harbiye Reisi'nin sessiz çığlıklarına tanıklık eden deftere yansıyan yıkılış öyküleri, bir süre sonra külleri üzerinde doğrulan bir toplumun kurtuluşuna öncülük eden bir kumandanın mutluluk gözyaşlarının canlı kayıtlarına bırakıyor yerini...

En kötü günlerde bile soğukkanlılığını yitirmeyen, sarsılmaz bir askerin 11 yıllık cephe günlüğü; güçlükler, zorluklar ve ölümlerle dolu günlerde dahi hiç yitirilmeyen ümit ve coşku dolu satırları...

Dr. Nilüfer Hatemi'nin Princeton Üniversitesi'nde doktora tezi olarak hazırladığı ve Fevzi Çakmak üzerine ilk bilimsel çalışma olan bu eser, Mareşal'in günlüklerinin yanı sıra ilk kez yayımlanan belge ve fotoğraflar ile ailesine ve gençlik yıllarına dair incelemeler de içeriyor.
Prof. Norman Itzkowitz ve Prof. Şükrü Hanioğlu'nun sunuş yazılarıyla...

TÜRKİYE ÇÖL OLMASIN!
(0212) 281 10 27

Levent Şahverdi Arşivi